Herkus Kunčius

DVIVEIDIS ROMANAS

LIETUVIS VILNIUJE • DERVIŠAS IŠ KAUNO

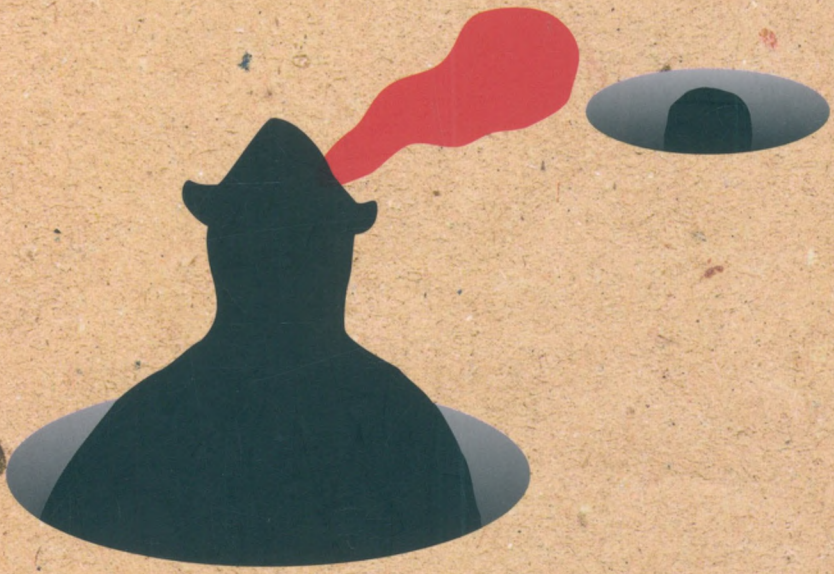

Kultūros barai

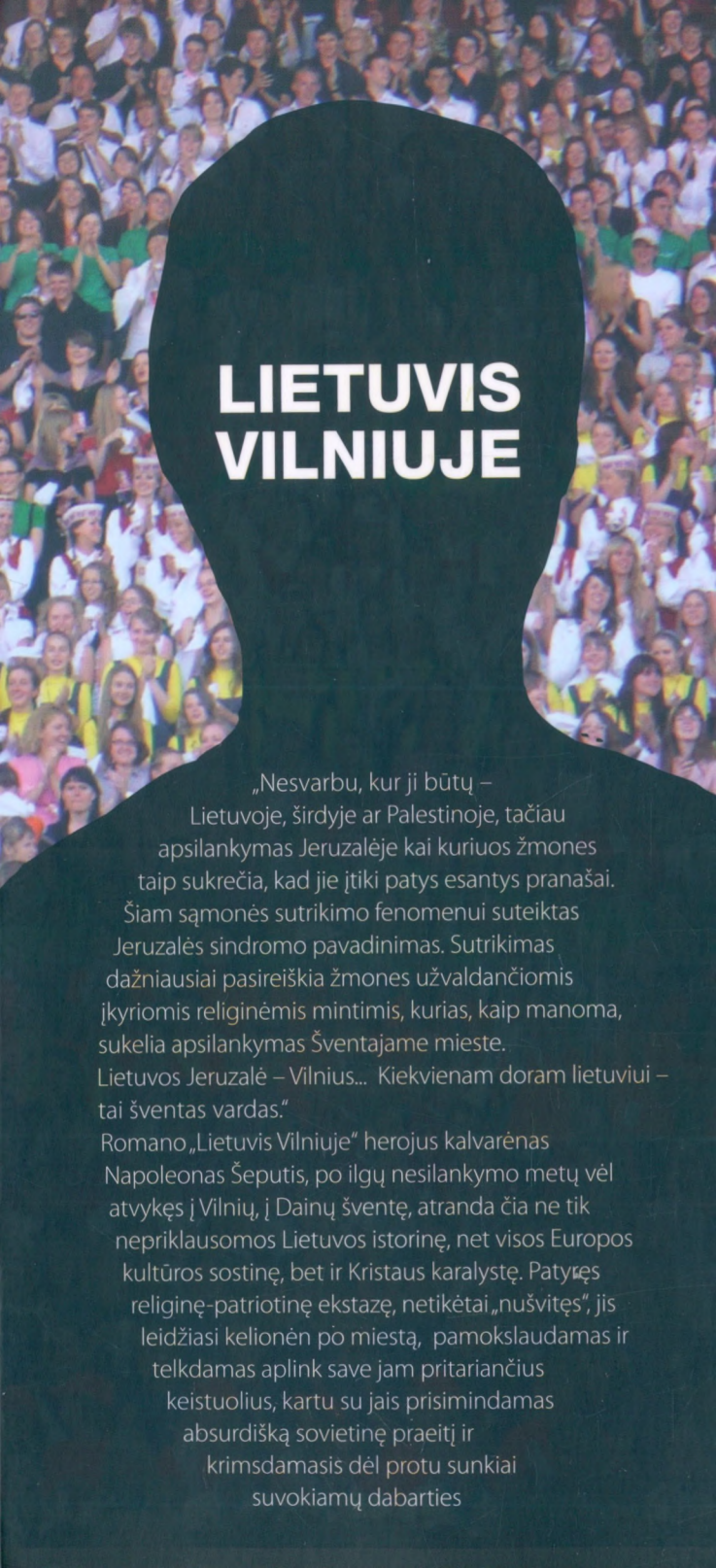

LIETUVIS VILNIUJE

„Nesvarbu, kur ji būtų – Lietuvoje, širdyje ar Palestinoje, tačiau apsilankymas Jeruzalėje kai kuriuos žmones taip sukrečia, kad jie įtiki patys esantys pranašai. Šiam sąmonės sutrikimo fenomenui suteiktas Jeruzalės sindromo pavadinimas. Sutrikimas dažniausiai pasireiškia žmones užvaldančiomis įkyriomis religinėmis mintimis, kurias, kaip manoma, sukelia apsilankymas Šventajame mieste. Lietuvos Jeruzalė – Vilnius... Kiekvienam doram lietuviui – tai šventas vardas."

Romano „Lietuvis Vilniuje" herojus kalvarėnas Napoleonas Šeputis, po ilgų nesilankymo metų vėl atvykęs į Vilnių, į Dainų šventę, atranda čia ne tik nepriklausomos Lietuvos istorinę, net visos Europos kultūros sostinę, bet ir Kristaus karalystę. Patyręs religinę-patriotinę ekstazę, netikėtai „nušvitęs", jis leidžiasi kelionėn po miestą, pamokslaudamas ir telkdamas aplink save jam pritariančius keistuolius, kartu su jais prisimindamas absurdišką sovietinę praeitį ir krimsdamasis dėl protu sunkiai suvokiamų dabarties

Herkus Kunčius

DVIVEIDIS ROMANAS

LIETUVIS VILNIUJE • DERVIŠAS IŠ KAUNO

Kultūros barai

Vilnius 2015

UDK 821.172-31
Ku-179

Redaktorė Laima Kanopkienė
Dailininkas Tadas Gindrėnas

© Herkus Kunčius
© *Kultūros barai*, 2015

ISBN 978-609-8003-15-4

LIETUVIS VILNIUJE

Nesvarbu, kur ji būtų – Lietuvoje, širdyje ar Palestinoje, tačiau apsilankymas Jeruzalėje kai kuriuos žmones taip sukrečia, kad jie įtiki patys esantys pranašai. Šis sąmonę drumsčiantis fenomenas pavadintas Jeruzalės sindromu. Sutrikimas dažniausiai pasireiškia žmones užvaldančiomis įkyriomis religinėmis mintimis, kurias, kaip manoma, suteikia apsilankymas Šventajame mieste.

Pirmasis šį fenomeną 1930 metais aprašė Jeruzalės psichiatras dr. Heinzas Hermannas. Jis kurį laiką stebėjo krikščionę, kuri, būdama įsitikinusi, kad Kristaus pasirodymas žemėje yra neišvengiamas, kasdien kopdavo su arbatos puodeliu į Scopus *kalną, kad galėtų pasveikinti jį sugrįžusį.*

Viena amerikietė po apsilankymo Jeruzalėje pasijuto esanti Šventoji Mergelė Marija, todėl vis veržėsi į Betliejų, ieškodama Kūdikėlio Jėzaus. Yra žinoma ir apie moterį, įtikėjusią, kad ji galinti vandenį paversti vynu, o visa kita – duona.

Vienas dramatiškiausių Jeruzalės sindromo atvejų – kai 1969 metais religingas australas padegė Al Aksos šventyklą, nes buvo įsitikinęs, kad prieš Kristaus sugrįžimą Šventyklos kalną būtina „išvalyti" nuo nekrikščioniškų pastatų.

Jei neskaičiuosime pavienių tautų, Jeruzalės sindromu pasaulyje kasmet suserga nuo 50 iki 200 įvairiausių rasių žmonių.

Tačiau nepatiklūs kritikai pažymi, kad dauguma tokių asmenų, prieš pasigaudami Jeruzalės sindromą, jau iki tol negalavo – turėjo įvairių psichikos sutrikimų, tik kai kurie buvo visiškai sveiki. Asmenis užvaldžiusi psichozė dažniausiai praeina po kelių savaičių.

Kai žmonės grįžta į normalią būseną, jiems būna labai gėda ir jie nėra linkę apie tai pasakoti.

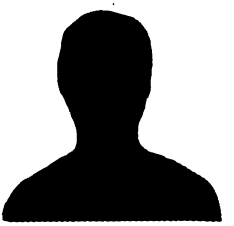

Merkurijus, kad ir kaip besistengtum, buvo nematomas. Venera pasirodė tik trumpam – dar neišaušus šmėstelėjo Žuvų, vėliau Avino žvaigždyne.

Jupiterį, jei tik nebuvai aklas, galėjai pamatyti Ožiaragio, Saturną – Liūto žvaigždyne. O Marso buvo neįmanoma įžiūrėti.

Uranas pasisukiojo tarp Žuvų, tačiau šviesiame danguje atrodė išblukęs. Panašiai ir Neptūnas, kuris Ožiaragio žvaigždyne galėjo būti regimas tik sutemus.

Žemės ašis buvo pasvirusi įprastu kampu.

Saulė tekėjo 04:41, leidosi 22:00. Dienos ilgumas – 17:19.

Buvo dar neprasidėjusi Jaunatis, kitaip sakant – 0 Mėnulio diena.

Visi planetos astrologų sudaryti horoskopai tiek Avinams, tiek Jaučiams atrodė palankūs.

Dvyniai, Vėžiai, Liūtai ir Mergelės dėl ateities taip pat galėjo būti ramūs. Kaip ir Svarstyklės, Skorpionai, Šauliai ar Ožiaragiai.

Lietuviams, Vandeniams ir Dvyniams, – kaip iš TV ekranų 06:05 vietos laiku patikino žvalūs pranešėjai, – šiandien negalėjo atsitikti nieko pikta.

Artimiausiomis dienomis šalyje buvo prognozuojami itin šilti orai.

Galbūt todėl, vos žiniasklaida paskelbė apie atšilimą, interneto erdvę nuo pat ryto užplūdo komentarų banga.

Žmonės, išerzinti šaltos ir lietingos vasaros, skubėjo išsisakyti, pasidalyti savo asmeniniais įspūdžiais.*

Po minutės kitos uždainavo radijas. Vilniaus Pilies gatvėje susiradęs pamėgtą tarpuvartę, pragydo ankstyviausias sostinės dainorius:

Kai saulė rytmetį pakyla,
Žibutės rymo pakely.
Ir piemenaitės bandą gena
Tenai toli toli toli.

Tada aš vėl tavęs ilgiuosi
Ir laukiu žydinčiam sode.
O akys skęsta tolumoje –
Gal pamatysiu aš tave.

Kalnuos dainuoja rageliai uli uli jo
*Ir žydi gėlės tenai kalnuos.***

Nudžiugęs, kad audros ir lietūs Lietuvai nebegresia, Napoleonas Šeputis pasiniūniuodamas bakstelėjo pirštu kompiuterio pelę. Vos palinko brūkštelti komentaro, ekrane išsišvietė valstybinės svarbos dokumentas.

* Iš pradžių, įvairovės dėlei, autorius ketino pacituoti keletą internete paskleistų Napoleono Šepučio komentarų, kuriuos šis apdairiai pasirašė įvairiais slapyvardžiais, tačiau persigalvojo, nutaręs, kad smalsesni lietuvių skaitytojai juos nesunkiai ras *Google* paieškos sistemoje, surinkę, pavyzdžiui, tokius niekuo dėtus žodžius: „Saulė ir žiema netrukus sugrįš", „Laukus balins šviežias sniegas", „Kitą savaitę – švelni žiema", „Baltarusijos diktatorius A. Lukašenka Vatikane susitiks..." Ar panašias internetiniuose dienraščiuose išspausdintų straipsnių antraštes. (Čia ir toliau visos pastabos autoriaus.)

** Autorius neprieštarautų, jei skaitydamas šį romaną muzikalesnis skaitytojas, prisiminęs arba susikūręs savą dainos melodiją, kartu ir padainuotų. Tada laikas, praleistas su šia knyga, būtų dar kokybiškesnis.

Vilniaus rajono savivaldybės taryba

SPRENDIMAS
DĖL KRISTAUS KARALIAUS INTRONIZACIJOS AKTO VILNIAUS RAJONE

2009 m. birželio 12 d. Nr. T3-191
Vilnius

Vilniaus rajono savivaldybės taryba, atsižvelgdama į 2009 metais švenčiamą Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmečio Jubiliejų, gavusi bažnytinės hierarchijos pritarimą, prisimindama mūsų protėvių tikėjimo tiesas, krikščioniškąsias vertybes bei mūsų rajono tradicijas,

n u s p r e n d ž i a:

1. Paskelbti Kristaus Karaliaus Intronizacijos Aktą Vilniaus rajone.

2. Kviečiame kitų savivaldybių Tarybas paskelbti Kristaus Karaliaus Intronizacijos Aktą.

Savivaldybės merė Marija Rekst

Še tai tau, ištisa dekada praėjo, o aš net nežinojau, kad Lietuvoje valdžia pasikeitė, – nusistebėjo Šeputis, iš netikėtumo nepatingėjęs stuktelti kumščiu per stalą.

Kristaus karaliaus intronizacija – tai iškilmingas Kristaus paskelbimas valdovu ir globėju. Toks aktas liudija, kad ne tik pavieniai žmonės, bet ir visuomenė pripažįsta Kristaus teisę karaliauti, savo įstatymus grindžiant Kristaus mokymu.

Išties nenuspėjami Viešpaties keliai, – nelauktai pačiam sau pamaldžiai suklupęs keliskart persižegnojo Šeputis. – Juk Jėzaus Kristaus intronizacija, – ėmė svarstyti, – tai ne šiaip Maišiagalos ar Nemenčinės rūmų intrigėlė, o lemtingas Lietuvai ir lietuviams dalykas – karaliaus „įsostinimas".

Ir visa tai atsitiko ne Palestinoje ar Judėjoje, – nušvitęs mąstė Šeputis, – o geografiniame Europos centre XXI amžiuje!

Kai žmonija tiek privačiame, tiek viešajame gyvenime pripažins, kad Jėzus Kristus yra karalius, visuomenė pagaliau gaus nepaprastų malonių – tikrą laisvę, tvarką ir discipliną, taiką ir santarvę.

Nuo šiol Vilniaus rajoną valdys Jėzus Kristus iš Galilėjos... Turbūt tada ir Pirčiupius, Kernavę, Trakus... Ir Pabradę.

Kokiu būdu? Iš anapus? Per Šventąją Dvasią? O gal – per nušvitusią Vilniaus rajono merę Mariją Rekst, savo pasirinktą vietininkę?

Karalius... Jėzus Kristus – dabar lietuvių ir Vilniaus rajono karalius. Lietuva – ne tik Dievo Motinos, Švenčiausiosios Mergelės Marijos, žemė...

Ką į tai atsakys valdžia? Šventasis Sostas? Europos Komisija? Konstitucinis Teismas? Juk, kad ir kaip žiūrėsi, Jėzus Kristus yra iš Nazareto, nors ir Dievo Sūnus, bet vis dėlto nevietinis, nelietuvis ir net ne iš Europos, – susirūpino Šeputis.

Šiuo sunkiu periodu, kai pasaulį drebina visuotinė krizė, ypač svarbus tampa Dievo vaidmuo ne tik žmonių asmeniniame, bet ir visuomeniniame,

kultūriniame, net politiniame gyvenime. Kiekvienas iš mūsų yra atsakingas už Dievo pateiktos tiesos išsaugojimą, ypač tie žmonės, kurie atsako už visuomenės gyvenimą, – jie neturi laikytis neutralumo, neturi likti abejingi, privalo rūpintis, kad ši tiesa pasklistų visuomenėje.

Lietuvai aktualia Kristaus karaliaus tema Šeputis netrukus nustojo galvoję, šiandien jo laukė svarbesni reikalai.

Piktdžiugiškai išstuksenęs komentarą „neatidėliotinai strateginiu" Lietuvos atominės energetikos + nežemiškų civilizacijų klausimu, išjungė kompiuterį – personalinį altorėlį (ši smagumą teikianti būtybė buvo gan stipriai paveikusi Šepučio pasaulėjautą, su ja, antraip nei su žmona, šiandien jam labai nesinorėjo skirtis).

Pasistenėdamas Šeputis nusismaukė veik odon įaugusį vestuvinį žiedą. Palaimingai atsiduseęs, parideno kuo giliau į stalčių. Taip, čia jam bus saugiausia, – nutarė. Dirstelėjęs į laikrodį, pakilo eiti.

Keliskart paklibinęs, pečiu patrankęs ir įsitikinęs, kad saugiai užrakino duris, Napoleonas išskubėjo iš namų.

Dar prieš savaitę susikrovęs piligrimo mantą, štai ir sulaukė akimirkos, kai su dainininkais bei šokėjais sės į autobusą, kad nuo Kalvarijos pašto galėtų pajudėti sostinės link – į Dainų šventę, kur uždainuos visa Lietuva.

Šiais metais Dainų šventė – jau ne pirmą mėnesį visa žiniasklaida apie tai triūbijo – žada būti ypač įspūdinga. Ne tik kalendoriaus, bet ir Viešpaties valia lemtingai sutapusi su Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmečiu ir sumaniai įtraukta į „Vilniaus – Europos kultūros sostinės 2009" programą, ji turėjo virsti trijų milijonų tautą vienijančiu renginiu, skleidžiančiu tik geras ir labai geras emocijas. Niekas neabejojo, kad taip ir bus.

Susigrūdę autobusan (su drobiniais, lininiais rūbais, šiaudinėmis skrybėlėmis ir mediniais liaudies instrumentais – skrabalais, spragilais, tarš-

kalais) Kalvarijos muzikantai, uoliausi meno saviveiklos kolektyvų nariai, buvo itin pakilios nuotaikos. Jau nuo ryto kauštelėję – vieni truktelėjo degtinės, kiti prasuko po kelias stiklines alaus, įraudę, buvo kaip niekada atidūs vienas kitam. Vos autobusas pajudėjo iš vietos, ėmė dalytis įsidėtais sumuštiniais, kiaušiniais ar iš vakaro apdairiai išvirtomis vištų šlaunelėmis.

Neseniai į šeštą dešimtį įkopęs pradinės mokyklos ūkvedys, neženklaus laipsnio invalidas Napoleonas Šeputis tą rytmetį taip pat buvo lipšnus ir linksmas. Dar nekirtus Kalvarijos miestelio ribos, urmu susileidęs trečdalį šiam reikalui įsigyto „Suktinio", garsiai užtraukė „Ant kalno mūrai", žvaliu jauduliu užkrėsdamas ir bendrakeleivius.

Gurkšnodami ir pasidainuodami gastrolieriai dardėjo į Vilnių – Lietuvos sostinę, šalies širdį.

Visi jie, tarp jų ir Šeputis, žinojo: prieš septynis šimtus metų į rytus nuo Kalvarijos – Viešpaties Jėzaus Kristaus kančių kelio – nutolusioje girioje pagainiojęs taurą, Lietuvos didysis kunigaikštis Gediminas susapnavo pranašišką sapną – ant kalno kaukiantį Geležinį vilką. Kas tą naktį sapne įsistaugusiam žvėriui nutiko vėliau, nėra nustatyta. Tačiau dabar tose vietose – „jei kas nors iš čia esančių dar nežino", – apgriuvusios Gedimino pilies bokšto papėdėje, tik Lietuvai ir lietuviams priklausančiame Vilniuje, stulbinamai nesavanaudišku entuziastų rūpesčiu iškilo iš nebūties būčiai prikelti Valdovų rūmai, jau nutiestas Karaliaus Mindaugo tiltas, atnaujintas Nacionalinės dailės galerijos rūmas, prie Neries rangosi nagingų suvirintojo rankų suveržtas vamzdis-arka.

Vilniuje – Lietuvos žmonėms tai nebuvo paslaptis, – didžiojo kunigaikščio Gedimino įkurtoje sostinėje, ramybę skleidžiančios Arkikatedros požemiuose, dūlėja įvairiausių rangų lietuvių magnatų, lietuvių aristokratų, lietuvių kunigaikščių, lietuvių vienuolių, lietuvių palaimintųjų, lietuvių vyskupų, lietuvių karvedžių ir net Didžiojo lietuvio Vytauto – Lietuvos valstybingumo stabo – palaikai.

Vilniuje buvo prašmatniai palaidota lietuvė karalienė Barbora, ūmusis kunigaikštis Aleksandras, išviję iš Lietuvos žydus. Vilniuje – Šv. Kazimiero koplyčioje – tarsi paminklas lietuvių dvasingumui stovėjo visų apžiūrai iškeltas sidabrinis lietuvių karalaičio šventojo Kazimiero karstas.

Vilniuje... Vilniuje... Vilniuje...

Napalys, pakylėtas „Suktinio" trauktinės, nevalingai ėmė mintyti, kokį kelią per tūkstantį metų nuėjo Lietuva.

Taip, visko per tą laiką būta – sėkmių, pergalių, džiaugsmo, bet ir bėdų, nusivylimų, lemtingų lietuviams nelaimių.

1009 metais šventasis Brunonas, kuris vadinamas Bonifacu, arkivyskupas ir vienuolis, antrais savo atsivertimo metais, Rusios ir Lietuvos (Lituae) *pasienyje pagonių trenktas į galvą, su 18 saviškių kovo 9 dieną nukeliavo į dangų.*

Juk, kad ir kaip svarstytum, kad ir kaip gerbtum tuos Romos popiežius, – vis plačiau (geopolitikos požiūriu) mąstė į kūlverstuką panašus Šeputis, gurkštelėjęs dar šiek tiek „Suktinio", – kryžiaus žygiai į baltų, t. y. mūsų, lietuvių, žemes buvo nusikalstami.

Ką galėjo padaryti karalius Mindaugas su doraisiais kunigaikščiais? Nieko! Pasipriešinti gobšiems kryžiuočiams sudėtinga. Ir Šventasis Sostas, ir kalavijuočiai su Livonija, ir visa krikščioniškoji Europa stojo prieš pagonių Lietuvą. Visas pasaulis buvo, kaip ir dabar yra, susimokęs prieš lietuvius.

Žinoma, kaipgi kitaip – jau būdami uolūs katalikai, įkrėtėm teutonams prie Griunvaldo, su kaupu atsiskaitėm už pralietą tėvų ir senelių kraują. Tačiau nori nenori paramos teko ieškoti pašaly – godaus erelio pasparnėje, Lenkijoje. Tartis su slavais, suktais kaip žalčiai.

Auksu ir brangakmeniais karūnuota Lenkija niekada nebuvo Lietuvos ir lietuvių nuoširdi sesuo – amžinai pasipūtusi, plunksnuota savanaudė, į save lenktais nagais. Ji vien karališkajai Krokuvai ieškojo naudos.

Vargšė, nelaiminga Lietuva buvo priversta pasirašyti Krėvos sutartį, vėliau – žeminančią Liublino uniją. Juk ne savo noru atsisakėme valstybingumo dalies!

Parklupdyta ant kelių. Iš visų pusių mėsinėjama.

Taip ir nyko lietuvių galybė. It senis besmegenis pavasariop tirpo sumanaus Vytauto Didžiojo tverta Lietuva – nuo jūros iki jūros, nuo Baltijos iki Juodosios...

Po to lietuviams vis prasčiau klojosi. Tvanas. Badas ir maras. Maskoliai ir švedai. Turkai, žydai ir dar velniai žino kas. Svetimtaučiai Batorai jau buvo įsisukę į sostą. Vėliau storašikniai Sobieskiai išsidrėbė. Nevykėliai Vazos iš Švedijos atsibeldė. Iš paskos ir saksai iš Drezdeno prisiplakė.

O tada prasidėjo: bevaliai Poniatovskiai, intrigantai Čartoryskiai, silpnapročiai Pšezdeckiai, Pendereckiai, Lomzdieckiai... O kai į aptirpusią Respubliką atėjo laukiniai kacapai su Kotryna ir savo kazokais, niekas nebepajėgė pasipriešinti.

Taip, dar bandyta gelbėti šalį: Tadeušas Kosciuška (žmogus kalnas) dėl lietuvių ir lenkų stengėsi, Zigmas Sierakauskas kovojo, Jokūbas Jasinskis iki paskutinio kraujo lašo grūmėsi. Graži buvo dviejų tautų avantiūra – gegužės 3-iosios konstitucija: laisvė, lygybė, brolybė lenkams ir lietuviams.

Ir šiokio tokio spirdesio (paerzinti Peterburgą) būta. Pyst vienas, antras, trečias sukilimas. Prieš tokią galybę! Su dalgiais. Basi. Skarmaluoti.

Ir ką? Ogi nieko, šnipštas. Iki panagių sulenkėję Lietuvos bajorai buvo nustekenti. Šiek tiek turtingesni kaimo žmonės – ištremti. Padoresni lietuviai pakarti ar sugrūsti į šulinius, – Šeputis nusipurtė, lyg ką asmeniško ir itin nemalonaus prisiminęs... Susinervinęs nugėrė „Suktinio“.

Vilniaus universitetas (iki tol vos rusenęs mokslo ir šviesos židinys) – uždarytas: amen. Ir Lietuvos šventas vardas iš žemėlapio ištrintas. Nuo šiol čia – *Северо Западный край.*

Bliamba, – mintyse nusikeikė Šeputis, – *Северо Западный.*

O vis tiek atsitiesėm! Vinco Kudirkos *Varpo* gausmas taip laukais, grioviais ir miškais pasklido, kad visa Lietuva atbudo. Ir kalvotoji Žemaitija, ir ne mažiau vaizdinga Aukštaitija. Ir Mažosios Lietuvos lietuvininkai prisiminė, kuo gimę.

Pakilo iš letargo mūsų krašto žmonės – lietuvių knygnešiai iš Prūsijos su maldaknygių ryšulėliais, žemaičių vyskupas Motiejus Valančius su blaivybės sąjūdžiu, suvalkas daktaras Jonas Basanavičius su *Aušra*, tepliorius Mikalojus Konstantinas Čiurlionis su savo kreidelėm, kunigas Maironis su „Lietuva brangia" ir net pramokusi keverzoti Žemaitė su „Marčios" šedevru.

Išsiblaivėm. Išsipagiriojom. Pamiršom šunkelius, vedančius į žydų karčemas. Užkimšę degtinės butelius, išmetėm prievarta bruktą kiriliką.

Prašviesėjo lietuvių sąmonė. Susigrąžinome atimtą raštą, uždraustą kalbą. Senuosius papročius ir tikėjimą prisiminėme! Išsivadavom iš Rusijos tautų kalėjimo. Atkūrėm lietuviams Lietuvą – su savanoriais, su Stulginskiu, Grinium, Smetona priešaky!

Betgi ir vėl, vos tik suklestėjusi Lietuva lengviau atsikvėpė, Molotovas su Ribbentropu, Stalino ir Hitlerio parėdymu, iš abiejų pusių ėmė spausti – išgamos! Vogčiomis nuo Europos, nusikalstamai patvirtino banditišką sutartį su slaptaisiais protokolais.

Nieko apie tą šėtonišką paktą nežinojom. Džiaugėmės iš lenkų atgavę Vilnių, verkėme, vokiečiams atplėšus Klaipėdą. Net nenumanėm, kad ateity Lietuvos laukia dar baisesni dalykai.

Dieve, Dieve, kiek per gyvenimą iškentėta, – mintijo, nepamiršdamas truktelti „Suktinio", Šeputis, kai autobusas važiavo pro Marijampolę.

Dievulėliau tu mano, – skaudinosi ir graudinosi, – kiek vargo, kančių, pažeminimų patirta. Su naginėmis, neretai basomis, paknopstomis, draiskalais apsigaubę – žiemą, naktimis, per miglą, purvą, miškus, šlapdribą, šaltį, pelkes. Ir vis ratais, ratais sugrįždami tai į švedų, tai į ruskių parengtas kartuves. Tai į katorgą, tai į Sibiro tremtį. Ištisą tūkstantmetį šitaip!

Viskas, regis, buvo taip neseniai. Antai, apsidairai, dar gyvi mūsų vargų ir kovų liudytojai. O, kiek daug baisių dalykų jie galėtų Lietuvos jaunimui papasakoti!

– Kapsukas, – dirstelėjęs pro langą burbtelėjo Napalys.

– Prikąsk liežuvį. Gal ponui Napoleonui Šepučiui ir Kapsukas, bet doriems žmonėms tai jau dvidešimt metų kaip Marijampolė, – nugirdusi nepatingėjo atsisukti priešais sėdinti mokytoja Teresė. Ji saikingai gurkšnojo „Trejas devynerias“, be to, buvo pagrindinė senjorų kolektyvo šokėja ir žinojo savo vertę.

– Aš skaičiau, kad pas vokiečius anuomet, prie Eriko Honekerio, buvo Karl-Marks Štatas, o dabar, prie Angelės Merkel, – tai Chemnicas, ten labai daug chemijos sutelkta. O pas mus? Galėjo valdžia palikti įprastą miesto pavadinimą, – ėmė prieštarauti Šeputis. – Suvalkiečiai – Suvalkai. Kapsai – Kapsukas. O dabar – Marijampolė! Ir kas čia lietuviška?

Antai, pažiūrėkim, Sniečkus – tai buvo galingas atominės elektrinės miestas, daugiatautis energetikų bendrabutis. O Marijampolė... Marijos polis, suprask, Marijos miestas. Polis – turėtų būt graikų miestas. O mūsų – pilis, piliavietė. Tada, logiškai mąstant, jau verčiau Marijampilė.

Betgi čia, kiek bevažiuojam, nėra nei pilių, nei graikų. Kapsai – taip, buvo. Net vienas kitas žemaitis. Ir dzūkelį su ruskeliu rastum. O kur graikai? Parodykit man nors vieną graiką Marijampolėje!

Polis – polisas – polipas – poliucija – policija... Tfu.

Be to, ir Marija, Atkaklioji, Švenčiausioji Mergelė, mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus nekaltai prasidėjusioji Motina, šiose apylinkėse negyveno. Ji – Marija, dailidės Juozapo žmona – iš kitur buvo kilusi. Ogi pats Vincas Mickevičius-Kapsukas, kuris jaunystėje Marijampolės gimnazijoj mokėsi, iš pradžių buvo aušrininkas ir tik po to socialdemokratas.

– Jis buvo komunistas! – neapsikentusi užsiplieskė guvių akių ir spigaus balso mokytoja.

– Komunistas taip pat gali būti žmogus, – svajingai sušneko Napalys ir įsistebeilijo į peizažą, bėgantį pro langą.

– Ką čia, pone Šeputi, kalbi nesąmones! – ūmai pažaliavusi pakilo nuo krėslo pagrindinė šokėja Teresė su „Trejų devynerių" buteliu rankose. – Šūdas, o ne žmogus! Tas tavo liaupsinamas Kapsukas norėjo parduoti Lietuvą bolševikams. Jis buvo iki kaulų smegenų supuvęs drauge su išsigimėliu Zigmu Angariečiu ir Maskvos komunistais. Būtų jų valia, niekada nematytume laisvos Lietuvos. Tai šiukšlės – prasmirdę parsidavėliai, išgamos ir išdavikai. Susimokę su sifilitiku Leninu, jie norėjo mus prijungti prie gudų, o vėliau ir prie ruskių. Kapsukas, tik pagalvokit, Kapsukas, matai, jam patinka... – liejo įtūžį mokytoja, kuri, bendrakeleiviams tai nebuvo paslaptis, pastaraisiais metais griežtai laikėsi ultradešiniųjų pažiūrų.

– Apie numirėlius arba gerai, arba nieko, – juokais bandė patapšnoti mokytojai per petį Napalys, kad išelektrintų atmosferą.

– Tu manęs savo purvinom rankom neliesk! – tarsi elektros trenkta nusipurtė Teresė. – Manai, aš nežinau, ką sau galvojai, kai mes, riaumojant sovietų tankams, susikibę rankomis stovėjome Baltijos kely?! Turbūt jau pamiršai, ką paryčiais man grįžus sumurmėjai tada, kai mes petys petin prie Kalvarijos...

– Aš – tremtinys!

– Nejuokink, Šeputi! Visi žinom, kad tavo tėvai komjaunuoliai savo valia išvažiavo į plėšinius.

– Bet vis tiek aš gimiau Barnaule, tremty – Kazachstane.

– Su komunistų partijos bilietu!

– Panele Terese, susimildama, liaukitės! – ėmė raminti žalsvu buteliu pavojingai mosuojančią mokytoją Šeputis. – Mes juk lietuviai, broliai ir seserys. Negražu drabstytis purvais, ir dar per Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmetį. Juk tik kartą gyvenime tai atsitinka. Ir kaip tik mums kliuvo ši laimė! Mes vykstame į Dainų šventę, į žilagalvį Vilnių, kur susiburs

dešimtys tūkstančių choristų, šokėjų ir muzikantų iš visos Lietuvos. Mes, reiklių komisijų per apžiūras atrinktieji, atstovausime savo kraštui su dainomis. Mums diriguos žymiausi dirigentai, gros aukščiausio meistriškumo muzikantai. Nereikia, nereikia šventės akivaizdoje karščiuotis – juk už valandos kitos pasirodys senojo Vilniaus bokštai.

– Išties nereikia, – pritarė Šepučiui už nugaros sėdinti pusamžių šokėjų pora. Šie bedarbiai Kalvarijos muitininkai į Dainų šventę, kaip ir Napalys, vyko pirmą kartą gyvenime.

– Tegu jis manęs atsiprašo, – neatlyžo grėsmingai išraudusi mokytoja Teresė. – Arba aš, prisiekiu, išlipsiu, – pagrasino.

– Atsiprašyk jos, – kumštelėjo Šeputį romus kaimynas. – Še, išgerk ir atsiprašyk, – sąmokslininko mina pamerkė akį ir pakišo „Žalgirio" pusbutelį.

– Atsiprašau, – neprieštaravo Napalys. – Bet politinių pažiūrų neišsižadu, Kapsuko nevertėjo pervadinti į Marijampolę.

– Susikišk tą Kapsuką į subinę! – demonstratyviai nusisuko mokytoja Teresė.

Išrasojęs Napoleonas susirado popierinę servetėlę. Nusausinęs kaktą, slapčiomis parideno po kėde jau tuščią „Suktinio" butelį.

Patogiai atsilošęs, užsimerkė ir apsimetė, kad snaudžia, o pats nugrimzdo į apmąstymus apie Vilnių.

Gerus dvidešimt metų Šeputis nebuvo vėl laisvos Lietuvos sostinėje. Vis laiko neatsirasdavo, trukdė tai tas, tai anas. Pirmiausia, žudikiškai nuobodus ūkvedžio darbas pradinėje mokykloje – viniukai, varžtukai, plaktukai, kaltukai. Namie – svetimas, dėkingumu neapdovanotas pavainikis... Valdinga žmona... Ir saviveikla – širdžiai atsigauti. Laisvalaikiu vakaronės, šokiai, dainos, estrada.

Tačiau, kasnakt dviračiu namo po repeticijų iš miestelio sugrįžęs, suvirškinęs nelinksmas žinias, pasibaigus siautulingoms TV programoms, Šeputis ištaikydavo valandėlę pasidomėti, kas ten – Vilniuje – dabar vyksta.

Paslapčia nuo namiškių palinkdavo prie niekada neužmiegančių internetinių tinklalapių, naujienų portalų, „čatų“, smagesnių „blogų“. Iš budrių gentainių komentarų – paskalų, mitų, stereotipų ir abstrakcijų – kaskart sužinodavo iki tol negirdėtų dalykų ne tik apie orą, bet ir apie „aukštuomenės“, virtusios įkyria šeimos nare, vis klaidesnius šunkelius.

Mėnuliui būtina Saulė. Musulmonui – Meka. Turkui – Stambulas, popiežiui – Roma.

Vilnius... Kiekvienam doram lietuviui tai šventas vardas. Kūdikis jį ištaria anksčiau negu žodį „mama“, – dar vieną mitą vyniojo mintyse Šeputis.

Šiaurės Atėnai.

Baltijos perlas.

Lietuvos Jeruzalė.

Vilna.

Wilno.

Vilnius.

Čia, šalies valstybingumo epicentre, jau ne pirmą šimtmetį stovi talentingo lietuvio Lauryno Stuokos-Gucevičiaus statyta Arkikatedra. Šalia Lietuvos šventenybės – status it žvakė varpinės bokštas, pamėgta lietuvių pasimatymų vieta.

Už keliolikos žingsnių – lietuviška Bernardinų, greta – gotikinė (irgi neabejotinai lietuviška) Šv. Onos bažnyčia, kurią išvydęs Šepučio bendravardis Napoleonas (senovėje tą savo ausimis girdėję žmonės pasakoja) užsigeidė ant delno parsinešti į Paryžių.

O visai šalia – nuo „Žalgirio“ su „Suktiniu“ spalvotus vaizdus regėjo Šeputis, – Sereikiškių parke, kur net sutemus saugu pasivaikščioti, netoli Gedimino pilies ir jos bokšte plevėsuojančios trispalvės, iškilęs Plikasis – Trijų Kryžių – kalnas. Prieš aštuonetą ar daugiau šimtų metų čia nuo lietuvių galą gavo iš Europos atklydę misionieriai.

Visada vaizdinga, Lietuvos milžinų ašaromis verkianti Neris yra tokia pat šventa kaip Indijos Gangas. Lyg Reimso šampanas putoja sraunioji Vilnelė, kur visada malonu išsiavus pabraidžioti... Stalo, Tauro, Bekešo kalnai, Šventaragio slėnis. Belmontas, Grigiškės, Aukštieji ir Žemieji Paneriai...

Ir, žinoma, lietuviškasis Senamiestis – prabanga spindintys senųjų šventyklų bokštai, nemenkesni už Egipto piramides. Patvarūs raudonų čerpių stogai tarsi stačios gaidžių skiauterės. Iškalbingi gynybinės – tarsi Didžiosios kinų ar žydų Raudų – sienos fragmentai.

Būtąją lietuvių miesto galybę liudija pašėlusiu Vyčiu pasipuošę, įsiutusių priešų nesugriauti Aušros Vartai. Prie jų suklupęs karštai meldėsi Lietuvą aplankęs Jonas Paulius II, dabar jau velionis, be kelių minučių šventasis.

Čia, ankštoje Aušros Vartų koplyčioje, iki šiol stropiai saugomas stebuklingas Dievo Motinos atvaizdas, brangiu metalu kaustytas, ne mažiau garsus nei lenkų Čenstakavoje ar kokiam Paryžiaus Luvre, – mintimis vis klaidžiojo po Vilnių Šeputis.

Žemiau nusileidus, daugiabalse sutartine nepaliaujamai svirpia Nacionalinė filharmonija, kur 1905-aisiais posėdžiavo Didysis Vilniaus Seimas, pareikalavęs, kad caras suteiktų Lietuvai autonomiją.

Modernus Šiuolaikinio meno centras – nutrūktgalviškiausių idėjų smegenys. Greta jo – prašmatnus Dailės salonas, kur galima įsigyti vertingo lietuvių meno.

Šurmuliuojanti, dūzgianti, iki paryčių gyva Vokiečių gatvė. Grakšti tarsi angis Salomėjos Nėries gimnazija – iškiliausių Lietuvos šviesuolių kalvė. Visada jaukus Alumnato kiemas – buvusi suktų jėzuitų noviciatūra. Ir senasis Vilniaus universitetas, be kurio renesansinių pastatų nebūtų įsivaizduojamas šis lietuvių sumūrytas stulbinamo grožio miestas.

O kur dar lietuviams visada svetinga Rotušė, ant kurios sienos priveržta lenta su metale išlietais žodžiais:

„Kiekvienas, pasirinkęs Lietuvą priešu, taps Jungtinių Amerikos Valstijų priešu.“

Džordžas Bušas

...Pagarbą kelia Prezidentūra. Gynybos, Kultūros, Sveikatos, Švietimo ministerijos. Bastėja. Markučiai. Verkiai. Nenutautėjusių Tiškevičių, šiek tiek prastesnės reputacijos Sluškų, Chodkevičių, ambicingųjų Sapiegų, Radvilų, Pacų, Oginskių, Vyskupų, Valdovų rūmai. Jaukios lietuvių (ir ne tik) amatininkų gatvelės, išsiraizgiusios po miestą tarsi zanavykų močiutės mezginio siūlai. Krūtinėmis nuo sužvėrėjusių sovietų gintas Televizijos bokštas. Mūsų visų rinktas Seimas. Gedimino, Savanorių, Laisvės, Konstitucijos prospektai.

Istorinę lietuvių tautos atmintį tebesaugančios Smolensko, Gardino, Lydos, Ašmenos, Mindaugo, Algirdo, Naugarduko, Švitrigailos, Jogailos, Kęstučio, Birutės, Barboros Radvilaitės, Vytenio, Traidenio gatvės.

Žirmūnai ir Lazdynai, Karoliniškės ir Pilaitė, Valakupiai, Antakalnis ir Užupis, Žvėrynas ir Šnipiškės, Naujamiestis, Jeruzalė...

Daugybė puikiausių vietinės pakraipos ir pagal Konstantino Stanislavskio sistemą dirbančių teatrų, šimtai moderniausių pramogų ir ledo arenų, prašmatniausių restoranų, lažybų punktų, kavinių, kazino, barų, skalbyklų, valyklų, prekybos centrų – tik turėk už ką pirkti!

Kepyklos, dažyklos, leidyklos, siuvyklos, grožio, masažo, būrimo salonai, soliariumai, įvairiausi stadionai, sporto aikštelės, golfo laukai... Dar esama ir fabrikų, kombinatų, gamyklų.

Nesuskaičiuojami dangoraižiai pranoksta Honkongo, Šanchajaus, net Šv. Sofijos soboro minaretus. Galybė vienuolynų, bažnyčių ir sektų, ligoninių, savišalpos kasų, prieglaudų, verslo centrų ir kolegijų. Troleibusų ir autobusų, taksi, prabangiausių automobilių. Šaligatvių ir bordiūrų.

Klesti vidutinė, žemoji ir net aukštoji lietuvių kultūra.

Ir visa tai mūsų, darbščių lietuvių valstiečių, rankomis sutverta, prižiūrima, puoselėjama. Nuo amžių saugoma, mylima ir šventai branginama, – neabejojo Šeputis.

– Napaly! Napaly! – papurtė šalia sėdėjęs kaimynas. – Vilnius. Jau atvažiavom. Napaly!

Iš snaudulio ir svajonių pažadintas Napoleonas nieko nesuprasdamas dairėsi po saloną drumstu neblaivaus žmogaus žvilgsniu.

Vidinės jėgos trenktas, stryktelėjo iš vietos.

– Vilnius? Jau Vilnius!?

– O kas gi daugiau.

– Žiūrėkit, Vilnius!

Nudžiugęs Napalys metėsi kairėn, užguldamas šalia lango sudribusį kaimyną. Atsitiesęs pavojingai loštelėjo atgal. Kryptelėjo dešinėn kaip tik tada, kai iš paskutiniųjų pūškuojantis autobusas yrėsi pro automobiliais užkimštą skersgatvį.

Išsiveržęs iš krėslo, bandydamas tvirčiau įsitverti, kad atsistotų skrabalais, birbynėmis, Labanoro dūdomis ir tuščiais buteliais užgriozdintame tarpe tarp kėdžių, Šeputis pajuto, kaip iš po kojų slystelėjo žemė. Autobusui vėl staigiai trūktelėjus, atsiplėšė nuo jos ir, mesteltas aukštyn, tarsi pašautas skrido keletą metrų vairuotojo link. Po akimirkos, nespėjęs viauktelti, visa jėga vožėsi veidu į grindis.

Vilniaus Greitosios pagalbos ligoninės Traumatologijos skyriaus palatoje dejavo keletas likimo draugų. Garsiausiai šūkaliojo prieš kelias valandas į avariją pakliuvęs ir dar kaip reikiant neišsiblaivęs nedorų akių skustagalvis. Reikalavo advokato ir teisingumo, neva „tie daktarai“ neturi teisės jo čia laikyti, nors abi kojos sutraiškytos.

– Aš jus visus sutvarkysiu! – grasino avarijos dalyvis, o gal net sukėlėjas. – Aš to reikalo taip nepaliksiu! Kyšininkai! Pederastai! – draskė akis it iš pieno

plaukusiai medseseriai, kuri nesutiko išvaduoti jo iš veržiančių metalo įtvarų. – Pakvieskit daktarą! Skyriaus vedėją!

Napalys nuo tų riksmų prabudo. Sodriausių kvapų pritvinkusioje palatoje nebuvo kuo kvėpuoti – stačiai dujų kamera.

Pro užuolaidomis neapsaugotus langus plieskė žudanti vidudienio saulė. Nuo jos spindulių nė vienas ligonis neturėjo kur pasislėpti. Prikaustyti prie patalo, nuo galvos iki kojų aptvarstyti, jie buvo panašesni į malkas negu į žmones, kurie prieš keletą valandų, nors ir nelygiomis dalimis, tačiau vis dėlto turėjo bent šiek tiek orumo.

– Neturite teisės! Manęs bare laukia kunigaikštis! Aš esu susitaręs su sosto įpėdiniu! Ir kunigaikštiene! – net išrasojęs spygavo kažkoks jaunuolis, kurio nepaisydama seselė priėjo prie Šepučio.

„Judita“, – perskaitė Napalys kortelę, prisegtą prie palaidinės.

– Tai ką, ligoni, atsigavome, – motiniškai prabilo. – Tiek čia su jumis dieną privargome, – nepažvelgusi į akis ėmėsi tikrinti lašelinę, ar sparčiai kapsi vaistai į veną. – Iš pradžių, vos tik prieš pietus atvežė, galvojom, kad su galva blogai – insultas. Tai ne, nieko panašaus. Infarktas taip pat nepasitvirtino. Apendicitas panašiai. Atradus papilvėj erkę ir įtarus encefalitą, o vėliau ir Laimo, ir Bazedovo ligą, jau ketinta pervežti jus į Žvėryno infekcinę. Tačiau konsiliumas, nuodugniau apžiūrėjęs, nutarė kol kas palaikyti čia. Ar galva nesisuka? Nebepykina?

– Gerti... – suinkštė Napalys.

– Ne, jums nei alaus, nei degtinės, net vandens gerti nebegalima. Skysčių gaunate su gliukoze. O tai vėl bus. Gal jau nepamenate, kas atsitiko priimamajame? O ir vėliau, kai tampėme iš skyriaus į skyrių, nuo aparato prie aparato? Tiek bėdos, Šeputi, su tamsta buvo. Siaubas. Visa ligoninė prasmirdo. Ir ką jūs ten, savo kaimuose, maukiate?

Napalys užsimerkė. Be „Suktinio“ ir autobuse gurkštelto „Žalgirio“ jokių kitų gėrimų nepajėgė prisiminti. Seselei išėjus, pirštais nedrąsiai

apčiuopė ant viršugalvio ledo pūslę, perbraukė per prakirstą antakį, sumuštas lūpas.

Vis atidžiau save čiupinėdamas, įsitikino, kad ir nosis, ir skruostas, ir smilkinys gerokai nubrozdinti. Šiek tiek maudė petį, ranka iki alkūnės buvo aptvarstyta.

Kai įsidrąsinęs Napalys kilstelėjo antklodę, išvydo dvi apgailėtinai laibas kojas, žaluma aptepliotus kelius – jie irgi buvo žaizdoti. Šiuos, kad ir kaip nesmagu, vos siekė valdiški marškiniai su laiko pablukintu štampu *Минздрав СССР*.

Visa laimė, pagalvojo Šeputis, bent kojos sveikos. Nes kaipgi be jų išsiversi Dainų ir šokių šventėje.

Apsidžiaugęs, kad yra geresnės būklės negu gelžgaliais prirakintas rėksnys, ėmė dairytis po palatą. Joje (be savęs) suskaičiavo dvylika ligonių. Visi buvo apsirūpinę didesnėmis ar mažesnėmis traumomis. Tikėtina, kad tarp jų nebuvo nė vieno simulianto.

Dabar visi, suguldyti kaip silkės vienas prie kito, tysojo lovose tykūs, ramūs. Vienas vos vos pasiknarkdamas snaudė. Šalia knarkiančiojo gulėjo suskaitytas pagrindinis šalies laikraštis, skelbiantis, kad:

2005 metais gegužės 24 dieną, remdamasis savo suverenumu ir nekarūnuotų Lietuvos karalių Gedimino ir Vytauto Didžiojo tradicijomis, Australijoje gyvenantis škotas Ronaldas Victoras Charlesas Mannas – didysis princas Romanas – apsiskelbė Lietuvos karaliumi, o Lietuvą paskelbė karalyste, kuri bus valdoma demokratiškai, remiantis universaliąja žmogaus teisių deklaracija.

– Ar yra čia kalvarėnų? – prigesusiu balsu nedrąsiai šūktelėjo Šeputis. – Gal kuris nors iš Kalvarijos? – nesulaukęs atsakymo, garsiau pakartojo.

– Užsičiaupk, seni, kol negavai į snukį! – pagrasino šalimais gulintis tariamas kunigaikščio sugėrovas. – Nori į dūdą?!

Aprėktas Napalys pritilo. Pasičiupęs kaimyno laikraštį, įsiskaitė:

Lietuvos didžiąją karalystę sudaro 1569 metais priklausiusios teritorijos, kai Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė pasirašė Liublino uniją su Lenkijos Karalyste.

Tai Baltarusija ir Ukraina, Latvija, Estija ir Moldova, Briansko, Černobylio, Gardino, Kijevo, Lvovo, Minsko, Osetijos, Palangos, Polocko, Pskovo, Riazanės, Rostovo, Smolensko, Starodubo, Trakų, Tverės, Vitebsko kunigaikštystės. Be to, Lietuvos didžiajai karalystei priklauso...

...2009 metais liepos 2 dieną didysis Lietuvos princas Romanas II bus karūnuotas išeivijoje – Australijoje, Darvino mieste. Pirmuoju pasirašytu dekretu jis ketina priimti Lietuvos žmonių ir vyriausybės vasališką ištikimybę.

...Savo triukšmavimais ir anaiptol ne pavyzdingu elgesiu pagarsėjęs kunigaikštis Vilgaudas, nors ir neprašytas, drąsiai žengė svečiams skirtu raudonu kilimu ir pravėrė Rotušės, kurioje jau rinkosi garbūs svečiai, duris.

Nekviestas pilietis greitai buvo išprašytas, tačiau dar kurį laiką kėlė triukšmą. Atrodo, kunigaikštis Vilgaudas žinojo, kas vyksta Rotušėje, nes nerišliai šūkaudamas nuolat minėjo Edinburgo hercogą.

Perskaitęs naujausią aukštuomenės kroniką, Napalys apsidžiaugė, kad guli arčiausiai durų. Pasiryžo keltis – eis patikrinti prausyklos, tualeto ir procedūrinės. Pasidairys po skyrių, pasišnekės su žmonėmis, gal ką iš savųjų sutiks.

Kai stenėdamas vargais negalais nuleido kojas ir jau ketino stotis, į palatą įskriejo pikto veido baltaskvernis.

– Na, kam čia kas nepatinka?! – atėmęs laikraštį, užsipuolė Napoleoną. – Gulkitės, ligoni, į lovą ir kad man nė krust.

– Esu sveikas, – išlemeno Napalys. – Aš šiandien atvykau į Vilnių iš Kalvarijos. Man reikia į Dainų šventę. Manęs laukia dainų ir šokių repeticijos, atsakingi pasirodymai Vingio ir Kalnų parkuose, „Žalgirio“ stadione – visoje Kristaus karalystėje...

– Ką?! – suriko piktaveidis, kuriam ant krūtinės buvo prisegta kortelė „Jokūbas Traubas. TS rezidentas“. – Tuoj nakčiai gausite ramybės serumo klizmą, bus jums ir Dainų šventė, ir Kristaus karalystė.

– Gerbiamas daktare, turbūt mane blogai supratote, – puolė teisintis Šeputis, nežinia kodėl slėpdamas basas pėdas. – Man čia patinka ir aš mielai dar pabūčiau. Tačiau supraskit – Dainų šventė būna tik kartą per penkerius metus. Visą šį laiką mes ruošėmės, sunkiai laisvalaikiu dirbome, kad galėtume deramai pasirodyti žiūrovams. Turbūt žinote, o gal ir spaudoje skaitėte, kad į Kristaus karalystės sostinę susirinks dešimtys tūkstančių šokėjų ir dainininkų iš visos Lietuvos, kiti atskris net iš užjūrio.

Ligoniui dar nebaigus teisintis, baltaskvernis iš palatos jau buvo dingęs. Napalys, vis dar sėdėdamas ant lovos krašto, dvejojo, ar jau raut lašelinės adatą, ar tegul dar kelias minutes pakapsi.

– Man reikės jūsų užpakaliuko, – staiga išniro jau pažįstama seselė su švirkštu rankoje. – Gulkite. Šiek tiek paskaudės.

– Aš, patikėkit, esu jau sveikas, – dūrio į sėdmenis bandė išvengti staiga užkaitęs Šeputis. – Man į Dainų šventę... – suvapėjo, tačiau mikli medikė buvo neperkalbama – visa jėga bestelėjusi, ėmė rūpestingai švirkšti.

Napalys pabudo naktį, išpiltas šalto prakaito. Iš pritvaikusios palatos kampų ir pakampių sklido atodūsiai, aimanos, kurtinantis gargaliavimas, langus drebinantis, šiurpą keliantis švokštimas, kurį tarpais pertraukdavo gūdus suvaikėjusio senio kikenimas.

Šeputis susigūžė. Pasislėpęs po antklode, jautėsi taip, tarsi tūnotų ne ligoninėje, o pražūtingose džiunglėse. Ne, dar blogiau – stabmeldžių Amerikoje, jos laukiniuose Vakaruose, kur tamsos užklupto baltaodžio tyko mirtina grėsmė.

O sumigę ligoniai, nepakaltinami ir nepajėgūs savęs sudrausminti, vis nuožmiau siautėjo – vienas už kitą garsiau stenėjo, šnirpštė, girgždėjo, trynėsi, dejuodami kasėsi.

Nugrimzdę į neramų miegą, atrodo, atkakliai varžėsi, kuris sodriau pirstels, balsingiau šūktels ar gailiau atsidus. Iš šalies pasiklausius, galima pamanyti, kad palatoje vyksta žūtbūtinė kova, kurios nė vienas nenori pralaimėti.

Išsivadavę iš padorumo prietarų, ligoniai nesibodėjo elgtis nevaržomai. Tie, kurie dieną atrodė apgailėtini bejėgiai, naktį demonstravo stulbinamą ryžtą. Valdingai knarkdami, drebindami ir gadindami orą žemiausiomis vargonų oktavomis, žlugdė kuklias sveikesniųjų pastangas kažin ką taip pat svirptelti. Čia reikšmės neturėjo nei amžius, nei išsilavinimas. Per miegus atsivėrusios balsynų galios visiškai nepriklausė nuo ūgio, nuo raumenų, nuo socialinės, ekonominės ar šeimyninės padėties. Tas, kuris dieną atrodė pavydėtinai orus ir visa gerkle šaukė esąs įtakingas, dabar tik gailiai inkščiojo, nuolankiai vykdydamas sapne gaunamas komandas. O solidus lašinių kalnas, dieną laidęs sąmojus ir gnaibęs slaugytojas, dabar falcetu šaukėsi mamos.

Šeputis, apsipratęs po antklode, ėmė spėlioti, kada iš tiesų žmonės būna savimi. Kada atsiskleidžia jų tikrasis „aš“?

Galbūt tik dabar, naktį, kai visi sumigę, – svarstė ligonis, – žmonių giminė atsiskleidžia tokia, kokia iš tikrųjų yra: kažin ką pezanti, neįgali, kurčia ir nesusikalbanti. Dieną visi atrodė visai kitokie, jau nekalbant, kuo jie tarėsi esantys, prieš pakliūdami į traumatologinį. Vieni vaikščiojo pasipūtę kaip gaidžiai, kiti žąsinai vairavo prabangius automobilius, treti

buvo iškalę net keletą užsienio kalbų, ketvirti šiek tiek išmanė buhalteriją, penkti gaudėsi geografijoje, šešti atmintinai mokėjo Baudžiamąjį kodeksą, septinti – visas gramatikos išimtis, aštunti sumaniai vogė, devinti tuos vagis mikliai gaudė...

Dabar bergždžiai bandytum atskirti, kuris iš jų beraštis, o kuris mokslų daktaras... Štai suguldyti lovose jie tik cypčioja, griežia dantimis ar, apsaugok Viešpatie, tuštinasi po savim.

Galbūt čia ir dabar aš girdžiu tikrąjį žmonijos balsą, – mąstė Napoleonas, po antklode ėmęs dusti. Ilgiau taip tūnoti darėsi nepakeliama.

Padvejojęs iškišo galvą, pasiraukęs įkvėpė oro. Nuleido kojas. Įsitvėręs į lovos virpstą, šiaip ne taip atsistojo. Įsidrąsinęs žengė durų link.

Staiga, nors linko nepaklusnūs keliai, žaliavo akyse, Šeputis, tvinkčiojant smilkinio venai, išgirdo vidinį balsą: kuo skubiau dink iš šitos erzelynės, eik pėsčiomis į Vilnių ieškoti saviškių. Antraip atsitiks nepataisoma nelaimė – žlugs Dainų šventė, neįvyks ansamblių, šokių vakarai, Lietuvos vardo paminėjimo iškilmės.

Patriotinio šauksmo apsvaigintas, Napalys nedrįso nė pagalvoti, kokios dar bėdos gali ištikti, jeigu čia pasiliks. Neleistina drybsoti traumatologiniame, kai Lietuvos žmonės jau sugužėjo į Vilnių šokti, dainuoti, linksmintis, siausti, kad parodytų neretai abejingam pasauliui – gyva mūsų Lietuva, jau tūkstantį metų gyvena. Visada bus taip. Amen.

Apsisprendęs negaišti nė minutės, išsvirduliavo į apmirusį Traumatologinio skyriaus koridorių. Blausioje prietemoje ramstydamasis pasieniais, praėjo pro tuščią budėtojų postą.

Bijodamas būti užkluptas, tipeno ant pirštų galiukų. Kantriai yrėsi į koridoriaus galą, kur turėjo būti išėjimas iš skyriaus.

Stabtelėjo prie procedūrinės durų atsipūsti. Nuo prakaito šlapi marškiniai prilipo prie staktos. Priešais kabančioje skelbimų lentoje perskaitė:

Gerbiami ligoniai, žemaičiai ir aukštaičiai, brangūs lietuviai,

nustatytas Kalėdų žvaigždės, atvedusios tris išminčius pas Jėzų, tikrasis pasirodymo laikas. Nuo šiol Kalėdos turėtų būti švenčiamos birželį.

Apskaičiavęs, kada prieš 2 tūkstančius metų virš Betliejaus pasirodė žvaigždė, mokslas įrodė, kad Jėzus Kristus gimė ne gruodžio 25 dieną, o birželio 17 dieną – su Dvynių, o ne Ožiaragio ženklu.

Be to, nustatyta, kad danguje virš Betliejaus sužibusi Kalėdų žvaigždė – tai tik Veneros ir Jupiterio suartėjimo vaisius; šios planetos anuomet atsidūrė taip arti viena kitos, kad ryškiai sušvito tarsi viena žvaigždė, taip suklaidindamos Kasparą, Melchiorą ir Baltazarą.

Labai atsiprašome dėl nepatogumų.

Administracija

Apstulbintas netikėtos naujienos, o dar ir apleidus jėgoms, prieš susmukdamas Šeputis išgirdo geidulingą spygčiojimą. Gailestingoji sesuo Judita, pasibalnojusi, atrodo, rezidentą Jokūbą Traubą, šiąnakt procedūrinėje tuščiai laiko negaišo.

Nebetverdamas klausytis jo ausiai nepriimtinų stenėjimų, Napoleonas, sukaupęs valios likučius, atslinko prie lifto.

Griūte įgriuvo jo glėbin. Apgraibomis suradęs mygtuką, paskutinę akimirką išgirdo, kad medikai, atrodo, patyrė orgazmą.

Atsitokėjęs Šeputis suprato tysantis ant žemės. Į skaudamą petį trinkčiojo lifto durys.

Vangiai kėlėsi. Susvyravęs nudribo. Stojosi. Vėl susmuko. Ropojo, brūžindamas pilvu grindis.

Pasisekė atsistoti. Šonais „tarkuodamas“ sienas, ėmė klaidžioti painiais ligoninės koridoriais.

Kai buvo beprarandantis viltį rasti duris, Napalys išvydo kažką panašaus į Kalvarijas, o gal Jėzaus Kristaus Karaliaus sostą. Pasikliaudamas intuicija, ėmė lėtai slinkti jo pusėn.

Suklupęs ant slenksčio ir pamaldžiai sunėręs rankas, stikle išvydo pasiklydusio angelo atspindį, už jo – nudžiūvusį alyvos krūmą, glostomą vėjo...

Bakstelėjęs nosimi, susivokė, kad įstiklintame ligoninės hole klūpo prie pat išėjimo. Pašoko. Atplėšęs duris, tekinas pasileido į laisvę. Tolumoje švietė neoninis užrašas:

SKYRYBŲ CENTRAS „NEVĖLU“
Išsituok – pasidaryk sau šventę!

Vis eikliau, vis atkakliau veržėsi tikslo link Napoleonas. Tarsi neršianti žuvelė nardė po tariamas Burbiškes ir Pilaitę, Grigiškes ir Jeruzalę, Pašilaičius ir Fabijoniškes, Zujūnus ir mūrinę Tarandę, betonines Viršuliškes ir Justiniškes.

Dairėsi po tamsius Lazdynų daugiaaukščių kiemus, mynė duobėtą Karoliniškių prospekto šaligatvį.

Po valandėlės kitos išvaikščioti miegamieji Vilniaus rajonai Šepučiui ėmė rodytis nepakenčiamai klaidūs. Erzino, kad visi pastatai kaip du vandens lašai panašūs į Vilkaviškio ar apšepusių Kybartų, pro kuriuos Napalys buvo kartą pravažiavęs traukiniu.

Apie kiekvieną miestą, apie dangaus kūnus ir nanotechnologijas Šeputis turėjo savo – „tik nereikia man aiškinti, pats žinau“, – nuomonę. Todėl ne vienam Saturno žiedui, kaip ir Švč. Mergelės Marijos pakylėtai Šiluvai, galėjo pažerti šūsnį priekaištų.

Napoleonui, anoniminiam visatos ekspertui, ypač nepatiko Kaunas. Ir visi Kauno priemiesčiai – nuo Raudondvario iki Garliavos. Juos Napalys laikė asmeniniais savo priešais.

Tas pūlingais šašais aplipęs sumautas miesteliūkštis, – neseniai internete polemizuodamas su virtualiu oponentu pareiškė Šeputis, – jau daug metų dedasi nežinia kuo, turbūt auksais šikančiu katinu. Tas „pasikėlęs" pižonų Kaunas, įsivaizduojantis, neva yra pasaulio bamba, turi tik stačiatikių soborą, žydų sinagogą, šlubčiojantį „Žalgirį" ir vos vieną padoresnę gatvę. Tačiau ir joje vien šlepečių bei skudurų parduotuvės.

Panevėžys ne ką geresnis – Lietuvos banditų irštva.

Nebėra Panevėžyje nieko, kai nebeliko talentingojo teatro režisieriaus Juozo Miltinio dvasios, – užvakar paryčiais populiaraus internetinio tinklalapio komentaruose parašė Napalys.

Išgirtoji Klaipėda – ištįsusi silpnapročio seilė, dvokiantis idioto dešrigalis. Jei ne smagus keltas į Neringą ar Jūratės ašaromis verkianti Baltija, žmonės ten nė kojos nekeltų...

Šiek tiek artimesni Šepučiui atrodė Elektrėnai – Lietuvos energetikų sostinė, kuriai jis jautė nepaaiškinamą simpatiją. Šalia žuvingų marių įsikūrusiuose Elektrėnuose, – anądien išbarškino nenuovokiam oponentui Napoleonas, – jauku ir įspūdinga, nes kiaurą naktį šviesu. Tačiau ir vėl, kai tik reikia lemputę pakeisti, nesusikalbėsi su tais elektrikais – pusgalviai, panašūs dabar gyvena ir Visagine.

Biržuose, kur spjausi, bambizai – nuo apsiputojusio Pasvalio iki kontrabandininkais knibždančių Saločių. Maukia alų, nuo kurio po to galva plyšta, visi juodom panagėm, išpuvusiais dantimis, apspangę nuo birzgalo, prasigėrę iki baltųjų arklių.

Palangoje labai brangu. Panašiai Rygoje – puikus turgus, bet nusimyžt nėra kur.

O dar, apsaugok Viešpatie, kaip komentaruose žmonės rašo, dusinantis savo parfumais Paryžius – išlaižytas Europos pederastų rojus. Apgriuvęs suktų rabinų Niujorkas. Kalvarėnus kaip vergus išnaudojantis Dublinas. Londono smarvė. Šaltas kaip ledas Strasbūras. Briuselis, kur nuskridęs teisybės nerasi.

Atėnuose, žinoma, smagu būtų užsilipt į Akropolį. Tačiau ne kiekvienas durnius ten kops, juk antai Vilniuje stovi ne ką prastesnis rūmas!

Bemintydamas apie taisytinus pasaulio miestų trūkumus, Šeputis atsidūrė prie geležinkelio stoties.

Išaušus vaiskiam rytmečiui, mieste jau dūzgė pirmieji troleibusai, atsidarė spaudos ir šūdniekių kioskai, prie žlugusio ir vėl prisikėlusio *Parex* bankelio trypčiojo nekantriausi klientai.

Vienas kitas apsisapnavęs vilnietis vėlavo į nepalauksiantį traukinį. Kiti, atvirkščiai, žvalūs ir ką tik nuo stoties laiptų pabirę su paslaptingais nešuliais, dūlino pėsčiomis per stoties aikštę, nežinia kur ir pas ką.

Pajutęs, kad iki pūslių numynė padus, Napalys prisėdo troleibusų stotelėje ant suoliuko.

– Mus valdo Kristus. Su šventom Kalėdom. Aleliuja! Gal, pone, malonėtumėt ta proga...

Napalys pakėlė nusvirusią galvą. Sužaliavusio „Panoramos“ viešbučio fone stovėjo ne mažiau už jį susiglamžiusi būtybė. Apsistačiusi išpampusiais maišais, turbūt ką tik atvykusi.

– Su šventom Kalėdom!

– Aš nerūkau, – išsigynė Šeputis. – Ir jums, ponia, nesiūlau.

– Žinau, kad nesveika, – būtybė su užuojauta įsistebeilijo į lupinėjantį padą vyriškį. – Gal galėtumėte, garbusis pone, jei ne dėl šventų Kalėdų, tai dėl Vilniuje atkurtos Kristaus karalystės paaukoti man nors keletą baltučių. Kalėdaičiams.

Atidžiau įsižiūrėjęs, Napoleonas ją atpažino. Tai buvo ne kokia nors pijokė, ne „sūtrauka“, ne benamė, ne elgetaujanti vienuolė ir ne pamišėlė. Tai buvo JI – vis dar spinduliuojanti vidiniu grožiu, tik, deja, raukšlių jau gerokai išvagotu veidu, pagilėjusiomis akiduobėmis, pakritusiais akių vokais.

Tačiau kaip ir anuomet – su pečius siekiančiomis garbanomis ir ne mažiau elegantiška.

Beveik prieš trisdešimt metų, kai jaunatvinio romantizmo pastūmėtas Napalys Vilniuje įstojo į antrarūšio Pedagoginio instituto „plaktukų“ skyrių – ketino veikiau iš nuobodulio nei su reikalu tapti „kokiu nors“ dailės ir darbų mokytoju, irgi sutikdavo ją gatvėse. Dėl susiklosčiusių aplinkybių ilgėliau užtrukęs mieste, ne kartą ir ne du yra davęs jai smulkių.

Ji, dabar jau į aštuntą dešimtį įkopusi Raudonkepuraitė, kurią žiniasklaida savavališkai perkrikštijo Rožele, nors ir buvo be savo raudonosios plačiabrylės, Šepučio akiai atrodė nepasikeitusi, sava, tik šiek tiek susmukusi.

Nebeturinti nei vardo, nei pavardės Raudonkepuraitė buvo panaši į Kalėdų eglutę – nerūpestingai kaukšėdama tviskančių sidabrinių batelių kulniukais, šlavė žemę sijonais, apsikarsčiusi pečius siekiančiais auskarais, skarelėmis, žiedais, kaspinėliais. Šiandien ji atrodė kaip ir anuomet – tirštai dažytomis žaliomis lūpomis, parausvintais skruostais. Tikra Vilniaus vaidilutė – be jos šio miesto peizažas būtų nevisavertis.

Ir dar tie juodi, anglim išpiešti antakiai, ta kumpa, keliomis karpomis padabinta šnirpšlė. Aštrus tarsi adatos smaigalys smakras. Lūpų širdelė. Sultingas Adomo obuolys...

Balsas. Taip, žinoma, Raudonkepuraitės balsas, toks pat skaidrus kaip varpelis bažnyčioje per pakylėjimą, skimbčiojo geidulingai kutendamas religinę Napalio klausą.

– Aš atvykau į Vilnių, į Dainų šventę. Ieškosiu saviškių, – prisipažino centų vis dar lūkuriuojančiai Raudonkepuraitei. – Gal žinote, kur galėčiau rasti kalvarėnus?

– Man tik baltučių, Kristaus vardan.

– Kristaus?

– Na, jei dėl Jėzaus Kristaus negalite sušelpti, tai geros jums dienos ir telaimina jus Dievulis, – nesusidomėjusi Šepučio rūpesčiais Raudonkepuraitė staiga apsisuko ir patraukė savais keliais. – Mus valdo Kristus! – pakeliui

stabtelėjusi šūktelėjo pasipainiojusiam praeiviui. – Su šventom Kalėdom! Danguje jau suspindo Betliejaus žvaigždė!

– Ką?! – nieko nesuprato žmogus.

– Man tik baltučių – kūčiukams.

– Kam?

– Sližikams!

Likęs vienas, Šeputis apsižiūrėjo, kad išties niekuo šiai iš anų laikų atklydusiai varguolei negalėtų padėti. Vilniuje, pasišventėlių atkurtoje Kristaus karalystėje, jis sėdėjo ne tik be cento kišenėje, bet ir be tremtinio pažymėjimo, be kreditinės kortelės, be telefono, basas, sutvarstyta ranka ir tik su valdiškais ligoninės marškiniais, ant kurių likęs štampas *Минздрав СССР*.

Apsičiupinėjęs susivokė, kad dabartinis jo įvaizdis neturėtų kelti pasitikėjimo ne tik Raudonkepuraitei, gerajai Vilniaus vaidilutei, bet ir stotelėje svirduliuojančiam vienakojam ponui, kuris taip ir neišdrįso prisėsti šalia Šepučio.

Apsidairęs, ar žmonės nerodo į jį pirštais, pakilo eiti. Iš jaunystės laikų užuosdamas Vilniaus senamiestį, vos tik tolumoje pamatė nuo *McDonaldo* artėjančią pareigūnų porelę, kuo sparčiau patraukė dešinėn, Geležinkelio gatve.

Sužviegus stabdžiams, pasibaidęs kaip arklys metėsi atgal.

– Tu ką, asile, aklas?! Gyvent nusibodo!? – persisvėręs per pravirą langą riktelėjo vairuotojas, panašus į zakristijoną.

Vikriai užšokęs ant šaligatvio, Šeputis susivokė ėjęs nors ir per perėją, tačiau spiginant geltonai šviesoforo akiai.

– Aš į Dainų šventę. Į Kristaus karalystę! – pasigyrė.

– Debilas.

– Iš Kalvarijos, – patikslino Napalys.

– Eik tu... – demonstratyviai pasukiojęs pirštą prie smilkinio, ratuotasis nurūko tolyn.

Šeputis, dėl visa pikta kiek paėjęs atatupstas tolyn nuo išversto šviesoforo stulpo, pagarbiai sustingo. Sutelkęs išblaškytą dėmesį, pažino seniai nematytą statinį – priešais jį išmetamųjų dujų išdegintoje dykvietėje stūksojo Aušros Vartai.

Tai buvo ne miražas, ne sapnas. Kadaise vadinti Krėvos, Medininkų vartais, šiandien jie atrodė ne mažiau didingi už Damasko, giminiškus Jafos ar užmūrytus Aukso vartus, kurie stūkso už tūkstančių kilometrų, Šventajame mieste.

Aušros Vartai.

Porta acialis.

The Gates of Down.

Porta dell'Aurora.

Das Tor der Morgenröte.

Ostra Brama...

Ant fasado viršugalvio – nesutramdomas Vytis, padėjęs atlaikyti nuožmių priešų apgultis. Šalies pakilimus ir nuosmukius menantys Aušros Vartai bylote bylojo, kad Vilnius visada buvo ne prancūzų, totorių, olandų, žydų, lenkų, vokiečių, gudų ar, sergėk Dieve, rusų, o tik lietuvių miestas.

Kaipgi kitaip, – svarstė Napoleonas, – juk iš patvaraus akmens nutašytas Vyčio herbas, kurio net įžūliausi atėjūnai neišdrįso nudaužti, kiekvienam žiopliui primindavo, kas šios šalies šeimininkas. Net užėjus vokiečiams, lenkmečiu ar gūdžiais sovietų laikais, kai viskas, kas lietuviška, buvo naikinama, užtekdavo ateiti prie Aušros Vartų, pasižiūrėti į mūsų Vytį, o tada ne tokie baisūs atrodydavo net komunistai.

Vytis, nekaltai prilipintas prie Aušros Vartų sienos, teikė mūsų žmonėms tvirtybės, kurstė jau vos berusenantį tikėjimą, kad išauš diena ir debesys išsisklaidys – Lietuva vėl bus laisva. Saugi, klestinti, patraukli. Visiems vienodai dėmesinga kaip daugiavaikė motina.

Tai Vyčio nuopelnas, – neabejojo Napoleonas, – kad šiandien aš stoviu Vilniuje, Europos kultūros sostinėje, prie Aušros Vartų. Jis čia nuo amžių, jau visą tūkstantmetį. Nuo pasaulio pradžios – veržlus, nerimstantis, nešantis iš Rytų į Vakarus ne mirties kalaviją, o lietuvišką dvasią, tvirtą, nepalaužiamą.

Taip, lietuviška dvasia ir dvasingumas – tai pagrindinė mūsų Vyčio prasmė. Tik šio kilnaus tikslo vedamas raitelis skrieja ant balto žirgo, pasiryžęs paaukoti gyvybę. Jau ne vieną šimtmetį bando prisibelsti savo kalaviju į apkiautusias anglų, norvegų ar sočių Bostono demokratų širdis.

Netoli, jau netoli ta diena, – įsisvajojo, – kai Vyčio raitelis pažadins apmirusias arabų sielas, išsklaidys abejingumo ūką.

Ir pasitrauks migla nuo Eurazijos. Ir išsigiedrys Amerikoje. Patvinusioje Atlanto vandenimis Afrikoje įsiviešpataus darna, ramybė. Tolimojoje Australijoje ir pingvinų Antarktidoje, net Okeanijoje, kur veisiasi kanibalai, ir negyvenamame Šiaurės poliuje įsigalės gražiausios dorybės: nuolankumas, dosnumas, skaistumas, romumas, meilingumas, saikingumas, uolumas...

Reikia tik postūmio, geros valios – stuktelti kanopa, kirstelti ašmenimis, ir pasauliui atsivers akys.

Jis praregės!

Susivoks, kad klaidžiojo klystkeliais, ir tarsi sūnus palaidūnas sugrįš prie amžinųjų vertybių – krikščioniškos moralės, baustinai pamirštamo Dekalogo. Neturėk kitų dievų tik mane vieną! Netark Dievo vardo be reikalo! Švęsk sekmadienį! Gerbk savo tėvą ir motiną! Nežudyk! Nepaleistuvauk! Nevok!...

Nuolankiai suklupęs prie Vyčio, pagedęs pasaulis atgailaus, raudodamas kruvinomis ašaromis, išpažins visas nuodėmes, piktadarybes, klastingas mintis.

Kai pasaulis apsivalys nuo nepakeliamos blogio naštos, susigrąžins Tikėjimą, Viltį ir Meilę, jam bus atleista.

Ir kelsis parklupęs, ir eis, ir šlovins, ir garbins savo gelbėtoją – Vytį. Ir neš ant sidabrinių padėklų prašmatnias padėkos dovanas, ir klos atbudusio pasaulio žmonės turtus jam po kojomis.

Ir iškils iki dangaus skliauto aukų altorius. Ir veršis žmonija prie pasaulį išgelbėjusio Vyčio. Ir milijonai piligrimų plūstels į Vilnių – į mūsų Lietuvą, kad galėtų savo akimis išvysti ir dar kartą pagarbinti nuo praulties juos išgelbėjusį raitelį.

...Staiga iš suvažiavusių autobusų pasklido tūžlių tikinčiųjų spiečius, nepakenčiamai dūzgiantis svetimkalbe. Įsisvajojusį Napoleoną suspaudę taip pavojingai, kad šis nepajėgė nė krustelti, stumtelėjo skersai gatvės.

„Sholom, America! Sholom, Vilnius. Sholom, America! – išgirdo nuo geležinkelio stoties ataidintį pavienio žmogaus klyksmą. – Kristus mus valdo *Sholom, Vilnius. Sholom, America!* Su šventom Kalėdom, lietuviai!“

Keliskart skausmingai apmaigytas ir nebesusivokiantis Napalys jau nebandė irtis prieš srovę. Paklusęs svetimai valiai, drauge su minia pajudėjo Aušros Vartų link.

Dvasingumo išsiilgę, vienas už kitą rūstesni piligrimai vis nuožmiau darbavosi alkūnėmis. Negailėdami vienas kito spardėsi keliais, stumdėsi pečiais, kuo skaudžiau mynė kaimynams ant kulnų, duso spūstyje ir stenėjo.

Ištirpdytas beveidėje minioje Napoleonas alpte alpo. Bet Kristaus karalystės kariai, žūtbūt pasiryžę prasiveržti pro vartus, neleido jam susmukti. Įsigiedojusi minia pakylėjo ir visa jėga bloškė Šeputį pirmyn – anapus tolstančio Vyčio, ten, kur kabėjo šimtus metų garbinamas paveikslas.

Apakintas apkaustų aukso, skęstantis bažnytinių vėliavų jūroje, Kalvarėnas atsitokėjo, parklupdytas ant grindinio priešais Aušros Vartų Dievo Motiną.

MATER
MISERICORDIAE

Vogčiomis apsidairęs įsitikino, kad panašių klūpėtojų čia dešimtys, gal šimtai.

Susigrūdę Aušros vartų gatvelėje, uolūs maldininkai vieni lietuviškai, kiti svetimkalbėmis kažką murmėjo, pakimusiais balsais giedojo, apsiseilėję barškino rožiniais, išvertę akių obuolius šūkaliojo: „Kristus vėl valdo mus!“

Kiti, apdujęs nuo smilkalų ir ritualinių dūmų, pamaldžiai žegnojosi, sklaidė suskaitytų maldaknygių lapus. Treti, netekę amo, praradę orumą, galutinai nusižeminę, matyt, praeityje neatleistinai prasikaltę, pilvais šlifuodami grindinį, šliaužiojo po gatvę ar jos vidury sustingę gulėjo kryžium.

Vos dzingtelėjus Aušros Vartų koplyčios varpeliui, Šeputis pakilo.

Taręs *pardon*, perlipo per vieno, antro, trečio piligrimo galvą.

Lengviau atsikvėpė tik Didžiojoje gatvėje, atsidūręs prie Nacionalinės filharmonijos rūmo, greta *Swedbank* bankomato.

1906 m. lapkričio 6 d. šiuose namuose
įvyko Miko Petrausko ir Gabrieliaus Landsbergio-Žemkalnio
pirmosios lietuviškos operos „Birutė“ premjera

Kodėl neberodo šios operos? – perskaitęs įrašą pasipiktino Šeputis. – Juk pasaulio teatrų repertuaruose apstu įvairiausių senienų – sukriošusių aidų ir paliegusių traviatų, pakvaišusių margaritų ir požemiuose nusigalavusių euridikių. Atrastum ten ir apskurusių šikšnosparnių, gerklingų halkų, nupešiotų štrausų, kraugeriškų karmen, necivilizuotų silvų, o Birutės nėra.

Kur Birutė? Nėra „Birutės“.

Vilniuje žmonės nebežino, pamiršo, kad mūsų Birutė – tai ne kokia nusmurgusi Paryžiaus Bulonės pamišėlė ar kurtizanė iš Milano bohemos, – vis labiau niršo kalvarėnas. – Galėčiau priminti: Birutė – tai gerbiamo Lietuvos didžiojo kunigaikščio Kęstučio žmona, nepranokstamo Vytauto Didžiojo – nuo jūros iki jūros – motina. Tai šventas lietuviams žmogus, brangintinas vardas.

Ir, ką čia slėpti, vis tiek visi žino, kad iki laimingų vedybų Birutė buvo eilinė vaidilutė, pajūrio prasčiokė, – su įsivaizduojamu interneto neišmanėliu ginčijosi Napalys.

Šiam faktui atminti Palangos kurorte yra Birutės gatvė, iki šiol stūkso jos vardu pavadintas kalnas. Ant to kalno, šalia ošiančios Baltijos jūros, minėtoji vaidilutė naktimis prižiūrėdavusi šventąją ugnį.

O juk, gerbiamieji, taip ir būtų Birutė savo dieneles ten stūmusi, – karščiavosi Šeputis, – jeigu ne Kęstutis, kartą iš Trakų atvykęs vasaroti į Palangą.

Žavaus būta Kęstučio – kunigaikščio Gedimino sūnaus, kunigaikščio Algirdo brolio, Lenkijos karaliaus Jogailos nekenčiamo dėdės. Jis buvo karštos širdies blondinas. Didelio proto. Žydraakis. Gudrus lapinas.

Anais laikais ar miške, ar pliaže net ir kunigaikščiui suvilioti vaidilutę buvo ne juokas. Vien šarvai viduramžiais kiek sverdavo! Tai tau, menkas žmogau, ne du pirštus ar pakrūmėj kokį grybą apšlapint. Be to, rūstūs pagonių vaidilos, atstovaujantys girių ir dausų dievams, nebuvo linkę tam reikalui pritarti. Tačiau didysis kunigaikštis Kęstutis, nors ir nekrikštas, buvo labai apsukrus ir užsispyręs kaip velnias. Todėl kopos papėdėje gavo paryčiais, ko norėjęs.

Iš dviejų stabmeldžių meilės gimė mūsų Vytautas – didžiausias Lietuvos kunigaikštis, *Magnus Dux*, Aleksandras Trakiškis.

Ar besulauks Lietuva panašaus didžiavyrio?!

Lietuvos Respublikos Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komitetas teigia nematantis galimybių Vytautą Didįjį po mirties tituluoti Lietuvos karaliumi. Kauno vicemero prašymu atlikus tyrimą, nustatyta: pasaulyje nėra analogų, kad nekarališkos kilmės asmuo po mirties būtų paskelbtas karaliumi.

Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytauto karūnavimo ceremonija nebuvo įvykdyta, taigi nėra pagrindo skelbti jį karaliumi.

Mirusiajam dirbtinai uždėta karūna nesuteiks garbės nei jam, nei dabartinei Lietuvai.

O, nenuovokioji tėvynė! – prisiminęs Seime skausmingai užstrigusią Vytauto Didžiojo karūnavimo bylą apmaudžiai šūktelėjo Napalys.

Ir tada jį kažkas šiurkščiai stumtelėjo.

Iš Nacionalinės filharmonijos išbėgęs pavojingai tamsaus gymio žmogelis (greičiausiai šiaurės kaukazietis) pripuolė prie bankomato. Pasirausęs kišenėse, karštligiškai ėmė spaudyti mygtukus.

Šalin pavytas Napalys prisėdo skverelyje ant suoliuko priešais filharmoniją. Iš čia nesiliovė stebėjęs jį apstumdžiusio tipo.

Jie kaip amaras aplipę mūsų kultūrą, – niūriai konstatavo Šeputis, atpažinęs prieš keletą dienų naujienų portale matytą Žorą Kutasovą, o gal... Gergijevą – gauruotą gastrolierių iš Rusijos.

Visur jo pilna. Iš pažiūros – banditų banditas. Akys primerktos. Žiūri kaip alkanas vilkas iš padilbių – jau, matyt, dailesnių mūsų moterų dairosi. Susitiktum tokį Halės ar Kalvarijų turguje, nieko iš jo nepirktum! O naktį gatvėj arba Rasų kapinėse susidūręs, tik bėgtum ir rėktum.

Turbūt tas Kutasovas ir jo Gergijevas su savo balalaikų orkestru ketina mus galutinai apkurtinti, be peilio papjauti.

Atsibeldžia bet kuria proga.

Ką, nėra pasaulyje daugiau žmonių? Nerandam, ką Lietuvos tūkstantmečio iškilmėms į Vilnių pasikviesti? Jis gi ne katalikas. Turbūt net ne krikščionis. O štai, kaip čia buvęs – Marijos žemėje, ir jau prie mūsų bankomato. O jam iš paskos visa Aukso orda – chadžiai su radžiais.

Čia sąmokslas. Plika akimi matyti. Juk tie bešmetai, kutasovai, gergijevai ir temirkanovai kaip parazitai įsisiurbia, o vėliau mus iš vidaus ima graužti. Sulindę į mūsų kišenę skelbiasi skleidžiantys kultūrą.

Nieko panašaus, jokios čia kultūros! Kremliaus politika. Jie kėsinasi į

mūsų savastį. Lašas po lašo. Koncertas po koncerto. Mostas po mosto. Dešimtmečiais. Šimtmečiais.

Kai jų šaukštai ir balalaikos taip mus apkurtins, kad nebepajėgsime išgirsti savojo balso, bus per vėlu.

Ir kaip nesipiktinsi, matydamas, kad tas tipas baigia ištuštinti bankomatą, jau beveik maldaujantį to nedaryti?!

– Gal alučio? – klestelėjęs šalia užkalbino Šeputį žmogelis su pamušta akim, užsidėjęs juodą plačiabrylę skrybėlę, dantyse įsikandęs užgesusią pypkę. – Atsigaivink, drauge. Matau, kad iš durnyno.

Nepažįstamasis pakišo „Teisybės" bambalį. Drąsinamai kumštelėjo į šoną. Kai Napalys gurkštelėjo, geradaris, gudriai prisimerkęs, prisipažino:

– Aš esu labai nemalonus žmogus. Tačiau, jei tamsta rastum minutėlę laiko, norėčiau būti išklausytas.

Napalys burbtelėjo: aha. Padvejojęs atidavė „Teisybę".

– Gerbiamasai, turbūt jau žinai, kad Kristus mus valdo? Galbūt pavyko Vilniuj patirti tą džiaugsmą širdim?

Panašus į pinčiuką nepažįstamasis sukrizeno. Nesmagiai pasijutęs, kad nieko panašaus jam dar neatsitiko, Napalys nudelbė galvą. Dabar jis atidžiai klausėsi pakaušiu.

– Tai štai, mielasis keleivi, mumyse tūno begalybė pavidalų, – paslaptingai tęsė nepažįstamasis. – Taip, taip, gerasis žmogau, nusidėjėliai ir šventieji, dorybės ir nuodėmės. Visko čia rastum. Ir negali žinoti, kada ugnikalnis išsiverš. *Sholom, America!* – staiga gaidžio balsu pasveikino apsisapnavusį turistą. Šis krūptelėjo, paspartinęs žingsnį nėrė į Pasažo skersgatvį.

Šūkauk, ką tik nori, – mintijo Šeputis, – aš visada esu toks, koks esu, vientisas ir nedalomas. Man negresia susidvejinimas, toji silpnapročių bėda.

– Nežinia, kas žmoguje slypi, – dėstė pagiringas išminčius. – Žydšaudys ar teisuolis. Visi žmonės – tai uždelsto veikimo bombos. Neatspėsi,

kada ir kodėl gali sprogti. Mes vaikščiojame po minų lauką. Kiekvienas žingsnis – pavojus. Ir žydai, vien žydai aplinkui. *Sholom, America!*

Šeputis sukluso – žydai? Kur žydai? Vėl žydai? Tada dar nežinojo, kad kalbasi su apsišaukėliu pagonių kunigaikščiu Vilgaudu – Vilniaus gidų siaubu. Jis, dar neseniai buvęs įtakingas politikas ir gediminaičių sektos vadovas, mieste garsėjo antisemitiniais išpuoliais ir nepakantumu viskam, kas pakliūdavo į girto jo žvilgsnio akiplotį.

Sunku pasakyti, kuo (neskaičiuojant silpnapročio pašalpos) kunigaikštis šiuo metu vertėsi, ką veikė ir apie ką, prašviesėjus sąmonei, galvodavo. Blaivų mieste jį retokai pavykdavo sutikti. O jei ir sutiksi, nedaug iš to laimėsi. Visi jo šalinosi. Išgirdę kimų falcetą, kilnojantį namų stogus, net kresni vyrai, net tulžingos moterys ir visko ragavę gidai su gausiomis turistų grupėmis slėpdavosi tarpuvartėse ir laukdavo, kol kunigaikštis nueis savais keliais.

Jei gatvėje pasipainiojusiems praeiviams kunigaikštis šaukdavo *Sholom, America!* – būdavo galima spėti, kad šiandien jis romantiškai pagiringas arba lengvai, vos vos apgirtęs. Jei *Hau!!!* – vadinasi, girtumo laipsnis jau vidutinis. O kai pasigirsdavo dainingas, bet nerišlus *La ila-hail-Allah-laila,* – tai buvo ženklas, kad kunigaikščio kraujyje yra ne mažiau kaip 5 promilės, dar gurkšnis alkoholio ir bus peržengta statistiniam vienetui mirtina riba.

Iš šio, kadaise turėjusio ir vardą, ir pavardę, o dabar gatvėje sulaukėjusio kunigaikščio galima tikėtis visko – nuo „Teisybės“ iki „Nokauto“.

– Bet juk žydų Lietuvoje mažai bėra, – išdrįso paprieštarauti Šeputis.

– Juokauji? O gal tu durnas? Jie, iš visų pusių apsupti, pritilę laikosi iš paskutiniųjų.

– Kur?

– Visur!

– Kur apie tai parašyta?

– Širdis – geriausias laikraštis, ji jaučia.

– Negali būti, – nusistebėjo Napalys.

– Yra tų žydų. Sočiai, – patikino pagonis, praeityje buvęs globos namų pedagogas, žmogus, artimas tiek miesto, tiek rajono valdžiai. – Tik kai kurie apie tai dar nežino, – gudriai, kaip tik pajėgė, užsiminė jis. – Atėjus laikui, jei nesusivoks, jiems bus pasakyta: *Sholom, America!*

– Tai ką, jūs norite pasakyti, kad ir Vilniaus rajone yra žydų?

– Surasim.

– Kur? – susidomėjo Šeputis.

– Štai šis, – kunigaikštis piktdžiugiškai prunkštelėjo, pypkės galu besdamas į gretimoje kavinėje sėdintį dėdulę. – Turbūt tai žydų žydas – Lietuvos Jeruzalės, mūsų Gedimino Vilniaus, Šiaurės Atėnų, Kristaus ir Lietuvos karalystės duobkasys. Apie tai sužinojęs, jis nespės pasprukti. O žilagalvis jo sugėrovas – tai būsimo amžinybės lagerio steigėjas, pasibaisėtinas tipas. Prisitarnaus iki puskarininkio, susirgs anoreksija. Arba bulimija. Bet ir jis apie tai dar nežino. Visa tai atsitiks jau greitai. Viską lems ne laisva valia, o aplinkybės. Dabar abu gurkšnoja brendžiuką, meiliai šnekučiuojasi ir net nenutuokia, kas jų tyko.

– Tai jūs norite pasakyti, kad mes nežinome, kas esame? – kunigaikščio pranašystėmis suabejojo Šeputis.

– *Sholom, Americaaaa!!!* – ištušinęs „Teisybę" tarsi geležinis vilkas sustaugė kunigaikštis Vilgaudas. – *Sholom, Americaaaa!!!* Su šventom Kalėdom, *America!!!!* – užplėšęs visa gerkle pakilo eiti Didžiąja gatve žemyn, į Pilies gatvę. Matyt, ten jo laukė svarbesni atsikuriančios Kristaus karalystės reikalai.

Apimtas smalsumo, Šeputis dar norėjo kažko paklausti, galbūt net sekti paskui kunigaikštį, nusvirduliavusį su ištuštinta „Teisybe", tačiau apsigalvojo – padrebindamas pilvuką, o iš paskos ir pagurklį, patraukė priešingon pusėn.

Paėjėjęs keliolika žingsnių, ramybės dėlei prasmuko pro bazilijonų vartus. Atsidūrė prie Švč.Trejybės bažnyčios.

Šv. Juozapatas Kuncevičius – vienybės apaštalas
Švč. Trejybės bažnyčioje 13 savo gyvenimo metų pašventė
bažnyčių suvienijimui.
Nukankintas Vitebske 1623 metais.

Še tai tau, – nuo „Teisybės“ smagiai besisukančia galva sumojo Napalys, – žmogelis kaip darbšti skruzdėlytė Marijos žemėje triūsė, siekdamas kilnaus tikslo, o piktadariai ėmė ir nukankino jį kažkur Baltarusijoj, pas Lukašenką.

Akivaizdu, kad su Maskvos palaiminimu. Turbūt Vitebsko bedieviams mažai rūpėjo Lietuvos bažnyčių vienybė. Galbūt jie norėjo, kad būtų atvirkščiai – viskas po senovei, kaip antai dabar Rusijoj.

Bet kodėl dar tyčiojosi, kankino, žemino žmogų? Argi negalėjo iškart nužudyti? Beje, ar tik ne Vitebske gyveno ir tas žydas Markas Šagalas – prancūzų tepliorius?

Čia, Vilniaus baltarusių gimnazijos pastate,
1919–1921 m. mokėsi didi baltarusių poetė Natalja Arsenjeva

Čia, Vilniaus baltarusių gimnazijos pastate,
1919–1923 m. dirbo Baltarusijos literatūros klasikas Maksimas Hareckis

Akių dūmimas! Kas čia juos kvietė? – koja treptelėjo Šeputis. – Tegul vieną dieną pagaliau apsisprendžia – baltai jie ar rusai. O dabar nei šis, nei tas, visiška nesąmonė – „balti rusai“!

Ir apskritai iš kur čia, Vilniuje, priešais užrakintą Švč. Trejybės bažnyčią, tie baltarusiai?! Kada ir kas juos įleido? Kas išdrįso ant saugotino architektūros paminklo prikalinėti tų lentų? Tegul Minske ar Baranovičiuose kabina, vietos ten pilna.

Matai, ir jų gimnazija čia veikusi – susisuko lizdą vienuolyno rūmuose. Kitaip nepavadinsi – gudai. Vargšai lietuviai tuo metu stumdėsi pakampėse, neturėjo kur prisiglausti, o tie čia, Aušros Vartų pašonėje, sulindo.

Ir kas jie tokie, tie atseit poetai ir klasikai? Apie Hareckį su Arsenjeva paklausk mūsų kultūros ministrą – tik patraukys pečiais. Klasikai kabutėse. Mirk iš juoko.

Po putinu sėdėdamas putinėlį laužiau -
Iš po Vilniaus dun-dun-dun putinėlį laužiau.

Susilaužiau, susiskynęs putino žiedelį –
Iš po Vilniaus dun-dun-dun putino žiedelį.

Ir nusiunčiau, nudaviau į gudų šalelę –
Iš po Vilniaus dun-dun-dun į gudų šalelę.

O jūs gudai, gudužėliai, jūs man ne broleliai –
*Iš po Vilniaus dun-dun-dun jūs man ne broleliai!**

– Pone, malonėkite tyliau! – balsu dainą užplėšusį Šeputį pertraukė svetimšalių ekskursijos vadovė. – Čia jums ne Dainų šventė. Ten eikit ir spygaukit, o čia...

Nespėjęs deramai įsijausti į dainą, Napalys nenoromis atsimerkė ir ant sienos perskaitė:

* Gražina Krivickienė-Gustaitytė. Vilnius lietuvių liaudies dainose. 1989, Chicago.

Hotel pas bazilijonus
Šiame pastate nuo 1823.X.23 iki 1824.IV.21
kartu su kitais filomatais buvo kalinamas. Adomas Mickevičius
Čia vyksta „Vėlinių" III dalies veiksmas

Apsigaubęs „Vėlinių" rimties skraiste, bandė atspėti, kas šiuo metu vyksta ten, už bazilijonų viešbučio sienų, paslapčių sklidinoje Konrado celėje.

Ir štai iš pradžių vos vos, paskui vis aiškiau pradėjo girdėti ataidintį murmesį:

Nūnai, Tėvyne, mūs likimai susipynė,
Aš tavo dvasią savyje jaučiu.
Aš – tai tas pat, kas ir Tėvynė,
Nes už milijonus myliu ir kenčiu.

Įtaręs neramių vėlių klastą, Napalys jau norėjo, užsikimšęs ausis, sprukti šalin – kuo toliau nuo „Vėlinių" dvasios. Bet pleištu į širdį susmigus nugirstiems žodžiams, tą balsą atpažino. O atpažinęs vis garsiau, vis įtaigiau kartojo: „Aš tavo dvasią savyje jaučiu. Aš tavo dvasią savyje jaučiu. Aš tavo dvasią..."

Ne, Napoleonas negalėjo apsirikti. Kai gerai įsiklausė, abejonių nebeliko – tai ne prisikėlęs Adomas Mickevičius, ne išgalvotas Gustavas, ne kalinys Konradas, ne Vituška Mykolas ir ne Ignotas Domeika, įmūrytas į vartų sieną, murma. Balsas buvo savas. Neretai jį girdėdavo pašnibždomis diktuojantį, kai susikaupusią širdgėlą liedavo interneto „blogų" ar portalų komentaruose. Taip. „Aš tavo dvasią savyje jaučiu", – tai ne lenkų turisto padeklamuota eilutė iš Adomo Mickevičiaus „Vėlinių", o tikrasis Napoleono Šepučio balsas.

„Nūnai, Tėvyne, mūs likimai susipynė", – šie taurūs žodžiai tiesiog užhipnotizavo pradinės mokyklos ūkvedį. Užvaldęs suminkštėjusį Šepučio protą, tas pavergiantis balsas vis garsiau, vis reikliau šaukė: „Aš esu tavo!"

Surakinęs purtė ir kratė, žadindamas primirštus prietarus, pagrįstas ir nepagrįstas baimes, tautinius mitus, motyvus, naratyvus ir metaforas.

To įtaigaus balso apsėstam Napoleonui ėmė dingotis, kad netrukus jis perpras pasaulį, įmins ne tik žemiškąsias, bet ir begalinės visatos paslaptis. Jas atskleidęs, Šeputis pagaliau nugalės silpnadvasių nuodėmes – puikybę ir gobšumą, gašlumą ir pavydą, rūstybę ir tingumą, susiradusias prieglobstį juodosiose skylėse.

Kylu, lekiu!
Aukštyn, aukščiau visų,
Jau virš visos žmonijos,
Tarp pranašų esu!

Susigėdęs savo nepamatuotai nekuklaus klyksmo, Napoleonas prisidengė delnu burną, kuri dabar atrodė jam tarsi svetima. Ėmė baikščiai dairytis, o priešais nustebusių akių veidrodį stovėjo, atidžiau pažvelgus, visiškai nepažįstamas žmogus.

Vilnius tomis vasaros dienomis, kai nušvitusi Vilniaus rajono merė Marija Rekst paskelbė Kristaus karalystę, gyveno ne bėdomis, o karnavalinėmis nuotaikomis. Apimti religinio ir patriotinio įkvėpimo, į miestą neslūgstančiu srautu plūdo tvirtakojai šokėjai, storašikniai veikėjai, plačiaburniai choristai, įvairaus plauko prisiplakėliai ir šiaip pasižmonėti mėgstantys žiopliai. Nuo galvos iki kojų apsirėdę margaspalviais tautiniais drabužiais, apsikarstę gintarais, prisisegę šventės dalyvių korteles, nešini skrabalais, spragilais ir dūdmaišiais, su šiaudinėmis ar milo skrybėlėmis, moterys net karštą dieną apsigaubusios skaromis, vieni įsiavę į klumpes ar kurpes, kiti su naginėmis ar basi, slankiojo po istorinę sostinę iš kampo į kampą, stumdami laisvą nuo repeticijų laiką.

Netrukus miestas jau duso, springo nuo atvykėlių gausos. Pabirę po Senamiesčio kiemus, tarpuvartėse trykštantys gydytinu entuziazmu, šie iš visos Lietuvos suvažiavę liaudies grynuoliai skleidė tirštą kaip migla iliuziją, kad reikalai šalyje klostosi neapsakomai puikiai.

Apkvaitę nuo artėjančios šventės džiugesio, judrūs, šnekūs, pavojingai meilūs, jie buvo pasirengę vienas kitam padėti, kai tekdavo pasiklydusiam nurodyti ieškomos tupyklos kryptį ar iškviesti psichiatrą saviveiklininkui, kuoktelėjusiam nuo kaitros ir erzelynės.

Vilniuje įsisiūbavus tokiai gėrio fiestai, nė neįtartum, kad prieš porą dešimtmečių atgavusi laisvę šalis dūsta nuo korupcijos voratinklio, bergždžiai ieško teisybės, nes melas – tai buvo vieša paslaptis – jau įveikė paskutinius padorumo barjerus.

Marijos žemėje metų metus išsijuosę melavo visi – valdžia, radijas ir televizija, komentatoriai, komutatoriai, net kultų tarnybos. Ėjo rungčių, kuris įžūliau sumeluos, šlykščiau apgaus. Melavo politikai ir batsiuviai, ministrai ir statistai, lobistai ir žurnalistai, kosmetologai ir politologai, lošėjai, skalbėjai ir jų darbdaviai.

Pakurstytas kuratorių, užhipnotizuotas apsišaukėlių vadybininkų, pamokytas įžūlių prodiuserių, pradėjo meluoti ir „sąžinės balsas“ – visur spėjantys solistai ir instrumentalistai, artistai ir kiti menininkai, dar vakar buvę gerbtiniausi Lietuvos žmonės.

Tokia buvo laikmečio norma. Niekas tuo nesistebėjo. Sudrėkusi iš laimės liaudis neverčiama dainavo ir šoko, nes geidė, kad taip būtų visada.

Šeputis sparčiais žingsniais keliskart apėjo aplink Rotušę. Dar sykį pasidžiaugė Džordžo Bušo pažadu, kad nuo šiol Lietuvos priešai bus ir Jungtinių Amerikos Valstijų priešai. Tada Didžiąja gatve patraukė Gedimino pilies link.

Jau ketino leistis žemyn, kai ant stalinistinės architektūros namo pastabi akis perskaitė:

Čia buvusiame viešbutyje 1867 metais buvo apsistojęs didysis rusų rašytojas Fiodoras Dostojevskis (1821–1881). Grožis išgelbės pasaulį.

Stabtelėjęs prie Didžiosios ir Savičiaus gatvių kampo, Napoleonas susimąstė. Ar tik ne šiame name prieš gerus trisdešimt metų, dviejų ligotų gensekų – Andropovo su Černenka, o vėliau ir energingojo Gorbačiovo vykdyto nuožmaus blaivybės vajaus laikais veikė nelegalus „taškas"?

Taip, čia. Iškart atpažino ne kartą ir ne du mintą takelį pas gerąją „bobutę", kai su kitais „ginklo broliais", Vilniaus landynėse pritrūkę „degalų", naktimis atsibelsdavo pirkti deficitinės degtinės „Russkaya" – čia ji buvo pigesnė.

Dar kartą stropiai perskaitęs žodžius „Grožis išgelbės pasaulį", Šeputis nepatikėjo savo akimis. Koks „grožis" išgelbės?! Silikoninis? Grožio kirtis. Grožio pjūvis. Grožio spjūvis. Jie išgelbės?! Melas! Kliedesiai! O juk ketvirtajame šio namo aukšte buvo „taškas"! Jis ir gelbėjo pasaulį! Kiek pagirdyta ištroškusiųjų, kiek jų išgelbėta nuo pagirių maro.

Lietuvos šviesuomenė tais tamsiais persekiojimų laikais šiame name pas „bobutę" atrasdavo didžiąją prasmę. Didžiosios gatvės „taške" galėdavai sutikti Lenino premijos laureatą ir vienuolį, personalinį pensininką ir disidentą, pagiringą poetą ir socialistinio darbo didvyrį...

Šiame rūme nuo aušros iki sutemų tarpo laisvė, lygybė, brolybė. Visiems buvo atviros durys. Jei su trenksmais nušalintas blaivyklos partorgas po vidurnakčio neturėdavo kur eiti, įsileisdavo ir jį, sodindavo už stalo. Įpildavo, užkąst duodavo. Suprasdavo rūpesčius, apgaubdavo meile.

Nei apsimyžęs elektrikas, nei apšašęs kalinys, nei nusipelnęs liaudies artistas nebuvo iš „taško" išvarytas.

– Žmonės! Kodėl visa tai pamiršot? – teiravosi Napalys. – Kodėl prikalinėjat beverčių ženklų!? Kodėl Dostojevskis jums svarbiau už savą istoriją?! Kodėl nenorit prisiminti dar gyvų mūsų klasikų?!

Kad ir kaip barėsi, niekas iš dykinėjančiųjų po Senamiestį jo nesiklausė. Net į valias laiko turintys elgetos, trumpai stabtelėję, apeidavo jį lanku.

Dainininkais ir šokėjais patvinusios Pilies gatvės gilumoje, iškėlęs putojančio „Žaibo" bambalį, pasirodė svirduliuojantis kunigaikštis Vilgaudas. Nugirdęs šūksnius, skindamasis kelią per minią, artėjo tiesiai prie Šepučio.

– Kas jums tas Dostojevskis? „Idioto" autorius! – išvertęs akis dar garsiau rėkė tiesos šauklys. – Jis buvo tik sumautas lošėjas! Sukčius! Nieko, be ruletės, gyvenime nematė! Niekšas! Ochrankos stukačius! Visa jo rašliava – akių dūmimas! Kas antra Dostojevskio parašyta eilutė – melas! „Grožis išgelbės pasaulį"? Paistalai! Koks grožis? Kieno grožis? Kur jis slepiasi?! Dėl grožio nesiginčijama kaip ir dėl skonio, jis primetamas. Tai iš kur jūs žinote, kas yra GRAŽU?! Atsakykite! Parodykite man GROŽĮ! Beskite pirštu, kad ir kiti žinotų!

– Parodykit! Parodykit! – antrino greta atsistojęs pagonis.

– Kodėl tylite?! Kodėl einate pro šalį? – įsisiautėjo Šeputis. – Nejaugi jums nesvarbu, kas GROŽIO vardu ateis jūsų gelbėti?! Praverkite burnas! Išduokite, kas jums gražu, visi turime tą žinoti!

– Kalbėk! Kalbėk, pranaše! – pamaldžiai suklupęs šalia ir garbinamai iškėlęs rankas ragino kunigaikštis. – Pasakyk jiems tikrą tiesą. Pasakyk! *Sholom, America!* – sudrebino langus riksmu. – *Sholom, sholom, America!!!*

– Jūsų galvos užkimštos pašlemėkų kliedesiais! Jūs neatskiriate tiesos nuo melo! Beprasmybių vaiduokliai užvaldė protus! Jūs tingite pasigilinti į apsišaukėlių burtažodžius, nes jie paralyžiavo jūsų valią! Atsitokėkite! Susimąstykite, ar bent žinote, nuo ko reikia gelbėti pasaulį?

Apžavėtas prakalbos, kunigaikštis Vilgaudas čiupo Šeputį už rankos ir ėmė vilkti į kitą gatvės pusę, užsieniečių pamėgtos „Amatininkų užeigos" link.

– Na, o ką tu, žmogau, apie tai pasakysi? – pakišęs gurkštelt „Žaibo", pristūmė Šeputį prie sienos.

Ten kabėjo lenta su užrašu:

Nuo 1522 iki 1525 metų čia, Vilniaus mieste, baltarusų švietėjas
Pranciškus Skoryna
išleido Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės pirmąsias spausdintas knygas

– Man verkt norisi, – pasiurbęs iš bambalio gerokai susigraudino Napoleonas. – Rašyt nebemoka! „Baltarusų“ – „blusų“... Žmonės, kodėl „i“ raidžių adatom draskot žaizdas, kodėl „i“ baslių kuolus kalat į širdis?! – įsiskaudinęs vaitojo, kreipdamasis tarsi į amžininkus, tarsi į protėvius. – Kodėl kankinat, pirštu prikišamai rodydami, kad ir anuomet buvome, ir dabar esame tamsūs?! Kur jūs tūnojot šimtus metų? Kurmių urvuose sulindę? Gal pelkynuose? Po samanom? Pakrūmėse? Kodėl sėdėjot, užčiaupę burnas? Kur jūsų savigarba? Kodėl patys nesiėmėt spausdinti knygų? Savo žemėje, Lietuvoje! Kodėl gudai mums rašė įstatymus? Kodėl nepanorot prabilti vienas į kitą gimtąja kalba?!

– Kodėl?! Kodėl nepanorot?! – antrindamas kurstė Šeputį veiksmams kunigaikštis.

– Ko buvo prikimštos jūsų galvos, kad rinkotės svetimųjų žodyną? Kas jums rūpėjo? Tik pilvas? Šikna? Bobos tarpkojis? Įsitvėrę į kumelės uodegą, už ėdesio dubenį, už saldesnio miego posmelį buvote pasiryžę išsižadėti savęs! Jums nerūpėjo raštas! Tik šia diena apsnūdę gyvaliojot!

Visi žmonės aplinkui, jau sotūs nuo dekameronų ir dieviškųjų komedijų, dairėsi, kur jiems Šekspyrą su Rablė pasiskaityti! O jūs, sukišę galvas į mėšlą, tik po dvidešimties metų į rankas paėmėt katekizmą!

„Imkit mane ir skaitykit!“ – iš Karaliaučiaus šaukė jums Mažvydas.

„Imkit!“ – ragino Prūsijos kunigaikštis Albrechtas.

Ar ėmėt?! Ar skaitėt?!

Šūdą ėmėt! Šūdą skaitėt! Šūdą ką supratot!!! – iš nevilties apsiverkė Šeputis.

Nepakančiausias iš lauko kavinėje sėdinčiųjų sviedė Napoleonui monetą, bet nepataikė. Pinigėlis dzingtelėjo į Pranciškaus Skorynos memorialinę lentą ir atšokęs nuriedėjo kunigaikščiui po kojomis.

– Kodėl neprasmengat iš gėdos? – nusišluostė ašaras dar labiau įsižeidęs Šeputis, o kunigaikštis nusivijo monetą. – Kodėl nerausta jūsų veidai? Kodėl nesuvirpa širdys? Kodėl sėdit plačiai išsidrėbę? Kodėl nepuolate ant kelių atgailaudami? Kodėl nepripažįstate, kad jūsų protėviai buvo ne ką geresni už laukinius? O jūs patys ar esate gudresni? Kodėl prisiskiriate sau svetimus nuopelnus?!

Napalys dabar kaltino visus – karalienę Boną ir jos uošvį karalių Kazimierą, pyko ant beraščio Jogailos. Keliolika kartų ragino susimąstyti, ar Švitrigaila buvo sveiko proto. Kad būtų įtaigiau, pačiupęs už pečių ėmė visa jėga purtyti nieko nesuprantančią ponią – kavinės lankytoją:

– Kur tavo sąžinė?! Kur tavo orumas?!

Išvertusi akis toji kažką sugargaliavo vokiškai. Išsigandęs jos palydovas liovėsi ironiškai šypsotis kaip prieš minutę, kai Napalys, apmėtytas monetų kruša, koneveikė Žygimantą Senąjį dėl jo pasirašytos Amžinosios taikos su Maskva.

Iki tol saugiai sėdėję „Amatininkų" užeigos svečiai apmirė. Pamiršę vyną, salotas ir alų, nebebarškino stalo įrankiais, nelaidė kandžių replikų kaip anksčiau, kai Napalys balsu raudojo dėl prarasto Smolensko, dėl nužudyto Žygimanto Kęstutaičio. Visi, prie stalų sustingę, dabar laukė, kas bus toliau.

– Neklausk Lietuvos, ką ji tau duos! – kratė Napalys iš baimės paklaikusią frau. – Paklausk savęs, ką tu duosi Lietuvai!

Iš „Amatininkų" virtuvės išbėgę kelneriai taikėsi atplėšti Napalį nuo stuporo ištiktos moteriškės, tačiau kur buvęs, kur nebuvęs išniro kunigaikštis Vilgaudas. Šūktelėjęs jau nebe *Sholom, America!*, o paprastesnį, bet karingą Karlo Majaus *Hau!*, ėmė mosuoti ką tik įsigytu „Perkūno" bambaliu.

– *Hau! Hau!* – strykčiodamas aplink staliukus, indėnų karo šūkį šūkčiojo kunigaikštis. – *Hau!* – mojosi trinktelti, vaikydamas nuo Napoleono kelnerius. – *Hau!* – mosavo šiems prieš veidus, viliodamas eiti paskui save. – *Hau!* – taškydamasis seilėmis ragino Šeputį kuo greičiau dumti

šalin. O šis pagaliau susivokė, kad stamantriu frau kūnu jo rankos slystelėjo ten, kur padoriam žmogui nederėtų jų laikyti, ypač viešoje vietoje.

Kavinėje virto kėdės, dužo indai, skraidė įrankiai, tačiau kelneriams niekaip nesisekė sučiupti Napoleono. O ir vikrus kunigaikštis kovėsi lyg senųjų pagonių karžygys. Jo laukinis *Hau!* gąsdino net labiau negu „Perkūno" vėzdas.

Netrukus padažais ir desertais aptaškyti „Amatininkų" svečiai išsilakstė kas kur, pasinaudoję palankia proga neapmokėti sąskaitų. Kas gi galvos apie šalutinius sąžinės priekaištus, kai veja nors ir banali, tačiau nuo karo laikų gyvastinga civilių intuicija – kuo greičiau išnešti sveiką kailį.

Kunigaikštis Vilgaudas nedelsė. Žaibiškai susigaudęs, kad po minutės gali būti per vėlu, stipriai timptelėjo Šeputį už rankos. Šis dar žiojosi kažką pasakyti frau, tačiau ji, atgavusi amą, jau taikėsi pažeminti jo vyriškumą. Visa laimė, nepataikė nei keliu, nei kumščiu.

Išvengęs klastingo smūgio, Napoleonas tekinas leidosi paskui kunigaikštį. Bėgo greitai, nors kojos pynėsi, galva svaigo, išpampusi nuo minčių. Stengėsi neišleisti iš akių putojančio „Perkūno" bambalio, kurį narsusis Vilgaudas laikė rankose.

Šepučiui pasidingojo, kad jis vejasi visai ne „Perkūną", o „Švyturį", šuoliuojančio „Tauro" šešėlį, kuris, apsiputojęs, išdavikiškai atsiplėšęs nuo valdovo, taikėsi slapta įsigerti į tuščias žmonių galvas. Tačiau sveiko proto likučiai sufleravo, kad atitrūkęs nuo kunigaikščio taurus gyvulys negalėtų šūkauti *Hau!*

– Duokit pranašui kelią! – „Perkūno" purslais tarsi švęstu vandeniu baidė žmones tai dingstantis, tai vėl išnyrantis minioje Vilgaudas. – *Hau!* – pergalingai sušuko įsukęs į Vokiečių gatvę, nes atsigręžęs suprato, kad persekiotojai jų nebepavys. – *Sholom, America!* – džiugiai suklykė, įvairavęs į apytuštę Mėsinių gatvę. – *Hau! Hau! Hau!* – praeidamas aplojo ne kartą degusį ir degsiantį „Brodvėjaus" klubą. – Haūūū...! – kelis kartus ilgesin-

gai užkaukė ir sukniubo prie granito kaladžių mengiro. Mat ketino atgauti iššvaistytas jėgas. Dar kažką gailiai murmtelėjo, bet staiga „atsijungė“ ir nuvirto ant šaligatvio po atmintinu įrašu akmenyje, nespėjęs jo perskaityti.

Užduseęs nuo bėgimo ir kankinamas troškulio Šeputis pritūpė prie išgriuvusio kunigaikščio. Bandė pasiskolinti iš jo „Perkūną“, bet pavargęs pagonis piktai suurzgė ir dar tvirčiau suspaudė bambalį rankose.

– Man labai patiko jūsų mintys, – Napoleonui prie ausies suskambo pažįstamas balsas. – Tai, ką jūs šiandien Vilniuje viešai kalbėjote žmonėms, aš jau seniai pati norėjau pasakyti.

Napalys atsisuko. Priešais jį, nutvieksta saulės spindulių, stovėjo sidabrais žaižaruojanti Raudonkepuraitė.

– Jūs išsiskiriate iš minios. Sunku jūsų nepastebėti.

– Manęs? – nusistebėjo Šeputis.

– „Amatininkuose“ gerdama už išmaldą nusipirktos *Capuccino chiaro* puodelį, klausiausi, kaip jūs kalbėjote apie lietuvių dvasingumo koroziją, ir manęs neapleido mintis, kad visa tai jau esu kažkur girdėjusi...

Napalys vargais negalais išplėšė iš kunigaikščio nagų „Perkūną“. Užsivertęs godžiai truktelėjo.

Iškart prašviesėjo akyse.

– Kai berniukas (turbūt seminarijos klierikas) atnešė man desertą – kūčiukais papuoštą kalėdaitį su Švenčiausiosios Mergelės Marijos atvaizdu, – tęsė Raudonkepuraitė, – jūs labai laiku priminėte apie mūsų tykančias grėsmes. Negaliu su jumis nesutikti.

– Norit? – ištiesė Šeputis nusavintą „Perkūną“.

– Lietuvių savimonė, kaip taikliai apibrėžėte, – nesusidomėjusi bambaliu toliau kalbėjo Raudonkepuraitė, – yra labai trapi. Ji – tuščias indas, suskilusi močiutės gelda. Šiandien, iššlavę praeities vaiduoklius, mes nebežinome, kas mūsų draugai, o kas priešai. Nesusigaudom, iš kur kyla pavojai. Nematom, kur slypi išsigelbėjimas. Nebežinome, kas esame. Nesusimąstome, kuo norime tapti.

– Aš taip kalbėjau? – pasitikslino Šeputis.

– Taip, – patvirtino Raudonkepuraitė, remdama Napalį prie apatinės paminklo kaladės. – Atrodytų, klausomės nekaltos čigonų muzikos. Kasdien matome besišypsančius svečius su peisais. Iš užjūrio girdime tik geranoriškas kalbas. Mums valdžia žada, kad priims tik populiarius sprendimus, jei užsimena apie laikinus sunkumus, tai tik todėl, kad ateityje nieko netrūktų. Bet štai aš jau galybę metų Vilniuje – ir jokios prošvaistės.

– Tikrai nenorit? – dar kartą pasiūlė gurkštelti Napalys.

– Jūsų mintys atverti čakras, išvalyti užakusius sielų tvenkinius, švariai išsišluoti, kad pagaliau susivoktume, kur mes šiuo metu esame, yra ištartos kaip niekada laiku. Mes negalime gyventi praeitimi, nesusitarę, kokia ji vis dėlto buvo. Jūs teisingai sakote, kad užteks keliaklupsčiauti ir dairinėtis į pašalius, baiminantis, kas ką apie mus pagalvos. Juk tai nepakeliama našta – vis žvilgčioti ir krūpčioti, kad vieną ar kitą kartą buvome kažką nuskriaudę. Mes taip pat, atleiskit, kaip jūs sakote, esame aukos. Kur mūsų aukų paminklai, parodykit. Kodėl jų nematyti nei vienoje, nei kitoje žemyno pusėje? Aš pritariu šiems jūsų priekaištams.

Šeputis truktelėjo „Perkūno“. Po dar vieno svaigaus gurkšnio Raudonkepuraitė jam pradėjo atrodyti geistinai patraukli – tobuli pečiai, dailus liemuo, žavus skrybėlės siluetas... Negana to, pavydėtinai protinga – atidžiai sekanti tikėjimo naujienas, gerai informuota ne tik Lietuvos istorijos, religinių švenčių, bet ir Prisikėlimo, net Paskutiniojo teismo klausimais.

– Ir Marijanas man pritaria, – užsisvajojusį Šeputį patikino Raudonkepuraitė. – Ateik, Marijanai, nesikuklink. Pasirodyk, – meiliai pašaukė.

Iš už Ašmenos gatvės kampo žybtelėjo baikštaus žvėries akys. Pasirodė trupinių perlais inkrustuotas barzdos veltinis. Į kaltūną susisukęs plaukų bokštas.

– Marijanas tariasi su Viešpačiu dieną ir naktį. Meilė Aukščiausiajam užvaldė jo širdį ir sielą. Vieną dieną Marijano meilė Kristui taip išaugo, kad jis

metė namus Palangoje, neprastą darbą ir pradėjo keliauti – vienas Dievas težino, kodėl jis taip pasielgė. Nuo to laiko visiškai atsidavė meilei, liovėsi rūpintis išvaizda, išmetė iš galvos bet kokias mintis. Šis žmogus nebeturi laiko sau, todėl jo rūbai apdriskę, o plaukai ir barzda užaugo tokie ilgi. Marijanas sako: „Akimirka, praleista negalvojant apie Kristaus karalystę, yra prarasta." Ar ne taip, Marijanai?

Prie Šepučio artinosi į Sniego žmogų panašus tipas. Išrasojusia kakta, papurtusiu, nuo kaitros degančiu veidu. Vilkintis nenusakomos spalvos skylėtą striukę, milžinas nesiskubindamas atšlepsėjo, persimetęs per petį dalgį, ant kurio koto kabojo turbūt akmenų prikrautas ryšulys.

– Marijanas buvo gydytojas, žvėrių, – fiziniais antžmogio duomenimis apdovanotą asmenį Napoleonui pristatė Raudonkepuraitė. – Jam, patikėkit, taip pat atrodo, kad sostinėje apstu taisytinų dalykų. Marijanas mažai kalba, tačiau jis tikrai nėra aklas. Prieš penkiasdešimt metų, kai aš Maskvos Lomonosovo universitete studijavau sovietinę politinę ekonomiją, jis, anot Vytės Nemunėlio, dar buvo be kelnyčių, bėginėjo tik namie... Tačiau pats matote, koks Lietuvos ąžuolas galiūnas išaugo. Marijanai, pakartok ponui, ką man prie Šv. Kotrynos bažnyčios kalbėjai.

Keliskart padrąsintas Marijanas gailiai sumykė. Kad ir kaip stengėsi, nepajėgė išstenėti ko nors rišlesnio. Susigėdęs kaltai nudelbė galvą.

– Neabejokit, pone, Marijanas jums neprieštarauja, – nusišypsojo Raudonkepuraitė, patapšnojusi milžinui per pilvą. – Jis besąlygiškai sutinka, kad mums jau gana tylėti. Užtektinai prisitylėjom, turėjome progų. Ne tie jau laikai, kai buvo viena partija ir viena tiesa. Juk sutiksite su manimi – koktu darosi prisiminus, kuo ketinta mus paversti. Aš, panašiai kaip ir jūs, gerbiamasis pone, neapsikenčiau. Maskvoje jau per pirmą semestro seminarą supratau, kad mane nori padaryti istorine materialiste. Mečiau tą marksistų kabalistiką ir grįžau prie tikrųjų dvasinių vertybių – į mūsų protėvių tikėjimą, į Vilnių – Lietuvos Jeruzalę. Išėjau į gatvę. Taip dabar ir stoviu – be nieko, tik

su švaria sąžine ir Išganytojo mokymu širdy. Ir štai šiandien, kai čia vėl valdo Jėzus Kristus iš Nazareto, mūsų pareiga siųsti žinią, kad tauta atsibustų. Ar jūs taip nemanote? Juk sutinkate su manimi? Patikėkit, man jau ne vienus metus knietėjo visa tai prie Rotušės ar Centrinio pašto išrėkti. Juk nereikia čia Alyvų kalno, ir aklas mato, kas dedasi pasaulyje, – marksizmas vėl madoje. Tačiau aš, deja, neturiu tokios pavydėtinos kaip jūsiškė iškalbos. Mano paikos mintys vis trūkčioja, šokinėja. Jos kaip drugeliai Kalvarijose – nuo vienos koplytėlės prie kitos, nuo vieno žiedelio prie kito kupstelio. O ir, antra vertus, Lietuvos sostinėje jau seniai esu atpažįstamas veidas, apie mane rašo žurnalai, rodo televizija. Visai kas kita jūs. Ir Marijanas man pritaria. Jis su draugais klausėsi jūsų žodžių tarpuvartėje. Ar ne taip, Marijanai? Tai, ką kalbėjote apie svetimybių erkes, siurbiančias mūsų kraują, šventa tiesa. Mes kraujuojam. Atsivėrusias piktžaizdes būtina kuo skubiau gydyti. Pūlinius išvalyti. Antraip bus vėlu. Nespėsime susivokti, o vaikščiosim jau ne į bažnyčias, bet į akropolius ar karnakus. Kitatikių užnuodytos strėlės atims mūsų tapatybę. Parklupdyti melsimės svetimiems dievams, kuriems nusispjaut ant mūsų kančių.

Marijanas gailiai suvaitojo.

Napoleonui pasirodė, kad žmogus lyg nori paprieštarauti, tačiau galiūnas tik sodriai atsikrenkštė. Minutėlę padvejojęs, nusispjovė ant šalia išgriuvusio kunigaikščio. Išvertęs paraudusių akių obuolius, valingai užvertė galvą į saulę.

Napalys jau kuris laikas trypčiojo. Ilgiau tverti ir klausytis Raudonkepuraitės samprotavimų nebepajėgė. Neapsikentęs šovė nosies tiesumu artimiausios tvoros link, kur greta „lanksčiai“ išrikiuotų automobilių pūpsojo perpildyti šiukšlių konteineriai.

– Lietuviai – tai jau ne tautybė, o tik liūdna diagnozė.

– Lietuviai... Jie kaip amaras, kaip Kolorado vabalai, kaip nepelnyta nelaimė užplūdo Vakarų Europą. Dabar jų – įžūlių ir nepakaltinamų – pilna visur.

– Betgi ne visi dar išvažiavo. Nemažai jų ir čia, Vilniuje, pasiliko. Kai apsidairai prie mūsų konteinerių...

– Čia jums, pilieti, ne Berlyno ar Raudų siena, kad ant jos!.. – tarsi perkūnas iš giedro dangaus trenkė rūstus balsas, Napaliui įpusėjus dailinti taikinio centrą.

Nebaigęs dekoruoti sienos, pilietis atsisuko, paskubomis slėpdamas nusikaltimo įrankį. Pamatė, kad šalia jo susispietė mobili grėsminga miesto sanitarų grupelė. Nenusakomo amžiaus, pajuodę, niūrūs, bedančiai ir skarmaluoti vyrai Šepučiui pasirodė ne liūdni ar apgailėtini, o pavydėtinai orūs, panašūs į „mažuosius olandus“ (buvo apie tokius kadaise šį tą girdėjęs). Jie tarsi gyvas priekaištas stovėjo prie savo išrūšiuotų atliekų, tvarkingai sudėliotų čia pat, ant grindinio.

– Jei geidžiate nusišlapinti, išsivemti ar išsituštinti, eikite kur nors kitur. O čia – mūsų darbo ir poilsio vieta.

Napalys susigėdo. Apsidairęs susivokė – nėra abejonių, plotelis prie Šiuolaikinio meno centro kiemo tvoros yra šių ponų *second hand* biuras ir nakvynės namai šalia Rotušės, Šv. Kazimiero, Šv. Mikalojaus, Visų Šventųjų ir kitų bažnyčių.

– Mes čia vasarojame. Gyvename ir dirbame, – tarsi būtų perskaitęs nusikaltėlio mintis, jau ne taip piktai paaiškino rūstusis ponas raudonu veidu. O gal pajuto metafizinę pagarbą Šepučio įvaizdžiui, užantspauduotam štampu *Минздрав СССР*. – Jei ketinate kuriam laikui prie mūsų draugijos prisijungti, sumokėkite nario mokestį ir jūs – klubo narys. Manau, docentas neprieštaraus, – žvilgtelėjo į poną su sodriausiai patinusiais paakiais. Ant pablukusių jo marškinėlių buvo akivaizdžiai melagingas užrašas:

PROFESIONALIAI AUGINU
RAPSUS!

– Taip, tegu susimoka, – suraukęs vešlius antakius pritarė į duobkasį panašus docentas.

– Už keletą mėnesių į priekį! – valdingai pareikalavo žilabarzdis nykštukas su ankštais šortais, išlindęs iš už plytgalių krūvos. Rankoje jis tarsi kalaviją laikė iškėlęs geležinį strypą.

– Pone Karnyla, nereikia karščiuotis be priežasties, – dabar jau itin ramiu balsu nugesino nekantrų kolegą rūstusis ponas, kuris čia, prie atliekų konteinerių, turbūt buvo vyriausias. – Tai padorus žmogus, jis susimokės.

– Ir PVM! – spirgėjo mosuodamas gelžgaliu žemaūgis. Šepučiui pasirodė, kad jis buvęs daržininkas, o gal net suspenduotas klebonas.

– Ir akcizą!

– Ir pagalvės mokestį!

– Ir baudą.

– Baudą!

– Ir delspinigius.

– Delspinigius!

– Ir moralinę kompensaciją, – neprieštaravo klubo nariams rūstusis ponas. – Šis dosnus žmogus keliskart atlygins ir mums, ir Vilniaus senamiesčiui padarytą žalą. Mižnius susimokės už viską.

– Aš ne mižnius, aš į Dainų šventę, – užuodęs pavojų ėmė teisintis Napalys. – Atvykau iš Kalvarijos, ieškau saviškių. Manęs laukia alinančios repeticijos, ilgi dainų ir šokių vakarai. Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmetis...

Bet Karnyla su nykštuku ir docentu ėmė negailestingai remti jį prie sienos.

– Jūs ką čia sugalvojot!? – prišokusi krūtine Napalį užstojo Raudonkepuraitė. – Nelieskit jo! Šis žmogus šventas! – pamaldžiai keliskart persižegnojo. – Nevalia jo skriausti, net jei pūslė nelaiko. Jis atėjo liudyti mūsų prisikėlimo. Jis žadina apsnūdusią tautos dvasią. Jis beldžiasi į apmirusias sielas. Palikite jį ramybėje! Marijanai, daryk gi ką nors! – pasišaukė į pagalbą Sniego žmogų.

Atšlepsėjęs su dalgiu ant peties Marijanas akimirksniu atvėsino norinčius kontroliuoti ir bausti. Tie atsitraukė nuo Šepučio pagarbiu atstumu.

– Konteineriuose, tarp atliekų, galutinai palaidojot sąžinę, – gėdino Raudonkepuraitė drumstų akių vyrus. – Papasakokit, gerbiamasis pone, jiems apie mūsų tautos šaknis. Papasakokit, – padrąsinamai timptelėjo Šeputį. – Pakartokit, ką kalbėjot prie „Amatininkų", ką sakėte apie tą „grožį", apie „išgelbėjimą", apie „mūsų atgimimą".

Mėsinių gatvės horizonte blykstelėjo stilinga plikė. Iš matymo pažįstamas veidas nerūpestingu žingsniu pėdino išpucintų „Cigarų namų", *Davidoff* įgaliotojo atstovo Lietuvoje, būstinės link. Su prabangiu pilku kostiumu, smailianosiais batais, automobilio vertės akiniais nuo saulės jis nerūpestingai čiulpčiojo haubicos dydžio cigarą, vilkdamas paskui save melsvą kvapnų dūmelį. Ėjo atsipalaidavęs, laisvas, sveikas, visa savo esybe bylodamas, kad gyvenimas nuostabus, o jo dienos – kaip šventė, į kurią jis įeina pro paradines duris.

Kai pusamžis plikis jau buvo bepraeinąs pro miniatiūrinį Žydų kultūros ir informacijos centrą, Šeputis atpažino, kad tai buvęs ministras, palyginti neseniai – viešasis asmuo, jei atmintis nemeluoja, ponas Svirplys ar Skreplys... Ne pats iškiliausias, bet ir ne paskutinis. Iš Panevėžio priemiesčio kilęs dabita, anot istorinės žmonių atminties, viešumoje garsėjo ne tik *ura* patriotizmu, bet ir tuo, kad grakščiai šoko Vienos valsą, rodė švelnų dėmesį ištekėjusioms moterims ir aistringai fotografuodavosi spalvotų glamūrinių žurnalų viršeliams. Šeputis prisiminė, kad būtent šitas tipas keletą metų vakarais per televizorių kniso protą, kaip lietuviams reikia gyventi.

– Ei! – nesusivaldęs šūktelėjo Napoleonas. Jis pirmą kartą matė gyvą valdžios atstovą. – Ei, palauk! Nelėk kaip žydas per Kalvarijas!

Plikis, supratęs, kad šaukia jį, krūptelėjo. Apdairiai išsaugota politiko ir visuomenės veikėjo intuicija kuždėjo, kad prie atliekų konteinerių negalėtų stoviniuoti jo giminaičiai ar politinės karjeros laikų draugai. Paspartinęs žingsnį, dabita siekė kuo greičiau įsmukti į „Cigarų namus".

– Kur gi tu bėgi? – paklausė Šeputis. – Manai, tavęs nepažinau? Ateik čia, paaiškink, ministre, ką mes ne taip darome, kad vis dar prastai gyvename.

Papasakok žmonėms apie pavojus ir iššūkius. Atskleisk, kokie dar sunkumai mūsų laukia. O gal tau jau neberūpi mūsų bėdos? Ko tyli? Kalbėk! Manai, mes nežinome, kur ir ko ten eini?!

Plikis nervingai atplėšė duris.

Prie konteinerių stovintys vyrai sukikeno. Raudonkepuraitė irgi prunkštelėjo, kažkodėl prisiminusi Moniką Levinski.

– Iškrypėliai! Nedorėliai! Paleistuvystės liūnas galutinai jus įtraukė! – plikiui įkandin kaip galėdamas pikčiau šūktelėjo nuo įpusėto „Teisybės" bambalio įsidrąsinęs Šeputis. – Aplipę svetimais pinigais, nebežinote, ką dar prasimanyti! Vakar dairėtės kurvų ir kancarų, o šiandien jau – vaikų ir cigarų! Vienų kuo mažesnių, antrų kuo didesnių! Nususėliai! – rėkė, atplėšęs „Cigarų namų" duris. – Cigarkrušiai! Suskiai! Nieko nebepajėgiat! Nebemokat jau bobos išpist! Ar jus dar galima vadinti vyrais?! Netekę valdžios, jau ir lovoj nieko nebesugebat?!

– *Сережа, убери этого придурка,* – *ramiu balsu paprašė plikis.*

– *Закрыто. Сегодня, товарищь, не работаем. Приходите завтра,* – švelniai stumtelėjęs Napoleoną durų link, paaiškino „Cigarų namų" apsauginikas, pasidabinęs varlyte, greičiausiai buvęs gimnastas.

– Gal čia jau nebe Vilnius, o Maskva?! – nesileido stumdomas Šeputis. – Gal čia kur nors guli ir jūsų šventasis Leninas? – įsmukęs į išblizgintą fojė demonstratyviai uostinėjo „Cigarų namų" aromatus. – Norėčiau pamatyti! Parodykit man tą mumiją! – veržėsi prie sandarios vitrinos, kur stelažuose buvo išstatyta nesudžiūstančių cigarų kolekcija. – Kur Leninas? Kur pasaulio darbo žmonių vadas?!

– *Сережа, делай же что нибудь!* – nebegalėdamas pakęsti „to bardako", pareikalavo plikis. – Anatolijau... *Анатолий Андреевич,* – prišoko prie rūkomojo kampe sėdinčio tipo, kuris atrodė kietas kaip uola ir monumentaliai piktas. – *Анатолий Андреевич, товарищь майор, умоляю, у нас проблема,* – „Cigarų namų" svečią nuo laptopo klavišų ne laiku atitraukė plikis.

– *Проблема?* – susiraukė majoras.

– *Недоразумение.*

– *Блядь, кто здесь директор?!* – įtūžęs, trenkė kumščiu į stalą, matyt, plikis sutrukdė jam atlikti skubų ofšorinį pervedimą. – Ты здесь хозяин или так себе?

– *Я.*

– *Так и хозяйствуй!* – įsakė.

– *Стараюсь.*

– *Нет, ты мозги ебешь – пиздишь, жужишь и от государственных дел начальство отвлекаешь.*

– *Это не я,* – plikis bandė nurodyti tikrąjį sumaišties kaltininką.

Staiga blykstelėjo patvirkusio sadisto akys.

– *Ну ты, бля, и оборзел. Совсем распустился. Забыл, кто тебя кормит? Такие бабки от нас получаешь! Ну, ну... Костя! Витя! Леха!* – užpykęs veikiau ant Lietuvos negu ant nemokančio tvarkos įvesti direktoriaus, pažadino salėje ant odinių minkštasuolių išsidrėbusius raumenis.

Šešėlinė „Cigarų namų" klientūra akimirksniu sukilo. Metę savo „mobilius" reikalus, tuzinas Azijos poligonuose dresuotų vyrukų priėjo prie Napoleono. Kiaule tvarkingai susirikiavę, be skambių žodžių ir kastuvėlių ėmė stumti šį skersai fojė į gatvę, kuo toliau nuo dumslių „Cigarų namų", Anatolijaus Andrejevičiaus tariamai nuomojamos ramybės oazės.

– Gal čia uždaras galvažudžių klubas? – kvailai šypsodamasis traukėsi atatupstas Napoleonas. – Gal aš ponams Anatolijui Andrejevičiui ar Kostiai su Liocha kaip nors sutrukdžiau? Atleiskit, ne iš blogos valios, – teisinosi, pajutęs grėsmę gyvybei. – Jums reikėjo man pasakyti: banketas. Jei tik būčiau buvusio mūsų nepriklausomos Lietuvos ministro perspėtas, kad Europos Sąjungos aborigenai čia nepageidaujami, nedrįsčiau net užeit į Mėsinių gatvę. Aš, patikėkit, mielai rinkčiausi kitas Vilniaus vietas. O ir cigarai manęs, galiu prisiekti, nedomina. Ką ten cigaro, aš net prezervatyvo gyvenime nesu naudojęs.

Iš niūrių veidų buvo galima spėti, kad šešėliniai cigarų mylėtojai nedaug ką iš Šepučio kalbos suprato. Nesiklausydami pasiaiškinimų, išspyrė lauk. Jiems užtrenkus duris, atskubėjo Serioža ir lentelę *Open* apvertė kita puse: *Closed*.

– Kur buvot prapuolęs? – susirūpinusi prišoko prie Šepučio Raudonkepuraitė, kai jis, išmestas iš „Cigarų namų", pritūpė bronziniam dėdulei už nugaros. – Jūs taip vikriai dingote, kad nežinojome, ką ir galvoti. Nepykite, docentas ne iš blogos valios jus prie tvoros sudrausmino. Gink Dieve, nenorėjo jūsų įžeisti.

– Ką tik mačiau dvigalvį erelį, jis abiem snapais buvo išsikapojęs akis, – slėpdamasis už paminklo dorajam miesto piliečiui Cemachui Šabadui prisipažino Napoleonas. – Jis buvo grėsmingai išpampęs, vienos šeštosios pasaulio dalies dydžio. Molinėmis milžino kojomis, – Šeputis vogčiomis apsidairė, ar kas svetimas negirdi. – Vienoje rankoje laikė pastvėręs kruviną kūjį. Kitoje buvo išgaląstas mirties pjautuvas, – pašnibždomis kalbėjo. – Susisukęs lizdą mūsų žlugusios savigarbos pelenuose, plėšrusis paukštis paslapčia perėjo nedorus kėslus ir laukė ženklo iš tamsybių valdovo, kada šis leis vėl mus užpulti.

Raudonkepuraitė sukluso.

– Vos pamatęs nekviestą svečią, – vis paslaptingiau kalbėjo Šeputis, – dvigalvis įsiuto dėl sudrumstos ramybės. Apsiputojęs ir pažaliavęs iš įniršio, bjauriai svetima kalba nusikeikęs, pakilo iš tamsios pragaro peryklos. Išskleidęs geležinius sparnus, paleidęs nuodingus čeriomuchų dūmus ir klaikiai suklikęs, švaistėsi raudonu neapykantos kūju, taikėsi pjautuvu perrėžti gerklę beginkliui. Užšokęs ant pečių ir parvertęs ant žemės, plieniniais snapais kapojo galvą, užnuodytais nagais draskė odą ir sąžinę, taškėsi tulžimi. Pasišaukė pagalbon savo raumenų kalnus, kurie, apkvaitę, apduję ir apsirūkę, stūmė mane vis tolyn nuo slapto erelių lizdo. Ant pražūties bedugnės krašto mačiau suvarytą avinų bandą, girdėjau iš nevilties bliaunančius asilus. Trys

milijonai bejėgių galvijų stumdėsi, lipo vienas per kitą, mirtinai trypdami savuosius, patys ėjo ir krito bedugnėn...

– Viešpatie! – krūptelėjo Raudonkepuraitė. – Marijanai, ar tu girdėjai? – Baimė pakirto jai pakinklius, todėl įsitvėrė už bronzinės liūdnų akių mergaitės. – Marijanai, ar tai tiesa? – ieškojo atsakymo, žvelgdama tai į gerąjį daktarą Šabadą, tai į sunegalavusį mergaitės katinėlį. – Pasakyk gi ką nors, Marijanai.

– Pažadinta dvigalvio erelio klaikaus klyksmo, atbudo vaškinė mumija, miegojusi stikliniame karste. Pakilusi iš amžinojo miego guolio, mirtinai išbalusi ir išalkusi kraujo, žmogėdra ėjo vis tolyn į Vakarus, drebindama žemę.

– Gal čia koks Holivudo filmas?! – persižegnojo Raudonkepuraitė, bet Šeputis, neatsakęs į klausimą, tęsė toliau:

– Ir tada mūsų saulė pasidarė juoda lyg žmogžudžio sąžinė, mėnulis kruvinai paraudo, žvaigždės iš dangaus ėmė kristi žemėn, tarytum baisaus vėjo purtoma obelis mestų dar neprinokusius vaisius... Dangus atitrūko tarsi pabaidytas jautis ganykloje, visi kalnai ir salos buvo išjudinti iš savo vietų, iki tol galingi žemės karaliai, žemvaldžiai, karo vadai, turtuoliai, galiūnai, visi jų vergai ir laisvieji mūrininkai pasislėpė urvuose bei tarpekliuose. Jie šaukė, staugė kalnams ir uoloms: „Griūkite ant mūsų ir paslėpkite mus nuo vaškinės mumijos rūstybės, nes antai vėl atėjo jos baisaus kerštо diena, ir kas galės tą ištverti?!“

– Jūs visa tai matėte? – negalėjo patikėti į duobkasį panašus docentas.

– Savo ausimis girdėjote? – dar labiau papilkėjo ponas Karnyla.

– Šiuose „Cigarų namuose“? – pasitikslino šalia Raudonkepuraitės atsiradęs miesto sanitarų vyresnysis.

– *Sholom, America!* – staiga nuaidėjo riksmas. – *Sholom, America!* – vėl šaukė sveikai ant grindinio nusnūdęs pagonis. Pamatęs pažįstamus veidus, sparčiu žingsniu patraukė prie bronzinio daktaro Cemacho Šabado, kurį uoli anonimo ranka naktimis vis palaisto sieros rūgštimi.

– Kunigaikšti!

– Docente! *Sholom, America!*

Į duobkasį panašus docentas kadaise irgi buvo gediminaitis, vienas uoliausių kunigaikščio Vilgaudo pasekėjų. Ant Bekešo kalno ar nuošaliame Belmonte tada dar geltonsnapis teisės studentas vakarais prie laužo klausydavosi kunigaikščio pasakojimų apie didžiąją pagonių valstybę ir su tikėjimo broliais gerdavo ritualinį „Žalgirį".

Su degančiu fakelu sekiojo paskui jį po Vilnių tarsi ginklanešys. Reikalui esant, prilaikydavo klumpantį ar net parvilkdavo girtą namo į Pilies gatvę.

Vėliau, neakivaizdžiai įsimylėjęs televizijos diktorę ir atšokęs nuo sveikatai kenksmingo pagonių mokslo, sėkmingai vedė fakulteto dekanę ir padarė stulbinančią karjerą universitete. Bet per vieną egzaminą docentas nelemtai įsipainiojo į sekso skandalą (plačiai nušviestą per televiziją, radiją ir *Laisvąją Europą*).

Studentės apkaltintas oraliniu priekabiavimu, teisės docentas dr. Lazutka buvo su trenksmais išspirtas lauk ne tik iš universiteto, bet ir iš uošvių namų. Todėl jau kelioliką metų valkatavo. Žiemą glaudėsi šiluminėse trasose, rudenį – kolektoriuose, o vasarą – prie sotesnių šiukšlių konteinerių.

Panašiai vertėsi ir nykštukas – apipešiotas spigaus balso mokslinčius su nudrengtais šortais. Visą sąmoningą gyvenimą jis, Mokslų akademijos bendradarbis ir KGB rezervistas, tyrinėjo kapitalistinės Vokietijos žemės ūkį. Nekantriai skaičiuodamas iš pradžių minutes, vėliau valandas, dienas, savaites, mėnesius, Karnyla metų metus laukė, kada šis pagaliau žlugs. Deja, taip neatsitiko, net virtus Berlyno sienai. Mokslinis bendradarbis (kapitonas) Valerijonas Karnyla, supratęs, kad žlugo ne VFR ūkis, bet jo mokslas, iš nevilties kelis mėnesius gėrė ir atsidūrė gatvėje – be darbo, be išeitinės pašal-

pos, be garbės ir personalinės pensijos. Galėjo, kaip pats dažnai kartodavo, susikišt šiknon savo dvidešimt mokslinių monografijų ir du šimtus teorinių straipsnių apie tuos supistus nacius.

Neformalus lyderis ir grupės vyresnysis Tomas Polonskis, beje, taip pat buvo drėbtas iš panašaus molio. Sovietų laikais jis, nomenklatūrininkų vaikas, nepažangus vakarinės mokyklos dešimtokas ir „Elfos" + „Sigmos" gamyklų pravaikštininkas, buvo baustas už disidentinę veiklą. Ir tai suprantama, mat neklaužada Tomas Polonskis slapta nuo nomenklatūrininkų tėvų skaitė Bulatą Okudžavą, labai mėgo dainuojamąją poeziją, dievino Achmatovą ir čia apsilankiusį jos mokinį Josifą Brodskį:

Вот скромная приморская страна.
Свой снег, аэропорт и телефоны,
*Свои евреи. И статуя певца.**

Piktavalis cecho meistras liaudies teisme apšmeižė jį, kad platina „Lietuvišką divertismentą", suprask, antisovietinę literatūrą, ir veltėdžiauja Rotondoj. Neakivaizdžiai pravaikštininkas buvo metams pasodintas už grotų. Tomas Polonskis nepajėgė niekur pritapti ir naujaisiais laikais. Dainuojančios revoliucijos įkarštyje su gitara pasivalkiojęs po mitingus, sueigas ir sąšaukas, vėliau spjovė į šį reikalą, nutaręs pasirinkti ne moralaus politiko, bet klajojančio trubadūro amatą.

Panašus likimas buvo ištikęs ir kitus klubo narius, reziduojančius prie atliekų konteinerių. Šiuos keistus žmones vienijo dar ir tai, kad jiems, vieniems anksčiau, kitiems vėliau, katastrofiškai žlugus, tai nieko nestebino. Tarsi taip ir turėjo atsitikti.

Šalis, iki paskelbiant Kristaus karalystę, jau ne vienus metus gyveno pagal natūralios atrankos principą: silpnesnis privalo užleisti vietą stipresniam.

* Josif Brodskij. Iš ciklo „Lietuviškas divertismentas". 1971

Pasitraukti. Susitaikyti. O kaipgi kitaip. Tokia buvo tvarka. Geležinė. Įtvirtinta pagal rūstų paprotį – ne susitarimo, ne solidarumo, bet galios teisę.

Nesvarbu, kuo tareisi esąs ar netgi buvai vakar. Niekas negarantavo vietos po saule. Todėl vieną dieną prie atliekų konteinerio galėjai išvysti ne tik gerą pažįstamą, mokslo draugą ar tolimą giminaitį, bet ir patį save.

„Mes" – dainuojančios revoliucijos pamėgta sąvoka, skilusi į dvi nesutaikomas varguolių ir piniguočių stovyklas, išnyko visiems laikams.

Kantriai, metodiškai, su maniako užsispyrimu ne tik nepritapėliai, panašūs į Karnylą ar Lazutką, bet ir visų rangų bei pažiūrų inteligentai ar kiek kritiškiau mąstantys asmenys buvo išstumti į visuomenės paribį. Čia atsidūrę jie galėjo kiek tik nori piktintis, jų skundų niekas nepaisė.

Viešai prisipažinti, kad esi inteligentas ar sieki tokiu tapti, buvo tolygu pasirašyti mirties nuosprendį. Galėjai apsiskelbti kuo tik nori – kvailiu, debilu, sukčiumi, veidmainiu, vagimi ar iškrypėliu, net serijiniu žudiku, tačiau sušiktas inteligentas visiems kėlė alergiją. Siutino ir prastuomenę, ir „elitą". Jį norėjosi pažeminti. Sutrypti. Iškastruoti.

Inteligentas – tai apgailėtinas svetimkūnis. Nedovanotina gamtos klaida. Inteligentiškumas – psichikos negalia. Dėl šios negailestingos, bet visais atžvilgiais teisingos diagnozės dabar jau niekas nenorėjo toks būti. Slapstėsi net už konteinerių, kad nepraleistų nė menkiausios progos patylėti, kaip irzlius Europos Sąjungos naujokus kadaise mokė vienas aukšto rango prancūzas.

– Pasakyk! Pasakyk, pranaše, ką tu galvoji apie tą paminklą! – atsvirduliavęs kunigaikštis Vilgaudas paragino Šeputį, panosėje pūtinėjantį seilių burbulus. – Kalbėk! Drąsiau! Nevyniok šūdo į vatą! Rėžk tiesą apie tą metalo gabalą, apie tą žydą daktarą Šabadą!

– Kunigaikšti, apie ką turiu kalbėti? – nesuprato docentas Lazutka. Jam, išsekintam nepriteklių, pasidingojo, neva kunigaikštis kreipėsi į jį. – Aš vi-

suomenei jau ne kartą viską papasakojau. Ir per televiziją ta tema kalbėjau. Ir per radiją. Ir spaudoje rašiau. Esu nekaltas. Buvau paleistuvės šlykščiai apšmeižtas, – staiga prisiminęs savo gyvenimo skaudulius ėmė teisintis docentas. – Jei kartelį ir kepštelėjau per užpakalį ar už papo sugriebiau, tai ne iš blogos valios – tėviškai. Juk visuotinai žinoma, kad moterims tai patinka. Ir ką dar turėčiau pasakyti, jei tokie mūsų krašto papročiai, aš gi iš kaimo, pas mus tėviškėje, prie Dubysos...

– Ne tu, Jude! – atpažinęs savo buvusį mokinį susierzino pagonis. – Tu užsičiaupk!

– Betgi jūs, kunigaikšti, mane pažįstat.

– Pranaše! Tu kalbėk! Kalbėk, pranaše!

– Pagalvojau, kad tai aš tas pranašas, – nusiminė docentas Lazutka.

– Tu – šūdas! Šūdas! – atrėžė Vilgaudas.

– Pranašas? – tarsi nusistebėjo, tarsi pritarė Raudonkepuraitė. – Išties, o kodėl gi ne, pranašas Šeputis, panašiai kaip ir Herichoras, tas labai išmintingas Tėbų žynys iš Karnako.

Napoleonui netikėtai pavyko išpūsti stulbinamai didelį seilių burbulą. Šiam sprogus, jis vėl atkuto.

– Krito, krito didžioji Vilniaus Babelė! – per visą Rūdninkų aikštę sukliko Šeputis, žiūrėdamas į „Cigarų namų" langus. – Ji pavirto demonų landyne, visų netyrųjų dvasių pastoge, visokių nešvarių ir nekenčiamų paukščių tupykla! Nuo jos paleistuvysčių apgirto visos tautos! Panevėžio ir Kauno karaliai su ja ištvirkavo, Kėdainių pirkliai pralobo iš jos prabangos! – rėkavo nepastebėjęs, kaip lange šmėstelėjo ir vėl dingo eksministro plikė. – Išeik iš Vilniaus Babelės, mano tauta, kad nedalyvautum jos nuodėmėse ir nepatirtum jos negandų! – kvietė Napoleonas. – Verks, raudos Maskvos karaliai, kurie su ja ištvirkavo ir lėbavo, kai pamatys jos gaisro dūmus! – gąsdino. – Vargas, vargas didžiajam Vilniaus miestui! – grūmojo kumščiu, pamatęs lange Anatolijaus Andrejevičiaus kupros siluetą. – Džiūgauk, dangau! Niekas dau-

giau nebegirdės tavo arfininkų, giesmininkų, vamzdininkų ir trimitininkų! Niekas neberas jokių meno kūrėjų, nebegirdės mūzų malūno dūzgesio, tavyje nebešvies žiburio spindulys, niekas negirdės jaunikio ir nuotakos balso, nes tavo pirkliai tapo žemės didžiūnais, tavo burtais buvo suvedžiotos visos tautos, tavin sutekėjo pranašų ir šventųjų, visų žemėje nužudytųjų kraujas!!!

„Cigarų namuose" kilo nervingas bruzdesys. Tačiau niekas iš ten esančiųjų nesiryžo kviesti policijos ar valstybės saugumo pareigūnų, kad nutildytų rėksnį. Tyliai tūnojo pogrindyje – laukė, kas bus toliau.

– Pasakyk! Pasakyk ką nors piktai apie žydus, – Šepučiui staiga nutilus ėmė spirgėti kunigaikštis. – Pranaše! Kalbėk apie daktarą Aiskaudą! Apie Šabadą! Nuplėšk tam šundaktariui kaukę nuo veido! – bandė lenkti į savo pusę. – Tu juk lietuvis. Lietuvis tu ar ne lietuvis?! – apeliavo į tautinę savimonę.

– Pranaše, bylok mūsų Kristaus karalystę! – stumtelėjusi kunigaikštį nuo Šepučio, pareikalavo pamaldžiai sunėrusi rankas Raudonkepuraitė. – Bylok! – treptelėjo sidabriniu bateliu. – Aš reikalauju!

– Giedok! Kuo garsiau! – ėmė timpčioti Napoleoną už marškinių Tomas Polonskis. – Giedok! Aš pritarsiu tau gitara! – ženklu paprašęs luktelti, nubėgo prie atliekų konteinerių atsinešti paslėpto instrumento.

– Jei šis žmogus viską pramano, – pasisukęs į docentą Lazutką kalbėjo mokslinis bendradarbis Karnyla, – galbūt jis galėtų pasakyti, kada žlugs Vokietija?.. Kada ji pagaliau žlugs?! – užsigeidė sužinoti tikslią datą mokslininkas.

– Pranaše! Žyny! Kalbėk, burtininke! Pasakyk, kad ne aš esu išprievartautos studentės vaiko tėvas! – maldaujamai sušuko docentas Lazutka. – Pasakyk, kad tai melas! Patvirtink! – puolė ant kelių Šepučiui po kojomis.

Nesusivaldžiusi Raudonkepuraitė stumtelėjo docentą Lazutką. Kunigaikštis – atbėgusį su Havajų gitara Tomą Polonskį. Marijanas užvažiavo dalgio kotu Valerijonui Karnylai, kai nekantrus mokslinis bendradarbis, nesulaukęs Šepučio atsakymo, bandė šiam spirtelti savo laiba koja.

Netrukus susistumdymas jau grasinosi peraugti į kumštynes. Visi, glaudžiu ratu apspitę Napoleoną, reikalavo išskirtinio dėmesio sau. Apimti gydytino noro čia ir dabar gauti atsakymus, vienas per kitą šaukė, pirštais baksnojo, kad Šeputis nedelsdamas atsakytų, kodėl, kur ir kada.

Tačiau tas tylėjo, nugrimzdęs į būseną „palikite mane ramybėje". Napoleonui atrodė, kad ne į jį, o į vargų iškamuotą Lietuvą tiesia nedoras rankas pikti priešai. Aštriais nagais su purvinomis panagėmis jie krapštė vos užsitraukusias žaizdas, badė atmintį priekaištų adatomis, kad sukeltų kuo daugiau skausmo.

Rūdninkų aikštės tolumoje, greta paraudusios Visų Šventųjų bažnyčios, staiga uždūdavo Labanoro dūdmaišis.

Ir iš šio garso radosi kruša. Ir ugnies rieduliai. Ir pabiro bažnyčios langai, ir įgriuvo stogas, ir išdegė akimirksniu trečdalis nykios Rūdninkų aikštės. Ir trečdalis birželį sužaliavusių medžių, ir visa vejos žolė nusvilo, nusidažė juodai.

Ir čia pat uždūdavo antrasis Labanoro dūdmaišis.

Ir pasviręs Vilniaus barokas, Šv. Kazimiero bažnyčia, tarytum didžiulis kalnas, liepsnojantis ugnim, buvo nusviestas į Didžiosios gatvės žmonių jūrą. Ir ši subangavo. Ir jūra pavirto putojančiu krauju. Ir trečdalis jos padarų, turinčių dvasią, akimirksniu išdvėsė.

Ir uždūdavo Vilniuje trečiasis Labanoro dūdmaišis.

Ir tolumoje, liepsnodamas tarsi deglas, nuo Švenčiausiosios Mergelės Marijos Ėmimo į Dangų bažnyčios kryžiaus nupuolė skersinis. Ir su trenksmais, spjaudydamasi žiežirbomis, žalodama šventyklos kūną, krito įkaitusi geležis. Ir trenkėsi į Trakų gatvės vandenis. Ir šnypšdama nugramzdino dugnan visus kažin kur ėjusius žmones.

Ir uždūdavo ketvirtasis Labanoro dūdmaišis.

Ir visai šalimais, prie raudonplytės Šv. Mikalojaus bažnyčios gotikos, pavažiavus stogams, buvo užgautas trečdalis saulės, trečdalis mėnulio ir trečdalis žvaigždžių, kad tasai trečdalis užtemtų ir diena prarastų trečdalį šviesumo, tiek pat ir naktis.

– Vargas, vargas, vargas Vilniaus ir Lietuvos gyventojams! Tą pranašauja besirengiantys uždūduoti kiti Labanoro dūdmaišiai! Vargas! Vargas šiam kraštui! – ėmė *urbi et orbi* skelbti gūdžią žinią Šeputis, kai nuo Šventosios Dvasios bažnyčios stogo uždūdavo penktasis dūdmaišis.

Ir tada jis pamatė: galingas angelas, apsisiautęs saugiu Vyčio debesimi, žengė žingsnį nuo Gedimino pilies bokšto. Ir jo galvą supo trispalvė vaivorykštė, veidas švytėjo kaip saulė, o kojos buvo tarsi ugnies stulpai.

Ir atsistojo milžiniškas angelas dešiniąja gediminaičių stulpo koja ant Neries kranto, o kairiąja – ant upės. Ir ėmė visiems šaukti galingu balsu tarsi riaumojantis iš skausmo liūtas.

Jei tik eilinio Europos Sąjungos provincialo atmintis nemeluoja, praeitame tūkstantmetyje buvęs fašistas, vėliau gerbiamas ministras, socialistas ir, žinoma, Prancūzijos („Alžyras – tai Prancūzija“) prezidentas, ištarė ir tokią prancūzams patrauklią frazę: „Viskas, kas skamba, yra muzika.“

Ir birželio dvidešimt pirmosios naktį Paryžius užgrojo. *Voilà!*

Po dvidešimties metų atsišaukė Vilnius, panūdęs pasekti nebeveiksnios pasaulio madų sostinės pavyzdžiu. Tegyvuoja gatvės muzika!

Gavę progą pabrązginti ar šiaip patriukšmauti, tą dieną iš landynių ir pakampių viešumon susibėgo muzikos entuziastai – rėksniai, verksniai, nuobodžiaujančios namų šeimininkės ir nepakaltinami psichikos ligoniai.

Susitempę urmu kas ką, jau nuo popietės jie džiaržgino, džyrino, smaukė, pūtinėjo kaži kokius vamzdžius bei ragus, tąsė armonikas, timpčiojo stygas, barškino lėkštėmis, mosavo strykais ar maigė klavišus. Kiti, dar nespėję prasigyventi, kad įsigytų elektrinius instrumentus, iš pavydo nukramtytais nagais barbeno į palanges, tuščiomis alaus skardinėmis stukseno į grindinį, cypčiojo, švilpavo, kiauksėjo, spygavo.

Pavakary, jau įsisiūbavus muzikos šventei, buvo sunku rasti tuščią tarpuvartę, plyšį ar kiemą. Viskas, kaip ir planuota, pavojingai užgrūsta – nuo

Sereikiškių parko iki Pylimo gatvės, nuo Gedimino prospekto iki pat Aušros Vartų. Suoliukai, laiptai, bordiūrai tirštai užpakalių nusėsti. Prasibrauti pirmyn veik neįmanoma. Pailsus pritūpti nebėra kur. Numirus susmukti – jokių galimybių. Senamiestis duso nuo spūsties. Dar valanda kita ir galėjo susprogti, palaidodamas po savimi reginių ištroškusią minią.

– Mes čia grosim, – įžūliai apsiskelbė paauglių grupė, su savo gerbėjų orda atslinkusi prie dorojo piliečio Cemacho Šabado statulos. – Čia mūsų, „Dangaus karalystės" vietelė, – suvertę krūvon atsitemptą mantą, nesileido į kalbas, kai kunigaikštis Vilgaudas ėmė dairytis teisybės.

– Kodėl? – nustebo Raudonkepuraitė.

– Mums valdžia leido, – patikino kresnas būgnininkas, stumtelėjęs mokslinį bendradarbį Karnylą atliekų konteinerių link. – Varykit iš čia, – pagrasino, pliaukštelėjęs elektros laidų bizūnais.

– Kur? – dairėsi Raudonkepuraitė. Pamačiusi iš gretimų gatvelių plūstelėjusią žioplių minią, nedrįso pajudėti iš vietos.

– Šiknon!

Raudonkepuraitė paraudo. Mokslinis bendradarbis Karnyla pritilo.

– Na ką, pavarom, – apžiojęs atsineštą mikrofoną, davė ženklą pradėti koncertą neužauga, kuris buvo šios grupės lyderis, muzikos ir tekstų autorius.

Su „Dangaus karalystės" muzikantais, norinčiais žūtbūt pasirodyti visuomenei, ginčytis buvo beprasmiška. Jie turėjo kelis tuzinus augalotų gerbėjų, kietakakčių giminaičių, du vilkšunius ir fanatiškai prijaučiančių mergų būrį.

Docentas Lazutka, nežinia, naivumo ar retrogradinio priepuolio ištiktas, dar bandė apeliuoti į deramą pagarbą vyresniesiems, bet neapsikentęs grupės lyderis pasiuntė jį taip toli, kad jautrus žmogus akimirksniu prarado norą ilgiau čia pasilikti. Marijanas, kaip ir trubadūras Tomas Polonskis, taip pat nepanoro klausytis jaunimo kūrybos. Šepučiui, atrodo, buvo vis vien. Jis, apspistas įelektrinto žmonių spiečiaus, jau kuris laikas klausėsi balsų iš anapus.

Kai „Dangaus karalystės“ lyderis užplėšė žadėtą hitą, kunigaikštis Vilgaudas ūmai pastvėrė Napoleoną už skverno ir ėmė tempti, drąsinamai šūktelėjęs *Sholom, America!* Sakė, kad suras jiems ramesnę vietelę, pavadino paskui save ir dvejojančią Raudonkepuraitę su Marijanu.

Mokslinis bendradarbis Karnyla kurį laiką susidomėjęs klausėsi hito „Absoliuti valdžia yra šikna“, bet paskui taip pat prisijungė prie saviškių. Jam vis dar buvo neramu dėl Vokietijos ūkio, vylėsi ką nors apie tai sužinosiąs iš aiškiaregio.

Už nugaros bumbsint bosams, tarškant lėkštėms, lyderiui apdainuojant „šiknos valdžią “, kunigaikščio Vilgaudo būrys, apsiginklavęs kantrybe, skynėsi kelią per minią.

Šiaip ne taip ištrūkę iš ankšto Mėsinių gatvės vamzdžio, pasitrindami šlapiais užpakaliais kelis šimtus metrų ėjo žioplių pritvinkusia Vokiečių gatve, kol įsigrūdo tuštesnėn tarpuvartėn.

Čia atrodė ramiau, daugiau erdvės, gaivaus oro. Deja, atgaiva buvo trumpalaikė, mat lyg iš dausų nusileido kamerinis „Angelų bočių“ choras – paskubom pasitarę ir „Dainavos“ trauktinės padedami nutarę, kad čia rado geriausią Vilniuj akustiką, užgiedojo patriotinę programą:

Eikim, eikim, pons Kasciuška,
Eikim, eikim, pons Kasciuška,
Prūsų vajavoti, maskolių kapoti!

Vilniaus miesto žalios bromos,
Vilniaus miesto žalios bromos, –
*Armotas rikiavo, armotas rikiavo.**

Šeputis tų prakilnių žodžių it elektra trenktas staiga atkuto. Jam, viena ausim vis dar girdinčiam balsus iš anapus ir Labanoro dūdmaišius, pasi-

* Gražina Krivickienė-Gustaitytė. Vilnius lietuvių liaudies dainose. 1989, Chicago.

dingojo, kad atsidūrė Dainų šventėje, tarp kalvarėnų, tarp saviškių – Vingio parke ar „Žalgirio“ stadione.

Įraudę nuo baubimo veidai, tvirtos bobų šlaunys, kieti vyrų sprandai jam atrodė pažįstami, o žmonės tokie artimi kaip broliai ir seserys. Visi buvo lietuviai – plačiagerkliai Dainavos šalies sūnūs. Norėjosi kiekvieną išbučiuoti, apkabinti, priglausti.

Kai pirmas pasipainiojęs kietasprandis choristas piktai atšoko, gavęs seilėtą Šepučio bučinį, šis susidrovėjęs tuoj pat užtraukė:

Ar Mauškei, ar ne Mauškei
Reiks į vaiską eiti,
Vai judri, judri, judri,
Bam, bam, bam.

Napoleoną su priedainiu „Judri, judri, bam bam bam“ kunigaikštis Vilgaudas stumtelėjo gilyn į kiemą, toliau nuo bučiniams nepakančių choristų ir minios, kuri taikėsi okupuoti šio Vokiečių gatvės namo tarpuvartę.

Iš vėpsojusio choristo vikriai pastvėręs „Dainavos“ puslitrį, vėl visus pavilioj o sekti paskui – kiemais, sustatytų automobilių labirintais, grioviais, pro vaikų žaidimų aikštelę, tamsesniais užkaboriais, patvoriais, ištryptais takeliais yrėsi Žydų gatvės link. Žybčiodamas velniškai žėrinčiomis akimis, kunigaikštis žadėjo Šepučiui, vis kartojančiam „bam, bam, bam“, netrukus parodyti tai, ko pranašas gyvenime nėra matęs. Napoleonas visa jėga įsidainavo:

O kad jau nuvarė
Pro rabino šalį.

Į Vilnių nuvarė,
Bromą atidarė.

Tai buvo vos prieš kelias dienas Kalvarijoj su kolektyvu repetuota lietuvių liaudies daina (su ja, tinkamai progai pasitaikius, ketinta pasirodyti vakaronėje ar neformalioje Dainų šventės programoje). Apsėstas neįmantrios melodijos ir lietuviui įsimintinų posmų, įsijautęs Šeputis dainavo iš širdies, dėl dvasinės atgaivos.

Netrukus susivokė, kad tariamoje Dainų šventės estradoje kažkas ne taip. Kažko stinga. Iš pradžių dar dairinėjosi saviškių. Tačiau netrukus pamiršo – į pavakarį nežmoniškai troškino. Todėl reikia eiti. Būtina brautis, stumtis gilyn į Lietuvos liaudį, įkandin kunigaikščio Vilgaudo.

Ir štai laukta palaimos akimirka. Atsistojęs atokvėpio prie silikatinių plytų sienos, prilaikomas Raudonkepuraitės ir gailestingojo Marijano, Šeputis gurkštelėjo kunigaikščio „Dainavos".

Dar gurkšnis ir vėl jautėsi kaip ant sparnų – žvalus, energingas. Margumyne, ant dvylikos laumės juostų, tarp marmurinių griuvėsių, debesyse išvydo pažįstamus angelus. Vėl girdėjo jų trimitus, Labanoro dūdmaišius ir tęsė, angelams pritariant:

Sustatė kaip sieną
Nelenkė ne vieną.

Kai mes ten sustojom,
Visi išsižiojom.

Atrodo, lietuvių liaudies dainos sėkla krito į derlingą dirvą. Netrukus ėmė rinktis smalsesni klausytojai. Nugirdę artimą sielai melodiją, atsižegnoję nuo bedvasės blevyzgojančios „Dangaus karalystės", iš pradžių nedidelėmis grupelėmis, vėliau ištisais būriais traukė įsidainavusio su angelais Šepučio pusėn. Pirmomis akimirkomis klausėsi atlaidžiai šypsodamiesi, vienas kitam tarsi sąmokslininkai mirkčiodami. Tačiau netrukus šypsenos dingo.

Prasikrapštę ausis, nuo Gedimino prospekto, Rūdninkų, Rotušės, Europos, Lukiškių, Arkikatedros ir Vinco Kudirkos aikščių riedlentėmis atbildėjo tuntai neformalaus jaunimo. Šiems iš paskos pasirodė vietiniai budistai, krišnaistai, evangelistai ir kelios dešimtys motinų, Sereikiškių parke palikusių savo mažamečius vaikus.

Nuo Žvilgaičio, Birutės, Šatrijos kalnų, Trakų pilių ir Kernavės piliakalnių atburzgė prie Šepučio baikeriais apsimetusių turtuolių virtinė. Jiems įkandin iš Žvėryno su deglais subėgo keletas visuomenės veikėjų, nepabijojusių pasižmonėti tarp liaudies. Publikos nušvilpti „Eikim, eikim, pons Kasciuška" choristai, Vokiečių g. 13 tarpuvartėje irgi nesulaukę deramo pasisekimo, taip pat prisijungė.

Cirulnyks atėjo,
Tai barzda kretėjo.

Kai aplink apsuko,
Jau barzdas nuskuto.

Kai peisiukus kirpo,
Jankeliuks išvirto.

Gendrolius atėjo,
Pakinkiai drebėjo.

Kai mus muštravojo,
Pantaplės lepnojo.

Kaip Mauškė parjojo,
Sorei pasakojo.

Šeputis dainavo, atremtas į vaikų darželio sieną, kunigaikščiui spragsint pirštais, nuo „Dainavos“ lašelio pralinksmėjusiam docentui Lazutkai akompanuojant burna.

Traukė dainas su nušvitusia Raudonkepuraite, nudžiugusiu moksliniu bendradarbiu Karnyla, Havajų gitara įsigrojusiu Tomu Połonskiu, panosėj mykiančiu Marijanu...

Užsimiršęs, užsimerkęs, įsijautęs Šeputis aplink jį susibūrusiems tautiečiams pasakojo apie tai, kas jau seniai kėlė nerimą ne tik Vilniaus, bet ir visos Lietuvos žmonėms – Rytų ir Vidurio, Pietų ir Vakarų europiečiams. Jo daina sklido iš tyros lietuvio širdies, pykčio nežinančios sielos, minčių neapkrautos galvos. Tai buvo pratrūkęs liaudies balsas. Būtent jį visi norėjo šiandien gatvės muzikos šventėj išgirsti.

Koks žydams neščėstis
Kiaulės mėsą ėsti?

Jau norint po biskį
Reiks į dantis kišti.

Pritariant iš pradžių nedrąsiems, o vėliau vis ryžtingesniems balsams, plėšė, atrodytų, niekada nesibaigsiančius posmus Šeputis.

Pakutenus atbudo nuo Kauno garažo laikų apmiręs lietuvių genas. Sočiai prisikirtę cepelinų su spirgiais, prisikimšę taukuose išmirkusių vėdarų, iš esančių šalia „Aukštaičių“ ir „Žemaičių“ užeigų, atokesnių „Lietuviškų patiekalų“, iš tarpuvarčių, rūsių ir barų, nugirdę artimos sielos šauksmą, pabiro alaus prisisiurbę kietakakčiai.

Jiems įkandin – suvargę dzūkai ir pinigingi suvalkiečiai, varškėčiais išsiteplioję aukštaičiai ir kastiniu aplipę žemaičiai, nebeveiksnūs žydšaudžiai ir nepakaltinami stribai, hospitalizuoti teisuoliai, idėjiniai

pamišėliai, smogikai, disidentai, Impulevičiaus ir savisaugos batalionų veteranai.

Vokiečių gatvės kieme plačiai prasivėrė langai. Įkvėpę gaivaus žodžio laisvės vėjo, persisvėrę per palanges, tuntai ne itin įtemptai mąstančių žmonių pritariamai niūniavo. Tarsi apsikrikštijusio Vytauto kadaise išmokyti „Tikiu Dievą Tėvą", dabar paskui Napoleoną kartojo liaudies dainos žodžius, šypsojosi jam.

Ir pasidarė šiame Vilniaus kampe šviesu it skaistykloje. Susikibęs broliškai rankomis įsisiūbavo, užburbuliavo Vokiečių gatvės kiemas. Džiugesio ašaromis pratrūkusios lietuvės moterys siuntė oro bučinius, apsiseilėję iš smagumo seneliai kratėsi pagal hipnotizuojantį dainos ritmą, plojo katučių, nebesidrovėdami šlapinosi į sauskelnes.

Kad ir rabins matė,
Jau nieko nesakė.

Koks žydams neščėstis
*Kiaulės mėsą ėsti.**

Šepučiui kelis kartus sudainavus visus ypač sujaudinusį posmelį „Koks žydams neščėstis", įaudrinta publika reikalavo jį pakartoti, dabar išties paskutinį sykį – generaliniam bisui.

Jau nebe šiaip sau dainuojant, o sugiedojus tarsi himną, kažkas švystelėjo pro langą trispalvių rožių puokštę. Susidvasinusi mergaitė – vazonėlį su žydinčių begonijų krūmu. Močiutė – nuo pavasario užsilikusią vilnietišką verbą. Paauglys – ką tik mylimajai nupintą lauko gėlių girliandą.

Į kunigaikščio Vilgaudo sumaniai pakištą skrybėlę įkrito litas, nutūpė apsiglamžęs Dariaus ir Girėno lėktuvėlis.

* Gražina Krivickienė-Gustaitytė. Vilnius lietuvių liaudies dainose. 1989, Chicago.

Iš pažiūros be pažiūrų gatvės politikas, apimtas pamišėliškos euforijos, nepagailėjo dar dažais kvepiančio Maironio. O jautri Amerikos lietuvė, turbūt iš Floridos, pirmąkart Tėvynėje patyrusi katarsį, be sąžinės graužaties atidavė savo gintarinius karolius ir legendinį paglamžytą Vašingtoną, matyt, Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmečiui paminėti vežtą giminėms į tėviškę.

– Šią lopšinę man dainuodavo tėtis, kai vakarais grįždavo iš skerdyklos, – neslėpdama ašarų prasitarė sugraudinta tautietė iš Amerikos. Pasipuošusi dviem dirbtinėm kasom, ji pirmą kartą, jubiliejinės Dainų šventės proga, lankėsi savo istorinėje Tėvynėje. – Su ja aš užmigdavau, – prisipažino, plačiai rodydama dailius porcelianinius dantis.

– Šią lietuvių liaudies dainą dainuodavo mūsų kovotojai, – patikslino į babuiną panašus gatvės politikas. – Ji, kai būdavo ypač sunku, stiprino lietuvių dvasią.

– Po karo mano tėtis labai sunkiai dirbo, – atsiduso Amerikos lietuvė, jos skruostu ritosi ašara. – Jei jūs čia, Lietuvoje, vis dar galvojate, kad Amerikoje džinsai auga ant medžių, tai klystate, – jautė pareigą pasidalyti savo patirtimi įrudusi soliariumuose ponia. – Mes neturime laiko sėdėti kavinėse, degintis ar smagiai dainuoti. Kai iš Čikagos nuo tų negrų persikėlėme į Detroitą, skaičiavome kiekvieną centą, – kalbėjo niekam nesiklausant ir širdyje gailėdamasi, kad taip lengvabūdiškai atidavė pinigą. – Bet visada būdavome aprengtos, pavalgydintos ir sušukuotos. O daug kas galvoja, kad viską šiaip sau gavome. Niekas Amerikoje, žinokit, už dyką nieko neduoda, – patikino kunigaikštį Vilgaudą. Nutarusi, kad tai supratingas klausytojas, dabar kalbėjo tik jam. – Jie, tie lietuviai, kurie dabar čia atvažiuoja, mano, kad viskas jiems bus atnešta ant lėkštutės ir paduota. Bet Amerikoje, kitaip nei Lietuvoje, reikia dirbti. Mano tėtis skerdykloje, žinokit, dirbdavo po aštuoniolika valandų per parą. Mamytė taip pat dirbo. Aš jau dešimt metų pensininkė, bet vis tiek dirbu. O Lietuvoje visi dar galvoja, kad mes nieko neveikiam – tik geriam *Coca-colą* ar sėdim *McDonalduose*.

Mano giminės, kurie gyvena Vilkaviškyje, kai atvažiavo į Ameriką, norėjo nieko neveikti. Bet mes su vyru suradom jiems darbo. Tai jie atsisakė už penkis dolerius per valandą mums tvorą dažyti. Išdraskė akis, kad per mažai giminėms mokam. O kiek ten to darbo, juokas, vos pusvalandžiui. Du mėnesius abudu sėdėjo ant sprando. Aš buvau jiems nupirkusi gerų paklodžių ir kojinių. Tai jie jų Lietuvon nepaėmė. Sesuo buvo pridėjusi savo anytos rūbų, jų taip pat neėmė – nakčia išmetė į konteinerį. Tai ką po to aš turiu galvoti, jei biedniems lietuviams nieko nereikia! Jie nori visko iškart – namo ir didelės mašinos. Bet Amerikoje už tai reikia mokėti. O kad sumokėtum, būtina visą gyvenimą dirbti.

– *Sholom, America!* – neapsikentęs paprieštaravo kunigaikštis Vilgaudas. – *Sholom, America!* – piktai į akis pakartojo.

– Tamsta, teisingai sakote, – nevalingai timpčiodama savo dirbtines kasas vis kalbėjo ponia iš Floridos. – Jūs čia nieko nežinote, bet visi bankai Amerikoje priklauso žydams. Niujorkas – tai žydų sostinė. Mano banke, kuriame aš laikau pinigus, nesutiksi nei suvalkiečio, nei dzūko ar žemaičio. O sūnus Antanas, kuris dirbo draudimo bendrovėje, man pasakojo ten matęs abažūrus su peisais.

– O kokia šiuo metu padėtis su negrais? – staiga naujienomis iš už Atlanto susidomėjo gatvės politikas. – Teko girdėti, kad jie – sumaniausi meilužiai.

– Mano sesers dukra už vieno iš jų ištekėjo, turbūt už pačio juodžiausio, – pasiraukiusi prisipažino šnekioji ponia. – Žinote, mūsų Floridos lietuvių bendruomenei tai didelė nelaimė. Jis važinėja su brangia raudona mašina be stogo, čia, Lietuvoje, tokių neturite. Nieko per dieną neveikia. Tik ima didelius pinigus. Sesuo norėjo jį su dukra pakviesti į Lietuvą, į Dainų šventę.

– Na jau ne. Negrų mums čia betrūksta, – neatsakingu sesers įgeidžiu pasibaisėjo gatvės politikas.

– Ar jis katalikas? – ponios iš Amerikos giminių reikalais susidomėjo Raudonkepuraitė. – Jei tas jūsų negras yra katalikas – tai būtų pusė bėdos.

– Jis psichologas. Turi savo kliniką.

– O varge! – susiėmė už galvos Raudonkepuraitė. – Psichologas...

– Visi jie niekšai – tie psichologai, psichoterapeutai, psichopatai, teismo medicinos ekspertai, – įsitraukė į pokalbį docentas Lazutka. – Kai mane dėl tos kurvos studentės tąsė pas psichiatrus, tiek aš nuo jų prisikentėjau. Tyrė, badė, matavo – nei testais, nei mėginėliais, nei klizmomis, nei elektros šoku nieko nenustatė. Ištisą pusmetį užrakintą durnyne išlaikė. O po to, kai be diagnozės išrašė, kad nors atsiprašytų.

– Žlugs, žlugs netrukus ta Amerika, – pasiklausęs ponios, neabejojo mokslinis bendrabarbis Karnyla. – Egiptas žlugo. Babilonas žlugo. Romos imperija taip pat žlugo, kai įsileido tuos plikašiknius barbarus. Ir dabar panašiai, patys nežino, ko nori. Atsibus vieną rytą dėdė Semas, apsidairys rančoje, ogi aplinkui – juoduma. Ir papuasai, visi nuogi – vyrai su stačiais pimpalais, bobos išpampusiais pilvais, subinėmis iki žemės. Aš antai, kai dar namus ir televizorių turėjau, krepšinį mėgdavau žiūrėti. O dabar nepajėgčiau. Ir mūsų futbole panašūs dalykai vyksta. Dailusis čiuožimas, baseinas ir ledo ritulys dar laikosi. Nes rusų mafija valdo. Tačiau kas darosi lengvojoj atletikoj – silpna vien pagalvojus, stačiai vemt nuo jų visų norisi.

– Mes Amerikoj taip nekalbam.

– Čia, gerbiama ponia, ne Amerika, – nuramino viešnią iš užjūrio Tomas Polonskis. – Čia, ačiū Dievui, dar Lietuva. Galima kalbėti, ką tik nori.

– Bet apie ką?

– Kas ant seilės užeina.

– O kas užeina?

– Viskas.

– O dvasiniai dalykai?

– Taip, galime ir apie dvasinius pakalbėti.

– Ir apie maistą sielai?

– Ir apie maistą sielai.

– Patinka man Vilnius, – ūmai pralinksmėjusi prisipažino ponia. – Čia viskas sava, miela, pažįstama. Žmonės. Daug žalumos ir bažnyčių. Dainų. O juk iš Tėvynės per karą išvykau vos kelerių metų. Tik iš tėvelio pasakų ir mamytės padavimų buvau apie mūsų Vilnių girdėjus. Dabar čia gyvena giminės iš Vilkaviškio, kurie pas mane Amerikoj buvo: tėvo pusbrolio sūnus Stasys su žmona Stase. Turi tris vaikus: Loretą, Violetą ir Mindaugą. Liutauras jau vedęs.

Amerikos lietuvei pradėjus pasakoti, kad vyras Rodrigo miręs, Loreta šiuo metu vėl laukiasi, Violeta – Ispanijoj, o Mindaugas, antai žvilgtelkit į nuotrauką, – dar porą metų sėdės Mančesterio kalėjime, Šeputis išvydo keistą siluetą – ant akmeninio stulpo pasodintą barzdočiaus galvą. Jam šovė mintis, kad tai nuo žiemos užsilikęs senis besmegenis, kurį pastatė vaikų darželio auklėtiniai. Tačiau priėjęs arčiau, suprato, kad tai patvarus statinys, galbūt net skulptūra – meno ir kultūros paminklas.

Panašių buvo matęs ir anksčiau. Visi byloja, visų pirma, apie žmonių pasąmonėn įsismelkusį stabų ilgesį.

Be stabų žmonija neįsivaizduoja savo aplinkos. Prisismaigstę totemų, pridrožę rūpintojėlių, apsitvėrę nuzulintų akmenų barikadomis, apkarstę namus memorialinių lentų amuletais, išsilieję kankinių ir kadaise siautėjusių tironų stovylas, žmonės jaučiasi saugesni, mažiau pažeidžiami. Nori, kad stabų dvasios juos globotų nuo gimimo iki mirties. Ir per amžius.

Kunigaikštis Vilgaudas, suuodęs, kad Šeputis susidomėjo akmeniniu paminklu, nedelsdamas priėjo prie jo ir ėmė įkalbinėti, kad šis pasisakytų – rėžtų tiesą, ką apie visa tai galvoja.

Ir ne tik apie paminklą. Svarbiausia – apie tą gudrų Vilniaus Gaoną Elijahu, gyvenusį (1720–1797) čia stovėjusiame name. Atseit ne tik kunigaikščiui, bet ir visiems susibūrusiems lietuviams bus įdomu išgirsti Šepučio nuomonę.

Tačiau kad ir kaip provokavo kunigaikštis – žvangino monetomis, viliojo „Dainavos“ lašais, rodė ponios iš Amerikos paaukotą Vašingtoną –

Napoleonas stovėjo užsiūta burna. Mįslingai tylėjo, pavojingai vartė akių obuolius – nė neįtartum, kad dar neseniai taip smagiai dainavo, užburdamas, ne paslaptis, menui itin reiklius miestiečius.

Kai kunigaikštis metė svariausią kozirį, esą Šeputis dabar stovi ne šiaip kur, o sugriautos Didžiosios sinagogos vietoje, prie jų prisigretino šnekioji Amerikos lietuvė.

Prisistačiusi Angele, ponia vėl ėmė guostis dėl išblaškytos šeimos, prisipažino, kad liaudies daina sujaudinusi ją iki sielos gelmių. Jau seniai atseit nieko panašaus nebuvo patyrusi. Be to, jai būtų labai malonu, jei gerbiamas Šeputis, radęs minutėlę laisvesnio laiko, padainuotų ir jos artimiesiems, kurie šiuo metu, deja, su ekskursija lankosi Trakuose, todėl (o, varge, – ir atsitik tu man taip) neturėję galimybės jo išgirsti. Jei tik šis, žinoma, sutiktų ir, beje, ne už „ačiū".

Žmonės pamažu ėmė skirstytis. Klausytojų būrys tirpo. Dangui niaukstantis, langai taip pat užsivėrė. Rokeriais apsimetę verslininkai išburzgė į bankrutuojančias savo įmones, jaunimas su riedlentėm – į pagriovius. Mamos, prisiminusios paliktus vaikus, nukulniavo į parkus ar į namus, kur jų laukė įtūžę vyrai ir kaip visada ūmios šių motinos.

Karnyla su Polonskiu ir docentu Lazutka, iškauliję iš kunigaikščio smulkiųjų, leidosi tekini gimtųjų konteinerių link. Raudonkepuraitė su Marijanu neatidėliotinais religiniais reikalais pasuko Aušros Vartų pusėn. Kunigaikštis akimirką delsė, tačiau ir jam trūko kantrybė. Suskaičiavęs, kad skrybėlėje dar apstu monetų, nusvirduliavo į artimiausią parduotuvę, valingai apsisprendęs šį kartą nusipirkti ne „Nokauto" ar įgrisusios „Teisybės", o putojančio „Mindaugo".

– Jeigu jūs ką nors panašaus jiems padainuotumėt – tai būtų didžiausia dovana, – toliau kalbėjo ponia Angelė, karštligiškai maigydama mobiliojo telefono mygtukus. Bandė kuo greičiau susisiekti su giminėmis. – Dainų šventė Vilniuje yra labai gerai, tačiau mums, Amerikos lietuviams, įdomu

patirti, kuo paprasti žmonės gyvena. Mes nenorime būti nuo kamieno atkirsta šaka. Mums reikia dvasinio peno. Duokite mums tikro, o ne fasadinio dvasingumo. Ir kuo daugiau. Juk niekas taip nesuburia, kaip daina, – įsijautė ponia Angelė. – Daina – mūsų tautos sielos veidrodis. Per dainą mes bendraujame su Dievu. Dainuodami mes primenam pasauliui, kad esame gyvi. Ką galima buvo pasiimti, kai iš čia bėgome? Dainą. Lietuvišką dainą. Apie žirgelį. Apie motulę. Apie tėvelį, karužėn su maskoliais išleidusį savo sūnelius. Tai didžiausias turtas. Ir kaip nepavydėti mums, viso pasaulio lietuviams, kad turime tūkstančius dainų – ne tik apie vestuves, bet ir apie lenkus, žydus. O mūsų dainos apie ruskius – tai juk lobynas. Mes kitą kartą nebesuvokiame, kokie esame turtingi. Mano sesuo, kuri taip pat čia atvykusi, bus labai laiminga. O jei padainuotumėt jai apie negrus – rankas išbučiuotų. Ar mokate dainų apie negrus?

Šeputis kulniavo nesiklausydamas. Priskretusiai prie pašonės Angelei Sanchez tauškiant, Napalys stabtelėjo prie Pilies gatvės kampo. Vos prasižiojo ir vėl užsičiaupė. Jautėsi išsekęs, prisidainavęs, todėl nieko nepasakė nei apie kažkada čia nakvojusį Stendalį, nei apie paslaptingąjį Levą Karsaviną, pagerbtą atminimo lenta.

Piatnickajos cerkvei, kur neva buvo pakrikštytas Abisinijos negras – Puškino senelis (*Были три у Будриса сына*) Abraomas Hanibalas, – neparodė jokio dėmesio. Nieko netaręs, sportinio ėjimo žingsniu patraukė žemyn, nubrozdintos nosies kryptimi, laisvas nuo irzlių minčių apie negeroves.

Gedimino bokšto papėdėje, Sereikiškių parke, tarp Puškino biusto ir bevardžių teniso kortų, stovėjo Rotonda. Sovietmečiu įsodintas statinys anais laikais it koks Akropolis traukė įvairių „mosčių“ menininkus, tariamus hipius, vėliau – pankus ar jais apsimetusį auksinį jaunimą – saikingai nepaklusnias nomenklatūrininkų atžalas. Čia kasmet nuo pavasario iki rudens veikusiame bufete, aplipę staliukus, apsėdę baliustradas, jie svaičiodavo apie

pasaulio sąrangą, dievus ir demonus, poruodavosi ar pasikeisdami laukė įkvėpimo.

Stumdami laiką, iš nuobodulio kibirais maukė kavą, iš pastalės tonizavosi atsineštu spirituoto vyno „rašalu“. Po tadžikiško *džointo* ar vietinio aguonų *chuchnaro* dozės neretai įsivaizduodavo, kad iš Vilniaus katapultavosi į Paryžių, į legendinę Monparnaso Rotondą, kur netrukus užklys koks nors Jeanas Paulis Sartre'as ar *antrosios lyties* Beauvoir.

Tačiau vietoj sovietų simpatiko Sartre'o, į Rotondą atsivilkdavo Vilniaus *krasnūcha*. Nepakantūs hipių dievaičiams, žaislinėms jų Cortazaro klasėms, nieko negirdėję apie *Sex Pistols*, budizmą, egzistencialistų šleikštulį ir dėję skersą ant visų Hemingway'aus *fiestų*, įsivaizduojamiems pankams *urlaganai* išmaldavo snukius, hipiams suspardydavo užpakalius, iškratydavo auksinio jaunimo kišenes. Taip pasismaginę, vėliau dingdavo Raudonosios Armijos prospekto tėvonijon, palikę šviežio kraujo balutes, šiek tiek apmaudo ašarų ir konkretų pažadą: *Вам завтра пиздец*.

Rotonda, dekoruota grotomis ir spynomis, šiuo metu stovėjo tuščia. Palikta likimo valiai, paversta šiukšlynu, išdaužytais langais, prišikta ir aptriušusi, herojiškai lūkuriavo, kol bus nugriauta arba pavirs niekniekių kiosku. Joje lankydavęsi pankai jau seniai buvo tapę prodiuseriais, hipiai – menedžeriais, o kadaise baikštus auksinis jaunimas – drąsiais prisitaikėliais.

Napoleono prisiminimai apie Rotondą buvo ne patys šviesiausi.

Tik įstojęs į Pedagoginio (ne)akivaizdinį skyrių, Napalys vieną popietę čia atsibeldė su naujaisiais savo draugeliais – būsimaisiais pedagogais. Jiems tąkart einant pro paminklą Puškinui, prisišliejęs senukas ėmė paslaptingai porinti:

– Vilnius – mylimiausias Lietuvos miestas. Jis apdovanotas mistiška siela, turi daugybę šimtmečiais kurtų tradicijų. Jo architektūra labai įdomi, įvairi ir vertinga. Čia atsispindi visos didžiosios kultūrinės epochos – gotika, barokas ir klasicizmas. Po jį vaikščioti visada įdomu, visada ką nors naujo, neregėto pastebėsi. Vilniaus vaizdai niekada nenusibosta: jie netrafaretiški,

nebanalūs, nemonotoniški. Vilnius visada skatina svajoti ir galvoti. Vien po jo gatves vaikščiodamas, laimi aukštesnę kultūrą, pakyli į aukštesnį intelektualinį lygį ir kūrybinį gyvenimą. Vilnius – tai autentiška didingos tautos sostinė. Be jo nėra ir autentiškos Lietuvos.

Pašnibždom prisistatęs buvusiu *Naujosios Romuvos* žurnalo redaktoriumi, senukas dar paslaptingiau tęsė:

– Be Vilniaus Lietuva kaip be sparnų – nepajėgi skrajoti, nepajėgi kilti aukštyn ir plėstis į šalis. Be Vilniaus Lietuva tarytum be sielos, o tik zoologinis kūnas. Vilnius – Lietuvos praeities didybė, bet ir jos ateities raktas, be jo mes negalėtume kopti į aukštesnės kultūros ir didingesnės kūrybos pasaulį. Tauta, turinti Vilnių savo sostine, negali būti menka. Ar ne taip?

– Aha, – senuko polėkiui neprieštaravo jaunuoliai. Tikėtina, kad tai išties galėjo būti Juozas Keliuotis – legendinė tarpukario figūra.

Tačiau Šeputis, kaip ir kiti, prie šio naftalinu dvelkiančio oratoriaus ilgiau neužtruko. Valandėlę pasistumdę Rotondos eilėje ir susiradę laisvesnį kampą, naujieji bičiuliai ketino atšvęsti savarankiško gyvenimo pradžią.

Pasaulis tą vasaros dieną atrodė sklidinas meilės, gundančių formų, svaiginančių kvapų, nerūpestingas ir atviras. Brode – taip jie vadino Lenino prospektą – kiekvienas užkliudytas praeivis Šepučiui vaidenosi esąs mielas bičiulis, o sutiktas Gorkio, Garelio, Liudo Giros, Šaltkalvių ar Justo Paleckio gatvėse – būsimas draugas.

Merginos... Jų buvo tuntai, spiečiai. Ypač Jaunimo sode, kuriame sutiktos atrodė viena už kitą žavesnės. Su peršviečiamomis suknelėmis, prasegtomis palaidinėmis, kai kurios be liemenėlių, jos šaudė akimis, traukė Šeputį kaip magnetas, viliodamos sekti paskui nors į pasaulio kraštą.

Tačiau tąkart, kai su viena kita apsikeitė žvilgsniais, priėjo Liutauras. Nuo galvos iki kojų apžėlęs hipis buvo pavydėtinai stilingas – su kliošinėmis kelnėmis, languotais marškiniais, rankose laikė radijo imtuvą, kuris provokuojamai skleidė žinias iš *Laisvosios Europos.*

Be ceremonijų prisėdęs, Liutauras ėmė pasakoti apie talentingąjį Guy de Maupassant'ą, minėjo „Mieląjį draugą", citavo Prosperą Mérimée, šventuosius Tomą Akvinietį, Augustiną ir Pranciškų. Aristotelį ir Platoną, Manną, Borgesą, Rilkę ir Friedrichą Nietzsche. Kalbėjo, kad jam – Liutaurui – Salvadoras Dali patinka labiau negu Picasso teplionės ar „raudondūšio" Kazimiro Malevičiaus „Kvadratas". O ką jau kalbėti apie pamišėlį Vincentą van Gogha, kuris šimteriopai talentingesnis už buvusį sveiko proto bankininką Paulį Gauguiną. Nesidrovėdamas ir neužsičiaupdamas vaišinosi Šepučio ir jo draugų nusipirktais gėrimais, vis kartodamas, kad kiekvienam doram žmogui būtina perskaityti ne tik „Idiotą" ar „Madam Bovari", bet ir išstudijuoti Suomijos, t. y. Helsinkio, Žmogaus teisių deklaraciją.

Užhipnotizuotas Liutauro, panašaus į stačiatikių Jėzų, Napalys išsižiojęs klausėsi apie Persiją, Karakalpakiją, sufijų Abajų Barubajevą, jo draugą Mirzą Kimbatbajevą.* Karpė ausimis, pritariamai linkčiojo galva, nedrįsdamas užsiminti, kad Liutauras jau baigia surūkyti svetimas cigaretes.

Provincialui nieko nesakančios Abu Saido, sero McDonaldo, Vangelio, Mondriano, Polanskio, Rainerio Wernerio Fassbinderio, Camus, Stockhauseno, Herzogo, Johno Cage'o, Wonneguto, Presley'o, Flobert'o, Kubricko, Mercury'o, Dante's, Handke's, Džalaladino Rumi, Hitchcocko, Warholo, Schoenbergo, Sinatros ar Hemingway'aus pavardės lakiai skraidino Šeputį už geležinės uždangos. Bloškė į kitą – baugios filoso-

* Tada dar niekas nenujautė, kas įvyks, kai 1985 metais Abajus Barubajevas, lydimas dervišo Mirzos Kimbatbajevo ir artimiausių draugų, vėl apsilankys Vilniuje.
Naktį iš vasario 10-osios į 11-ąją, sufijaus Abajaus Barubajevo valia, pritariant dervišui Mirzai Kimbatbajevui ir jų tikėjimo broliams, Lenino prospekto 45 name, visiems žinomam dailininkui priklausančioje dirbtuvėje, bus nužudytas drauge su jais iš Maskvos atvykęs garsus kino aktorius, režisierius, juodojo karatė diržo savininkas Talgatas Nigmatulinas. Teismo medicinos ekspertai ant Nigmatulino kūno, rituališkai daužyto ne mažiau kaip 8 valandas, suskaičiuos 119 smūgių, be nosies ir 4 šonkaulių lūžių.
Sufijų Abajų Barubajevą teismas nuteis 14 metų kalėti, dervišas Mirza Kimbatbajevas gaus 10 metų nelaisvės griežtojo režimo kolonijoje. Pirmasis netrukus kolonijoje bus papjautas, o dervišas Mirza Kimbatbajevas mirs 2006 metais, ant jo kapo Karakalpakijoje bus pastatytas mauzoliejus.

fijos, mistikos, uždraustos literatūros, meno, kino pasaulį, nepažįstamą ir viliojantį.

Užaugęs tarp gamtos – paukščių, medžių ir tvenkinio atokiame vienkiemyje, Napalys nieko iki tol nebuvo girdėjęs nei apie suktus struktūralistus, nei apie apsukrius modernistus, o juo labiau apie skandalingai išpopuliarėjusį decentrizmą, nudizmą, optimizmą, pamirštą reliatyvizmą, nebeaktualų konstruktyvizmą, apie siurrealistus, onanistus, dadaistus, pacifistus... O paslaptingojo Johno Dowey'o instrumentalizmo teorija jam buvo ne mažiau paslaptinga už poligamiją ar Nielso Bohro postulatus.

Kai Liutauras prisipažino, kad po savaitės kitos visam laikui emigruoja į Olandiją, jis ėmė atrodyti Šepučiui stačiai nežemiška būtybė.

Buvo sunku patikėti, kad štai šis, šalia sėdintis ilgaplaukis, po keliolikos dienų mins sunkiai ištariamo Delfto, Roterdamo, Leideno, Hagos, Harlemo šaligatvius. Nusipirkęs kelias *Wrangler* džinsų poras, iki pamišimo klausysis naujausių plokštelių, kramtys *Spearmint* gumą, valgys Kosta Rikos bananus, gers viskį su soda, galbūt paragaus net kivių, apie kuriuos per *Amerikos balso* radiją pasakojo vienas sovietologas.

Būsimųjų pedagogų veiduose pamatęs abejonę, Liutauras išsitraukė užsienio pasą. Pamojavęs Nyderlandų karalienės viza, magaryčioms pakišo ir nuotrauką. Joje prašmatnių rūmų fone šalia fontano stovėjo pitbulį primenanti druckė – teisėta Liutauro žmona, olandų aristokratė, kurią prieš metus Maskvoje jis vedė slapta.

Pakerėtas Liutauro asmenybės, tada Rotondoj Napalys gaudė kiekvieną jo žodį. Neįtikėtina meilės istorija, užsimezgusi Maskvoje prie Lenino mauzoliejaus tarp pasiklydusios olandų turistės ir iš Vidurinės Azijos Lietuvon grįžtančio hipio, šaukėsi ne tik išklausoma, bet ir perkeliama į romano puslapius ar net kino juostą.

O Liutauras vis pasakojo... Daugiausia kalbėjo tada apie Aleksandrą – savo žmoną...

Aleksandra... Vargšė, nelaiminga mergaitė. Kiek šiam pumpurėliui, gležnam tulpės žiedeliui, teko iškentėti, kokius pažeminimus patirti, – pasidūsaudamas Rotondoje kalbėjo Liutauras. Koks neteisingas aplinkui pasaulis, – stebėjosi pešdamas paskutinę Šepučio cigaretę. Ir kokia vis dėlto ji išliko tyra šiame melo ir smurto kupiname gyvenime. Kokia graži jos siela. Kokia tvirta dvasia.

Aleksandra... Ji neturėjo nei tėvo, nei motinos. Nežinojo, iš kur ir kas ji tokia. Save atsimena tik nuo septynerių, na, gal šešerių metų...

Nuo kūdikystės mergaitę auginusi bjauri senė kartą prasitarė, kad rado ją greta kanalo, srutų duobėje. Klykiančią iš bado, karščiuojančią paėmė į savo namus – rūsį be langų. Ne, šiukštu nepagalvokit, ne kaip mielą vaikelį, greičiau kaip žeminančiam darbui skirtą vergę.

Paūgėjusią mušdavo šlapia mazgote ir lenciūgu, vydavo prekiauti į gatvę. Amsterdamo varguoliams Aleksandra pardavinėjusi dvokiančius žuvų paplotėlius, kuriuos senė kepdavo.

Alkana, vėjo perpučiama, vilkinti vien skarmalais, ji prekiavo šalia kanalo, kur kažkada buvo pamesta.

Jei ne viską parduodavo, grįžusi gaudavo lupti. Skaudžiai senė ją baudė – žarstekliu per čiuprą, strėnus, padus. Ir už plaukų, už plaukų – galva į sieną.

Ir taip žiemą vasarą. Daug metų varge.

Niekada nesišypsanti, amžinai su mėlynėmis, pamuštomis akimis, apšašusi, žaizdota ir išsekusi Aleksandra augo Amsterdame. Gink Dieve, jei kada senė sužinodavo ar pamatydavo, kad našlaitė, kankinama alkio, atsignybo žuvies paplotėlio.

Aleksandra ne kartą ir ne du bandė bėgti. Tačiau, žmonės mielieji, kur galėjo pasprukti iš bado vos kojas pavelkantis vaikas?

Ją rasdavo visada netoliese. Grąžindavo iš prieplaukos, sendaikčių turgaus, geležinkelio stoties, viešųjų namų. Ir vėl tęsdavosi kančių sklidinas gyvenimas.

Paūgėjusią pardavė. Pačioje bjauriausioje Amsterdamo landynėje lankydavosi įvairiausio raugo padugnės ir nusikaltėliai. Tačiau Aleksandra džiaugėsi. Buvo laiminga, kad ištrūko iš šlykščios senės urvo. Čia gaudavo sočiau pavalgyti, turėjo žmoniškesnių skudurų, padoresnį guolį.

Gaila, bet tariama laimė truko neilgai.

Vos pasirodė pirmieji moteriškumo ženklai, Aleksandra jau buvo verčiama tenkinti šlykščiausias landynės perėjūnų užgaidas.

Girti banditai, žmogžudžiai, apspangę narkomanai, ištvirkę seniai, ginkluoti baskai, arogantiški anglai, nukvakę prancūzai, užsispyrę valonai, pamišę pikardai, išpampę vokiečių turistai ir įvairiausių pakraipų iškrypėliai tempdavosi paskui save Aleksandrą. Bet kuriuo paros metu pašaukta ar pažadinta ji neturėjo kito pasirinkimo, kaip tik paklusniai apsiversti ant pilvo ir vis rečiau – ant nugaros.

Tomis akimirkomis Aleksandra ramindavo save, kad visa tai vyksta ne su ja – tai tik bejausmis kūnas, tik kūnas... Užsimerkdavo. Įsisvajodavo, kad kada nors sės į baltaburį laivą ir išplauks ten, kur niekada nebebus patižusio nuo drėgmės purvo, vėmalų smarvės, gaślių pragertų snukių, bedančių burnų.

Ir tada, kai mergaitės svajonė vydavo svajonę, o pažeminimas būdavo nebepakeliamas, Aleksandra uždainuodavo. Lyg iš anapus, iš geresnio gyvenimo tolybių, atklysdavo graudžios melodijos.

Tik dainos guosdavo Aleksandrą. Dainos padėdavo ištverti po dešimt, dvidešimt ar daugiau sueičių per parą.

Bet vieną dieną į landynę užsuko keistas žmogus su futbolo kamuoliu. Jis nebuvo korsikiečių banditas, neatrodė ir kaip airių piktadarys ar pamišęs baskų padegėjas. Greičiau tai buvo turtingas ponaitis, pabėgęs nuo lietaus. O gal vaikinas slapstėsi ar pasiklydo tarp klaidžių Amsterdamo kanalų.

Jis nieko pikta nedarė Aleksandrai, tik tyliai pašaukė vardu.

Pakalbinęs po derybų išsivedė merginą su savimi, turbūt pažėręs nemažai guldenų godžiam landynės šeimininkui.

Ir štai Aleksandra pateko į kitą pasaulį – sklidiną gaivaus oro, džiugesio, su prašmatniu vaizdu į stadioną.

Mebliuoti mirtingiesiems neįperkamo dizainerio kambariai, židinyje spragsinčios malkos, smagi lova su baldakimu, sportinių batelių, raištelių, marškinėlių, trofėjų kolekcija. Pavyzdinė švara.

Mergina buvo laiminga. Galbūt pirmąkart gyvenime nudžiugusi, vis siekė išbučiuoti nesavanaudžiam geradariui ranką.

Deja, neilgai truko jos laimė.

Naktį į nepažįstamojo namus įsiveržė vyrai. Visi buvo įraudę, su dideliais švilpukais, girti, sužvėrėję. Jie šaukė, siautėjo, švaistėsi raumeningomis kojomis, ąžuolinėmis lazdomis, raudonomis ir geltonomis kortelėmis, grasino baudomis, atleidimu ir diskvalifikacija – ieškojo kažkokio Talgato Nigmatulino.

Laimei, gerasis ponaitis paspruko pro langą.

Aleksandra vėl atsidūrė gatvėje. Nereikalinga.

Visą naktį raudodama klaidžiojo po Amsterdamą. Nebežinojo, ką toliau daryti. Kaip jai būti? Ar verta tokį gyvenimą gyventi? – vis klausė savęs rydama sūrias nevilties ašaras.

Nusiminusią, jau ketinančią šokti į ledinio vandens kanalą, merginą sulaikė dikta moteriškė. Ji buvo labai keista – su keturiais papais, vašku depiliuotomis kojomis, apžėlusiais dantimis, nešneki ir be sijono. Tačiau akys spinduliavo gerumą.

Tvirtos rankos įsikibo į liauną Aleksandros kaklą. Ir nebepaleido.

Laikė, veržė mergaitę it plieniniai gniaužtai.

Aleksandrai ėmė stigti oro. Ji duso.

Kai atmerkė akis, šalia stovėjo ta pati moteriškė – ji laikė bizūną. Nepratarusi nė žodžio, draugišku žvilgsniu paragino eiti paskui save.

Taip Aleksandra atsidūrė pas gerąją mamą.

Dar tą pačią naktį paliko atšiaurų Amsterdamą – atsuko jam nugarą.

O tada: Madridas, Kalkuta, Paryžius, Jamaika, Londonas, Viena, Venecija, Kopenhaga, Berlynas, Leningradas, Maskva...

Su motuše keliaujant iš miesto į miestą, pražydo Aleksandros muzikinis talentas. Ji pramoko pūtinėti fleitą, tromboną. Jei prireikia, muša būgnelį.

Taip lemtingai prie kanalo sutiktos motinėlės rūmuose gyvena iki dabar. Ir dainuoja, čiulba, suokia, tačiau be Liutauro nesijaučia laiminga.

Liutaurui įsipasakojus, nuo paminklo Aleksandrui Sergejevičiui Puškinui pusės Rotondą apsupo milicija. Pareigūnų pabaidyti dykaduoniai su visomis savo nuodėmėmis spruko kas kur. Apdairusis Liutauras taip pat. Nebaigęs pasakoti meilės istorijos ir paaukojęs savo radiją su *Laisvosios Europos* banga, jis pašoko nuo stalelio ir leidosi tekinas į Jaunimo sodo tankmę.

Sunerimęs Napalys išdūmė paskui Liutaurą. Keliskart suklupęs, Jaunimo sodo pakrašty nusiritęs Vilnelės šlaitu, risčia perbridęs upę, ropojo aukštyn į statų kalną. Pro brūzgynus, kemsynus, slaptais takeliais ir stačias, ir keturpėsčias lėkė įkandin jį apžavėjusio Liutauro. Nedrįsdamas apsidairyti, nebeišleido hipio – laisvės švyturio – iš siauro provincialaus savo akiračio.

Po valandėlės, užsikorę ant Trijų Kryžių kalno, abu pasijuto saugūs – nebepasiekiami milicijai.

Po kojomis plytėjo Vilnius. Atsivėrusioje Lietuvos SSR sostinės panoramoje regėjosi papilkėjusių šventyklų bokštai, apgriuvusių bažnyčių siluetai, papudruoti senojo universiteto rūmai, apleisti vienuolynai. Tolumoje – sveiku protu nesuvokiami niūrūs betoniniai daugiaaukščiai, padūmavę gargarai, pajuodę gamyklų kaminai, kurių Napalys iki tol nebuvo matęs.

Ir tada gerasis Liutauras, ne mažiau suplukęs nuo lėkimo, pasiūlė šiek tiek atsipalaiduoti. Draugiškai nusiteikęs, gerą saują iš Vidurinės Azijos atsivežtų anašos miltelių subėrė Šepučiui po liežuviu. Iš pradžių lyg ir nieko neatsitiko. Tačiau netrukus Napalys pajuto, kad gomuryje tapo palaimingai

vėsu. Po minutės atvipo apatinė lūpa. Kūną ėmė badyti tarsi adatėlėmis – aptirpo skruostai, rankų pirštai, kaklas. Plačiai atsivėrus akims, sovietinis Vilnius ėmė rodytis patraukliai žalsvas, o skaistus dangus linksmai violetinis ir mirtinai juokingas – iš koto verčiantis erdvėlaivio stogas.

Šventyklų bokštams pasvirus į vieną, atsvirus į kitą pusę, gerasis Liutauras prasegė marškinių apykaklę. Broliškai susirūpinęs, ar Napoleonui ne per karšta, kad išrasojusi net kakta, nuvilko švarką.

Numetęs drapanas ant išsprogdintų Trijų Kryžių skeveldrų ir prisėdęs arčiau, atidusis Liutauras ėmėsi masažuoti pečius, kaklą, paausius. Napoleono horizonte pavojingai subliūškus televizijos bokštui, kažką pašnibždom sumurmėjo apie paslaptingus taškus ir sovietinių hipių papročius, apie Vudstoką, stereo- ir mono-, užsiminė apie laisvę, meilę ir erogenines zonas.

Išsigandęs, kodėl Napoleonas taip staigiai pabalo, atkakliai trynė delnus, alkūnes, plekšnojo per skruostus, kuteno pažastis, glostė papilvę. Visa širdimi sunerimęs, kad, gink Dieve, nieko neatsitiktų bičiulio sveikatai, švelniai paguldęs pakrūmėje, ėmėsi strėnų, nugaros, sėdmenų...

Siaubas, kaip Napoleonui suskaudo! Viešpatie, kaip jam skaudėjo... Kaip maudė... Perštėjo... Dilgčiojo... Kaip jis pasikūkčiodamas trynėsi, prausėsi, turškėsi po dušu, paryčiais sugrįžęs į Pedagoginio instituto bendrabutį.

Kaip jis, iki kraujų nusikramtęs bejausmes lūpas, vengė klausimų „Kur buvai?“ „Su kuo?“ Kaip šalinosi smalsių bendramokslių žvilgsnių, mintyse guosdamasis posakiu: *Один раз – не пидерас.*

Šio sukrėtimo Napalys ilgai negalėjo pamiršti. Tačiau po daugelio metų, kai atrodė, kad nesmagus epizodas jau baigia sudūlėti atminties saugykloje, per televizorių laidoje „Stilius“, pasakojančioje apie itin iškilius Lietuvos emigrantus, jis pamatė Liutaurą.

Pažino iškart, ekshipis atrodė nė kiek nepasikeitęs.

Smagiai papsėdamas pypkę, čiulbėjo iš Amsterdamo, sėdėdamas *cofee shop* pavėsyje. Atseit, jau ne vienus metus gyvena sočiai, laimingai, jo nie-

kada neslėgę piniginiai rūpesčiai ar emigranto vienatvė, toji silpnadvasių palydovė. Nepatyręs ir dvasinių traumų, nors žmonos pilį neseniai tekę parduoti. Tačiau tai ne bėda, mažmožis tas žmonos verslas.

Liutauras, žinokit, visada turįs kuo užsiimti – bendrauja su karaliais, su mistikais, muzikuoja, verčia retesnę poeziją. Be to, jis visada domėjosi morale, svetimomis kalbomis, šventadieniais lanko stačiatikių cerkvę.

Liutauras galįs prisiekti, kad gyvena pilnakraujį gyvenimą. Patikėkit, Olandijoje jis visiems reikalingas. Ne tik rūmuose turi begalę draugų ir gerbėjų. Štai ir šiandien – keliolika susitikimų, paskaita universitete, albumo pristatymas.

Tą vakarą, kai klausėsi Liutauro, Šepučiui ir vėl žiauriai suskaudo. Kaip anąkart – ant stataus Trijų Kryžių kalno šlaito.

Neapsikentęs stačia galva puolė prie kompiuterio – informatikos kulto altoriaus. Vienu atsikvėpimu išbarškino maldą, o antruoju... Dabar net negalėtų pasakyti, dėl ko konkrečiai visą žmoniją išplūdo keiksmais.

Siautulys mieste slūgo. Išsisėmę tiek muzikantai, tiek apsišaukėliai rinkosi daiktus – grūdo savo talentus ir instrumentus į dėžes, maišus, gabeno į rūsius ar palėpes paslėpti. Klausytojai – vieni mažiau, kiti daugiau apkvaitę – irgi skirstėsi. Praradę viltį po vidurnakčio sulaukti visuomeninio transporto, taupumo sumetimais ėjo pėsti, bambėdami ir susiraukę, ištisomis virtinėmis į savo miegamuosius rajonus: Lazdynus, pilaites, šeškines.

Tilstant tarškesiams, apėjęs kelis ratus aplink Rotondos vaiduoklį, Šeputis susirado landą. Prasispraudęs pro metalines grotas vidun, stabtelėjo prie mūrinio būgno su išdaužytais langais.

– Kur jūs mus vedat?

– Čia buvo bufetas, – paaiškino paskui jį sekančiai poniai Angelei ir jos jau sukviestam giminaičių būreliui. – Pro šį ankštą langelį sovietų priespaudos laikais popierine karūna pasipuošusi moteris su šinjonu paduodavo

kavą, ledus, pyragaičius ir sultis. Ji buvo nukarusiais papais ir su visada baltu chalatu. O ant jos rankų pirštų galėdavai suskaičiuoti kokį tuziną auksinių žiedų su brangakmeniais. Jos šypsena taip pat buvo auksinė, aukštos prabos kaip ir sąžinė. Šios moters gerumas buvo beribis, o dosnumas – žinomas toli už Rotondos ribų. „Margancovke" padažytą kavą iš didelio kibiro ji pilstydavo taupiai, kad, gink Dieve, jos niekam nepritrūktų. Visada atiduodavo grąžą, net šiek tiek daugiau nei derėtų. Dėkingi lyrikai, klasikai ir valstybiniai laureatai, nusipelnę ir pasipelnę liaudies artistai paskyrė jai ne vieną posmą, o čia lankydavęsi intelektualai, įkvėpti bufetininkės dvasinio grožio, sukūrė teoriją, kaip jos pavyzdžiu pagerinti pasaulį, gal net sugrąžinti Lietuvai laisvę.

– Girdėjot? – ponia Angelė pasisuko į savo gentainius.

– Aha, – patikino būrelis.

– Antai čia, šioje vietoje, – vis labiau kaitindamas palydos smalsumą kalbėjo Šeputis, – kadaise aš sutikau nepaprastą žmogų, atvėrusį man gyvenimo esmę. Jo pamoka buvo neįkainojama. Jis viską žinojo apie potvynius ir atoslūgius. Mėnulio fazes. Žvaigždžių intrigas. Riedančius akmenis. Skraidančius cepelinus. Kalnus. Žmogaus ir dangaus kūnus. Jam pavaldžios buvo ugnies ir vandens stichijos. O vėjas jo stačiai bijojo. Didžiausios audros jo valia nurimdavo. Užtekdavo paprasto žvilgsnio, ir susigėdę ledynai sutirpdavo.

– Gal tai...

– Ne, aukseli, Homeris Simpsonas čia negyveno, – delnu užčiaupusi burną smalsuoliui sušnabždėjo ponia Angelė.

– Išmanydamas žmogaus prigimtį, anais laikais jis ir mane pakvietė leistis drauge į savivokos nuotykį, – nieko neslėpė Šeputis. – Jo dėka patyręs dvasinį nušvitimą, nebeturėjau nei jėgų, nei noro grįžti į klaidingomis tiesomis grįstą pasaulį. Jis antai čia aną kartą prie manęs prisėdo ir nuoširdžiai it Kalėdų senelis užkalbino...

Susverdėjęs Napoleonas atsirėmė į Rotondos koloną. Palaimingai nusišypsojęs, stačia galva nugrimzdo į meditacijos bedugnę.

Rotondoje tarp klausytojų pasisėjo veik beribės pagarbos šiam žmogui nuotaika. Įsivyravo rimtis. Užburta varnų kranksėjimo, romantiškos Sereikiškių parko prieblandos ir Napoleono charizmos, Angelė sustingo kartu su visais savo giminaičiais. Įmagnetinti Napoleono asmenybės, atvykėliai buvo pasirengę nors iki paryčių Rotondoje laukti, kol jis vėl prabils.

Po valandėlės, dar nepragydus gaidžiams, kažkuris iš giminaičių veikiau saugumo, o ne ritualiniais sumetimais uždegė atsineštą žvakę.

Liepsnelei suspurdėjus, atbudęs Šeputis krūptelėjo. Ir prigesusiu balsu, pamaldžiai ėmė byloti:

– Seniai seniai, kai Mėnulis buvo dar jaunas, o mūsų Žemė ne tokia išpampusi, baikščius vandenynus saugojo pasišiaušę miškai...

Palei Rytų jūrą nusidriekusios girios buvo ypač nesvetingos. Ir vaiskaus dangaus dieną, ir gūdžią naktį, iš anapus bailiai spingsint žvaigždėms, čia tykojo pavojai.

Niekas be reikalo nelįsdavo į girią. O jei kartais koks užsisapnavęs žioplys ten patekdavo, retai gyvas ištrūkdavo.Tik neišvengiamos būtinybės verčiami žmonės pėdindavo į baugią tankmę.

Įrodyta ir patvirtinta: visai neseniai šių platumų miškuose užklydėlis galėdavo susidurti ne tik su pamestais vaikais ar nuodingais šliužais, bet ir su pakrūmėse vaitojančiais bočiais.

Apsiašarojęs ir nebeveiksnūs senukai, atridenti miškan su karučiais, kantriai laukdavo savo paskutiniosios.

Visko čia būta, neretai – pačių gūdžiausių dalykų.

Lietuvos miškas – tai ne Sachara, ne Golano aukštumos, ne Alyvų kalnas, ne lengvabūdiška Bulonė ir ne vaizdingasis tepliorių Barbizonas.

Tai ir ne Halės, Kairo ar Bagdado turgus.

Baltijos kraštų giriose vidurnaktį galima išgirsti ūbaujant ne tik valią paralyžiuojančius apuokus ar kraupiai stūgaujančius vilkolakius – gali čia sutikti ir pavojingą „mišą", kitaip tariant, lokį. Šie kailėti padarai „abu labu tokiu" – nei žmonės, nei žvėrys – nesuprasi.

Faktas.

Štai visai neseniai, 1933 metais Kristaus karalystės dumsaus miško apsuptame dvare netoli Vilniaus gimė Hanibalas Lekteris – IQ 200 kanibalas.

Atokioje Rytų Europoje gyvenantiems žmonėms miškas – ne tik grėsminga ar paslaptinga, bet ir šventa vieta. Čia galima nuraminti svetimą sąžinę ar pačiam nusiraminti.

Iki šiol miškuose patikimas šakas lengvai susiranda išmintį mylintieji. Pamėgtose giraitėse jie dieną ir naktį sprendžia būties klausimus.

Su išmuilinta virve ant kaklo atsiplėšę nuo žemės, apsėsti išminties meilės, sūpuojami vėjo, jie byloja gyviesiems radę teisingą sprendimą, kaip pakelti „nepakeliamą būties lengvybę..."

Bet ne tik išminčiai, o ir šių platumų banditai su galvažudžiais neįsivaizduoja savęs be tankaus miško ar bent apytamsio parko.

Ir jie patys, ir nekaltos jų aukos, apdangstytos eglišakiais ar pakištos po samanų kilimais, randa čia amžiną ramybę.

Tačiau dabar žmonės liūdni. Seniau, kad ir kentėjo, buvo linksmesni.

Ir paukščiai kitaip čiulbėjo, ir vasaros gražesnės būdavo.

Žmonės buvo nuolaidesni, atsparesni, mažiau niurzgėdavo. Nei kūno, nei proto, nei dvasios ligomis anuomet niekas nesirgdavo.

Anais laikais kiekviename šventoriuje galėjai sutikti giedrai besišypsančius rykštininkus.

Rykštininkai pjaudavo, mirkydavo, rišdavo į kūlelius ir labai rūpestingai rykštes prižiūrėdavo.

Nereikšmingus kaltininkus plakdavo bizūnais, svarbesnius – tik rykštėmis.

O rykščių niekada negailėdavo. Ta pačia rykšte kirsdavo tik kartą. Panaudotąsias mesdavo į krūvą. Vėliau sukapodavo ir sukūrendavo – ne dėl šilumos, išimtinai dėl grožio.

Jei kurią dieną neatsirasdavo ką išplakti, rykštes pamerkdavo į vandenį, kad nesudžiūtų. Bet tokių dienų Lietuvoje retai pasitaikydavo.

Plakimo vieta buvo prie šventyklos prieangio. Čia stirksodavo keli ryšuliai beržinių rykščių – su šakelėmis, nusmauktais lapais. Kai kirsdavo, tos šakelės turėdavo nutrūkti.

Nusikaltėlį paguldydavo, apnuogindavo pasturgalį. Vienas laikydavo už galvos, kitas už kojų. Kiti du kirsdavo.

Daug žioplių susirinkdavo, nes plakdavo gražiai, visada iš širdies ir iš peties.

Šalia pasmerktojo atsistodavo du patyrę plakėjai – apskritaveidžiai rykštininkai. Davus ženklą, vienas žengdavo žingsnį priekin ir kirsdavo rykšte. Tada mesdavo ją šalin ir pasitraukdavo per žingsnį atgal.

Ir štai jau kitas plakėjas žengia žingsnį priekin, kerta netikėliui per subinę, meta rykštę šalin, pasitraukia.

Vėl žengia žingsnį prie plakamojo pirmasis plakėjas jau su nauja rykšte rankoje. Kerta, meta ir traukiasi. Po to tą patį daro kitas.

Tiek, kiek paskirta: šimtą, du šimtus ar be skaičiaus...

Kraujui ant kūno pasirodžius, suvilgydavo žaizdą degtine ir vėl kirsdavo. Apalpusį vandeniu atgaivindavo, kad darbą galėtų tęsti.

Didžiausią skausmą sukeldavo rykštės galas. Kur kirsdavo, ten nelyginant nuo botago mazgelio visam laikui žymė likdavo.

Egzekucijai pasibaigus, už galvos ir kojų laikiusieji padėdavo nuplaktajam atsikelti. Esant reikalui, o toks būdavo visada, prilaikydavo. Šis kuo žemiau nusilenkdavo, savo baudėjams padėkodavo.

Ką ir kalbėti, laikai pasikeitė ir dabar žmonės Kristaus karalystėj tapo ne tik nedėkingi, bet ir nemotyvuotai liūdni.

Seniau, kad ir kentėjo, nebuvo nei pavydo, nei noro išsiskirti ar pasipuikuoti prieš savo artimąjį. Kad nekiltų pagunda, žmonės vilkėjo paprastus ir patogius drabužius.

Visų Švenčiausiosios Mergelės Marijos žemės vyrų švarkai buvo iš milo, o vasarinės kelnės iš šiurkščios drobės. Kelnės nei antuko, nei kišenių, nei juosmens neturėjo. O ir kam šie doram vyrui būtų buvę reikalingi?

Juosmenį atstojo virvelė. Rišdavo ją visada aplink liemenį, sutraukdavo it maišą. Taip ir vaikščiodavo.

Vyrai kelnes retai nusimaudavo. Tik ypatingomis progomis – prispyrus rimtesniam reikalui. Bet ir tada itin nenoromis.

Būdavo, atsitinka „nelaimė" – virvelė pyst ir nutrūksta. Nusmukdavo kelnės iki pačių kulnų.

Tai juoko mergoms būdavo!

Lietuvoje anuomet batus retai kada apsiaudavo, žmonės nemėgo prabangos. Basi žiemą vasarą bėginėdavo. Todėl ir padai, kulnai būdavo kieti – sukaulėję, tvirti kaip šventyklos pamatai. Kai trepteldavo koja, giliausia duobė likdavo, kulnu akmenį suskaldydavo.

O plaukus tik šventadieniais šukuodavo, kojų nagų nekirpdavo. Šie užsiriesdavo tarsi kapliai ir saugiai įaugdavo į paodį.

Tačiau rankų nagus uoliai prižiūrėdavo. Todėl kartą per savaitę dantimis iki gyvuonies nukramtydavo.

Merginos – tai ne pusnuogės papuasų ar pigmėjų bobos buvo, jos dėvėdavo palaidines ir rainus sijonus. Po šiais dažniausiai nieko nepasivilkdavo. Todėl dainuodavo:

Sukis mano rainelis,
Kad mylėtų bernelis.

Anais laikais Lietuvoje nei miestų, nei pederastų, nei lesbiečių, o juo labiau feminisčių nebūdavo. Todėl mergos, kai bernas subinėn įžnybdavo, net klykdavo iš pasitenkinimo.

Ir žmonės vaikščiodavo linksmi, visada gero ūpo, net kai gaudavo lupti. Dieną lenkdavo nugarą lauke, o vakare, grįždami namolio, smagiai dainuodavo.

Liūdesio nė ženklo nebuvo matyti.

Vengdavę be rykščių dirbti. Kai rykštėmis nuplakdavo, ištisą dieną šviesiau akyse būdavo ir tinginys neimdavęs.

Nors kelnės vyrams ir dažnai smukdavo, dorovės jie nepamiršdavo.

Jei kuris nesusivaldydavo, gaudavo barti. Tokių žmonės nemėgo, šalin nuo savęs vydavo.

O jei staiga, kelnėms ne laiku ir ne vietoj nusmukus, benkartas ne santuokoj gimdavo, merga pati kur nors šį pakasdavo. Jei pasitaikydavo žiemą, kai kieta žemė, eketėj skandindavo. Jei rudenį per darbymetį tokia gėda ištikdavo, nunešusi miškan žvėreliams atiduodavo.

Gailiai tą vakarą toji raudodavo...

Bet ir vėl, vos išaušus, kibdavo į darbą.

Tačiau, sergėk Dieve, jei laiku susitvarkyti nesuspėdavo ir sarmata aikštėn iškildavo, tą, kuris mergą prigavo, senoliai stipriai papurtydavo. Padus lazdomis pašventindavo. O mergą, pavainikį iš jos atėmę, į „cipinyčią" pasodindavo.

„Cipinyčia", kur daug mergų sėdėdavo, buvo baisus namas kur nors Vilniaus pamiškėj. Duodavo juodus drabužius, užrakindavo ir niekur neišleisdavo.

Kasdien į „cipinyčią" pas raudančias mergas mokytojas užsukdavo. Bažnytėlės varpui suskambus „Angelas apreiškė", teiraudavosi, ar šios žinančios, kas atėjo.

Juodais drabužiais vilkinčios mergos šį visada pažindavo. Todėl atsakydavo, kad tai Šventoji Dvasia, ji ir vėl atėjusi.

Tada suguldydavo mergas ir pliekdavo iš peties gysliu per subines.

Nepiktai šerdavo, bet vis tiek skaudėdavo. O jei kuri būdavo jau ne pirmą kartą prasikaltusi, liepdavo įsikibti į arklio uodegą, kad eidama iš paskos jo pasturgalį uostytų.

Daug smagių dalykų ne tik Vilniuje, visoje Lietuvoje nutikdavo. O jei nelaimė pasitaikydavo, niekas nesiskųsdavo.

Išeidami į darbą, vaikus namie palikdavo. Kad miegotų, jei ne kanapėmis, tai bent aguonomis prišerdavo. Todėl kartais, parėję iš laukų, negyvus rasdavo.

Jei žindydavo, tai ilgai, kad kitas vaikas neužsimegztų.

Pusmetį pažindydavo, paskui penėdavo. Ką pati valgydavo, tą ir vaikui, sukramčius, suseiliojus, iš burnos ant piršto išspjovus, į burną kišdavo.

Sakydavo, kad reikia pratinti prie visokio maisto.

Daug išminties šiuose žodžiuose.

Jei vaikas tvirtas gimdavo, tai ištverdavo, o jei silpnas...

Seniau ir šventes kitaip švęsdavo. Įvairiausių pramogų prasimanydavo. Būdavo ką prisiminti.

Jei kviesdavo į krikštynas, vardynas, pokylius ar vestuves, šimtai svečių suvažiuodavo. Išsipustę šilkais, krinolinais, kvepiantys ir nėriniuoti atvykdavo.

Karietas, brikas, roges ir vežimus tvarkingai prie rūmų sustatydavo. Jei pavėlavusiam vietos nelikdavo, anksčiausiai atvykęs savąją užleisdavo.

Plačios sielos, paslaugūs žmonės vienas kitam būdavo.

Jei purvas ar bala, rankomis atvykėlius iškeldavo. Stambesnius ant kupros į sausesnę vietą vilkdavo.

Nesiskųsdavo, kad sunku ar ledinis vanduo kaulus gelia. Su šypsena, pasišokinėdami vergų pareigas vykdydavo. Jei kuris suklupęs ir paniurzgėdavo, neva mirtinai susirgsiąs, tai tik šiaip – įvairovės dėlei.

Per puotą, kai svečiai apšilę apsunkdavo ar jiems nusibosdavo užstalėj snausti, grynu oru traukdavo atsigaivinti. Visada į mišką.

Dustelėję gamtoje valandėlę, pasikviesdavo kokį našlaitį. Šiam liepdavo lipti į medį ir kukuoti.

Visiems žiūrint, šeimininkas ilgai taikydavosi ir tik tada pykšteldavo į „gegutę". O kai „gegutė" iš medžio iškrisdavo, svečiai sutartinai plodavo ir prašydavo pakartoti išdaigą.

Tada pašaukdavo kitą, dažniausiai mergiotę. Ši taip pat vikriai lipdavo į medį, vėl kukuodavo.

Jei svečiams patikdavo, ilgiau pakukuoti leisdavo. Ir tik tada mesdavo burtus, kuriam teks garbė „gegutę" nušauti.

Jei laimėtojas nepataikydavo, antrą kartą šauti niekada neleisdavo.

Vėl burtus mesdavo.

Kol svečiai burdavo, našlaitė maldelę kalbėdavo. Labai retai paukštelis imdavo raudoti.

Vos išaiškėdavo burtų laimėtojas, „gegutė" ir vėl užkukuodavo. Į ašarojančią ar besimeldžiančią niekada nesitaikydavo.

Seniau šiame Viešpaties Kristaus karaliaus krašte ne tik turčiai ramybę mėgo, visi triukšmo nekęsdavo. Galbūt todėl per pokylius ar vestuves daugybę „gegučių" nušaudavo.

Bet ne visas užčiaupdavo, nepamiršdavo, kad ir kitam kartui reikia palikti.

Kai iki valiai prisišaudydavo, liepdavo bernams pjauti jaučius, mergoms iškepti gardžios duonos, iš bravoro vilkti degtinę. Tada visus, kas gyvas, sukviesdavo ir iškilmingai „gegutes" šarvodavo.

Penkias dienas ir naktis žmonės giedodavo ir valgydavo pasičepsėdami. Jei kurį pastebėdavo girtą – skaudžiai nubausdavo, o užmigusį visada bizūnu pažadindavo.

Po penkių dienų, gražią vietelę pamiškėj išrinkę, „gegutes" pakasdavo.

Tada svečiai sėsdavo į roges, karietas ar vežimus, o šeimininkai niekada nepamiršdavo prikrauti jiems degtinės ir užkandžių.

Ilgam, kartais mėnesių mėnesius bastytis po Marijos žemę iškeliaudavo. Lankydavo net svetimus, ne tik artimesnius ar tolimesnius gimines. Ir kiekvienam sutiktajam siūlydavo gerti kiek telpa. Kai šis pasigerdavo – rykščių įkrėsdavo. O kas gerti atsisakydavo, irgi gaudavo lupti.

Moterims ir merginoms pasiūlydavo, tačiau atsisakiusiųjų nebausdavo, tiesiog liepdavo lipti į artimiausią medį ir kukuoti.

Seniau žmonės kitaip švęsdavo, niekam nuobodu nebūdavo.

Bet anais laikais nebūta ir progų dykinėti.

Sočiau pavalgydavo porą kartų per metus – tik per šv. Kalėdas ir šv. Velykas kai kurie mirtinai pilvus prisikimšdavo. Visą kitą laiką būdavo pasninkas.

Dirbdavo nuo aušros iki sutemų, vylėsi, kad pavyks išsimaitinti. Už darbą nieko negaudavo, todėl ir skųstis nebuvo dėl ko. Jei kuris iš bado ar nuovargio mirdavo, pats kaltas likdavo.

Ilsėtis privengdavo, vis dirbdavo.

Turtus būdavo šiukštu susikrauti. Jei kartais taip atsitikdavo, nepralobęs kaimynas gobšą tuoj pat nubausdavo, anei vieno trobesio, anei gyvulio nepagailėdavo.

Puikybės ir vyrai, ir moterys nemėgo. Į ją puolusįjį vakare slapčiomis patykodavo, basliais apkuldavo, akmenimis užmėtydavo. Niekas tokio išpuikėlio nepasigesdavo. Tą vietą, kur puikybė su šaknimis išrauta buvo, vaikai lanku apeidavo.

Pagyrūną senoliai piktai išjuokdavo. Jei tas priešindavosi, žvyrą ryti priversdavo.

Jo prišertas pagyrūnas neilgai begyvendavo. Supratęs, kaip žiauriai klydo, miškelyje pats ant šakos pasikabindavo.

Būdami iš prigimties dvasingi, vaikus vakarais gąsdindavo knygomis, nebūtinai šventomis.

Atimti ir pridėti labai bijodavo. Dauginti ir dalinti vienas kito neversdavo. Svetimų kalbų jiems irgi neprireikdavo. Pakako, kad tarpusavyje susikalbėdavo.

Visi tais laikais šnekėjo taip, kaip jų tėvai ir seneliai. Niekam nerūpėjo, kokia tai kalba, iš kur ir kada ji atsirado.

Jei išsišokėlis kur pašalėj pramokdavo svetimai slebizavoti, o, neduok Dieve, dar skaityti ir rašyti, tokio niekas negerbė, į savo tarpą nepriimdavo.

„Eik, smirdžiau, iš kur atėjęs!" – grūmodami į tamsų mišką išvydavo, o atsitiktinai susitikę nebesisveikindavo.

Anuomet, tai ne dabar – tvarka buvo! Apkrauti darbais žmonės neturėjo laiko tuščiai šnekučiuotis ar knygeles skaitinėti. Pramokusius velnio rašto niekinamai vadindavo „dykūnais perdūnais", „mokslinčiais bezdinčiais".

Nors neišsimiegoję, pervargę ir neprivalgę, vis tiek skambiomis dainomis save išreikšdavo. Tamsoje iš darbo kaip avinų banda kiūtindami, užtraukdavo taip, kad laukai, kloniai ir miškai iki paryčių aidėdavo.

Teisūs buvo senovės lietuviai: ne dainomis, o raštais kelias į pragarą grįstas!

Tyrai gyveno, nedaug žinojo.

Į dangų tik per šventes akį užmesdavo. Šiokiadieniais aukštai ir visur Esančiojo gėdijosi. Nedrįso Jo trukdyti savo dėmesiu, artimiau su žeme bendravo.

Apie svetimus kraštus nieko nebuvo girdėję. Jei užklydėlis apie gyvenimą svetur prasižiodavo, tokį kumščiu užčiaupdavo.

Ir savo praeities tais laikais žmonės nemėgo. Jos ir nebuvo. Gyventa šia diena.

Į apsiniaukusią ateitį net drąsiausi pažvelgti bijodavo. Šiukštu buvo į pašalius dairytis, kai darbai nenudirbti.

Jei taip atsitikdavo, ateities sutemosna dirstelėjusį įgrūsdavo kelioms paroms į kaladę. Buvo tai rąstigaliai poros sieksnių ilgio, vienam gale su vyriais,

antram su spyna. Tarp jų įkišdavo smalsuolio kojas ir surakindavo. Na ir sėdėk arba gulėk, gerai, jei šiaudgalių po kupra kas nors pamesdavo.

Po tokio pogulio ar posėdžio net smalsiausiam pradingdavo noras kaišioti nosį, kur nereikia, – žvelgti į ateitį, svarstyti, kas bus rytoj.

Todėl ir degtinė nekenkdavo. Visi ją mėgo. Net badmečiu ragindavo: gerk ir į šalis nesidairyk.

Tais laikais šventyklų stogai būdavo švarūs, kregždžių neapšikti. Kraigus apipildavo spaliais, šiuos šakelėmis apklostydavo, kryžmai tvorgaliais prislėgdavo, kartimis perpindavo. Taip apdengto bažnytėlės stogo vėjas nenudraskydavo.

Kad ir kiek būtų priputęs, keleivis, matydamas taip išdailintus stogus, žinojo – tėviškė nebetoli.

Kad apsisaugotų nuo gaisrų, pro stogus išvesdavo kaminus, iš plytų sumūrytus. Visada grakštūs, pasitempę – amžinai statūs tarsi jaunikių pimpalai, raudoni kaip kalakutų snargliai.

Ant stogų užlipti stovėdavo koptos, o gaisrams gesinti buvo paruošti busokai ir vandens kubilai. Šie irgi labai išvaizdžiai atrodydavo.

Pieno kubilus kamarose pridengdavo mediniais ar akmeniniais dangčiais.

Jei patikrinę rasdavo atvirus, šeimininkę patiesę spardydavo. Šapeliui patekus – apspjaudydavo. Muselei įkritus – apšlapindavo.

Didelę gėdą netvarkinga moteris patirdavo, visas kaimas ant jos myždavo.

Skarmalų išsiskalbti ar pasikeisti neleisdavo. Smirdanti vaikščiodavo.

Iš sarmatos kur nors pamiškėj ir numirdavo, pasigailėjusi, kad patingėjo ir dangteliu pieno neuždengė.

Kiekvienas save gerbiantis Lietuvos ūkininkas turėjo sodą. Įskiepydavo ne mažiau kaip 100 medelių. Sodą ir kiemą žiogriais iš stambių eglių šakų (rikių) tarp stulpų gražiai aptverdavo.

Net miško takeliai būdavo prižiūrimi ir taisomi. Nuo vieno kaimo iki kito visur buvo padaryti grioviai, kad grįžtantys namo girtuokliai turėtų kur pasnausti.

Virš daubų ir upelių iškeldavo tiltelius – pasigėrusiam nusivemti. Iš galingų akmenų padaryti, iki šiol tebestovi, akį džiugina.

Prasčiokams bylinėtis tarp savęs buvo draudžiama. Bylas ponas kumščiais išspręsdavo.

Tvarką palaikydamas pats po sklypus jodinėdavo. Jei pastebėdavo ką ne taip atlikta, tik pirštu pamodavo ir kaltasis brangią kulką tarpuakin gaudavo.

Ir apsileidusį mužikėlį panašiai auklėdavo.

Jei tik aptikdavo laiku nepasėtus rugius, nejuokais ponas užpykdavo. Neradęs žiemai beržinių malkų kūlės, grikių dubenėlio, rugių paplotėlio, tokius užuomaršas šilelyje pats pakardavo.

Tvarka buvo, atsakingiau žmonės gyveno.

Visi apie visus viską žinojo, nors smalsūs nebuvo.

Vyrai numanė, kad bobos papus turi, nors retas pirty buvo juos plikus matęs ar čiupinėjęs.

Bobos taip pat nujautė, ką vyrai kelnių maiše slepia, tačiau jų paslapties rankomis neliesdavo. O ir kam? Ir be to pakakdavo rūpesčių.

Vaikus tėvai darydavo visada tamsią naktį. Dažniausiai žiemą, per speigą.

Suguldavo vakare troboj gausi šeimyna: seneliai karšinčiai ant pečiaus, dėdės ir dėdienės ant suolų, mergos ir bernai ant pamestų šieno kūlių, vaikai – duonkepėj, piemenėliai pasieniais... Glausdavosi bėduliai arčiau vienas kito, kad šilčiau būtų.

Staigiai žmonės sumigdavo, gyvulėliai savo mėšle taip pat.

Vos seneliai užknarkdavo, bernai išsipersdavo, alkani vaikeliai per miegus sučepsėdavo, štai tėvai ir imdavosi švento darbo.

Ne ant molinės aslos, o ant plataus medinio gulto vaikelį pradėdavo. Kad minkščiau būtų, dar iš vakaro, niekam nematant, rinktinių šiaudų pasiklodavo.

Lauke pūga stūgauja, sniegą pusto. O troboj, nors ir vėsoka, vis tiek jauku, pribezdėta, veik nėra kuo kvėpuoti.

Motina marškinius tik kilsteldavo, tėvas kelnių maišą ir nusismaukdavo.

Nieko vienas kitam nesakydavo. Be blevyzgų suprasdavo, ko ir vėl imasi.

Vikriai vaikelius darydavo, anei vienam neprailgdavo.

Tik kartą metuose, ne daugiau kaip dvidešimt kartų gyvenime.

Pokšt, nuo speigo subraškėdavo medinė trobelė.

Šmurkšt.

Tik užguldavo tėvas motiną ir jau risdavosi šalin. Išsekęs į gilų sapną nugrimzdavo.

Tai suprantama – tėvams vėl anksti keltis, sunkius darbus dirbti. Anei vienam nekildavo noras pasivartalioti ar į lubas tamsoje spoksoti.

Bučiuoti, kutenti ar myluotis žmonės nerasdavo laiko. Gal todėl ne vieną dešimtį vaikelių paskubomis prisidarydavo.

Seniau žmonės būdavo ne tokie uždari kaip dabar, jie nesislapstydavo vienas nuo kito.

Atšiaurios žiemos vakarais rinkdavosi pas vargingiausius, prieblandoje susėdę prie tuščio stalo, dalydavosi, kas kuo turtingas.

Norėdami priminti, kokie yra artimi, mėgdavo žmonės vienas kitam kokią paslaugą suteikti, pavyzdžiui, kojų tarpupirščius pakrapštyti. Bernai vadino tai „tarpupirščiavimu“.

Gražu buvo šioje žemėje.

Išties mūsų žmonės seniau nebūdavo tokie bejausmiai: ir jų veidai doresni atrodė, ir antai krūmai vešlesni žėlė, ir pušų, obelų, liepų šakos tvirtesnės pasitaikydavo.

Niekas anuomet be reikalo neidavo į gūdžią nesvetingą girią.

O jei, neduok Dieve, kartais koks apsisapnavęs žioplys nuklysdavo, retai gyvas beištrūkdavo...

...Iš skausmo plyštančia galva, suerzintas įkyraus kiemsargio šluotos brūžavimo, Šeputis pabudo jau įdienojus. Ankštoje lovoje, atrodo, gulėjo ne vienas.

Apdraskytą krūtinę slėgė nepažįstamosios galva: praretėjusių sidabrinių plaukų kupstas, nepamiršdamas krūptelti, pasiknarkdamas dūsavo. Žmogysta, įsispraudusi po aptirpusia Šepučio pažastimi ir visu kūnu prilipusi prie šono, vertė niekais atsargias jo pastangas nepastebimai atsikelti iš guolio.

Šalimais kambaryje mėtėsi tušti šampano, degtinės, likerio, trauktinės buteliai, riogsojo kalnai nuorūkų, popiergalių, vatos ir skudurų. Šioje skiaučių, dirbtinių blondinės kasų, paslaptingų gydytojo Levino magnetinių juostelių, mobiliųjų treniruoklių ir kosmodiskų kaugėje Šeputis atpažino ir savo ligoninės marškinius, spalvotą „Vadovą po Vilnių", nespalvotą „Psichologiją tau" ir ponios Angelės Sanchez dantų porcelianą. Dailus protezas, matyt, pamirštas panardinti į vandens stiklinę, tarsi koks vasarotojas kaitinosi saulėje ant tualetinio stalelio.

Napalys pastvėrė iš palovio butelį. Kai gurkštelėjo klampaus kaip raistas „Benediktino", aplinkiniais keliais ėmė grįžti atmintis.

Kad ir kaip stengėsi, vis dėlto nepajėgė prisiminti, ko Rotondoje žmonėms prišnekėjęs. Tačiau kad kalbėjo daug, ilgai ir nenuobodžiai – neabejojo.

Kaip tik tuo metu, kai poniai Angelei atsitiktinai užsiminė apie primirštą protėvių paprotį, iš parko tankmės išniro vaišingi vestuvininkai. Iš karietos išvirto jaunoji su besiplaikstančiu nekaltybę simbolizuojančiu „veliumu" ir tokia pat balta suknele. Nusimyžęs atsivilko iš džiaugsmo svirduliuojantis jaunikis su „Gedimino" buteliu... Tada Rotondoje suliepsnojo dar daugiau žvakių.

O kas toliau? Žinoma, prasukus ratu „Gediminą“ (turbūt keliskart ir su satelitiniu „Mindaugu“), kažkuris iš palydos nugirdo teniso kortuose kukuojant gegutę. Gal ten čiulbėjo lakštingala? Gal verkė pavargęs žmogelis?.. Bet ne, aukštai ant šakos tupintis paukštis spygavo „tuteišų“ kalba. Tai buvo ženklas visiems.

Ženklas. O vėliau?..

Ir pasidarė labai baisu naktį parke. Ne tik jaunavedžiai, bet ir mergos, net amerikonai pritilo.

Tada pabroliai iš Nemenčinės ir sunerimę piršliai nuo Pabradės, regis, pasišovę kitakalbį paukštį sudrausti, ėmė spiginti žibintuvėliais. Nepavyko, todėl taikėsi numušti „Kvietinės“ buteliais. Po to ėmė strimgalviais kartis į medį – su beisbolo lazdomis, su laužtuvais, net karietos „montiruotėmis“.

Vienas paskui kitą perlipę per tvorą, kamienu sliuogė aukštyn, „laiptais į dangų“. Vėliau ėmė kristi kaip lapai rudenį. Voliodamiesi ant žemės, kai kurie vėmė, kraujais spjaudėsi.

O tada, tą ūkvedys kuo puikiausiai prisiminė, ponia Angelė ėmė melste melsti, kad Šeputis ją Rotondoj ištarpupirščiuotų.

Kodėl gi ir ne?! – nesibrangino Napalys.

Užkrėtė ir kitus smagiu Lietuvos bočių papročiu. Netrukus visi, kas tik susigrūdo po stogu Rotondon, ėmėsi šios pramogos. Buvo nesvietiškai daug klyksmo, inkštimo, laukinio klegesio.

Tikėtina, kad tuos šauksmus nugirdo naktinė sargyba, todėl po valandėlės kitos atšuoliavo su kaukiančiomis sirenomis, su melsvais švyturėliais, su antrankiais ir dujų balionėliais. Atviri pramogoms gudų kilmės raiteliai, turbūt Kristaus karalystės ulonai, klaidingai spėję, kad čia vyksta tarptautinis kultūros projektas, iš meilės menui taip pat prisijungė. Nusiplėšę nuo galvų dujokaukes, metę šalin durklus, pentinus ir bananus, nusiavę kanopas, įsmuko Rotondon.

Čia visi rado ką veikti. Plikiems raiteliams tarpupirščiuojant svočią, du prasižiojo vakar Vilniuje regėję ne mažiau įstabų dalyką: svetimšalį artistą – turbūt pederastą – šokantį parke (netoli teniso kortų) poroje su ekskavatoriumi.

O tada? O kas tada?.. – vis bandė prisiminti Napalys, žvelgdamas į svyruojančias lubas.

Žinoma! O tada jau gerokai pridususi ponia Angelė pašnibždom pasiūlė tarpupirščiavimo apeigas pratęsti viešbutyje.

Napalys nedelsdamas sutiko. Atėmęs iš piršlio „Bajorų" duženą, pakvietė ir kitus Rotondos svečius prisijungti.

Nuo tos vietos, kai darni kolona, pasišviesdama deglais, plyšaudama „Tėve mūsų", nužygiavo į čia niekada negyvenusio Šekspyro viešbutį, Šeputis daugiau nieko nebeprisiminė. Gal tik pabiras scenas, kad pasigrodamas burna viešbutyje atsakančiai šoko, trynėsi, laižėsi. Iš pradžių su Angele, tada su Adele, Anele, Rachele... Vėliau su jaunąja... Renata Mirolanda, taip, turbūt toks jos vardas.

Nusimetęs varžančius ligoninės rūbus ir kilus keistam sąmyšiui, Šeputis matė atšuoliavusį žirgą – didelį, baltą. Jisai skabė gėles nuo palangės ir domėjosi knygų lentyna.

Migloje vikriausias iš vestuvininkų stačia galva nėrė pro kambario langą. Netrukus iš aklinos tamsos sugrįžo sveikesnis nei buvo, nes atvilko daug butelių, labai didelių ir su patogiomis rankenomis.

Tada mėnesienoje įsibridę į sužaliavusį putojantį ežerą, dainuojantys vyrai ir naktigonis Šeputis ištroškusius arklius – Lietuvos vyčius – girdė „Sobieskiu". Šiems žvengiant ir klumpant, į vonią įsiveržė vilkšunį primenanti „viešoji tvarka" – pikčiurna šiepė dantis, staugė, grasino. Bet uniformuota boba viešbutyje siautėjo neilgai. Parversta ant menčių keleto raitelių su vyčiais, pritilo duše, kai pabroliai iš ano galo ėmėsi ją tarpupirščiuoti.

Apsižliumbusi ponia Angelė Sanchez visu garsu įjungė radiją *Lietus,* o jos netikra sesuo nežinia kodėl užsivertė ant galvos labai piktų kaimynų televizorių.

Pasieniuose nuo Markučių pusės pasirodė svetimi mulatukai su savo aštriais it eskaliburai plaktukais. Suskrido iš Lukiškių išprakaitavę sraigtasparnių lakūnai, oranžiniai dainuojantys revoliucionieriai. Du nebylūs šikšnosparniai ir keletas pilkų keikūnų angelų sutūpę suposi ant sietyno. O ant palangės prinokę beširdžiai muitininkai su styrančiomis skaitmeninėmis savo kameromis, radarų antenomis (nors Šeputis bandė juos drausminti „Bočiais", „Gaspadoriais", pramaišiui su „Auksine") ėmėsi tarpupirščiuoti jaunikį.

Napalys, atrodo, tada jau puikiai girdėjo, kaip iš anapus – Jeruzalės Kalvarijų – jaunikis klykė nelietuviškai, grasindamas laukiniams atkeršyti. Gąsdino juos ir Aukščiausiuoju, ir Konstituciniu, ir Pabradės teismu. Net Švenčionių autonomija, Jašiūnų taryba, Maišiagalos memorandumu ir Solečnykų tribunolu.

Nuotaka, kaip ir kiti išsilaisvinusi iš drapanų, nuoga suko ratus aplink Šeputį, kviesdama nedelsiant aplankyti ją viešbučio laiptinėj, kai čia viskas paryčiais aprims.

Aprimo. O kas toliau? Kas toliau?.. – įnirtingai bandė prisiminti Napalys. – Ogi turbūt nieko. Nieko pikta niekam nepadariau, – nusiramino, vėl gurkštelėjęs „Bočių".

Šeputis, žmogystai pasimuisčius, šiaip ne taip ištraukė nutirpusią ranką. Atlipęs nuo svetimo kūno, stryktelėjo iš lovos, čiupo marškinius ir išslinko iš viešbučio kambario.

Oriai praėjęs pro surūgusią durininkę, netrukus jau stovėjo snaudžiančioje Senamiesčio Bernardinų gatvelėje.

Nužvelgtas įtaraus kiemsargio, sparčiu žingsniu patraukė kairėn – Maironio gatvės pusėn. Joje, lyg šiąnakt ar per amžius mieste nieko baisaus nebūtų įvykę, dvasingai stiebėsi į dangų raudonplytės Šv. Onos, Šv. Pranciškaus Asyžiečio bažnyčios. Seksualiai sunėręs kojas, nostalgiškai visu ūgiu palinkęs marmurinis Adomas Mickevičius, žvelgdamas į namą, kuriame anuomet tariamai gyveno, regis, svarstė, ką dar reikėtų parašyti.

– ...nuo XV amžiaus pabaigos iki XVI amžiaus kūrėsi trapecinė aikštė-šventorius, kurios rytinę išklotinę sudarė Šv. Onos ir Šv. Pranciškaus bažnyčios bei Kristaus laiptų koplyčia. Pietinę išklotinę ribojo aukšta tvora su vartais... – žudikiškai skardžiu balsu rytinę maldelę ankstyviausiems turistams dėstė gidė. – Šv. Onos bažnyčia po 1564 metų gaisro atstatyta Lvovo ir dvaro arkivyskupo Dmitrijaus Solikovskio, Vilniaus vaivados Mikalojaus Radvilos ir kardinolo Jurgio Radvilos lėšomis. Gotiško stiliaus Šv. Onos bažnyčia yra vienanavė, su presbiterija, su trisiene apside. 1812 metais, prancūzų kariuomenei traukiantis iš Rusijos, ją išvydęs Prancūzijos imperatorius Napoleonas Bonapartas, o vėliau ir byrančios SSRS generalinis sekretorius Michailas Gorbačiovas, kai su žmona Raisa lankėsi Vilniuje, prasitarė, kad norėtų parsinešti ją ant delno į savo sostines...

Pusgirtis Šeputis, išgirdęs savo vardą ir sudomintas gidės pasakojimo, prisigretino prie turistų grupelės. Įsisukęs į jų tarpą, klausėsi, ką dar įdomaus gidė pasakys.

– Sužavėtas Šv. Onos bažnyčios grožio ir šiltai vilniečių sutiktas, Napoleonas Bonapartas laiške žmonai rašė: „Vilnius yra labai gražus miestas." O antai Michailas Sergejevičius Gorbačiovas, pavartęs Antakalnyje fotografijų albumą „Žiedai tarp žiedų"...

– O kaip jūs paaiškinsit faktą, kad bažnyčia buvo paversta sandėliu?! – nesusilaikęs riktelėjo Šeputis, prisiminęs naujienų portale skaitytą eksperto komentarą, tiesa, ne šiuo klausimu. – A?!

Gidė apsimetė Šepučio neišgirdusi. Toliau kalbėjo apie Gorbačiovą „tarp žiedų", apie patvarius pamatus, unikalias bažnyčios plytas, minėjo datas, krosnis, gaisrus, vardijo titulus, pavardes ir vardus.

Šeputis, pusbuteliu trauktinės numalšinęs pagirių sindromą, ne tik atgavo fizines ir dvasines jėgas, bet ir neketino taip lengvai palikti tokio rimto reikalo. Jam buvo kaip niekada svarbu išsiaiškinti, kodėl:

– Kodėl jūs prisimenate tik tai, kas jums paranku?!

Gidė nutilo. Sutrikę ekskursantai ėmė nejaukiai žvalgytis vienas į kitą. Netrukus visi žvilgsniais prirėmė Napalį.

– Kodėl?! – piktai pakartojo šis.

Neįprasta Šepučio išvaizda turistų galvose pasėjo abejonę, ar čia žmogus, ar vaiduoklis iš gretimos Šv. Mykolo bažnyčios? Nežinia, kaip su tokiu elgtis. Galima būtų prikulti apšepėlį, bet kad tik neprisišauktum bėdos.

– Jūs kalbate tik apie malonius dalykus! – parodomai iškėlęs pirštą į dangų sušuko Šeputis. Jo balsas, atsimušęs į Šv. Onos ir Bernardinų bažnyčių fasadus, grįžo su dviguba jėga. – Girdite tik tai, ką norite girdėti! – sužaibavo akimis Napalys.

Įtardami, kad keistuolį išties domina esminiai būties klausimai, žmonės ėmė pagarbiai nuo jo trauktis – maža ką. Tačiau, atsiradus saugiam atstumui, net bailiausi nesiskirstė ir smalsiai žiopsojo toliau. Visiems buvo įdomu, ką dar šitas tipas pasakys.

– Tariamomis dorybėmis jūs dangstote savo ydas! – rūstavo Napalys. – Panirę stačia galva į internetą ir seksą, svaiginatės netikrais džiaugsmais!

Kažkuris iš grupelės prunkštelėjo.

– Jums juokinga? – netikėlį pervėrė žvilgsniu Šeputis.

– O ką? – pasijutęs drąsus, atšovė tas.

– Užuot atgailavęs, kad esate amžinai kaltas, jūs juokiatės? Vaikštote po kapines ir juokiatės?! – Napalys ėmė veržtis turisto, praleidusio gerą progą patylėti, pusėn.

– Susimildamas, palikite kunigą ramybėje, – staiga pastvėrė Šeputį už rankos Raudonkepuraitė. Anksti kėlusi, jau nuo paryčių ji slankiojo po Senamiestį, kaulydama išmaldos. – Kur buvote prapuolęs? Kristaus karalystė pavojuje, – paslaptingai sušnibždėjo. – Visur jūsų ieškojau. Baisūs dalykai dedasi Marijos žemėje. Siaubas. Jūs nieko nežinote? – nustebo, kad jos žodžiai nepadarė jokio įspūdžio. – Jūs nieko apie tai negirdėjote?

Napalys, pamatęs pažįstamą veidą, apsiramino. Malonus Raudonkepuraitės balso tembras prigesino sukilusį pyktį. Pasivedusi šalin, Raudonkepuraitė skubėjo papasakoti, kas vakar įvyko.

Pasirodo, kai Raudonkepuraitė su Marijanu patraukė į Aušros Vartus pasimelsti, o Karnyla, Polonskis ir docentas Lazutka sugrįžo atgalios prie savo konteinerių, atsitiko baisi nelaimė.

Pakeliui susiveikę keletą „Šnekoriaus" bambalių, vyrai maloniai šnekučiavosi. Nei per garsiai, nei per daug tyliai kalbėjosi apie gyvenimą. Karnyla graudinosi dėl Vokietijos ūkio, Tomas Polonskis prisiminė Josifą Brodskį, o docentas dr. Lazutka iš pradžių gėrė tylomis, tačiau netrukus ėmė žvaliai pasakoti apie socialistinę teisę.

Kai švelniai kaušteléjęs Tomas Polonskis antrą ar trečią kartą padeklamavo „Lietuvišką divertismentą", Karnyla subėgiojo ir už likusius nupirko dar penkis „Šnekoriaus" bambalius.

Dabar vyrai kalbėjosi gal kiek ir garsiau, nes apie moteris. Tomui Polonskiui atseit labai patiko Cvetajeva su Anna Achmatova, dr. Lazutkai arčiau širdies Rubenso stiliaus dailioji lytis, o Valerijonas Karnyla apskritai nesileido į kalbas šia tema.

Tomui Polonskiui mirtinai susiginčijus su dr. Lazutka dėl Achmatovos juosmens (ar pečių) linijos, priėjo plikis, kuris juos visą šį laiką stebėjo. Buvęs ministras neatrodė piktas ar kuo nors nepatenkintas. Bičiuliškai pasidomėjęs, ką vyrai šiandien patvory gurkšnoja, lyg tarp kitko užsiminė, kad „Cigarų namuose" turi sočiai naminės. Atseit norėtų, kad kaimynai atliktų jo turimų velnio lašų testą ir tartų savo nuomonę, ar ten ne kaukolinė, mat laukia garbingų svečių iš užsienio, kuriuos šiuo tautiniu gėrimu norėtų pavaišinti.

Valerijonas Karnyla, nieko pikta neįtardamas, paragavo plikio atneštos naminės. Ištuštinęs ir antrą stiklinę, pasakė savo nuomonę.

Tomas Polonskis gėrimą irgi patikrino.

Docentas Lazutka pauostęs iš pradžių susiraukė, tačiau, kai išgėrė iki dugno, šimtu procentų pritarė likimo draugams, kad ši naminė – tinkama vartoti į vidų. Negana to, lengvabūdiškai prasitarė, esą panašios kokybės spirito galėtų išgerti ne litrą ir net ne du.

Tai nugirdęs plikis susidomėjo. Pasiūlė susilažinti, kad docentas Lazutka vienu kartu tikrai neišgers daugiau nei litro.

Dr. Lazutka susinervino. Įsižeidęs prisiekė: jei tik gautų dabar samanės, išgertų ne litrą ir ne du, o visus tris. Valerijonas Karnyla užtikrino, kad ir jis pajėgus tiek vienu kartu išgerti. Tomas Polonskis irgi ėmė nekukliai didžiuotis savo gebėjimais.

Plikis mikliai dingo, bet netrukus atsirado su teliuskuojančiu samanės kanistru ir trimis trilitriniais stiklainiais. Lažyboms pasiūlė ramesnę vietą, kad nestovėtų praeiviams po akių ir savo linksmybėmis jų nepiktintų.

Nei Karnyla, nei Tomas Polonskis, o juo labiau dr. Lazutka, neprieštaravo, kad buvo pasirinktas Šv. Mikalojaus bažnyčios šventorius. Lažybų dalyviai išsirikiavo šalia akmeninės šv. Kristoforo skulptūros. Plikis kiekvienam įteikė po sklidiną trilitrį ir davė ženklą pradėti varžybas. Nugalėtojui pažadėjo prizą – ne mažiau kaip penkis litrus samanės.

Valerijonas Karnyla startavo įspūdingai. Pritūpęs ir abiem rankom užsivertęs stiklainį, pylė jo turinį tiesiai į gerklę.

Atsilošęs Tomas Polonskis pasirinko kitokią taktiką, bet pirmosiomis sekundėmis gėrė šiek tiek lėčiau už Karnylą. O dr. Lazutka, neatitraukdamas burnos nuo stiklainio, siurbčiojo nedideliais gurkšneliais, įtartinai inteligentiškai.

Plikiui vis žvilgčiojant į auksinį laikrodį, po dvidešimties sekundžių Valerijonas Karnyla mažumėlę priduso. Tačiau ir sumažėjus gėrimo spartai, vis tiek buvo akivaizdus varžybų lyderis.

Dr. Lazutka gerokai atsiliko – jis nebuvo išgėręs nė penktadalio to, ką susipylė gerklėn Karnyla. O paklaikusių akių Tomas Polonskis, keliskart grėsmingai žiauktelėjęs, staiga apsivėmė.

Jau pamėlęs bandė teisintis, ieškojo objektyvių priežasčių ir apeliavo į teisėjo (plikio) sąžinę, tačiau buvo nedelsiant diskvalifikuotas. Nusiminęs dėl ištikusios nesėkmės, galutinai neteko sąmonės ir prigulė čia pat, šventoriuje, nusnūsti.

Dabar kova vyko tarp dviejų varžovų. Nors dr. Lazutkai buvo toli iki lyderio, bet ėmė rodytis ir Valerijono Karnylos pirmieji nuovargio ženklai. Išmuštas violetinėmis dėmėmis, vos bepastovintis ant kojų, jis pavojingai svirduliavo, markstėsi, raukėsi, tik šiaip ne taip nulaikydamas rankose vis mažiau paklusnų stiklainį.

Kaip ir buvo galima tikėtis, į priekį ėmė veržtis dr. Lazutka. Kantriai, gurkšnis po gurkšnio yrėsi tikslo link. Keliskart nevalingai apsišlapinęs, jau ne dviem, o visais trim gurkšniais lenkdamas priešininką, jis artėjo prie finišo tiesiosios.

Veik trejetas litrų sutekėjo į atkaklų sportininką. Susivarvinęs paskutinius lašus, dr. Lazutka čempioniškai iškėlė rankas. Bet, nespėjęs pasidžiaugti pergale, susmuko. Panašu, kad numirė.

Apdujęs apžlibęs Valerijonas Karnyla priešininko triumfo nepastebėjo, nes, neįveikęs savo trilitrinio drumzlių, aukštielninkas išsitiesė prie šv. Kristoforo kojų.

Plikis paskubomis susirinko daiktus, kažkam paskambino mobiliuoju ir, apsižvalgęs, ar šventoriuje nėra liudytojų, į ragelį konstatavo: „Pizdauskas!“ Tada su tuščiu kanistru nukulniavo į „Cigarų namus“.

Visa tai matė ir savo ausimis girdėjo Marijanas – niūrusis Kristaus karalystės pėdsekys, kuris ir prie ŠMC tvoros, ir pasislėpęs už Šv. Mikalojaus bažnyčios kampo kantriai stebėjo, kuo baigsis varžybos. Matė, kaip po valandos kitos atvažiavo „Greitoji“, nepatenkinti sanitarai tarsi malkas ant neštuvų sumetė vyrus, kritusius nelygioje kovoje su pilstuku.

Žybsėjo melsvi greitosios, sanitarinės, policijos švyturėliai. Kurtinančios sirenos senojo Vilniaus gatvėmis nukaukė nežinia kur...

– Kristaus karalystė pavojuje, – baigusi tikrais faktais paremtą pasakojimą, padarė išvadą Raudonkepuraitė.

Ant akmeninio Liudo Giros pakaušio nutūpė balandis. Primiršto lietuvių poeto veidas išliko stojiškai ramus – turbūt su panašia išraiška prieš septynias dešimtis metų jis iš Maskvos Lietuvon parvežė „Stalino saulę“ pakeliui eiliuodamas:

Aš mylėjau Lietuvą,
Bet dabar dar daugiau,
Nes ji raudona.

Šeputis, atsistojęs priešais Švietimo ministerijos rūmą, svarstė, gal reikėtų nukakti į to įvykio vietą. Dėbtelėjo į susirūpinusią Raudonkepuraitę, paskui į viskam abejingą Liudą Girą. Nepažinęs Liaudies seimo atstovo, taikliu spjūviu nuo granitinio mengiro nuvijo bjaurų paukštį.

Šepučiui nemaloniai dilgtelėjo po uodegikauliu. Toks seniai seniai patirtas, bet atpažįstamas skausmelis... Pritūpęs šalia Giros, vargais negalais išstūmė piktavalio įgrūstą maumedžio kankorėžį. Kad Raudonkepuraitei nekiltų nereikalingų klausimų, pašokęs eikliu žingsniu pasileido pirmyn, Literatų gatvės pusėn.

„Protėviams už pasakas“. „Nežinomiems kasdienybės poetams“. „Daugiau neberašysiu“. „Grafomanijai“. „Šiaurės Atėnai“. „Gatvių rašytojams“. „Keturi vėjai“. „Žodžiui. Tapatybei. Kūrėjui“, – skaitė Napoleonas, kildamas Literatų gatvele aukštyn. Sienoje be tvarkos įmūrytose lentelėse mirgėjo vardai, nesuprantami įrašai, keistos piktogramos, hieroglifai...

Žvilgsniui užkliuvus už penktos, aštuntos... devynioliktos... šimtas pirmos negirdėtos lietuvių rašytojo pavardės, Šeputis užpyko. Anei vienos jų knygos nebuvo skaitęs.

Šūdas tos knygos, tos rotondos, Sereikiškės, vakarėliai ir kultūros namų klubai. Šūdas visi lietuvių fizikai, chemikai, gaisrininkai, – vis labiau niršdamas nesivaldė Napalys. – Ir kam jie, po velnių, reikalingi?! – retoriškai klausė, iš anksto žinodamas, kad „niekam" – niekam nereikalingi tie lietuviai.

Skirtingai nuo savimylų prancūzų, kurie per amžius žiūri tik savęs, ar „vienybe" sočių vokiečių, visada save vertinančių šiek tiek geriau negu kitus, lietuviai nesidomėjo nei kitais, nei savimi. Vos gimę, jie jausdavosi pavargę, ypač nuo pačių savęs. Todėl bet kokie savasties ženklai, tarp jų ir nacionalinė literatūra, kėlė jiems alergiją ir teisėtą pasipiktinimą.

Dažniausiai pyktis prasiveržd avo anonimiškai – interneto komentaruose. Šiuose dirvonuose užderėjo nemažai rašeivų. Anksčiau paslapčia, užsirakinę jie rašinėdavo ant viešųjų tualetų durų, bet dabar persikraustė į gerokai saugesnę ir platesnę erdvę. Pramokę abėcėlės, gramatikos pradmenų, išbarškindavo tokius tekstus, kokius anksčiau, esant chroniškam tualetinio popieriaus stygiui, tekdavo pirštu išvedžioti ant išvietės sienos. Rašė visi, kas netingi. Raštas pagaliau tapo visiems prieinamas. Jis nebebuvo vien išglebusių aristokratų ar nuobodžiaujančių poniučių pramoga. Atėjo rašeivų ir rašinėjimo aukso amžius – jų civilizacija.

Anksčiau (tamsiaisiais laikais) klaviatūros raidyną geriausiai išmanė nomenklatūriniai raštininkai ar specialiai parengtos mašininkės, o dabar šiais įgūdžiais galėjo pasigirti ne tik protiškai neįgalūs asmenys, bet ir visiški analfabetai. Ką nors be perstojo rašinėti buvo malonu, madinga. Bet kuriuo paros metu galėjai suskelti sakinį ir pasiųsti jį internetu tolyn – šekit, skaitykit, užsikruškit. Ir svarbiausia – jokios atsakomybės ar atoveiksmio, jokios baimės už viešą žodį.

Visuotinio rašinėjimo epochoje žodis nieko nebereiškė. Užsimaskavę anonimai pavertė jį vaiduokliu.

Virtuali erdvė kaip miškas nuo erkių duste duso, užtvindyta nuodingų fantomų – beprasmių sakinių, atsitiktinių raidžių gurvuolių, nešvankių žo-

džių kombinacijų. Niekas rimtai į šiuos vaiduoklius nežiūrėjo. Ir apskritai į nieką nebežiūrėjo rimtai. Viskas buvo tik pramoga – žaidimas, skirtas prastumti, užmušti, sunaikinti laiką.

Šeputis, ištrūkęs iš margais raštais jį suerzinusios Literatų gatvės, stabtelėjo prie viešbučio Pilies gatvėje.

1918 metais vasario 16 dieną šiuose namuose
paskelbtas Lietuvos nepriklausomybės atstatymas

Šiandien čia – išpucintas, prabangus viešbutis, o anais laikais veikė legendinė „Naručio" valgykla, kuri dėl palangėje stovėjusios palmės buvo praminta „Afrika". Kadaise Napalys, klastingai nuskriaustas hipio Liutauro, užklydo čia nuraminti širdies (ir ne tik) skausmo.

Apšnerkštoje valgykloje atstovėjęs kilometrinę eilę prie garuojančių kotletų, kopūstų ir burokėlių sriubos, nusipirkęs kompoto su razinomis, guliašo ir degtinės, Šeputis prisėdo prie išklibusio aliuminio stalelio. Nespėjo pro tabako dūmus įsižiūrėti į šalia sėdintį nuo lenkmečio užsilikusį inteligentą, kai prisėlino dėdė Semas...

Dėdė Semas, kadaise trombonu grojęs sovietinį džiazą ne bet kur, o snobų numylėtoje „Neringoje", vėliau – Mendelssohno maršą Santuokų rūmuose, buvo jau senyvas žmogus ir atrodė kaip Anapilin susiruošęs piligrimas.

Avietinio, sodriai išpurtusio veido, užsiželdinęs žilą stačiatikių šventiko barzdą, apsimovęs treninginėmis kelnėmis, su striuku paltu ir keista kepure, tą vasaros dieną po miestą jis vaikštinėjo basas. Be ceremonijų prisistatė esąs sovietų rašytojo Maksimo Gorkio gatvės „komendantas". Pavydėtinai populiarus šiose platumose žmogus kaipmat užkariavo Šepučio simpatiją. Todėl Napalys be dvejonių įdavė jam trirublę, kad atneštų kelis butelius rašalo iš parduotuvės – nenorėjo keletą kartų bėgioti ir tuščiai gaišti laiko.

Dėdė Semas nuo neatmenamų laikų gyveno šalia vadinamosios „Ledainės“, priešais „Vaivos“ kavinę M. Gorkio gatvėje. Niekur toli nuo namų neidavo. Iš pat ankstaus ryto tarsi stropus Anglijos karalienės sargybinis jau stovėdavo tarpuvartėje, apsimovęs melsvais ištampytais treningais, žiemą vasarą su pilkšvu palteliu. Ir visada su ta pačia kepure – nenusakomos spalvos cilindro ir murzino „kepeliušo“ hibridu.

Dėdė Semas, šią pravardę gavęs dėl išminčiaus barzdos ir keistos skrybėlės, dažniausiai tylėdavo. Jis neužkabinėjo žmonių, nekaulydavo pinigų degtinei, tiesiog laukdavo. Stovėdavo kaip įkaltas valandą ir dvi, ir tris, ir keturias savo namų tarpuvartėje. Neskubėdamas pešdavo „Primą“, prilaikydamas nuorūką pageltusiais pirštais, turbūt apie kažką galvodavo. O gal ir nieko negalvodavo dėdė Semas.

Dažniausiai šis herojiškas laukimas atsipirkdavo. Bernardinų vienuolyne įsikūrusio Dailės instituto studentai nuo seno laikė garbe išlenkti taurelę su dėde Semu. Neretai būdavo galima apie pietus užtikti jį Gorkio gatvės gastronomo kiemelyje, kur tarp tuščių taros dėžių, benamių katinų ir šiukšlių, apsuptas smalsių keramikų, lipšnių dizainerių ar plepių vitražistų, iš butelio gurkšnodavo „Žilvitį“, „Alytį“, „Gintaro krantą“ ar panašų rašalą.

Kartais būsimieji dailininkai pasivadindavo jį ir į instituto studijas. Čia drauge su nuogomis pozuotojomis Tereza, Asia ar jų vyresniąja Nadia dėdė Semas leisdavo lietingus rudens ir atšiaurius žiemos vakarus.

Nebuvo labai šnekus. Neužknisdavo ne tik kūrybinio jaunimo, bet ir savo sugėrovų nei politinėmis pažiūromis, nei šeimos rūpesčiais, nei įkyriais pasakojimais apie žmoną Sofiją, buvusią baleriną, beje, panašaus likimo artistę. Todėl dėdė Semas buvo visų gerbiamas.

Tačiau ir jam, visų mėgstamam M. Gorkio gatvės „komendantui“, pasitaikydavo juodų dienų. Kartais, kai nieko iš pažįstamų tarpuvartėje nesulaukdavo, o „Vaivos“ kavinėje ir „Narutyje“ būdavo kaip iššluota, dėdė Semas įsmukdavo į savitarnos gastronomą, buvusį šalia Šv. Nikolajaus cerkvės

(dabar ten Trijų Karūnų, t. y. Švedijos Karalystės, ambasada). Čia, varstomas nepatiklių pardavėjų ir kasininkių žvilgsnių, mindžikuodavo, stumdydavosi iš kampo į kampą. Stoviniuodavo prie maisto produktų stelažų, apytuščių lentynų. Dairydavosi. Kažką tylomis paimdavo, bet ir vėl padėdavo atgal. O tada, kai pardavėjos prarasdavo budrumą, čiupdavo nuo lentynos kurį brangesnį butelį, staigiai nuplėšdavo kamštelį ir užsivertęs malšindavo nenumalšinamą troškulį.

Susivokę, kas įvyko, pripuldavo gastronomo darbuotojai, grasindavo areštu ir milicija, o dėdė Semas sakydavo: atseit dabar jau darykit su juo, ką tik norit, nors ir sušaudykit. Ištuštinęs nespėtą atimti butelį, laimingas susmukdavo po lentyna laukti milicijos, kad išvežtų į blaivyklą ar kur nors toliau.

Bet tądien atsisėdęs prie Šepučio, dėdė Semas „Narutyje" buvo neįprastai šnekus. Išgėręs butelį „Alyčio", papasakojo apie save. Po antrojo išklojo viską apie žmoną. Begerdamas iš pastalės trečiąjį, perėjo prie muzikos. Įsikvėpęs kalbėjo apie neprilygstamą juodaodžių džiazą, bet Šeputis, nors atidžiai klausėsi, įsmeigęs akis į palmę, nedaug ką suprato. Dėdė Semas tada perėjo prie lietuvių sovietinės muzikos, skambėjusios „Neringoje". Sujaudintas Napalys apsiašarojo, iš draugiškumo pasiūlė apsikeisti marškiniais.

Brolybę įkūnijantys mainai „Naručio" lankytojų neliko nepastebėti. Netrukus prie išoriškai persimainiusio Šepučio ir išvaizdą kiek pakeitusio dėdės Semo prisėdo įkaušęs trumparegis profesorius. Atsirado keletas studentų, valgyklos sargas, atostogaujantis mėsininkas, o gal kirpėjas...

Kažkuriam kilo mintis pašnekesius pratęsti intymesnėje aplinkoje. Šeputis atsipeikėjo dūstantis nuo garų viešojoje vyrų pirtyje. Gavęs gurkštelti „Žigulinio", išsiaiškino, kad jau visą valandą prausiasi komunistų rezervo, t. y. Komjaunimo, gatvėje, greta „Lietuvos" kino teatro.

Šalia tirštoje prieblandoje stovėjo iš matymo pažįstamas Dailės instituto profesorius – nuogas ir išsimuilinęs, jis nepadoriai kikeno ir pavojingai svaidėsi oro bučiniais. Keli rubuiliai studentai šliaužiojo aplink profesorių

keliais. Daug visokių čia buvo – susuktų, vienaakių, berankių, bekojų, kontūzytų, matyt, Antrojo pasaulinio karo veteranų. Šie kolonistai mėgo šalia „Lietuvos" šiokią dieną ne tik praustis, turkštis, bet ir iš visų jėgų iki pamėlynavimo pertis.

Šeputis, apsidairęs po pirtį, užgrūstą vantomis ir nuogais užpakaliais, ėmėsi darbo – pradėjo kempine trinti dėdei Semui nugarą, pečius, sėdmenų žandus. Buvęs trombonininkas iš malonumo net murkė.

Viena koja įsibridęs į metalinę geldą, ranka įsitvėręs į bėgančio vandens čiaupą, Napalys staiga pajuto, kad kažkas, prisėlinęs iš nugaros, piktai sušėrė jam per užpakalį. Įkandin pajuto nieko gero nežadantį vėsaus vamzdžio bakstelėjimą.

Iš pradžių pagalvojo, kad profesorius bus nevykusiai pajuokavęs. Tačiau ne, tasai buvo pernelyg užsiėmęs, jį patį pėrė dailus studentas. Nei mėsininko, o gal kirpėjo iš „Naručio", nei valgyklos sargo šalimais nebuvo. Dėdė Semas juo labiau negalėjo taip pasielgti, nes klūpojo priešais.

Kai susierzinęs Napalys atsisuko, išvydo prieš save įspūdingą ikonostasą – aplipęs žvilgančiais auksais tarsi Irano padišachas stovėjo rūškanas viršila su dideliais ūsais. Apgaubtas pirties garų, visas varvėjo nuo prakaito.

Įsižiūrėjęs į jo krūtinę, Šeputis atpažino įsegtą „Raudonosios gvardijos" ženklą, desantininko ženklelį „su parašiutu", medalius už Kionigsbergo ir Varšuvos, Budapešto ir Prahos, Vienos ir Berlyno paėmimą. Šalia kabėjo ordinai – Aleksandro Nevskio, Petro Pirmojo, Nachimovo, Suvorovo, Kutuzovo, Lenino ir dar velniaižin kieno.

Šis žmogus su mėlyna dimisijos viršilos uniforma ir užtaisytu „Makarovu" buvo monumentaliai rūstus ir nepatenkintas gyvenimu. Priešais nuogą, visapusiškai pažeidžiamą Napoleoną demonstratyviai žvangino ne tik ginklu, bet ir savo ordinais bei medaliais, matyt, tikėdamasis, kad šis pats susipras, ko iš jo pageidaujama.

Tačiau atvykėlis iš Lietuvos provincijos nesusiprato. Pakerėtas metalo blizgesio, spoksojo į trijų pakopų PDG ženkliukus, jubiliejinius kolchozų

medalius, proginius rajonų, sovchozų ordinus ir net negirdėjo dėdės Semo, kuris meldė dar pagremžti apžėlusią nugarą.

Šepučio nenuovokumas išsėmė viršilos kantrybę ir geležinis žmogus pratrūko. Keliskart pykštelėjęs į lubas, kareivinėse ištreniruotu balsu sudrebino visą pirtį.

Ėmė garbinti komunistinį rytojų, keikti žmonių egoizmą ir prekių deficitą. Guodėsi, kad laukia jau ištisą dieną, nors yra trejetą kartų kontūzytas prieštankinių sviedinių. Priminė pirmąjį ir antrąjį internacionalą, karo žaizdas, Maskvos ašaras, pralietą kraują, prigimtinį poreikį praustis, Leningrado blokadą, Mažąją žemę, Kurską, Oriolą, Stalingradą, generolą Černiachovskį, su kuriuo kartu nuo nacių ir fašistų išvadavęs Vilnių – Lietuvą – Latviją – Rytprūsius!

Pyškino iš pistoleto ir šaukė, kad valandą, dvi, ištisas tris tuščiai laukia, nors gyvena čia jau keturiasdešimt metų! Užsiminė apie pažintį su maršalu Žukovu, apie geležinį Stalino kumštį ir pokariu nugalėtus Pribaltikos banditus.

Pasakojo apie silpną savo širdį, skeveldrą stubure ir pakaušy, nenugalimąjį socializmą ir akivaizdų komunizmo statybos triumfą. Keikė sugaištą laiką, buržuazinius nacionalistus, miškinius, šlykščius „labusus“. Sakė, ne todėl gyvenimą aukojęs, tiek sveikatos padėjęs, šeimą praradęs, už nuopelnus buvęs apdovanotas, pagerbtas, kad dabar, atėjęs į savo išvaduoto Vilniaus pirtį, negalėtų iš kažkokio snargliaus gauti jam būtino, atsiprašant, „taziko“.

Šeputį ištiko lengvas stuporas. Kas tas „tazikas“ ir kodėl viršilai jis taip labai reikalingas?

Iš pradžių pamanė, kad tai karaimiškas vaikino vardas, smagus jo trumpinys, paplitęs greičiausiai vakarinėje Krymo dalyje ir, žinoma, Trakuose. „Tazikas“ galbūt yra šio garbingo ginkluoto kariškio įsūnis, ne savo valia nuėjęs šunkeliais?

Tačiau, išklausęs karštą veterano kalbą apie maršalo Leonido Iljičiaus Brežnevo nuopelnus sovietinei liaudžiai, apie nenugalimą Bresto tvirtovę, Napalys tokia versija ėmė abejoti, net kilo mintis, gal „tazikas" – tai jo lytinis organas ar pėdos nykštys, mat viršila keliskart vardiniu „Makarovu" nusitaikė būtent į šias skaudžias vietas. Tačiau ir šis spėjimas buvo klaidingas.

Viršilos keliskart piktai stumtelėtas, Šeputis susivokė, kad paslaptis tūno netoliese, galbūt net po dėde Semu ar (ko tik gyvenime nebūna) po vieninteliu profesoriaus ordinu, kabančiu papilvėje. Tačiau nukarę svetimi pasižymėjimo ženklai nedomino kario.

Tik tada, kai geležinės krūtinės parverstas užgriuvo dėdę Semą, Šeputis pagaliau suprato, kad „tazikas" – tai metalinis praustuvas, į kurį jis įsilipęs.

Viršila, čiupęs „taziką", pasistrykčiodamas nudūmė persirengimo kabinų link, vėl visapusiškai patenkintas sovietine tvarka ir gyvenimu savo išvaduotoje Lietuvos SSR...

...Šeputis, pakėlęs nuo plūstelėjusių prisiminimų apsunkusią galvą, perskaitė:

Šiame name 1781 m. lapkričio 24 d. buvo įkurtas
Vilniaus universiteto Medicinos fakultetas
(collegium medicum) – *pirmoji aukštoji medicinos*
mokykla Lietuvoje

Čia, medicinos kolegijos kieme,
1782–1797 augo pirmasis Lietuvoje
universitetinis botanikos sodas

Iš Pilies gatvės namo palėpės, smagiai įsiraudojusio moterėlių choro fone, gerokai prikimęs kunigaikštis Vilgaudas retoriškai reikalavo:

– Laisvę Joninėms! Lietuva be lietuvių! Kuo mažiau lietuvių – tuo lengviau Lietuvai! Lietuva su lietuviais – Lietuva be ateities!

Reiklus jo balsas sklido iš namo, kuriame kadaise veikė „Vaivos" kavinė.

Neapsikentę riksmų, kaimynai prieš valandą ar dvi buvo iškvietę bent kelias gelbėjimo tarnybas, kad sutramdytų nuo baltosios karštinės įsisiautėjusį oratorių.

Kaip tik dabar atvažiavo gaisrinė. Nerangiai brūkštelėjusi šonu per vieno, antro namo sieną, sustojo prie „Naručio" viešbučio. Nekreipdamas dėmesio į svetimus reikalus, Šeputis toliau gilinosi į mažai žinomas istorinius faktus:

Jozefas Ignacas Kraševskis
1812.07.28–1887.03.19
įžymus lenkų rašytojas ir istorikas,
„Atheneumo" leidėjas, istorinės monografijos „Vilnius" kūrėjas,
gyveno ir kūrė šiame name 1832–1835

Šiaip ne taip apsisukusi, per plauką ar stebuklą nekliudžiusi Šv. Jonų bažnyčios bokšto, monumentali gaisrinė privažiavo prie kunigaikščio sakyklos.

– Lietuva bus! Bet be lietuvių! – šūkčiojo pagonis, narsiai kaip matadoras mosuodamas paklode ir erzindamas tariamus priešininkus. Kantrūs gelbėtojai iškeltomis gaisrinės kopėčiomis kopė į namo pastogę.

– Geras lietuvis – miręs lietuvis! – šimtu nuošimčių įsitikinęs šaukė Vilgaudas, vėjui plaikstant baltą paklodės burę. – Nužudyk lietuvį – išgelbėk Lietuvą! – aistringai kvietė, bet, vos pirmasis gelbėtojas įlipo į balkoną, ėmė mosuoti balta vėliava, skelbiančia kapituliaciją.

Prie kunigaikščio namų jau buvo susirinkęs tirštas žioplių būrelis. Užvertę galvas į dangų, jie smalsiai laukė, kuo baigsis ši drama. Tačiau nieko pritren-

kiamo neįvyko. Rūpestingi gelbėtojai su derama pagarba nuleido rėksnį ant žemės. Po keliolikos minučių, kai buvo sutvarkyti orderių ir protokolų formalumai, įsodintas į Greitosios pagalbos automobilį, kunigaikštis išvyko į laikinąją savo rezidenciją kažkur Naujosios Vilnios ar Vasaros gatvės link.

Tą akimirką Vilnius Šepučiui pasirodė gerokai tuštesnis. Ėmė stigti kažko esminio – lemiamo ingrediento, be kurio patiekalas netenka gurmaniško prieskonio, o kostiumas – neprivalomos, bet išskirtinės detalės, be kurios dabita praranda pusę savo žavesio...

Napoleonas, nuliūdęs, kad nespėjo atsisveikindamas net pamojuoti kunigaikščiui, pažįstamoje tarpuvartėje – dėdės Semo pamėgtoje vietelėje, atsirėmęs į Pilies gatvės sieną, vėl nugrimzdo į praeities ūkanas.

...Be jokios abejonės, miliciją tada iškvietė pirties administracija. Faraonai, atvažiavę geltonu „voronoku", nesigilindami į priežastis ir aplinkybes, susėmė visus. Šeputis drauge su kitais pirtininkais atsidūrė Lenkijos ir Lietuvos sukilėlio Tadeušo Kosciuškos gatvėje, sovietinės teisėsaugos administruojamoje išblaivinimo įstaigoje.

Nors viešosios tvarkos pažeidimą įvykdė vyrų pirtyje, taigi buvo nepriekaištingai švarus, jį vis tiek nuvarė į dušą, perliejo iš žarnos žudančiai ledine srove.

Napoleonas įžūliai bandė išsireikalauti kai kurių net sovietiniam žmogui priklausančių teisių, todėl blaivintojai, pašventinę šonus bananais, pririšo jį odiniais diržais prie metalinio gulto, kad atauštų ir nebūtų toks ūmus. Nepaisydamas padėties rimtumo, Šeputis užsnūdo.

Pažadino jį gerklinė milicijos seržanto komanda: *Суки, подъем!* Palaukęs, kol bus atrištas, gavęs spyrį į sėdmenis, sykiu su likimo draugais šiek tiek dar patrypčiojo už grotų, kol bus sutvarkyti popieriniai formalumai, ir buvo paleistas. Didžiavosi, spėjęs nagu blaivyklos sienoje išraižyti disidento drąsos vertą įrašą:

Farai – gaidžiai!

Tą vaiskų vasaros rytą Vilniuje, kai Kalnų parke ir Jaunimo sode žvaliai čiulbėjo vieversiai, Vilnelėje gageno antys, išblaivintas profesorius nukulniavo tiesiai į Dailės instituto stojamųjų egzaminų komisijos posėdį. Viršilą pasiėmė rūpestingi giminės. Kiti blaivyklos klientai irgi išsiskirstė. Visi turėjo, kur eiti, išskyrus Šeputį.

Bananais pašventintus šonkaulius maudė. Gerklė džiūvo. Visa laimė, kad pagirios beprotiškai kamavo ne tik Šeputį, bet ir dėdę Semą. Šis geraširdiškai pakvietė eiti drauge – į SSRS rašytojo Maksimo Gorkio gatvę, kur jis gyvenantis. Atseit į namus jam labai nesmagu grįžti, nes bijo gauti pylos, o Šeputis kaip tik ir paliudysiąs žmonai, kad visą naktį jiedu praleidę drauge – žvejoję šlakius Vilnelėj. Tačiau nieko iki pat paryčių taip ir nepagavę – dar ne sezonas. Sušalę į kaulą mirtinai, todėl būtų nieko prieš maktelti vieną kitą taurelę ir, žinoma, alaus pradžiai.

Taip Napoleonas atsidūrė dėdės Semo namuose.

Jo žmona pasirodė ne tokia jau ir pikčiurna. Išgirdusi, ko tirtantiems žvejams norėtųsi, be ilgų prašymų iš savo slėptuvės atvilko nesmarkiai drumzlinos trauktinės. Maža to, mitriai subėgiojusi į kitą gatvės pusę, atnešė „Tauro“ alaus velnio lašams užsigerti.

Pasigyrusi, kad vakar gavo balerinos pensiją, patiesė ant stalo *Tiesos* laikraštį su kažkokio pinčiuko laurinčiuko vedamuoju, atidarė skardinę kilkių pomidorų padaže, papjaustė svogūnų, šlapios „Daktariškos“ dešros, paraikė šviesios „Palangos“ duonos, batono.

Tuštėjant antram stiklainiui, dėdė Semas „supasavo“. Neįspėjęs sugėrovų, susmuko po stalu.

Šeputis su apvalaina balerina rado daug bendros kalbos. Kalbėjosi apie gyvenimą, aptarė pažįstamų (ir nelabai) žmonių likimus.

Dėdės Semo žmona atsiskleidė kaip šneki, panašių kaip ir Napoleonas įpročių turinti moteris. Išvirtusį ant sofos Šeputį kutendama povo plunksnele, bučiavo į lūpas ir atvirumo akimirką prisipažino, kad jai

nėra nė keturiasdešimties: balerinos, žinok, labai labai labai jaunos išeina į pensiją.

Ir išties jautrias vieteles žnaibanti teta Zosė (toks buvo ne sceninis, o buitinis dėdės Semo žmonos vardas) ėmė jam rodytis dar pakankamai žavi – net su mėlyne paakyje ir išbirusiais dantimis ji dar oi kaip gali suvilioti ir gerokai jaunesnį patinėlį. Net nebūtinai klaidžiojantį pagirių ūke.

– Ar galėtum mane pamilti? – primygtinai teiravosi teta Zosė.

– Smalsu būtų pabandyti, – intuityviai sumojęs, kad tiesaus atsakymo reikia vengti, suko kalbą šalin svečias.

– Tai pabandom. Dabar pat.

– Dar kartą?

– Būk mano princas. Būk mano dievaitis, – žemu tarsi vargonai balsu užgaudė ir visu kūnu prie Šepučio prilipo dėdės Semo sutuoktinė.

Kažkaip natūraliai Napoleonas pritapo prie tetos Zosės, virto jai itin artimas – ir kūnu, ir siela.

Tą lemtingą vasaros dieną, Pedagoginiame institute dar neturėdamas jokių svarbesnių akademinių reikalų, Napoleonas apsigyveno M. Gorkio gatvėje – antrajame valstybės (tada dar neatkurtos) saugotino namo aukšte. Iš čia pro langą iki išnaktų galėjo stebėti ne tik miesto bohemos gyvenimą, „Vaivos“ ar „Ledainės“ klientūrą, bet ir maisto prekių parduotuvėje rezgamas intrigas.

Vos prabudęs Napoleonas dirsteldavo pro tiulio užuolaidą. Nesiskųsdamas regėjimu, visada tiksliai galėdavo pasakyti, kokius produktus jau atvežė, o kokių tą mėnesį verčiau nesitikėti. Be to, rūpėjo, ar bus šiandien alaus, ar ne. Šios žinios tiek Napoleonui, tiek dėdei Semui, tiek savuosius *pas de deux* ir net *pas de trois* jau atšokusiai balerinai Zosei teikė šiokį tokį pranašumą prieš kitus M. Gorkio gatvės gyventojus.

Visi trys, nors priklausė skirtingoms kartoms, susigyveno nuo pat pirmųjų dienų. Laiką leido draugiškai. Jei pramogavo, siautėjo ar ištvirkavo, tai be jokios konkurencijos, be pykčio ar pavydo vienas kitam.

Vieno kambario bute, išvaikę ištikimybės demonus, sumigdavo kas kur. Nei dėdė Semas, nei teta Zosė neturėjo savininkiškų įpročių, mielai dalydavosi ne tik sofa, pagalve ar antklode, bet ir dantų šepetėliu ar kilimėliu prie durų prieangyje.

Vis lanksčiau į buitį ir būtį žvelgiančiam Šepučiui toks gyvenimas Vilniuje labai tiko ir patiko. Jis, kad ir koks būtų girtas, linko mylėtis verčiau su kaktusu, pelėkautais ar teta Zose negu su Liutauru, kurį stengėsi kuo greičiau pamiršti, iki sąmonės netekimo maukdamas „Alytį" ir „Žilvitį".

Dėdė Semas, ne veltui vadinamas komendantu, netrukus įvesdino Šeputį į M. Gorkio gatvės aplinką, supažindino su tarpuvartėse gerbiamais žmonėmis.

Nepraėjus nė kelioms dienoms, Napalys Vilniaus senamiestyje ėmė jaustis toks savas, tarsi būtų čia gimęs ir metų metus gyvenęs. Su juo bičiuliškai sveikinosi kiemsargiai, girtuokliai, gastronomo krovikai, „Vaivos" senbuviai. Vos įėjusį garuojančion „Afrikon", žiūrėk, jau kviečia prisėsti prie jų staliuko. „Ledainėje" net kažkas iš Dailės instituto profesūros pavaišino vengrišku vermutu, kurį tuo metu įvairiausio amžiaus ir keisčiausio išsilavinimo asmenys maukdavo kibirais ir nesuko sau galvos, ar nevertėtų šio gėrimo kuo nors praskiesti.

Per savaitę Napoleonas įsigijo begalę pažįstamų. Tėviškėje jis pažinojo vos kelis apsileidusius kaimynus (jei neskaičiuosime mokyklos sargo, mokytojų ir klasiokų), ūkio zootechniką ir abejotinos reputacijos kombaininką Valterį Lizdeiką, kuris po rugiapjūtės aplankydavo našlaujančią jo motušę. Dabar galėjo didžiuotis pažintimi su talentingais audėjais, piešėjais, gastronomų ekspeditoriais, stikliais ir akmenskaldžiais, teplioriais, puodžiais, eiliakaliais, rašeivomis ir net legendiniu estrados artistu, stačiai dinozauru, atklydusiu į Vilnių iš „ano" – dar Smetonos laikų Kauno.

Vėjo perpučiamas žilaplaukis senukas, primenantis lengvą pienės pūką, gyveno netoliese – toje pačioje SSRS liaudies rašytojo Maksimo Gorkio gatvėje, einant nuo Gedimino pilies bokšto, iškart po kairei. Kataklizmų ir istorinių

permainų atpūstas iš Laikinosios sostinės, Vilniuje jautėsi visiškas svetimkūnis – atstumtas, pamirštas, niekam nebereikalingas kaip ir kadaise populiarūs jo šlageriai „Mano gitara“, „Maryte mėlynake“ ar „Gyvename linksmai“.

Nebeturėdamas galimybių pasireikšti estradoje, atskirtas nuo jį dievinusių Kauno poniučių ir panardintas į pilką sovietinio Vilniaus tikrovę, kad užsimirštų, nevengdavo valandėlę kitą pasibūti „Afrikoje“ ar netoli jo namų esančioje „Vaivoje“. Čia sėdėdavo drauge su gerokai už save jaunesniais tipais, girdėjusiais iš savo tėvų, kuo jis kadaise buvęs elitiniuose Laikinosios sostinės restoranuose – žavingas „Metropolio“ liūtas, kerintis „Versalio“ tigras, „Konrado“ siela.

Neretai vakarop, jau gerokai visiems įkaušus, kokia nors jautresnė dama imdavo maldauti, kad ponas Antanas padainuotų. Ilgai įkalbinėti netekdavo. Senukui iškart sužibėdavo akys. Pamalonintas trokštamo publikos dėmesio, pašokdavo nuo apšnerkšto stalo ir pritvaikusi „Afrika“ akimirksniu virsdavo prašmatniu Kauno „Metropoliu“, kai atsistojęs prie palmės, virpančiu balsu užtraukdavo *a cappella:*

Žavingos akys,
Jos užbūrė mane.
Jos paslaptingos
Taip kaip jūros gelmė.

Tavo akys liepsnoja,
Tai vėl gęsta, žiburiuoja.
Žavingos akys
Jos užbūrė mane.

Sočiai prisikrizenęs jaunimas iš gailesčio plodavo ponui Antanui. Smagiai trypdami kojomis, keldami alaus butelius, juokais šaukdavo: „Bravo!“

„Dar!“ „Bis!“ Šeputis ir, jei nebūdavo lūžęs, dėdė Semas taip pat nelikdavo abejingi solistui. Sugraudintas pono Antano, dėdė Semas sugėrovams iškilmingai prisiekdavo, kad būtinai išpirks iš lombardo savo tromboną. O jau tada – Dievas mato – su ne ką mažesniu pasisekimu, jei ne čia, tai Gorkio gatvėj užgros.

Dėdės Semo su išpirktu trombonu Šeputis taip ir nepamatė, bet tetos Zosės puantais gėrėjosi, netgi ne kartą. Jie, nors dulkėti, buvo pagarbiai pakabinti ant sienos greta vestuvinės nuotraukos, Aušros Vartų Dievo Motinos atvaizdo ir kilimėlio su pastoraliniu vaizdu.

Turbūt nuo Antano Šabaniausko – Nepriklausomos Lietuvos šlagerių karaliaus – Šeputis užsikrėtė meile dainai. Kai svirduliuodamas grįžinėdavo naktimis ar paryčiais pas tetą Zosę, būtinai panosėje ką nors niūniuodavo. Neretai, jei turėdavo daugiau jėgų, užplėšdavo ne tik dar guvaus kaimyno, bet ir velionio Danieliaus Dolskio repertuarą:

Ir jaučiu aš, kad vasara eina,
Sužydės vėl laukai gėlėmis.
Vėl jausmai mano širdin ateina,
Rugiagėlės vėl bus su mumis.

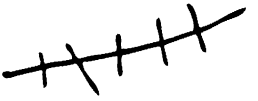

Glausdamasis pas tetą Zosę ir dėdę Semą, Napalys lemtingai susipažino su Feodosija. Tai buvo trečią dešimtį neseniai perkopusi balzakinė dama.

Aukšta, spalvinga, išvaizdi. Ideali figūra, panteros eisena... Kadaise ji dirbo žurnaliste Lietuvos SSR televizijoje. Sklido kalbos, kad turėjo ir sutuoktinį – įtakingą partinį sovietinį veikėją, su kuriuo nebegyveno, mat prieš keletą metų nežinia dėl ko gražuolė ūmai pamišo.

Išsiskyrusi, laisva ir išprotėjusi, ji įžūliai disonavo su sovietų skleidžiama ideologine migla, svariais kūjais ir pjautuvais, penkiakampėmis žvaigždėmis ir pablukusiais transparantais. Ypač efektingai Feodosija atrodė „Zaporožiečių“,

„Moskvičių“, apgriuvusių bažnyčių ir nykių Politinio švietimo namų fone. Raudonai iki ausų nusidažiusi lūpas ir skruostus, akių vokus nutepusi žaliai, su pečius siekiančiais kaštoniniais plaukais, įdegusį veik nuogą kūną apkarsčiusi varpeliais, kilograminėmis apyrankėmis, sunkiomis grandinėmis, ji vaikščiojo po miestą kaip laisvės, meilės ir šūkio „atgal į gamtą“ gyvas įsikūnijimas. Kiekvienas, pirmąkart pamatęs ją gatvėje, būtinai atsisukdavo. Jei taip pasielgdavo atvykę į Vilnių sovietiniai turistai, akimirksniu būdavo sugėdinami:

– *Что ты пялишься на меня?!* – visa gerkle užrikdavo Feodosija, atitraukdama grupės dėmesį nuo Šv. Onos ar Šv. Jonų bažnyčios. – *Мало вы еще крови пролили в Литве! Окупанты!*

Tačiau ne tik svečiai iš miestų didvyrių, tokių kaip Maskva ar Leningradas, bet ir „Ledainės“ padavėjos, „Vaivos“ bufetininkės, „Afrikos“ valytojos, indų nurinkėjos gaudavo pylos nuo Feodosijos.

– Pasižiūrėkit, kaip jūs atrodot! – gėdindavo už prekystalio stovinčias moteriškes, atėjusi puodelio kavos į „Vaivą“. – Karvės! Esate storos! Papai nukarę kaip tešmenys, pagurkliai išpurtę, subinės kaip spintos! Negalima šitiek ryti. Jūs nusišėrusios kaip tos politbiuro kiaulės, šlykštu žiūrėti. Pažvelkite į mane: aš valgau tik kartą per dieną, vos putpelės kiaušinį – man reikia prižiūrėti figūrą, juk esu modelis, pozuotoja.

Feodosija, dėl proto ligos atleista iš ideologinio žurnalistikos „fronto“, jau kuris laikas pozavo Vilniaus dailės institute ir labai tuo didžiavosi. Nors buvo nepakaltinama, tačiau laikė save aukštesnės prabos už sveiko proto Nadią, Terezą ar Asią. Šios pavytusios aktų pozuotojos, dėdės Semo sugėrovės, žinoma, negalėjo pasigirti nei humanitarinių mokslų diplomais, nei giminystės ryšiais su sovietinės nomenklatūros šulais, nei išprusimu ar intelektu. Tarp šių „tamsių“ moterų ir Feodosijos tvyrojo šiokia tokia įtampa, dvelkė lengvas nepasitikėjimo šaltukas. Bendradarbės vengė Feodosijos, niekur per pertraukas su ja neidavo – kavutės popiet negurkšnodavo ir susiveikto butelio turiniu nesidalydavo.

Feodosija tą kartą pati prisėdo prie Šepučio. Nors kavinėje buvo tuščių staliukų, tačiau pasirinko būtent jį.

– Ilgai visa tai nesitęs, – lyg senam pažįstamam ėmė visiems girdint kalbėti. – Geriausiu atveju pratrauks dar metelius kitus. O tada, pirmajam kritus, viskas pradės siūbuoti. Jau dabar pelenai iš subinių byra. Pats gi matai: dirbtiniai žandikauliai, širdies stimuliatoriai, persodinti inkstai, svetimas protas – žodžio išlementi nesugeba.Visi sukriošę, vienas už kitą baisesni. Ir niekas jų nepasiges – niekas!

Šeputis mandagiai klausėsi. Iš pradžių ne ką tesuprato, tačiau po kurio laiko ėmė įtarti, ar kartais ne antisovietines kalbas varinėja ši dailių kojų nevisprotė.

Įsiklausęs suprato, kad Feodosija kalba apie patį SSKP CK politinį biurą! Buvo užsivedusi. Tiek generaliniam, tiek „antrajam suslikui" (taip ji vadino Suslovą), visiems tiems „grišinams", „andropovams", „černenkoms", „panomariovams", „pelšėms" ir jų sekretoriams, instruktoriams, referentams, net eiliniams partorgams pranašavo greitą galą, neabejojo, kad „ne tik jie, bet ir naftalinu prasmirdusi šalis nugrims į istorijos šiukšlyną". Toks pats likimas, sakė, ištiks ir vietinius Maskvos padlaižius – „grišKevičius" su „maniušiais". Užsiminusi, kad karas Afganistane dar niekam (net anglams) laimės neatnešė, staiga liovėsi kalbėjusi.

Pačiupo Šepučio ranką, uždėjo sau ant krūtinės. Tvirtai prispaudusi sudrėkusį delną, paklausė:

– Ar jauti, kaip plaka mano širdis?

– Aha, – išlemeno Napalys, tą rytą nepasirengęs staigiems jausmų protrūkiams.

– Labai karšta.

– Vasara. Toks metų laikas, – nieko geriau nesumojo pasakyti staiga nubalęs Napalys.

– Tu apsimeti, o gal durnas? Aš tau sakau: mano širdis karšta.

– Jo, – galutinai sutriko Šeputis.

– Koks tu juokingas... Ateik, vaike, pas mane į svečius. Aš tavęs šiandien lauksiu apie šeštą.

– Kur ateiti?

– Tu surasi.

Feodosija paleido sudrėkusią jo ranką. Kosmetiniu pieštuku paskubomis pakeverzojusi ant servetėlės adresą, nuėjo atgal į Dailės institutą, kur turėjo pozuoti stojantiesiems.

– Karvės! Šliundros! Kurvos! – išeidama drėbė tiesiai į akis raudonžandėms bufetininkėms.

Šeputis liko sėdėti kaip žaibo trenktas. Amą atgavo tik prisiartinus dėdei Semui.

Su geranoriška Asios, Terezos, dėdės Semo ir dar vieno savanorio pagalba išstudijavęs paslaptingus krengelius ant servetėlės, išsiaiškino, kad Feodosija gyvena Lazdynuose, apdovanotuose garbinga Vladimiro Iljičiaus Lenino premija, į juos galima nusigauti troleibusu arba geltonu autobusu „Ikarus".

Napalys, vis jaukiau ir jaukiau sėdėdamas „Vaivoje", šiek tiek dvejojo: važiuoti šiandien ar nevažiuoti... Tačiau provincialo smalsumas, lemtingai prisėdusios Nadios išmesta moneta su neklystamu „Taip" ir dar vienas šimtas „dėl drąsos" nugalėjo – ryžosi aplankyti jį pakvietusią psichinę ligonę.

Feodosija gyveno blokiniame penkiaaukštyje prie pat autobusų stotelės, greta parduotuvės, šalia metalinio arklio, panašaus į kuiną. Pirmiausia, kas įėjusiam į butą Šepučiui krito į akis, buvo ne Feodosija, pasitikusi jį nuoga, o įtartinai ideali švara ir knygų kalnai. Koridoriuje ir kambariuose jų buvo šimtai, gal net tūkstančiai.

Daugybė tomų, tarsi pasirengę kovai romėnų legionai, dešimtimis aukštų buvo surikiuoti lentynose: auksinis Gogolis, odinis Dostojevskis, drobinis Mieželaitis, dermantininis Turgenevas, celofaninis Bieliauskas, Tolstojus, Marcinkevičius, Puškinas, Mickevičius, Lermontovas, Leninas, Sluckis,

Cvirka, Šolochovas ir t. t. Greta jų – deficitinės „Drąsiųjų kelių“, „Horizontų“, „Siluetų“ serijos, SSKP XXII, XXIII, XXIV suvažiavimų medžiaga, žurnalisto Genriko Zimano atsiminimai, Liongino Šepečio „Modernizmo metmenys“, Sauliaus Tomo Kondroto „Žalčio žvilgsnis“... Šios intelektualinės gėrybės, žurnalų *За рулем*, *Kobieta i Życie* komplektai buvo saugomi už stiklo, labai pagarbiai. Galėjai įtarti, kad dėl šios pagarbos nė viena knyga (ar žurnalas) taip ir nebuvo atversta ar perskaityta.

– Tai mano vyro, – atspėjusi nebylų Šepučio klausimą paaiškino Feodosija, kai šis susidomėjo prašmatniu tritomiu „Сионизм – тайное оружие американского империализма“. – Jis čia nebegyvena.

Tą pačią akimirką Feodosija kažkur dingo. Praradęs susidomėjimą knygomis, lentynose saugomu krištolu ir Afrikos suvenyrais, Šeputis išėjo į balkoną įkvėpti gryno oro, kitaip tariant, parūkyti.

Liepos karštis buvo jau nuslūgęs, kvėpuoti darėsi lengva. Pavakarys blokiniuose Lazdynuose metė daugybę tirštų šešėlių, visi jie Šepučiui pasirodė neįprastai nykūs – kažkokie kvadratiniai, nepataisomai buki.

Keliskart nusispjovęs ant apačioje stovinčio „Moskvičiaus“ stogo, Napoleonas dairėsi po penkiaaukščio kiemą.

Priešais tokį pat penkiaaukštį – antrą, trečią, ketvirtą – ankštoje smėlio dėžėje kapstėsi keli mažyliai. Ant išklerusio suoliuko prie laiptinės po tujomis, apnuoginusi kelius prieš saulę, sėdėjo senutė. Sustingusi į vašką, ji žvelgė tolumon – karinio Šiaurės miestelio pusėn, kiaurai per gelžbetoninius blokus. Turbūt matė ten praeities šmėklas. Retkarčiais prabirbdavo pro šalį ZIL'as, LAZ'as, MAZ'as arba KAMAZ'as, rečiau – apdulkėjęs „Žiguliukas“. Iš gretimo lango panašia tonacija atsišaukė radijas – nepakaltinamas kvailys stūgavo nesibaigiantį priedainį „Nanai-nanai, nanai-nanai...“

Visa tai, kaip ir danguje paliktas naikintuvo takas, Napoleonui atrodė beprotiškai svetima, jis jautėsi lyg atsidūręs kitoje planetoje, visiems laikams ištremtas pas marsiečius be teisės susirašinėti, o juo labiau sugrįžti ten, kur

vos prieš valandą jautėsi tarsi žuvis vandenyje – nerūpestingo gyvenimo stichijoje, Vilniaus širdyje. Pirmą kartą Šeputį apėmė klaikus liūdesys, iki tol nepatirtas tuštumos, beprasmybės jausmas.

Ir tada, nieko nesakęs, Napoleonas tyliai tyliai išslinko iš Feodosijos namų.

Vos pravėręs dermantinu aptrauktas duris, pasišokinėdamas leidosi laiptais žemyn iš ketvirto aukšto. Čiuožė turėklais, bėgo tekinas, paknopstomis, užduses ir neatsisukdamas. Labiausiai bijojo, kad Feodosija nepašauktų sugrįžti.

Vakarop parsiradęs į M. Gorkio gatvę, namuose rado gailiai verkiančią tetą Zosę: dėdė Semas susmuko kieme, todėl jį vėl išvežė į *ЛТП – Лечебно трудовой профилакторюм*, taip vadinasi ta baisi įstaiga, girtuoklių kalėjimas.

Tai jau trečias ar ketvirtas kartas, kai dėdę Semą „supakuoja". Susumavus jis atsėdėjęs *ЛТП* (buvusiame Seserų vizitiečių vienuolyne, Rasų g. 8) septynetą ar aštuonetą metų. Kaskart, tariamai apgydytas nuo alkoholizmo ir paleistas į laisvę, vėl ten patekdavo. Yra įrašytas į jų kartoteką GDP nr. 1, ir taip bus visą gyvenimą.

Šiek tiek paliūdėjusi, teta Zosė nusiramino. Išgėrusi stiklinę drumstos trauktinės, greitai rado ir teigiamų šios nelaimės pusių.

Po antrosios stiklinės prisipažino, kad dėdė Semas jau gerokai yra jai įgrisęs dėl savo gastrolių, neprognozuojamo elgesio, įtartinų draugelių, kurių tuntus čia atsivesdavo. Ji nenorinti Šepučiui nė pasakoti, kiek nuo tų girtuoklių prisikentėjusi, kokius pažeminimus patyrusi.

Be to, dėdė Semas nuolatos atima iš jos skurdžią šokėjos pensiją, smurtauja, kaip vyras yra jau nebeveiksnus. Ir kam jis toks reikalingas? – stebėjosi teta Zosė. Tačiau dėl vieno dalyko esanti jam dėkinga. Ne dėl suluošinto gyvenimo, žinoma, ar sužlugdytos balerinos karjeros, o dėl „pupulio Šepučio". Turbūt ne kas kitas, o gerasis Dievulis, jau ne pirmus metus vedžiojantis dėdę Semą po Vilnių, atvedė į šiuos namus Napoleoną. O kaipgi kitaip? Sulaukus brandos, galutinai smukus, kai iš gyvenimo jau nieko nebesitiki-

ma, ir štai – tokia moteriai laimė. Juk dabar abu galėsią džiaugtis gyvenimu, niekas netrukdys, bus apsčiai vietos ant sofos vartaliotis.

Tai buvo gryna tiesa. Dar tą pačią naktį Napoleonas patyrė, kad teta Zosė nesišvaisto žodžiais. Išnaudotą, išsunktą kaip mazgotė, ryte jį pažadino ne saulės spinduliai (užuolaidos buvo saugiai užtrauktos), o pačiškintų keptuvėje svogūnų kvapas, palovyje pastatytas „Žigulinio" alaus butelis. Vos spėjęs pasistiprinti ir atsigaivinti, sugulovas vėl buvo pristatytas „prie darbo".

Įaudrintos vaizduotės tetai Zosei buvo nė motais visi tie vaikiški pasiteisinimai, neva jam skauda galvą, netgi prasidėję sėdmenų traukuliai, širdies negalavimai, aštrus nepakankamumas, pramaišiui su ūmiu apsinuodijimu... Ji, sekso vilkė, po daugelio metų pasijutusi vėl laisva, sužvėrėjusi, alkana, be to, tikroji šių namų šeimininkė, ketino lovoje pritaikyti vėl atgimstančius balerinos sugebėjimus, kuriems atsiverti padėjo jaunas Napalio kūnas.

Vergovė tęsėsi savaitę ar dvi – tai buvo laikas, kai diena ir naktis prarado skiriamuosius bruožus. Išsekintas, po alinančios akrobatikos numetęs ne mažiau kaip tris kilogramus, vieną dieną ištrūko į „Vaivą".

Nebepajėgdamas kur nors toliau pasislėpti, prisėdo tamsesniam kampe ir iš baisios širdgėlos šaukšteliu ant medinio stalo išraižė Feodosijos bibliotekoje perskaitytą išmintingą graikų gydytojo Galeno apibendrinimą:

Po sueities visi gyvūnai būna liūdni, išskyrus gaidžius ir moteris.

Vos baigė brūžinti, prisėdo Feodosija. Ji nepriekaištavo, nereikalavo pasiaiškinimų, net neužsiminė apie tai, kas atsitiko Lazdynuose. Nieko nesakiusi paėmė Napoleono ranką, švelniai švelniai perbraukė aliuminiu šaukšteliu per veną ir ėmė burti:

– Tavęs, vaike, laukia didi ateitis. Tu darysi stebuklus ir didelius dalykus. Kai moterys eis doros, o vyrai – nuodėmės keliu, tu antrą kartą atvyksi į

Vilnių. Prie Aušros Vartų pašauksi savuosius. Ir su jais vaikščiosi, kalbėsiesi, dalysiesi paslaptimis, esančiomis už šio miesto sienų, už pasaulio ribų. Atskleisi, kas bus visų laikų pabaigoje. Ir būsi nepakaltinamas. Ir niekas tavęs nepažins. Nes tu būsi didelis, pats didžiausias visų laikų „niekas".

– Ko prikibai prie mano Šepučio?! – staiga išdygusi prie staliuko kibo Feodosijai į plaukus teta Zosė. – Jis mano!

– Ką? Ką tu pasakei!? Pakartok!

– Mano!

Akimirksniu užvirus nuožmiai kovai, pasižiūrėti kraują kaitinančio reginio subėgo visi kavinės lankytojai.

Ir Feodosija, ir teta Zosė čia turėjo savų simpatikų. Pirmąją beveik šimtu nuošimčių palaikė akademinis jaunimas, antrąją – nesuprasti ar dar neįvertinti įvairaus plauko menininkai, kurių „Vaivoje" anuo metu būdavo kaip prišikta. Tiek vieni, tiek kiti, ragindami įsisiautėjusias moteris nesidrovėti ir pribaigti viena kitą, azartiškai spygavo, ėjo lažybų, kuri favoritė laimės.

Napoleonas prie savo stalelio sėdėjo tarsi būtų niekuo dėtas, tariamai pašalinis stebėtojas. Sumojęs, kad protingiausia bus nesikišti, giliai širdyje vis dėlto džiūgavo. Juk dėl jo, prieš mėnesį dar niekam nežinomo atvykėlio iš provincijos, dvi puikios moterys (nesvarbu, kad viena be dantų, o kita be proto) dabar pešasi. Be to, pliekiasi atsakančiai – iki kraujų. Nagais drasko akis, rauna plaukus, spardosi, spjaudosi, žada viena kitą patykojusios aplieti sieros rūgštimi, po to skustuvu gerklę perrėžti...

Galima sakyti, kova baigėsi lygiosiomis, mat kažkas iš arčiausiai prie durų stovinčiųjų pranešė, kad atvažiuoja „voronokas". Šiam dar nesustojus, žiūrovai nėrė į lauką ir pabiro kas kur. Drauge „nusiplovė" ir Šeputis su teta Zose, nenorėjusia gauti 15 parų ar atsidurti pas dėdės Semo garbinamą sukilėlį Kosciušką.

Jiems grįžus namo, įsižeidusi teta Zosė kurį laiką su Napoleonu nesikalbėjo. Tačiau tylėjimo pusvalandžiui skausmingai prailgus, atleido už

neištikimybę. Šiam ėmus maivytis ir brangintis, netrukus jau pati prašė atleidimo – šliaužiojo keliais, bučiavo kojas, sunėrusi dangun iškeltas rankas meldė, kad Šeputis neišeitų pas Feodosiją į Lazdynus.

Sumojęs, kad tai ypač palanki proga, meilužis susitaikymo pretekstu išsireikalavo nemažai privilegijų: rakto nuo buto, teisės išeiti ir grįžti, kada panorės, kišenpinigių ir ne daugiau kaip trijų sueičių per savaitę.

Dėl paskutinio punkto užvirė karštos derybos. Staiga vėl pražydusi teta Zosė ultimatyviai siūlė Napoleonui išeigines tik pirmadieniais ir kas antrą trečiadienį. Tačiau šis nesutiko, argumentavo, kad tokios katorgos ilgai nepatemps.

Po vidurnakčio radę kompromisą, suderėjo, kad Napoleonas dirbs nuo pirmadienio iki ketvirtadienio, išskyrus šventes – Gegužės 1-ąją ir 9-ąją, Lapkričio 7-ąją, Kovo 8-ąją, SSRS konstitucijos, Sovietinės armijos dienas ir Naujuosius metus.

Sukirtę rankomis, sugulė į lovą. Pasak tetos Zosės, tai buvo trečiasis rugpjūčio antradienis.

Ištisą savaitę Šeputis mėgavosi išsiderėtomis privilegijomis. Nors ir iškamuotas varginančių *pas de deux* su teta Zose, stačia galva pasinėrė į tris nuodėmingus „r“ – rūkymą, roką, rašalą.

Už tetos Zosės duotus kišenpinigius linksminosi su sėbrais, su pažįstamais „iš matymo“, vaišino panas. Su jomis, tuntais apspitusiomis ir dažniausiai be priežasties kikenančiomis, įniko lankytis Trakuose, prie Žaliųjų ežerų. Pramogaudavo Verkiuose, Valakupių pliažuose, Gedimino pilies bokšte, Vingio parke, Barbakane, „Vaivoje“ prie „namų“ ar kulinarijoje šalia universiteto. Vaikščiodavo įvairovės dėlei ir į „Bačką“ greta Šv. Nikalojaus cerkvės, į geležinkelio, autobusų stotis, į apsėstą iš visų pusių „Tauro ragą“ ir, žinoma, Dailės parodų rūmus (čia, triukšmingoje Vilniaus bohemos kavinėje, dirbo bufetininkė Onutė, užsibrėžusi tikslą sukrauti vaikams ne tik dvasinius, bet ir apčiuopiamus turtus, todėl kavos nepamiršdavo pagardinti acetilo ar boro rūgštimi).

Vis dėlto viena vieta jam buvo tabu. Kad ir kiek Šeputį, stabtelėjusį prie Vilnelės, Neries ar bronzinio Petro Cvirkos nusilengvinti, įkalbinėdavo, kad ir kaip primygtinai būsimieji konteinerių naršytojai, Nepriklausomybės Akto (antrojo) signatarai, bankininkai, Europos teisės ekspertai ir šiaip ateityje gerbsimi Lietuvos žmonės siūlydavo užsukti į Rotondą, šis, atsirėmęs į postamentą ar įsitvėręs turėklų, stovėdavo užsispyręs lyg asilas ir net maldaujamai kviečiamas neidavo. Šios visų mylimos vietelės Sereikiškių parke jis, net ir aptemus sąmonei, vengė kaip velnias kryžiaus. O kodėl, niekas taip ir nesuprato. Į visas pašaipas, pasvarstymus, neįtikėtinas versijas, hipotezes Šeputis atsakydavo didvyrišku tylėjimu.

Deja, laisve Vilniuje Napoleonas džiaugėsi neilgai. Lyg perkūnui iš giedro dangaus nugriaudėjus, sužinojo, kad jau prieš kelis mėnesius buvo išbrauktas iš studentų sąrašų. Vilniaus pedagoginis institutas, gavęs oficialų raštą iš blaivyklos, Šeputį nedelsdamas išmetė iš švietimo darbuotojų kalvės. Dekanatas įteikė dar ir grėsmingą šaukimą į armiją – perkopęs aštuoniolika, turėjo atlikti pareigą sovietinei tėvynei.

Išgirdęs šią žinią, Napoleonas patyrė šoką. Jautiesi prislėgtas, nusiminęs. Ilgai draskėsi, raudojo, grasino nusižudysiąs, bet į armiją neisiąs ir kacapams netarnausiąs.

– Juk turi būti kokia nors išeitis?! – desperatiškai blaškėsi po kambarį, vildamasis, gal teta Zosė jį išgelbės.

Tačiau įtakingų pažinčių nei Pedagoginiame institute, nei Lenino rajono kariniame komisariate ji, deja, neturėjo, o ir jos supratimas, kas galėtų atsitikti Šepučiui, patekusiam į armiją, buvo labai miglotas. Balerinos manymu, tasai *salagų* ir *dembelių* lageris – tai kažkas panašaus į nerūpestingų paauglių stovyklą. Iš pradžių ji buvo pasiryžusi laukti, „kiek reikės“. Tačiau sužinojusi, kad tarnyba trunka dvejus ar netgi trejus metus (ne ką trumpiau už bausmę, paskirtą dėdei Semui), prisiminė girdėjusi, kad yra būdų, kaip išvengti šios nemalonios pareigos.

– Galėtum apsimesti pilnapadžiu, jų visais laikais į kariuomenę neima.

– Tai neįmanoma, – iš nevilties kramtydamas nagus, abudu sveikus padus parodė jai Šeputis.

– Tada mižnium.

– Kuo?!

– Bet tam reikia geležinės valios.

– Jos man užteks, – patikino Napoleonas.

Sumanumu blykstelėjusi teta Zosė papasakojo iš vieno garsaus dailininko monumentalisto (o gal rašytojo, publicisto ar sovietinio žurnalisto, pagaliau nesvarbu – „atstok"!) baro tualete girdėjusi, esą neužtenka medicininei komisijai pasakyti, kad tu – mižnius. Sudėtingiausia ištverti bandymus, patvirtinsiančius, kad toks iš tikrųjų esi.

Pasak to garsenybės, įtari karo medikų komisija, kad įsitikintų, ar šaukiamasis nesimuliuoja, paguldo jį karo ligoninėn ir užrakina palatoje be langų. Jei nori įrodyti, kad neapsimeti, o esi mižnius iš prigimties, reikia kelias paras nemiegoti ir lovon myžčioti tiksliai pagal grafiką – neturinčiam laikrodžio, tai gana sudėtinga. Reikia ne savaitę ir ne dvi treniruotis, kaskart mintyse skaičiuojant, tarkim, iki penkių milijonų, ir tik tada jau myžti į lovą.

Šeputis ryžosi nedelsdamas išbandyti šį metodą. Atsiguląs į lovą, pasikišo po galva rankas ir ėmė kantriai skaičiuoti...

– Jūs neturit teisės čia riogsoti. Jūsų pareiga liudyti, – nespėjusį suskaičiuoti iki dešimties tūkstančių Šeputį sugrąžino realybėn Raudonkepuraitė.

Apdujusį žvilgsnį Napoleonas įsmeigė į priešais esančią maisto prekių parduotuvę. Jos pašonėje įsikūręs restoranas nei išvaizda, nei aromatais nepriminė senais laikais šioje vietoje veikusios „Vaivos". Prie parduotuvės būriavosi grupelė jaunuolių, susirūpinusių „reikalais reikaliukais", atrodo, jie turėjo panašių polinkių kaip kadaise jis pats.

– Kelkitės gi, eime, – trūktelėjo Raudonkepuraitė už marškinių Napalį, vis dar nesusigaudantį, kuriame laiko sluoksnyje jis atsidūręs, praeityje, dabartyje ar ateityje.

Marijano stumteltas dalgikočiu, Šeputis pakluso, leidosi Pilies gatve apačion, netrukus atgimsiančių Valdovų rūmų – iš pelenų ir griuvėsių prisikėlusio šalies simbolio link. Juo labiau kad valdovo sostas ilgai tuščias nebūna, žiniasklaida džiūgaudama jau praneša:

Šiomis dienomis mūsų šalyje simboliškai lankosi tiesioginis Lietuvos sosto įpėdinis, Mindaugo II (hercogo Vilhelmo von Uracho) vaikaitis, atsargos karininkas ir girininkas, kunigaikštis Inigo von Urachas.

Vilniuje ir Kaune kunigaikštį Inigo von Urachą pasitiko ne tik monarchistai ir Bajorų karališkosios sąjungos nariai, bet ir aukšti politikai. Mindaugo II vaikaitis buvo priimtas „Lietuvos karalystės" senate, pasimatė su Lietuvos bajorų karališkosios sąjungos vadu – Kauno miesto savivaldybės Civilinės metrikacijos biuro vedėju.

Tačiau karališkoji apmąstymų gija nutrūko, dar nepriėjus Šventaragio ir Barboros Radvilaitės gatvių sankirtos, nes Marijano dalgikotis pakreipė Šeputį kairėn – siaura Skapo, buvusia SSRS liaudies artisto Juozo Tallat-Kelpšos, gatve, kuria eidamas jis ant sienos suspėjo perskaityti raštišką kažkokio Adomo, turbūt neseniai lovoje apsikiaulinusio prieš mylimąją, pažadą: „Ieva, nenusimink, vis vien susitiksim anksčiau ar vėliau."

Buvusi vienaakio Kutuzovo aikštė dabar vadinosi Simono Daukanto. Sovietmečiu čia veikusiuose Menininkų rūmuose įsikūrė Prezidentūra. Ant jos stogo plaikstėsi Prezidento vėliava, bylojanti, kad šalies vadovas, kitaip nei Šeputis ar Dainų šventės dalyviai, yra savo vietoje, niekur neišvykęs. O svarbiausia ir netgi labai tikėtina, sunkiai dirba Lietuvos labui su visais savo patarėjais...

Kadaise čia buvo Rusijos imperijos Generalgubernatūra, nuo 1898 iki 1914 metų stovėjo paminklas grafui Michailui Muravjovui, 1863 m. sukilėlių korikui. Pasak legendos, kažkas slapčia ištepliojo postamentą vilko taukais, todėl naktimis prie Muravjovo subėgdavo miesto šunų rujos ir siaubingai kaukdavo.

„Sveikam protui – taip!“ „Valdžia neatims iš mūsų Simpsonų!“ „Sovietmečiu draudė tikėti, dabar uždraus mylėti!“ – karingais aktyvisčių ir joms prijaučiančių anarchistų transparantais susidomėjo Šeputis.

Atidžiau apsidairęs, visai greta, priešais Prezidentūrą, išvydo ir keletą kitokių: „Prezidente, pasirašyk, išgelbėk vaikystę!“, „Sveikas protas = priimtas įstatymas“. Šiuos negausių krikščionių raginimus nuo visokiausio blogio apsaugoti vaikus papildė skustagalvių išskleistas žydras audeklas su Lietuvos visuomenei, matyt, svarbiu, prasmingu ir informatyviu užrašu: „Labai, labai negraži spalva.“

– Jūs „už“ ar „prieš“? – kaip vapsva prikibo prie Šepučio riebių šlaunų moterėlė. Ji buvo arba šizofrenikė, arba žymi menininkė, mat, nepaisant solidaus amžiaus, buvo susipynusi kasas, padabintas rausvais kaspinais. – Sakykite, jūs „už“ smurtą ar „prieš“ vaikų teises? – teiravosi ir išskleidė paslaptingo turinio transparantą, kuriame juodu ant balto buvo užrašyta:

HAVUZA GIRMEK TEHLIKELI VE YASAKTIR
DO NOT ENTER DANGEROUS AND FORBIDDEN
HIER BETRETEN IST VERBOTEN UND GEFÄHRLICH
КУПАТЬСЯ В БАССЕЙНЕ ЗАПРЕЩЕНО И ОПАСНО

– Atėjus laikui, jis pasisakys, – ėmė raminti transparantu įsimosavusią protestuotoją Raudonkepuraitė. – Būkite ir jūs, gerbiamasis ponaiti, kantresnis, – nepabijojo stumtelti šalin spuoguoto radikalo. – Marijanai! – arčiau Šepučio pašaukė savo apsauginiką Raudonkepuraitė.

– Apie ką turėčiau kalbėti? – suglumo Napoleonas, išvydęs priešais save televizijos kameras. – Jau dabar ir kalbėti? – dairėsi tai į TV ir radijo reporterius, tai į dienraščių žurnalistus, brukančius jam panosėn diktofonus.

– Kalbėk.

– Kai užsidegs raudona kameros šviesel ė, tada kalbėkite.

– Jau, – timptelėjo Raudonkepuraitė Šeputį už marškinių skverno. – Kalbėkit. Kalbėkit gi, viską jiems mūsų vardu pasakykit.

– Varyk! – padrąsino skustagalvis.

– Nagi! – nebetvėrė savo kailyje riebių šlaunų moterėlė. Staiga susvirduliavusi, ji juodai dažytais nagais įsikibo į savo draugę, laikančią A4 formato plakatą su paslaptingu užrašu: „Pupuli, šalin rankas nuo vaikų!"

Napoleonas įkvėpė sostinės oro. Kad būtų drąsiau, valingai užvertė smakrą – pažvelgė į spiginančią, visą Kristaus karalystę nutvieskusią saulę.

– Šiandien, gerbiamieji, aš nesiruošiau kalbėti, – markstydamasis ir gėdingai nebepajėgdamas nuslėpti jaudulio pradėjo. – Tačiau pasvarstęs ir pasitaręs su bendražygiais, nutariau tarti keletą žodžių visiems mums rūpima tema. Tad noriu pradėti nuo nerimo, – trumpam nutilo. – Nerimas... Kas tai per daiktas? Tylos drebulys? Saulės dėmė? Ožiaragio atogrąža? Galbūt nerimas – tai upelio ar gyvybės šaltinio čiurlenimas? Jūros ošimas? Vandenyno gausmas? O gal tai meilė? Ištikimybė? Pareiga? Kas šiandien mums čia ir dabar yra nerimas?

Dar valandėlę pasvarstęs visuomenės nerimo tema, Napalys įsivažiavo. Iš pradžių kalbėjo miglotai – apie santarvės-bambagyslės dvasingumą, netobulus Kristaus karalystės įstatymus, normatyvinę išmintį, sąmoningumo erdvę, meilės prakaitą, dorųjų organizmų šventumą, angelų sielos ekologiją, mistinę dermę, adoracijos magnetizmą... Bet pamatęs, kad gerokai aptirpo klausytojų, vikriai peršoko prie apverktinos daugiabučių būklės, branduolinės energetikos ir dujotiekių.

Po pusvalandžio, vėl prikaustęs klausytojų dėmesį ir davęs sočiai pylos nusikalstamiems Šiaurės, Rytų, Vakarų ir Pietų pinigų srautams, visų šalių žaliesiems ir kairiesiems, savo idealus išdavusiems dešiniesiems ir centristams, Napalys trumpai pakalbėjo apie spragas, piktžaizdes, bankininkystę, erkes, sveikatos ir krašto apsaugą, užsienio politiką ir, žinoma, Lietuvos kultūros sutemas.

Čia, prie Kristaus karalystės kultūros griuvėsių, gal būtų ilgiau apsistojęs, tačiau mintis vijo mintį, todėl, žurnalistams nervingai jau žvilgčiojant į laikrodžius, nepabūgo panagrinėti, nors ir paskubomis, svarbių geros kaimynystės ir strateginės partnerystės niuansų, visuotinio atšilimo, dvasinio bei fizinio nepajėgumo, terorizmo grėsmių ir, žinoma, globalizacijos iššūkių.

Keliais sakiniais išsėmęs humanitarinės pagalbos Pietryčių Azijai, vandens stygiaus Afrikoje ir tamsuomenės privalomojo švietimo temas, Šeputis perėjo prie planetų ir tobulintinos visatos karalystės sandaros:

Karalius = Dvasia
Karaliaus draugai = Meilė
Tarnystė = Širdis
Karališkieji terapeutai = Protas
Dieviškasis gydytojas = Kristus karalius
Auksakalys = Savasis aš
Vaistų mišinys = Išsilaisvinimas

O tada, ant saulės užslinkus pasiklydusiam debesėliui, staiga prisiminė tėviškę – šermukšniais, meldais ir lelijomis apaugusį vaikystės tvenkinį, kuriame, įsipainiojęs tarp ajerų, o jie aštrūs kaip skustuvai, ištisą valandą skendo. Prisiminė nepataisomai sulūžusią šulinio svirtį, išsekusį vandenį, apgriuvusią tvorą, sutręšusį kelmą, vienaakį Margį, pririštą prie būdos ir be

perstojo skalijantį ant viso pasaulio. Nuklydo net iki Antrojo pasaulinio karo, nors tada net jo tėvai dar „šile ožius ganė"...

Napoleono galvoje tarsi sugedusi plokštelė užstrigo ir sukosi paskutinių karo dienų Berlyne vaizdai (iš šimtų, tūkstančių, begalybės matytų sovietinių filmų).

– Gal mes ir nemokame gyventi, bet mokame garbingai mirti! Toks iš požemių į nebūtį nueinančio Antžmogio šūksnis nuaidėjo 1945 metų gegužės 3 dieną. Dievas Tėvas, krintant sąžinės priekaištų bomboms, anot Friedricho Nietzsche's, jau seniai buvo miręs! – tarsi patyręs senųjų Atėnų oratorius dėstė susispietusiems protestuotojams Napoleonas.

Kol kas visi dairėsi apstulbę, nieko nesuprasdamai.

– Įdiegti, įdiegti, įdiegti idėjas į žmonių sąmonę, kad jie net nesuprastų, kaip tai įvyko! Štai ko siekė pavydėtino uolumo propagandos ministras Josefas Goebbelsas. Disciplina! Ir dar kartą disciplina! Mes eisim paskui fiurerį ir į kapą! – istorijos pamokas priminė Šeputis. –Tą 1945 metų gegužę, kvepiant pavasariui, įsisiautėjus geiduliams ir besibaigiant Antrajam pasauliniam karui, Magdos Goebbels klausa turėjo būti ypač jautri, antraip Antžmogio bunkeryje nebūtų pasikartojusi biblinė Abraomo ir jo sūnaus Izaoko istorija!

– Aš žinau! Aš įsitikinęs dėl Izaoko! Aš viską žinau apie Abraomą! – keletą kartų surikęs, Napoleonas klausėsi, kaip Cicerono ištarmės vertas jo balsas, atsimušęs į Prezidentūros langus, sugrįžta atgal ir pasklinda po Simono Daukanto aikštę, it magnetas traukdamas jau ne tik nesutaikomų idėjinių pažiūrų protestuotojus, bet ir šiaip praeivius, smalsesnius japonų, lenkų, gudų turistus, o kartu ir Prezidentūros apsaugą. Su neslepiama pagarba jie klausėsi labai miglotos, kaip ir dera tikram pranašui, Napoleono kalbos:

– Ko ant Morijos kalno Jeruzalėje neįvykdė Abraomas, padarė Magda Berlyne! Ne po Uolos kupolu, ne musulmonams šventoje Al Aksos mečetėje, o bunkeryje, efemeriško tikėjimo dėlei, drauge su nešvarios sąžinės sutuoktiniu ant eižėjančio beprotybės altoriaus ji paaukojo šešetą mylimiausių

savo vaikų: Helgą! Hildegardą! Helmutą! Holdlinę! Heldwigą! Heidrun!

Septintajam jos „H“ iš pirmosios santuokos šioje apeigoje vietos neatsirado – aviacijos leitenantas Haraldas tuo metu buvo kitur!

Mano mylimasis sūnau! – rašė laiške ideali frau, likus savaitei iki lemtingo apsisprendimo. – Štai jau 6 dienos kaip mes čia, Fiurerio (mūsų Viešpaties) bunkeryje. Papa, šešios mažosios tavo sesutės ir aš...

Mano žmona ir vaikai taip pat liks Berlyne! – tikino liaudį per radiją propagandos ministras Josefas Goebbelsas, kurio vis mažiau kas besiklausė. Tačiau 1945 metų gegužės 1-ąją paaiškėjo, kad tuose nepagydomo melagio žodžiuose buvo kaip niekada daug tiesos!

Ir šešetas nekaltų vaikelių – sušukuotų, baltai aprengtų – rūpestingos mamos pamaitintų kalio cianidu, iškeliavo anapus; paskui šiuos – ir ideali frau su savo vyru! Įsiklausykit! Antai išrikiuotas vaikelių sekstetas iš dausų dainuoja mamos Magdos išmokytą dainelę:

Ir aš žinau – kartą atsitiks stebuklas
Ir mes susitiksim.
Ir aš žinau: stebuklas – bus!

– Bus! Bus ir čia stebuklas! – Šepučiui pritarė Raudonkepuraitė.

– Apsivalykime! Išsišluokime! Išsiskalbkime! Išsibalinkime! Nepalikime nė menkiausios dėmelės, siauriausio plyšio, smulkiausio trupinėlio! – agitavo Šeputis.

– Šis žmogus turi ne tik muzikinę, bet ir vidinę – dvasinę – klausą. Jis kalba karčią tiesą Lietuvai, – neabejojo Šepučiu ilgakasė su kaspinais.

– Jis teisus, įvyks mūsų šalyje stebuklas. Jis netrukus bus! – pritariamai ėmė linkčioti galva skustagalvis.

Sujaudintas Napoleono žodžių, skustagalvio draugas nubraukė ašarą į savo atsineštą žydrą „Labai, labai negražios spalvos“ audeklą.

– Taip, mes, paprasti Lietuvos žmonės, nebemokame gyventi... – pripažino jis. – Mes turbūt nebemokame vienas šalia kito gyventi. Bet mes, Lietuvos žmonės, mokėsime garbingai numirti, – tarsi mantrą staiga ėmė kartoti, nė kiek neabejodamas, kad, reikalui esant, taip ir padarys.

Akimirką Šepučiui pasidingojo, kad Prezidentūros lange šmėstelėjo pasitempusio valstybės vadovo šešėlis.

Ir kas dabar galėtų paneigti, kad valstybės Gynybos tarybos posėdį jis ūmai nutraukė, apimtas stipraus noro pasiklausyti Šepučio?

Ir išties sąlygos tokiam vadovo poelgiui buvo palankios – ką tik šalies Gynybos taryba, siauras penkių asmenų būrelis, aptarė neatidėliotinus klausimus:

a) dėl žydų turto;

b) dėl Kristaus karaliaus intronizacijos Vilniaus rajone;

c) dėl Australijos piliečio Romano pretenzijų į Lietuvos sostą;

d) dėl galimų sodomitų ir lesbiečių eitynių grėsmės Lietuvos valstybei;

e) dėl ateivių iš nežemiškų civilizacijų ambasados projektavimo ir statybos geografiniame Europos centre – greta Vilniaus, Lietuvos Respublikos sostinės.

Surengę spaudos konferenciją raelistai – nežemiškų civilizacijų ambasados statybų iniciatoriai – šalies vadovybei priminė pageidaujantys, kad Lietuvos valdžia suteiktų sklypą statyboms, o jame iškilsiančiam statiniui pripažintų diplomatinį statusą.

Kelių kvadratinių kilometrų sklypas turėtų būti už miesto ribų, „nenavigacijos“ zonoje. Priglobusi ateivių ambasadą, Lietuva iš to turės milžiniškos finansinės ir mokslinės naudos.

Dėl pirmo, antro, ketvirto ir penkto punktų Gynybos tarybai buvo viskas aišku, tačiau trečiasis pareikalavęs šiek tiek daugiau laiko.

Kaip paaiškėjo iš Valstybės saugumo departamento pažymos, Lietuvos karalius Romanas, nenustatytu adresu reziduojantis Australijoje, buvo jau gerokai visus užknisęs, ypač Prezidentūrą. Susiveikęs valstybės vadovo rekvizitus – mobiliojo telefono numerį, asmens kodą, rezidencijos ir elektroninį adresą, siuntinėjo grasinančius laiškus ir SMS, reikalaudamas nedelsiant perleisti valdžią jam.

Tiesa, iš pradžių, kai prieš dešimtį metų ši epopėja dar tik prasidėjo, Lietuvos karalius Romanas valstybės vadovą įkalbinėjo gražiuoju. Atseit šią istorinę procedūrą būtina atlikti kruopščiai pasirengus, oriai, be žalos Lietuvos valstybės pagrindams ir įvaizdžiui. Tačiau, nesulaukęs prezidento atsakymo, mirtinai įsižeidė ir ėmė primygtinai reikalauti, kad šis užleistų valdžią nedelsdamas, atseit jam ji priklausanti pagal prigimtinę, paprotinę ir visas kitas civilizuoto pasaulio teises.

Valstybės vadovas, žinoma, iš pradžių stengėsi elgtis ne tik išmintingai, bet ir taktiškai. Išugdytas pavyzdinėje demokratijoje, kitaip nė nebūtų pajėgęs.

Tačiau ir jo šventa kantrybė trūko, kai Lietuvos karalius Romanas, užsisakęs iš Australijos per kosmoso palydovą valandos trukmės pokalbį su valstybės vadovu, kategoriškai atsisakė jį apmokėti. Iš saldžiausių sapnų pažadinęs vidurnaktį, ilgai dūsavęs ir paistęs nepadoriausias nesąmones, galutinai išerzino ne tik prezidentą, bet ir geraširdę jo žmoną, kuri čia pat, lovoje, nutarė šiam reikalui padaryti galą.

Iš dalies dėl šios priežasties ir buvo skubiai sušaukta valstybės Gynybos taryba. Pasibaigus dalykiškoms diskusijoms, apsispręsta, kaip toliau elgtis su įžūliu pretendentu į karalius, nes tasai Romanas jau ėmė reikalauti iš kaimyninių valstybių, kad atiduotų teritorijas, tariamai priklausančias Lietuvai.

Dėl tokių karaliaus Romano pretenzijų, kurias Lietuvos karalystės vardu jis išsiuntinėjo visam pasauliui SMS ir elektroniniais laiškais, buvo labai nesmagu prieš užsienio partnerius. Konfliktas bet kurią akimirką iš vietinio galėjo virsti

tarptautiniu. Karo, ne paslaptis, niekam nesinorėjo. Ypač tiems, kurie per sienas jau ne pirmą dešimtmetį taikiai stumdė kontrabandą.

– Ar girdit?! Ar girdit mane?! – šūkavo Šeputis žiūrėdamas tiesiai į Prezidentūros langus. – Ar dar esama sveiko proto?! – ėmė dvejoti, gal kartais šešėlis lange jam tik pasivaideno.

– Eikime iš čia, – timptelėjo už skverno Raudonkepuraitė. – Mūsų laukia, – stumtelėjo valdingai tarsi kokia vadybininkė. – Štai, žmonės, aš siunčiu pirma savęs pasiuntinį, kuris nuties kelią! – nuaidėjo per Daukanto aikštę šaižus moters balsas. – Taisykite Viešpačiui kelią! Ištiesinkite takus!

Napoleonas, paragintas Raudonkepuraitės, pakluso. Gausiai apspistas nepažįstamų prisiplakėlių, paramstytas mediniais kryžiais, saugomas išpustyto Marijano dalgio, patraukė Prezidentūros pasieniais, patvoriais, pro automobilių stovėjimo aikštelę... Čia, ant netikra arka papuoštos rūmų tvoros, buvo ypač pamėgę šlapintis britų *Scotland Yardo* sekliai, daug metų Lietuvon atvažiuojantys su kilnia moralinės paramos misija. Atidesnė spontaniškos procesijos dalyvio akis dar ir dabar galėjo įžiūrėti neseniai juosmens lygyje paliktą vieno Anglijos karalienės pavaldinio šmaikščią, visur ir visada tinkančią išpažintį: *Fuck you!*

Atsidūręs šalia ne mažiau prašmatnių už Prezidentūrą rūmų, Napoleonas išvydo ant blizgančio stulpo negailestingai pamautą galvą.

Tai buvo didelis pūstažandis bronzinis bokso turnyrų ir kovų be taisyklių čempionas. Grubi nosis ir suploto veido architektonika alogiškomis proporcijomis paradoksaliai priminė Šv. Velykų salyne stūksančias skulptūras.

Kai perskaitė aukso raidžių užrašą ant kolonos, tapo taip nesmagu, stačiai gėda, kad norėjosi skradžiai žemę prasmegti, nes tai buvo ne koks nors Jaroslavo Hašeko Šveikas, o Lietuvos partizanų generolas Jonas Žemaitis.

Nepakaltinamas skulptorius, veikiausiai iš kūrybinių paskatų norėjo šį žmogų estetiniu požiūriu pavaizduoti ne tik drąsų, gal todėl apvilko buta-

forine pasiuntinuko livrėja, bet ir nesaikingai protingą. Todėl, matyt, per pilnatį įkvėptas įsivaizduojamo Saliamono prototipo, nulipdė jį su nenormaliai didele galva. Užvarvolinta ant pečių, ji kėlė įtarimą, ar čia pavaizduotas žmogus nesirgo vandenlige.

Tačiau tokia estetika Vilniuje buvo simptomiška, įprasta, todėl nieko nestebino. Vienas kitą keičiantys miesto ūkvedžiai nuolat užsakydavo naujų balvonų, o kaltukų ir plaktukų meistrai auksarankiai pavydėtinai stropiai išskaptuodavo neprilygstamą herojaus karikatūrą, tarsi varžydamiesi tarpusavyje, kuris iš patvarių medžiagų iškaltas monumentas taps didesnių patyčių objektu.

Skaudama širdimi dėl bjaurios neteisybės, kad dėl šitų atgrubnagių veiksmų Lietuvos širdis, puikioji jos sostinė, jau pravardžiuojama negražių paminklų miestu, Šeputis tarsi į gilų transą paniro į jam visiškai svetimą publicistinį patosą. Bandė pasverti, ką patyręs, matęs, apie ką skaitęs ar bent girdėjęs. Drąsiai pradėjo nuo Antikos...

...Nuo senų senovės žinoma, kad Tutmosis III, užėmęs Egipto faraono sostą, su įniršiu brūžino, tepliojo savo pirmtakės Chačepsutės atvaizdus, griovė Tėbuose jos pastatytus paminklus ir statė savuosius.

Jau ne vieną dešimtmetį lietuviai Vilniuje, tarsi saiką praradę maniakai, sodino savo paminklų lysves, skubėjo palikti kuo daugiau ir įvairesnių *lituanus* tapatybę patvirtinančių ženklų.

Šis miestas, įkurtas prie upelio ir kiek platesnės upės, turėjo daug vardų, bet nė vieno tikro. Niekas nebūtų galėjęs dorai atsakyti ir į klausimą, ko šiandienos Vilnius nori – kokių švenčių, ritualų, memorialų.

Ideologija visada nugali estetiką, todėl susiklostė tradicija, kad, pasikeitus galių santykiui, vieni istoriniai ženklai čia mirdavo natūralia mirtimi, kiti būdavo sunaikinami, demontuojami ar iškeliami kur nors atokiau, kad nebadytų akių, nepiktintų naujųjų miesto ar valstybės šeimininkų. Galbūt todėl, nuolat persistumdant ir vykstant nenutrūkstamai vertybių kaitai, išnyko ne tik pagarba, bet ir meilė šiam miestui. Su įkvėpimu aprašytų meilės

istorijų čia atsirastų irgi vos viena kita – Barboros ir Žygimanto Augusto, nelaimingojo Bazilisko drama...

Švęstu vandeniu kunigų apkrapintoje Vinco Kudirkos aikštėje, Gedimino stulpų fone pastatytas surdutu vilkintis Lietuvos himno autorius kažkodėl stulbinamai panašus į Raskolnikovą, jau aplankiusį senutę... Aistringą XIX amžiaus pabaigos tautos sielos gydytoją galima supainioti ir su kunigaikščiu Myškinu... Iš to galima drąsiai diagnozuoti, kad monumento autorius „Idiotą" skaitė pramaišiui su „Nusikaltimu ir bausme".

Toje vietoje, kur nūnai (tikėkime, giliai ir patvariai) įbesti Gedimino stulpai, prieš keletą dešimtmečių dar dunksojo sovietų armijos generolo Ivano Černiachovskio kapas. Ant postamento už kapavietės stovėjo vienplaukį 3-iojo fronto vadą su neperšlampamu lietpalčiu-palapine (*плащпалатка*) vaizduojanti SSRS liaudies dailininko, Stalino premijos laureato Nikolajaus Tomskio sukurta skulptūra.

Ištisus metus prie antkapinio paminklo ištvermingai žydėdavo gėlės, per raudonąsias šventes čia buvo pagrindinė sovietų kariuomenės atnašavimo vieta. Šiek tiek anksčiau, XX amžiaus 4-ajame dešimtmetyje, lenkų valdžia planavo kaip tik toje vietoje pastatyti paminklą Adomui Mickevičiui, bet skulptorius Henrykas Kuna nesuskubo jo baigti.

1904-ųjų rugsėjo 10-ąją, atrodytų, visiems laikams, t. y. iki šio pasaulio pabaigos, kuri įvyks Paskutiniojo teismo dieną, šalia Arkikatedros išdygo skulptoriaus Marko Antokolskio paminklas Kotrynai II – Rusijos carienei, galutinai sunaikinusiai Abiejų Tautų Respubliką. Ant cokolio buvo išliedinti jos žodžiai, ištarti ta proga: „Kas prarasta – susigrąžinta." Paminklas seniai nugriautas, bet žodžiai įsidėmėtini, nes šis miestas nuolatos prarandamas, atrandamas, susigrąžinamas ar atkovojamas... Per praėjusį šimtmetį jis kaip žaislas keliavo iš rankų į rankas, kol pagaliau kinišku marmuru pergrįstoje Arkikatedros aikštėje iš viduramžių ūkų atklydo geležinis kunigaikštis Gediminas – neginčytinas sostapilio įkūrėjas.

Jis, antra pagal svarbą lietuvių ikona, nušokęs nuo žirgo ant kilnojamąjį dzotą primenančios pakylos, sustingo zombio poza, nebepajėgdamas pakelti ne tik kalavijo, bet ir nusvirusios galvos.

Tačiau akis prie visko pripranta. Kaip antai buvo pripratusi prie siurrealistinių šūkių „Komunizmas – tai tarybų valdžia plius visos šalies elektrifikacija", „Partijos nutarimus – į gyvenimą!" Nieko nestebino nei pavojingi gyvybei, nes išskirtinai sunkūs transparantai, nei kūjai su pjautuvais, nei memorialinės lentos, biustai ir monumentai komunistų vadams.

Pasaulis iki tol dar nebuvo regėjęs tokios gausybės vieno žmogaus kopijų. Šimtais milijonų padaugintas, visais galimais būdais aprašytas, išpieštas, iškaltas, išskobtas ar išlietas Vladimiras Iljičius Leninas, įsišventinęs pasaulio proletariato vadas, vaidenosi ne tik 1/6 pasaulio, bet ir už SSRS ribų – Okeanijoje ir Afrikoje, Šiaurės ašigalyje, Bermudų trikampyje, pietiniame Žemės ir kairiajame žmogaus smegenų pusrutulyje.

Kiekviena save gerbianti socialistinė demokratija, feodalinė respublika, įslaptintas miestas, spygliuota viela aptvertas rajonas, rinkimų apylinkė ir ištuštėjęs kaimas turėjo po savo Leniną – jei ne bronzinį, tai špižinį, jei ne visą, tai nors iki pusės, o gipsinė vado galva visur buvo tokia pat privaloma kaip ir gausių jo raštų rinkinys.

Bareljefais su Lenino profiliu buvo apkabinėtos pradinių ir vidurinių mokyklų sienos. Įrėmintas gudriai besišypsantis proletariato vadas kabėdavo auditorijose, pataisos namuose, darželiuose, kalėjimuose, silpnapročių palatose. Raudonieji kampeliai, įkurti net slapčiausiose karinėse įmonėse, veikė it nedidelės šventyklėlės – komunistų koplyčios. Juose ne rečiau kaip kartą per savaitę susirinkusieji prisiekdavo ištikimybę komunistų partijai, liaudžiai ir vyriausybei.

Leninas sovietų imperijoje buvo vaizduojamas įvairiai – aukštas, mažas, su paltu, su švarku, stovintis arba sėdintis, iškėlęs arba nuleidęs ranką, įsitvėręs kepurės, gundomai užmetęs koją ant kojos, užšokęs ant garvežio,

pasilipęs ant šarvuočio arba išsidrėbęs ant kėdės, net palinkęs tarsi Rodino „Mąstytojas“. Kanonas, nors buvo itin griežtas, leido tokius nekaltus laisvumus. Svarbiausia būdavo laikytis ne tik „žmogiškų“ kūno proporcijų, bet ir portretinio panašumo, kuris neretai įgaudavo „nacionalinių“ bruožų, nelygu kur paminklas stovėdavo – Frunzėje, Rygoje ar Baku. Todėl Vladimiras Iljičius, atsistojęs šalia fontano centrinėje Taškento aikštėje, tapdavo įtartinai panašus į uzbeką, o Ufoje jo veidas įgaudavo ryškius baškirų, vadintų laukiniais mongolais, bruožus.

Vilniuje šalia išsiugdytų vietinių ir importinių komunistų leninai stūksojo keli. Lukiškių aikštėje, anuomet taip ir vadintoje – Lenino, valingai iškėlęs ranką, proletariato vadas rodė SSRS saugumo – KGB pusėn, kad primintų, kas yra tikrieji jo įpėdiniai.

Kuklių matmenų Lenino galvą turėjo ir Vilniaus geležinkelio stotis – karinis strateginis objektas. Perone buvo sumeistrautas dailus altorėlis, kuriame po nediduku pajuodusiu biustu buvo parašyta, kad susitikti su vietiniais marksistais čia apsireiškė pats Vladimiras Iljičius.

Vietiniams pataikūnams šių ženklų atrodė mažoka. Gelžbetoniniame Saulėtekyje – Vilniaus universiteto studentų miestelyje – ant asfalto iškilo skulptūrinė kompozicija, įamžinanti tariamą istorijos faktą – mitologinį Lenino susitikimą Vilniuje su gabiu bolševikų mokiniu Vincu Mickevičiumi-Kapsuku. Šis veikėjas buvo pagerbtas ir atskirai – priešais istorinę Rotušę stovėjo paminklas paltui (taip vilniečiai praminė pilką jo stovylą).

Dvigubo paminklo – vadui ir vadukui – atidengimo iškilmes transliavo Lietuvos SSR televizija, visu pajėgumu dirbo radijo stotys, zujo sovietiniai žurnalistai. „Eltos“ ir *Tiesos* reporteriai spragsėjo fotoaparatais, šaudydami objektyvais į partijos aktyvą, sovietinę vadovybę, susitelkusį nepartinių bloką. O ypač – į aukso žvaigždėmis, medaliais ir Lenino ordinais išsipuošusį erdvėlaivio „Saliut“ kosmonautą, ta proga atvežtą į Vilnių.

Nors oratoriai nuo pakylos prisiekinėjo esantys materialistai, sklido metafizika ir idealizmu persmelktos kalbos apie amžiną tautų draugystę, neišvengiamą komunizmo pergalę visame pasaulyje, neklystančią partiją, fenomenaliai talentingą didžiąją rusų tautą – marksizmo genijaus Lenino motiną.

Leninas – tai atgimimas,
Leninas – tai atgimimo šūkis.

Jungtinis „Gaudeamus" choras dainavo vietinio kompozitoriaus su poetu bendrai išjaustą kūrinį – monumentalią oratoriją. Pučiamųjų orkestras pagrojo SSRS ir LSSR himnus. Ilgakasės universiteto studentės, aprengtos butaforiniais tautiniais drabužiais, šoko pseudoliaudiškus šokius, vėliau klojo gyvų gėlių ir ąžuolų lapų girliandas Kapsukui ir Leninui po kojomis. Garbingo amžiaus svečiai, ta proga atvykę Vilniun pasižmonėti, nešė, dėjo vainikus su juostomis, atsivežtus net iš Vidurinės Azijos, ne vien iš artimesnių plačios šalies regionų, ir sakraliai sustingę fotografavosi prie jų. Ant kaspinų iš visos širdies dailyraščiu buvo parašyta, kad ir socialistinio Turkmėnistano, ir Tadžikistano, ir autonominio Tatarstano sovietinė liaudis dėkinga Kapsukui su Leninu.

Nedidelio proto, saikingo polėkio Vincui Mickevičiui, basakojam berniokui iš Suvalkijos lygumų, III Internacionalo pastumdėliui, nė nesisapnavo, kad jis bus pagerbtas panašiai kaip ir amžinai gyvas Leninas – tvariais paminklais, raštų tomais, disertacijomis, moksliniais straipsniais. Kad sovietinėje tėvynėje revoliucionieriaus vardu ir slapyvardžiu bus pervadintas net Vilniaus universitetas vietoj jo įkūrėjo karaliaus Stepono Batoro...

Tai buvo sistemos apoteozė.

Netrukus prasidėjo griūtis. Alfredo Jarry aprašytas absurdas, kad ir koks patrauklus jis galėjo atrodyti iš Paryžiaus žvelgiantiems siurrealistams, re-

alybėje nepajėgė būti patvarus, nors dėjosi esąs amžinas. Jis, kaip ir melas, fanatizmas ar akla meilė, mirtinai išvargina.

Eurazijoje sužlugus brandžiam socializmui, įvyko ne tik geopolitikos, ne tik ekonomikos, bet ir mąstymo metamorfozė. Ant sistemos griuvėsių vieni šoko, sveikindami laisvę, kiti ieškojo, ką vertingesnio galėtų įsidėti į kišenę, treti ramiausiai snaudė, kol atsibudo, kamuojami Stokholmo sindromo – karštai pamilę vakarykščius savo persekiotojus. Kad ir kas buvo anksčiau atsitikę, jiems vis tiek tai atrodė geriau, negu dabar yra.

Šventoji komunizmo „trejybė", garsioji *тройка* – Marxas su Engelsu ir Leninas – vėl baudėsi virsti garbintina ikona. Nei kūjis su pjautuvu, nei į raudonus audeklus įsisukusios svastikos jau nebekėlė pasipiktinimo, žmonės šiems ženklams pasidarė abejingai pakantūs. Gyveno užsikimšę ausis. Užsimerkę. Nebeužuosdami kvapų, kurie dar visai neseniai suvimdydavo.

Vis daugiau atsirado tvirtinančių, kad praeities liudijimai – tai melas, nesveikos vaizduotės apsėstųjų sapalionės, piktavalių kliedesiai. O finansiškai prakutę svajotojai, tariamai pavargę nuo laisvės, iš nuobodulio ėmė ilgėtis ne tik dievų rūstybės, šarvuoto *Magnus Dux* Vytauto, Kristaus ar Dangaus karalystės, bet ir iš netolimų laikų pažįstamos geležinės rankos. Agitavo už tokio valdymo privalumus, būdami tikri, kad jiems asmeniškai vergauti neteks, todėl projektavo dar drąsesnius – visuotinės despotijos, amžinojo totalitarizmo planus.

Išsidrėbę ant sofų, įsisapnuodavo, koks patrauklus tada būtų pasaulis – be prieštaravimų, įtartinų tikėjimų, erzinančių tautų, pavydžių konkurentų, užknisančių kitaminčių, nestandartinių išmatavimų nosių ar galvų, kurios, nors retai, tačiau vis dar pasirodo spaudoje ar per televizorių. Pavartę archeologinį Platoną, Nietzsche ar kokį Machiavelli, stverdavo naujai perleistą Karlo Marxo „Kapitalą", fiurerio „Mein Kampf", jo gabaus mokinio dr. Alfredo Rosenbergo rasės grynumo teoriją ir puslapis po puslapio godžiai gilinosi, net pasibraukdami aktualiai skambančias idėjas.

Bet realybėje kol kas nepajėgūs įsikūnyti fantazmai didelio džiaugsmo neteikė. Atvirkščiai – sukeldavo skausmingą kaip dantų gėlimas ilgesį, todėl jautresni svajokliai tapdavo nepagydomai liūdni. Stumdavo dienas giliai nusivylę, plūsdavosi internete, įsiutę ant viso pasaulio.

Vakarais įsijungdavo televizorių, kad atgautų dvasinę ramybę. Liaudį jau ne pirmą dešimtmetį linksmino, kas tik netingi – parsidavę politikai, negabūs aktoriai, vakarykščiai išminčiai, paversti apgailėtinais kvailiais, suvaikėję seniai, psichiniai ligoniai, pirma laiko pasendinti vaikai.

Keistos linksmybės ekrane liejosi per kraštus. Kiekvienas gviešėsi jam priklausančių penkių minučių šlovės, bet mainais turėjo kuo labiau viešai apsikvailinti ar bent apsivogti. Televizoriuje apsigyveno rinktinė kasta, kuri vadovavosi 10 šventų prodiuserio įsakymų.

– Kodėl nutilote? Žmonės laukia, – niuktelėjo Šepučiui pašonėn Raudonkepuraitė.

Napoleonas, busdamas iš gilių apmąstymų, jautėsi nepakenčiamai blaivus. Švelniai perbraukė delnu per paminklo generolui Žemaičiui koloną. Prašviesėjus galvai, klausėsi, kaip garsiai šalimais orkestras trenkia karinį maršą, bet primerktos akys staiga užkliuvo už aptriušusios eklektinių rūmų baliustrados, kalašnikovais ginkluotos sargybos, aklinai uždarytų metalinių kiemo vartų. Nugirdęs keliolika skausmingai pažįstamų keiksmų, suprato, kad yra atsidūręs ne prie Lietuvos krašto apsaugos ministerijos, o po Lietuvos SSR karinio komisariato langais, vis dar siaučiant Šaltajam karui, aštuntojo dešimtmečio pabaigoje, aname amžiuje, praeitame tūkstantmetyje...

Tą graudžiai skaistų birželio 22-osios rytą pagal ilgamečio Sovietų Sąjungos gynybos ministro, greičiausiai ir nusipelniusio gamybininko, keliskart socialistinio darbo ir SSRS didvyrio maršalo Dmitrijaus Ustinovo Maskvoje pasirašytą įsakymą trinktelėjo pilka „saža“ nudažyti metaliniai vartai. Po

aklinai uždarą Lietuvos SSR karinio komisariato kiemą pabiro pusgirčiai šauktiniai.

Paryčiais kaip malkos iškrauti iš sunkvežimių, kai kurie vis dėlto pajėgė judėti savarankiškai. Kitus teko prilaikyti. Niekas, net lydintys karininkai, tuo nesistebėjo, tokia buvo tradicija – į sovietinę armiją šaunu išeiti girtam, pageidautina, be sąmonės.

Šeputis, nacionalistinio iššūkio sumetimais nusiskutęs plikai ir apsivyniojęs galvą trispalviais tetos Zosės šalikais, iš sunkvežimio kėbulo išsirito kūlverstčiu. Iš vakaro dar neatsipeikėjęs, apsibrozdinęs, šiaip ne taip pastatytas rikiuotėn, drumstu žvilgsniu įvertino, kad didesnė dalis likimo brolių apsitaisę dar radikaliau – su moteriškais perukais, su gėlėtomis močiučių palaidinėmis, apdriskusiomis skarelėmis, prairusiais šortais, žemę siekiančiomis mamyčių prijuostėmis, žieminėmis senelių sermėgomis ar nekenčiamomis mokyklinėmis uniformomis – ankštais pasibjaurėtinai mėlynos spalvos švarkais, ant nuogų kaklų pasirišę geltonus (snargliais vadintus) kaklaryšius.

Visiems, neišskiriant ir šių rūmų šeimininko – artilerijos generolo majoro, Lietuvos SSR karinio komisaro Vytauto Mickevičiaus, tai buvo savaime suprantama. Mat šauktiniams atvykus į karinį dalinį, iš jų atimami vertingesni daiktai ir padoresni rūbai, todėl visi rengdavosi tuo, ko negaila išmesti. Išrikiuoti prieš stūgaujantį komisariato praporščiką, jie atrodė panašesni į elgetaujančių transvestitų ar pamiškės plėšikų gaują negu į sovietų armijos, kuri, niekam ne paslaptis, yra *всех сильней*, naują pamainą.

Kai rusakalbis praporščikas rūsčiai iki valios išsirėkė, pažadėjęs, kad už nusižengimus kas antrą sušaudys, Šeputis drauge su kitais atsidūrė pridususioje patalpoje. Čia, gniuždančioje prietemoje tarp pastoliais paramstytų buvusio vienuolyno sienų, trimis aukštais buvo sukalti platūs mediniai gultai. Ant jų po sakraliais skliautais tarp pūvančio maisto likučių išsidrėbę gulėjo anksčiau (ne į „avinėlio puotą“) pašauktieji.

Nesiprausę, sočiai įrūgę ir vimdančiai dvokiantys, savaitėmis nesulaukdami, kada juos iškvies, paskirstys ir išmėtys po SSRS dalinius, šauktiniai stūmė laiką girtuokliaudami. Perpratę vietinius papročius ir papirkę ginkluotą sargybą, bet kuriuo paros metu prasimanydavo degtinės, rūkalų, labai norėdami – ir merginų.

Supainioję dieną su naktim, menkai tesirūpindami higiena, vieni iš jų, ne tik fiziškai, bet ir dvasiškai nukamuoti laukimo, gulėjo apsivėmę, antri snūduriavo, nekreipdami dėmesio į myžalų balas, telkšančias po gultais. Treti, strimgalviais prisivarę iki baltųjų arklių, išsivadavę iš padorumo ir civilizacijos primestų prietarų, stūgavo, ūbavo, lipo sienomis ir demonstratyviai tuštinosi.

„Na ir ką man padarysi?! Nieko", – numodavo ranka, kai kuris nors neapsikentęs praporščikas liepdavo išsikuopti „tuos šūdus".

Tad su barokine jėzuitų pastatyta Šv. Ignoto bažnyčia sujungtame vienuolyne, kai tik jis buvo atiduotas SSRS gynybos ministerijos žinion, sklandė anaiptol ne šventeiviška ar pamaldi atmosfera. Kaip švininis debesis tvyrojo nosiaryklę draskanti smarvė, kuri per keletą dešimtmečių įsigėrė ne tik į žaliais aliejiniais dažais nuteptus gultus, skliautus, bet ir į vis dar stovintį, geresnių laikų besiilgintį altorių.

Šeputis, kaip ir kiti, netrukus apsiprato ir su smarve, ir su palaida atmosfera. Susirado laisvą gultą, sutiko pažįstamų, įsigijo draugų.

Per paslaugius tarpininkus susiveikęs vieną kitą „Skaidriosios" butelį, įsikalbėjo visiems rūpimiausia tema – apie Afganistaną, kur jau kelerius metus vyko karas. Visos kalbos sukosi apie tai, kaip neįmerkti uodegos, o jei netyčia ten patektum, kaip išnešti sveiką kailį.

Pašnekovai miglotai įsivaizdavo, kur ta šalis yra, bet nė vienas nenorėjo ten atsidurti, nepaisant rožinių svajonių apie keliones į užsienį, nes jau ne vienas pažįstamas Lietuvon grįžo cinko karste...

– Išvengti Afganistano, jei ten pašauks, žinoma, sudėtinga. Tačiau, labai norint, įmanoma, – autoritetingai kalbėjo vienas, matyt, specas. Jo nuomo-

ne, geriausia atsisakyti priesaikos, tada rusai atseit nepatiki ginklo ir paskiria tarnauti virtuvėn, į tvartą – prižiūrėti dalinio auginamus paršus, karves ar nutrijas. Tačiau tai rizikingas žingsnis. „Ne vienas pasakojo", kad ir tarp tų kiaulių negalėsi dvejus metus jaustis saugus. Daug kas per tą laiką gali atsitikti, pavyzdžiui, plyta ant galvos nukris ar pasiklydusi kulka kliudys... Ir niekas neras kaltų.

Kitas pavojus – SSRS karinis jūrų laivynas (*ВМФ*), nes jame tektų išbūti trejus metus. O jei dar mičmanas dėl žemo ūgio paims į povandeninį laivą, garantuotai grįši nuplikęs kaip kulnas. Ir visiems laikams tapsi impotentu nuo atominio laivo radiacijos. Tada nei bobų, nei laimės, nei gyvenimo, vienintelė išeitis – pasikarti.

Geriausia būti ryšininku. Sėdi kur nors šiltai prie komutatoriaus ar *ЗАС*'o – įslaptintos ryšių agentūros telefono.

Tankistu – šūdas. Artileristu – savižudybė, nes kurčias liksi. Pėstininku – nesąmonė. Desantininku – baisoka. Panašiai ir raketiniuose daliniuose – gyvas po žemėmis kaip kape mėnesių mėnesius tūnosi. Jei paims į statybos batalioną, sveikas iš ten irgi negrįši. O jei, neduok Dieve, į vidaus kariuomenę – teks saugoti kalinius zonoje, lydėti juos, vežamus traukiniais... Tų su raudonais *ВВ* antpečiais visi nekenčia – pėstininkai, artileristai, desantininkai ir kaliniai. Saugoti „zekus" – tai pačios žemiausios, šudrų kastos darbas.

– O jei tau reiktų rinktis – Afganistanas ar saugoti lageryje kalinius, ką darytum? – paklausė Šepučio iš matymo nepažįstamas pašnekovas.

– Aš? Aš būsiu ruonis – jūrų pėstininkas, – drąsiai įsisvajojo Napalys. – Su SSRS laivynu plaukiosiu ne po Baltijos ar Kaspijos, o tik po Vidužemio, Adrijos jūras. Aplankysiu Papua Naująją Gvinėją, Okeaniją, Afrikos krantus: Madagaskarą, Somalį, Senegalą, Tunisą ir Alžyrą. Kai mūsų branduolinis lėktuvnešis įplauks į Indijos vandenyną, trumpam išsilaipinsime Kalkutoj gėlo vandens pasiimti. Būsiu iš anksto susitaręs, todėl su George'u Harrissonu susitiksim Bombėjuj. Jis atsineš dar vieną elektrinę gitarą ir

drauge sukursime dainą. Sitara mums pritars genialusis Ravi Chanharas, kūrinys pateks į Liuksemburgo radijo stoties topus. Harrisonas, kuris tada jau bus mano geriausias draugas, pasiūlys, kad pasilikčiau Indijoj. Ir aš paspruksiu iš rusų laivo, lėktuvnešis išplauks be manęs. O mes su Harrisonu patrauksim per Kašmyrą į Liverpulį, pas likusius bitlus, pakeliui užsukę į Marakešą, Briuselį, Paryžių, Amsterdamą... Ten su žmona gyvena vienas senas mano pažįstamas. Bitlai susitaikys ir vėl gros drauge, o aš su jais, kaip ta japonė Yoko Ono...

– Ei, tu, bitlas, – be ceremonijų timptelėjo nuo gulto Šeputį valdinga praporščiko ranka. – Tu, tu ir tu, – taikliai badė pirštais Šepučio pašnekovus. – Visi paskui mane.

Spyriu padrąsintas, šauktinis Šeputis atsidūrė ne Kalkutoj pas legendinį bitlą Harrisoną, o karinio komisariato tualete.

Antrame rūmų aukšte įsikūręs san. mazgas buvo skirtas ne kareiviams ar šauktiniams, tai buvo vyresniųjų karininkų ir komisaro Vytauto Mickevičiaus valdos.

Generolui ypač pamėgus kabiną arčiau lango (su įsivaizduojamu vaizdu į Menininkų rūmų „šunparkį"), niekas neturėjo teisės į ją užeiti ar, neduok Dieve, klibinti rankenos, kai šios durys būdavo užvertos.

Pasak praporščiko, generolas Mickevičius šioje kabinoje puoselėdavo svarbiausius Lietuvos SSR jaunuolių mobilizacijos, net savo šeimos ir asmeninius planus. Todėl šios kabinos unitazą būtina iššveisti ypač gerai. Tam reikalui šauktinis Šeputis ir jo padėjėjai, kai tik pasirašys važtaraštyje, gaus ne tik keletą naujesnių dantų šepetukų, bet ir „Sputnik" skustuvėlių, kuriais reiks pašalinti visus nešvarumus ir nuosėdas nuo šio išskirtinai svarbaus unitazo, nuo pisuaro sienelių.

Pateikęs veiksmų planą, praporščikas dingo.

Suskaičiavę keturis pisuarus ir du unitazus, šauktiniai metė burtus ir pasidalijo darbų frontą. Šeputis, skirtingai nei kiti, nesikeikė ir nesirau-

kė, atseit kuopti karininkų išvietes – žeminantis darbas. Juo labiau kad du tokius besiplūstančius praporščikas Šusteris ką tik išsivedė, nesunku atspėti – jiems jau šviečiasi žadėtasis Afganistanas, šimtu procentų.

Pasišvilpaudamas, pasidainuodamas Šabaniausko, Dolskio ir Stasio Povilaičio („Vėl, švieski man vėl") repertuarą, Šeputis skuto parudavusias kalkių nuosėdas, trynė šepetuku unitazo bakelį ir sieneles, bandydamas kuo giliau prasibrauti pro vamzdžio alkūnę. Atlikdamas jam skirtą pareigą, buvo nerūpestingai ramus. Svarbiausia, anot praporščiko Šusterio, pasiekti tokį efektą, kad unitazas „gėlėmis kvepėtų".

Tačiau tą akimirką, kai geistinas rezultatas jau buvo ranka pasiekiamas, prasivėrė tualeto durys. Tarpduryje stovėjo komisaras Vytautas Mickevičius, artilerijos generolas majoras.

Nors Šeputis dar nebuvo jo matęs, tačiau iškart pažino iš generoliškų raudonų kaspinų, įsiūtų kelnėse. Komisaras, atrodo, buvo ką tik pabudęs po intensyvių „solo" gertynių, stovėjo patinęs, pilkas, apsivilkęs baltais apatiniais marškiniais.

Šeputis, intuityviai nujausdamas, kad šia proga būtinai turėtų generolui kažką pasakyti, ėmė dvejoti. Kariškai pasisveikinti jis dar nemokėjo. O jei ir mokėtų, tai koks jis kareivis, juk dar neprisiekęs. Antra vertus, komisariato tualete jis stovėjo su civilio rūbais, apsivyniojęs tetos Zosės šalikais. Be to, ar tinka sveikintis tualete, ar čia galioja tokios pat taisyklės kaip rikiuotėje? Galbūt yra kažkokie niuansai? Bet ir vėl, ar reikia generolui atiduoti pagarbą, jei susitikai jį prie unitazo ar besišlapinantį? Ypač jei esi be kepurės, plikai nuskustas, be uniformos, neprisiekęs, iš vakaro gėręs, jautrus, sutrikęs ir t. t. Be to, kaip – lietuviškai ar rusiškai su juo kalbėti?! Nors sovietų kariuomenėje oficiali yra rusų kalba, gal tualete ši taisyklė negalioja? O tada, jei du kariuomenėje tarnaujantys lietuviai – Napoleonas Šeputis ir Vytautas Mickevičius – susitinka išvietėje, ar jie turi teisę kalbėtis lietuviškai? Ir apie ką gi jiems kalbėtis, jei vienas iš jų yra

šauktinis, o kitas – artilerijos generolas? O jei, pavyzdžiui, jie būtų dar ir artimi giminaičiai...

Kol Šeputis svarstė, generolas Mickevičius išstūmė jį lauk iš kabinos. Užsirakinęs ėmėsi savų reikalų.

Šeputis, susižvalgęs su pisuarą gremžiančiu šauktiniu Bilu, ėmė įtemptai svarstyti, kaip elgtis toliau. Ar padoru, komisarui tupint, stovėti už durų, lūkuriuojant, kol šis baigs, ką pradėjęs? Gal derėtų išeiti į koridorių? Pasivaikščioti? Bet čia dirbti jį paskyręs praporščikas tokio nurodymo nedavė. Ir apskritai ar galima eiti į koridorių? Be to, komisariato koridoriuje patiesti raudoni kilimai, kuriais vaikšto pats generolas, pulkininkai, įvairiausi papulkininkiai su majorais ir kapitonais. Nestovėsi gi ant raudono kilimo, rankose iškėlęs šepetuką su skustuvu! O jei ir stovėsi, tai kaip atiduosi pagarbą, kai pro šalį eis karinė valdžia?

Napalys, nieko nesugalvojęs, priklaupė prie Bilo pisuaro. Jau ketino neprašytas skustelti peiliuku nešvaresnę sienelę, kai beprotiškai užsinorėjo šlapintis. Pašokęs skubiai palinko...

Kaip tik tada, kai Šeputis įpusėjo, iš kabinos išėjo susiraukęs generolas. Šniokščiant nuleistam vandeniui, stabtelėjo.

– *Familija?* – pasiteiravo.

Šeputis, kad ir kaip stengėsi, nepajėgė suvaldyti paleistos srovės. Supratęs, kad komisaras kreipiasi į jį, dar kurį laiką delsė. Tačiau generolas Vytautas Mickevičius įsakmiai pakartojo klausimą, tad nebebuvo kur dingti.

Šauktinis atsisuko.

– Šeputis. Napoleonas, – žvaliai prisistatė, viena ranka laikydamas vis dar veikiantį organą, kitos delną pagarbiai pridėjęs prie nuskustos galvos.

Tikėtina, kad per visą tarnybos SSRS ginkluotosiose pajėgose laiką komisaras dar nebuvo tokio vaizdo regėjęs. Neatitraukdamas akių, žiūrėjo, kaip ant jo batų liejasi nenutrūkstama srovė. Suakmenėjęs, panašiai kaip ir Šeputis, komisaras Mickevičius nė nebandė žengti žingsnio atgal, kad išsau-

gotų sausus bent kelnių kaspinus. Pragaištinga srovė savo ruožtu jau taikėsi prasiveržti pro duris į Lietuvos SSR karinio komisariato koridorių tiesiai ant raudonojo kilimo.

Netaręs nė žodžio, generolas trinktelėjo tualeto durimis. Jam dingus, Šeputis liovėsi šlapintis.

– Dabar tau šakės – išveš į Afganistaną, – akivaizdų faktą konstatavo Bilas. – Nebent paprašysi, kad čia pat sušaudytų.

Tačiau nieko panašaus neatsitiko. Netrukus į tualetą užėjęs praporščikas Garikas Šusteris, patikrinęs atliktą darbą, pagyrė Šeputį. Iškėlė kaip sektiną pavyzdį Bilui, nes Šepučio peiliukais ir šepetukais nugremžti unitazai blizgėjo dešimteriopai labiau už šio pisuarus. Nepaisant to, kad, anot susižavėjusio praporščiko, į unitazus ne tik myžama, bet ir šikama, taigi ir darbas dvigubai sunkesnis, šauktiniui pavyko pavyzdingai jį atlikti.

Po šio įvykio Šeputis, ne be praporščiko Gariko Šusterio protekcijos, komisariate tapo itin populiarus. Nuo šiol, užuot su visais girtuokliavęs ir drybsojęs ant gultų, nežinia ko laukdamas, jis buvo nuolat kviečiamas padirbėti karininkų soduose, statybvietėse ar prie namų.

Visada labai anksti, paryčiais, budintis karininkas komanduodavo per garsiakalbį: *Шепутис! В контрольно пропускной пункт!*

Pusiau legaliai pro sargybą išsivedę iš komisariato kiemo, įsodindavo į savo automobilį, veždavo statybvietėn (dažniausiai tai būdavo sodo namelis, rečiau – šiltnamis, šulinys pakeliui į Salininkus ar prie Molėtų plento). Pagalbinį darbininką palikę meistrui, grįždavo atgal į tarnybą, o Šeputį pasiimdavo tik vakare, baigiantis darbo dienai.

Tampydamas plytas, maišydamas skiedinį ar kalinėdamas vinis, šauktinis nesiskundė gyvenimu. Nepersidirbdavo. Kiaurą dieną gryname ore, o ne susmirdusiame vienuolyne ant gultų. Už pagalbą meistrui, statančiam karininko sode mūriuką, gaudavo sočiai pavalgyti, o kai kada ir išgerti.

Iš pradžių svaigintis mandagiai atsisakinėjo. Tačiau, neakivaizdžiai minint Dariaus ir Girėno liepos 15-ąją, kai po darbo sėdėjo už stalo drauge su statybvietėn jį atvežusiu aviacijos papulkininkiu, buvo paragintas nesilaužyti „kaip celka" ir gerti, kiek lenda. Gavęs oficialų leidimą, Šeputis dabar ir pats neretai pasisiūlydavo subėgioti į artimiausią parduotuvę alaus arba rašalo „Gintaro krantas".

Su meistrais santykiai klostėsi palankiai. Surasdavo bendrą kalbą. Dažniausiai šnekėdavosi apie bobas. Šepučio sutikti meistrai mėgdavo pasigirti, kiek kuris per gyvenimą jų yra turėjęs. Nevengė jaunajam draugui nupasakoti ir intymesnių jų anatomijos detalių.

Napalys, žinoma, nenorėdamas atsilikti nuo patyrusių meistrų, taip pat pasipasakodavo – visada apie tetą Zosę. Tiesa, M. Gorkio gatvės sceneles gerokai pagražindavo. Kartą, kai norėjo padaryti įspūdį trigubai vyresniam meistrui, vos neprasitarė ir apie Liutaurą. Pačiu laiku, vos paminėjęs Trijų Kryžių kalną, užsičiaupė.

Vieną pavakarį ta vyrams svarbia tema išsikalbėjo ir su aviacijos papulkininkiu Kučinsku.

Anuomet priklausęs čečėnų generolo vadovaujamai eskadrilei, kuri bazavosi Estijoje, naikintuvu prisiskraidęs karininkas buvo ne iš kelmo spirtas – smagiai keikėsi, skaldė anekdotus. Gyrėsi dulkinęs „viską, kas juda". Žodžiu, savas iki pat panagių vyras, nė neįtartum, kad komisariate (taikos ir karo atveju) jam pavaldus visas priešlėktuvinės gynybos skyrius: porelė pensinio amžiaus majorų, kapitonas desantininkas, mašininkė, trys civiliai ir praporščikas Šusteris, komandiruotas iš Šiaurės miestelio.

Tačiau keistas dalykas – vos grįžęs atgal į komisariatą, papulkininkis Kučinskas radikaliai pasikeisdavo. Praėjęs pro sargybą, užsitrenkus *KTTT* vartams, nusipurtydavo praeitį ir tautybę, todėl kalbėdavo pabrėžtinai tik rusiškai. Savas bičas, Šepučio užstalės draugas virsdavo debilavotu saldafonu, kontroliuojančiu, baudžiančiu ir įsakinėjančiu. Rėkdavo aviacijos papulkininkis garsiai ir daug, be priežasties ir su ja.

Sklido kalbos, kad Kučinskas yra generolo Mickevičiaus favoritas, todėl gali šiek tiek daugiau sau leisti. Pavyzdžiui, nepaklusti visagalio komisaro pavaduotojo, pulkininko Morozo įsakymams. Per vieną smagų pagėrimą papulkininkis prasitarė Šepučiui, kad su komisaru savaitgalį medžiojo – nušovė šerną ir keletą stirnų. Vėliau generolui priklausančiame medžioklės namelyje šalia Nemenčinės abu iki paryčių gėrė dzūkišką samanę ir dulkino mobilizacijos skyriaus mašininkę.

Šauktiniam Šepučiui patiko papulkininkis Kučinskas. Jis būtų mielai pas jį ir toliau sode, darže ar namuose dirbęs. Deja, vieną liepos mėnesio rytą prie *KTTT* Napoleono laukė ne jis, o pūstažandis senukas.

Taip šauktinis Napoleonas pateko dimisijos generolo majoro Gauryliaus valion.

Šiek tiek neadekvačiai visiems ir visada besišypsantis dimisijos generolas Gaurylius komisariate buvo gerbiamas veikiau iš inercijos. Prieš keletą metų vadovavęs šios įstaigos Politiniam skyriui, dabar jis buvo eilinis pensininkas, kurio praeitis, nuomonė, tikri ar tariami nuopelnai mažai kam rūpėjo. Tačiau, kilus reikalui, jis visada galėdavo tikėtis, kad gaus pagalbininkų. O dabar kaip tik tokių jam ir prireikė – generolas Gaurylius Žvėryne statėsi garažą.

Tad, praporščikui Garikui Šusteriui tarpininkaujant, generolo per vargus išprašytas Šeputis atsidūrė ant garažo stogo, ką tik aplieto derva.

Jau pirmąją pažinties dieną dimisijos generolas Gaurylius šauktiniui nepatiko. Užuot kaip karys kariui ar vyras vyrui pasiūlęs ką rimtesnio, valgyti pakišo braškių, o gerti – orumą žeminančių „Varpelių" ir „Buratinų". Šeputis, suprantama, būtų mieliau gurkštelėjęs „Tarchuno". Be to, išleistas į atsargą generolas, matyt, nebeturėjo ką veikti. Užuot rašęs memuarus ar žaidęs su anūkais, kiaurą dieną trynėsi ant garažo stogo. Visur kaišiojo apsilupusią savo nosį, bambėjo apie rūkymo žalą ir nurodinėjo, ką dar Šeputis turėtų padaryti.

Su generolu Gauryliumi, panašesniu į sodininką negu į kariškį, nebuvo apie ką ir pakalbėti, nei bitlai, nei bobos jo nebedomino. Per trumpą pietų pertraukėlę ant garažo stogo globėjiškai pavaišinęs šauktinį pigiausiu batonu ir kefyru, jis ilgesingai žvelgdavo Neries pusėn ir šypsodavosi.

O juk, jei tik Šeputis būtų paklausęs, dimisijos generolas majoras, nusipelnęs Lietuvos SSR kultūros veikėjas draugas Gaurylius daug ką galėjo papasakoti. Ir ne tik apie gimtuosius Židikus, Antrąjį pasaulinį karą, 16-osios lietuviškosios divizijos šlovingą kelią ar Lenino karinę politinę akademiją, kurioje krimto aukštuosius partinius mokslus. Dimisijos generolas Gaurylius, jei tik būtų norėjęs, galėjo prasitarti ir apie pokarį, apie karinio tribunolo nutartis ir aplinkybes, kuriomis jis, būdamas leitenantas, dėjo parašus po nuosprendžiais, ką sušaudyti ir užkasti Tuskulėnuose – šalia Neries, greta Žirmūnų tilto, priešais Šv. Petro ir Povilo bažnyčią. Masinėje kapavietėje vėliau buvo rasta daugiau kaip 700 aukų.

Savaime aišku, Šeputis apie tai neklausė. Panašiais dalykais anuomet buvo pavojinga domėtis, griežto draudimo nepaisė gal tik pamišėliai, leidžiantys *Lietuvos Katalikų Bažnyčios kroniką*, ar poetas, kuris, saugiai įsitaisęs už Atlanto, vis klykčiojo: „Šaukiu aš tautą".

Įsivaizduodamas, kad sovietinėje armijoje taip būna visada, Napalys greitai priprato prie nerūpestingo gyvenimo. Kas vakarą iš Žvėryno Gauryliaus atvežtas atgal į komisariatą, nekrisdavo iš nuovargio ant gultų. Atvirkščiai, jausdavosi kupinas jėgų, drąsių sumanymų, pasirengęs iššūkiams ir naktiniams žygiams.

Patyrinėjęs išsiaiškino, kad sutemus galima pastoliais užsilipti ant kieme esančio garažo stogo, nuo jo stryktelėjęs ant telefono būdelės, atsidursi laisvėje. Napoleonas kartą išbandė šį gyvybei pavojingą triuką.

Akrobatika atsipirko. Nuo šiol buvo svarbiausia nepatekti į nagus budinčiam karininkui, kuris naktį su sargyba arba be jos keliskart apeidavo komisariato valdas.

Tačiau anuomet madingos hipiškos laisvės, romantiškų nuotykių troškimas buvo stipresnis už atsargumo instinktą. Pramynęs slaptą takelį, Napoleonas įgudo beveik kasnakt lankytis anapus komisariato tvoros. Ištrūkęs į Vilniaus senamiestį, susibėgdavo tarpuvartėse su draugais, rado naujų pažįstamų, atsitiktinių sugėrovų. Nepamiršdavo ne tik šeštadieninių šokių Jaunimo sode ar Geležinkelininkų rūmuose prie stoties, bet ir tetos Zosės. Beje, ši įtartinai neapsidžiaugė, kai meilužis padarė malonų, jo manymu, siurprizą – paryčiais užsuko pas ją tuščiomis ir iš anksto neperspėjęs.

Komisariate besitrindamas jau ne pirmą savaitę, Šeputis ne tik susikukavo su praporščiku Šusteriu, su čia dirbančiais civiliais, kurie buvo pašaipiai vadinami „pidžačiokais", bet ir susipažino su būtinosios tarnybos kareiviais: ryšininkais, „zasininkais", „sekretčikais", net su sargybiniais, pakaitomis saugančiais komisariato vartus ir centrinį tarpdurį.

Visi kaip vienas buvo augaloti lietuviai, pašaukti iš Kauno. Dar vaikystėje apsikrėtę šovinistiniais naratyvais, karininkams negirdint, po tarnybos sugulę poilsio, jau ne slapta, o demonstratyviai didžiuodavosi savo gimtuoju miestu, meilę jam išliedami folkloro posmais:

Mes prie Nemuno užaugę,
Mylim savo miestą Kauną.
Lai vilnietis neužpyks,
Kaunas – Lietuvos širdis.

Drauge baigę seržantų mokyklą Latvijoje, ne per kyšius ir ryšius, o grynai atsitiktinai jie atsidūre ne stepėse, ne bunkeriuose po žemėmis ar nesaugiuose Afganistano kalnuose, bet buvo nutremti į neįtikėtinai šiltą vietą – į Vilnių, į komisariatą, toli nuo pabūklų, karo pavojų ir beprasmio muštro.

Paradoksas – vos atsidūrė istorinėje sostinėje, daugelį ištiko amnezija. Pamiršę, kuo iki tol buvo (lietuviais nacionalistais), nesiskaitė su prie-

monėmis, kad vienas kitam kuo labiau pakenktų (*чтоб служба медом не казалась*). Persiėmę kriminaliniais papročiais ir banditų leksika, kaip įmanydami tyčiojosi vienas iš kito ir visokiais būdais vienas kitą žemino.

Dar tankistų mokykloje Dobelėje (Latvija) nusižiūrėję dvasiškai (bet nebūtinai fiziškai) silpnesnius, nors buvo to paties šaukimo, lygūs pareigomis ir kariniais laipsniais, pavertė anuos pastumdėliais, žemesnės rasės padarais.

Su neslepiamu sadistiniu pasimėgavimu ir maniakišku atkaklumu juos persekiojo, nors su kai kuriais buvo seni pažįstami ar net kiemo draugai. Skųsdavo seržantui, turinčiam iškrypėliškų polinkių, beje, progai pasitaikius, ir seržantą įduodavo papulkininkiui rūgščiu blogai išsimiegojusio žudiko veidu. Šis keisto dvylikos žmonių padalinio vadas, buvęs Kauno Panemunės „Bostono" desantininkas Buchanovskis, džiaugėsi tokia sovietų kariuomenės tvarka ir visokeriopai ją palaikė.

Su vienu iš kareivių, kuris laikėsi atokiau nuo tarpusavyje besipjaunančių kauniečių klano, Šeputis susibičiuliavo. Dieną šis perdžiūvęs akiniuotis antrajame komisariato aukšte, Politiniame skyriuje, tarnavo „mašininke-stenografiste", o vakarais tapydavo, mat aname gyvenime jis buvo Dailės instituto studentas. Gavęs komisaro pavaduotojo leidimą, kaip koks vienuolis įsikūrė Šv. Ignoto bažnyčios kampe – įsirengė čia ne tik jaukų viengungio būstą, bet ir gana padorią studiją. Per jos langą buvo galima išlipti ir pasivaikščioti Vilniaus senamiesčio stogais, iš čia atsiverdavo plati, bet vis liūdnesnius jausmus kelianti miesto panorama.

Šepučiui dailininko studijoje patiko labiau nei ant medinių gultų. Tad vieną sykį jis įsiprašė čia pernakvoti, o pernakvojęs ir visam laikui liko. Ne už dyką, žinoma. Už paslaugą turėjo atidirbti.

Reikalas tas, kad Politinio skyriaus viršininkas, komisaro pavaduotojas pulkininkas Andriuškevičius sumanė gimtadienio proga pasveikinti generolą majorą Mickevičių. Savo vadovaujamo skyriaus ir viso komisariato vardu norėjo padovanoti jam ne kokį šūdniekį (kaip antai sidabrinė gertuvė),

ne medžioklinį šautuvą, o tikrą paveikslą. Dailės salone nupirko molbertą, galingus porėmius, gabalą deficitinės drobės, aliejinių dažų, pieštukų, anglies ir užsakė eiliniam Vytautui nutapyti ką nors herojiška, kad artilerijos generolui patiktų ir šis galėtų tą daiktą namuose pasikabinęs ant sienos laikyti.

Eilinis Vytautas sugalvojo monumentalią kompoziciją, dvelkiančią antikos estetika: ant klumpančio žirgo lekiantis pusnuogis raitelis ietimi persmeigia tigrą.

Pulkininkui Andriuškevičiui toks sumanymas labai patiko, tad dailininkas gavo ne tik palaiminimą, bet ir privilegiją išsikelti iš „kubriku" vadinamų komisariato kareivinių, kur jam tekdavo miegoti „su visais".

Prieš kelis mėnesius įsikūręs neveikiančios bažnyčios palubėje, už keleto metrų nuo konditerija kvepiančios „Bočių" restorano virtuvės, eilinis Vytautas ėmėsi užsakymo. Lygiagrečiai patapydamas (širdžiai užganėdinti) savo mėgstamus nedidelio formato pakaruoklius, dirbo lėtai, realistiškai, it Renesanso meistras anatomiškai tiksliai piešė detales su lesiruotėmis. Tigrą tapė, nusižiūrėjęs iš „Žvėrių enciklopedijos", žirgą – iš knygos „Naminiai gyvuliai" , o džiunglių, pereinančių į stepę, peizažą – iš vaikystės prisiminimų, t. y. sekmadieniais per televizorių matytų „Keliautojų klubo" laidų. Kur kas sunkiau sekėsi, kai atėjo raitelio eilė. Štai tada ir pasipainiojo Napoleonas, sutikęs pozuoti pusnuogis.

Pavakariais, grįžęs iš generolo Gauryliaus garažo, sėsdavo ant kėdės nuogu torsu, tarsi graikų atletas iškeldavo ranką su tariamai tigrą persmeigsiančia ietimi ir pozuodavo dailininkui.

Per šiuos seansus, kad laikas dirbtuvėje neprailgų, abu šnekėdavosi. Dilgtelėjus prigesintam nacionalizmo nervui, kalbos neretai nukrypdavo į politiką. Galbūt todėl vakarais šalia cigarečių dūmų sklandydavo ne tik Amerikos, Afganistano, bet ir Lietuvos istorijos, net Nepriklausomybės tema. Tai buvo labai drąsu. Juolab kad vienas kitą menkai pažinojo.

Eilinis Vytautas, nors išugdytas tautine dvasia, laikėsi tėvų įskiepytos nuomonės, kad Nepriklausomybė yra siektina, bet „prie sovietų" neįmano-

ma. Kaip argumentą išdėstė hipotezę, neva atsiskyrusi nuo SSRS, Lietuva žlugs ekonomiškai – neturės nei benzino, nei ką valgyti, nei kuo pasišildyti. Be pagalbos iš svetur Vytautui tai atrodė nerealu.

Bet šauktinis Šeputis prieštaravo. Karščiavosi, įrodinėjo, kad viskas šiame pasaulyje įmanoma. Atseit svarbiausia – išvyti iš Lietuvos ruskius, o tada, atsikračius okupantų, ekonomika pati savaime susitvarkys. Be to, juk Lietuva netgi visai neseniai buvo nepriklausoma, daugiau kaip dvidešimt metų politiniame žemėlapyje išsilaikė. Ir ką, ar blogai gyveno? Nieko panašaus. Žinantys žmonės Šepučiui pasakojo, kad visiems tada duonos užteko, nieko netrūko. Litas, net sovietai tą pripažįsta, buvo viena stabiliausių Europos valiutų. Ir valdininkai, ir žemdirbiai, ir net dailininkai Kaune gerai uždirbdavo. Kariuomenė sava buvo.

– Bet lemtingu momentu taip ir nepasipriešino rusams! – atkirsdavo Vytautas. – O ir kokia ten kariuomenė – šimtas neveiksnių generolų, vos keli tankai ir anei vieno kovinio sraigtasparnio, juokas.

Nusiminę dėl šio punkto abu sutardavo. Kaip ir dėl to, kad būtų šimtus kartų maloniau – įsisvajodavo – tarnauti Lietuvos kariuomenėje. Deja, tai kliedesiai. Taip niekada nebus.

Vieną vakarą panašiai besišnekant, prasivėrė durys ir studijoje tarsi gyvas priekaištas išdygo Politinio skyriaus viršininkas.

Kaip visada pasitempęs, prakaulaus veido pulkininkas Andriuškevičius, neseniai vadovavęs sovietų korpuso ideologinei tarnybai politiškai įtartinoje Vengrijoje, taigi matęs šilto ir šalto, nė kiek nesuglumo, išvydęs pusnuogį Šeputį.

– Dirbate?

– Tikrai taip, draugas pulkininke, – atšokęs nuo molberto patikino dailininkas Andriuškevičių.

– Nagi nagi... Ir kas čia pas mus jau padaryta?

Politinio skyriaus viršininkas ne iš blogos valios jau žiojosi priekaištauti, kodėl vis dar nebaigtas generolo paveikslas, nors karys žadėjęs viską tinka-

mai atlikti prieš gerą savaitę, kai staiga jam atvipo lūpa... Bet ne dėl kraujais pasruvusio tigro ar dailaus raumeningo raitelio. Apstulbęs pulkininkas žiūrėjo į pasieniuose išstatytas Vytauto drobeles, negalėdamas patikėti, ką mato Lietuvos SSR karinio komisariato vienuolyne. Sienas ramstė natūralistiškai, pedantiškai, su didele meile menininko išpucinti pakaruokliai – įvairaus amžiaus, dydžių, nuogi, sperma trykštančiais pimpalais, iškištais pamėlusiais liežuviais... Jų buvo ne mažiau kaip dvidešimt.

Galbūt pirmą kartą gyvenime patyręs ne ginklo, o meno galią, apimtas šleikštulio ir suvimdytas, pulkininkas keikdamasis spruko lauk iš dailininko dirbtuvės.

Šauktinis Napoleonas ir eilinis Vytautas, likę vieni su pakaruokliais ir nebaigtu „Raiteliu, džiunglėse ietimi žudančiu tigrą", nepabijojo susidariusios situacijos tiksliai įvardyti sodriu svetimos kalbos žodžiu.

Po šio įvykio nerūpestingas Šepučio gyvenimas komisariate baigėsi. Naktį, kai abu su Vytautu slapta išsiruošė miestan, kad degtine nuplautų stresą, vos užšokęs ant telefono būdelės, Napalys užsirovė ant budinčio karininko. Nepakluses komandai „Stok, šausiu!", spruko atgal – vėl ant garažo stogo, pastoliais, per kiemą, pasieniais, metaliniais laiptais su trenksmais į Vytauto dirbtuvę. Ten su rūbais šmurkštelėjo po antklode, bet netrukus sulaukė ir jį pričiupusio karininko, kuris pagrasino, kad ryte viską išsiaiškins.

Nuo pat ankstaus ryto, 06:00, budinčio karininko iškviestas į Lietuvos SSR komisariato *KTTT*, Šeputis smarkiai nustebo, drauge su kitais gavęs atsakingą užduotį – iš Vilniaus oro uosto, kai 07 valandą 15 minučių Maskvos laiku nusileis lėktuvas, atvežti cinko karstą su neįvardyto leitenanto palaikais.

Kaip paaiškino operacijai vadovavęs papulkininkis Buchanovskis, jaunas karininkas, pašauktas iš Vilniaus, Afganistane staiga mirė nuo širdies smūgio. Universiteto absolventas neva pats kaltas – mažai sportavęs, daug rūkęs, dulkinęs mergas, gėręs, turėjęs nepateisinamai didelį antsvorį, todėl ir neatlaikiusi širdis.

Niekas šia „Buchankės“, tokia buvo desantininko pravardė, versija, žinoma, nepatikėjo, tačiau sutartinai apsimetė kvailiais, neabejojančiais, neva taip ir bus atsitikę.

Kai jautresni seržantai iš Kauno Vilijampolės ėmė rikiuotėje trypčioti, piktintis ir įsidrąsinę garsiai pareiškė, atseit ne jų, inteligentiškų komisariato ryšininkų, darbas krauti į mašinas ir iš vieno miesto galo į kitą vežioti širdies smūgio pakirstųjų lavonus, Buchanovskis, visa jėga bedęs nykščiu Šepučiui į krūtinę, paaiškino kariams, kad atlikti šią užduotį labai paprasta – „kaip du pirštus apmyžt“.

Šešiems tvirtiems SSRS armijos kariams, kai sunkvežimiu jie atvyks į Vilniaus oro uostą, tai bus juokų darbas: „Jablynkšt, iššokat ir skubiai bėgat prie lėktuvo iškrauti krovinio. Pyst, paimat, pasirašot, užsiverčiat karstą ant pečių. Per minutę, niekur neskubėdami, pakraunat į kėbulą. Na ir kas, kad ten lavonas, jis juk negyvas. Hop, užšokę atsisėdat ant karsto. Bakst, bakst, padaužot delnais dangtį. Važiuojat, į mergas dairotės, švilpaujat. Privažiavę komisariatą, šast, iškraunat. Babach, išverčiat, pastatot garaže. Viskas. Juokas, o ne darbas.“

Panašiai ir įvyko. Nieko įspūdingo ar įsimintino – lėktuvų pakilimo takas, keleivinis lėktuvas. Ir dėžė kaip dėžė, sukalta iš neobliuotų pušinių lentų. Joje tarsi rusiškoje matrioškoje slėpėsi cinko karstas su bevardžio leitenanto palaikais.

Šeputį, kai drauge su kitais užsisėdęs krovinį atvirame sunkvežimio kėbule važiavo Vilniaus gatvėmis, apniko keistas jausmas – pakeliui sutikti žmonės, svarstė šauktinis, nė nenutuokia, koks tos pušinės dėžės turinys...

Komisariate, kai su grupės vyresniuoju atžygiavo iškilmingai raportuoti, kad operacija „Karstas“ įvykdyta, Šepučio laukė siurprizas.

Pastatytas „ramiai“ priešais karininką, kuris nutvėrė jį aną naktį bėgantį stogais, sužinojo, kad šis jau parašęs raportą apie incidentą. Maža to, pamatė raudonu laiptų kilimu besileidžiantį artilerijos generolą Mickevičių.

Komisaras, tą naktį (kaip ir kai kuriomis kitomis) po autorinių gertynių patingėjęs eiti namo ir pernakvojęs savo kabinete, Šeputį pažino iškart, nes šis vis dar buvo su civilio rūbais. Kamuojamas pagirių, stabtelėjo ant laiptų, negalėdamas patikėti, kad čia tas pats mižnius, kažkokiu būdu užsibuvęs komisariate nuo pavasario iki pat rugsėjo vidurio, kai ant nosies jau rudens šaukimas! Be to, jis pats – asmeniškai! – buvo išsikvietęs už komisariato sanitarinę būklę atsakingą praporščiką Šusterį iš Priešlėktuvinės gynybos skyriaus ir pareikalavo nugrūsti tą tipą – „taip, taip, tai šauktinis Šeputis, tokia to šunsnukio pavardė!" – kur nors toli, geriausia tiesiai į Kandaharą pas laukinius dušmanus.

Devyniolikmetis Napoleonas Šeputis komisaro, artilerijos generolo majoro Vytauto Mickevičiaus valia atsidūrė Pabradėj.

Keturiasdešimties kilometrų atstumu nuo Vilniaus įsikūręs miestelis, plento perkirstas į dvi dalis, iš vienos pusės apjuostas baidarininkų pamėgtos Žeimenos, o iš kitos – karinio poligono, priminė veikiau kvartalą su sprogmenų sandėliais negu žmonėms skirtą gyvenvietę. Anksčiau jis priklausė Nasilovskiams ir Radviloms, Tyzenhauzams ir Masalskiams, o dabar jame šeimininkavo sovietų kariuomenė.

Kairiau, atvykstant iš Vilniaus, brūzgynuose stūksojo amunicijos sandėliai, kuriuose, gerai paieškojus, buvo galima rasti ne tik tradicinių, bet ir cheminių, net branduolinių ginklų detalių.

Iš dešinės, už gerą kilometrą besitęsiančios tvoros, keliolikos tūkstančių hektarų plote stovėjo karinys dalinys – motorizuota pėstininkų divizija, kurią aptarnavo trys šimtai karininkų ir maždaug tiek pat kareivių.

Pabradė... Tai kitoks, neišgalvotas pasaulis, nė iš tolo neprimenantis nei Gedimino sapno, nei Vilniaus baroko, nei Rotondos ar M. Gorkio gatvės papročių. Didesnė dalis karininkų jau sugrįžę iš Afganistano, kiti dar tik rengėsi ten vykti, tad jų psichika buvo, švelniai tariant, šiek tiek pažeista, ypač turint omeny sovietinės kariuomenės specifiką.

Tautinė dalinio sudėtis marga. Tarp kelių šimtų karininkų didesnę dalį sudarė ukrainiečiai ir baltarusiai, žmonės iš SSRS pakraščių. Be jų, kad ir kaip keista, Pabradėj buvo gausu korėjiečių ir kinų. Net dvimetrinis Šepučio viršininkas, divizijos Operatyvinio skyriaus vadas, nors prisistatinėjo papulkininkiu Vladimiru Morozovu, iš tikrųjų buvo kinas Vu Čangas, kilęs iš Blagoveščensko prie Amūro.

Dviejų aukštų štabas, panašus į tipinį vykdomąjį komitetą, buvo įsikūręs visai greta betoninės tvoros, einančios lygiagrečiai su plentu. Už jo nugaros, pašonėj – tankų, tankečių, BMP ir automobilių parkas, kuriame nuo ryto iki vakaro triūsė nagingas žemaitis iš Gargždų. Talentingas ir sumanus technikas įsigudrino vienas prižiūrėti beveik visą divizijos turtą – dešimtis karo lūkuriuojančių mašinų. Žinodamas, kad yra nepakeičiamas, gargždiškis šiek tiek daugiau sau leisdavo, bendraudamas su papulkininkiais ir majorais. „Ek tu pęst!“ – sakydavo, kai šie prašydavo ir vėl ką nors pataisyti.

Priešais štabą divizijos vado įgeidžiu keliolika metrų driekėsi įstriža liepų alėja, vedanti į trijų aukštų silikatinių plytų kareivines, netoliese buvo ir valgykla. Vasarą po sužaliavusia medžių lapija, tarp baltai nudažytų kamienų tvyrojo malonus pavėsis. Žinoma, plytėjo ir aikštė, skirta įsakymams paskelbti, muštrui, rikiuotėms. Čia kas rytą padaliniams buvo skirstomos užduotys ir visa gerkle rėkiama, jei iš vakaro ar per naktį dalinyje kas nors atsitikdavo.

Arčiau plento buvo klubas (pasilinksminimų, o vėliau ir parodomųjų teismų vieta), barako stiliaus bendrabutis, skirtas karininkams. Jie turėjo ir savo valgyklą su šiek tiek pakenčiamesne virtuve. Pulkų štabai buvo įsikūrę arčiau geležinkelio Vilnius–Daugpilis ir Žeimenos. Lauko išvietės ir ledainės hibridą primenanti nešildoma silikatinių plytų būda – tai kareivių kalėjimas, į kurį už menkesnius nusižengimus, jei neišveždavo į Vilnių, į komendantūros daboklę T. Kosciuškos gatvėje, pasodindavo kelioms paroms.

Karininkai, nors nervingi, o dažnai net ir pavojingai sujaukto proto, šiame dalinyje nepersidirbdavo. Nuo aštuntos ryto atstovėję pusvalandį

rikiuotėje, neskubėdami traukdavo iš aikštės į pulkų ar batalionų štabus, kuriuose dar valandėlę nusnūsdavo, ypač jei būdavo menkiau naktį išsimiegoję. Sandėliukus primenančiuose kabinetuose atsigaivinę alum arba mineraliniu, apsimesdavo, kad atsakančiai dirba – skambina telefonais, braižo, rašo, dėlioja spalvotus popierėlius, budriai dairosi pro langus, tykodami, kam dar šiandien nuplėšti antpečius.

Taip pasikamavę, sulaukdavo vidurdienio ir geidžiamos 13:00. Tada prasidėdavo legali pertrauka, trunkanti iki penkioliktos valandos. Visi kaip vienas tingiai traukdavo namo, į blokinius penkiaaukščius anapus tvoros, šalikelėje ant kalniuko.

Bet ne visi tuos varginančius kelis šimtus metrų, skiriančius tarnybą nuo namų, įveikdavo pėsčiomis. Motorizuotos pėstininkų divizijos šventąją Trejybę – Dievą Tėvą, t. y. vadą Čekalenko, politinio skyriaus ir štabo viršininkus t. y. Šventąją Dvasią Kutronskį ir mylimą Dievo Tėvo Sūnų Tvorogovą (kareivių pramintą „Varškėčiu“) – kariniais automobiliais nuveždavo asmeniniai vairuotojai. Tuo metu, kai pulkininkai keliaudavo užkąsti ar popietės pogulio, gyvenimas dalinyje apmirdavo, paukščiai liaudavosi čiulbėję.

Į šią mirtinai „užšaldytą“ diviziją, esant reikalui, galima iš Lietuvos SSR ar Baltarusijos SSR pakraščio prišaukti ne mažiau kaip dešimt tūkstančių kareivių. Atsiradus būtinybei, netgi dar daugiau. Tad visi čia tarnaujantys, nesvarbu, sąmoningai ar ne, laukė karo.

Antra vertus, iš Afganistano sugrįžę karininkai Pabradėje (Lietuvos SSR kontekste – tai specifinė gyvenvietė tiek tautiniu, tiek ir socialiniu požiūriu) nesijautė kaip namie. Šios niūrios vietos jie nelaikė savo „tėvyne“, kurioje pageidautų likti, pasibaigus tarnybos laikui ar kai išeis į atsargą.

Pabradėje tarnavo kareiviai, daugiausia suvežti iš Vidurinės Azijos dykumų ir stepių, Kaspijos jūros baseino, atokesnių Sibiro ar Tolimųjų Rytų ledynviečių. Elnių augintojų, šamanų, žvejų, ruonių medžiotojų palikuonys perkėlė Pabradėn ne tik savo paprotinę teisę, bet ir ritualus, tarp kurių

minėtinas muzikavimas, gerklinis dainavimas, fizinė prievarta, zoofilija ir homoseksualizmas, nelaikytas doroviškai nuodėminga praktika.

Vakare, paskelbus poilsio laiką, kareivinės net dundėdavo nuo betriūsiančių įsimylėjėlių. Susipietę po du ar gausesnėmis grupelėmis, sukritę antruose metalinių lovų gultuose, jie veik kasnakt leisdavosi į, to meto europiečių akimis, nusikalstamos meilės nuotykius. Teisybės dėlei tektų pridurti, kad panašių pramogų pašalyje – tarp kitos rasės, kultūros ar tautybės šauktinių – jie neieškojo. Bučiuodavosi, glamžydavosi, čiulpinėdavo ir tratindavosi iki paryčių tarpusavyje, neretai sukurdami ne tik ilgalaike partneryste pagrįstas poras, bet ir ištisas bendrijas, sutvirtintas šio polinkio.

Tačiau, kad ir kaip aistringai jie dulkindavosi, naktį kareivinėse ant gultų nesijautė saugūs. Bet kurią akimirką galėjo užklysti Afganistane kontūzytas ar nemigos kamuojamas karininkas, o jis nebūtų už tai pagyręs. Todėl, neslėpdami nekantrumo, jie laukdavo savaitgalių – šeštadienio, pirties dienos, t. y. legalios progos, kai galės vienas prieš kitą išsirengti nuogai.

Tarp garų pirtyje, kur buvo galima ne tik apsiprausti, bet ir apsikrėsti kirkšnutėmis, vadintomis „mandavoškėmis", jie duodavo valią jausmams. Kareivių pirtis, į kurią karininkai kojos nekeldavo, buvo netoli kiauliatvarčio ir valgyklos, dušai nei kabinų, nei pertvarų neturėjo. Tad vyrų meilės „atnašautojai", po čiaupais susispietę į tautines grupeles, nuogi ir išsimuilinę be baimės atsiduodavo aistroms. Tačiau, kad ir kaip estetiškai ar atletiškai, iš šalies žiūrint, atrodydavo azijiečių kūnai, nė vienam tradicinių pažiūrų šauktiniui neapsiversdavo liežuvis vadinti juos „gėjais". O ir tokio žodžio sovietų armijoje tada dar nebuvo. Visi, išpažįstantys vyrų tarpusavio meilę, buvo vadinami senoviškai – piderais.

Atskirą Pabradės karininkų ir kareivių tarpsluoksnį sudarė praporščikai. Ne todėl, kad šis visais požiūriais abejotinas ir nekonkretus karinis laipsnis, neturintis analogų pasaulio kariuomenėse, vertė suklusti, kas prieš tave stovi – profesionalus kareivis ar neišnešiotas karininkas.

Beveik visi šio dalinio praporščikai buvo vietiniai, kilę iš Pabradės ar netolimų apylinkių. Viešumoje neišsiduodami, bet laikantys save grynakraujais lenkais ir uoliais katalikais, jie tarnavo sovietinėje kariuomenėje, nes neatsispyrė pagundai – norėjo nebaudžiamai vogti iš sandėlių, kuriuos jiems pavesta saugoti. Išvydęs Pabradėje prašmatnesnį mūriuką, galėdavai drąsiai spėti, kad jis priklauso dalinio Nr. 1283 praporščikui.

Širdyje prisibijodami ne Dievo atpildo, bet karinės prokuratūros, jie stojo į komunistų partiją, nors sekmadieniais, žmonas, vaikus ir uošvius išleidę į bažnyčią, patys melsdavosi namuose. Būdami komunistai (ir įsislaptinę katalikai), vylėsi, kad, išaiškėjus grobstymams, juos apsaugos partinis bilietas – net pagautas vagiant, praporščikas bus paleistas, o jei vis dėlto nubaus, tai gana švelniai.

Tačiau Pabradės praporščikai galėjo būti ramūs, mat iš karinių sandėlių vogė ne tik jie. Vogė vyresnieji ir jaunesnieji karininkai, vogė kareiviai. Pabradės autochtonams jie pusvelčiui pardavinėdavo benziną, žibalą ar brezentą, nuplėštą nuo sunkvežimių kėbulo.

Vagystės buvo taip paplitusios, kad nieko nestebino, o Pabradės gyventojams tapo tikra dovana visuotinio deficito laikais – iš karinių sandėlių jie galėdavo gauti ne tik kruopų, konservų, bet ir anuomet ypač vertinamų padangų ar statybinių medžiagų. Buvo galima įsigyti net patranką, raketą, nešiojamąją radijo stotį, o ką jau ir kalbėti apie *AK* sistemos automatus, šovinius, kurių šimtai po pratybų voliodavosi poligono žolėje.

Pirmąją naktį, vos spėjęs užmigti, Šeputis gavo į galvą. Iš pradžių nesuprato, kas vyksta. Pasipylę iš visų pusių smūgiai ir ausiai neįprasti riksmai: *Kirdyk! Kirdyk! Ėėė... Ėėėė... guta nengiski!* sufleravo, kad jį apspitusių tipų ketinimai ne itin taikūs.

Suskaičiuoti visų siluetų tamsoje nesuspėjo, tačiau ūgiu mažesnių brolių iš Vidurinės Azijos buvo koks penketas, o gal ir daugiau. Pasiklykčiodami, vienas kitą paragindami ir dėl neaiškios priežasties labai

pikti, jie smaginosi, kumščiais ir kojomis spardydami Napoleoną, gulintį pirmojo aukšto gulte.

Šeputis, rankomis užsidengęs galvą, nespėjo net šūktelti, kai skriaudikai ėmė tvatinti jį išgaląstomis diržų sagtimis. Tačiau, kai jau atrodė, kad šie praeityje svetingų piemenų, taikiai ganiusių avinų ar asilų kaimenes, palikuonys auką užkapos negyvai, staiga prišoko keletas augalotų jaunuolių. Jie, pažadinti gerai pažįstamo *Kirdyk!* ir akimirksniu sumoję, koks čia reikalas, liuobtelėjo tamsoje pirmiems pasitaikiusiems taburetėmis per galvas. Po šio primityvaus veiksmo kariams iš Vidurinės Azijos kaipmat prapuolė noras skriausti Šeputį.

Tokia padėtis, turint galvoje rasinę dalinio specifiką, buvo savaime suprantama. Baltaodžių, kilusių iš europinės SSRS dalies, čia buvo mažuma. Apsupti nenuspėjamai karingų azijiečių, stovinčių, kaip mėgstama sakyti, viena koja feodalizme, o kita – socializme, jie turėjo gyvybiniais sumetimais laikytis drauge. Aplinkybių priversti, neretai pamiršdavo sovietų kariuomenėje privalomą hierarchiją, pagal kurią žemiausiai kastai priklausė ką tik pašauktieji „duchai", po jos ėjo jaunikliai, vadinamieji „molodyje". Metus atitarnavę tapdavo „čerpakais", pusantrų – „diedais", o sulaukę gynybos ministro demobilizacijos įsakymo – „dembeliais".

„Dembelis", visų kareivių labiau už nuogos moters atvaizdą trokštamas svajonių titulas, garantavo gausybę privilegijų ir gyvenimą kaip meškos ausy.

Dienų dienas „dembeliai" nieko neveikdavo, tingiai slankiodavo atsipalaidavę, apspangę. Jie nebaudžiami galėjo praeiti pro karininką, rūkydami cigaretę, susikišę rankas į kišenes ar prasisegę viršutinę ChB uniformos sagą. Visada labai atsainiai, lyg tarp kitko atiduodavo pagarbą, manieringai vilkdavo kojas, būdavo atlaidūs mažmožiams ir iš nuobodulio prasimanydavo visokiausių dalykėlių, teikiančių dvasinį džiaugsmą.

Vienas iš jų – „dembelio albumas", kurį ne tik saugumo, bet ir grožio sumetimais aptraukdavo dermantinu ar veltiniu, o kurdavo, pasitelkę meninių polinkių turinčius „duchus". Į tuos albumus, sentimentaliai apsalę, klijuo-

davo atvirukus, meilės laiškus, eilėraščius, dalinyje slapta darytas nuotraukas, kur herojus įamžintas nuogu torsu ant skersinio ar stovintis sargyboje su ginklu. Išpuošdavo penkiakampėmis žvaigždėmis, lyrinėmis sentencijomis, didaktinio ir militarinio turinio piešiniais, dalinio, kuriame tarnavo, simbolika, sunkius albumo puslapius atskirdavo plona it japoniškas ryžių popierius kalke.

Šie albumai, tikri meno kūriniai, neretai šedevrai, kuriuos kada nors graibstys kolekcionieriai, sverdavo ne vieną kilogramą.

Vaizduotę išlaisvinę „dembeliai" nemažai laiko skirdavo ir paradinės uniformos dailinimui, nes su ja išeis į „laisvę". Kad sugrįžę tėviškėn atrodytų kuo efektingiau, prisisegiodavo pelnytų ar išsimainytų, o neretai ir jėga atimtų medalių, ženklų, antsiuvų. Juodus, mėlynus arba raudonus (priklausė nuo karinio dalinio rūšies) antpečius ir išsitarnautus laipsnius ant jų išsiuvinėdavo aukso spalvos siūlais, kad jie, saulei pašvietus, tarsi kokio nors Bizantijos imperatoriaus regalijos akintų ne tik merginas, bet ir kaimo senimą.

Tarsi veidrodžiai spindinčius išblizgintus batų aulus paversdavo „armonikomis", turinčiomis ne mažiau kaip tuziną viena ant kitos lipančių „dumplių". Į padus prisikaldavo ne paprastos geležies, o „ebonitinių" pasagėlių, kurios muzikaliai kaukšėdavo, kai „dembeliai", melancholijos apimti, pavargę laukti, kol juos paleis, vaikščiodavo pirmyn atgal po dalinio liepų alėją. Be to, kaip šaunūs husarai prikabinėdavo ant kitelio akselbantų ir visokių pripintų „akselrodų", o prisisegę kokardą, nugvelbtą iš neatidaus karininko, kepurės stogą taip užriesdavo į viršų, kad niekam nekildavo abejonių – šis „dembelis" neturi problemų dėl erekcijos.

Kaip tik jie, „dembeliai", nebepaisantys jokių prietarų, ir apgynė Šeputį. Pažadėję, kad nei šiąnakt, nei ateityje jo niekas daugiau nelies, patarė ramiai miegoti.

Napalys, gavęs svarias saugumo garantijas, užmigo. O kai pabudo, pasigirdus komandai *Рота, подъем!*, prie taburetės neberado aulinių, kuriuos išsis-

kyrimo proga padovanojo pakaruoklių tapytojas Vytautas. Jų vietoje (vagies būta ne beširdžio) stovėjo virtuvės riebalų prisigėrusi, nuklaipyta porelė. Tačiau kitos išeities nebuvo, raukydamasis Šeputis šoko į svetimus batus.

Kai po rytinės apžiūros prisistatė divizijos štabe, gavo Rikiuotės skyriaus viršininko papulkininkio Votrubos užduotį – skubiai imti šluotą į rankas ir iki pietų šluoti kiemą priešais štabą.

Ten jį, monotoniškai zulinantį asfaltą, ir pastebėjo divizijos vadas pulkininkas Čekalenko. Širdyje giliai pasipiktinęs, kad „baltas" žmogus tarnybos laiką stumia su šluota, nors pilna „čiurbanų", nedelsdamas išsikvietė komendanto būrio vadą praporščiką Petrusievičių. Įsakęs dar šiandien eilinį Šeputį „pastatyti ant paikės" komendanto būryje, sėdo į automobilį ir išvyko pietauti ant kalniuko, už poros šimtų metrų.

Taip Šeputis, praporščikui Henrykui Petrusievičiui niurzgant, atsidūrė komendanto būryje, kuriame pagal nerašytą pulkininko V. I. Čekalenko įsakymą tarnavo tik europiečiai.

Dabar sunku būtų vienareikšmiškai pasakyti, ar pulkininkas Čekalenko buvo rasistas. Tačiau ir mažiau nuovokiam akivaizdu, kad turėdamas stropiai slepiamų ukrainiečių nacionalisto bruožų, europiečiais jis pasitikėjo labiau negu azijiečiais, o lietuviais – labiausiai.

Didžiausią šio keliolikos žmonių būrio dalį sudarė kaip tik jie, lietuviai. Tarsi sultono mameliukai tarnavo pulkininko vairuotojais, asmeniniais sargybiniais, ypatingų pavedimų pasiuntiniais ir net adjutantais – pilkaisiais kardinolais, konkuruojančiais su praporščiku Petrusievičiumi, kuriam šios pareigos priklausė oficialiai.

Šiame būryje, kuris kareivinėse turėjo atskirą kampą, nors tai buvo „neleistina", neprigijo senių savivalė. Skirtingai nei komisariate Vilniuje, čia niekas iš nieko nesityčiojo, vienas kito nežemino. Galbūt todėl, kad nuolat tvyrojo išorinė grėsmė – daug gausesni azijiečiai galėjo užpulti bet kada. Dėl šios hipotetinės grėsmės prie komendanto būrio linko, aplink jį trynėsi

pulkuose, divizionuose ar ant kalnelio klube tarnaujantys pavieniai rusai, baltarusiai ir ukrainiečiai. Susimetę krūvon, jie galėtų pasipriešinti, jei kurią naktį būtų sumanyta pakelti juos iš miegų.

Šie „savų" santykiai nebuvo idealūs, paremti nuoširdžia draugyste ar pasitikėjimu. Tai tiesiog neišvengiamybė. Todėl nežinia, kas būtų atsitikę, jei ir šio dalinio rasinės tautinės proporcijos būtų staiga pasikeitusios...

Bet ne vien proporcijos čia kaltos. Tarp šauktinių iš viso „sojūzo" nebuvo nieko bendra. Jų nesiejo klimatas, gimtoji kalba, istorija. Nevienijo nei religija, nei papročiai.

Nors tarpusavyje kalbėtasi rusiškai, o sovietizacija gerokai įsismelkusi į smegenis, tačiau ji nebuvo viską apimanti. Kai kurie vakarykščiai elnių augintojai dalinio kiaulidėse atlikinėjo stabmeldiškus savo ritualus; korėjiečiai, pašaukti iš Tolimųjų Rytų, gastronomijos ir visaverčio gyvenimo neįsivaizdavo be šunienos, todėl išgaudė veik visus Pabradėj valkatavusius geriausius žmogaus draugus; o itin gausiai tiurkų kalbinei grupei priklausę klajokliai, sugaudyti stepėse, apskritai nesiorientavo, į kurį pasaulio kraštą ir kodėl likimas juos, apvilktus keistais rūbais su antpečiais, vieną dieną nubloškė Alacho valia.

Puoselėjantys nesutaikomai priešingus papročius, priklausantys visiškai skirtingoms kultūroms, jie savaime ir iš anksto buvo kupini neapykantos vienas kitam, pritvinkę įniršio ir nuoskaudų. Tie keli šimtai į vieną vietą suvarytų ir užrakintų žmonių jautėsi pasmerkti trinčiai, nevaldydami smurto su tautinės nesantaikos kibirkštimis. Pabradėj sklido gandai, kad kruvinų susirėmimų jau būta tarp kazachų, uzbekų, čečėnų, ingušų. O azerbaidžanietis Izmailas, pernai bedęs durtuvu armėnui Levonui iš Karabacho, ryte buvo rastas pasmaugtas, todėl 2-ajame pulke kilusios didžiulės muštynės, kurias numalšinti pavyko tik tada, kai kaukaziečiai buvo skubiai išmėtyti po skirtingus SSRS dalinius.

Atsidūrusį arčiau štabo Šeputį pastebėjo Operatyvinio skyriaus viršininkas papulkininkis Morozovas. Patikrinęs raštingumo įgūdžius, priėmė po savo spar-

nu. Kai buvo sutvarkyti „formalumai" ir gautas Ypatingojo skyriaus leidimas dirbti su slapta medžiaga, Napoleonas, tapęs raštininku, atsidūrė nors ir ne itin jaukiame, bet vis dėlto šiltame kabinete.

Nuo šiol „pisarionok", taip pašaipiai jį vadino pavyduoliai, laiką leido ne lauke su šluotkočiu ar žiemą eidamas sargybą prie „kokano", bet su tušo buteliuku ir plunksna rankose palinkęs prie dokumentų, lentelių, grafikų, operatyvinių divizijos planų ir „ypatingai" slaptų žemėlapių.

Greitai apsipratęs naujoje aplinkoje ir prisiekęs ginklu amžinai ginti sovietinę tėvynę, užsitarnavo ne tik papulkininkio Morozovo, bet ir kitų karininkų pasitikėjimą. Šie, būdami vidutinių gabumų ar nesutverti perprasti žemėlapių simbolikos, stačiai melsdavo, kad Šeputis už juos išspręstų vieną ar kitą taktinę užduotį. Neretai prie Operatyvinio skyriaus kabineto, kuriame dabar rezidavo Napoleonas, nusidriekdavo eilė. Išsirikiavę su į tūtas susuktais žemėlapiais, čia kantriai stovėdavo ne tik divizijos artilerijos, priešlėktuvinės gynybos viršininkai, bet ir karininkas, vadovaujantis žvalgybos tarnybai.

Pramokęs karinės abėcėlės, Šeputis stebėjosi, kad jie, baigę ne tik eilines mokyklas, bet ir elitines karo akademijas, miglotai nutuokė apie karinius reikalus. Antai imkime teorines pratybas. Per jas raudonuosius (taip būdavo vadinama ir žymima SSRS kariuomenė) visada puldavo iš Vakarų mėlynieji, suprask – NATO. Mėlynieji stebuklingu (teoriniu) būdu kiaurai perėję ČSSR, DDR ir PRL protektoratus, nuo Kaliningrado srities griuvėsių pusės mesteldavo galingas pajėgas, kurias Napoleonas, vadovaujamas papulkininkio Morozovo, turėdavo atremti su savo divizija.

Po įnirtingų kautynių mėlynųjų (NATO) kariuomenė, forsavusi Nemuną ir klastingai įsibrovusi į Lietuvos SSR gilumą, keldavo grėsmę šiauriau esantiems miestams, ypač Rygai (čia buvo įsikūręs SSRS Pabaltijo karinės apygardos štabas). Jeigu divizijai, net metus papildomas pajėgas, niekaip nepavykdavo išsiveržti iš NATO apsupties, papulkininkis Morozovas, Šepučio padedamas, raudonu flomasteriu ant žemėlapio paišydavo iš rezervo

sutrauktus pulkus, išstatydavo slaptas artilerijos baterijas, pasitelkdavo net karinį jūrų laivyną ir vieną kitą modernesnį naikintuvą iš Talino. Bet mėlynieji nepasiduodavo, nors tu ką!

Veikiau laukdamas pritarimo nei klausdamas, papulkininkis Morozovas neiškęsdavo nepasiteiravęs eilinio Šepučio, ar nevertėtų – „tai dar nebandyta" – strateginės paskirties aviacijai mestelti kokį kartelį ne paprastą, o atominę bombą, pavyzdžiui, šalia Ignalinos AE... Po minutės, nieko geriau nesugalvojęs, vietoj Sniečkaus miestelio skubiai nupiešdavo punktyru pažymėtą apskritimą, o jo centre padėdavo riebų tašką. Šalia nesvarstydamas parašydavo – 20 Mg.

Ant žemėlapio sugulus sutartiniams ženklams, visa tai turėjo reikšti, kad Ignalinos atominė elektrinė, raudoniesiems panaudojus branduolinį ginklą, yra susprogdinta. Mėlynieji, nublokšti žudančios atominio grybo bangos, traukiasi. Trečiasis pasaulinis karas – laimėtas.

Kai tokį karinės minties polėkį išvydo divizijos vadas pulkininkas Čekalenko ir štabo viršininkas Tvorogovas, iškart ėmė įtarinėti, kad papulkininkio Morozovo psichiką negrįžtamai pažeidusi pražūtinga „Žvaigždžių karų" estetika.

Divizijos vadas demonstratyviai sudraskė žemėlapį, tačiau papulkininkio Morozovo pasitikrinti sveikatos nepasiuntė. Nubaudė žiauriau – atšaukė jau pasirašytą įsakymą paskirti jį kariniu patarėju į Angolą, kur panašios kvalifikacijos kariniai SSRS specialistai darbavosi jau ne vienus metus.

Tarnaudamas Operatyviniame skyriuje tarp majorų ir pulkininkų, Šeputis pamiršo kelią ne tik į valgyklą, kur dorovės ir skaistybės dėlei kareiviai su kisieliumi gaudavo privalomą vadinamojo „antichuino" dozę, bet ir į kareivines. Dabar nakvodavo tarnybos vietoje, erdviame Operatyvinio skyriaus kabinete. Per pietų pertrauką ar pavakary, kai štabas ištuštėdavo, ant plataus tarsi stadionas stalo susisukęs guolį iš milinių, autų ir vatinukų, pasikišęs po galva žieminę kepurę, palaimingai užmigdavo.

Miegas, kaip ir pagerintas maistas iš karininkų valgyklos, buvo itin svarbi Šepučio gyvenimo dalis. Vos pasitaikius progai, stengdavosi nusnausti. Galėjo miegoti sėdėdamas ant kėdės, sunkvežimio kėbule, atsirėmęs į sieną, net susmukęs ant štabo laiptų – palypėjęs palėpės pusėn, čia jis neretai slėpdavosi nuo žaibus ir perkūnus svaidančio Morozovo, kai šis, nesugalvodamas, kaip pergalingai baigti užsitęsusį karą, iki gyvo kaulo užknisdavo viską griaunančiomis savo idėjomis.

Su komendanto būrio kareiviais, atseit tarnybos draugais, bendravo mažai, dažniausiai iš reikalo, kai tekdavo suteikti kanceliarinę paslaugą. Beveik visą dieną apsuptas rėksmingų karininkų, stebėjo juos, bandydamas perprasti, kas čia per žmonės, iš kokių paskatų jie liko tarnauti armijoje, kurios visa širdimi neapkentė. Daugelis dar neturėjo nė trisdešimties, o jau svajojo išeiti į atsargą. Tada atseit prasidėsiąs tikras gyvenimas, dėl kurio verta dabar Pabradėj pasikamuoti. Šia tema įsikalbėję, neretai štabe, atitrūkę nuo žemėlapių, rikiuotės ir operatyvinių planų, įsisvajodavo, kaip grįš namo į Charkovą, Gomelį, Odesą arba, pasinaudoję jiems suteikta teise, pasirinks bet kurį iš SSRS miestų – Rygą, Taliną, Klaipėdą, o gal ir Vilnių.

Su vienu iš jų, dar abejingiau už kitus tarnavusiu Operatyviniame skyriuje, susiklostė ypatingi santykiai.

Panašus į ruonį, kamuojamas antsvorio ir širdies nepakankamumo, kapitonas Anatolijus Kaleginas, neseniai paaukštintas į majorus ir sugrįžęs iš Pamaskvės, kur vyko kursai „Strela“, buvo ne šiaip sau išsišokėlis karininkas. Gerų akių ketvirtos kartos maskvietis, dvasios aristokratas, filologas, baigęs elitinę žvalgų mokyklą, mokantis keliolika kalbų, atpylęs sezoną Afganistane kaip žvalgybinės kuopos vadas, vienąkart sunkiai, dukart lengvai sužeistas, keliskart apdovanotas „Raudonosios žvaigždės“ ordinais, buvo išimtis, rodanti, kad ir sovietų armijoje pasitaiko padorių žmonių.

Majoras Kaleginas, prieš pusmetį su žmona atsikraustęs į Pabradę, niekada nerėkdavo, turbūt tam priešTaravo inteligentiška jo prigimtis.

Kalbėdavo ramiai, švelniai, tačiau pavaldiniai nedelsdami įvykdydavo, kas įsakyta. Majoras Kaleginas buvo kareivių gerbiamas, nes niekada nekeldavo neįvykdomų užduočių, neduodavo beprasmiškų įsakymų, kaip antai klasikinio nurodymo „kasti griovį nuo tvoros iki popiet". Žavėjosi Nabokovo „Kvietimu bausmei", Bunino apsakymais, rusų poezijos sidabro amžiumi.

Likimo valia nuo Hindukušo kalnų atskraidintas į niūrią Pabradę, apsistojęs nuomojamame kambarėlyje prie Žeimenos ir netoli geležinkelio Vilnius–Daugpilis bėgių, puoselėjo svajonę, kuria nė su vienu iš karininkų nesidalijo, paslaptį patikėjo tik eiliniam Šepučiui.

Panašiai kaip Napalys, „Afrikoje" prisiklausęs nesaikingai daug mitų apie bitlą George'ą Harrisoną ir dvasingumu trykštančią Indiją, taip ir majoras Kaleginas, apsėstas romantizmo, jau apsisprendęs mesti sovietų armiją, svajojo apie pirmąją, skaisčią ir vienintelę savo meilę – KGB.

Kad galėtų atsidėti tarnybai saugumo organuose, majoras Kaleginas buvo pasirengęs iškęsti viską – nuobodulį ir beprasmybę Pabradėje, protiškai kontūzytų karininkų bendriją, socialiai svetimų kareivių apatiją, net divizijos vado pusgalvio Čekalenko neapykantą, kurią šis ėmė demonstruoti, vos įtaręs, kad Kaleginas neketina Pabradėj ilgiau užsibūti.

Majoro Kalegino uošvis, svaiginamai aukštas pareigas užimantis KGB generolas, Maskvoje padarė žentui protekciją ir dabar šis laukė, kada oficialiai bus pakviestas dirbti į paslapčių apgaubtą žinybą.

Tačiau slinko savaitės, mėnesiai, o majoro reikalai nejudėjo. Kartais, kai laukimas Kaleginui nepakenčiamai prailgdavo, prisiminęs Lietuvoje vykusias rezistentų kovas, siūlydavo Šepučiui susirasti senelio palėpėje tariamai paslėptą kulkosvaidį, kad jiedu galėtų – „tra-ta-ta-ta..." – iššaudyti visus karininkus, ypač Kutronskį, Tvorogovą ir Čekalenko. Tarsi sąmokslininkai abu sutartinai palinkdavo prie įsivaizduojamo ugnimi spjaudančio ginklo ir paleisdavo kurtinančias serijas durų pusėn.

Majoras Kaleginas aiškindavo: bet kokiomis aplinkybėmis svarbiausia gyvenime „išlikti žmogumi“. Šį palinkėjimą Šeputis gerai įsiminė, žinoma, nė nenutuokdamas, kad po dešimties metų KGB pulkininkas Anatolijus Kaleginas, kažkur Lubiankos rūsy sėdėdamas lotoso poza, nebyliai pritars, kad būtų delsiama gelbėti byrančią SSRS.

Papulkininkis Morozovas, praradęs ranka pasiekiamą galimybę iki soties prisivalgyti bananų ir pamatyti Afriką, puolė į gilią depresiją – kelis mėnesius gėrė ir apsikrėtė triperiu. Vis daugiau darbų ir kasdieninių pareigų perleisdavo majorui Kaleginui, o kai šis visam laikui išvyko į Maskvą tarnauti KGB, skyriaus viršininko naštą užkrovė eiliniam Šepučiui.

Napoleono taktiniai ir strateginiai gabumai, jau antrus metus tobulinant Trečiojo pasaulinio karo planus, neliko nepastebėti, buvo deramai įvertinti. Ne kartą matęs, kaip uoliai šis nykštukas pluša prie žemėlapių, Politinio skyriaus viršininkas Kutronskis tarpininkavo, kad jam būtų suteiktas jefreitoriaus laipsnis.

Sparnuotas posakis „verčiau duktė prostitutė negu sūnus jefreitorius“ Pabradėje, skirtingai nei kituose SSRS kariuomenės daliniuose, nebuvo populiarus.

Šeputis, į abu antpečius įsisiuvęs po geltoną juostelę, visą savaitę vaikštinėjo išdidus, ieškodamas progų, kad dalinio kareiviai atiduotų jam pagarbą.

Kai vyresnis amžiumi ar fiziškai stipresnis eilinis įsitempęs pakeldavo ranką prie galvos, Šeputį apimdavo saldus pasitenkinimas. Iki tol nejautri širdis maloniai suspurdėdavo, kūnu perbėgdavo anksčiau nepatirtas virpulys.

Napoleonui, ištisus mėnesius lindėjusiam štabe ir nedaug su kuo bendravusiam, buvo dvigubai malonu, kad viena antpečių juostelė taip smarkiai kilstelėjo jį hierarchijos laiptais. Iš čia galima niekinamai žvelgti apačion, kur neseniai ir pats buvo. Laipteliu aukštyn pasilypėjęs, apsisprendė ne tik

užsiauginti ūsiukus, bet ir siekti viršukalnių, nebijoti gelmių, nevengti įžūlių iššūkių.

Pasklidus žiniai, kad Pabradės dalinio aikštėje, kur vykdavo paradai, rikiuotės, nusileis sraigtasparniu iš Maskvos atskrendantis armijos generolas Ivašutinas – įsislaptinusios GRU* vadas, SSRS didvyris, o ateityje (tą žino tik pašvęstieji) būsimasis generalinis SSRS kariuomenės inspektorius – visi karininkai, įskaitant psichopatus, kontūzytus, net už drąsą apdovanotus Afganistano veteranus, išsislapstė kas kur.

Drebėjo bebaimiai milžinai – kapitonas Cimbaliukas ir vyresnysis leitenantas Ziuziukinas, kraugerys Pukas ir kovinės ginties instruktorius Višnevskis, papulkininkis Morozovas ir pulkininkas Kutronskis. Drebėjo kaip senis besmegenis išbalęs Tvorogovas, „slapukas" Popovas, o labiausiai – divizijos vadas Čekalenko. Nedrebėjo tik vienas žmogus – cigaretės iš burnos neišsitraukiantis „zampotylas" (*заместитель по тыловой части*) Nesterovas. Jau kuris laikas štabe sklido kalbos, kad šis seniausiai į atsargą turėjęs išeiti, mėnesiais į rikiuotes nebevaikštantis, retai išsiblaivantis sprindžio ūgio papulkininkis yra Ivašutino mylimiausias augintinis. Ukrainoje pokariu priklydusį benamį armijos generolas ilgus metus globojo, įtaisė į suvoroviečių mokyklą, o vėliau išsiuntė mokytis į elitinę Frunzės karo akademiją.

Dėl visa pikta, kad „fronte" nieko neatsitiktų, papulkininkis Morozovas, įdavęs itin slaptą žemėlapį, kuris visada saugomas seife užrakintas, ir miglotai suformulavęs užduotį, uždarė Šeputį vadinamojoje „mobilizacijos" klasėje, į kurią įeiti galėjo vos keli žmonės: divizijos vadas, štabo viršininkas Tvorogovas ir Morozovas (Vu Čangas).

* GRU – Vyriausioji žvalgybos valdyba prie SSRS ginkluotųjų pajėgų Generalinio štabo, 1918 metais L. Trockio teikimu įkurta V. Lenino. Turbūt tai pati paslaptingiausia organizacija tiek SSRS, tiek ir Rusijos Federacijoje (dabar – Rusijos Federacijos ginkluotųjų pajėgų Generalinio štabo Vyriausioji žvalgybos valdyba). Įvardijęs „akvariumu", ją aprašė ir perbėgėlis žvalgas V. Suvorovas (Viktoras Bogdanovičius Rezunas).

Šeputis, iš dviejų skustuvų sumeistravęs elektrinį virdulį, išsivirė arbatos ant seifo. Su garuojančio čefyro puslitriu įsikūrė belangėje štabo patalpoje. Nugėręs trečdalį, ant sustumtų stalų išskleidė žemėlapį ir ėmė planuoti, kaip Pabradėj paskelbus kovinę divizijos parengtį ir įvykdžius skubią mobilizaciją, kuo greičiau pradėti karinius veiksmus okupuotoje Kaliningrado srityje, į kurią klastingai įsiveržė mėlynieji – NATO agresoriai.

Generaliniam štabui ir sovietų armijos vadovybei delsiant, sumaniai išsivertė be transporto aviacijos pagalbos. Geležinkeliu Pabradė–Daugpilis skubiai pajūrio pusėn perkėlęs priešlėktuvinę artilerijos bateriją, inžineriniam batalionui įsakęs išvalyti keliuką Černiachovsko link, vietoj susprogdinto Karalienės Luizės tilto pastatęs pontoninį, vieną pulką permetė arčiau Gusevo, o kitą paslėpė šalia Baltijsko, smėlio kopose. Trečiajam pulkui, kuriam niekada nejautė simpatijos, mat čia tebetarnavo pirmąją naktį Pabradėje jį apkūlusieji, Šeputis nurodė imtis drąsios avantiūros – įsiveržusių mėlynųjų intendantinę tarnybą atkirsti nuo ryšio su jų avangardu. Mestelėjęs keletą kuopų priešo užnugarin, išgirdo kažką primygtinai beldžiant.

Pamanęs, kad beldžiasi papulkininkis Morozovas, atidarė duris.

Priešais Šeputį, lydimas angelų sargų – papilkėjusio pulkininko Čekalenko, Politinio skyriaus viršininko Kutronskio ir gyvenimu visiškai patenkinto, prigesusią nuorūką kramsnojančio papulkininkio Nesterovo – stovėjo armijos generolas Ivašutinas, SSRS GRU vadas, pati paslaptingiausia sovietmečio dievybė, kurią ilgai lydės neįtikėtini gandai, legendos ir stebuklinės Suvorovo (Rezuno) pasakos.

Žadą praradusiam Šepučiui į akis visų pirma krito didžiulė žvaigždė ant Ivašutino peties. Ji buvo išsiuvinėta. Užhipnotizavo neribotą GRU valdžią simbolizuojantys purpuriniai blizgantys kelnių kaspinai, šimteriopai kokybiškesni už generolo Mickevičiaus. Ir tarsi viso pasaulio brangakmeniais žėrinti, dangiškąją išmintį bylojanti kokarda ant armijos generolo kepurės – tokios prašmatnios nei nuotraukose, nei per televizorių Šeputis nebuvo matęs. O

ir pats vidutinio ūgio, neįsimenančio veido Ivašutinas, iškilmingai apšviestas dieninių lempų, atrodė kažkoks nežemiškas, besvoris ir belaikis, panašesnis į Egipto faraoną, prisikėlusį iš kapavietės, ar dievinamą Bizantijos imperatorių, negu į žmogų, kurį, kaip ir visus, vakarais kankina fiziologija, naktimis – nemiga, o paryčiais – pagirios.

Staiga susidomėjęs, ką šis vos stalą praaugęs jefreitorius veikia itin slaptoje ir tik vyriausiesiems divizijos karininkams skirtoje štabo „mob" klasėje, armijos generolas ir SSRS GRU vadas patraukė patiesto ant stalų žemėlapio link.

Vos dirstelėjęs akyla žvalgo akim ir gavęs šimtaprocentinį švytinčio Šepučio patikinimą, kad visa tai, kas slapčiausiame žemėlapyje sutverta, yra jefreitoriaus darbas, pratrūko Dzeuso vertais griausmais.

Rėkė taip, kad net Pabradės divizijos štabo stogas kilnojosi. Armijos generolo Ivašutino, SSRS GRU vado, pyktis, žeminantis pavaldinių orumą, atvirkščiai nei Šeputis galėjo tikėtis, buvo nukreiptas ne į jefreitorių, o į Pabradės divizijos vadą, Frunzės karo akademijos absolventą, pulkininką Čekalenko, akimirksniu sumenkusį iki amebos.

Įsiutęs tarsi iš žiemos miego pažadintas Sibiro lokys, keliskart trenkęs kumščiu per stalą, pavertęs žemėlapį skutais, siekęs nuplėšti antpečius, trypdamas kojomis išvadino Čekalenko nevertu vadovauti divizijai puspročiu, gaidžiu, debilu, pederastu ir šiaip labai blogu, itin negabiu žmogumi. Nors buvo iki širdies gelmių sukrėstas, armijos generolas įvertino ir pagyrė jefreitorių Šeputį.

Patyrusiu GRU kontržvalgybininko žvilgsniu nustatęs Napoleono talento mastą – taktinius ir strateginius sugebėjimus, prieš išeidamas pareikalavo, kad vos jo sraigtasparnis atsiplėš nuo žemės, šis jefreitorius būtų nedelsiant suruoštas ir pristatytas į Maskvą, kur privalomąją tarnybą tęs greičiausiai Generalinio štabo GRU.

Išgirdęs šią naujieną, Šeputis nudžiugo. GRU... GRU... GRU... Juk ten, kaip anuomet Simonas Daukantas Peterburge, jis galės nuveikti daug prasmingų Lietuvai darbų! Susikrovęs pieštukus, trintukus ir flomasterius, ėmė laukti.

Skaičiuodamas minutes ir valandas vylėsi, kad armijos generolo Ivašutino valia patekęs Maskvon, greitu laiku susitiks ir su majoru Kaleginu, kurio, kaip ir gražuolės jo žmonos Irinos, jau buvo ėmęs ilgėtis.

Reiklusis GRU vadas iš Pabradės išskrido, prieš tai, pasak mačiusiųjų, prie kulkosvaidžiais ir patrankomis ginkluoto sraigtasparnio globėjiškai keliskart apkabinęs papulkininkį Nesterovą, ragindamas mažiau gerti, rūkyti, labiau rūpintis sveikata. O Šeputis iškart pajuto, kad nei štabo viršininkas Tvorogovas, nei divizijos vadas Čekalenko nebejaučia jam simpatijų.

Jau kitą rytą įsismelkė nepasitikėjimo šaltukas. Nors atėję į skyrių ar išsikvietę pas save bendravo korektiškai, netgi švelniau, ne taip stipriai aprėkdavo, bet papulkininkis Morozovas, patyliukais vadinantis save draugu Vu Čangu, pakluses Čekalenko įsakymui, nebepatikėdavo jefreitoriui Šepučiui ne tik strateginių, taktinių, bet ir teorinių karybos užduočių.

Viskas staiga paaiškėjo, kai jefreitorių vieną dieną iškvietė Ypatingojo skyriaus viršininkas Pukas.

Vyresnysis leitenantas Pukas, panašus į neišsimiegojusį Sokratą, nors ir turėjo, kareivių akimis, labai menką karinį laipsnį, buvo paslaptingiausias Pabradės dalinio žmogus. Tamsaus gymio, storų lūpų, garbanotos ševeliūros, perkopęs per penkiasdešimt, jis atsirasdavo iš nežinia kur kaip vaiduoklis. Jo buvimo vieta, nors pirmajame štabo aukšte turėjo kabinetą, niekam nebuvo žinoma. Į rikiuotes jis demonstratyviai nevaikščiojo, partinių susirinkimų ir iškilmingų paradų nelankė. Jo, nežinia kur nakvojančio, su kuo ir kur gyvenančio, prisibijojo ne tik štabo viršininkas, bet ir Politinio skyriaus vadas Kutronskis. O pulkininkas Čekalenko slapta nekenčiamo Puko kaip įmanydamas vengė.

Šeputis vyresnįjį leitenantą buvo matęs vos kelis kartus, epizodiškai. Pirmąkart, kai, dirstelėjęs pro langą, pamatė, kaip jis, nežinia iš kur išniręs prie *KIIII* vartų, lyg tarp kitko sustabdė atostogų vykstantį klubo dailininką ir paštininką eilinį Petrošių. „Juoko dėlei" iškratęs šio lagaminą, aptiko ne tik užsienietišką

žurnalą, bet ir maldaknygę! Dėl tos maldaknygės dailininkas ne tik neišvyko atostogų į gimtąją Klaipėdą, bet ir buvo nedelsiant suimtas, apkaltintas religiniu ekstremizmu, teisiamas karinio tribunolo ir gavo metus „disciplinarinio" bataliono. Visi kalbėjo, kad vaikinas palyginti lengvai atsipirko, atseit už tokias pavojingas knygas galėjo ilgiems metams patekti už grotų.

Antrą kartą Šeputis su vyresniuoju leitenantu Puku susidūrė, kai vienas III pulko kapitonas, prieš mėnesį grįžęs iš Afganistano ir pulkininko Čekalenko netrukus pažemintas (už girtuokliavimą) iki jaunesniojo leitenanto, tarnybos metu atėjo į divizijos štabą, šaltakraujiškai nušovė budintį karininką, gretimam kabinete paklojo visą divizijos Žvalgybos skyrių – majorą ir du kapitonus. Po to nusišovė pats.

Ne tik divizijoje, bet ir visoje sovietų armijos Pabaltijo karinėje apygardoje dėl to kilo baisus skandalas (turbūt todėl Pabradėje ir apsilankė armijos generolas Ivašutinas). Kaip tik tada vyresnysis leitenantas Pukas ir užėjo į Operatyvinį skyrių „pasikalbėti". Paklausinėjęs nereikšmingų dalykų, pavyzdžiui, ar ramiai Šeputis naktį štabe miega, ar svajoja apie „graždankę", Pukas vėl ilgiems mėnesiams dingo iš jefreitoriaus akiračio.

Negalima būtų tvirtinti, kad Pukas nedomino Šepučio. Kaskart, kai nusileisdavo į pirmą aukštą, vos susivaldydavo neprikišęs ausies prie sandaresnių nei kitos štabe Puko kabineto durų. Atrodo, į šį visada aklinai užtamsintais langais, nepralaidų garsui kabinetą net divizijos vadas neturėjo teisės įeiti. Tad vyresnysis leitenantas Pukas, anot mėgėjiškos kareivių nuomonės, naudojosi visiška laisve. Tačiau vis dėlto buvo kas ir jį, kaip visus kitus, kontroliavo ir tikrino – tai paslaptingoji GRU.

Vyresnysis leitenantas Pukas, itin ramiai kalbėdamasis su Šepučiu, užsirakinęs „mobilizacijos" klasėje, prisipažino, kad viską (ir net daugiau) žino apie jefreitorių nuo pat jo vaikystės pasienyje – Kalvarijos vienkiemyje.

Nedaugiažodžiaudamas paaiškino, kad Šeputis nesitikėtų pamatyti Maskvos, SSRS sostinės, nes niekada negausiąs į ją „dopusko".

Šeputis juk ne kvailas, pats turįs suprasti, kad žmogus, neabejotinai turintis giminių užsienyje, be to, gimęs neišnešiotas, antisanitarinėmis sąlygomis, socialiai įtartinoje avantiūristų šeimoje, Altajaus tarpstotėje, pakeliui iš Kazachstano į Vakarus (!), niekada negalės dirbti su slaptąja medžiaga. Juk tai visų pirma susiję su SSRS gynyba, su šalies karine galia. Todėl patarė nusiraminti ir nedrumsti vandens, jei, žinoma, nenori atsidurti Afganistane. Nurodė, kad tupėtų kur tupėjęs. Tyliai. Atseit tada vyresnysis leitenantas Pukas, GRU karininko žodis, daugiau Šepučio neliesiąs.

Po šio pokalbio užlipęs į štabo pastogę, Šeputis apsiverkė. Puko grasinimų įaudrintas, išpiltas šalto prakaito, supešęs ne mažiau kaip pusę pakelio cigarečių, nesijudino šaukiamas nei papulkininkio Vu Čango, nei „Varškėčio", nei štabe įsisiautėjusio Čekalenko.

Trumpai it kometa švystelėjusi svajonė išvykti pas armijos generolą Ivašutiną į Maskvą, į GRU, SSRS ginkluotųjų pajėgų Generalinį štabą, daugiaaukštės KGB Lubiankos koridoriuose galbūt susitikti majorą Kaleginą, mauzoliejuje pamatyti Lenino mumiją ir būti pašvęstam į didžiąsias SSRS karinės kontržvalgybos paslaptis dramatiškai užgeso Pabradėje.

Gyvenimas prie Žeimenos ir geležinkelio Vilnius–Daugpilis jefreitoriui pradėjo atrodyti visiškai beprasmis. „Kiemo problemos", taip dabar jis vadino uždavinius, kuriuos divizijai kėlė Pabaltijo karinė apygarda, buvo apgailėtinai niekingos.

Nors seksualinę kareivių energiją patikimai slopino į kisielių beriamas „antichuinas", ne visiems tai padėdavo. Vakarais, paskelbus kareivinėse poilsio laiką ir kariams sugulus, dauguma atsiduodavo smaukymosi pramogai. Azijiečiai, jei dar nebuvo tapę aršiais homoseksualistais, taip pat nespjaudavo į šį, dievobaimingų krikščionių akimis žiūrint, pražūtingai kenksmingą įprotį.

Kartą pabandęs, nebegali sustoti. Pabradės divizijoje, kaip ir visoje daugiamilijoninėje sovietų armijoje, smaukydavosi ir „seniai", ir „jaunikliai", ir

„čerpakai“, ir „dembeliai“, net „duchai“, kuriuos, nutvėrę paslapčia tai darančius, vyresnieji bausdavo – išsityčioję prikuldavo, paleisdavo iš nosies kraują ar žiauriai suspardydavo. Ir tai suprantama. Smaukymasis sietinas su laisvalaikiu ir malonumu, o „duchas“ pirmojo neturėjo teisės turėti, antrojo jam šiukštu neleistina patirti. Tad geisdami atlikti šią apeigą, „duchai“ turėdavo būti ypač budrūs.

Be sanitarijos aspektu saugaus onanizmo, klestėjo ir kitos, mažiau saugios seksualinės pramogos. Apsukresni sugebėdavo naktimis į dalinio kareivines atsivesti Pabradėj „suviliotų“ prostitučių. Jas (būta tokių atvejų) dieną slėpdavo „kaptiorkėse“ šalia skudurų ir amunicijos. Čia jos kelioms savaitėms apsigyvendavo su savo kirkšnutėmis, niežais ir triperiais, eidamos per kuopas ar batalionus iš aukšto į aukštą, iš rankų į rankas tarsi pereinamoji Raudonoji vėliava. Žinoma, tai susiję su nemenka rizika – jei tokią meilės vaidilutę kuriam nors gulte aptiktų karininkas, jis neturėjo teisės apsimesti, kad nieko nemato.

Todėl sumanūs inžinerinio bataliono kariai dėl šventos karininkų ramybės greta geležinkelio bėgių įsirengė jaukią žeminę. Joje žiemą ir vasarą, bataliono vadams apie tai nė nenutuokiant, laikė visada pasiruošusią sueičiai prostitutę. Atšiauriausiu metų laiku ar tamsiausiu paros metu užsinorėjęs pasidulkinti, jei tik ištaikydavo laisvesnę minutę ir žeminėje nesilankydavo kuris nors itin gerbiamas „dembelis“, čia galėdavo užsukti kiekvienas, kad pamirštų dienos rūpesčius ir kaip „baltas žmogus“ (vartotas toks posakis) atsipalaiduotų. Už šią paslaugą mergina gaudavo pavalgyti (iš kareivių valgyklos) ir nereikšmingų dovanėlių. Galima įsivaizduoti, koks skurdas ir dvasinis nepriteklius jas Pabradėje slėgė, jei iš tos žeminės niekur nebėgdavo, užtarimo pas kunigą ar vietos partorgą neieškojo.

Pasitaikydavo atvejų, kad nekantresni kariai iš Vidurinės Azijos ar Tolimųjų Rytų, paslapčia išrūkę į nuodėmingą Pabradę, savo instinktus bandydavo patenkinti mieste. Kalbomis, kumščiais ar kitais būdais įtikinę dai-

liosios lyties atstoves, sutiktas prie šniokščiančios Žeimenos krantų, atlikti frikcinius judesius, sugrįždavo ramūs, kad nieko blogo nepadarė.

Bet ne rečiau kaip kartą per du mėnesius visas dalinys išsirikiuodavo aikštėje, kad apsiašarojusios Pabradės gražuolės galėtų atpažinti savo skriaudikus. Jausdamos savo vertę, jos eidavo, lydimos Politinio skyriaus viršininko ir jam tiesiogiai pavaldžių „politrukų", kartkartėmis stabtelėdamos ir įsižiūrėdamos į patikusį veidą. Tomis akimirkomis bailesni melsdavosi, mat niekada nežinai, kas joms šaus į galvą – ims ir bestels pirštu į pirmą pasitaikiusį, ant Žeimenos krantų nė nebuvusį....

Išskirtinę vietą tarp sovietų kario pramogų užėmė alkoholis. Kilusiems iš Astrachanės ar Vidurinės Azijos sovietinių respublikų jo pristatydavo arbūzuose, kaip išsiilgusių motinų siuntinius iš namų. Kur nors Dušanbėje ar Alma Atoje į arbūzą sušvirkšdavo litrą kitą degtinės ir jis saugiai atkeliaudavo į Pabradę iš Pietų, kirtęs Pamyro, vėliau Uralo kalnyną. Sulaukę „arbūzo" ir vakarop įkirtę po keletą riekių, laimingieji atsijungdavo be pulso.

Išskyrus Azijos moliūgus ir arbūzus, prasimanyti alkoholio būdavo keblu. Pabradės pardavėjos kareiviams jo neparduodavo, Tai buvo griežtai uždrausta. Šį subtilų reikalą neretai padėdavo išspręsti paštininkas. Ilgai įprašinėjamas, už simbolinį užmokestį jis sutikdavo rizikuoti ir iš miesto atitempdavo vieną kitą butelį laiškų krepšyje.

Jei vis dėlto nepavykdavo prasimanyti degtinės, tikdavo viskas, pradedant kosmetika, odekolonu, baigiant dantų pasta ir denatūratu iš sandėlių.

Nemenkų privilegijų turėjo ryšininkai. Jų arsenale buvo šiek tiek spirito, skirto sutepti aparatūrai, todėl jie – ypač pageidaujami neformalių draugijų nariai. Vienas iš gudresnių ryšininkų spiritą laikydavo savo spintelėje kareivinėse. *Радоваться жизни надо!* – sakydavo, todėl tapo ypač mėgstamas pulko draugų.

Jefreitorius Šeputis laisvalaikiu taip pat pagerdavo ir pasismaukydavo. Mintyse įsivaizduodamas vieną TV programos „Vremia" diktorę, įsitikino, kad skurdoka seksualinė sovietų kario fantazija jau nebestimuliuoja

geidžiamo patirti malonumo. Norėjosi kažko daugiau, gyvos moters švelnumo, šilumos.

Napoleonas įprato lankytis dalinio kirpykloje. Šeštadieniais čia iš Pabradės su išgaląstomis žirklėmis, paslaptingais kremais, buteliukais, žvilgančiais skustuvais ir dusinančiais odekolonais ateidavo kirpėja Alina – dailaus silueto peroksidinė blondinė.

Už keliasdešimt kapeikų, mat kareiviai gaudavo tris rublius algos, būdavo galima atsisėsti į kirpėjos krėslą ir, slapta patyrus erekciją, nugrimzti į palaimą, matant veidrodyje, kaip žirklėmis ir šukomis ginkluota Alina tupinėja aplink tave, glaustosi, švelniai ir lyg netyčia baksteli sukietėjusiu speneliu į pliką pakaušį, švelniais pirštais perbraukia per nuogą kaklą, tada per tvinkčiojantį smilkinį...

Peroksidinis Alinos kuodas, manikiūro išpuoselėti nagai, parausvinti skruostai, išbučiuotinos lūpos, baltas kirpėjos chalatėlis ir po juo slepiamas gaivus kūnas taip įaudrino Šeputį, kad dabar jis gyveno vien dėl šeštadienių. Vis mažiau ant galvos turėdamas ką patrumpinti, prisigalvodavo keisčiausių priežasčių, kad galėtų ir vėl čia – pas Aliną – ateiti.

Nebūdamas vienintelis Alinos gerbėjas, kantriai laukdavo eilėje, neretai nusidriekiančioje pusšimtį metrų nuo karininkų bendrabučio iki pat liepų alėjos. Žiemą ir pavasarį, vasarą ir rudenį čia išsirikiavusieji, neslėpdami geidulių, kišenėse stumdydami „biliardą", laukdavo, kol ji, plikai mašinėle nuskutusi, išgaląstu skustuvu brūkštels per kaklą, o tada, kaltai atsiprašiusi, odekolonu apipurkš per skubumą padarytą žaizdą.

Alina, erotinė kareivių svajonė, kurios atvaizdas dažnam iškildavo prieš akis besimasturbuojant, buvo vienturtė Pabradės praporščiko duktė, iki kaulų smegenų vietinė. Dalinio gyvenimas jai buvo nesvetimas, puikiai suprantamas. Apie kareivių papročius taip pat žinojo ne iš nuogirdų. Todėl, kai jefreitorius pasiūlė susitikti už tvoros, ilgai nedvejojusi sutiko.

Taip užsimezgė seksualinis Napoleono ir Alinos Filipovič ryšys, perauges į skaisčią meilę.

Į slaptus pasimatymus Šeputis keliaudavo ne pirmos ir ne paskutinės kareivių kartos pramintu taku – melioracijos vamzdžiu.

Erdvus betoninis drenažo tikslais melioratorių po žeme nutiestas vamzdis kirto Vilniaus–Švenčionių kelią, vienas jo galas stirksojo iškart už karininkų bendrabučio, greta betoninės tvoros. Sargybos nesaugomas, jis jungė dalinį su civilių pasauliu. Tai buvo ne tik dieną, bet ir naktimis judri magistralė, kuria keliaujama dažniau nei asfaltuotu keliu.

Napalys, sužinojęs apie šį išganingą „gyvybės tunelį", įniko beveik kiekvieną dieną juo vaikščioti. Vos išlįsdavo aname gale, šalikelės brūzgynuose jo jau laukdavo Alina. Jei turėdavo mažiau laiko, pasimylėdavo čia pat, atsiradus daugiau – pakrūmėmis, grioviais ir aplinkkeliais eidavo pas Aliną į namus, pamiršę atsargumą, kad sutiks jos tėvą, praporščiką Filipovičių su nukarusiais ūsais, jau ne vienus metus atsakingą už divizijos *H3*, t. y. „neliečiamas" atsargas.

Vieną nelemtą dieną, kai Alina buvo šimtu procentų įsitikinusi, kad praporščikas Bohumilas Filipovičius su „portupėja" ir pistoletu ištisą parą saugos sandėlį, šis ėmė ir sugrįžo į namus, nešinas keletu maišų žirnių ir mėsos konservų.

Po Skaisčiausiosios Mergelės Marijos šventuoju paveikslu aptikęs lovoje gulinčią Aliną ir menkutį jos partnerį, įtūžęs pagrasino, kad Šeputį nedelsdamas įskųs, jei šis dukters neves. Atseit po tokios dorų krikščionių šeimą ištikusios gėdos, bjaurios nešlovės, matantis vienintelę išeitį – dar šį mėnesį iškelti kuklias vestuves. Ir, laikantis katalikiškų tradicijų, būtinai „paimti šliūbą" bažnyčioj.

Napoleonas, po išvarginusios kūną sueities nepasirengęs panašaus pobūdžio moraliniams iššūkiams, su viskuo sutiko. Neprieštaraudamas įšoko į kelnes ir pasižadėjo praporščikui, kad dar šiandien su raportu kreipsis į pulkininką Čekalenko – paprašys leidimo tuoktis.

„Susirašė" su Alina po savaitės, eilinę darbo dieną, dalinio Rikiuotės skyriuje papulkininkis Votruba tarsi šventikas atliko visus metrikacijos forma-

lumus. O vestuves, aštuoneriais metais vyresnės Alinos pageidavimu, iš Vu Čango išprašęs laisvadienį, Šeputis atšventė lygiai po mėnesio.

Ankstų pavasario rytą slapta „paėmė šliūbą" Pabradės Šv. Juozapato bažnyčioje pas vietinės kilmės vikarą Jureką. Po to patvoriais, pasieniais susiėjo praporščiko Filipovičiaus troboje. Buvo pakviesti šalia gyvenantys praporščikai su žmonomis ir vaikais, visi Alinos kursiokai iš profkės ir klasiokai iš aštuonmetės mokyklos – kelios Šepučiui iš matymo rikiuotėje pažįstamos diktų kojų merginos ir tuzinas nežiūrinčių į akis vaikinų, prisistačiusių vieslavais, zdislavais ir panašiai.

Gerokai kaušteléjusi nuotaka netrukus nusivedė vieną rūstaus veido vaikystės draugą aprodyti palėpės. Praporščikas Bohumilas Filipovičius, apsėstas tėviškų jausmų, ėmė įkalbinėti Šeputį stoti į KPSS. Argumentavo, kad mylimas žentas, kai taps komunistu, galės be vargo čia pasilikęs tarnauti. Nematys rūpesčių, nes Bohumilas pažada – vos baigsis kontraktas, išeis į atsargą, o visus Pabradės sandėlius perleis Šepučiui, kuris nė neįsivaizduoja, kokių stulbinančių gėrybių juose esama...

Praporščikas Bohumilas sandėliuose saugomus divizijos turtus vardijo taip ilgai, kad Šeputis nebeprisiminė nei sąrašo, nei vestuvių pabaigos. Tačiau pirmadienį, tradiciškai pralindęs melioracijos vamzdžiu ir sugrįžęs į dalinį tęsti tarnybos, iš pradžių subtiliai, o vėliau vis nuožmiau papulkininkiui Vu Čangui ėmė įrodinėti, kad trokšte trokšta papildyti komunistų partijos gretas.

Pirmosiomis savaitėmis papulkininkis Vu Čangas, prislėgtas savų bėdų, mat sunkiai gydėsi nuo pramoninių prekių pardavėjos gautą triperį, įtariai žiūrėjo į Šepučio prašymą. Siejo tai su jaunatviniu marazmu ar povestuvine depresija, kuri neretai ištinka ne kurį nors vieną, o iškart abu sutuoktinius. Be to, ar tik ne per daug jis, jefreitorius Šeputis, užsiplėšė, įsigeidęs vienu metu dulkint Pabradės gražuolę kirpėją ir būti KPSS nariu! Tačiau, kai Šeputis pareiškė, kad nesėdės rankas sudėjęs – eis ieškoti

užtarimo pas Politinio skyriaus viršininką Kutronskį, Vu Čangas suprato: jefreitoriaus ketinimai rimti.

Vieną rekomendaciją, kurioje perdėtai vaizdingai išdėstė Napoleono Šepučio talentus, parašė pats papulkininkis Vu Čangas, antrą paskubomis „kaptiorkėje" su aibe gramatinių klaidų sukurpė komendanto būrio vadas praporščikas Henrykas Petrusievičius (kaip paaiškėjo, Filipovičiaus kaimynas ir tolimas giminaitis – antros eilės pusbrolis), o trečią – uošvis, vyresnysis praporščikas Bohumilas.

Kai divizijos partinis aktyvas Raudonajame kampelyje svarstė jefreitoriaus Napoleono Šepučio kandidatūrą, prieštaraujančių neatsirado. Tik į galvą sužeistas majoras Popovas, dar nepamiršęs, kad Šeputis jam, rengusiam manevrus prie žemėlapio, kartą atsisakė pagelbėti, atseit turįs svarbesnę aukštesnio viršininko užduotį, suabejojo, ar jaunas, vos dvidešimties sulaukęs jefreitorius bus pajėgus ilgus metus garbingai „nešti" komunisto vardą.

Ūmai pašokęs iš vietos praporščikas Bohumilas Filipovičius, kurio partinis stažas buvo skaičiuojamas dešimtmečiais, priminė majorui Popovui, kad per Antrąjį pasaulinį karą, SSRS teritorijoje vykstant Didžiajam Tėvynės karui, aštuoniolikmečiai ir už juos jaunesni svajodavo mirti, būdami komunistai. Todėl nepadoru tuo abejoti ir dabar, kai ruošiamasi Trečiajam pasauliniam.

Gelžbetoninis argumentas nutildė majorą Popovą, divizijos telegramų kodavimo ir dešifravimo tarnybos vadą. Jefreitorius Napoleonas Šeputis, gimęs 1960 metais Zmejinogorske, buvo vienbalsiai priimtas kandidatu į daugiamilijonines KPSS gretas.

Tai buvo kompensacija už sužlugdytus planus patekti į GRU. Netverdamas kuo greičiau pasigirti, švytintis Šeputis užėjo į kareivines.

Tačiau tautiečiai ir net ukrainietis Kalnickis iš Charkovo šią žinią išklausė abejingai. Kai kurie demonstratyviai atsisakė net išgerti už sėkmę, kiti labiau domėjosi kareivinėse įprastomis pramogomis.

O komendanto būrio kariai jau kuris laikas pramogavo iki tol neregėtu būdu.

Viskas būtų klostęsi įprasta vaga – „duchai" toliau dirbtų visus visų darbus, tingūs „dembeliai", išvertę pilvus, voliotųsi ant gultų, – jei ne Galperinas.

Atvežtas iš lietuviškumą puoselėjančio Kauno, pirmosiomis minutėmis galvojo, kad jam stebuklingai pasisekė – Pabradėje patekęs „tarp savų", Galperinas nė nesapnavo, į kokį pragarą bus papuolęs.

Ką tik baigusio dešimtmetę, laisvai kalbančio rusiškai ir lietuviškai, „inteligento" Galperino niekas nemušė. Naktimis nespardė, nevertė su iškelta rankose taburete stovėti ant vienos kojos iki paryčių. Nereikėjo jam ir deklamuoti idiotiškų eilėraščių, kaip antai: *Чик чирик пиздрик ку ку/ Скоро дембель старику.*

Sadistiniams polinkiams patenkinti šįkart buvo naudojamas psichologinis teroras.

Su Galperinu niekas būryje pabrėžtinai nesikalbėjo. O jei jis norėdavo ką nors „savam" pasakyti, privalėjo, keliasdešimt metrų pabėgėjęs atgal, grįžti, kuo aukščiau kilnodamas kojas, rikiuotės žingsniu, o tada, atidavęs pagarbą, kreiptis oficialiai ir būtinai rusiškai: *Товарищ рядовой Руткаускас, разрешите обратиться рядовому Гальперину.*

Paradinis žygiavimas ir greblas „r" sukeldavo aršų juoką, kaip ir žeminanti mizanscena, kai, gavęs įsakymą, eilinis Galperinas turėdavo atiduoti pagarbą taburetei, diržo sagties žvaigždei ar virduliui, atneštam iš „kaptiorkės".

„Savų" akivaizdoje Galperinas neturėjo teisės sėdėti. Pulkų karininkams nebyliai pritariant ir slapta krizenant, valgykloje jam buvo leidžiama atsisėsti prie stalo tik visiems pakilus. Jei priveiktas nuovargio ir nemigos, bandydavo pritūpti, nesulaukęs leidimo, būdavo žiauriai baudžiamas.

Bausmės buvo rafinuotos, kaskart vis kitokios, panašios į beprasmybe įkrautas apeigas, turėjusias visų akivaizdoje dar kartą pažeminti, galutinai sugniuždyti nebepajėgiantį priešintis naujoką.

Makabrišką patyčių ritualą įsuko protui nebepavaldi žmogiškumo sutemų stichija. Jos priežastimi nelaikytinas vien žudantis nuobodulys, ardomasis laisvalaikio pertekliaus poveikis ar nežmoniškos sovietų armijos sąlygos. Genialusis Goya neklydo sakydamas, kad miegantis protas gimdo pabaisas...

Niekada nebesišypsantis, užguitas, apsmukęs, purvinas, sukumpęs, tarsi slegiamas nepakeliamos, Galperinas ėmė bijoti net savo šešėlio. Nors Priesaikos dieną atvykusiems tėvams tvirtino, kad viskas gerai, jam nieko netrūksta, čia visi „savi", todėl nemuša, tačiau, gimdytojams išvykus, ir toliau vaikščiojo pasieniais, baikščiai dairydamasis, įtempęs klausą, ar staiga iš už kampo nepasigirs: *Рядовой Гальперин, сука, ко мне!*

Eilinį Galperiną, aštuoniolikmetį iš Kauno, vieną naktį aptiko pasikorusį kareivinių tualete, į kurį kaip ir bet kur kitur jis turėjo teisę įeiti, tik gavęs „savų" leidimą.

Šeputis, įveikęs visas sovietų armijos pakopas ir užsilipęs ant aukščiausio karių hierarchijos laiptelio, ėmė laukti „dembelio".

Operatyviniame skyriuje kasdien nervingai sklaidydavo *Krasnaja Zvezda* puslapius, vildamasis, kad šiandien pagaliau bus atspausdintas gynybos ministro Ustinovo įsakymas, skelbiantis vienų mobilizaciją, o kitus išleidžiantis į „laisvę".

Dabar Šeputis vis dažniau pasikalbėdavo apie gyvenimą su papulkininkiu Vu Čangu, kuris, pasirodo, buvo anaiptol ne iš kelmo spirtas.

Galbūt juodu suartino klastinga venerinė liga, dėl kurios jefreitorius, karininko pavedimu, keliskart slapta lankėsi Vilniuje, kad nupirktų „Trichopolo", stebuklingų vaistų nuo triperio, parduodamų tik su receptu, o papulkininkis jo neturėjo, mat nedrįso eiti tikrintis į lazaretą pas daktarą, tokį pat papulkininkį Artiomą Mamedovą.

Vu Čangas, vis ilgiau užsisėdintis kabinete po tarnybos, kad tik išvengtų sutuoktinio pareigos, ieškojo paguodos dvasiniame gyvenime. Atkasė

savo tautines šaknis, nuo visagalio Mao Zedongo iki šlovingų Hou, Čang, Džou, Mingų dinastijų. Užsirakinęs kabinete su šarvuotomis durimis, papulkininkis kas vakarą tobulino gerklinio dainavimo įgūdžius, skambino varpeliais ir atlikinėjo ritualus, kurių prasmė Šepučiui, išauklėtam sovietinėje vidurinėje mokykloje, buvo tamsus miškas. Vis dėlto įtarė, kad papulkininkis Vu Čangas pasinėrė į kažkokią paslaptingą budistų praktiką, mat vis dažniau į jo kabinetą užsukdavo buriatų seržantas, valgyklos virtuvėje tarnavęs duonos raikytoju.

Kartą pravėręs neapdairiai pamirštas užrakinti kabineto duris, Šeputis papulkininkio Vu Čango papilvėje pamatė ugnimi besispjaudantį drakoną. Nespėjęs paslėpti ką tik padarytos tatuiruotės, Vu Čangas buriatui Kirilui, kuris klūpojo jam po kojomis, liepė grįžti virtuvėn, o Šeputį prisaikdino niekam apie tai nepasakoti. Pažadėjo, kad įkalbės seržantą adata išbaksnoti ir Napoleonui panašų simbolį, apsaugantį ne tik nuo gonorėjos, sifilio, kirkšnučių, triperio, bet ir mobilizuojantį, kai prireikia, vyriškumo galias.

Kelias dienas pasvarstęs, stebuklingos tatuiruotės Šeputis atsisakė. Vu Čangui tarpininkaujant, pakišo buriatui Kirilui apatinius marškinius, kad ant nugaros ir priekio flomasteriais išpieštų po žalią drakoną. Prisiminęs, kad kažką panašaus vilkėjo Liutauras, įsivaizdavo, kaip įspūdingai atrodys, apsivilkęs šiuos marškinius Vilniuje, kai išeis į „dembelį".

Kasdien kalendoriuje braukdamas dienas ir burdamas, kada bus išleistas, Šeputis dabar vis rečiau lankydavo teisėtą žmoną Aliną. Ir čia nebuvo nei kirpėjos, nei Šepučio kaltės. Viską lėmė pavydas. Paprastas, žmogiškas, žalias kaip tulžis pavydas, motorizuotą pėstininkų diviziją pradėjęs graužti iš pašaknų.

„Ištvirkėliui" Šepučiui pavydėjo ne tik Pabradės praporščikai komunistai, Politinio skyriaus viršininkas Kutronskis, štabo vadas Tvorogovas, bet ir Čekalenko, įsakęs šiam kandidatui į komunistus neduoti laisvų sekmadienių, tada jis negalėsiąs legaliai išeiti už tvoros ir „dulkintis Pabradėj su boba". Pri-

galvodavo kvailiausių užduočių, kurias jefreitorius turėdavo atlikti savaitgaliais, užmiršdamas net pasvajoti, kaip, pralindęs pro melioracijos vamzdį, susitinka su Alina. Budintys karininkai štabe ėmė vis dažniau varstyti jo kabineto duris – tikrino, ar jefreitorius sėdi nurodytoje vietoje.

Sandariau nei kada nors anksčiau įkalintas dalinyje, Šeputis imdavo karštligiškai mintyti apie laisvę. Šios poreikis buvo toks stiprus, kad neretai pamiršdavo net žmoną Aliną, o praporščiko ar liktinio jefreitoriaus karjera dalinyje ėmė rodytis vis mažiau patraukli. Raudonas komunisto bilietas, kai sugrįš ten, kur Šeputis jautėsi pritapęs ir savas, bus visiškai nereikalingas. Todėl, užuot dailinęs uniformą ar plušėjęs prie „albumo" kaip kiti „dembeliai", pasinerdavo į malonius prisiminimus – įsivaizdavo save tarp Vilniaus hipių, bitlomanų, Šabaniausko ir inteligentų bohemos kažkur „Vaivos" prieigose...

Įsisvajojęs, nebesusigaudydamas, ar dabar vėlyvas pavasaris, ar brandi vasara, ar ankstyvas ruduo, net nepastebėjo, kaip atėjo lauktoji diena – išganingas „dembelis".

Iškvietęs (buvo jau gerokai po pietų) į Rikiuotės dalį, papulkininkis Votruba su neslepiama piktdžiuga pašnibždėjo, kad jefreitoriui Šepučiui suteiktas jaunesniojo seržanto laipsnis. Todėl tegu jis dar palaukia, užuot „su stačiu bybiu" ėjęs namo pas Aliną, tegu prisisiuva trūkstamas juosteles, o jau tada sugrįš pasiimti dokumentų.

Sužinojęs naujieną, Šeputis nulėkė į sandėlius pas uošvį, vyresnįjį praporščiką Filipovičių, iš kurio išgavo komunisto garbės žodį, kad praneš Alinai, ir ji vyro lauks po kelių valandų abiem žinomoje vietoje.

Kai visi formalumai buvo sutvarkyti, Šepučiui dingtelėjo mintis, kad šia proga – pirmą, o gal ir paskutinį kartą gyvenime paleistas į „graždankę" – jis tikrai neis kaip koks puskvaišis pro metalinius *KIIII* vartus. Palikęs griovyje paradinę uniformą ir jaunesniojo seržanto antpečius, persivilks baltais apatiniais marškiniais su besispjaudančiais ugnimi žaliais drakonais, pralįs melioracijos vamzdžiu ir puls išsiilgusiai Alinai į glėbį.

Ir tada jie, pavydėtinai jauni, įsimylėję, degančiomis širdimis, iki valiai prisiglamžę, likimo vėl suartinti, sės į pirmą pasitaikiusią susistabdytą mašiną.

Dums, lėks kretančiu sunkvežimiu tolyn – nežinomybėn, gal į Kaukazą, Uralą, Altajų, Karakumų dykumą... Pasiekę plėšinius, apsigyvens ilgaplaukių hipių komunoje, kuriai, anot Liutauro, priklausantys aguonų laukai yra dešimt kartų didesni už Lietuvos plotą. Miegos jurtose, apsigaubę avikailiais, ganys ožkų kaimenę, gers kupranugarių kimraną, kumelių kumysą, airaną, skaitinės Salingerį, augins savus ir bendrus komunos vaikus, kas rytą eis iš aguonų numelžti *chuchnaro.*

Aprūkusiame katile Alina virs ne žirnių, ne kopūstų, ne burokėlių sriubą, o skaidrų kaip kūdikio ašara viralą, kurio nedidelis kiekis, sušvirkštas į veną, leidžia akimirksniu nebaudžiamai nukeliauti toliau už Rojaus Paukščių, Pietinių Žuvų, Berenikės Garbanos žvaigždynus.

Ten įsikūrę pasiliks amžinai, ištirps šviesoje, kai nebelieka nieko – ne tik kūno, jausmų, tamsos, bet ir mirties...

Alina, išvydusi Šeputį sutartoje vietoje prie vamzdžio, neapsidžiaugė. Nesusižavėjo ir ugnimi besispjaudančiais drakonais, todėl teko ilgai įkalbinėti, kol ji „dėl šventos ramybės" įsėdo į kelyje sustabdytą automobilį, kaip niekad įtariai klausydamasi Napoleono, šaudančio liguistai blizgančiomis akimis. Vis dažniau tarsi sąmokslininkė susižvalgydavo su automobilio „Zaporožec" vairuotoju.

Šeputis jausmingai gestikuliavo, kalbėdamas apie netolimą būtį nebūtyje ir atvirkščiai, o Alina, jiems dar neprivažiavus Nemenčinės, mirktelėjo vairuotojui. Netrukus, kai horizonte pasirodė Vilnius, davė keistą sutartinį ženklą, lyg būtų ne pirštą pridėjusi prie smilkinio, o menamas žirkles.

Pavydėtinai nuovokus ir budrus sovietinis pilietis, lengvojo automobilio „Zaporožec" vairuotojas, smagiai pavėžėjęs Antakalnio link, keliskart iškilmingai apsukęs ratą šalia Šv. Petro ir Povilo bažnyčios, pristatė Napoleoną tiesiai Vasaros gatvėn, į psichiatrijos ligoninę.

– Netylėkit! Meldžiu! Išvardykit mūsų nuodėmes! Liudykit! Darykit gi ką nors! – tolyn nuo Krašto apsaugos ministerijos Šeputį stumtelėjo Raudonkepuraitė. – Kalbėkit! Viešpaties karalystės vardu! Eikit! Gelbėkit! – prilaikydama už parankės vedė nesusivokiantį pranašą Šv. Dvasios – dominikonų – Viešpaties šunų – bažnyčios pusėn.

Ir tada nuo biusto Šv. Kotrynos bažnyčios šešėlyje atitrūko nedidukė kompozitoriaus Stanysławo Moniuszkos galva. Įkandin pokštelėjo Taraso Ševčenkos granitas nuo Vilniaus universiteto sienos. Trakų ir Pranciškonų gatvių skvere pavojingai pasviro akmeninis filantropas Juozapas Montvila. Sudrebėjo GTU balkono atlantai, bronzinis Frankas Zappa nukrito nuo nerūdyjančio stulpo K. Kalinausko gatvėje...

Raudonai nusidažęs dangus prapliupo memorialinių akmenų kruša.

Išsigandęs aukštybių prakeiksmo, Šeputis bandė perprasti šiuos keistus dangaus ženklus ir tada išgirdo sodrų vidinį balsą, kuris ėmė raginti, kad kuo greičiau eitų į „Cigarų namus“, nes ten, po Aukso vartų skliautais, vyksta Lietuvai pražūtingi dalykai.

Kirtęs pėsčiųjų ir važiuotų užgrūstas Vokiečių, Trakų, Pranciškonų gatves, Napoleonas netrukus jau stovėjo ties Ašmenos gatvės kampu.

Nesidairydamas į šalis, ryžtingai apsisprendęs nuo šiol žengti ne minios priekyje ar jai iš paskos, o eiti tik savo – samurajaus – keliu, atplėšė duris ir, suglumusiam apsauginkui nespėjus užtverti kelio, veržte įsiveržė vidun.

Iššniukštinėjęs kiekvieną „Cigarų namų“ pakampę, užuodė didžiulį pavojų. Grėsmė smelkėsi kažkur iš apačios, ten girdėjosi dundesiai, klibinantys trapius Lietuvos nepriklausomybės pamatus. Sklido ir aimanos su gailiais atodūsiais. Napoleonas suprato, kad delsti nebegalima.

Valingai sučiaupęs kario lūpas, ne smalsumo vedamas, o šventos pilietinės pareigos šaukiamas, leidosi siaurais laiptais į pragaro požemius, apgraibomis laikydamasis už turėklų.

Paslydęs suklupo, vožėsi galva žemyn ir po krištoliniais skliautais atsivėrė Jeruzalės Aukso vartai. Už jų vyko tuštybės mugė, plyšavo Gergijevas, labai panašus į Žorą Kutasovą, sutiktą prie *Swedbank* bankomato, įsigrojo balalaikų orkestras, atsivežtas kartu su Dievo Motinos Marijos baudžiauninkų teatru.

Šeputis suvokė, atsidūręs socmoderniame pasaulyje, bet norėjo išsiaiškinti, ar tai viso labo teatras, ar tikrų tikriausias gyvenimas Lietuvos Jeruzalėje.

Žengęs dar žingsnį, akinamai plieskiant vartų auksui ir tardytojų lempoms, atsivėrus scenos uždangai, išvydo aistringas politinių orgijų scenas. Buvusi premjerė, apdovanota kaimyninės šalies garbingu titulu ir tapusi kunigaikštiene, lengvai, kaip kokia Šatrijos ragana skraidė ant šluotkočio. Avanscenoje šalia persirengusio pingvinu pažįstamo eksministro stovėjo barzdotas teisėjas su mantija ir abu aptarinėjo naują, bet jau nešvarų, sandėrį... Visiems laikams atstatydintas prezidentas iš įtūžio lupo savo niekuo dėtą žmoną. Šalia beveidžių liberaliai demokratiškų, o gal demokratiškai liberalių choristų, giedančių apie jiems rūpimas materialines vertybes, sukiojosi ir keletas kiškiais persirengusių parlamento narių. Krykštaudami ir gundydami nusidėti, abiejų lyčių kiškiai vizgino striukomis uodegytėmis. Veikėjas iš ekrano, naujausių apklausų duomenimis, – nepaperkamas apžvalgininkas, kikendamas kaišiojo vogtas obligacijas besistaipančioms parlamentarėms už gumelių. Šalia jų tarsi paminklas pačiam sau stovėjo buvęs disidentas, neseniai su devyniomis lapės uodegomis atvykęs iš JAV pro „solidarią" Lenkiją. Nuobodžiaudamas gyrėsi, ką tik uostamiestyje gavęs garbės daktaro regalijas. Po sceną blaškėsi ir vakar nuverstas moralinis šalies autoritetas, ir šiandien paskirtas pasiuntinys prie Šventojo Sosto...

Žinodami vieni kitų paslaptis, jie visi buvo susaistyti nematomais neabejotinai nusikalstamais ryšiais, slaptais įsipareigojimais, saldžiomis nuodėmėmis, todėl jau daug metų nuoširdžiai neapkentė vienas kito.

Napoleonas tarp daugybės pusnuogių ir visai nuogų personažų šiurptelėjęs atpažino centrinėje gyvenimo teatro ložėje sėdintį Kaleginą! Buvęs Pabradės majoras, dabar su generolo antpečiais, sėdėjo taip iškilmingai, tarsi būtų Kristaus karalystės valdovas.

Kalegino ir Šepučio akys susitiko – bičiuliškai nusiteikęs majoras lyg norėjo atsiprašyti, esą jis nėra atsakingas už tai, kas dabar vyksta Kristaus karalystėje.

Tačiau netrukus, lyg prisiminęs neleistinai primirštą SSRS čekisto priesaiką, gerasis, švelnusis majoras Kaleginas – Nabokovo ir Bunino fanatas, Lietuvos laisvės simpatikas, su kuriuo Napoleonas kadaise ketino menamu kulkosvaidžiu iššaudyti visą sovietų armiją, iš geriausio draugo virto pikčiausiu priešu. Dabar jis sėdėjo pasipūtęs, niekindamas Lietuvos Laisvės ir Nepriklausomybės idealus. Neslėpė, netgi didžiavosi, kad tai jis yra šitos pasibaisėtinos marionečių bakchanalijos režisierius.

Įsiutęs Šeputis, išstumdęs pusnuoges parlamentares ir šlovės suvedžiotus disidentus, ištežusius brigados generolus, bevalius prokurorus ir teisėjus, miestų merus ir ministrus, atstatydintus prezidentus ir atsistatydinusius premjerus, puolė prie Kalegino, pasiryžęs pasmaugti jį čia pat, karalių ložėje, nes majoras asmeniškai atsakingas ir kaltas dėl visų Kristaus karalystę ištikusių bėdų.

Vakar pistoletu ginkluotas vyras įsiveržė į Lenino mauzoliejų Maskvoje ir šovė į jį saugantį milicininką. Sulaikytas užpuolikas prisipažino, kad jis norėjo sušaudyti balzamuotą Lenino kūną, kuris yra viena iš populiariausių ir makabriškiausių Maskvos atrakcijų.

„Mano tikslas – kuo greičiau sulyginti su žeme šį mauzoliejų, nes jame guli Antikristo mumija. Norėjau paleisti į Leniną seriją iš kulkosvaidžio, tačiau pabijojau, kad sarkofagas gali būti šarvuotas“, – milicijoje aiškino sulaikytas G. K.

...Kai Šeputis, tetos Zosės patartas, prisipažino medicininei komisijai esąs mižnius, jo nepaguldė į Karo ligoninę rusų karvedžio generolo Aleksandro Vasiljevičiaus Suvorovo (dabar – Leono Sapiegos, LDK didžiojo etmono) gatvėje.

Iš Lenino rajono karinio komisariato, įsikūrusio M. Gorkio gatvės kieme, nuvežė tiesiai į Vasaros gatvę, atseit tyrimams.

Medžių lapija prisidengusioje Vasaros gatvėje įsikūrusi psichiatrijos ligoninė, kitaip negu Žiegždrių, Naujosios Vilnios ar Vlado Kuzmos gatvėje Kaune veikiantys beprotnamiai, turėjo ne pačią prasčiausią reputaciją.

Jos teritorijoje buvo jaukus parkas, greta – ne tik tobulų formų Šv. Petro ir Povilo bažnyčia, bet ir parduotuvė „Rytas". Nuo ankstaus ryto joje galėjai sutikti išdidų, dryžuota pižama tarsi fraku vilkintį, visuomenei mažiau pavojingą, gerais darbais pagarsėjusį ligonį, kantriai laukiantį eilėje prie kefyro, alaus ar dešrigalio.

Vasaros gatvės psichiatrijos ligoninė, suskirstyta pagal lytis, turėjo du skyrius – Pirmąjį ir Antrąjį. Pirmajame, atrodo, buvo laikomi nenuspėjami ir sunkiau sergantys, todėl pro grotuotus šio skyriaus langus naktimis neretai būdavo galima išgirsti vaitojant, šūkaujant, reikalaujant Viešpaties atpildo.

Antrojo vyrų skyriaus tvarka buvo liberalesnė, o papročiai mažiau rūstūs. Čia, nors ir užrakinti, ligoniai galėjo mėgautis sąlygine laisve. Kai kurie, įgiję minkštesnės širdies seselių, sanitarų ir gydytojų pasitikėjimą, gaudavo švelniausią „režimą" ir galėdavo savaitgaliais eiti namo. Antri turėjo teisę (be palydos) pasivaikščioti po parką gryname ore. O dar viena privilegijuotųjų kategorija, lydima iš ligonių tarpo paskirto grupės vyresniojo, pavakariais eidavo į „Žalgirio" stadioną, kur tuo metu SSRS lygose vis geriau pasirodydavo „Žalgirio" futbolo meistrų komanda su ūmiuoju Dirmeikiu, išvaizdžiuoju Kasparavičium, vikriuoju Jurkum ir jaunuoju Latoža.

Po rungtynių, dažniausiai švytinčiais veidais ir neslėpdami patriotinių jausmų, ligoniai grįždavo į savo palatas ir bičiuliams iki išnaktų pasakodavo, ką stadione matę. O matydavo tada jie vien pergales – „Žalgirio“ klubas septynmyliais žingsniais žygiavo iš antrosios lygos į pirmąją, o iš šios – į aukščiausiąją. Čia jo jau tykojo sužvėrėjęs „Torpedo“, „Spartakas“, „CSKA“, „Dinamo“ ir panašūs priešininkai iš Rytų, bet Lietuvos SSR futbolininkai, ligonių karštai palaikomi, buvo pasiryžę juos be gailesčio sudoroti.

Nors palatų durys neturėjo rankenų, o naktimis jose degdavo blausi šviesel ė, ne visi šio skyriaus pacientai buvo nesveiki. Šalia sunkiau ar lengviau sergančių depresija, neuroze, hipochondrija ar šizofrenija, nemažai buvo gabių (net talentingų) simuliantų, siekiančių išsisukti nuo armijos ar šiaip turinčių bėdos su sovietų teisėsauga, todėl suradusių čia trumpalaikę užuovėją.

Antrajame skyriuje gulėjo ir vadinamosios „mados“ aukos. Mat aštuntuoju ir devintuoju praeito amžiaus dešimtmečiais tarp lengvabūdiškos bohemos atstovų buvo paplitęs paprotys tam tikrą laiką praleisti psichiatrijos ligoninėje. Pabuvę joje mėnesį, o kitą kartą ir ilgiau, į sovietinę realybę bohemistai grįždavo sutvirtėję, nes įtūžusiam milicijos įgaliotiniui galėdavo pakišti baltą bilietą – nepakaltinamumo indulgenciją, apsaugančią tiek nuo teismo, tiek nuo priverstinio darbo grąžtų ar skaitiklių gamykloje. O ir iškalbinga biografijos eilutė, kad mėnesį gulėta durnyne, buvo šaunumo ženklas, bylojantis sąmoningumą ir drąsų disidentinį žingsnį – esą žmogus esamai santvarkai nepritaria, todėl pasirengęs apsiskelbti visam pasauliui, kad yra lengvai pamišęs.

Vasaros gatvės Antrajame skyriuje su žiburiu nerastum sovietų valdžios per prievartą paguldytų ir priverstinai „gydomų“ sistemos priešų, ši ligoninė nepanaši į tą, kuri veikė Černiachovske. Visi čia daugmaž adekvatūs, sąmoningai atsigulę „pasiremontuoti“.

Nors iš pirmo žvilgsnio Antrojo skyriaus aplinka atrodė humaniška, toli gražu taip nebuvo. Visur, pradedant procedūrine, valytojos sandėliuku, skyriaus vedėjos kabinetu, baigiant dvivietėmis palatomis, tvyrojo stiprus aminazino kvapas.

Šis stebuklingas vaistas – draugas aminazinas – žmogų paversdavo nerangiu, atbukindavo. Juo šėrė visus. Jo negailėdavo ir netaupydavo. Apspangę, neatpažįstamai sustorėję, valandų valandas depresyviai ramstantys sienas ligoniai, sveiko žmogaus akimis, atrodė tikri zombiai. Tokie, tiesą sakant, jie ir buvo, neretai nebepajėgdavo suregzti ne tik prasmingesnio sakinio, bet pamiršdavo ir savo vardą su pavarde.

Aminazinas Vasaros gatvėje, kaip ir kitose psichiatrijos ligoninėse, laikytas panacėja nuo visų ligų, tarp jų ir nuo slogos. Jo dozes ligoniai gaudavo ne tik todėl, kad būtų ramesni, jis buvo ir drausminanti profilaktikos priemonė, kad niekas nepažeidinėtų skyriaus vidaus tvarkos.

Psichiatrai dekalitrais skirdavo aminazino, jei kuris pacientas iš nuobodulio nepagarbiai kalbėdavo su sanitaru, ne vietoj nusispjaudavo, naktį be leidimo išeidavo į koridorių, susiveikdavo svaigalų ar palatoje užsirūkydavo.

Nuo aminazino injekcijų iš pažiūros normalus jaunuolis per kelias savaites virsdavo apsnūdusiu, pasauliui abejingu balionu, kuris bet kurią akimirką gali susprogti arba išskristi pro grotuotą skyriaus tualeto langą.

Vasaros gatvės tualetas buvo ypatinga vieta. Čia, tarp kelių pisuarų ir trijų unitazų, ligoniai neretai leisdavo laiką nuo ryto iki vėlumos – rūkydavo, atsinešę tranzistorius klausydavosi muzikos, kalbėdavosi ne tik gastronomijos, bet ir užsienio politikos temomis.

Su valdiškomis, laiko išblukintomis pižamomis, įsispyrę į keliolikos bepročių jau numintas šlepetes, susinešę kas ką – arbatos, likusios nuo pusryčių, sausainių trupinių, limonado, saldainių ar iš artimųjų gautų kulinarinių gėrybių, – ligoniai, sutūpę tualeto pasieniuose, šnekėdavosi susiskirstę grupelėmis ar net pavieniui.

Neretai pagrindinis visų pašnekesių leitmotyvas būdavo toks: „Čia net paieškojus, žinokit, sunku rasti nors vieną durnių.“ Bandydami šią tezę pagrįsti, ligoniai leisdavosi į ilgus banalius išvedžiojimus, esą ar iš tikrųjų durnas žmogus gali čia patekti, jei visas pasaulis yra didelis beprotnamis.

Tačiau ne tik dėl pašnekesių tualetas buvo ypač lankoma vieta. Pro tualeto langą ligoniai pasišnekėdavo su atėjusiais aplankyti draugais, namiškiais. Bet svarbiausia – nuleisti „arkliuką“.

„Arkliukas“ – tai vilties maišelis, džiaugsmo ryšulėlis, nuleidžiamas už virvelės pro durnyno antrojo aukšto langą apačion, kad artimas žmogus su meile prikrautų į jį skyriuje neleistinų, bet geidžiamų gėrybių. Dažniausiai tai būdavo degtinė, alus, tabakas, nors kai kurie įsigudrindavo susiveikti tuo metu dar ne itin paplitusios žolės arba vaistų nuo astmos, legaliai pardavinėtų visose vaistinėse ir naudotų svaiginimosi tikslais.

Atšuoliavę „arkliukai“ leisdavo tualete iškelti tikrą puotą, virsdavusią siautulinga visuotinio svaiginimosi fiesta. Štai tada ir išlįsdavo kai kuriuos iš pažiūros sveikus pacientus apsėdę demonai. Vieni, paragavę „Gintaro kranto“, imdavo loti, kiti po „Šaltinėlio“ gurkšnio užkniaukdavo, dar kiti, prisišnioję „Skaidriosios“ su vaistais nuo kosulio, imituodami paukščių balsus girioje, nepadoriai ilgai kukuodavo ant unitazų, valandų valandas neleisdami kitiems jais pasinaudoti.

Tada neapsikentusios seselės ar silpnesnių nervų gydytojos (vyrų psichiatrų šiame skyriuje nebuvo) įsiveržd avo į tualetą ir didžiausius triukšmadarius išsivesdavo, kad nubaustų, taikydamas aminazino „programą“. Šventė tuo ir baigdavosi. Visi laukdavo kitos „arkliuko“ viešnagės – atkaklaus jo veržimosi aukštyn durnyno administracija nepajėgdavo sutramdyti.

Šeputis, Lenino rajono karinio komisariato atsiųstas į Vasaros gatvę, iš pradžių pakliuvo į palatą, kur vartaliojosi ne mažiau kaip penkiolika ligonių. Iš jų profesionalūs simuliantai buvo vos keli.

Paguldytas į pristumiamą lovą šalia storulio, išpurtusio nuo aminazino ir be perstojo aimanuojančio, kad kraustosi iš proto, Šeputis pasigailėjo

apsiskelbęs mižnium. Ypač pirmąją naktį, kai storulis ėmė pavojingai blaškytis, griežti dantimis, šauktis pono Dievo ir, tąsomas nuomario konvulsijų, vos nesužalojo šalia gulėjusio Napoleono, kuris pašiurpo, supratęs, kad šioje įstaigoje reikia būti atsargiam.

Sunerimęs pasiprašė perkeliamas į kitą palatą.

Palanki proga pasitaikė jau ryte, mat į kabinetą jį išsikvietė jauna psichiatrė, pasišovusi trūks plyš nustatyti Šepučio pamišimo laipsnį.

Tuo metu simuliuoti ne tik beprotybę, bet ir kitus negalavimus mokėjo ne vien akademijas ir aukštuosius mokslus baigę inteligentai. Pakonsultuotas geranoriškų medikų ar kaimo felčerio, tamsiausias kolūkietis galėjo aparatams pademonstruoti turįs tokią ligą, kad gydytojo plaukai atsistodavo piestu. Antai, kai darydavo stuburo punkciją (įbedus adatą tarp stuburo slankstelių šia procedūra norėta išsiaiškinti, ar aukštas kraujo, tekančio į galvos smegenis, spaudimas), užtekdavo, atsigulus ant procedūrinio stalo ir pajutus, kad adata jau lindi stubure, įtempti pilvo raumenis ir taip pabūti minutėlę, mėgaujantis apglėbusios seselės kūno šiluma. Po šio nesudėtingo veiksmo aparatas parodydavo tokį spaudimą, kad gydytojus ištikdavo profesinis šokas.

Dar paprasčiau „pareguliuojamas" kraujospūdis, kurį kažkodėl visada norėta išmatuoti, lyg simuliantui durnyne tai būtų labai svarbus tyrimas. Atsisėdus priešais mediką, vos nuogą ligonio ranką šis apvyniodavo pripučiama pagalvėle, reikdavo tik įtempti (šįkart kojų) raumenis ir gyvsidabris parodydavo, kad paciento būklė yra priešinfarktinė, ko gero, jis abiem kojom stovi ant insulto slenksčio.

Žinoma, visos šios gudrybės toli gražu neprilygsta senųjų laikų simuliantų drąsai, kai žmonės į paodį susileisdavo žibalo, apsikrėsdavo juodlige ar nusikirsdavo kurį nors mažiau svarbų pirštą.

Tad jauną psichiatrę, išsikvietusią Šeputį į kabinetą, apgauti nebuvo sunku.

Primygtinai paklausinėjusi, ar tikrai jis yra mižnius, po geros valandėlės atstojo. Psichologiškai nepalūžęs, o tik pavargęs, Napoleonas prisipažino: taip, aš – mižnius.

Tada psichiatrė ėmė kaišioti panosėn paveikslėlius, paišytus greičiausiai pačių psichiatrų ar jų artimųjų, reikalaudama pasakyti, kokius jausmus ar vaizdinius jie sukelia.

Kad ir kaip stengėsi įtempti vaizduotę, Šeputis matė tik ištiškusias dažų dėmes ir šia tema neturėjo nuomonės. Tačiau jaunoji psichiatrė buvo nuožmi ir pažadėjo, kad pacientas iš čia išeis tik tada, kai atsakys į jai rūpimus klausimus.

Napoleonas, supratęs, kad liks be valdiškų pietų, ėmė blefuoti.

Žiūrėdamas į vis labiau mirgančius paveikslėlius, lyg užhipnotizuotas kalbėjo: „geroji teta Zosė", „juokdarys dėdė Semas – apsišaukėlis karalius", „trys nėščios bitės neša medų į Gedimino pilies bokštą", „Liutauro (liūto) liūdesys".

Psichiatrė labai susidomėjo staiga prabilusio Šepučio protinėmis galiomis. Vis pakišdavo tuos pačius piešinėlius ir laukdavo, ką šįkart jis pasakys.

Napoleonas ir toliau žėrė, kas šaudavo į galvą: „subangavęs namas", „šventa Jono medis", „nusimetęs naštą komjaunimas"... Tą patį piešinį apibūdindavo romantiškai kaip „undinėlės ramybę", o po kurio laiko – politiškai: esą tai „kapitalizmas suklupo prie fontano". Ėmė net atvirai meilintis: „Jūsų akys, panele, šiandien labai gražios."

Jaunoji psichiatrė pažadėjo Napoleoną perkelti į kitą palatą, ten bus ramiau, nes mažiau bepročių.

Šeputis pakliuvo tarp privilegijuotųjų: čia jau ne pirmą mėnesį gulėjo būsimasis Vilniaus miesto tarybos narys, šalia jo – būsimasis laureatas ir net Lietuvos valstybės saugumo departamento analitikas, žinoma, ateityje...

Maistas Vasaros gatvės beprotnamyje buvo toks, kokio psichiškai sveikam žmogui neįsiūlysi. Jį dalydavo koridoriuje, visiems susėdus už plataus

stalo. Vos į aliuminį dubenį įpildavo sriubos ar košės, bepročiai paskubomis puldavo šliurpčioti lyg bijodami, kad kas nors tą viralą atims. Todėl atrodydavo neatpažįstamai susvetimėję, nepasakytum, kad prieš akmirką tualete maloniai šnekučiavosi apie padėtį Afganistane, būrė, kas pirmas pradės Trečiąjį pasaulinį karą – USA ar SSRS.

Vienas kitam atšiaurūs jie tapdavo ir per darbo terapiją, kai ant pietų stalo sanitarė numesdavo šūsnį kartoninių lakštų, iš kurių reikėdavo lankstyti saldainių dėžutes. Ligoniai griebdavo tų lakštų kuo daugiau, kad rankos būtų užimtos.

Skyriaus senbuviai lankstydavo dėžutes neįtikėtinai greitai, nors vienas su kitu nelenktyniavo. Ant salo iškildavo įspūdinga saldainių dėžučių krūva. Surinkusi jas, sanitarė greičiausiai kur nors netoliese išmesdavo.

Šeputis tuščiai dirbti nesiveržė. Pelnęs jaunosios psichiatrės simpatiją ir gavęs lovą prestižinėje palatoje, vis daugiau laiko praleisdavo tualete.

Nors Napoleono neleisdavo nei į parką pasivaikščioti, nei į futbolo rungtynes pasigėrėti vis labiau džiuginančiu „Žalgiriu“, jam nebuvo kada nuobodžiauti. Smagiai šnekėdavosi su įdomiais žmonėmis. Į tualeto klubą neretai užsukdavo garsus architektas, suprojektavęs ne vieną premijomis įvertintą objektą. Jis, beveik dvimetrinis vyras, atsitūpdavo arčiau durų ir, rūkydamas vieną cigaretę po kitos, vis burbtelėdavo: „šūdas.“ Be architekto, buvo jaunuolis, kuris guodėsi, kad jį čia įkišo giminės. Gulėjo ir vienas keistuolis, anot sunerimusios jo mamos, „besispjaudantis drugeliais“, todėl nedelsiant gydytinas. „Gydėsi“ ir žmogus šuo, lodavęs priešais Mėnulį. Ir smuikininkas iš folklorinio ansamblio, atrodęs visiškai normalus, kol vieną naktį užsimanė koridoriuje su sesele „pabudėti“.

– Žmogus nėra tik daiktas tarp kitų daiktų. Daiktai vienas kitą sąlygoja, o žmogus viską sprendžia pats. Tai, kuo jis tampa, priklauso nuo jo paties, – kalbėjo tąnakt smuikininkas, ir tai buvo paskutiniai prasmingi jo ištarti žodžiai, nes seselė beregint sustūmė jam dvigubą aminazino dozę.

Jaunoji psichiatrė, vis nuodugniau tirianti Šeputį, ėmė šio simpatingo paciento gailėtis. Jai atrodė, kad būtų pernelyg žiauru parašyti tikrąją jo ligos diagnozę. Baltas bilietas reiškė, kad jis niekada negalės vairuoti automobilio, o svarbiausia – išvykti į užsienį. Asmenims su psichikos negalia buvo uždaryti visi keliai ne tik į nuošaliau esančią Ispaniją ar Meksiką, bet ir į ranka pasiekiamą Lenkiją.

Turbūt šie motyvai ir pastūmėjo jaunąją psichiatrę Šepučio pažymoje vietoj įprastinės diagnozės „Patologinė šizoidinė psichopatija" įrašyti nei šį, nei tą.

Be menkiausios abejonės balse ji patikino, kad į kariuomenę jis neis, nes yra šiek tiek pamišęs, bet automobilį vairuoti galės, mat yra pakankamai sveikas. O beveik sveikiems ir į užsienį kelias atviras.

Nudžiugintas šios žinios, Napoleonas tualete surengė puotą likimo draugams.

„Arkliuku" susiveikė, ko šventei reikia. Po to – dar. Ir dar. Tada žmogus šuo Zytika ėmė loti, o smuikininkas jam tobulai pritarė. Susiveikę užtektinai rašalo, smagiai klausėsi *Lato z radiem*. Vieni lošė kortomis, kiti ėmė stumdytis, kažkurį vėl ištiko nuomario priepuolis. Kai į tualetą įsiveržė neapsikentę gydytojai su sanitarais, visi pasilinksminimo dalyviai gavo papildomai aminazino.

Apspangusį nuo gydymo Šeputį kitą dieną iš pat ryto pristatė į Lenino rajono karinį komisariatą M. Gorkio gatvėje. Medicininė komisija, susipažinusi su jaunosios psichiatrės nustatyta diagnoze, pasodino šauktinį Napoleoną į ginkluotos sargybos saugomą autobusiuką ir su kitais simuliantais pavežėjo keliolika metrų iki Respublikinio karinio komisariato. Ten iškrovė ir liepė tarnauti sovietų armijoje. Štai kodėl jam teko žemėlapiuose planuoti karinius veiksmus, nevengiant kraštutinių priemonių, o kartais panaudoti net virtualų atominį ginklą.

Mieli pacientai,

mūsų ligoninėje padažnėjo vagysčių. Vagia žmonės, apsimetę lankytojais ir ligoniais. Būkime budrūs visi, nes mes vieni negalime Jūsų apsaugoti.

Prašome:

– nelaikyti palatose brangių daiktų ir pinigų;

– kur nors išeinant, brangius ir vertingus daiktus pasiimti su savimi;

– neleisti lankytojams tvarkyti palatos kaimynų spintelių, jiems patiems nesant. Paprašykite, kad palauktų!

– nepasakoti nepažįstamiems žmonėms apie turimą pinigų sumą ar brangius ir vertingus daiktus;

– netikėti, kad ir ką siūlytų, po skyrių vaikščiojančių žmonių pažadais teikti įvairias paslaugas.

Administracija

Susipažinęs su administracijos valia, Šeputis suprato, kad ir Vasaros gatvę per trisdešimt metų, skaičiuojant nuo paskutinio jo apsilankymo čia, bus pasiekusios liberalios permainos.

Pernelyg ilgai – tiesą sakant, pusę amžiaus – psichiatrija stengėsi interpretuoti žmogaus protą vien kaip mechanizmą ir todėl psichinės ligos gydymą suprato vien kaip techninį procesą. Aš tikiu, kad ši sapalionė jau baigėsi. Dabar horizonte ima šmėsčioti ne psichologizuotos medicinos, bet humanizuotos psichiatrijos kontūrai.

Prof. Viktoras E. Franklis

Informaciniame stende perskaitęs šiuos paguodos žodžius, pajuto, kad lubos pasidarė aukštesnės, koridoriai šviesesni. O sienos, anuomet bet kaip nutepliotos aliejiniais dažais, dabar buvo glotnios, lygios, dvelkė geistina ra-

mybe. Net nauji aptakių formų, o ne stačių kampų radiatoriai, sutupdyti po grotuotais langais, bylojo apie psichiatrijos humanizaciją.

Kadaise, kai „dembelį" Šeputį su drakonais ant apatinių marškinių klastingoji Alina įgrūdo į beprotnamį, o pati ilgiems mėnesiams išvyko su „Zaporožec" vairuotoju, čia buvo visai kitokia tvarka. Niekas iš pašalinių neturėjo teisės užeiti, metalu kaustytos skyriaus durys būdavo uoliai rakinamos. Ir vogti vienas iš kito bepročiai neturėjo ką, nebent dėžutę kilkių pomidorų padaže, suadytas kojines ar senas *Vakarines naujienas*...

Per žmonos Alinos malonę vėl pripumpuotas aminazino ir gavęs sodrią šizofreniko diagnozę, Šeputis, kai išėjo į laisvę, buvo niekam nereikalingas. Sovietų Sąjungos komunistų partija atsikratė kandidato su pašlijusia psichika.

Sovietinė armija jefreitoriui, kuris yra ne komunistas, be to, silpnaprotis, negalėjo patikėti saugoti net amunicijos sandėlių, kuriuose sudėti vatinukai, diržai ir žieminės kepurės.

Tad kai Šeputis Pabradėje pasibeldė į uošvio Filipovičiaus duris, jų niekas neatidarė. Praporščikas nebenorėjo su žentu bendrauti, ypač kad virš jo galvos jau buvo pakibęs karinės prokuratūros kardas, o Alina nežinia kur dingusi.

Vilniuje nebesutikęs ir tetos Zosės, iškeldintos iš buto, Napoleonas buvo priverstas traukti į namus – pėsčiomis, žvyrkeliu, į Kristaus kančių Kalvariją, šalia kurios stūksantį vienkiemį matydavo pažymėtą kariniame žemėlapyje, kai mėtydavo įsivaizduojamas atomines bombas.

Grįžo tempti savo kryželio, bejausmis, atbukęs. Sunkiai bičiulių beatpažįstamas, artimesnių santykių vengiantis.

Po pusmečio priklydo ir Alina su dideliu pilvu. Puolusi ant kelių, išmeldė Napoleono atleidimą ir apsigyveno jo namuose.

Netrukus Šeputis, iš velionės motulės paveldėjęs per vargus jos užgyventą turtą, tapo šeimos galva. Dabar Alina jau nebesitenkino antraeiliu vaidmeniu. Vis dažniau reikalavo įsiklausyti į jos – Pabradės kareivių kirpėjos –

nuomonę. O kai dar tas pavainikis paaugo, virto tikra ragana, apžėlė juodais ūsais, pradėjo šnypšti kaip gyvatė.

Ir ką galėjo padaryti Šeputis, kurio organizmas vis dar buvo neatsikratęs iniciatyvą slopinančio aminazino poveikio? Kaimynai kuždėjosi, kad iš kariuomenės grįžo labai pasikeitęs, toks surimtėjęs, nešnekus...

Bet ką Šeputis kalbės, jei viskam vadovauti ėmė kirpėja Alina? Ji tvarkė finansus, užvaldė ūkį, moteriškėms darė manikiūrus su pedikiūrais, vyrams pasiūlydavo įvairesnių procedūrų.

Tačiau vieną dieną Šeputis, niekam to nebesitikint, ėmė ir atsigavo.

Atbudo, per radiją išgirdęs dainuojant Bernardo Brazdžionio „Šaukiu aš tautą". Nuo tos akimirkos Napoleonas visur buvo pirmas, degančiomis akimis, valingai pakeltu smakru, su Trispalve rankose, Vyčio ženkliuku atlape, principingas, kur tik reikia kritiškesnio žodžio, karštai pliekiantis negeroves. Nesibodėjo pačių sunkiausių pareigų – kasė griovius, tampė akmenis, bažnytines vėliavas. Iškėlęs kryžių eidavo aplink Vykdomąjį komitetą. Rinko ne tik grybus ar parašus, bet ir uogas, ir aukas.

Nors niekas rimtai į Šeputį nežiūrėjo, tačiau jis – laisvės šauklys – tarėsi esąs Lietuvai vėl reikalingas.

Deja, Alina galvojo kitaip.

Amžinai nepatenkintai, bambančiai Alinai Filipovič tautos atgimimas, o ypač dainuojanti revoliucija, buvo ne prie širdies. Įpratusi be rūpesčių gyventi sandėlius stropiai saugančio praporščiko namuose Pabradėje, ji neketino pritarti permainoms, nežadančioms lengvo gyvenimo. Todėl neleido Šepučiui išeiti į legendinį Baltijos kelią, nors šis veržte veržėsi, žinodamas, kad gyva grandine sustojusiųjų milijonas bus įtrauktas į Guinnesso rekordų knygą.

Paslėpusi batus ir trobos raktus, Alina Filipovič neleido Napoleonui ir Lietuvos parlamento, Televizijos bokšto ginti, kai visa Lietuva suvažiavo į Vilnių.

Ir Kovo 11-osios Nepriklausomybės atkūrimo aktas jos nepradžiugino – kai šis buvo skelbiamas, demonstratyviai išjungė televizorių. Ir daugiatūkstantiniai lietuvių mitingai Vingio parke jos nejaudino, ir Vasario 16-osios ji niekada nešvęsdavo, užtat nepateisinamai ilgai su šampanu puotaudavo per Naujuosius metus, per savas ir stačiatikių Kalėdas, per Kovo 8-ąją, Vasario 23-iąją ir Gegužės 1-ąją.

Vis labiau patrioto Napoleono Šepučio pažiūros skyrėsi nuo Alinos Filipovič, taip ir nepanorusios po 1990-ųjų tapti Šeputiene. Vis žiauresni tarp jų kildavo barniai. Ji ne kartą pasisakydavo ne tik prieš Napoleoną, bet ir prieš visą tą „bardaką" – taip ji vadino „perestroiką", o vėliau ir Atgimimą.

Šeputis, sugniaužęs nežtinčius kumščius, didvyriškai kentėjo. Ne vienerius metus. Kelis dešimtmečius. Tačiau dabar, kai po maldų Viešpačiui Vilnius tapo Europos kultūros sostine, o Lietuva ėmė švęsti savo vardo paminėjimo tūkstantmetį, ta proga ne tik pasistačiusi Valdovų rūmus, bet ir Dainų šventę surengusi, Šeputis neketino likti Kalvarijoje.

Apdairiai ėmęsis veiksmų, prieš keletą dienų pasirūpino, kad toji sena ragana daugiau niekada jam nepakenktų. Iš anksto apgalvojęs, įvertinęs riziką, pašalino strategines kliūtis, galinčias sukliudyti jam išeiti iš namų ir sėsti į autobusą su Kalvarijos choru, kad nuo pašto, Jėzui Kristui karaliui valdant Vilniaus rajoną, atvyktų į daugelį metų neaplankytą sostinę – Marijos žemės centrą – Šiaurės Atėnus – Lietuvos Jeruzalę. Juk dvasingumu trykštančioje, sielos gerumu spinduliuojančioje sostinėje šiais metais iš visos Lietuvos suvažiuos...

Napoleonas susižvalgė... ne, ne su velioniu taip ir nekarūnuotu *Magnus Dux* Vytautu. Ir ne su Mindaugu II. Ir ne su Lietuvos karaliumi Romanu iš Australijos.

Susižvalgė su gyvu, vietiniu, savu žmogumi – Lietuvos kunigaikščiu Vilgaudu. Jis, nors prieš kelias savaites jau apsipratęs, kaip ir šalia stovin-

tys Valerijonas Karnyla, docentas Lazutka ir Tomas Polonskis, bet vis dar stropiai studijavo ant sienos pakabintas beprotnamio taisykles:

Ligoniams draudžiama:

1. Savavališkai išeiti iš ligoninės.
2. Savavališkai lankytis kituose ligoninės skyriuose.
3. Rūkyti, žaisti kortomis ir kitus azartinius žaidimus.
4. Laikyti ir gerti alkoholinius gėrimus.
5. Laikyti maisto produktus ant spintelių ir palangių.
6. Naudotis radijo aparatais ir televizoriais, jeigu tam prieštarauja kiti palatos ligoniai.

Pretenzijas ir nepasitenkinimą ligoniai gali pareikšti skyriaus vyriausiajai medicinos seseriai, palatos ordinatoriui arba budinčiam gydytojui, skyriaus vedėjui ar vyriausiajam ordinatoriui – nepradėdami ginčų ir barnių su aptarnaujančiu personalu ar tarp savęs.

Ligonis, pažeidęs vidaus tvarkos taisykles, gali būti išrašytas iš ligoninės, nebaigus gydymo.

Administracija

Nepraėjo nė pora valandų, o Šeputis su kunigaikščiu Vilgaudu, Karnyla, Lazutka ir Tomu Polonskiu iš džiaugsmo, kad taip netikėtai susitiko Vasaros gatvėje, jau buvo pažeidę visas šešias ligoninės vidaus taisykles.

Savavališkai išsmukę pro nebegrotuotą langą į parduotuvę „Rytas“, pervadintą „Maxima“, už pinigus, kuriuos kunigaikštis Vilgaudas nusavino iš ligonių, prisipirko „Malūnininkų“ trauktinės, „Bajorų“ degtinės, užsigerti – „Pamarių“ ir „Gaspadorių“ vyno, kelis alaus bambalius.

Pakeliui triukšmingai apsilankę kitose palatose, durnyno poliklinikoje ir neberakinamuose moterų skyriuose, prisigraibę apsčiai rūkalų, iš miegančio epileptiko nugvelbę kortų kaladę, kaip ir kadaise įsikūrė tualete. Čia rūkė, gėrė, rėkė, stumdėsi, žaidė azartinius žaidimus ir siaubingai keikėsi visomis pasaulio kalbomis.

Jau įdienojus, Polonskis, kuris iš palatos kaimyno nugvelbtu radijo aparatu norėjo atsiskaityti už praloštą partiją, išgirdo nepelnytai griežtą Lazutkos žodį, palydėtą – *„pardon*, aš netyčiom" – nestipriu kelio spyriu į sėdmenis.

Kilus konfliktui, buitinis barnis peraugo į kumštynes, kurias teko raminti ne tik kunigaikščiui su Šepučiu, bet ir skyriaus sanitarams su gydytoju ordinatoriumi.

Nuraminę ligonius kantrybe ir geru žodžiu, kitaip nei seniau, aminazino nakčiai neprišvirkštė. Keista, bet ir iš ligoninės, skubiai nutraukę gydymą, su keiksmais pro duris neišmetė. Davė valerijono lašų, suguldė į lovas, pagrasinę juokingai baisia bausme – rytoj iki pietų niekur nė vieno neišleis, atseit tegul nė neprašo.

Kitą rytą vos papusryčiavęs, Šeputis pajuto, kad atbunda seni įpročiai. Pasitrainiojęs pažįstamu koridoriumi, susitiko kunigaikštį Vilgaudą, Lazutką, Polonskį ir Valerijoną Karnylą, higienos sumetimais laikomus atskiroje palatoje, karantine.

Ketvertukui tualete įsikalbėjus, paaiškėjo, kad Raudonkepuraitė buvo pripaisčiusi nebūtų dalykų. Visa tai šmeižtas. Šlykštus melas. Nesąmonė. Paistalai. Kliedesiai.

Nieko dramatiško Šv. Mikalojaus bažnyčios šventoriuje tąkart nenutiko. Nei docentas Lazutka, nei Polonskis, o juo labiau Valerijonas Karnyla nuo gėrimo tada nenumirė, gyvenime ir baisesnių pilstukų yra ragavę. Atvirkščiai – jie dėkingi dosniajam plikiui, iškėlusiam tokią puotą. Taip, visi trys kiek sunegalavo po varžybų. Tačiau laiku atvykus iškviestiems medikams,

jie su derama pagarba buvo prikelti iš numirusiųjų, todėl dabar tikrai derėtų atšvęsti prisikėlimo stebuklą.

Kunigaikštis Vilgaudas, atrodo, tik ir laukė tokio pasiūlymo. Dar naktį iš kaimynų nukniaukęs smulkių ir prieš keliolika minučių apdairiai užmezgęs ryšius su tais, kurie stoviniuoja parke, kad nereikėtų toli vaikščioti, pro langą nuleido „arkliuką". Netrukus jis atšuoliavo suplukęs, prikrautas alaus bambalių, degtinės ir užkandos.

Atsitempę iš palatos Šepučio pledą, pasitiesė tualete, kur sausiau, ir susėdo tarsi garsių paveikslų „Po medžioklės" ar „Pusryčiai ant žolės" personažai. Stigo tik žvėrienos ir nuogos moteriškės.

Patogiai įsitaisę pusiau gulom, anot docento Lazutkos, „kaip tikri graikai Krymo sanatorijoje", galėjo iki valiai kalbėtis, dalydamiesi savais rūpesčiais.

Tačiau Napoleonas patyrė dvilypius jausmus. Visų pirma, kėlė nerimą užslinkęs *déjà vu* debesėlis.

Visos kalbos kaip ir senais laikais sukosi apie neįrodytą, bet ir nepaneigtą faktą, kad beprotnamyje nėra nė vieno durniaus. Šią drąsią tezę ypač gynė docentas Lazutka. Karščiavosi, bandydamas įrodyti, kad kaip ir anais laikais, taip ir šiais padoriam žmogui vienintelė tinkama vieta yra durnynas.

Valerijonas Karnyla, įnikęs į „Perkūno" alų, tik iš dalies pritarė tokiai nuomonei. Tomas Polonskis tylėjo. O Šeputis, siurbčiodamas iš bambalio „Nokautą", argumentavo, kad ne todėl pokariu kovota su stribais, žūta miškuose, iki pamišimo disidentauta literatūroje ir mene, stovėta Baltijos kely, susikibus rankomis, gulta po sovietų tankais, nusižeminus belstasi Briuselyje į Europos duris, kad ir vėl atsidurtum beprotnamyje.

Tačiau buvęs disidentas Tomas Polonskis, per savąją trubadūro karjerą patyręs įvairių negandų, įrodinėjo priešingai – esą šiais sunkiais ekonomikos nuosmukio laikais jis prie ŠMC šiukšlių konteinerio nė pasvajoti nedrįsdavęs, kad ir vėl taip šiltai įsikurs. Už šią laimę jaučiasi dėkingas plikiui, mūsų vilties ministrui, jo „Cigarų namams". Tai šio geradario dėka

jis ir vėl turi šiltą pižamą, šlepetes, stogą, geležinę lovą, dubenį srėbalo bei, kas ir anuomet buvo ne mažiau svarbu, tokią puikią draugiją tualete.

Juk, atmetus visas emocijas ir pažvelgus šaltesniu žvilgsniu, kalbėjo Tomas Polonskis, kitas žmogus tokios laimės siekia visą gyvenimą. O čia it mana iš dangaus netikėta likimo dovana – durnynas šalia įstabaus grožio Šv. Petro ir Povilo bažnyčios, Vileišio namų, kur įvyko Pirmoji lietuvių dailininkų paroda, prašmatnių Danijos Karalystės ir Didžiosios Britanijos ambasadų, M. K. Čiurlionio nacionalinės menų mokyklos ir Jėzaus Kristaus vietininko – Romos popiežiaus nunciatūros...

Durnynas... Vilniuje... Greta sužaliavusio lapija Kalnų parko, grakštaus Žirmūnų tilto, judrios Olandų gatvės, architektūros požiūriu įdomios gaisrinės.

Durnynas... Žemiau Bekešo, Trijų Kryžių kalnų, vos keli šimtai metrų nuo Senojo ir Naujojo Arsenalo, Nacionalinio muziejaus, Gedimino pilies bokšto ir jau beveik atstatytų Valdovų rūmų.

Jei ne eksministro išmintingas patarimas už tvoros pasivaržyti, „kuris kurį", ne tik šio grožio Tomas Polonskis su docentu Lazutka Vilniuje nematytų, juos *in corpore* būtų išvežę kur nors į sąvartyną. O dabar štai – Vasaros gatvė, kur su jais elgiamasi labai pagarbiai...

Į tualetą rinkosi vis daugiau žmonių. Nepatikliais žvilgsniais, pritilę jie ilgėliau nei įpratę užtrukdavo prie pisuarų ar unitazų, kad pasiklausytų, ką šie naujokai (nė kelių savaičių dar neprabuvę) kalba.

O kalbėjosi jie ne tik apie Vilniaus baroką, puikią senamiesčio architektūrą, bet ir apie dvasios koroziją, kuri jau ne vienus metus graužia Kristaus karalystės kaimą. Apie dorovės, šviesos ilgesį kalbėjosi. Apie istoriją, svetimybių grėsmę, tautai pragaištingą žemės ūkio, o ypač kultūros, politiką, apie nepalankų klimatą, ozono skyles... Apie daug ką šnekėjosi.

Kai Šeputis, įveikęs dvilitrinį „Nokautą", perėjo prie „Kobros", jam ėmė atrodyti, kad visus į tualetą užsukusius puikiausiai pažįsta. Tai draugai, artimi, savi žmonės – likimo broliai.

Čia buvo ir atsimetęs nuo krikščionybės karalius Mindaugas, ir Lietuvos didysis kunigaikštis Aleksandras, iš valstybės išviję žydus, ir George'as Bushas, prigrasinęs mūsų priešams daugiau niekada mūsų neskriausti, ir liūdno veido smuikininkas, kuris, prieš trisdešimt metų pritutintas aminazino, taip ir neatsigavo. Čia buvo tikėjimo kankinys Kuncevičius ir garsus poetas, ypač stropiai lankstęs kartonines saldainių dėžutes, Janka Kupala, Hareckis, Tarasas Ševčenka ir suktas gatvės prekeivis, anuomet Halės turguje spekuliavęs suomiškomis markėmis, kramtomąja guma ir Vilkaviškio džinsais. Įėjo sufijus Abajus Barubajevas su Kimbatbajevu, Skoryna, Heifetzas, Gari, Stendhalis, Dostojevskis su šūkiu „Grožis išgelbės pasaulį", visiems laikams nutilęs architektas, spėjęs pastatyti Vilniui „Akropolį" ir dešimtis kitų sandėlių. Kukliai kamputyje stovėjo poetė Arsenjeva ir pasikeitusi lytį Feodosija, Mickevičius, Domeika ir aimanuojantis Garikas Šusteris, kuris, žlugus nelegalių emigrantų gabenimo verslui, čia slėpėsi nuo kreditorių. Užsuko daktaras Šabadas, prisikėlęs Galperinas, Čiurlionis ir urzgiantis žmogus šuo Zytika, nuo kulkos nukentėjęs ne Sausio 13-ąją, o sausio 16-ąją prie Seimo rūmų. Atėjo, nešini antpečiais, generolai Žemaitis, Gaurylius, Mickevičius, Kosciuška, Želigowskis ir „autonomines" pažiūras išpažįstantis jau ne praporščikas, o apsivogęs zakristijonas Filipovičius, čia besislapstantis nuo Pabradės kunigų; užklydo šaknų ieškantis maršalas Piłsudskis, Kraševskis, Miłoszas, Basanavičius ir visada linksmas dėdė Semas, apsisprendęs nebegrįžti pas tetą Zosę. Visi Vilniaus mirusieji, visi gyvieji, užmiršti ir nepamiršami, buvę ir niekada čia nesilankę, jau gimusieji ir dar ne...

– Garbės niekas neatims, ją galima tik prarasti, – tvirtai įsitikinęs pareiškė docentas Lazutka.

– O kaip tu pasielgtum štai tokiomis aplinkybėmis? – įsikarščiavęs paklausė Tomas Polonskis. – Pavyzdžiui, Vilniaus, Trakų ar kuria Kauno gatve sargybiniai veda sušaudyti žydus, tarp kurių ir tavo geriausias draugas. Tu atsitiktinai jį pamatai. Ir jis tave pamato. Jūsų žvilgsniai, skalijant vilkšuniams, susitinka. Tu žinai, kad jis netrukus mirs. Ir jis žino, kad mirs, o tu gyvensi.

Tu nenori, kad jis mirtų, bet, svarbiausia, nenori, kad mirtų išduotas, todėl vienišas. Draugystės vardan, turėtum prasibraut kiaurai pro sargybą ir eiti su juo, pasirinkęs tą patį likimą. Bet tu stovi. Tu delsi. Tavo geriausias draugas mato, kaip tu jį čia ir dabar išduodi, nes jis pas tave ateiti negali, o tu gali, tu turi teisę rinktis. Bet tu nieko nedarai. Stovi, nuleidęs rankas. Ir tavo geriausias draugas mato šitą bejėgystę. Tu nedrįsti atsisveikindamas net pamoti ranka, nes tai būtų kvaila ir, svarbiausia, nesaugu. Tavo geriausias draugas tavim pasišlykšti. Tu stovi, nuo galvos iki kojų jausdamas draugo panieką. Tau gėda, tu šlykštiesi savimi. Tu nori išnykti, nebegyventi, skradžiai žemę prasmegti. Abu žinote, kad daugiau niekada nebesusitiksite. Ir tai tęsiasi amžinybę. Patirdamas didžiulę panieką, tu negali savo geriausiam draugui išrėkti neisiąs drauge su juo tik todėl, kad stovi su šachido diržu, davęs pažadą pačiam sau kitoje gatvėje susisprogdinti. Ir kaip dabar abiejų nebūties akivaizdoje pasielgti? Kur eiti? Su kuo eiti? O gal nusišauti vietoje?

– Neįsivaizduoju.

– Tikėkimės, kad Viešpats visa tai matė ir žino. Aname pasaulyje, kai jie pasimatys, dėl to nekils rūpesčių.

– O jei nėra Viešpaties ir niekada nebuvo?

– Tada reikia būti visada „kitoje“ vietoje, kad panašių dalykų Vilniuj nepamatytum.

– *Sholom, America!*

– Taip, gerbiamasis Lietuvos kunigaikšti, žinoma, *Sholom, America!* Tai tipiška pristaikėlio lietuvio nuostata! – raudo ir mėlynavo Tomas Polonskis, nepritardamas kunigaikščio Vilgaudo pozicijai.

Ir tada į duris pabeldė. Kelis kartus: tuk tuk.

Tuk tuk.

Į tualetą įslinkęs palatos gydytojas ordinatorius pranešė, kad pas Šeputį atėjo lankytojas. Nepatikėjęs, kad tai tiesa, Napoleonas vis dėlto kuo mandagiau atsiprašė draugijos – minutėlei turįs juos palikti.

Koridoriaus gale ant minkštasuolio jo jau laukė ponia Angelė su gėlėmis, karūnuota švytinčiu faraonų „cilindru".* Nuo svečiams skirtos sofos pašoko nudžiugusi, raudonu, panašiai kaip ir minkštas baldas, veidu. Išbučiavusi, apibarsčiusi rožių ir gvazdikų žiedais, tarsi kokį Sei Babą, ėmė kalbėti: ačiū Dievui, pagaliau rado jį, po gausybės skambučių, paieškų, nerimo naktų, dvejonių kupino ilgesio. Kalbėjo, kad nebepyksta ant Napoleono, nors jis į prabangų *Šekspyro* viešbutį prikvietė pasibaisėtinų pašalinių iš Sereikiškių patvorių, vaišino juos ponios Angelės Sanchez sąskaita, išdovanojo giminėms skirtus rūbus ir švaistėsi kredito kortelėmis, daug Amerikos dolerių jai tekę pakloti, ne mažiau kaip du šimtus (lietuviškai tai būtų beveik penki šimtai litų, pusė pardavėjo algos, o juk juos reikia uždirbti!).

Bet ponia Angelė nepykstanti, kad paliko ją, nepalikęs net raštelio. Neįsižeidusi ir dėl apkandžiotos rankos, išnarinto peties, sulaužyto kosmodisko, baisių mėlynių papilvėj, tarsi būtų įsisiurbusi kokia kraujo ištroškusių erkių ar dėlių armija.

Ji daug galvojusi aną rytmetį *Šekspyro* viešbutyje. Daug ką begerdama kavą, kaip ir tas nelaimingas Danijos princas, gyvenime supratusi.

Iš pradžių, žinoma, jautusi gilią nuoskaudą, baisų pažeminimą, kad Napoleonas, taip šauniai kambary parodęs senuosius pagonių papročius, dingo kaip į vandenį. Bet ką padarysi, per prievartą mielas nebūsi.

* 1976 metais Užkaukazėje mokslininkai Ruslanas Dobrovolskis ir Vladimiras Kovtunas rado senovinį ezoterinį rankraštį „Gyvenimo ir mirties paslaptys. Egiptas – Indija – Kaukazas", kuriame aptiko informaciją apie Mėnulio ir Saulės cilindrus, pagamintus iš cinko ir vario (aukso ir sidabro). Nežinomas rankraščio autorius tvirtino, kad faraonų cilindrai senovės Egipte buvo naudojami gyvybinei jėgai, bendravimui su aukštesnėmis jėgomis stiprinti. Faraonų cilindrai buvo atkurti pagal senovinį receptą ir daugelį metų išsamiai tyrinėjami ne tik fiziko Vladimiro Kovtuno, bet ir medikų, egiptologų, ekstrasensų ir parapsichologų. Tyrimo rezultatai nustebino mokslininkus. Pasirodo, faraonų cilindrai tiesiogiai padeda žmonėms, turintiems širdies ir kraujagyslių negalavimų, neurotinių ligų. Gydo hipertoniją, virškinimo ir šalinimo sistemos bėdas, astmą, nemigą, įvairaus pobūdžio galvos skausmus, aterosklerozę. Viena iš nuotabiausių faraonų cilindrų savybių yra visų pagrindinių organų funkcijos gerinimas, gyvybinių jėgų atstatymas. Faraonų cilindrų kaina Lietuvoje (į komplektą įeina 2 cilindrai, knyga ir kompaktinė plokštelė su instrukcijomis) – 600 litų.

Neilgai Angelė Sanchez pykusi. Kai atsitiktinai įsijungusi TV pamatė per „Žinias“ pažįstamą veidą, suprato, kad Napoleonas išėjęs svarbesniais reikalais, todėl ilgam.

Atleido. Juk atleisti – tai taip krikščioniška.

Tam, ką ji išgirdo per televizorių, negalėjusi likti abejinga. Ji pritarianti Šepučiui, yra šimtu procentų *už*.

Todėl nedelsdama ėmusi ieškoti.

Ieškojusi, ieškojusi... Ieškojusi, ieškojusi... Skambinusi, rašiusi, susižinojusi – „už kyšius“ – iš žurnalistų, kad nuo Prezidentūros, lydimas giedotojų su plakatais, Šeputis patraukė Krašto apsaugos ministerijos rūmų link. Ėjusi ten. Pakeliui iš gerų žmonių nusipirkusi faraono „cilindrų“ komplektą, intuicijos vedama atsidūrė toje vietoje, kur, anot jį mačiusių Jehovos liudytojų, buvo kilęs didžiausias sąmyšis.

Raudonkepuraitė ir nebyliai pritariantis Marijanas patvirtino, kad Šepučiui dar nepriėjus gerojo daktaro Cemacho Šabado paminklo, įtūžę piktavaliai iš nevykusių, pasibaisėtinų, antisanitariniais veiksmais ir akcijomis užsiimančių šiuolaikinių dailininkų bendrijos, bet greičiausiai iš kanceliarinių prekių parduotuvės, iškvietė policiją, vos Napoleonas priėjo užrakintus „Cigarų namus“.

Policininkai stoviniavo ir nieko žyniui nedarė, tačiau atvažiavo Greitoji pagalba, puikiai žinojusi kelią, mat prieš keletą dienų vežusi iš čia trejetą ponų, ūmai apsinuodijusių prie Šv. Mikalojaus bažnyčios tvoros.

– Jūs neturite teisės čia slėptis, – maldaujamai kalbėjo ponia Angelė. – Mes praradome labai daug laiko. Aš jūsų prašau. Šįvakar Vilniuje, Vingio parke, susirinks šimtai tūkstančių lietuvių. Dainų šventės proga jūs turite į juos prabilti. Aš daviau didelį kyšį, niekas nekliudys jums kalbėti. Jūs privalote, maldauju, kad atsivertų akys. Anąsyk per televiziją nuo Prezidentūros kalbėjote saujelei, o dabar turite byloti milijonams. Kitos progos Lietuva nebeturės, – įtikinėjo Napoleoną ponia Angelė.

– Ji teisi, – pritarė poniai Angelei Raudonkepuraitė, nepabūgusi aplankyti Šepučio. – Suklestėsiančios Kristaus karalystės vardu prašome. Mūsų protėvių garbei, kunigaikščių šviesiam atminimui, – puolė ant kelių, šią sceną pavydžiai stebint Antrojo skyriaus seselėms.

– Aha, – pirmąkart išgirdo Šeputis Marijano balsą, mat pajuodęs Sniego žmogus, nepaleidžiantis dalgikočio iš rankų, taip pat atėjo į Vasaros gatvę aplankyti pranašo.

– Mes privalome kuo greičiau eiti. Netrukus prasidės Dainų šventės baigiamasis koncertas.

– Karalystės vardan.

– Bet aš čia jau įsikūriau. Čia mano pamėgta spintelė, lova, draugai, – bandė prieštarauti Šeputis. – O ir vaistų šiais laikais čia nebepumpuoja, – vardijo beprotnamio pliusus. – Nežinia, ar mane gydytojas išleis?..

– Išleis. Išleis, – patikino ponia Angelė. – Aš jau susitariau, ir tam, ir kitam gydytojui kyšį daviau. Skyriaus viršininkas, labai mielas šio pasaulio žmogus, sutiko visam savaitgaliui išleisti jus į Dainų šventę. Be to, prasitarė, kad nesielvartautų, jei ir negrįžtumėt.

Šeputis labai norėjo sugrįžti.

Pagalvojo, kur jis geriau dabar ras – būti Vilniuje, architektūros šedevrų pašonėje, kai minimas Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmetis, kai miestas yra visos Europos kultūros sostinė, kai vyksta Dainų šventė... Aprengtas, pamaitintas, turintis stogą virš galvos, linksmų plaučių ir visada atidžių medikų prižiūrimas. Be to, šaunioje kunigaikščio Vilgaudo, universiteto docento Lazutkos, disidento Tomo Polonskio ir Vokietijos žemės ūkio tyrinėtojo Karnylos draugijoje.

O kiek dar kitose palatose tūno ne ką mažiau išmintingų ar įžymių žmonių!

– Ar yra kokia nors prasmė? – ilgesingai žvelgdamas tai į palatos, tai į tualeto duris staiga suabejojo Šeputis.

– Nesupratau.

– Ar yra prasmė?

– Jūs apie ką?

– Apie tiesą... Jei aš atsistojęs pasakysiu jiems tiesą...

– Kam?

– Lietuviams.

– Kam?!

– Mūsų lietuviams.

– Kokią tiesą? – ponia Angelė susižvalgė su Raudonkepuraite.

– Apie juos – lietuvius. Visą! Nuogą tiesą apie lietuvius.

– Ir?

– Kas „ir“? – supyko Šeputis.

– Na, galbūt jie, lietuviai, visai nenori tos tiesos žinoti. Gal jie šiandien nusiteikę kitiems, svarbesniems dalykams.

– Jūs įsitikinusi? – nuožmiai pervėrė žvilgsniu pašnekovę Napoleonas.

– Pasakykite, kad juokaujate, – krūptelėjo ponia Angelė. – Negąsdinkite manęs.

– Ne, aš kalbu labai rimtai, – patikino, įsistebeilijęs į blizgančius ponios Angelės faraonų „cilindrus“.

– Aš, atvykusi iš Amerikos, viską mečiau ir tam reikalui jau tiek pinigų išleidau, o jūs, gerbiamasis... – neslėpė nusivylimo ponia Angelė.

– O kas yra „tiesa“? – staiga tylos įžadus galutinai sutraukė Marijanas.

– Tai nušvitimas, – paaiškino Raudonkepuraitė. – Arba atvirkščiai.

– Ir kokiu būdu tai įvyksta?.. – susimąstė galiūnas.

– Nušvitimas ateina, suvokus tiesą. Bet neretai nušvitus suvokiama ir tiesa, – tikino Raudonkepuraitė.

– Tai laimės kasyklos, – nudžiugo Marijanas. – Malonės klodai, – suplojo savo monumentaliais delnais. – Ar gyvenimas būtų kaip vanduo, ar kaip ugnis, gyvenk laimingas ir būk patenkintas! Nėra gėda tapti stabų garbintoju. Tu neturėsi stabo, kol pats juo netapsi! Į mūšio lauką eik pasirengęs.

– Marijanai... – dėl jį apėmusio plepumo priepuolio išsigando Raudonkepuraitė.

– Nėra nei tiesos, nei teisingumo, viskas padaryta, kaip papuola, – kalbėjo įsiaudrinęs Marijanas. – Tik šitai įsisąmoninęs, aš supratau, kaip kvaila į save žiūrėti rimtai. Nėra jokio didžio visatos tikslo. Ji tiesiog yra, kaip ir Lietuva, jos lietuviai. Nėra jokios prasmės, kad ir kaip nuspręstume dabar elgtis.

– Jūs vis dar tikite, kad jis ir visi kiti norės nušvisti? – paklausė Šeputis.

– Nė kiek neabejoju, – atšovė ponia Angelė. – Ruoškitės, pone, byloti tiesą. Ir tik Tiesą. Kitaip čia ir nebus.

„Ta proga" ponia Angelė Šepučiui padovanojo atsarginį faraonų „cilindrą", sanitarė atidavė viršutinius rūbus, o gydytojas iš Vasaros gatvės išleido savaitgaliui.

Patikinusi psichiatrą, kad – „galiu prisiekti" – jis neturės rūpesčių, ponia Angelė Sanchez gavo leidimą išsivesti drauge ir kunigaikštį Vilgaudą, ir docentą Lazutką su abiem jo palatos draugais.

Visi patraukė į Jono Pauliaus II aikštę.

Čia, greta Šv. Petro ir Povilo bažnyčios, po bičiuliškų derybų įkalbėjo rūkiusį limuzino vairuotoją, kol vyksta sutuoktuvių ceremonija, pavėžėti juos iki Vingio parko į baigiamąjį Dainų šventės koncertą. Nevengiantis užsidirbti vairuotojas, ponios Angelės rankose pamatęs visagalį Vašingtoną, mielai sutiko.

Kai susigrūdo į pūstažande lėle papuoštą limuziną, kunigaikštis pareikalavo vežti per Olandus, tada pro Užupį, Filaretų, Maironio gatvėmis, trumpam užsukti į Pilies, tada vėl Barboros Radvilaitės, Žygimantų...

Neišklausęs iki galo, limuzino vairuotojas pareiškė, kad veš per Žirmūnų tiltą, tada pro Europos aikštę, Žvėryno link, per Pedagoginio tiltą...

Kunigaikštis pertraukė, kad taip bus „per aplinkui". Vairuotojas atsakė, kad „ne".

– Nesąmonė, – nenusileido Vilgaudas.

– Ne. Ne nesąmonė. Taip yra. Taip buvo ir bus, – bandė prieštarauti vairuotojas.

Netekęs kantrybės, kunigaikštis tiesiai paklausė: kam jei ne jam, prieš septynis šimtus metų įkūrusiam šį miestą, geriau žinoti, kuriuo keliu važiuojant būsią arčiau? Todėl tegul tas lenkas iš Nemenčinės užsičiaupia ir veža, kaip liepiamas.

Tada vairuotojas paaiškino, kad jis – lenkas – jau aštuonis šimtus metų čia gyvena, ir visais laikais į Vingio parką nuo Antakalnio žiedo būdavo vežama per Žirmūnus, Pedagoginį, apvažiuojant dabar susidarančius kamščius...

Kunigaikštis pareiškė, kad laikai keičiasi, o durniai – ne. Todėl lai veža kaip lieptas ir neišsidirbinėja.

Užpykęs įraudusio sprando vairuotojas jau norėjo išsodinti keleivius. Tačiau sumani ponia Angelė pamosavo dviejų dolerių banknotu ir vairuotojas sutiko važiuoti pro Rasas, geležinkelio, autobusų stotis, pro Halės turgų, Pylimo magistrale, neaplenkdamas Sodų gatvės...

Keliskart kunigaikščiui pareikalavus sustoti „alaus“, po to „sysiaus“, limuzinas atvyko į vietą.

Prie Vingio parko vartų pirmas iš automobilio išlipo Napoleonas. Paskui jį – „greičiau iš tos mašinos smarvės“ – išsiropštė Raudonkepuraitė ir ponia Angelė. Kunigaikštis Vilgaudas, spjovęs į vairuotojo pastabą, su įsilinksminusia kompanija išlipo pro kairiąsias duris.

Dienos karštis jau buvo atlėgęs, šešėliai driekėsi šiek tiek ilgesni nei norėtųsi. Iš dešinės dunksojo praeičiai atidžių vokiečių pastangomis pavyzdingai sutvarkytos senosios kapinės. Čia, už tvoros, tykiam medžių pavėsy, po iškaltais katalikų ir stačiatikių kryžiais, Dovydo žvaigždėmis ir turkų pusmėnuliais gulėjo Pirmojo pasaulinio karo aukos.

Už nugaros, perėjus visada judrią gatvę kertantį Vingio tiltą, pasak naujųjų laikų legendos, stovėjo „Draugyste“ vadintas daugiaaukštis viešbutis – stiklo bokštas, kurį dabar valdė apsukri bufetininkė.

Minios traukė į Dainų šventę: šeimomis, būriais, gentimis.

Šiokiadieniais ramus Vingio parkas virto dūzgiančiu bičių aviliu. Prie medžio, kampo, pakrūmės kas nors ką nors vis kepė, virė, pilstė, svilino. Išsirikiavusios prie laikinų kioskelių kilometrinės eilės bylojo, kad čia stovi alkani, dešrigalių ir alaus ištroškę žmonės, o antai prie melsvai nudažytų biotualetų – „visai atvirkščiai".

Gerokai apšepęs, į krivį panašus Šeputis, apsuptas svitos, atsivežtos iš beprotnamio, lydimas ponios Angelės, Raudonkepuraitės ir Marijano, žengė asfaltuotu Vingio parko taku.

Žmonės, nei iš televizoriaus, nei iš laikraščių, nei iš gandų ir apkalbų dar neatpažinę charizmatinės garsenybės, vis tiek traukėsi į pašalius, leisdami jam iškilmingai eiti tako viduriu.

Tačiau netrukus paslapčia jau baksnojo alkūnėmis vienas kitą, norėdami draugui ar žmonai pasufleruoti, kad antai eina tas drąsus žmogus, mūsų slapčiausių minčių įgarsintojas, savo smagia, iki šiol aidinčia daina į Vokiečių gatvę prišaukęs ne tik adekvačius ir pakaltinamus, bet ir proto galiomis nepasižyminčius asmenis.

Kai atsivėrė žalia veja su Vingio parko Dainų estrada, Šeputis stabtelėjo.

Vingio parke bangavo žmonių jūra – veik šimtas tūkstančių lietuvių.

Antai mūsų kiek daug. Ir kiek mažai, – pavojingai susverdėjęs, pagalvojo kalvarėnas.

Į kriauklę panašioje estradoje stovėjo išrikiuoti chorai. Žemiau susėdę lūkuriavo žmonės švytinčiais veidais.

Napoleono ir jo svitos niekas nepaprašė parodyti bilietus ar kvietimus į Dainų šventę. Pagarbiai prasiskyrę, kontrolieriai nulydėjo akimis, kaip Šeputis iriasi vietų, skirtų aukštiems šalies ir užsienio svečiams, link.

Aplenkęs savo valstybės vadovus, svetimų kraštų princus, hercogus, karalius, Napoleonas klestelėjo į Vilniaus rajono merės, šv. Kalėdų proga apsitaisiusios pagal naujausią Maišiagalos madą, Marijos Rekst apdairiai saugomą

vietą, skirtą Vilniaus rajono valdovui – Jėzui Kristui karaliui, jei šis imtų ir apsilankytų Vingio parke.

Įsitaisęs patogiai su visa svita, Šeputis aplinkiniams, o ypač apsaugai, priminė, kad Lietuvoje nuo seno ne mažiau už politinę, ekonominę, religinę ar moralinę yra gerbiama ir dvasinė valdžia.

Marijanas, išsiavęs numintus piligrimo sandalus, snūduriavo atmerktomis akimis – jo, strimgalviais lekiančio į dvasinį nušvitimą, lietuvių liaudies dainos nebedomino. Raudonkepuraitė gliaudė ir spjaudė turgelyje nusipirktas saulėgrąžas. Ponia Angelė Sanchez karštligiškai ieškojo telefono, mat stabmeldžio Mindaugo karūnavimo šventės proga norėjo nedelsiant – „dabar pat!" – prisiskambinti Lietuvos karaliui Romanui į Australiją.

Kunigaikštis Vilgaudas, susiradęs laisvą vietą, matyt, skirtą geografiniame Europos centre dar tik ketinamos pastatyti NSO atstovybės ambasadoriui, pasikikendamas šnabždėjosi su paslaptingos raelistų (šiukštu nepainiotinų su realistais!) iniciatyvos lyderiais, antgamtinių jėgų įgaliotaisiais atstovais. Supratingai linksėjo galva, avansu žadėdamas, kad protingesniems ateiviams iš kitų galaktikų, kai tik jie pasirodysią mūsų padangėje, suteiks visokeriopą savo, kaip didžiojo kunigaikščio, ir visų Lietuvos pagonių paramą.

Kiti irgi buvo užsiėmę savais reikalais: Karnyla ginčijosi su Lazutka, Tomas Polonskis murmėjo neprilygstamą „Lietuviško divertismento" rožinį. Tik Marija Rekst – Kristaus karaliaus Vilniaus rajone vietininkė – buvo nesudrumsčiamai rami ir viskam abejinga tarsi Gizos sfinksas.

Gavusi dirigento ženklą, daugiatūkstantinė minia užgiedojo:

Lietuviais esame mes gimę,
Lietuviais norime ir būt!
Šią garbę gavome užgimę,
Jai ir neturim leist pražūt!

Lietuviams testamentu palikta Zauerveino giesmė tarsi netramdomas viesulas veržėsi iš daugiatūkstantinės minios širdžių, lėkė aukštyn, dundėjo, griaudėjo, aidėjo už Vingio parko pušynų – per Nerį Arkikatedros, Vyskupų ir Valdovų rūmų, kunigaikščio Gedimino pilies bokšto, šventųjų Aušros Vartų, Nepriklausomybės signatarų namų, Nemuno, Kuršių marių, Baltijos jūros pusėn... Pavergianti valia būti lietuviais užvaldė Gedimino stulpus, Sacharovo ir Jono Pauliaus II aikštes, Skargos ir Sarbievijaus kiemus, Vilniaus, Totorių, Islandijos gatves, Stiklių, Arklių aklagatvius, šunų patvorius, nugriautas sodybas, ištuštėjusius kaimus, apsnūdusius miestelius...

„Lietuviais norime mes būt!/ Lietuviais norime mes būt!“ – lyg ištikimybės Lietuvai priesaiką kartojo miesto grindinio akmenys, nedrįsdami prieštarauti daugumos nuomonei.

Apkurtintas šio XXI amžiuje nebesuprantamo noro, Šeputis pamatė atsidūręs ne tarp keistuolių, fanatikų ar ligonių, o tarp nušvitusių, nieko pikta pasauliui nelinkinčių žmonių. Nebuvo nė menkiausio abejonės šešėlio, nė blausiausios dėmelės jų sielose, visi šie asmenys, dar neišsibėgioję po anglijas, airijas, ispanijas ar amerikas, išties norėjo būti lietuviai.

Jam, pasijutusiam lietuviu, susitvenkė ašaros. Atrodė, čia vyksta ne šiaip sau Dainų šventė, o atnašaujamos gedulingos mišios už lietuvių tapatybę.

Įsidvasinęs, paveiktas jau ne Zauerveino, o Maironio žodžių „Graži tu, mano brangi tėvyne“, Napoleonas pagaliau patikėjo, kad būtent GROŽIS išgelbės pasaulį. Veikiausiai todėl, pamiršęs lietuviams būdingą santūrumą, visų akivaizdoje ėmė jausmingai glėbesčiuoti Vilniaus rajono merę.

Plačiai „Vakarų vilnimis“ įsisiūbavusioje Dainų šventėje, stovėdamas šalia skausmingai į save panašių, Šeputis raudojo, nevalingai patirdamas, kokia brangi jam vis dėlto Tėvynė. Ir kokie geri, gražūs, kilnūs šie greta stovintys Viešpaties kūriniai, kuriuos jis nesivaržydamas paskutiniais žodžiais iškeikdavo internetinių tinklalapių komentaruose, kai tik ištaikydavo minutę prisėst prie kompiuterio. Ir kaip nepateisinamai skaudu,

kad gyvendami šalia „puikiųjų slėnių sraunios Dubysos“, kur „miškais lyg rūta kalnai žaliuoja“, jie iki šiol visa širdimi neapkentė vienas kito – urzgė, dergė, lojo, taikėsi kuo skaudžiau įkąsti.

Atrodė, kad šia giesme užsihipnotizavusi bendrija nori visoms *force majeure*, visoms neįveikiamoms stichijoms parodyti, kad ir po tūkstančio metų, milijonų šviesmečių čia stovinčiųjų valia išliks tokia pati, ji nepasikeis. Ir tai prigimtinė jų teisė – būti lietuviais, šios teisės net po pasaulio pabaigos niekas iš jų neatims.

Miniai pabaigus Jurgio Zauerveino užkeikimais, Maironio grožiu ir gėriu įkrautas giesmes, ponia Angelė stuktelėjo Šepučiui į pašonę. Atseit tegu jis jau eina dirigento pakylos link, kur pastatytas mikrofonas.

Bet Napoleonas nė nekrustelėjo.

Jis, kliudytas smigusių širdin lužitėno burtažodžių, nepatraukė pirmyn sužaliavusiu vejos kilimu, neišstumdė minios alkūnėmis. Ir neišvijo iš tribūnos dirigento.

Neabejodamas, kad tamsaus Nevėžio gilią mintį težino Dievas, dar giliau įsikniaubė į Vilniaus rajono merės Marijos Rekst krūtinę. Dabar Napoleonas jautėsi ne tik pats mirtinai kaltas, bet ir visiems mirtingiesiems viską atleidęs.

Nebelaikė Napoleonas Šeputis pykčio savyje. Išrovė drauge su pagiežos geluoniu, kurį raunant jam buvo baisiai gėda, nors mirk, prisiminti, kad leido blogiui suvešėti Kalvarijoje.

Daugiatūkstantinė lietuvių minia Vingio parke dabar optimistiškai dainavo „Kaip linksma sodžiuj, kai vyturėlis...“

Atsiplėšęs nuo valdininkės krūtinės, Šeputis džiugiai nusišluostė ašaras, nes dabar gyvenimas ne tik Vilniuje, Gėrio karalystėje, bet ir pavojingai miesčioniškame Kaune, smėlėtame Dubajuje, vėjuotoje Klaipėdoje, net komunistiniame Pekine, vaizdingame Seredžiuje ir laisvę kada nors atgau-

siančiame Tibete ėmė rodytis kaip susivienijusios ir didžios lietuvių tautos Dainų šventė, nesibaigiantis Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmetis amžinojoje istorinėje Europos kultūros sostinėje.

Atrodė, kad visa tai tęsis amžinai. Ir praregės pasaulis, išbudintas balsingų lietuvių. Ir patvins laimės upės, sušniokš palaimos kriokliai. Ir visi taps karaliais, vienas kitą mylės, nes kitaip nė negali būti.

Ir išgirs Šeputį kalvarėnai...

Taip ir atsitiko. Pamatę saviškį, choro dainininkai lipo laiptais stačiai per galvas. Ir glostė, ramino jį mokytoja Teresė, atsineštais vaistais girdė buvę Kalvarijos muitininkai. Ir prisipažino pasigedę jo prieš kelias savaites pareigūnai. Ne tik jie, bet visa Lietuva Šepučio ieškojo, deja, nei Greitosios pagalbos ligoninėje, nei tokiame dideliame mieste nesurado.

O paskui šventė ir nepakaltinamo kalvarėno trumpa viešnagė Vilniuje baigėsi. Spiginant virš plento Mėnuliui, valdiškas transportas vežė Napoleoną atgal į Kalvariją. Nusiraminęs pats parodė pareigūnams, ant jo riešų rūpestingai uždėjusiems antrankius, išsekusį šulinį su sulūžusia svirtim, kur jau antrą savaitę be gyvybės ženklų gulėjo nenorėjusi į Dainų šventę – Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmetį – Jėzaus Kristaus karalystėje sutuoktinio išleisti Alina.

Vėliau visai Lietuvai smulkiai papasakojo, juodu ant balto išklojo tikrąją tiesą: tądien anksti ryte prabudęs, amžinai sukto Merkurijaus, kad ir kaip stengėsi, nepamatė. Uranas šviesiame danguje atrodė išblukęs, panašiai ir Neptūnas. Žemės ašis buvo pasvirusi kaip šulinio svirtis, todėl horoskopai atrodė palankūs. Bet svarbiausia, kad buvo dar neprasidėjusi Jaunatis, todėl jam, Napoleonui Šepučiui, yra labai labai gėda...

Vilnius–Visby–Vilnius
2009–2010

DERVIŠAS IŠ KAUNO

Kaimynystėje gyveno labai garsus dervišas, kuris
buvo laikomas didžiausiu Turkijos filosofu.
Jie nuėjo pas jį pasitarti. Panglosas tarė:
– Mokytojau, mes atėjome jūsų paklausti, kodėl
yra sukurtas toks keistas gyvulys – žmogus?
– Ko tu kišiesi? – nustebo dervišas. – Ar tai tavo reikalas?
– Bet, garbingasis tėve, – prabilo Kandidas, -
juk pasaulyje yra labai daug blogio.
– Nesvarbu, – atkirto dervišas, – ar gėrio, ar blogio.
Kai sultonas siunčia laivą į Egiptą, negi jam rūpi,
ar pelėms laive gera, ar bloga?
– Tai ką daryti? – paklausė Panglosas.
– Tylėti, – atsakė dervišas.
– Aš tikėjausi, – nusiminė Panglosas, – galėsiąs su jumis
pasikalbėti apie pasekmes ir priežastis, apie geriausią
iš galimų pasaulių, apie blogio kilmę,
apie sielos prigimtį ir apie pirmapradę harmoniją.
Išgirdęs šiuos žodžius, dervišas jiems
prieš pat nosį užtrenkė duris.

Voltaire. „Kandidas“

Kartą kažkas paklausė vieno šeicho, sėdinčio su būriu savo dervišų, ką šis žinąs apie sufizmą. Šeichas atsakęs, esą visa, ką jis žino, yra tai, kur atsisėsti, kad pirmasis gautum arbatos puodelį. Kai kurie dervišai nusijuokė, išgirdę atsakymą, nes palaikė jį juokingu, o kiti nutilo, nes neįžvelgė jokio humoro. Tik keletas suprato mokytojo mintį.

Mojdeh Bayat, Mohammat Ali Jamnia
„Sufijų šalies pasakojimai“

– Ne paslaptis, kad XII amžiuje Abu Abdas Alahas Muhamadas al Idrisis al Kurtubis al Hasanis al Sabtis lankėsi Kaune. Betgi Kaunas – tai ne Vilnius... Tu, seni, turbūt net nežinai, kad Lietuvos TSR sostinės Arkikatedroje anuomet veikė ne dulkina radijo prietaisų gamykla, o prašmatni Paveikslų galerija. Kiekvieną sekmadienį ten vykdavo stulbinantys vargonų muzikos koncertai. Juos transliuodavo radijas, Lietuvos televizija...

Mečislovas nužvelgė skrybėlėtąją. Akis ir nosį po vualiu slepianti moteris buvo apsivilkusi kaip vyras, elgėsi familiariai, kalbėjo su vos juntamu užsienietės akcentu, atrodė lyg būtų ne iš čia.

– Skirtingai nei sumautame Kaune, į Vilniaus bohemos pamėgtą „Literatų svetainę" priešais Paveikslų galeriją, – toliau dėstė nepažįstamoji, – įsitrinti būdavo beveik neįmanoma. Duris saugojo nepaperkamas šveicorius – saugumietis pensininkas su vešliais Stalino ūsais. Nuo pavakario prospekte prie „Literatų svetainės" nusidriekdavo tokios milžiniškos tarybinių rašytojų eilės, kad eiliniai praeiviai nenoromis irgi užsimanydavo ką nors smagaus parašyti – skundą arba platesnės apimties *donosą*.

Mečislovas, padėjęs į šalį laikraštį, siurbtelėjo arbatos. Ėmė gailėtis, prisėdęs šalia šitos moters.

– Seni, greičiausiai nepameni, bet čia, kur dabar *United Colors of Benetton*, anksčiau veikė „Vilniaus" kino teatras. Buvo ir šioks toks bufetas.

O štai Gedimino prospektas, aišku, anuomet jis vadinosi Lenino prospektu... – nesiliovė plepėjusi keistuolė.

Mečislovas pritariamai linktelėjo galva. Valstybės veikėjas mintyse ėmė sau priekaištauti, kad leidosi į beprasmišką avantiūrą – gegužės saulės išviliotas, pėsčiomis perėjo Gedimino prospektą ir atsisėdo kavinėje tarp liaudies.

– Moderniame „Palangos" restorane, kokio Kaunas niekada neturėjo ir neturės, – svaiginosi atsiminimais nepažįstamoji, – būdavo tiršta iki paryčių. Neapsieidavo be muštynių, *ponožovščinos*. Toje vietoje dabar „Novotelio" viešbutis. O „Vilijoje" – šiandien ten *New Yorker* skudurai ir kažkokios partijos būstinė – galėdavai išgerti „Benediktino", desertui suvalgyti eklerą ar dubenėlį želė. Gretimoje „Šešupėje" – panašiai, ji buvo įsikūrusi „Vilniaus" viešbutyje. Ten veikė švediškas stalas – už tris rublius prisikimšdavai visai dienai.

Mečislovas užmetė akį pašnekovės pusėn – iš pažiūros ji turėjo būti gerokai už jį jaunesnė, ne daugiau kaip keturiasdešimties. Neužsičiaupiančios moteriškės žodžių srautas ėmė vis labiau nervinti, užuot klausius tų paistalų, derėjo pakilti ir eiti savais keliais. Tačiau arbata buvo karšta. Vienu mauku neišgersi. Aišku, galėjo garuojančią ją palikti, tačiau toks poelgis taupiam vyrui atrodė nemandagus.

– Antraip nei Kauno Laisvės alėjoje, garbintoje pižonų, Vilniaus Lenino prospekte, dabartinio *McDonaldo* vietoje, – tarškėjo prietranka, – aromatais svaigino saldainių parduotuvė „Svajonė". Visai šalia, Centrinio knygyno pašonėje, tarsi sargybiniai stūksojo penki gazuoto vandens automatai. Naktimis, už kapeiką ar tris nesulaukę *gazirovkės*, juos spardydavo troškulio kamuojami chuliganai. O ten, kur šiuo metu *Zara*, buvo nuo šautuvų, kibirų ir traktorių lūžtantis „Vaikų pasaulis". Mūsų Lenino prospektas atrodė kaip Niujorko Brodvėjus – gyvas, pritvinkęs žmonių, sklidinas klegesio. Juo pirmyn atgal važinėjo autobusai ir troleibusai. Talonėlis – įsivaizduok! – kainavo 4 kapeikas! Iki vidurnakčio čia veikė ne tik Centrinis gastronomas, bet ir rimtesnės įstaigos: LTSR Ministrų taryba, Statistikos valdyba, paštas... Be

to, Lietuvos komunistų partijos istorijos institutas, KGB, GRU biurai. Taip, seni, – prieštarauti neleidžiančiu tonu dėstė stalo kaimynė, – ir socializmo laikais solidžių įstaigų, smagių kavinių, siautulingų barų ir restoranų netrūko: „Neringa“, „Dainava“, „Akimirka“, „Do Re Mi“... O visai greta išlenkti taurelę kvietė „Rūta“, „Rūtelė“, „Žarija“... – prisidegė cigaretę. Užsimetė koją ant kojos ir lyg prisukta varė toliau:

– Brandaus socializmo laikai... Penkmečiai... Traukiniai... Plėšiniai... Darbo planai... Lenktynės... Komunizmo statybos... BAM'as... Kauno „Kovoj“ pagaminto „Kastyčio“ pakelis su filtru – fantastika! – kainavo trisdešimt kapeikų! Vėliau – jau prie Gorbačiovo – keturiasdešimt. Tiek pat ir visada drėgna „Klaipėda“, supelijęs „Inkaras“, medinė „Regata“. O vietinių inteligentų garbinamas „Kosmosas“ ar „Kaunas“ – po šešiasdešimt. Restoranų durininkai šias cigaretes iš po skverno parduodavo po rublį. Bulgariškas tabakas, skirtingai nei žirneliai ar baklažanų ikrai, Lietuvoje tarybiniais laikais nebuvo populiarus. Tai galiu atsakingai tvirtinti, žinau, ką kalbu.

Užsitraukė dūmą, pamiršusi išpūsti, nervingai užgesino nuorūką.

– Tik iš bėdos mūsų žmonės, – sąmokslininkės tonu prabilo po akimirkos, – rūkydavo „Vegą“, „Rodopį“, kartais „Stiuardesę“, „Tu-134“. Proletariatas iki pažaliavimo ištisus dešimtmečius pešė „Primą“ po keturiolika kapeikų, rečiau – „Astrą“ po šešiolika. O papirosai „Belomorkanal“, „Kazbek“, „Liubitelskije“ panašiai kaip rusai Kaune nebuvo itin mėgstami.

Kurį laiką sėdėjo susimąsčiusi, matyt, rausėsi atsiminimų skrynelėje.

– Mums už nugarų, – staiga šūktelėjo, – tebestovi, panašiai kaip „Rambynas“ Kaune, anuomet visada būdavęs sausakimšas „Tauro ragas“. Viešpatie, kiek kartų trypčiota prie uždarytų jo durų! Kiek laiko sugaišta, bandant prasmukti vidun! Žiemą, drebiant sniegui, rudenį, pliaupiant liūčiai... Ką čia slėpti – piktdžiugiškai laukdavome, kada viduje kas nors taip nusigers, kad apsimyžęs išeis. Šiandien aludė nebeveikia.

Mečislovas ėmė muistytis. Jam tarsi žnyplėmis spaudė galvą. Smilkiniuose nuo nepažįstamosios kalbų pavojingai tvinkčiojo. Dingtelėjo mintis, kad niekus tauškianti stalo kaimynė kažkur matyta ir, ko gero, iš jo tyčiojasi. O ši, nekreipdama dėmesio, kad pašnekovas atkakliai tyli, plepėjo toliau. Įtartinas jos entuziazmas aprėpė vis didesnius sostinės plotus:

– Antraip nei prie Prezidentūros Kaune, dabartinio Seimo vietoje, šalia Mažvydo bibliotekos, plytėjo „Jaunimo" stadionas. Žiemos, norėčiau priminti, komunistų laikais būdavo atšiaurios, tai ne dabar, kai prasidėjęs klimato atšilimas. Todėl gruodžio pradžioje futbolo aikštę paversdavo čiuožykla. Ne tik per šventes ar savaitgaliais, bet ir šiokiadieniais čia susieidavo vilniečiai. Smagumėlis! Skambant kariniams maršams iki ir po vidurnakčio stadione čiuoždavo susikibusios lietuvių ir lenkų poros, aukšti karininkai ir paprasti darbininkai, akiniuoti inteligentai, raudonveidžiai kolūkiečiai, miesto svečiai, lankydavosi Abu Abdas Alahas Muhamadas... O, vos nepamiršau! Antai tame name priešais mus, Lenino prospekto nr. 49, vieną naktį sufijaus Mirzos Kimbatbajevo nurodymu buvo nužudytas čiurka – garsus kacapų aktorius.

Tarsi elektra trenktas, Mečislovas pašoko nuo kėdės. Ant staliuko metęs monetą, pasileido tekinas Lukiškių aikštės pusėn. Bėgo neatsigręždamas. Nesidairydamas. Nugara jausdamas liepsnojantį nepažįstamosios žvilgsnį. Gedimino prospektu tolstantis vyras nieku gyvu nenorėjo klausytis apie įvykį, kurio pasyvus liudytojas jis buvo prieš gerą ketvirtį amžiaus.

Jau ne pirmą dieną Mečislovui atrodė, kad yra sekamas. Prie nugaros prilipdavo paslaptingi šešėliai, kurie prapuldavo, vos jam atsisukus. Aplinkui valkiojosi kampuoti siluetai, bet pabaidyti iškart ištirpdavo. Net aklinai užtraukęs užuolaidas neabejojo – iš priešais stūksančių namų jį kažkas stebi.

Iš pradžių Mečislovas apsimetė, kad nieko nebijo. Tačiau persekiotojai vis labiau įžūlėjo. Nors nerodė veidų, sekiojo nesislapstydami.

Jų buvo įvairiausių – vieni pavydėtinai uolūs, kiti beprotiškai gudrūs, bet visi neįtikėtinai landūs ir neapsakomai galingi. Stebėjo kiekvieną Mečislovo žingsnį, fiksavo menkiausią jo mintį, raumenėlio krustelėjimą. Tuščioje gatvėje, lifte, vonioje – jų buvo pilna visur. Net kai atrodydavo, kad seklių nematyti, jie vis tiek darė savo.

Štai, atrodytų, nieko ypatinga – atplasnoja karvelis. Nutupia Lukiškių aikštėje greta suoliuko, priešais buvusius KGB rūmus. Tačiau netrukus atskrenda ir kitas, ne mažiau bjaurus. Trečias. Ketvirtas apsimetėlis...

Mečislovui buvo aišku kaip du kart du, kad po kojomis suskridęs balandžių pulkas jo pabertų trupinių neles. Atidžiau įsiklausęs į paslaptingą paukščių burkavimą, išgirsdavo, kaip tie sparnuoti parazitai, apsikeitę slaptažodžiais, siunčia vienas kitam koduotas žinias apie draugo Mečislovo pažiūras, kraujo spaudimą, ateities planus. Viską stropiai fiksavo, kad galėtų tęsti nedorą savo užduotį.

„Kur gi tie niekšai skrenda? – svarstydavo Mečislovas. – Turbūt ten, kur jiems priklauso, į Maskvą, kaip ir visi *stukačiai*: referentai, konsultantai, inspektoriai, didžiųjų parduotuvių nežinybinė apsauga."

Užuodęs gresiantį pavojų, palikęs šeimą ir net pinigus, Mečislovas maudavo ten, kur visada buvo jo širdis – į Kauną. Laikinojoje sostinėje jautėsi saugus.

Šiandien, apdairiai nenusipirkęs kasoje bilieto, jis tarsi jauniklis įšoko į traukinį.

Vos durys užsidarė, bėglys pasijuto geriau. Ką ten geriau – nuostabiai! Mintis, kad vyksta į gimtąjį miestą, veikė tarsi valerijono lašai.

2

Jei vietiniai žmonės būtų bent kiek atidesni, jie būtų pastebėję du itin atsargius svetimšalius. Nepanašūs nei į saldžiabalsius mormonų misionierius, nei į Europoje laimės ieškančius jaunikius iš Indijos, jie labiau priminė talkon besisiūlančius statybininkus arba auksakalius, pristigusius brangiųjų metalų.

Mehmetas ir Ramazanas į Lietuvą atvyko prieš keletą savaičių. Iš Stambulo atskridę į Rygą, vėliau autobusu pasiekė Vilnių.

Susitikę Atatiurko oro uoste, vienas kitą menkai pažinojo. Pakako vien to, kad Mehmetas gimęs Baku, o Ramazanas – Nukuse.

Per visą kelionę vyrai beveik nesikalbėjo, suprasdavo vienas kitą iš nebylių užuominų, pašaliniams nepastebimo akies mirksnio, antakio krustelėjimo. Kilus būtinybei, persimesdavo taupiomis frazėmis, dažniausiai rusiškai. Abiejų veidus ženklino neslepiamas nuolankumas. Vis dėlto retkarčiais juose šmėsteldavo geležinės valios ir fanatiško ryžto kibirkštėlės.

Ramazanui buvo apie šešiasdešimt, Mehmetui – kokiais dvidešimčia metų mažiau.

Kai išlipo Kauno geležinkelio stotyje, spalvingomis tiubeteikomis prisidengę galvas, nesėdo į taksi, patraukė troleibusų stotelės link. Ėjo tvirtais žingsniais, užtikrintai, nesidairydami, lyg pažinotų miestą ir kryptingai siektų užsibrėžto tikslo.

Vos įlipusius į troleibusą atvykėlius staiga užpuolė tarp keleivių įsimaišę kontrolieriai:

– Malonėkite, gerbiamasai, parodyti bilietėlį... – prilipo prie Ramazano pečiuitas Kauno transporto prievaizdas.

– Kur jūsų bilietas, keleivi? – krūtine užstojo Mehmetui kelią kitas.

Kol tiedu bandė susigaudyti, kas čia vyksta, kontrolieriai, pajutę lengvą grobį, perėjo į ataką.

– Neturit bilietų?! Nesuprantat lietuviškai?! Ateikit čia! – pasišaukė pagalbon kolegas.

Mehmetas su Ramazanu susižvalgė.

– Ko tylit!? Liežuvius prarijot?! – spaudė „zuikius" kontrolieriai. – Vežam tuos čiurkas į policiją, ten išsiaiškinsim... – pagąsdino.

Išgirdę žodį „policija", vyrai sunerimo. Iki pavojingos ribos įsitempė raumenys. Ir tada įvyko tai, kas protu nesuvokiama: kontrolieriai staiga pamatė, kad prie troleibuso durų jie stovi vieni – Ramazanas su Mehmetu kažkur dingo, lyg skradžiai žemę prasmego...

– Lipk į viršų! – nepaleisdama skrybėlėtos ponios delno šūktelėjo Jadvyga, garažo tarpduryje pamačiusi Mečislovą. – Aš tuoj...

Jadvygą jis pažinojo nuo vaikystės. Diplomuota kirpėja, ant pakaušio prisismeigusi baltą šinjoną, kalbėjo prikimusiu senos paleistuvės balsu. Gyveno duobėtoje gatvelėje greta Savanorių prospekto, dviaukščiame mūriuke, kurio garaže laikė būrimo, magijos ir dar velniai žino kokių paslaugų saloną.

Prieš daugybę metų audringai išsiskyrusi su paskutiniuoju vyru, kuris nevengė stiklelio ir mėgo švaistytis kirviu, Jadvyga dabar vertėsi viena, o jos ramybę ir nedeklaruojamas pajamas saugojo voljere urzgiantis vilkšunis.

Netikėtas Mečislovo pasirodymas kirpėjos nenustebino. Buvo mačiusi jį visokį – geidulingą, seksualiai apgailėtiną, kartais net su prišalusiu snargliu panosėje.

Visada, kai prireikdavo supratingos draugijos arba kai užplaukdavo ant seklumos, jis lėkdavo į Kauną – pas gerąją Jadzę. Net pavasarį, kai pavojingai aptemsta protas, žinojo, kad bet kuriuo paros metu bus įleistas, paguldytas,

prieš miegą paguostas. Silikatinių plytų mūriuko palėpėje Mečislovas atsigaudavo, čia jautėsi globojamas ir nepasiekiamas persekiotojams.

– Atrodai susinervinęs, – konstatavo Jadvyga.

– Supranti, – ėmė guostis Mečislovas, – jie sugrįžo. Jaučiu. Mes naiviai tikėjomės, kad iš balos išlipsime sausi, tačiau skolas teks susimokėti. Jei tik pajėgtume nusikirsti uodegas... Jos velkasi dešimtmečiais, gramzdina. Ir nėra būdų, kaip jų atsikratyti. Nuolat apie tai galvoju. Trisdešimt metų. Nesvarbu, kur būčiau...

– Užgerk, – Jadvyga padavė stiklinę vandens.

– Nebepakeliama, – nurijęs tabletę toliau liejo nuoskaudas Mečislovas. – Maniau, naujos aplinkybės bus mums palankios. Kai apsistatėme stulpais, atsitvėrėme sienomis, atrodė, būsime nepasiekiami arba jie mus pamirš. Nieko panašaus. Gyvatės skaičiuoja žingsnius, velniai kolekcionuoja mintis. Mūsų bylos ten auga kaip ant mielių. Jose sukaupta viskas – netgi tai, ko patys apie save nežinome. Bijau ir pagalvoti. Kiekviena mintis aptariama, išnarstoma. Tik įsivaizduok, kokios tų seklių pajėgos! Savo voratinkliu jie apraizgė pasaulį, niekur nebeliko saugios vietos. Net numirę nepajėgsime išsilaisvinti. Nematau išeities...

– Prigulk, – liepė Jadvyga. – Aš dar turiu klientei išburti jaunikį, greit grįšiu...

– Ne, išeitis vis tiek turi būti, – likęs vienas, pats su savimi kalbėjosi Mečislovas. – Ji visada yra. Jei turėsime galvoje, kad visata begalinė, tada ir išeičių turėtų būti ne viena. Kur ją rasti? Kaip pasirinkti, kad neįsmuktum į liūną, nenugrimztum į akivarą? Ieškoti slaptų priežasčių? Įvardyti aplinkybes? Šių dienų liūdnas pasekmes lėmė mūsų praeitis! Dėl kokių priežasčių tada elgėmės vienaip, o ne kitaip, kodėl esame ten, kur atsidūrėme? Taip... Iš pradžių buvo priežastys, aplinkybės, vėliau teko imtis veiksmų. Žmogaus protu nepateisinamų veiksmų! Kodėl laisva valia nepajėgia nugalėti prakeiktų aplinkybių? Ne, kad ir ką kalbėtume, gyvi iš čia neištrūksim.

– Iš kur? – grįžusi kirpėja pasiteiravo grynai iš mandagumo.

– Iš šio pasaulio.

Mečislovas, įsmeigęs akis į lubas, dramatiškai svarstė, kurioje visatos skylėje galėtų būti slepiamas geros valios centras, pagrobtas piktųjų jėgų.

– Eime, – svečio susimąstymą nutraukė Jadvyga.

– Pasivaikščioti?.. – lyg pažadintas iš gilaus sapno nustebo šis.

Jadvyga vedė Mečislovą gatve, apdairiai aplenkdama telkšančias balas. Buvo saulėtas pavakarys.

Kirpėja jautėsi nusivariusi nuo kojų. Šalia tiesioginio darbo ji ištisas dienas, neretai ir savaitgaliais, panirusi į paslaptingą prietemą, užsimetusi ant pečių žvaigždėtą skarą, juodai nusidažiusi lūpas, burdavo savo namo garaže. Klientūra buvo labai įvairi – ne tik garsiausios miesto ponios, bet ir gyvenimo neišlepinti Kauno priemiesčių senbuviai, ne itin pasiturintys, nelaimingi, suvaikėję ar nepagydomi marazmatikai.

Jadvyga kiekvienam skirdavo ne mažiau kaip pusvalandį. Brangiai už paslaugą neimdavo, kasos aparato nelaikė. Kortomis, iš delno ar kavos tirščių išburdavo ateitį taip tiksliai, kad net ją pačią šiurpas nukrėsdavo, o jei netyčia apsirikdavo, pinigus sąžiningai grąžindavo. Ji būrė pigiausiai mieste, todėl klientų stygiaus nejautė.

– Ar ne čia mes gyvenome? – prašviesėjus sąmonei susidomėjo Mečislovas, išvydęs priešais save blokinį penkiaaukštį.

– Aha, – abejingai patvirtino Jadvyga.

Jiedu užaugo generolo Vinco Vitkausko vardu pavadintoje gatvėje. Kiemas buvo pilnas vaikų – brandaus socializmo laikais jų nestigo. Visi daugmaž bendraamžiai.

Mečislovo laiptinėje gyveno Bronislovas, dvyniai Stanislovas ir Vladislovas, lakūno sūnus Vaclovas. Kitoje laiptinėje – Solveiga, vadinta Bumerangu, šalia – Česlovas, pramintas Kaulu, virš jo – Jadvyga, Lada, Velta...

Trečioje laiptinėje – chuliganas Kazimieras Grybas, greta – Kęstutis, Lionginas, Vytautas, Birutė...

Prie kiekvienos laiptinės durų augo dvimetrinės tujos, stovėjo patvarūs mediniai suoliukai, ant kurių vakarais sutūpę paaugliai gliaudydavo saulėgrąžas, slapta maukdavo *rašalą* ir brązgindavo gitaras.

Po pamokų šio to užkandę namuose, vaikai pabirdavo į kiemą. Mergaitės vasarą po balkonais darydavo „sekretus", kurių uoliai ieškodavo berniukai, kad radę nedelsdami sunaikintų. Čia pat vykdavo ir *pinčikų* kautynės. Kovodavo kiemas prieš kiemą. Pasidarę laidynes, bėgiodavo ir tvatindavo vienas kitą sulenktais vielos gabaliukais. Vilniuje *pinčikus* vadino *špūlėmis*.

Ne futbolas, ne bulvė ir ne kvadratas, o karas buvo svarbiausia laisvalaikio pramoga. Kariaudavo, pasidaliję į *rusus* ir *vokiečius*.

Rusais būti neatrodė gerai, tačiau, kad ir kaip žiūrėtum, vokiečiai abu pasaulinius karus gėdingai pralaimėjo, todėl kiemo vaikai mieliau rinkosi būti *rusais,* taip nuo mažens išsižadėdami lietuviškos tapatybės ir nevalingai kolaboruodami. Prisižiūrėję rusiškų filmų, jei sučiupdavo *priešą,* kaip ir dera kare, kad iškvostų slaptažodį, tardydavo ir atsakančiai vienas kitą kankindavo daugiabučių rūsiuose. O artistiškiausi žaidimo dalyviai užgriūdavo kieme pasipainiojusių mergaičių pečius ir mirtinai sužeisto kareivio balsu gailiai maldaudavo: „Sesute, nunešk iki štabo..."

Gyvenimas generolo Vitkausko gatvėje virte virė. Savaitgaliais čia vežimu atvažiuodavo senas barzdotas žydas. Kuiną sustabdydavo priešais namą ir, skalambydamas varpu, visa gerkle šaukdavo: „Handelio!.. Handelio!.."

Tada iš laiptinių išnirdavo vaikai, tempdami iš namų nebereikalingą *chlamą* – skudurus, sunešiotus batus, nebepataisomus lagaminus, makulatūrą, gelžgalius. Už tai *handelis* atsiskaitydavo ne pinigais, o balionais. Jam išvažiavus, vaikai pūsdavo balionus, vėliau, pripylę vandens, juos sprogdindavo.

Orams atšilus, iš Sovietų Sąjungos pietų į asfaltuotą kiemą atklysdavo čigonių būriai. Margai apsitaisiusios, susėdusios atsikvėpti, jos nesidrovėda-

mos krūtimi maitindavo kūdikius. Po to nerdavo į laiptines, įkyriai skambindavo ar belsdavo į duris, reikalaudamos užuojautos ir paramos.

Namuose paliktiems vaikams tėvų būdavo prisakyta, gink Dieve, jų neįsileisti. Tačiau kartą žvilgtelėjęs pro akutę, Mečislovas išvydo didžiulį nuogą papą. Nieko neklausdamas, atrakino duris.

Įsiveržusios ir pasklidusios po kambarius čigonės be ceremonijų naršė spintas, rausėsi pataluose, o apstulbintas jaunasis Mečislovas baikščiai glaudėsi koridoriuje, nerasdamas jėgų dumti į laiptinę ir šauktis kaimynų pagalbos.

Gretimą namą valdžia socializacijos sumetimais atidavė vietiniams čigonams. Šie aplinkiniams didelių rūpesčių nekėlė, gyveno tykiai, pagal galimybes – sąžiningai. Kartą vienas iš jų, matyt, pajutęs stiprų prigimties šauksmą, į penktą daugiabučio aukštą užsivedė arklį. Kas vėliau naminiam gyvuliui nutiko, nežinia, tačiau kieme sklido kalbos, kad šis bute kėlė nepakenčiamą triukšmą, o nuvedamas žemyn nesileido.

Prie „Saulės" parduotuvės visais metų laikais būriuodavosi vietinių padermė, vadinama *chroniais*. Anksti kėlę, jie nuo pat ryto kombinuodavo, kaip prasimanyti svaigalų. Ypač laukdavo rudens, vestuvių meto. Tada kiemo vaikų pavyzdžiu spalvotais popierėliais padabintomis vielomis užtvėrę kelią jaunųjų palydai, reikalaudavo išpirkos. Apdalyti degtinės buteliais, nedelsdami sutūpdavo už čia pat esančių garažų, kurie buvo jų užuovėja nuo visų gyvenimo negandų...

Dukart per dieną atvažiuodavo dvokianti šiukšlių mašina. Balsinga sirena kviesdavo namo gyventojus kieman su atliekų kibirais. Tie būdavo be dangčių, papūtus stipresniam vėjui, po kiemą sklandydavo sviesto ir margarino pakuotės, *Lietuvos pionieriaus*, *Sporto*, *Kauno tiesos*, kitų laikraščių skiautės, naudotos higienos reikmėms.

Kaimynai, nors didelių simpatijų vienas kitam nerodė, vis dėlto sugyveno taikiai. Tik kartais, kai apsistumdydavo ar susimušdavo įsisiautėję vaikai, aršesni jų tėveliai – kas su pižama, o kas vienais apatiniais – lėkdavo kieman ginti savo kūno ir kraujo.

Persimetę necenzūriniais žodžiais, netrukus jau pliekdavosi tarpusavyje. Tada plačiai atsiverdavo daugiabučio langai, į balkonus pasižiūrėti nemokamo spektaklio sugužėdavo sirgaliai. Pasiskirstę *už* ir *prieš*, jie šūkaliodavo, ragindavo, negailėdami patarimų, kur smogti, kad priešininkas sukluptų ar kristų be sąmonės.

Ypač aktyviai kovodavo kieme nuolat skriaudžiamo Kaulo tėvas. Į karingą gaidį panašus inžinierius, nors buvo ekstremaliai ūmus, vis nukentėdavo nuo Stanislovo, Bronislovo ir kitų vaikėzų fiziškai stipresnių tėvelių. Išvoliotas purve, pažemintas, jis kiūtindavo namo, nuleidęs galvą, tačiau gana greitai išsilaižydavo žaizdas ir po dienos kitos, kieme vėl įsiplieskus konfliktui, narsiai veržđavosi į priešakines linijas.

– Čia aš vemdavau, – Mečislovas stabtelėjo prie mūrinės garažų sienos. – Kiekvieną rytą, – išdidžiai pridūrė.

– Nusišneki, – susierzino Jadvyga. – Tu vemdavai darželyje per pusryčius.

– Ir per pusryčius, ir prieš pusryčius.

– Viską išsigalvoji, – paprieštaravo vaikystės draugė. – Nesąmonė. Ką nevalgęs galėtum išvemti?

– Tėvai prieš darželį prišerdavo. Prie garažų tuos pusryčius išvemdavau. O grupėje gavęs valdiškos košės, vemdavau antrą kartą.

– Tai kodėl per pietus nevemdavai?

– Per pietus vemdavo Bronislova, Stanislovas ir Vladislovas, tas iš mano laiptinės trečio aukšto. Gal esi jį sutikusi?

– Kažkada seniai. Jis advokatas.

– O Kazimieras?

– Turbūt kalėjime.

– Bumerangas?

– Nežinau.

– Feifala?

– Girdėjau, dingo be žinios. Bet vis tiek paaiškink, kodėl vemdavai?

– Nežinau... – susimąstė Mečislovas. – Turbūt tarybinė santvarka nepatiko.

– Eik jau, eik... Niekas dėl to anais laikais nevemdavo.

– O ar atsimeni Simuką?.. – staiga pagyvėjo Mečislovas. – Iš gretimo kiemo, darželyje lankė mūsų grupę. Jo tėvai, vėliau persikėlę į Vilnių, buvo marksistai-leninistai, partiniai funkcionieriai. O jis – auklėtojos ir darželio auklyčių numylėtinis. Labai panašus į Leniną spaliuko ženkliuke – šviesūs garbanoti plaukai, nekaltas žvilgsnis. Ištisai girdėdavom: „Mūsų Simukas šaunuolis“, „Simukas visiems pavyzdys“, „Simuko tėvelis ką tik grįžo iš komandiruotės Leningrade...“ Nekenčiau jo. O pameni, kaip vieną rytą berniukams buvo liepta ateiti į darželį gėdingai vilkint baltomis pėdkelnėmis, atseit atvažiuos komisija iš Maskvos? Nepameni?.. Po pusryčių auklėtoja visus sušukavo, išrikiavusi prigrasino pavyzdingai elgtis. Mergaites nuvedė tariamai virti kepti, o berniukus paskirstė į brigadas ir liepė darbuotis statybose – kuo greičiau sudėlioti miestą iš kaladėlių. Simukas, žinoma, buvo paskirtas brigadininku, o mes, eiliniai, turėjome jo klausyti. Susodinti ratu, žaidėme statybininkus, Simukas viskam vadovavo: „Ten padėk... Čia paguldyk,“ – nurodinėjo. Man tai nepatiko. Kai bandė atimti kaladėlę, nebeištvėriau – užvožiau. Simukas parvirto, ėmė seilėtis, gailiai inkšti. Komisija iš Maskvos pasipiktino. Auklėtoja neteko žado. Atsitokėjusi puolė Simuką guosti, glostyti – ramino tą apsišikusį žliumbiką. O mane pastatė į kampą.

– Šito neatsimenu.

– Sužinojęs tėvas prilupo mane diržu. Kitą dieną nupirkę saldainių dėžę ir kažkokį žaislą, ėjome į Simuko namus atsiprašyti. „Pasakyk, sūneli, kad labai gailiesi.“ „Prižadėk Simukui ir jo tėveliams, kad daugiau taip nesielgsi“, – įkalbinėjo pakeliui. „Atsiprašau, daugiau taip nedarysiu“, – buvau išprievartautas pirmąkart viešai pameluoti. Man tada buvo penkeri.

– Kur jis dabar?

– Neabejoju, kad aukštai.

– Danguje?

– Ne, jis, matyt, Viešpaties paslaugų ambasadorius ypatingiems pavedimams čia, žemėje. Įtariu, mačiau sapne. Atrodė kaip mutantas – su nukarusiais žiurkėno žandais, mamuto subine ir kiaulės akimis.

– Kodėl staiga jį prisiminei?

– Kažkur slypi priežastis, pati pirminė, – Mečislovas trumpam pritilo. – Klausyk, o kaip tau atrodo, kodėl visi taip noriai eidavom į laidotuves? Vos pasklidus gandui, kad kur nors netoliese pašarvotas numirėlis, būriu lėkdavom pasižiūrėti. Kelią rasdavom pagal eglišakius, išbarstytus ant šaligatvio. Įsmukę į svetimą butą, ištisas valandas stumdydavomės tarp nepažįstamų žmonių, ieškodami progos atsidurti arčiau karsto. Kas mus taip traukė? O albumai su pašarvotų numirėlių nuotraukomis? Kiekviena šeima namuose tokius laikė. Kokiu tikslu? Juk tų albumų ištisus dešimtmečius niekas neatsiversdavo ir prie giminaičių atvaizdų neraudodavo.

– Mums viskas buvo smalsu, tai ne dabar.

– Bet juk vaikai turėtų bijoti mirties. O pameni gretimo namo trečiame aukšte pašarvotą senutę? Kai nešė karstą, tas užstrigo laiptinėje. Teko iškelti sustingusį kūną, paguldyti velionę ant laiptų...

– Mečislovai, baik, – suirzo Jadvyga. – Nenoriu to klausytis.

– Kodėl?! Argi ne tu landžiodavai po rūsius, ieškodama nudvėsusių katinų, žiurkių?

– Metas grįžti. Apsidairyk, koks nuostabus pavakarys!

– Tai dekoracija, už kurios slepiasi jie, – Mečislovas baikščiai apsidairė. – Laukia ženklo, kada pasirodyti. Klastingai apgaulingas peizažas.

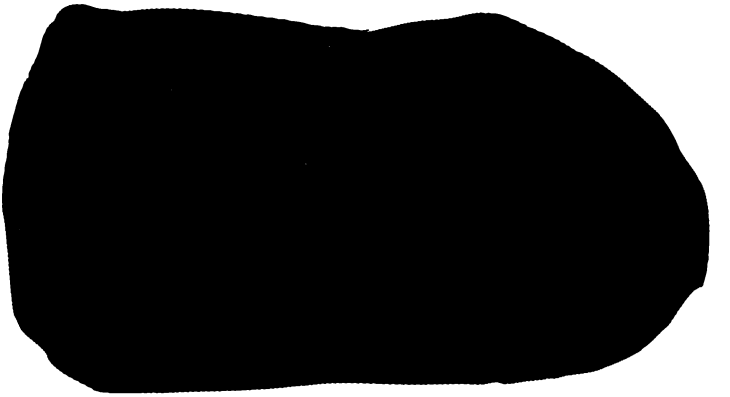

3

Painios praeities Abajus Rašidas metaliniame kioske Savanorių prospekto pašonėje laikė kebabinę „Pas Ali Baba".

Atseit gimęs Frankfurte, Rašidas kurį laiką gyveno Vysbadene, vėliau prekiavo Halėje, turėjo paslaptingų reikalų Drezdene. Į Kauną, primygtinai pastūmėtas tikėjimo brolių, Rašidas atvyko prieš penketą metų. Miestas, kaip ir menkai pažįstama šalis, jam nepatiko, tačiau tokia buvo Aukščiausiojo valia.

Ir išties, svarstydavo Rašidas, kas gali Lietuvoje patikti? Siaučia pavojingi skersvėjai, amžinai drėgna, pliaupia lietūs, purvynas iki kelių... O vietiniai žmonės pikti, surūgę, susiraukę, įtarūs, pavydūs, nė vienas neturi sąžinės.

Kauno Savanorių prospekto niekaip nepavadinsi jaukia gatve. Duobėta, apstatyta blokiniais penkiaaukščiais, ji galėtų papildyti ir kokio nors Černiachovsko, Gusevo, kitų tarybinių miestų vaiduoklių panoramą.

Be to, kebabai šiose platumose ne itin populiarūs. Kauniečiai mieliau kemša cepelinus, siurbia alų, užuot rinkęsi sveiką turkišką maistą.

Rašidas stumdavo dienas kantriai, nuobodžiai. Kasryt šeštą atidarydavo savo kioską, kurį uždarydavo jau gerokai po vidurnakčio, neretai ištisas savaites taip ir nesulaukęs Kauno gurmanų.

Bet kartais kauniečiai vis dėlto užklysdavo. Dažniausiai įkaušę ir agresyviai nusiteikę. Rašidas, drąsuoliui pareikalavus *doner* kebabo, vikriai pačiupęs durklą, smagiai skusdavo nuo iešmo pašvinkusią mėsą. Nors ši buvo pavojinga gyvybei, per penketą metų niekas iš klientų taip ir nepasiskundė, kad buvo nunuodytas.

Kai į kebabinės langelį kažkas kelis kartus stipriai pabeldė, ant kėdės snūduriavęs Rašidas atmerkė akis. Manė, kad prietemoje ir vėl išvys apsimyžusį *bomžą* ar svirduliuojantį žaliūką, tačiau išgirdęs *salam aleikum*, sukluso.

Prie kebabinės stovėjo Mehmetas su Ramazanu.

– Ne vienus metus dorų pagalbininkų laukiau, – atpažinęs savus, apsidžiaugė Rašidas. – Ne tos jėgos, jau nebe tos...

– Tolimas kelias, – pasiteisino Ramazanas.

– Takelis siauras, o mūsų kelias visada tolimas. Kaip ir dangaus sielų veidai, dangiškieji vandenys, kuriais plaukiame per pasaulį, apgyventą angelų.

– Viskas, Abajau Rašidai, kas padaro nors menkiausią poveikį, yra mūsų tėvas, viskas, kas priima poveikį, yra mūsų motina. Tai, kas gimsta iš poveikio, vadinama sūnumi arba vaiku.

– Tikra tiesa, mielasis Ramazanai. Kaip ir tai, kad tuoktuvės yra dieviškosios esmės atsigręžimas į tikruosius pirmapradžius vardus, jie yra neregimosios dieviškosios esmės ir atsiradusios egzistencinės sueities raktai. Aš mūsų tikėjimą regiu kaip kupolą, Koraną ir Budą – kaip sviestą ir medų, o religiją – kaip marškinius, trumpus, apdriskusius, su klostėmis, nešvarius, išskalbtus, ilgus, patrumpintus, ankštus, plačius, madingus, kandžių sukapotus, pamirštus, languotus, atrastus...

Mehmetas pagarbos nestokojančiu žvilgsniu paragino kebabinės šeimininką toliau nebesiplėsti ir judintis greičiau.

Ilgai nelaukęs, Abajus Rašidas užtraukė metalines langines. Užrakinęs kebabinę ir nieko daugiau neklausinėdamas, nusivedė Mehmetą ir Ramazaną paskui save.

Trijų kambarių butas, kurį jau keletą metų nuomojosi Abajus Rašidas, buvo netoliese, niūriame penkiaaukštyje.

Namas, išdygęs brandaus socializmo aušroje, atrodė gerokai aptrupėjęs, tačiau, nepaisant fasado ir interjero estetikos trūkumų, komunikacijos veikė: tualete melodingai šniokštė vanduo, žiemą iki raudonumo kaito baterijos, o elektros kamščius iššaudavo vos porą kartų per mėnesį.

– Tai jūsų namai, – aprodęs butą pasakė Abajus Rašidas. – Kurkitės, broliai...

Pasklidę po tuščius kambarius, kelionės iškamuoti Mehmetas ir Ramazanas sugulė ant čiužinių. Daugiau baldų, išskyrus prakiurusią kaljano gyvatę ir *Al Jazeera* transliuojantį televizorių, bute nebuvo.

Viena partija – viena tiesa. Nėra partijos, nėra ir tiesos. Tiesa... – susimąstė Mečislovas. Kaip ji atrodo? Su kuo valgoma? Kas šiandien yra jos sutuoktinis?.. Anuomet gyventi buvo labai patogu ir paprasta, – pagalvojo, prisiminęs raudoną Lietuvos praeitį. Žmonės buvo apsaugoti nuo įvairiausių pagundų, jų nekankino nei paikos dvejonės, nei pinigų godulys. Pakako keleto laikraščių: *Tiesos*, *Komjaunimo tiesos*, azartiškesniems – *Sporto*, vaikams – *Lietuvos pionieriaus*.

Kaune šimto tūkstančių tiražu ėjo *Kauno tiesa*, kurią miestiečiai prenumeravo mieliau negu *Tiesą* ar ordinais aplipdytą Maskvoje leidžiamą *Pravdą*.

Televizija irgi nelepino didele pramogų įvairove. Vienu kanalu buvo transliuojama Centrinė iš Maskvos, kitu – vietinė. Abi rodydavo tik iki vidurdienio, vakarinė programa prasidėdavo šeštą vakaro. Ir tai suprantama, nes šiokiadieniais tarybiniai žmonės atkakliai iš visų jėgų statė komunizmą, todėl brukti jiems laidas darbo metu reikštų ideologinę diversiją.

Nuotolinių pultelių nebuvo ir nereikėjo, nes pagundų perjungti kanalus nekildavo.

Centrinė televizija nuolatos rodydavo *meninius* filmus, kurių pagrindinė tema – tarybinės liaudies heroizmas Didžiojo Tėvynės karo metais. Netrūko filmų apie Spalio revoliuciją. Dešimt ir daugiau kartų rodytą „Leniną Spalyje“, „Žmogų su šautuvu“ daugelis mokėjo atmintinai.

Lygiai devintą valandą vakaro, kai laikrodžio sekundžių rodyklė geidulingai užlipdavo ant tos, kuri rodo minutes, kiekviename bute pasigirsdavo budrūs programos *Vremia* šaukiniai.

Sodraus balso vyras ir beaistrė moteris akmeniniais veidais oriai pranešdavo, ką naujo liaudies labui sugalvojo komunistų partija, kiek šiandien

TSRS prikulta grūdų, kokie sunkiosios ir lengvosios pramonės pasiekimai. Rodydavo reportažus iš gamyklų, fabrikų, kolūkių. Koks nors darbininkas, kameros priremtas prie sienos, prakaituodavo aiškindamas, kiek ko sumūrijo, suvirino, suarė, arba švariu baltu chalatu apvilkta melžėja išsigandusi vardydavo, kiek ji primelžė pernai, kiek šiais metais ir kiek primelš, pasitikdama eilinį komunistų partijos suvažiavimą.

Brandaus socializmo laikais vyko ne tik komunizmo statybos, virė ir Šaltasis karas, tarybinės liaudies vadintas kova už taiką. Šios kovos nenuilstantis lyderis, TSKP CK generalinis sekretorius, TSRS Aukščiausiosios tarybos pirmininkas, maršalas ir visų komunistų vadas Leonidas Iljičius Brežnevas ne visada spėdavo Kremliuje atsiimti dar vieną ordiną, tada *Vremia* rodydavo reportažą apie tūkstantines protesto demonstracijas kapitalizmo kamuojamoje Amerikoje.

Sekmadienio rytą vaikus, pramokusius rusų kalbos, kviesdavo pusvalandžio laidelė *Budiljnik*, tuos, kurie išsiilgę estradinės muzikos, – *Utrenniaja počta*. Vienuoliktą prasidėdavo valandos trukmės *Služu Sovetskomu Sojuzu* – monumentali militaristinė laida apie nenugalimą tarybinę armiją. Kiemo berniukai itin mielai ją žiūrėdavo – aikčiodavo ir žavėdavosi kliūtis įveikiančiais tankais, nenuskandinamomis amfibijomis, nepergudraujamomis raketinėmis sistemomis, net įsisvajodavo, kaip smagu bus netrukus papildyti tarybinės armijos šauktinių gretas.

Po vidurdienio ištisą amžinybę rodydavo *Seljskij čas*, *Zdorovje*, *Dokumentaljnyj ekran*... Šio vedėjas buvo labai garsus tarybinis poetas, bet smarkiai mikčiojo ir išklausyti, ką jis porina iš televizoriaus dėžės, reikėjo kantrybės.

Sekmadienio *Klub putešestvennikov*, panašiai kaip ir šeštadienį rodoma laida *V mire životnych*, buvo valandos trukmės svaiginanti teledeportacija į aną Geležinės uždangos pusę. Šiai nuostabiai ekspedicijai vadovavo nepakeičiamas, vyriausiasis ir vienintelis Tarybų Sąjungos keliautojas – lenkų kilmės gydytojas Henrykas Senkievičius. Ekrane jis atlaidžiai šypsodavosi, neslėpdamas pranašumo, kad yra matęs tolimus kraštus, kurių šimtai mi-

lijonų komunizmo statybininkų nepamatys niekada. Nežinia, kokiu būdu įsitrynęs į legendinio norvego Turo Hejerdalo komandą, šis tarybinis piligrimas buvo gyvas senos romėnų išminties apie nelygias Jupiterio ir jaučio galimybes patvirtinimas.

Vaizduotė, įaudrinta egzotiškais Pietų Amerikos, Afrikos ir Azijos peizažais, pasakomis apie pigmėjų papročius, maorių ritualus, nutrūktgalviškas ekspedicijas vikingų laivu iš Skandinavijos į Ameriką, atvėsdavo per *Meždunarodnaja panorama*, skirtą tarptautinės padėties apžvalgai. Rašytojas ir dramaturgas Genrikas Borovikas, smarkiai apsišvietę Valentinas Zorinas, Aleksandras Bovinas, Faridas Syful-Muliukovas išmintingai samprotaudavo apie pūvantį kapitalizmą, Afrikos išsivaduojamuosius judėjimus. Vis dėlto tą pusvalandį vertėdavo pakentėti, nes pabaigoje kartais parodydavo keleto minučių paskvilį apie degraduojančias Vakarų roko žvaigždes. Jei pasisekdavo, kelias sekundes netgi skambėdavo Tarybų Sąjungoje uždrausta muzika. Vikresni suspėdavo, pastvėrę fotoaparatą, televizoriaus ekrane nufotografuoti garbinamus roko dievukus. Šias nuotraukas pelningai parduodavo vidurinių mokyklų tualetuose.

Kartą per *Meždunarodnaja panorama* Mečislovas pamatė ilgaplaukį Džoną Lenoną. Tarptautinis apžvalgininkas Faridas Syful-Muliukovas piktdžiugiškai pakrizendamas pasakojo, esą šis praeityje tariamai garsus bitlas nusiritęs iki to, kad dabar dainuoja turčiams Amerikos restoranuose.

Praplėtusi *naselenijos* akiratį ir sužadinusi teigiamas emocijas, vakarais – ypatingomis progomis – TV parodydavo užsienietišką VDR „Defo" studijos susuktą filmą apie amerikiečių engiamus raudonodžius, kitaip tariant, indėnus, su pusnuogiu jugoslavu Gojko Mitičiumi arba Jungtinių Amerikos Valstijų išsižadėjusiu Dinu Ridu. Jei taip atsitikdavo, sekmadienis nebūdavo visiškai prapuolęs.

Tačiau kartą pasaulis apsivertė aukštyn kojomis.

Tą vakarą Mečislovo tėvas grįžo į namus smarkiai įsiaudrinęs. Įsiveržė į kambarį, televizoriaus rankenėlę pasuko prie penktojo kanalo ir ėmėsi ma-

nipuliacijų su kambarine antena. Išbandęs keisčiausias padėtis, nutupdė ją ant palangės, o ekrane suspindo neregėtas vaizdas – televizorius rodė kaimyninės Lenkijos Liaudies Respublikos programą!

Nuo tos dienos tarybinius filmus apie karą pakeitė nutrūktgalviški amerikiečių vesternai, pasisėdėjimą, pavadintą *Goluboj ogoniok, – Olgos Lipinskos kabaretas*, *Utrenniaja počta – Teleranekas*, *Spokojnoj noči malyši – Bajka dla doroslych*, o gelžbetoninę *Vremia – Dziennikas* arba penkiolikos minučių *Teleekspresas*.

Pirmadieniais – lygiai 22:20 – ekranas kviesdavo į televizijos teatrą, ketvirtadieniais tuo pat metu rodydavo detektyvą, penktadieniais – rimtesnį filmą, o šeštadienio vakaras beveik iki paryčių būdavo užgrūstas kvapą gniaužiančiais kriminalais ir vien suaugusiems skirtais Vakarų filmais, kur nestigo skandalų, intrigų ir net sekso scenų.

Taip Kaunui aštuntojo dešimtmečio pradžioje atsivėrė šiek tiek platesnis pasaulio vaizdas.

Dabar Mečislovas, drauge su tėvais prilipęs prie ekrano, beje, kaip ir visas daugiatūkstantinis miestas, sekė nuožmią Čarlio angelų kovą su blogiu, narpliojo sudėtingas detektyvo Kolombo bylas, žavėjosi plikagalviu inspektoriumi Kodžaku su Teliu Savalu, stebėjo nepaperkamos Los Andželo policijos darbą, žavėdamasis tuomet dar visai jaunu Maiklu Duglasu.

Atsirado ir smagesnės muzikos. Sekmadieniais būdavo transliuojamas siautulingas Sveikinimų koncertas. Nors lenkų estrados dainos ir atlikėjai buvo šiaip sau, vis dėlto repertuaras gerokai skyrėsi nuo Kobzono, Trošino ar Magomajevo.

Į socialistinę Lenkiją dėl Mečislovui nesuprantamų priežasčių neretai užklysdavo Vakarų muzikos žvaigždės. Jos gyvai koncertuodavo televizijos studijoje. Taip kauniečiai „iš arti“ pamatė legendinę švedų ABBA ir apsalę klausėsi jos šlagerių.

Tačiau telestebuklas baigėsi taip pat staiga, kaip ir prasidėjo. Vieną sekmadienį vietoj žadėto serialo vaikams apie delfiną Fliperį ekrane pasirodė

uniformuotas tipas rūsčiu veidu. Generolas Vojcechas Jaruzelskis šaliai ir pasauliui – *urbi et orbi* – pranešė, kad Lenkijos Liaudies Respublikoje įvedama karinė padėtis. Prasidėjo kita epocha.

Istorijos muziejaus kieme greta neveiksnių Pirmojo pasaulinio karo pabūklų stovėjo raudona žvaigžde pažymėtas tankas T-34. Vėliau, Kaunui plečiantis, matyt, urbanistinės estetikos sumetimais, gremėzdas buvo iškilmingai perkeltas prie VI forto, priešais Pramonės prospektą. Metalo laužas, paverstas *paminklu*, ilgus metus visiems važiuojantiems transporto žiedu niūriai primindavo, kas tikrasis Lietuvos TSR šeimininkas.

Tarybinė naujųjų laikų legenda bylojo, kad, vokiečiams traukiantis, būtent šis T-34 pirmasis įvažiavo į Kauną. Istorija nutyli, kodėl jis taip ir liko mieste, užuot drauge su kitais patraukęs į Vakarus. Nėra žinoma ir tai, ką jis veikė, kol atsidūrė Istorijos muziejaus kieme...

Generolo Vitkausko gatvės daugiabučio antrame aukšte gyveno dėdė Serioža. Visi kieme žinojo, kad jis – ne šiaip žmogus, o legendinio T-34, vadavusio Kauną, įgulos narys, panašiai kaip Guslikas ar Tomekas iš lenkų filmo „Keturi tankistai ir šuo".

Didžiojo Tėvynės karo veteranas, tankistas dėdė Serioža ypatingomis dorybėmis nepasižymėjo. Nors turėjo šeimą, bet mieliau leido laiką prie „Saulės" parduotuvės, kur su kitais, kuriems irgi *трубы горят*, nuo pat ankstaus ryto kombinuodavo, kaip jas užgesinti.

Gegužės 9-ąją – Pergalės dieną – dėdė Serioža neatpažįstamai pasikeisdavo. Susišukavęs, švariai nusiskutęs, išsitraukdavo iš spintos kostiumą, tirštai nusagstytą ordinais, ir traukdavo ne į parduotuvę, bet Pramonės prospekto link.

Po tanko vamzdžiu padėjęs gėlių puokštę, kurią jam kasmet įduodavo pionieriai, vėliau iš tribūnos kartu su kitais veteranais ašarodamas stebėdavo kelias valandas trunkantį karinį paradą, kuris vykdavo priešais Istorijos muziejų.

Į namus dėdė Serioža grįždavo vakarop.

Stipriai įmetęs, kažkur griuvęs ir apsibrozdinęs, riebiai rusiškai keikdavosi, gainiodavo pasipainiojusius vaikigalius, kol pritrūkęs jėgų nugriūdavo šalia laiptinės.

Tada dėdę Seriožą apspisdavo vaikai, gavę retą progą iš arčiau apžiūrėti veterano medalius, blizgančius ženkliukus, net Raudonosios žvaigždės ordiną, tikėtina, gautą už Kauno išvadavimą.

Apžiūra trukdavo neilgai. Dėdės Seriožos žmona, liedama necenzūrinius prakeiksmus ir mosuodama keptuve, pačiupusi tankistą už pakarpos, vilkdavo į namus. Kovinę dvasią atgavęs sutuoktinis deramai atsilygindavo už buitinę gelbėjimo operaciją – tą patvirtindavo šaižus moteriškės klyksmas ir įnirtingų grumtynių garsai.

Teisybės dėlei reikia pasakyti, kad dėdė Serioža ne tik Gegužės 9-ąją jautėsi esąs tankistas. Čia tiktų lakus posakis, kad buvusių kagėbistų, filologų ir, žinoma, tankistų nebūna.

Veteranas, prie parduotuvės sočiau įkaušęs, vesdavosi sugėrovus į *savo* tanką. Ten, susigrūdę pro liuką, visi slapta vakarodavo, kartais nedarniais balsais užtraukdami:

Три танкиста, три весёлых друга –
Экипаж машины боевой!!!

Riksmų drebinamam Kauno Pramonės prospektui nesisekdavo užmigti. Nervingesni vaikai naktimis be paliovos verkdavo, o senoliai, menantys ramius Smetonos laikus, griebdavosi validolio. Svarbiausia, niekaip negalėjo suprasti, kas iki paryčių plėšo gerkles – juk Dainavos mikrorajono gatvės buvo visiškai tuščios!

Tačiau iškviestiems milicininkams kartą šovė į galvą išganinga mintis ir jie patikrino tanką. Rezultatas pranoko lūkesčius. Iš geležinio paminklo armijai išvaduotojai vidurių buvo iškrapštyta trijų rėksnių kompanija su

karingai nusiteikusiu dėde Serioža priešakyje.

„Tankistų" pramoga galėjo baigtis prastai – keliolikos parų areštu arba netrumpa ekskursija į darbo ir gydymo profilaktoriumą (*ATP*). Tačiau milicininkai, kariniame komisariate sužinoję, kad dėdė Serioža tikrai yra legendinio tanko įgulos narys, jokių priemonių prieš veteraną nesiėmė. O kad ateityje šis nelandžiotų į geležinę savo slėptuvę ir netrikdytų mikrorajono ramybės, valdžia nurodė tanką sklidinai pripilti smėlio, liukus sandariai užvirinti. Toks jis ir stovėjo iki pat naujųjų laikų.

Mečislovas prisiminė vaikų lopšelio-darželio, kurį kadaise lankė, žaidimų aikštelę. Ten irgi netrūko šarvuočių, lėktuvų, raketų su raudonomis žvaigždėmis.

Raketose nuolatos būdavo prišikta, o lėktuvų kabinos prasmirdusios myžalais, ką jau kalbėti apie pavėsines, kur naktimis vykdavo girtuoklių sueigos. Blogas pavyzdys užkrečia. Dieną kieman išvesti darželinukai, užuot maldavę auklėtojų, kad nuvestų į tualetą, mieliau tuštindavosi pavėsinės kampe, už artimiausio krūmo ar kosminės raketos kapsulėje.

Eiti į tualetą buvo ypač gėdingas reikalas. Užsimanyti to per pietų miegą prilygo katastrofai. Bijodami, kad juos apšauks mižniais ir apsišikėliais, silpnesnės valios mažamečiai neiškentę šlapindavosi į lovą, todėl nubausti iki pat vakaro stovėdavo kampuose su numautomis kelnėmis, kol tėvai pasiimdavo namo.

Per pietų miegą Mečislovas, kaip ir dauguma, privarydavo į lovą, o vėliau žliumbdavo kampe.

Prisiminęs šias ir kitas nuoskaudas, patraukė tiesiai į anuomet lankytą darželį. Atmintinai žinodamas rajoną, netrukus atsidūrė prie vartelių. Žaidimų aikštelėje kaip visada telkšojo retai išdžiūstančios balos, tiesa, raudonomis žvaigždėmis paženklintas kosmines raketas ir lėktuvus pakeitė apdriskusios laipynės, sūpynės, aprūdijusi čiuožykla su pakrypusiu katinėlio ir gaidelio nameliu. Vaikų nebuvo matyti.

Mečislovas ryžtingai pravėrė lopšelio-darželio duris. Nesidairydamas užtikrintai kopė laiptais, žingsniavo koridoriais.

– Ko ieškote? – pasiteiravo jauna moteris, išvydusi nepažįstamą vyrą.

– Kur Simukas? – pro sukąstus dantis iškošė atvykėlis.

– Jeigu esate mūsų Simuko senelis, tai ateikite, pone, vėliau, kai bus jo tėveliai, arba parašykite jiems elektroninį laišką ir susitarkite dėl pasimatymo. Simukas šiuo metu užimtas.

– Simukas dabar žaidžia šachmatais, jam gerai sekasi, vėliau sės prie kompiuterio, popiet rodys vaikams pantomimą, o vakarop viešai deklamuos savo mamytės sukurtą eilėraštį, – vikriai prišokusi kita pedagogė kūnu užtvėrė kelią vaikų grupės link.

– Parodykite! Atveskite man tą šiknių! – suriko Mečislovas. – Aš padarysiu čia tvarką! Kur tai matyta, neleisti vaikams nusimyžt!

– Laikykitės tvarkos. Čia vaikų darželis. Jūs mus gąsdinate, – bandė nuraminti chuliganą moterys.

– Gąsdinu?! – išraudo Mečislovas. – Vaikai yra neįkainojamas turtas! Tėvai palieka jums vaikučius, šventai tikėdami, kad čia jie bus prižiūrėti, apgaubti meilės! O jūs svajojate kuo greičiau prastumti dieną ir atsiimti algą! Ar ne tu, – skvarbiu pamišėlio žvilgsniu pervėrė pedagogę, – užuot pakeitusi prišlapintas pėdkelnes, ištisą dieną vertei mane vaikščioti šlapią?! Aš tada gavau pūslės uždegimą! Sirgau visą mėnesį! O ar ne tu, kūtvėla, – užsipuolė kitą, – per pietų miegą, siaučiant pūgai, atlapojai visus langus, kad mes susirgtume ir iki pavasario darželyje būtų paskelbtas karantinas?! Nesislėpk, žiūrėk man tiesiai į akis, aš pažinau tave iš dantų! – įsisiautėjo. – Tai tu šeri Simuką jo tėvų suneštais skanėstais, leidi jam myžti ir šikti, kada tik panorės. O mane vakar, nors nuo ryto tau skundžiausi, kad karščiuoju, kad diegia pilvą, vis tiek privertei, lietui lyjant, žaisti lauke *čiurikus*?! Ar žinai, kas man po to atsitiko?!

– Ramune, kviesk policiją... – persigandusi pedagogė sušnabždėjo greta stovinčiai virėjai. – Jūrate, bėk pas vaikus! – riktelėjo tai, kuri pirmoji užkalbino pavojingą svečią.

– Manot, išsigandau?! Tiesa akis bado! – nesiliovė Mečislovas. – Kur jūsų Simukas?! Kur tas mažasis šiknius, kuris visais laikais buvo marksistų-leninistų numylėtinis?! Turbūt tebežaidžia mano kaladėlėmis! Niekšelis tebestato tarybinį miestą! Brigadininkas stachanovininkas... Tfu! – demonstratyviai nusispjovė. – Mūsų Simukui – geriausi darželio žaislai! Jam apelsinai! Mandarinai! Bananai ir ananai! Tfu, ananasai ir bananasai! Tas deficitines gėrybes jis šlamščia slapčiomis vedėjos kabinete!

Išgirdusios riksmus, subėgo ir kitos auklėtojos. Tačiau Mečislovas, apsėstas minties surasti Simuką, kad atsiskaitytų už skriaudas, neketino pasiduoti. Stumiamas kuo toliau nuo vaikų, grūmėsi su pedagogėmis ir diktomis virėjomis. Besistumdydamas nesiliovė rėkęs:

– Smurtas Lietuvos darželyje! Visa šita sistema remiasi nepateisinama prievarta! Visiems nusispjaut į vaiko teises, į jo asmenybę!

Kai moterims į pagalbą atskubėjo tvirtasprandis vaikų darželio sargas, Mečislovas pajuto smūgį į pažiaunę.

Gavęs nežinia iš kur išdygusio elektriko spyrį į krūtinę, prieš nusirisdamas laiptais išvydo stendą su nuotraukomis ir puikybės nestokojančiu užrašu: „Jie lankė mūsų lopšelį-darželį." Garbingiausioje vietoje kabėjo smagiai besišypsančio, baltu chalatu vilkinčio Simuko portretas.

– Kas tu? – neslėpdamas įniršio paklausė Mečislovas.

– Esu Dievo kūrinys.

– Tu negali juo būti!

– Nurimk. Nors jaunesnis už angelus, esu vyresnis už tave.

– Betgi tavęs čia nėra!

– Gimiau iš karšto vėjo.

– Kodėl tu nematomas?!

– Atėjau iš bedūmės ugnies.

– Ar esi tuo tikras?

– Ne mažiau negu tu. Gyvenu tarp jūsų, turiu sielą ir valią. Visuotinio teismo dieną irgi būsiu teisiamas.

– Tu – džinas!!!

– Palik, žmogau, ramybėje svetimus rūpesčius. Aš senstu, vargstu kaip ir tu, kaip visi kiti. Žinok, šios žemės netikėliams netrukus išauš sunki diena – žvaigždės apsiblaus, kalnai pajudės, jūros išsilies iš krantų, dangus bus nuplėštas, įsižiebs pragaro ugnis, o tada kiekviena siela sužinos, ką ji padarė.

– Aš nieko nepadariau!

– Vieni keliaus į palaimos sodus, ragaus saldžius vaisius, gulės auksu siuvinėtuose guoliuose tarp gausybės juodaakių mergelių, visada mylinčių ir amžinai jaunų.

– Aš nieko nepadariau!

– Kiti degs ugnyje, virs vandenyje, juos kankins žudanti kaitra, jie turės ryti stiklo duženas, užgerdami išlydytu švinu, taps kylančiomis dulkėmis, nerandančiomis sau vietos, nepažįstančiomis ramybės.

– Aš nieko blogo nepadariau!!! – iš visų jėgų šaukė Mečislovas, kai pareigūnai, uždėję antrankius, grūdo jį policijos automobilin. – Aš nieko nepadariau! Nieko nepadariau!!! – vežamas į nuovadą klykė areštantas.

4

1820 metais gegužės mėnesį Adomas Mickevičius laiške draugams rašė: *Sunku įsivaizduoti ką nors gražesnio, malonesnio ir neįmanoma pamatyti, nebent Lietuvoje. Dideliausi kalnai traukiasi vingiais bemaž pusę mylios, vidury žalias klonis, visaip išsiranges, bet visada lygus, čia siauras, čia platesnis, pilnas gėlių, o jame išsigraužęs mažas upeliukas. Saulė man buvo tiesiog priešais, bet kalnai ją užstojo ir, traukiant tarpekliu, čia dešinysis, čia kairysis kriaušis maloniai žaliavo spinduliuose, o viduryje vis buvo ūksmė. Pridėki dar, kad ant tų kalnų – gražiausias miškas, milžiniškų lysvių pavidalu suaugęs. Medžiai daugelio dešimčių metų ar, apskritai sakant, šimtamečiai, tankiai susipynę, šermukšniai, baltos ievos, tamsios eglės, ilgakasiai beržai, kolonomis ir aukštais susirikiavę – neapsakomas reginys, o rytas – paukščiai čiulba, upeliukas šnara, ir dar ką pridėsiu, kas visų mieliausia: eina slėnio takučiu lietuvaitės su kraitelėmis Kaunan į turgų...*

Kaunas vis dar buvo antrasis Lietuvos miestas, lietuvybės tvirtovė. Anuomet turėjęs beveik pusę milijono gyventojų, dabar gyvuliavo smarkiai nukraujavęs, netekęs ketvirtadalio žmonių.

Kadaise iki paryčių siautulinga Laisvės alėja pavakariais dramatiškai ištuštėdavo, atvykėliui galėjo net pasidingoti, kad pateko tarp dekoracijų, kurių fone netrukus bus sukamas filmas apie apokalipsę arba maro epidemiją.

Vis dėlto, nepaisant išorinių miesto mirties ženklų, Laikinoji sostinė tarsi senmergė nekaltybę buvo pasiryžusi ginti ne tik lietuvišką tapatybę, bet ir sujauktą istorinę tautos atmintį.

Kaune kaip ir seniau tekėjo gausybė povandeninių šaltinių. Čia buvo apstu sraunių intakų, saugių užutėkių, klastingų santakų ir pavojingų žiočių, o žmonių santykiai neretai primindavo painų voratinklį arba neišnarpliojamą gyvačių kamuolį.

Kauniečiai nesistebėdavo, pamatę, kaip bičiuliškai gatvėje šnekučiuojasi silpnaprotis su išminčium, autoritetingas dvasininkas su vakar jį kankinusiu kagėbistu. Kriminaliniai autoritetai smagiai leido laiką su teisėjais, tyrėjais ir kitų *mosčių* teisėsaugininkais. Vakarop Petrašiūnų, Šančių, Aleksoto ar Vilijampolės striptizo klubuose būdavo galima išgirsti, pavyzdžiui, tokius pašnekesius:

Jaunuolis. Ateik čia, aš statau!
Solidus ponas. Atstokite, rytoj man egzaminas.
Jaunuolis. Klišas, neišsidirbinėk, nebūk pideras!
Solidus ponas. Na, gerai, *pochui,* po šimtą.
Jaunuolis. Manęs rytoj nedulkink per egzaminą.
Solidus ponas. Nepisk tu man proto!
Jaunuolis. *Zajabis,* profesoriau, įkalam!

O kokiame nors neišgalvotame idealiai švariame viešajame tualete, prie musių nutupėto langelio, būdavo galima pasiklausyti taip kalbant:

Ori močiutė. Maestro, kaip malonu jus ir vėl čia išvysti!
Elegantiškas vyras. Ar matėte naujausią pastatymą?
Ori močiutė. Šokio ar dramos?
Elegantiškas vyras. Mūsų.
Ori močiutė. Buvau premjeroje. Spektaklyje, jūs man atleiskite, pasige-

dau elementarių žinių, dermės, elegancijos. Kai trečiojo veiksmo finale mimansas įnešė aliuminio padėklus, man norėjosi verkti – visi matėme, kad taurėse putoja ne šampanas, o prarūgęs „Žigulinis“. Ar sunku buvo nupirkti „Varpelio“? Galbūt tam kviestiniam režisieriui pristigo vaizduotės, o jūsų kolektyvui – veržlumo, kūrybinio polėkio, jaunatviškos energijos. Tariamų rūmų scenografija man pasirodė pasibaisėtinai skurdi, balkone orkestro atliekama muzika apgailėtina, o choro vaidyba – menkai įtikinama. Na, jūsiškis meilužio vaidmuo, manyčiau, reikalauja daugiau precizikos, ryškesnių štrichų, drąsesnės charakterio linijos. Neslėpsiu, stringa tekstas, yra šiokių tokių dikcijos nesklandumų, tobulintina judesių koordinacija. Bet čia priekaištas ne jums, o spektaklio choreografui, jo sprendimas man pasirodė abejotinas. Be to, priminsiu, cilindro niekas taip nenešioja. Kur tai matyta – ant pakaušio!

Elegantiškas vyras. O „Aidą“ ar klausėte? Aš jums, grafiene, kasoje paliksiu kvietimą.

Ori močiutė. Ačiū! Maestro, dabar eikite tiesiai. Jei ketinate „ant didelio“, tai popieriaus rulonas pakabintas prie durų!

Apie kauniečių santykių subtilybes Savanorių prospekte nutūpęs Abajus Rašidas, didžiąją laiko dalį praleidžiantis savo kebabinėje, nedaug ką išmanė, todėl Mehmetas su Ramazanu nutarė patys apsiuostyti naujoje aplinkoje. Iš pradžių pėsčiomis apėjo Šilainių, Eigulių ir Kalniečių rajonus, kuriuos įvertino kaip neperspektyvius. Tą patį galėjo pasakyti ir apie Gričiupį su Dainava.

Vilijampolėje gyvenantys žmonės fakyrams iš Rytų atrodė pavojingai paprasti, panašiai buvo Panemunėje ir Petrašiūnuose. O štai Žaliakalnyje, atvykėlių akimis, telkėsi pernelyg nepatiklūs sutvėrimai, Žemuosiuose ir Aukštuosiuose Šančiuose – itin rūstūs. Vos perlipo per metalinę tvorą, bandydami patekti į privačią valdą, vietiniai be ceremonijų užpjudė piligrimus

šunimis, apmėtė akmenimis, todėl abu nediskutuodami prioritetų sąraše prie Šančių visiems laikams padėjo riebų kryžių.

Senamiestis ir Centras, nors dieną rodė šiokius tokius gyvybės ženklus, būsimai veiklai atrodė nepritaikyti. Aleksotas su Freda taip pat. Todėl Ramazanas ir Mehmetas po keleto savaičių bergždžių paieškų, ašarotomis akimis žvelgdami į jaudinančią Nemuno ir Neries santaką, nutarė, kad iš pradžių apsistos topografiškai neutralioje, tačiau socialiai spalvingiausioje teritorijoje – turguje šalia geležinkelio stoties.

Garsiosioms Stambulo, Kairo ar Bagdado prekyvietėms Kauno geležinkelio stoties turgus, žinoma, neprilygo, vis dėlto tai buvo vieta, kurioje galima neskausmingai megzti pažintis. Juolab kad abu turėjo įtarimų nekeliantį pretekstą – kasdien nupirkti produktų Abajaus Rašido kebabinei. Taigi nuo ankstaus ryto iki popietės Ramazanas su Mehmetu stumdydavosi tarp geležinkelio ir autobusų stočių.

– Pone, eikšekit pas mane, geresnės jautienos niekur nerasite, – siūlydavo prekeivė, stverdama už skverno Mehmetą, žingsniuojantį pro šalį.

– Ar nepašvinkusi?

– Na ką jūs, viskas šviežia. Iš manęs perka net urmo bazės vedėja ir klinikų vadovo žmona!

– Ir dažnai jodvi čia ateina?

– Kiekvieną šeštadienį.

– Avienos jau nebeturite?.. – nutaisęs gailią miną teiraudavosi Ramazanas ir, lyg norėdamas įsitikinti, palinkdavo prie tuščios vitrinos.

– Ką tik balerina iš Muzikinio paskutinius šonkauliukus paėmė.

– Ar ji nuo jų nenutuks? – pajuokaudavo.

– Nesijaudinkite, pone Ramazanai, ji gyvena šalia VII forto, Tvirtovės alėjoje, ir kasdien pėsčiomis eina į darbą.

Netrukus Ramazanas ir Mehmetas šioje turgavietėje tapo savi. Visada būdavo malonūs, jei pirkdavo, tai nesiderėdami, neretai – prekeivių

džiaugsmui – kilniaširdiškai atsisakydavo grąžos.

Turginiai atvykėlius pamėgo. Ramazaną po keleto mėnesių visi jau vadino Romu arba Romualdu, o Mehmetas gavo Minedo pravardę. Šie naujųjų vardų nesikratė, atvirkščiai, – nepažįstamiems nuo šiol tik taip ir prisistatydavo.

Po kurio laiko, galutinai pralaužę lietuvių kalbos ir kauniečių nepasitikėjimo užtvaras, Ramazanas su Mehmetu galėjo pasigirti itin artimai pažįstantys tris krūtiningas vadybininkes, smulkutę smuikininkę, diktą venerologę, akiniuotą informatikę, keturias kirpėjas, penkias mokytojas, šešias verslininkes, dvi advokates, teisėją ir tuziną namų šeimininkių.

Šešios iš jų buvo ištekėjusios, septynios senmergės, devynios našlės, aštuonios išsiskyrusios, viena skaisti, dar viena – pusiaukelėje tarp operacijų įstrigusi transseksualė.

Devyniolika moterų buvo bevaikės, kitos auginančios ar jau išauginusios, bendrai paėmus, penkiolika vaikų (devynias mergaites ir šešis berniukus, iš jų vienuolika gimė namuose, kiti – privačiose ar valstybinėse klinikose). Iš tų kauniečių septynios buvo įsimylėjusios Ramazaną, aštuoniolika – Mehmetą, o kitos simpatizavo tiek vienam, tiek ir kitam.

Taip atrodė Ramazano ir Mehmeto atlikto darbo buhalterija.

5

Girstupio policijos nuovadoje, į kurią buvo atvežtas su švyturėliais, Mečislovas ilgai neužsisėdėjo. Pareikalavęs pokalbio telefonu, susisiekė ne su advokatu, bet su Jadvyga, ir netrukus sulaukė greitosios pagalbos.

Paaiškėjo, kad rūstaus policijos komisaro žmona yra nuolatinė Jadvygos būrimo salono lankytoja, labai gerbianti Savanorių prospekto būrėją, nes ši kauliukais išpranašavo komisaro žmonai stulbinančią kelionę, o vėliau romantišką pažintį su kryžių valetu pajūrio viešbutyje. Be to, nuovadoje tarnavo ir Mečislovo vaikystės draugo Bambizo vienturtė dukra, kuriai tėtis buvo pripasakojęs daug smagių istorijų apie nenuoramą bičiulį – kaip drąsiai tas smaukydavosi po balkonais Vitkausko gatvėje ir traukė suktines iš laikraščių skiaučių.

Nepraėjus nė valandai, nuovados komisaras demonstratyviai – išrikiuotų pavaldinių akivaizdoje – suplėšė viešosios tvarkos pažeidimo protokolą, o Mečislovas atgavo laisvę.

Taksi pargabentas pas Jadvygą, iš pradžių buvo niūrus, nekalbus. Nuleidęs galvą sėdėjo virtuvės kamputyje. Tačiau gavęs gaivinančios mėtų arbatos, pamaitinęs smegenis keturiais penkiais šaukšteliais cukraus, netrukus vėl jautėsi žvalus ir sklidinas minčių, kuriomis norėjo nedelsdamas pasidalyti.

– Supranti, kas būtų buvę, – pranešė jis Jadvygai, – jei filosofas Fridrichas Engelsas nebūtų turtingo fabrikanto sūnus, o Karlui Marksui neželtų barzda? Lietuvos istorija būtų susiklosčiusi visai kitaip. Sen Simonas. Basanavičius. Simukas. Fichtė. Fojerbachas. Priešybių vienybė ir kova. Dialektika.

Kiekybės virtimas kokybe. Neigimo neigimas. Visa ši Hėgelio abrakadabra gulėtų palaidota bibliotekose, o Plechanovas niekada nė neužsimintų nei apie proletarinę revoliuciją, nei apie renegatą Kautskį. Tai labai svarbu, nes esame linkę sumenkinti atsitiktinumo vaidmenį istorijoje. Tik pagalvok, jei Baden Badeno kazino Dostojevskis būtų sutikęs savo amžininką Engelsą... Šimtas procentų, kad tą turtuolį būtų įsukęs į pragaištingą lošimų verpetą. Juk puikiai pažįstame Dostojevskį, žinome, koks ūmus jo būdas, bjaurus charakteris. Iš „Idioto" ir laiškų žmonai matyti, kad buvo siaubingai įkyrus. Dostojevskis nepaleistų iš nagų to Engelso. Įkalbėtų lošti. Pasitelkęs genialaus rašytojo charizmą, gundytų kortomis, kauliukais, rulete, kaulytų paskolinti pinigų. Ir kokį vaizdą išvystume vėliau? Ogi po kelerių metų Engelsas vaikščiotų po Europą plikas kaip tilvikas. Pasaulis nieko taip ir nesužinotų apie darbo vaidmenį beždžionės sužmogėjimo procese. O Karlas Marksas? Netrukus šis moraliai smuktų, prasigertų ir niekada neparašytų „Kapitalo". Marksui niekas pagalbos rankos neištiestų, nes prasilošęs Engelsas – vienintelis jo rėmėjas – pats gyventų skurde. Eikime dar toliau. Jei Engelsas po lemtingos pažinties su Dostojevskiu būtų nuskurdęs, vėliau nebūtų kilusios kruvinos revoliucijos, pasaulis nežinotų nei Lenino, nei raudonojo teroro, nei Trockio, nei tirono Stalino, galvažudžio Mao, budelio Pol Poto... Kiek gyvybių būtų išgelbėta – šimtai milijonų!

Jadvyga klausėsi, neturėdama ką bepridurti.

– O jeigu Josifo Džiugašvilio mamytė, ryžtingai treptelėjusi koja, būtų sūnui uždraudusi ne tik gerti vyną, rūkyti pypkę, bet ir mesti Tbilisio dvasinę seminariją? Tikėtina, kad gruzinai savo panteone tada turėtų ne tautų budelį Staliną, o pagarbos vertą vyskupą, sektiną atsiskyrėlį vienuolį ar net stačiatikių šventąjį. Imkime draugą Gorbačiovą – TSKP CK generalinį sekretorių... Jeigu jo mylimos žmonos Raisos brolis nebūtų buvęs alkoholikas, Tarybų Sąjungos komunistai nebūtų sugalvoję iškirsti Moldovos vynuogynų. Kaukaze, Kryme, Stavropolio krašte irgi būtų daug daugiau žalumos. Tada ir Černobylio ava-

rijos pasekmės Žemei nebūtų tokios tragiškos. O gal – jei jau apie tai dabar šnekame – ir to *gnydos* Simuko gyvenimas klostytųsi ne taip sklandžiai...

Tokios kalbos Jadvygai ėmė kelti nerimą.

– Simukas... – dar labiau užsivedė Mečislovas. – Panašiais į jį niekšeliais rėmėsi visa nusikalstama sistema – komunizmas ir tarybinė santvarka. Simukas, fanatiškas aktyvistas, žengė pirmosiose gretose. Atitiko griežčiausius horizontalius ir vertikalius reikalavimus. Jei paimtume dvimatę koordinačių sistemą ir horizontalę pažymėtume *x*, o vertikalę *y*, tai pirmojoje išsirikiuotų darbininkai, kolūkiečiai, tarybinė inteligentija. Kylant hipotetinės karjeros vertikale, seka būtų tokia: spaliukai, pionieriai, komjaunuoliai, kandidatai į komunistus ir komunistai. Ties komunistų padala prasidėdavo jau kita lyga – trimatė sistema. Jai priklausė milijoninė armija, KGB ir partinės struktūros. Nuosekliai kopti sovietinės karjeros vertikale buvo patogiausia, jei esi kilęs iš darbininkų. *Mojo proischoždenije – samoje što ni na estj proletarskoje*, – gyrėsi pats gensekas Brežnevas. Valstiečiai, suvaryti į kolchozus, nebuvo itin vertinami, o tarybine inteligentija valdžia nepasitikėjo iš principo. Bet Simuko visa tai, žinoma, nelietė. Jis po darželį vaikščiojo tarsi povas, aukštai iškėlęs galvą, už nugaros įžūliai sunėręs rankas. Nors dar ne spaliukas, bet nomenklatūrininkų padermės, jau buvo užprogramuotas žaisti aukštesnėje lygoje, sukiotis tarp panašių į save. Iš ten tiesus kelias vedė jei ne į KGB ir nenugalimosios armijos, tai į komjaunimo, vėliau komunistų partijos viršūnes. Pakeliui Simuko laukė tarpinės stotelės – rajono, miesto, gal net visos Lietuvos TSR partijos sekretoriaus postas. Įsivaizduok, net kai darželyje žaidėme kaladėlėmis, tas niekšas Simukas buvo paskirtas brigadininku...

Mečislovas neužsičiaupdamas suko vis tą pačią plokštelę. Pasisodinęs Jadvygą virtuvėje, kalbėjo apie sovietinėmis šiukšlėmis užterštą lietuvių sąmonę, nepateisinamą atminties koroziją, kuria serga šiuolaikinė visuomenė, minėjo sensacingus Lietuvos TSR industrializacijos faktus, papildydamas visa tai spekuliatyviais išvedžiojimais, kas būtų, jeigu būtų.

– Įsivaizduok, jei mieste šiandien nestovėtų Kauno HE, o žilagalvis Nemunas tekėtų kaip prieš šimtus tūkstančių metų... Mes net nesusimąstome, kokios grėsmės akivaizdoje gyvename. Juk reikėtų tik šiek tiek valios ir tam tikro kiekio sprogmenų, kad išverstum tą komunistų pastatytą užtvanką. Tada Kauną – nereikia ypatingos vaizduotės – nušluotų dvidešimties metrų aukščio banga.

Iš pradžių Jadvyga valdėsi ir nerodė nepasitenkinimo, nors po savaitės jai įsimetė nervinis tikas, be perstojo ėmė spengti ausyse, sušlubavo širdis. Tačiau tada, kai dėl nebeužsičiaupiančio Mečislovo, vis labiau linkstančio į katastrofizmą, ėmė strigti jos būrimo ir magijos verslas, rimtai susirūpino.

Kelis kartus Jadvyga atsiprašė klientų, deja, negalinti jų šiandien priimti. Vėliau buvo priversta ant garažo durų prisegti raštelį, kad negaluoja, po dar keleto savaičių pakabino didžiulį plakatą, skelbiantį, kad būrimo salono „Žvelk giliau" direktorė atostogauja.

– Sisteminiai geopolitikos pokyčiai akivaizdūs, – kalė jai į galvą Mečislovas, – bet nėra esminiai. Pas mus viskas taip supainiota, kad neatseksi galų. Nepriklausomos Lietuvos žmonės visiškai nesistebi, kad buvęs tremtinys ištisus dešimtmečius vadovavo partinei organizacijai ir, pasitaikius progai, piktybiškai kenkė tiems, kurie nepritaria tarybinei santvarkai. Šiandien jis visur kaišioja tremtinio pažymėjimą ir naudojasi transporto lengvatomis – jam nereikia troleibuse turėti talonėlio, važiuoja nemokamai. Taip elgiasi ir Simukas. Jis kaip inkstas taukuose vartosi savo privačiame name ir net nesusimąsto, kad tai amoralu. Anais laikais, kai vaikų darželyje žaidėme kaladėlėmis ir buvo atvykusi komisija iš Maskvos...

Jadvygai to buvo jau per daug. Vis dėlto, iš prigimties būdama geraširdė, kliedinčio svečio neišgrūdo iš namų. Atvirkščiai, nusprendė jam padėti. Svarstė, gal reikėtų pasitarti su psichiatrais ir keletui mėnesių Mečislovą uždaryti Kuzmos gatvėje. Tačiau šią mintį būrėja iškart atmetė – juk juos sieja bendra praeitis, ne tik fizinis, bet ir dvasinis ryšys, kuris tarp kauniečių

visada ypač glaudus. Todėl ėmėsi iniciatyvos pati.

Naktį, per pilnatį, kai Mečislovas, pavargęs keikti niekšelį Simuką su visa tarybine santvarka, kietai įmigo, Jadvyga, spjovusi į medikams ir kerėtojams šventą taisyklę „nepakenk“, ėmėsi burtų, kad išvaikytų dvasias, apsėdusias ligonį.

Su degančia žvake atslinkusi palėpėn, Mečislovui ant krūtinės atsargiai padėjo kūjį su pjautuvu, iškirptus iš popieriaus. Ant šių svarių simbolių pamažu varvindama pomidorų padažą, pirštu suko ratus priešinga laikrodžio rodyklei kryptimi, paskui gerkliniu šamanės balsu užgiedojo. Iš pradžių LTSR, vėliau TSRS himną. Apsėstasis knarkė kaip knarkęs. Jadvyga sustiprino poveikį, jam prieš nosį mosuodama raudonomis vėliavėlėmis, kurias iš bėdos atstojo nešvarios pašluostės.

Mečislovas staiga liovėsi knarkti, suraukė nosį, nusičiaudėjo. Tai buvo ženklas, kad burtai veikia. Egzorcistė, palinkusi arčiau ligonio ausies, gundomai sodriu balsu plėšė: *laisvųjų respublikų sąjungą amžiams tvirčiausiai subūrė didžioji Rusia...*

Pasimuistęs Mečislovas atsikrenkštė, iškišo liežuvį. Jam išrasojo kakta, patino akių vokai, pamėlo lūpos. Skambant posmui *laimėsim, taurių komunizmo idėjų į ateitį šviesią pirmyn vedami*, per miegus ėmė spjaudytis iki raudonumo įkaitusiomis žvaigždėmis, begėdiškai pagadino orą, bandė keltis ir kažkur eiti. Laimė, buvo pririštas prie lovos.

Paryčiais sunaikinusi egzorcizmo įkalčius, kad nekiltų nereikalingų klausimų, iš akies nustačiusi, esą politinė paciento temperatūra jau normali, mirtinai pavargusi, tačiau patenkinta dorai atlikto darbo rezultatais, Jadvyga nusileido į miegamąjį ir su rūbais krito lovon, ketindama keletą valandų nusnūsti.

Mečislovas pabudo po paros. Galvoje džiugiai skambėjo iš „Saulutės“ elementoriaus atklydęs eilėraštis:

Čyru vyru vyturiukas
Virš tarybinių laukų,
O aš dirbu traktoriuką
Su tėvelio plaktuku...

Kaip niekada gerai išsimiegojęs, užsimanė degtinės „Dar po vieną", konservų su kilkėmis tomatų padaže, daktariškos dešros, kefyro, batono už 22 kapeikas... Įsivaizdavo, kaip smagu bus nedelsiant pasižiūrėti per televizorių visų laikų geriausią tarybinę komediją „Likimo ironija, arba Po pirties", pavartyti LKP CK organą *Tiesa*, paskaityti *Komunistą*, *Tarybinę teisę*.

Įsitaisęs ant nugaros, pasikišęs rankas po galva, Mečislovas, žiūrėdamas į lubas, svarstė: jei šiandien būtų Gegužės 1-oji arba Lapkričio 7-oji, jis mielai dalyvautų darbo žmonių demonstracijoje. Galbūt eitų net pirmosiose gretose. Drauge su Lietuvos komunistais ir nepartinių bloku neštų transparantą „Taika pasauliui" arba vienos iš tarybinių socialistinių respublikų – Kirgizijos, Azerbaidžano, Latvijos – vėliavą. O jei šiandien išaušty Kovo 8-oji, gastronome nusipirkęs tulpių ir butelį „Sovetskoje šampanskoje", svirduliuodamas ir pavydėtinai pakilios nuotaikos pėdintų namo...

Prisiminęs TSRS konstitucijos dieną, stačia galva nėrė į praeitį. Nesuprasdamas priežasties, iki tol keiktą tarybinę epochą ėmė regėti kuo šviesiausiomis spalvomis, neįtikėtinai skaidrią ir tyrą. Šiame visuotinio gėrio ir kolektyvinės palaimos fone net Simuko paveikslas, trumpam šmėstelėjęs Mečislovo atminties paraštėse, atrodė mielas, netgi sektinas pavyzdys.

Laisvės alėja, pagrindinė Kauno arterija, vaizduotėje iškilo kaip gatvė, šimteriopai pranokstanti Niujorko Brodvėjų. Čia mirguliavo spalvotos reklamos, rėksmingai kvietė menkaverčiai teatrai, abiem kryptimis zujo lengvieji automobiliai, burzgė sunkvežimiai, stumdėsi žmonių minios.

Antraip nei iš betono drėbtame Berlyne, į unikalų Tado Ivanausko Zoologijos muziejų buvo galima patekti, perėjus jaukiu pasažu, kur glaudėsi

tuzinas miniatiūrinių parduotuvėlių. Priešais Centrinį paštą buvo įsikūrusi vaikų žaislų parduotuvė. Jos pavadinimas, šių dienų akimis, atrodė įžūliai provokuojantis – „Du gaideliai“. Šalia garavo „Aukštaičių patiekalai“ – valgykla, kurioje dažniau pristigdavo padėklų negu klientų.

Miesto sodo pašonėje, priešais Muzikinį teatrą, tarsi dar vienas Kauno fortas stūksojo iš silikatinių plytų sumūryta viešoji įstaiga, kuri vadinosi paprastai: „Tualetas“. Senamiesčio čigonės, nuo ryto iki vėlumos slampinėdamos aplinkui, viliojo lengvatikes ir siūlėsi *pavaražyti* iš delno. Nors paslauga kainavo visą rublį, norinčių sužinoti ateitį netrūko. Pasivedusios auką arčiau miesto gynybinės sienos griuvėsių, būrėjos tol pūsdavo miglą, kol ištuštindavo piniginę, išviliodavo papuošalus.

Laisvės alėja žingsniuojant Soboro pusėn, netoli Lėlių teatro ir istorine tematika ambicingai išpuoštos „Teatro“ vaistinės, svaigiais *obščepito* aromatais viliojo „Kauno svetainė“. Šią valgyklą, ne kartą klastingai uždarytą dėl sanitarinių normų nesilaikymo, ypač mėgo paaugliai.

Nepatingėję stiklinių blokelių sienoje išgremžti skylės, jie nemenką laisvalaikio dalį praleisdavo svetainės kieme. Paauglystės hormonų audros taip įkaitindavo vaizduotę, kad lipte prilipę prie „akutės“, atkakliai laukdavo, kol į valgyklos tualeto kabiną užeis dailiosios lyties atstovė. O tada stumdydavosi, kuris bus pirmesnis ir galės mėgautis, kaip nieko nenutuokianti Kauno ponia užsilipa ant unitazo, pasikelia sijoną, pritupia ir paleidžia melodingą čiurkšlę.

Kaune, priešingai nei sumautame Paryžiuje, greta Centrinio knygyno veikė nemotyvuotai erdvi žuvies parduotuvė. Jos gale stovėjo keraminėmis plytelėmis išklotas baseinas. Nors jūros gėrybių įvairove, antraip nei žuvingasis Marselis, šis prekybos taškas negarsėjo, tačiau kartais į jį atveždavo gyvų karpių ir suleisdavo į baseiną. Tada geraširdės pardavėjos, iki tol nuobodžiavusios prie nepaklausaus šaldyto sidabrinio *cheko*, norintiems leisdavo pažvejoti. Centro vaikai čia sugužėdavo, apsirūpinę ne tik meškerėmis, bet ir jauku – kas baltos duonos trupiniais, kas sliekais,

o kas lauko išvietėse susemtais dzikais. Tirštai apsėdę baseino bortą ir užmetę bambuko meškeres, jie smagiai vieną po kito raudavo užkibusius karpius, kuriuos netrukus paleisdavo. Tokia žvejyba tęsdavosi iki parduotuvės uždarymo.

Už Dramos teatro buvo įsikūrusi kauniečių mėgstama konceliarinių prekių parduotuvė. Visuotinio deficito laikais, kai *išmesdavo* tualetinio popieriaus, Laisvės alėjoje nusidriekdavo milžiniška eilė, kartais net iki Maironio ar Mickevičiaus gatvių. Buvo galima atpažinti joje stovintį nusipelniusį chirurgą ir gerbiamą advokatą, milicijos majorą ir populiarų artistą, įžymų sportininką, dešimtis kitų garsių kauniečių. Šmaikštesni praeiviai, aplenkdami nutįsusią eilę, į kurią stoti jiems nebuvo prasmės, nes prekių kiekis ribotas, replikuodavo, atseit ir šie – o, varge! – neturi kuo šiknos nusivalyti. Įžymūs kauniečiai rausdavo iš gėdos, bet apsimesdavo negirdintys kandžių pajuokų.

Po rekonstrukcijos, kuri darbų apimtimi, deja, neprilygo Barselonos *La Ramble*, Laisvės alėja virto pėsčiųjų gatve, čia pridygo puošnių kavinių, kvapais viliojančių kulinarijų. „Laumė", įsikūrusi greta šikpopieriu paprekiaujančių Kanceliarinių prekių, buvo viena iš jų.

Žiemą, sumetę paltus krūvon ir sutūpę ant palangių, o vasarą įsikūrę lauke prie staliukų, jauni kauniečiai iki išnaktų aptarinėdavo marksizmo ribotumą, budizmo dvasingumą, sektiną avangardinį Vakarų meną, narpliodavo painias metafizines temas. Tarp KGB agentų atidžiai prižiūrimo jaunimo kartais įsimaišydavo ir solidesnis dėdė. Apsimetęs *v dosku* savu, prisidengęs visažinio išminčiaus kauke, naiviems Kauno neformalams jis mielai kritikuodavo esamą santvarką. Vėliau visa tai, žinoma, suguldavo į ataskaitas.

Laisvės alėjoje šalia kišeninės vyrų kirpyklos veikė į nieką nepanaši mėsos kombinato *firminė* parduotuvė. Atkaklus maisto medžiotojas čia kartais nučiupdavo vieną kitą karvės uodegą, kiaulės šonkaulį, kvapnaus servelato ar burnoje tirpstančių „Pieniškų" dešrelių, kurios – skirtingai nei „Frankfurto" – labai tiko pusryčiams su raugintais kopūstais ir bandele už 3 kapeikas...

Laisvės alėjos ir Simono Daukanto gatvės kampe, kadaise klestėjusios akcinės bendrovės „Pieno centras“ patalpose, nuo Smetonos laikų veikė gardžių pieno produktų parduotuvė. Vyresnės kartos pardavėjos, artimiau pažįstančios Kauno senbuvius, jiems *po blatu* pasaugodavo šokoladu glaistytų varškės sūrelių, kuriuos neišlepinti anūkai šlamšdavo dešimtimis ir vis tiek neatsivalgydavo.

Išskirtinė Laisvės alėjos oazė, visai kitaip nei Londono Pikadilis, buvo „Tulpė“, anksčiau vadinta Konrado kavine. Ši visuomeninė maitinimo įstaiga, nepaisant istorinių kataklizmų, herojiškai tęsė Laikinosios sostinės tradicijas. Interjero nepakeitusi kavinė kaip ir anksčiau tebeturėjo kulinarinių gaminių kepyklą, prekiavo visų graibstomais griliažiniais „Tulpės“ tortais, įvairiausiais sausainiais, kitais saldumynais.

Vakarais „Tulpės“ kavinės estradoje skambėdavo siautulingas džiazas, o vadinamajame Prietulpyje, satelitinėje kavinukėje, kasdien buvo galima pamatyti vieną kitą anų laikų Kauno bohemos legendą – tarybų valdžios nepripažįstantį teatro dailininką su panosėje nupieštais ūsais, apsigaubusį šeškų kailiniais, arba į Drakulą panašų muzikos klasiko sūnų, kuriam negaliojo draudimas rūkyti, o padavėjos net neprašomos iškart atnešdavo kavos ir taurelę konjako.

Be „Tulpės“, Laisvės alėjoje dar veikė senus laikus menantis „Metropolio“ restoranas su naktine pasilinksminimo programa, „Akimirka“, „Orbita“. Šalimais, Liepos 21-osios gatvėje, – „Vakaras“ (tarpukariu vadintas „Versaliu“). Ir, žinoma, pavojingai siautulingas alaus baras „Rambynas“, kuriame buvo galima gauti ne tik virtų žirnių, pupų, „Žigulinio“ alaus, bet ir į galvą.

Laisvės alėjos ir Maironio gatvės kampe ne vieną dešimtmetį stovėjo trys pagal užgaidą veikiantys gazuoto vandens automatai. Kai įkaušę „Orbitos“ restorano svečiai po vidurnakčio klegėdami pasklisdavo po aprimusią gatvę, kai kuriuos iškart apimdavo troškulys. Vos cvanktelėdavo įmesta moneta, gretimų namų gyventojai instinktyviai kišdavo galvą po pagalve, mat ne-

trukus Centrą užliedavo kurtinantis triukšmas – vykdavo daužomo ir vis nuožmiau spardomo *gazirovkės* automato egzekucija.

Atvirkščiai nei Madride ar kur nors Amsterdame, netoli Soboro atsiradusią vaikų kavinę „Pasaka" architektai suplanavo genialiai. Po dešinei buvo įrengta salė vaikams su miniatiūriniais staleliais ir nykštukams skirtomis kėdutėmis. Kairėje – baras suaugusiems.

Kol vaikučiai kirsdavo kiškio blynelius, siurbčiodavo pieno kokteilius vitražais išpuoštuose pasakų namelių boksuose, tėveliams buvo sudarytos palankios sąlygos pamiršti kasdieninius rūpesčius, ramia širdimi atsipalaiduoti. Susėdusiems bare už pasagos formos stalo siūlydavo ne tik kavos, arbatos, bet ir stipresnių gėrimų. Dėl šios priežasties savaitgaliais vaikams ėmus zirsti, kad nori į „Pasaką", net sunkiausių pagirių kamuojami gimdytojai nesipriešindavo ten nueiti.

Laisvės alėjoje, skirtingai nei abstinentų musulmonų valdomame Kaire, užsimaniusiems nedelsiant išgerti bėdų nekildavo. Norintiems tą padaryti taupiai ir greitai, tarp „Romuvos" ir „Laisvės" kino teatrų buvo dislokuotas alkoholinių gėrimų automatų divizionas. Detalėmis neapkrautame interjere gaubiami romantiškos prietemos, pilkai nudažyti, jie stovėjo pasieniuose ant lipnių grindų, pasirengę prileisti raudonojo ir baltojo vyno, šimtgramį konjako. Šioje visais atžvilgiais demokratiškoje užeigoje vyno stiklinė kainavo keliasdešimt kapeikų, moldaviškas brendis, nepelnytai vadinamas konjaku, buvo dvigubai brangesnis. Tvyrojo dalykiška atmosfera. Nuolatiniai lankytojai čia ilgai neužsibūdavo, sumetę monetas ir sulaukę, ko pageidavo, senbuviai užsiversdavo stiklinę ir, vienu mauku ištuštinę, traukdavo, jei nenorėjo antros, savais keliais.

Laisvės alėjoje nestigo keistuolių. Anksti ryte iš Maironio gatvės pasistriksėdama atšuoliuodavo skarota močiutė su amžinai tuščiu pieno bidonėliu. Atrodė susirūpinusi ir pavojingai pikta. Galbūt praeityje ją kažkas nuskriaudė, gal smarkiai nuvylė, mat be tikslo klydinėdama zigzagais tarp alėjos liepų, visa gerkle rėkdavo: „Už pyzdos griebk! Už pyzdos!" Ir parodydavo, kaip tai daroma.

Kita senolė tipendavo iš lėto, susilenkusi dvilinka. Ji sukinėdavosi „Kauno svetainės" prieigose. Buvo vėjo perpučiama, geltonu veidu. Vaikščiojo, prisidengusi nosį juodu raiščiu. Jei įsidrąsinę vaikai klausdavo, kodėl ji nenusiriša to raiščio, atsakydavo, kad jai smirda šita santvarka.

Prie „Kanklių" kino teatro (Senamiestyje buvo „Santaka", Žaliakalnyje – „Pasaka" ir „Daina") apie vidurdienį pasirodydavo aukštas, gyvaplaukiais apšepęs jaunuolis, net karščiausią dieną vilkintis nenusakomos spalvos apdriskusiu, jam gerokai per ankštu paltu. Mūvėjo ištampytais, kadaise mėlynos spalvos treningais, visais metų laikais vengė kojinių, avėjo nunešiotus sandalus. Į priekį atstatęs petį, vilkdamas nelanksčią koją, jis slankiodavo po Laisvės alėją, ritmiškai padrebindamas ranką, nuleistą šalia genitalijų. Negailestingi vaikėzai, prasimanę nemokamą pramogą, piktai šaipydavosi, sekdavo būriu keistuoliui iš paskos, mėgdžiodami juokingus jo judesius.

Paauglį, vilkintį juodu kostiumu, buvo galima sutikti visur – troleibuse, sėdintį invalidams skirtose vietose, slampinėjantį prie Karininkų namų, stoviniuojantį tarp funikulieriaus ir karinio komisariato, aišku, ir Laisvės alėjoje. Vos pastebėjęs smalsesnį žvilgsnį, lyg netyčia praskleisdavo švarko skvernus, parodydamas liemenę, tirštai nusagstytą žvilgančiais sovietiniais ordinais ir medaliais. Pažvanginęs apdovanojimais, „parodą" tuo pat uždarydavo.

Dainų švenčių ir PDG (*Pasiruošęs darbui ir gynybai*) ženkliukus renkantį Mečislovą ištisus mėnesius kamavo klausimas, iš kur tas silpnaprotis pagyrūnas visa tai gavo, per kiek laiko ir kokiu būdu surinko stulbinamai vertingą, pavydą keliančią kolekciją. Mokykloje jau pramokęs rusiškai, kartą ryžosi pasiteirauti. Prie „Kanklių" kino teatro užkalbintas kolekcininkas atsakė išsamiai, tačiau neįtikėtinai. Atseit kūdikystėje iškritęs iš lopšio, bet per stebuklą likęs gyvas. Už šį nuopelną tarybų valdžia TSKP CK generalinio sekretoriaus draugo Leonido Iljičiaus Brežnevo dekretu pačioje Maskvoje apdovanojo jį *visais* TSRS šlovės ordinais ir Didžiojo Tėvynės karo veterano medaliais.

Tėvams persikėlus gyventi į Centrą, Mečislovas pasijuto spiste apspistas margo plauko žmonių. Laisvės alėjoje ką tik pastatytame name įsikūrė karininkai, suvežti iš visų TSRS pakampių, Panemunėje dislokuoto desantinio dalinio praporščikai, miesto aukštųjų mokyklų dėstytojai, socialistinio darbo didvyriai, abejotinų profesijų ukrainiečiai, leidimo išvykti į Izraelį laukiantys žydai, vietinės kilmės LKP CK narys, neseniai nuleistas iki eilinio įmonės partorgo ir skaudžiai susikrimtęs dėl žlugusios partinės karjeros...

– Maksas ištisas dienas žiūri pro langą, tapo labai uždaras, nervingas, – guosdavosi kaimynėms partorgo žmona. – Nebežinau, ką ir daryti. Būdami žydai, galėtume paduoti prašymą kraustytis į Izraelį, bet mano Maksas be Kauno neišgyvens, be to, jis – idėjinis komunistas, o išvažiuojant tektų padėti partinį bilietą. Maksas niekada to nedarys.

Nors namo, iškilusio Laisvės alėjoje, fasadas galėjo reprezentuoti socialistinės statybos triumfą, šiukšliname jo kieme veisėsi parazitai ir viešpatavo sandėliukai. Sukalti iš sutręšusių lentgalių, pavojingai pasvirę, tačiau sunumeruoti ir užrakinti galingomis spynomis, jie saugojo niekam netinkamą *chlamą*, kurio savininkai tikėjosi, kad kada nors jo prireiks.

Ant dviaukštės sandėliukų galerijos stovėjo tirštai paukščių apšikta balandinė, kurią savavališkai pasistatė Valteris, gyvenantis priešais – name su pajuodusiais langais, atsuktais į saulės spindulių retai pasiekiamą kiemą. Valteris Šveinmacheris buvo tikrų tikriausias vokietis, kontūzytas, raišas praėjusio karo belaisvis, kurį Kaune įkalino meilė ir fizinė negalia. Po TSRS paskelbtos amnestijos jis negrįžo namo į sugriautą Prūsiją, savo nelaimei vedė rudai dažytą rėksnę. Augino ne tik balandžius, bet ir gudraus žvilgsnio sūnų – neslepiamai agresyvų Zigfridą. Šis tolimas nibelungų palikuonis, apsiginklavęs baltu silpnapročio bilietu, smagiai svaidydavo į tėvą plytgalius, kai šis, paspendęs spąstus, taikydavosi nutverti kieme nutūpusį retesnį balandį. Akmeniui prakirtus kaktą ar skaudžiai kliudžius petį, Valteris savo skriaudiką vaikydavosi po visą kiemą. Jei nutverdavo, iš buto išlėkusi

Elvyra Šveinmacherienė žarstekliu negailestingai apkuldavo karo invalidą ir išvaduodavo pagalbos prisišaukusį sūnų. Grįžtančio iš mokyklos Mečislovo kieme irgi tykodavo pavojai – reikėjo būti ypač akylam, kad išvengtum Zigfrido mėtomų plytgalių ar nebūtum jo apspjaudytas.

Virš aptriušusio Šveinmacherių buto glaudėsi neįtikėtinai niūri girtuoklių giminė. Landynei ir joje vykstančioms *fiestoms* vadovavo bedantė kiemsargė, vangiai brūžuodavusi šluota tik tada, kai užeidavo geras ūpas.

Jau seniai našlė, ji turėjo du apdujusius nuo gėrimo sūnus ir chroniškos slogos kamuojamą dukrą Loretą, kuri „Skalsos" gastronome dirbo valytoja. Ši sutuoktinio, atrodo, niekada neturėjo, tačiau galėjo didžiuotis gražuole dukra Anželika, kurią dar vaikystėje be proto įsimylėjo vieno praporščiko sūnus Saška iš gretimo namo.

Po daugelio metų chuliganas Saška, aplinkinių džiaugsmui, tapo milicininku, surimtėjęs atsistojo ant kojų ir triukšmingai vedė geidžiamą merginą. Naujieji giminės, išnešę stalus į kiemą, audringai šventė ne mažiau kaip dvi savaites.

Deja, Sašką, kuris už grupinį ginkluotą inkasatoriaus apiplėšimą ilgiems metams pakliuvo už grotų, jaunoji žmona iškart paliko ir susidėjo su šleivakoju Arvydu. Šis į orangutaną panašus vaikinas gyveno trečiame namo aukšte, irgi buvo milicininkas, bet ne šiaip eilinis, o viršila.

Po keleto metų kieme įvyko radikalios permainos. Vieną rytą atvažiavęs traktorius negailestingai nušlavė sandėliukus, ekskavatorius, mosuodamas monumentaliu kūgiu, nugriovė šalia jų stovėjusius pastatus, iš kurių viename anuomet siautėdavo kriminalinę karjerą sėkmingai pradėjusio Žilinsko, praminto Žilu, šeimyna.

Nespėjus išnykti paskutinei mūro sienai, iš po nuolaužų ėmė lįsti išgąsdintos žiurkės. Šios požemių graužikės, ištisus dešimtmečius čia turėjusios pavydėtinai ramų ir sotų gyvenimą, dydžiu prilygo smulkesnio sudėjimo katinui. Jos neskubėdamos šmirinėjo po kiemą, dairėsi, ieškodamos landų

naujam lizdui. Vaikams tai buvo tikra šventė. Apsiginklavę metaliniais strypais, pagaliais, karingai šūkaudami, jie gainiojo žiurkių būrius po kiemą, taikydamiesi žioplesnį padarą įstumti kampan ir užplumpinti. Suaugusieji pro langus stebėjo, kaip jų atžaloms sekasi safaris.

Atsikračius žiurkių, garsiosios Valterio balandinės ir sandėliukų, kažkas vis dėlto liko. Tai kvapą gniaužianti pelėsių ir puvėsių smarvė – neišvėdinamas Centro paveldas.

6

Nei Mehmetas, nei Ramazanas moterų dėmesiu Kaune skųstis negalėjo. Šiame fronte jiedu veikė apgalvotai ir atsargiai. Jei po romantiško pasimatymo Mehmetas pasikviesdavo draugę į namus puodelio arbatos, Ramazanas kantriai sukdavo ratus aplink penkiaaukštį arba iki paryčių tūnodavo Rašido kebabinėje. Jaunasis Mehmetas irgi sudarydavo visas sąlygas Ramazanui praleisti naktį su širdies dama. Tačiau netrukus svetimšaliai ryžosi eksperimentui.

Kartą, kai išrasojęs Mehmetas pasiaukojamai smaginosi su žavia parduotuvės kasininke iš Žaliakalnio, į kambarį nelauktai įėjo Ramazanas. Lyg niekur nieko pritūpęs kamputyje ir nekreipdamas dėmesio į šalimais vykstančią sueitį, ėmė išmintingai porinti apie pirmapradį dvasingumą:

– Dvasia, kurią šiandien vadiname širdimi, yra pažinimo vieta. Širdies tikrovė nepriklauso šiam pasauliui. Visos žmogaus kūno dalys tėra kareiviai. Kojos yra pėstininkai, rankos – jefreitoriai, liemuo – kapitonas, kaklas – majoras, galva – pulkininkas, o visa, kas liko, – plaukuoti *basmačiai*. Tai jie veda į mūšį savęs pažinimo link. Tai jie, *basmačiai*, klausydami širdies balso, moko mus mylėti.

Ne itin plataus akiračio kasininkė menkai gilinosi, ką kalba nepažįstamasis, tačiau aksominis Ramazano balsas jos neišgąsdino, atvirkščiai – sugundė.

Pamiršusi gėdą ir nesuprasdama, kas čia atsitiko, netrukus atsidūrė tarp dviejų nuogų vyrų. Negana to, leido su savimi daryti, ką tik jie nori, o vienam pristigus jėgų, pati ėmėsi nuodėmingos iniciatyvos.

Paskatinti sėkmės, Ramazanas ir Mehmetas įsidrąsino, nesivaržydami kviesdavo puodelio arbatos kelias ir daugiau dvasingumo ieškančių kauniečių.

– Ar jaučiat, kaip siela atsiskiria nuo jos prigimčiai svetimų priemaišų? – ritmingai judėdamas klausdavo Mehmetas.

– Jūsų sieloms dar nesiseka to pasiekti, kadangi jos tūno demoniškojo šešėlio nelaisvėje, – perspėdavo Ramazanas.

Mieste plačiai pasklidus gandui apie du stebukladarius, vis daugiau ir daugiau aistruolių įjunko pas juos lankytis. Įgimtas smalsumas, ištirpdęs nepasitikėjimo ledus, masino kuo giliau pažinti iki tol Kaune nebūtą neregėtą ritualą, kurį svetimšaliai vadino *zikru.*

Mehmetui melodingai švilpaujant, Ramazanui būgnijant per televizoriaus dėžę, sukviestos moterys, paakintos siekti gilesnės ekstazės, kibirais maukė degtinę, nevengė likerio, žolės ir šampano. Išsirengusios nuogai, šeimininkų privaišintos anksčiau neragautais grybais, pašėlusiai šoko, trypčiojo, geisdamos pažadėtojo transo.

Kai imdavo atrodyti, kad dvasinis susiliejimas su Dievu jau čia pat, Ramazanas liaudavosi būgnijęs, Mehmetas iškalbingai nutildavo. Nusimetę drabužius, prisijungdavo prie ratu šokančių moterų ir gainiodavo jas, nuogus užpakalius čaižydami iš kelnių ištrauktais diržais, žvaliai šūkčiodami *hau! hau!*

Nors nė viena zikro dalyvė dėl patirto smurto niekam nesiskundė, po trečiosios apeigos ėmė kilti šiokių tokių nesklandumų. Vos Ramazanas vakare pradėdavo būgnyti, iš kaimyninio buto pasigirsdavo nepakantus beldimas į sieną. Vėliau, po vidurnakčio, jei Mehmetas šiek tiek garsiau įsišvilpaudavo, kažkas iš apačios imdavo daužyti radiatoriaus bateriją. O kartą, kai Ramazanas, apkvaišusioms moterims įsispiegus, atidarė langą ir užgiedojo Rytų dvasingumą šlovinantį himną, prie durų pasigirdo įkyrus skambutis.

Nuėjęs pasidomėti, kas ten triukšmauja, vos pravėręs duris, smagiai nusiteikęs Mehmetas be perspėjimo gavo nokautuojantį smūgį į pasmakrę. Apeiga buvo drastiškai nutraukta. Kraujais paplūdusį svetimšalį moterys guodė iki paryčių.

– Čia gyvena labai pikti žmonės, – krimtosi ant grindų patiestas Mehmetas. – Jie nepažįsta gerumo. Artimo meilė jiems svetima.

– Daiktų pasaulis juos galutinai pasiglemžė. Jie pamiršo Dievą, – išmintingai antrino Ramazanas, nė kiek nepavydėdamas draugui moteriškų glamonių.

Dėl gamybinės traumos ritualai bute tapo tylesni. Bendru sutarimu atsisakyta haliucinogeninių grybų, degtinę pakeitė silpnesni gėrimai. Ramazanas, užuot būgnijęs, dabar patyliukais spragsėjo pirštais. O piktavalio kaimyno traumuotas Mehmetas, užuot gerkliniu balsu balkone šlovinęs Alachą, virtuvėje nedrąsiai niūniuodavo ilgesingas Palestinos piemenėlių dainas.

Moterims tokios permainos nepatiko. Jos ilgėjosi laukinio šėlsmo, triukšmingo bėgiojimo ratais, nevaržomo klyksmo, kuris, anot sufijų, padeda dvasiškai susilieti su Viešpačiu. Tačiau nebuvo kitos išeities, kaip tik susitaikyti su laikinais nepatogumais.

Be to, vis įkyriau ėmė niurzgėti Abajus Rašidas. Nors iš esmės jis pritarė šventoms zikro apeigoms, tačiau pats orgijose, taupydamas jėgas, nedalyvavo. Teisinosi, esą turi daug darbo kebabinėje, o ir energija jau nebesilieja per kraštus...

Gurkšnodamas arbatą Rašidas bambėdavo, kad susiduria su neįtikėtina nepagarba – yra priverstas nuolatos tvarkyti butą: rankioti nuorūkas, šiukšles, stiklo duženas, gramdyti apspjaudytas sienas... Skundėsi, kad jo rangas ir įsitikinimai neleidžia kasryt su krepšiais, pilnais tuščių butelių, stovėti prie šiukšlyno ir raudonuoti prieš kaimynus.

– Ką jie pamanys, matydami, kad aš, doras žmogus, kasdien išverčiu tuziną „Starkų“, dešimtis „Trejų devynerių“, kelis maišus litrinių „Sobieskių“? – sielvartaudavo Rašidas.

– Kas tau nepatinka? – pustuštį butelį piktai sviedė į sieną Mehmetas, tą rytą girtas, todėl nepakaltinamas.

– Surink stiklus, – įsakė Rašidas. – Tuojau pat!

Daugiau ta tema trijulė nebekalbėjo. Rašidas vis dažniau likdavo nakvoti metaliniame savo kioske.

Nors zikro apeigų forma šiek tiek pakito, tačiau turinys vis tiek traukė dešimtis dvasingumo ieškančių kauniečių. Trijų kambarių bute dažnai būdavo taip ankšta, kad Ramazanui ir Mehmetui teko imtis nepopuliarių reformų – ketinančios dalyvauti apeigoje moteriškės nuo šiol turėjo užsirašyti iš anksto, naujos narės būdavo įleidžiamos tik su senųjų rekomendacija.

Jadvyga tais audringais laikais ramiai darbavosi savo būrimo salone, tačiau klienčių skaičius staiga ėmė mažėti.

Iš pradžių šis faktas nekėlė didelio nerimo – iš pavydėtinai svarios patirties būrėja žinojo, kad šį verslą smarkiai veikia permainingi metų laikai, ypač mėnulio fazės. Deja, dangaus kūnas tai dilo, tai pilnėjo, bet klientūra vis tiek tirpte tirpo.

Atėjo diena, kai būrimo salone niekas nepasirodė ištisą mėnesį. Praradusi ištikimiausias klientes ir išvydusi drakoniškas sąskaitas už būstą, Jadvyga ėmė sukti galvą, kas ją stumia į bankrotą. Rimtų priežasčių tokiam nuosmukiui nebuvo: už paslaugas ji ėmė nebrangiai, visiems buvo maloni, netgi lipšni, meistriškai būrė kortomis, iš delno ir ausies spenelio itin patikimai nuspėdavo ateitį. Buvo įvedusi patrauklių naujovių – užuot tyloje klientei prieš nosį mosavusi svareliu, šį nuobodų veiksmą pagyvindavo, šamaniškai niūniuodama gerkliniu balsu, negailėjo ir kvapnių indiškų smilkalų.

Bandydama išgelbėti žlungančią būrimo pramonę, paskelbė taikanti *neįtikėtinas* nuolaidas – pirmą ir antrą kartą išbursianti nemokamai, o trečią – už simbolinį 1 litą! Akcija nieko nesudomino.

Spiriama finansinio ir moralinio bankroto, kirpėja ėmė desperatiškai skambinėti savo klientėms, ko anksčiau niekada nedarydavo. Šios buvo nekalbios, kai kurios, vos išgirdusios gailų jos balsą, piktai mesdavo ragelį. Būdama pakankamai nuovoki, iškart suprato susidūrusi su nuožmia konkurencija.

Didžiulėmis pastangomis, pramaišiui su šantažo elementais Jadvyga iš policijos komisaro žmonos šiaip taip išgavo svarbią informaciją, kad Savanorių prospekte jau ne vieną mėnesį reziduoja du svetimšaliai, pas kuriuos, tikėtina, ir perbėgo nuolatinės jos klientės.

Iš pradžių Jadvyga ketino nedelsdama ant varžovų užsiundyti nepaperkamą migracijos tarnybą, vėliau – kibią mokesčių inspekciją, kietakaktę Kauno policiją, sumaniausius miesto kriminalistus, prokurorus, teisėjus, šunis...

Tačiau, pirmajai pykčio bangai atslūgus, suvokė, kad tai rizikingas žingsnis, kurio pasekmės nenuspėjamos. Šaltai apsvarsčiusi visus *už ir prieš*, neslėpdama apmaudo nutarė, kad skęstančiųjų gelbėjimas, kaip sakė vienas diktatorius, yra pačių skęstančiųjų reikalas.

Įtikinusi policijos komisaro žmoną, kad jos ketinimai patys kilniausi, sužinojo ne tik adresą, kur glaudžiasi Ramazanas su Mehmetu, bet ir gavo rekomendaciją, kuri atvėrė jai duris į svetimšalių slėptuvę.

Susitikimui su konkurentais Jadvyga pasiruošė atsakingai – dešimtis kartų sukalbėjo rožinį, dėl visa pikta už liemenėlės įsimetė keletą šv. Agotos duonos trupinių ir, apsišlakščiusi veidą švęstu vandeniu, vakare atvyko nurodytu adresu.

Pirmiausia jai krito į akis nesaikingai vešlūs Ramazano antakiai ir itin smulki Mehmeto povyza. Dervišai it suakmenėję sėdėjo kambario viduryje lotoso poza, moterys buvo sutūpusios pasieniais.

Įsispraudusi tarp policijos komisaro žmonos ir į pensiją išėjusios dramos teatro artistės, Jadvyga ėmė dairytis. Netrukus atpažino ir savo klientes. Tarp kitų įvairaus amžiaus žinomų Kauno ponių glaudėsi daili vaikų lopšelio-darželio vedėja, niūri gėlių pardavėja iš stoties turgelio, jauna prekybos centro kasininkė, kelios troleibusų vairuotojos, viešųjų ryšių specialistė, iš sostinės persikėlusi Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvių kalbos ir literatūros katedros profesorė Zita, matyt, užimanti privilegijuotą padėtį, nes jai patikėta ne tik karpyti svetimšaliams kojų nagus, bet ir atkimšinėti alaus butelius.

Ramazanas ir Mehmetas kurį laiką sėdėjo tylėdami. Užsimerkę, su dirbtinių gėlių girliandomis ant krūtinių abu atrodė neapsakomai dvasingi. Moterys, užgniaužusios kvapą, laukė ritualo pradžios.

– Žmogus gimsta, kad mirtų, – vos girdimai sušnabždėjo Ramazanas. – Į pasaulį jis ateina nuogas, o miršta apsirengęs, – gurkštelėjęs alaus, kalbėjo vis

garsiau. – Orgazmas... Kas tai yra, leiskite paklausti, – erelio žvilgsniu pervėrė iškart visas Kauno ponias. – Orgazmas yra nepelnyta dovana. Vyras skursta, nes mylisi per greitai, jis yra *ubagas*. O moteriai visada reikia apšilti, kitaip orgazmo ji nepatirs. Likusi be orgazmo, moteris darosi irzli, greitai supyksta, tampa kerštinga, jos kūnas bjauriai raukšlėjasi, niekingai susitraukia, jai ima želti barzda ir ūsai. Bet moteris dėl to nekalta. Kalčiausia yra aplinka, nuskurdinusi emocinį jos pasaulį, atėmusi galimybę patirti palaimą. Moters kūnas liūliuoja, vibruoja, trokšdamas pasinerti į seksualinį džiaugsmą...

Ramazano tamsių akių žvilgsnis smigo tiesiai į Jadvygą. Ši, neišlaikiusi emocinės įtampos, nuleido galvą, jausdama, kaip skruostus išmušė raudonis, menantis paauglystės laikus.

– Netikite? – spigiu aukštu balsu pasiteiravo Mehmetas. – Atlikime eksperimentą. Nieko nedarykite, tik stebėkite save. Paklauskite savęs, ar galėtumėte mylėtis neskubėdamos, pavyzdžiui, valandą, dvi, ištisą parą? Ne? Žinoma, negalėtumėte. Esate pernelyg užimtos, jus slegia rūpesčiai, veja neatidėliotini reikalai, turite anksti keltis, vakare leipstate iš nuovargio. O gal paskubomis mylitės todėl, kad pasąmonėje slypi kaltės jausmas? Pagalvokite apie tai. Susimąstykite, galbūt primesta kaltė kužda, kad darote kažką smerktino, nedoro? Jums lieka vienintelė išeitis – mylėtis pripuolamai, vis trumpiau. Taip išvengiate orgazmo. Ir – pripažinkite – apvagiate save.

Ramazanui davus ženklą, universiteto profesorė paleido ratu keletą alaus butelių. Jadvyga irgi gurkštelėjo. Skonis jai pasirodė neįprastas.

– Nuo orgazmo nemirštama, – konstatavo pagal amžių vyresnis Ramazanas. – Nepažįstantis orgazmo žmogus jaučiasi amžinai nepatenkintas, jis niekada nebuvo taip giliai atsipalaidavęs, kad susilietų su visata. Gamta – įsiklausykite! – mums davė viską, kad galėtume pajusti orgazmą. Nebijokime jo! Pasitikime orgazmą su džiaugsmu, visiškai nuogi, tokie, kokie buvome sutverti!

Nedrįsdama išsiskirti iš būrio, Jadvyga ėmė sagstytis palaidinę. Profesorė įniko švelniai masažuoti Ramazanui padus. Storulė konditerė iš

Žaliakalnio, priklaupusi prie Mehmeto, pakuteno bambą, vėliau pradėjo geidulingai murkti jam į ausį.

Jadvyga atsitokėjo balkone. Buvo begėdiškai nuoga, rankoje laikė pusiau luptą bananą. Butas bildėjo, po kambarius sklido moterų klyksmai, nesantūrus juokas. Nuogut nuogutėlės ponios lakstė ratais, vaikomos bizūnais mosuojančių svetimšalių. Svetainės centre, kur neseniai lotoso poza sėdėjo Ramazanas ir Mehmetas, dabar išvydo universiteto profesorę, išsirietusią tilteliu. Ant pliko jos pilvo gulėjo raugintas agurkas.

Nesuvokiamos jėgos stumtelėta, Jadvyga palindo po sustingusia dėstytojos nugara ir vis labiau stebėdamasi savimi ėmė rangytis tarsi angis, begėdiškai žaisdama bananu, kurio balkone taip ir nesuvalgė.

– Darykite žmonėms gera ir jie atsimokės tuo pačiu! – šūkčiojo Mehmetas. – Skleiskite gėrį! Tai nieko nekainuoja!

Ramazanas prigulė šalia Jadvygos. Nuogas prakaituotas jo kūnas garavo.

– Gerbiamoji ponia, senoji Europa ritasi į bedugnę. Jai reikia šviežio kraujo, – išmintingai aiškino nuogalius. – Vyriškumas čia vis retesnis svečias, o moterys jaučiasi pamirštos ir nelaimingos, – prisitraukė Jadvygą arčiau savęs. – Moterys yra dangaus ir žemės šviesa, – tęsė, atėmęs bananą. – Toji šviesa rodo nišą, kurioje šviečia žibintas. Žibintą gaubia skaidrus stiklas, kurį sudaužius, plyksteli ugnis. Tada stoja ugnis virš ugnies. Šviesa virš šviesos. Moterys veda į šviesą tik tuos, kurie jos verti...

Lyg elektros trenkta, Jadvyga ėmė purtytis. Sugniaužusi kumščius, įsitempė. Po akimirkos atsipalaidavusi, išleido geidulingą atodūsį.

Kas atsitiko vėliau, ji dorai neatsiminė. Tačiau, kai atmerkė akis, pasaulis po profesorės nugara atrodė skaisčiai nušvitęs, siela tyra, o kūnas lengvas. Pasąmonėje kirbėjo mintis, kad ką tik buvo susiliejusi su visata.

Patyrusi iki tol nepažintą jausmą, Jadvyga, kaip ir kitos Kauno ponios, įjunko lankytis pas Ramazaną su Mehmetu. Nekantriai laukdavo šeštadie-

nio, o kartais net įsiprašydavo dalyvauti zikre pirmadienį ar trečiadienį, kai čia rinkdavosi *ne jos grupės* moterys.

Geismas kuo dažniau susilieti su visata netrukus galutinai užvaldė jausmus ir protą. Kėslai sutriuškinti konkurentus išgaravo. Norėdama būti kuo arčiau *ugnies* – dalykiško Ramazano ir eksperimentuoti nevengiančio Mehmeto – Jadvyga sutiko su visomis svetimšalių iškeltomis sąlygomis. Nuolankiai, su pasišventėlės atkaklumu skalbė jų apatinius, blizgino avalynę, kepė kotletus, virė košeles, troškino daržoves, kuopė šiukšles. Kad pradžiugintų stebukladarius, lepino juos rūkytomis vištų šlaunelėmis, smulkiomis dovanėlėmis, šelpė vienu kitu litu iš dar turimų santaupų. Kartą po ypač pavykusio zikro neatsispyrė pagundai – pasekusi kitų ponių pavyzdžiu, surašė testamentą, kuriuo pasižadėjo kilnojamąjį ir nekilnojamąjį savo turtą palikti dervišams.

Nesavanaudiškas poelgis ir kasdieninis rūpinimasis svetimšaliais netruko duoti vaisių. Iki tol niūrokas Ramazanas vis dažniau būdavo linksmas, o vėjo perpučiamas Mehmetas užsiaugino dailų pilvuką, kurį mėgo glostyti ne tik pats, bet ir pasiturinčios Kauno ponios.

Netrukus į zikro apeigas grįžo ir ilgai tramdytas siautulys. Dabar, užuot valandą ar dvi kalbėjęs apie Rytų dvasingumą, Ramazanas, pasiekęs trokštamą transą, užsivedęs daužydavo kumščiais sienas, trypdavo kojomis, balkone nesivaržydamas traukdavo giesmes, šlovinančias orgazmą.

Mehmetas irgi neatsilikdavo, skardus jo kikenimas sklisdavo toli už penkiaaukščio sienų.

Neretai zikrai tęsdavosi ištisas savaites. Diena susimaišydavo su naktimi, šiokiadieniai virsdavo nesibaigiančia švente. Pavargę, orgazmų išsekinti, visi miegodavo kas kur – sukritę ant grindų, prilipę vienas prie kito. Tačiau vos prabudę, vėl tęsdavo daugiadienes apeigas.

Kartą, vykstant itin siautulingam zikrui, staiga su trenksmais išvirto durys. Tarpdury išdygo policija. Nekviesti svečiai moterims sukėlė juoką, ypač po to, kai geltonsnapis seržantas liepė parodyti dokumentus.

– Vaikeli, ar nematai, kad mes nuogos! – prunkščiojo ugninių plaukų miesto tarybos narė, kuriai šis zikras buvo jubiliejinis.

– Ateik ir pats susirask, – atstatė krūtinę stambios įmonės vadovo žmona.

– Apieškok mane, – gundė ant kojų vos bepastovinti studentė neakivaizdininkė.

Nesitikėję sulaukti tokios atakos, policininkai sutriko, vieni raudo, kiti balo. Dar niekada nebuvo regėję tiek daug plikų užpakalių vienoje vietoje. Bandydami išsisukti iš kvailos padėties, priminė griežtus Lietuvos įstatymus, apeliavo į moralinę atsakomybę, mosavo kaimynų skundais dėl čia įsikūrusios landynės, grasino, atseit policija turi teisę visus sulaikyti ir pristatyti į nuovadą.

Išgirdusios tokius gąsdinimus, ponios įtūžo.

– Nuo rytojaus tu policijoje nebedirbi! – kraipydama plačius klubus pažadėjo policijos komisaro žmona.

– Ar žinai, su kuo kalbi!? – suspigo baudžiamųjų bylų prokurorė, už kurios nugaros slėpėsi išbalęs Mehmetas.

– Jūs neturite teisės! – riktelėjo apygardos teisėja, prisidengusi ne tik Ievos kostiumu, bet ir teisine neliečiamybe. – Kokia tavo pavardė? Kas tavo tėvai? Kur gyveni? Kokią mokyklą esi baigęs?.. – užpylė klausimais seržantą, kuris tuo metu lenkėsi pasiklausyti, kaip knarkia Ramazanas.

– Varyk iš čia ir kad daugiau nė vieno nematyčiau! – operacijai vadovavusį puskarininkį durų link stumtelėjo prokurorė. – Ir tu! – paragino kitą policininką, įžūliai įsispoksojusį į Nepriklausomybės Akto signatarę, ne kartą matytą TV ekrane, laikraščiuose ir žurnaluose, tiesa, ten ji būdavo su drabužiais.

Kai pagaliau išgrūdo įsibrovėlius lauk, tęsti zikro nebesinorėjo. Nuotaika šlykščiai sugadinta, susilieti su visata vargu ar pavyks...

Prabudęs iš miegų Ramazanas menkai tesusigaudė, kas čia ką tik įvyko, tačiau Mehmeto pašnabždėtas žodis *policija* privertė jį akimirksniu prablaivėti.

Pasišlykštėtina, anot prokurorės, akistata su policija norom nenorom vertė ieškoti išeities, kad ateityje tai daugiau nepasikartotų. Kauno ponioms

kilo įvairių minčių. Kvailiausias atrodė advokatės Liucijos pasiūlymas zikro apeigas kuriam laikui nutraukti.

Prieš tokią nesąmonę piestu stojo ne tik universiteto Lietuvių kalbos ir literatūros katedros profesorė su apygardos teismo teisėja Loreta, baudžiamųjų bylų prokurorė Odeta ir pulkas studenčių, bet ir pats Ramazanas, kuris be paliovos riaugėjo, pašlijusius nervus ramindamas trauktine.

Šeštą dešimtį perkopusi stambių objektų architektė Viktorija, susimirksėjusi su masinių renginių vadybininke Aleksandra, pasiūlė parengti projektą, skirtą akustinėms šio buto problemoms likviduoti. Mehmetui ši mintis pasirodė įdomi. Tačiau Ramazanui pasidomėjus, kiek laiko reikės projektui parengti ir butui renovuoti, architektės pasiūlymas, įvertintas triaukščiais keiksmais, buvo atmestas.

Pasitarimui netekus konstruktyvaus prado, imta plepėti apie *mūsų mergaičių* keliones į Arabų Emyratus, romantiškas iškylas į Turkijos kalnus, laukines maudynes mėnesienoje... Štai tada Jadvyga Kauno ponioms lyg tarp kitko užsiminė, kad netoliese turi namą su sodu ir prašmatniu garažu, kuriame dar visai neseniai veikė jos būrimo salonas. Ten užsirakinę, nesibaimindami piktavalių kaimynų, budriai saugomi jos vilkšunio, galėtų absoliučiai nesivaržydami atlikinėti pačius neįprasčiausius zikrus. Mehmetą su Ramazanu paragino nedelsiant palikti apšiurusį Savanorių penkiaaukštį ir keltis į jos namus.

– Aš garaže ant pilvo nešliaužiosiu, – aikštingai pareiškė miesto tarybos narė.

– Nuo tepalų, benzino ir padangų mane vimdo, – ožiavosi stambios įmonės vadovo žmona.

Ramazanui Jadvygos mintis patiko. Jis grėsmingai trenkė kumščiu į sieną, valdingai spyrė į radiatorių. Mehmetas nedelsdamas pasekė vyresniojo draugo pavyzdžiu – necenzūriškai nusikeikęs, treptelėjo basa koja. Ponios krūptelėjo, pritilo. Užgniaužus beprasmes diskusijas, Jadvygos pasiūlymas buvo priimtas.

Neišsiųstame 1820 metų gegužės pabaigos laiške Adomas Mickevičius rašė: *Mano Kaune, aš tave gerbiu ir adoruoju kaip dangaus būtybę. Mano meilė yra tokia pat nekalta ir dieviška kaip patsai objektas. Tik aš negaliu savy sutramdyti audringų sąjūdžių, kai tik pagalvoju, kad tave prarasiu amžinai, kad tu pamirši mane. Dažnai vieną ir tą pačią valandėlę prašau Dievą, kad būtumei laimingas...*

Dabartis Mečislovo nebedomino. Tarsi piligrimas patraukęs praeities labirintais, jis tūnodavo palėpėje, bergždžiai ieškodamas priežasties, kodėl taip atsitiko.

Pastarosiomis dienomis vaizduotę ypač audrino Kauno zoologijos sodas, kuriame kadaise gavo pirmąsias žinias apie bestuburių erotiką, laukinių gyvūnų sueitis ir šiaip žalingus žinduolių įpročius.

Greta Kauno ąžuolyno įsikūręs zoologijos sodas pasitinka lankytojus tirštais kvapais. Slapta nuo sargo perlipus per aukštą metalinę tvorą, smagu stebėti, kaip garduose, iki pusės įklimpę purve, po savimi be jokios gėdos šlapinasi stumbrai, antilopės, savanų zebrai.

Sode, priešingai nei prie legendinės skylės „Kauno svetainės“ sienoje, smalsuolių niekas nepersekiodavo, tad Mečislovas, apsišarvavęs *natūralisto* kantrybe, neretai ištisas valandas lūkuriuodavo, kol susijaudins laukinis asilas ar išsituštins kupranugaris.

Tačiau tikroji zoologijos sodo „žvaigždė“ buvo ne baseine ant nugaros plūduriuojantis ruonis ar mieguistas rudasis lokys, bet liūdnų akių patinas *papio anubis*. Prie jo narvo visada spiesdavosi gausus būrys paauglių, stabteldavo linksmesnių plaučių suaugusieji.

Šį iš prigimties melancholišką primatą vienatvė, matyt, buvo taip užknisusi, kad nesumodamas, ką veikti nelaisvėje, jis nesivaržydamas smaukydavosi, džiugindamas publiką, neišlepintą panašių reginių.

Plikašikniai pavianai, uždaryti gretimame narve, šiuo atžvilgiu buvo gerokai santūresni. To, beje, nepasakytum apie nerangius vėžlius, choleriškas kanarėles.

Tarybų Sąjunga, puoselėjanti dorovę ir apsisaugojusi nuo pornografijos, *sekso nepripažino*, todėl šeštadalyje pasaulio zoologijos sodas buvo vienintelė (išskyrus nebent *kolchozą*) vieta, kur tarybiniai piliečiai galėjo legaliai stebėti, kaip jų broliai žinduoliai, pusbroliai ropliai ir margaspalviai sparnuočiai tenkina lytinius instinktus ar tęsia giminę.

– Siūlau pasivaikščioti, – nepasibeldusi palėpėje pasirodė Jadvyga. – Ištisus mėnesius drybsai lovoje ir nieko neveiki, – švelniai papriekaištavo.

Mečislovas, įtemptai svarstęs, kaipgi susiklostė ano patvirkusio primato likimas, atmerkė akis. Jam pasirodė, kad Jadvyga smarkiai pasikeitusi. Nors nustatyti permainų priežastį iš pirmo žvilgsnio buvo sunku, pavydėtinai atjaunėjusi moteriškė spindėte spindėjo.

– Tingiu, – nusisuko į sieną Mečislovas.

– Aš reikalauju, – nenusileido ši. – Va, imk pinigų, nusipirksi ledų.

Mečislovas išties tingėjo, ypač ginčytis. Nenoromis paėmęs banknotą, po valandėlės su plombyro porcija rankoje jau stovėjo zoologijos sode greta anubio narvo.

Žmonių zoologijos sode nebuvo, paaugliai nesibūriavo. Kepinant vasaros saulei, kažkur sodo gilumoje, matyt, kamuojamas troškulio, nepakenčiamai bliovė asilas.

– Jūs, pone, jau ištisą valandą čia stovite, – užkalbino Mečislovą žilas zoologijos sodo sargas. – Be kepurės gausite saulės smūgį. Jei norite apžiūrėti žavias mūsų markatas, marmozetes ar tamarinas, tai jas laikome už šio narvo sienos, kitoje pusėje.

– Čia kažkada gyveno įstabus anubis, Kauno paauglių numylėtinis... – su neslepiamu ilgesiu tarė Mečislovas.

Sargas nepatikliai nužvelgė nepažįstamą vyrą. Tačiau pastebėjęs jo rankoje varvančius ledus, ir pats atitirpo.

– Taip, *papio anubis*, aš jį atsimenu. Puikus egzempliorius.

– Kur jis dabar?

– Jūs ką, iš Mėnulio nukritote? – nustebo sargas. – Tai Šekspyro plunksnos verta istorija. Jei turite laiko, prisėskime ant suoliuko, aš jums papasakosiu.

Mečislovas neprieštaravo. Abu vyrai įsitaisė pavėsyje.

– Buvau tik pradėjęs dirbti, – užsirūkęs cigaretę ėmė pasakoti sargas, – kai gavome Niną, konfiskuotą iš vieno Klaipėdos jūreivio, o iš Baltijos cirko – pensininką Dimą. Ketverių metų anubė Nina buvo labai miela patelė, elegantiškos figūros, inteligentiška, su dailia šukuosena. Nepasakyčiau, kad reikli, jai patiko vietiniai burokai, rauginti agurkai, o papuvusių obuolių sušveisdavo visą pintinę. Dešimtmetis Dima atvirkščiai – nuo cirko laikų vertino tik žiedinius kopūstus, blogiausiu atveju – šviežius špinatus. Prasidėjus vasarai, kibirais rydavo braškes ir žemuoges. Atsidūrę narve, jie iškart vienas kitam patiko ir surado bendrą kalbą. Uoliai blusinėjosi, meiliai glaustydavosi. Naktį miegodavo apsikabinę, o ryte, pažadinti saulės spindulių, kartu keldavo... Zoologijos sodo direktoriaus pavaduotojas ūkio reikalams Ksaveras Kairys norėjo juos pakrikštyti Romeo ir Džuljeta, tačiau partinė organizacija, vadovaujama draugo Antano Barkausko, tam paprieštaravo. Vadovams už akių mes vadinome įsimylėjėlius savaip – Kęstučiu ir Birute. Prisimenant niūrius tarybinius laikus, tai buvo drąsu ir patriotiška. Vieną dieną, kai Birutė jau

laukėsi, o mes įsisvajojome, kad Kauno zoologijos sode gims anubis Vytautas Didysis, patelė sunegalavo: nebegėrė vandens, atsisakė agurkų, šalinosi burokų. Nepadėjo nei iš Maskvos atgabenti deficitiniai vaistai, nei rūpestinga jos sutuoktinio Kęstučio globa. Po savaitės, ko tik neišbandę, praradome Birutę, o su ja ir įpėdinį Vytautą. Viešpatie, kaip mūsų Kęstutis kankinosi dėl netekties! Nerasdamas vietos, it pamišęs kriokė, blaškėsi po narvą, žalojo save! Jo skausmo nepajėgė numalšinti nei sultingos Žagarės vyšnios, nei raminamieji, kurių iš Kuzmos gatvės durnyno saujomis parūpindavo profsąjungos pirmininko žmona Kazimiera Ščiurinskienė, ketvirčiu etato ten dirbusi sanitare. Sodo vadovybė, matydama, kaip kenčia Kęstutis, lepino jį deficitiniais Kubos bananais, Maroko apelsinais, turkiškais mandarinais, kartą davė net ananasą iš Egipto! Niekas negelbėjo. Kęstutis atrodė neramus, agresyviai piktas, vis šiepė dantis. Po mėnesio iš Novosibirsko už didelius kyšius Kęstučiui atvežėme Ziną. Tai nebuvo jo svajonių patelė. Kęstutis kaip įmanydamas vengė irzlios sugyventinės, o neapsikentęs negailestingai skriausdavo rusakalbę primatę. Vėliau sode paplito įvairių versijų. Administracijos žmonės kalbėjo, neva sustojusi Zinos širdis, bilietų kasoje liežuvavo, esą patelė buvusi sena, tačiau mes esame įsitikinę, kad Kęstutis, pasimaišius protui, ją prismaugė.

Nuo tada anubis neatpažįstamai pasikeitė. Tapo dar uždaresnis, apatiškas. Žvalumo, kokio būta, kai smagiai gyveno su Birute, neliko nė pėdsako. Negana to, pasidavė žalingiems įpročiams. Pamiršęs Baltijos cirke įskiepytą dorovę, neatitraukdavo letenų nuo savo genitalijų, liūdindamas ne tik prižiūrėtojus, bet ir sodo vadovybę. Pasklidus šiam gandui, netrukus prie mūsų Kęstučio narvo ėmė būriais traukti patvirkę paaugliai, tarp kurių slapta įsimaišydavo ir viena kita laisvesnių pažiūrų mergina. Su Kęstutį apsėdusia blogybe nieko negalėjome padaryti. Jo dorovės klausimas ne kartą ir ne du buvo keltas visuotiniame zoologijos sodo darbuotojų susirinkime, tačiau bergždžiai. Žinoma, jei tik būtume anuomet buvę budresni, labiau susitelkę... Sunku šiandien pasakyti, kokios priežastys lėmė, kad Kauno miesto Panemunės rajono karinio ko-

misaro Andrejaus Volodino žmona nusipirko metų abonementą į zoologijos sodą. Kasdien nuo ankstaus ryto matydavau, kaip ji susimąsčiusi rymo prie Kęstučio narvo. Vėliau, kaip paaiškėjo iš bylos, ateidavo ir naktimis. Akivaizdu, kad komisaro Volodino šeimoje trūko meilės, darnos ir pasitikėjimo. Susirūpinęs, kurgi prapuola jo Galina, įtarusis pulkininkas kartą pasekė sutuoktinę. Perlipęs per tvorą ir išgirdęs ją tamsoje dūsaujančią prie Kęstučio narvo, pasijuto bjauriai išduotas, klastingai pažemintas ir apgautas. Keliolika kartų pasitikrinęs, ar jam, kontūzytam Afganistane, nesivaidena, surezgė baisaus keršto planą. Kai Galina Sergejevna, pasišviesdama žibintuvėliu, geidulingai kalbino mūsų Kęstutį, viliodama ištvirkauti drauge, aptemusio proto komisaras išsitraukė savo „Makarovą". Nušovęs Kęstutį, mirtinai sužeidė žmoną, o tada, apžiojęs pistoletą, nusišovė pats. Įvykis buvo skandalingas, jį tyrė partijos komitetas, specialiosios tarnybos. Kad išvengtų viešumo, kuris neišvengiamai užgriūtų, jei apie žudynes zoologijos sode praneštų *Amerikos balsas*, kriminalinę bylą KGB ir GRU pavertė nelaimingu atsitikimu. Visi darbuotojai gedėjo Kęstučio. Jis, kaip vėliau konstatavo zoologijos sodo direktorius draugas Silvestras Songaila, dėl šios tragedijos buvo mažiausiai kaltas. Dabar Kęstučio narvas, sodo darbuotojų prašymu, visada tuščias. Nepriklausomos Lietuvos lankytojams jis byloja apie prarastą meilę, perspėja apie sužvėrėjusius žmones. Kai einu pro šalį, kaskart prisimenu, kaip anuomet, prieš keturiasdešimt metų, niūriais tarybiniais laikais, čia, už grotų, santarvėje gyveno meilės kankinys iš Baltijos cirko Kęstutis su klaipėdiete Birute...

Deginanti sieros rūgšties ašara nuriedėjo Mečislovo skruostu. Nesidairydamas į šalis, tarsi vaiduoklis žingsniavo per Kauno ąžuolyną, jausmingai pasikūkčiodamas. Nekreipė dėmesio į nustebusius praeivius, nėščias moteris, negirdėjo įkyrių klausimų: „Ar jums, pone, viskas gerai?" Kęstučio tragedija Mečislovą supurtė iki sielos gelmių. Jis dar kartą įsitikino, koks žiaurus ir neteisingas gali būti pasaulis.

Kiek aprimęs, nuo Parodos kalno leisdamasis Vytauto prospekto link, staiga prisiminė, kad praeito amžiaus aštuntojo dešimtmečio pradžioje jam teko būti ypač dramatiškų įvykių Kaune liudytoju.

Tais laikais buvo madingi ilgi plaukai su sklastymu tiesiai per viršugalvį. Nuosaikesni kauniečiai darydavo jį kairėje pusėje. Kartais užsiaugindavo nukarusius ūsus, drąsiausieji želdinosi barzdas. Šaltuoju metų laiku avėdavo batais, pakaustytais metalinėmis pasagėlėmis, būtinai su platforma, primenančiais ortopedinę avalynę. Kelnės – kliošinės, su įleistomis kišenėmis priekyje. Kelnių galai būtinai dengdavo aukštus batų kulnus, tačiau šiukštu nesivilkdavo žeme ir balų nesausindavo. Gėlėmis išmarginti importiniai marškiniai būdavo visada plačiai prasagstyti, kad matytųsi plaukuota krūtinė – tankus kailis reiškė didelį pranašumą. Merginų sijonėliai buvo radikaliai trumpi.

Tarybinė spauda rašė: „Klastingi priešai slepiasi po ilgais plaukais ir gėlėmis. Galime tik stebėtis, kaip subrendę žmonės nesupranta, kad už Lietuvą visada kovojo ir kovos tik socialistai. Ne kas kitas, o socializmas mūsų ilgaplaukiams suteikė teisę žaisti, juoktis, šokti ir net klausytis *big-beato*. Už socialistinę Lietuvą nenuilstamai kovojo ir visada kovos komunistų partija ir tarybinė vyriausybė. Tam neprireiks ilgų plaukų. Mūsų ilgaplaukiai nesupranta, kad jais manipuliuoja imperialistinės jėgos. Kol dar nevėlu, pagalvokite apie savo motinas, seseris, brolius!“

Tačiau tokie perspėjimai ne tik Raudondvario, Garliavos ar Karmėlavos – viso pasaulio ilgaplaukiams buvo nė motais. Jie, dar septintajame dešimtmetyje susipažinę su hipių manifestu, darniai choru atsikirsdavo:

Gana pabaigos
Gana didybės
Gana ideologijos
Gana nelygybės
Gana turto

Gana moralės
Gana skirtumų
Gana priklausomybės
Gana tiesos
Visko gana

„Tai blogio gėlės, – pasiklydusią jaunuomenę protino vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotoja draugė Klementina Narkevičiūtė, – mirtinai nuodingi užjūrio augalai. Piktžolės, žudančios tarybinę moralę. Apie hipius šiuo metu Kaune kalbama vis daugiau. Ypač prieš vasaros atostogas. Šie ilgaplaukiai, neskoningai apsirengę, apsikarstę karoliais ir net kryžiais, be tikslo slampinėja LTSR 25-mečio prospektu, būriuojasi prie fontano Laisvės alėjoje, šlaistosi po tarybinius ąžuolynus, tarpuvartėse rūko, pakampėse pūtinėja fleitas, rūsiuose brązgina gitaras. Tai nesusipratę žmonės juos taip pavadino – hipiais. Nuo tarybinės visuomenės jie skiriasi tik tuo, kad įsivaizduoja esantys laisvi. Laisvė nėra ir nebus lygi jų ilgiems plaukams. Laisvė – tai galimybė elgtis pagal sąžinę, dorai dirbti, statyti komunizmą. Jie sako ieškantys kitokio gyvenimo būdo. Atseit kovoja prieš neteisybę, už taiką, meilę ir laisvę. Tai šlykštus melas, inspiruotas pūvančio kapitalizmo, besočio Amerikos imperializmo, pasaulinio sionizmo, šmeižikiškų Vatikano, *Laisvosios Europos* ir Liuksemburgo radijo stočių."

Mečislovas tuo metu ilgų plaukų dar nenešiojo. Įsitrynęs į Muzikinį teatrą, be ambicijų tarnavo statistu, nepuoselėdamas didelių vilčių apie pasaulinę artisto šlovę. Vaidmenukai, kuriuos parūpindavo jo užtarėjai, buvo šiaip sau: Pažas, Berniukas, Spygliukas... Tačiau Mečislovas vis tiek uoliai vykdė režisierių nurodymus, guosdamasis, esą prastų vaidmenų nebūna, yra tik niekam tikę artistai.

Tą pavasario sekmadienį teatre buvo rodomas spektaklis vaikams „Mergytė ieško pasakos". Režisieriaus valia jis prasidėdavo išradingai. Avanscenoje pasirodęs artistas klausdavo, kas iš mažųjų žiūrovų norėtų šiandien su-

rasti *savo pasaką*? Tada salėje ranką pakeldavo aktorė, apsimetusi pioniere, klyktelėdavo „Aš!“ ir leisdavosi ieškoti, ko nepametusi.

Kad įmitusios pionierės nuotykiai scenoje atrodytų įdomesni, prireikdavo Mečislovo, tačiau tik retkarčiais. Todėl jis laiką leisdavo butaforijos sandėlyje arba tyrinėjo teatro užkaborius.

Baigiantis pirmam veiksmui, teatrą apskriejo gandas, kad šalimais, Miesto sode, apsipylęs benzinu dega žmogus...

Žinia buvo prabloškianti. Mečislovas ir trys jo bičiuliai, metę šalin kortas ir nusispjovę į taisyklę, kad artistas, nesvarbu, kas atsitiktų, privalo likti scenoje, išbėgo pasižiūrėti, ar tas gandas yra tiesa. Nors švietė saulė, lauke buvo vėsoka. Miesto sode stoviniavo keletas žioplių, du milicijos mokyklos kursantai. Ant brezentinių neštuvų gulėjo žmogus. Nuogas vyro kūnas buvo stipriai apdegęs. Nešamas gaisrinės mašinos link, jis pakėlė sulenktą koją, dejavo...

– Pamačiau vaikiną su sklidinu trilitriniu, – susijaudinusi kalbėjo atsitiktinė praeivė. – Štai čia atsistojęs ėmė pilti ant savęs. Pagalvojau, kad šalta. Turbūt pamišėlis.

– Jis brūkštelėjo degtuką, o tada virto ugnies stulpu.

– Išbėgęs iš teatro, užmečiau ant jo savo švarką.

– Netiesa, – paprieštaravo moteris. – Milicijos kursantai užmetė ant jo savo lietpalčius. O jis rėkė jiems rusiškai: *Streliajte v menia! Streliajte!*

– Tie lietpalčiai iškart sudegė. Liko tik raštelis ir „Miltons“ džinsų etiketė su šuoliuojančiu leopardu.

– Aš irgi gesinau, – nenusileido ūsuotas vaikinas, kalbantis su švelniu latvišku akcentu. Tai buvo Kauno muzikinio teatro Pantomimos trupės vadovas.

Pro šalį ėję siauraakiai turistai iš Kazachstano, atvykę į Kauną pasižiūrėti genialiojo M. K. Čiurlionio, apsilankyti A. Žmuidzinavičiaus Velnių muziejuje, sekmadienį pasiklausyti kariljono, stoviniavo nesuprasdami, kas čia dedasi, tik gūžčiojo pečiais.

– Raštelyje buvo parašyta, – pašnibždomis pasakojo atsitiktinė praeivė. – „Nekaltinkite dėl mano mirties nieko. Žinojau, kad anksčiau ar vėliau turėsiu tai padaryti. Nekenčiu socialistinės santvarkos. Čia niekada nebus laisvės. Žodis „laisvė“ uždraustas...“ Ar kažkas panašaus...

– Tada atvažiavo gaisrinė, gerokai vėliau greitoji.

– Manau, vaikinas prasilošė kortomis, o supratęs, kad grąžinti skolos nepajėgs, nusprendė pasitraukti, – pareiškė ką tik atsiradęs dėdulė. – Mačiau, jį lydėjo du ilgaplaukiai draugai, – akivaizdžiai melavo. – Visi trys buvo hipiai. O raštelis, apie kurį skiedžiate, gryna nesąmonė, jokio raštelio nebuvo, – užtikrintai dėstė, įsidėmėdamas kiekvieno čia stovinčiojo veidą.

– Bet juk aš laikiau jį savo rankose! – nenusileido atsitiktinė praeivė. – O jūsų išvis nemačiau. Atėjote vos prieš penkias minutes.

– Draugai, nekelkite sumaišties. Skirstykitės, – pareikalavo vyriškis, vilkintis pilku kostiumu. Panašios spalvos buvo ir jo veidas. – Nieko neatsitiko. Viskas kontroliuojama. Tarnybos išsiaiškins.

Mečislovas sugrįžo į teatrą. Pasibaigus spektakliui, kai ėjo namo, savižudybės vietoje žmonės nesibūriavo. Atrodė, tarsi nieko neįvyko.

Netrukus, po dienos kitos, atmosfera mieste ėmė kaisti. Ypač kai pasklido žinia, kad Romas Kalanta, susideginęs Miesto sode, panašiai kaip čekas Janas Palachas, ligoninėje nuo daugybinių kūno nudegimų mirė.

Šio įvykio sukrėsti žmonės reikalavo iškilmingų laidotuvių. Sklandė gandas, esą Kauno hipiai ketina Laisvės alėją iškloti spygliuotomis vielomis ir eisią per jas basi, kad patirtų nors dalį didvyrio, susideginusio už Lietuvos laisvę, skausmo.

Valdžia, baimindamasi neramumų, laidotuves įslaptino. Tačiau Romo Kalantos susideginimo vietoje netrukus ėmė rinktis ilgaplaukiai, nuolat iškildavo gėlių kalnas, kurį mikliai nušluodavo milicija.

Laidotuvių dieną Laisvės alėją ir gretimas gatves užplūdo įelektrinti kauniečiai, į atlapus demonstratyviai įsisegę juodas gedulo juosteles. Tel-

kėsi hipiai, suvažiavę net iš kitų miestų. Tarpuvartėse stoviniavo saugumiečiai, apsikarstę „bananais" milicininkai, anuomet vadinti farais. Įsmukę į Laisvės alėją, tuos „bananus" slėpė švarkų rankovėse, kad dar labiau neįaudrintų minios. Nestigo ir tarybų valdžios pašauktų draugovininkų, kurie, ant rankų pasirišę raudonus raiščius su užrašu *Družinnik*, kad būtų drąsiau, slampinėjo po tris.

Atmosfera kibirkščiavo nuo įtampos. Į pavakarę turėjo kažkas atsitikti. Mečislovas drauge su hipiuojančia pantomimos trupe ir smalsesniais teatro artistais įsitaisė erdviame Muzikinio teatro repeticijų kambaryje. Plačiai atvėrus Melpomenės šventovės langus, iš antrojo aukšto, tarsi nuo Olimpo, buvo galima saugiai stebėti, kaip Miesto sode telkiasi audra.

Iš pradžių atrodė sąlygiškai ramu. Vakarėjo. Skirtingai nei žvarbų sekmadienį, oras buvo šiltas. Kalantos savižudybės vietą apsupo vietinių farų kuopa. Šalia būriavosi laisvės išsiilgę ilgaplaukiai. Sargybiniams praradus budrumą, kuris nors iš minios staiga prasmukdavo pro jų žiedą ir numesdavo gėlių puokštę, įsmeigdavo žvakelę. Milicininkai šokdavo vytis drąsuolį. Dažniausiai nepagaudavo, mat bėgdami turėdavo ranka prilaikyti kepures, pašaipiai vadintas *tabletėmis*. Šias gaudynes lydėjo balsingų artistų šūksniai ir visuotinis minios švilpimas, moraliai palaikantis sprunkantį ilgaplaukį. Tai dar labiau kaitino aistras.

Su žydrais uniformų švarkais, gaudynėms nepritaikytomis kelnėmis ir nuolat krintančiomis *tabletėmis* tarybiniai farai atrodė apgailėtinai. Kad minia, ištroškusi laisvės, taikos ir meilės, nesišaipytų iš pareigūnų, žemindama tarnybinį jų orumą, valdžia nurodė išsišokėlius išvaikyti nedelsiant.

Kai mažiau vikrių hipių dalis buvo atskelta ir priremta prie apgriuvusios Kauno miesto sienos, farams ant galvų pasipylė akmenys su plytgaliais. Pabrukę uodegas, milicininkai atsitraukė. Bandydami pakartoti puolimą, sulaukė dar didesnės krušos. Tada išsigandusi valdžia iškvietė pastiprinimą.

Panemunėje buvo dislokuotas tarybinės armijos pulkas „Bostonas“, prieš ketvertą metų su panašia *medžiaga* dirbęs Prahoje, ateityje per *internacionalinę misiją* dirbsiantis Afganistane.

Keli šimtai desantininkų, išvirtę iš sunkvežimių, išsirikiavo eilėmis priešais Muzikinį teatrą. Gavo konkrečias užduotis ir ėmėsi darbo. Kaune, skirtingai nei vėliau Tbilisyje, *čeriomuchų* ar lopetėlių „Bostonui“ neprireikė, išsiversta ir be šalmų, dujokaukių, skydų. Silikatines plytas kumščiais ir kaktomis skaldantys desantininkai prieš beginklius Lietuvos hipius stojo su valdžios parūpintais „bananais“. Pagal komandą guldė juos kaip žolę, luošino, skynė dešimtimis. Suklupusius ar parkritusius už plaukų tempė į karinius sunkvežimius, grūdo į kėbulus, kažkur vežė...

Bandančius pasprukti pakampėse gaudė orumą atgavę vietiniai farai, į vaidmenį įsijautę draugovininkai, partijos sukviestas komjaunimo aktyvas. Pastvėrę ilgaplaukį bėglį, užlauždavo rankas ir trise vesdavo prie įstaigos, tada vadintos *chlamstrojumi* (dabar ten Jaunimo kamerinis teatras). Profilaktiškai davę į snukį, paskubomis tarsi aviną nukirpdavo.

„Bostono“ surengtą egzekuciją artistai pro langus stebėjo pritilę. Linksma, kaip prieš keletą valandų, jau nebuvo. Kurtinantį švilpimą, šmaikščias replikas ir hipius palaikančius šūksnius nevalingai tramdė mintis, kad Muzikinis teatras irgi nėra saugi vieta, desantininkai gali pasirodyti ir čia.

Kai išgaudė ir apkirpo paskutinius bėglius, viskas buvo baigta.

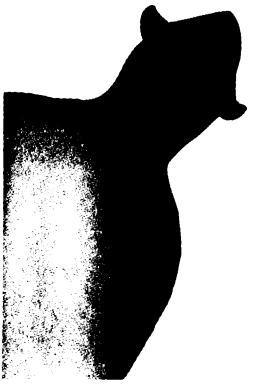

8

Gavusi Ramazano ir Mehmeto palaiminimą, Jadvyga ėmėsi iš pagrindų pertvarkyti garažą. Nuplėšė nebeaktualią iškabą, skelbusią, kad čia kiaurą parą veikia būrimo salonas „Žvelk giliau!“ Atsiradusi tuščia vieta įkvėpė kūrybinių minčių, todėl nutarė sieną nudažyti žaliai – vilties ir legendinio Kauno „Žalgirio“ spalva. Kilo pagunda ir kažką smagaus užrašyti. Teptuku išraitė „Žalgaražas“. Bet susipratusi, kad naujajai šventyklai reklamos nereikia, užrašą užtepliojo.

Iškuopė metų metais garaže kauptus vamzdžius, dangčius, ritualinius puodus, žvakides, varpelius, krištolinius rutulius. Kad sukurtų rytietišką atmosferą, iš rūsio ėmė tempti ilgus metus juodai dienai saugotus Lentvario kilimus. Klodama jais grindis, prisiminė kryžiaus kelius, nueitus, siekiant tas grožybes įsigyti.

Skalbimo mašina ar dulkų siurblys tada buvo prabangos daiktai. Praradę viltį šiame gyvenime įsigyti automobilį, tarybiniai žmonės svajodavo apie šaldytuvą, spalvotą televizorių ar VDR gamybos baldų komplektą. Kilimai tarybų šalyje irgi buvo deficitas. Todėl valdžia, vengdama nereikalingos sumaišties, išmintingai nurodė, kad darbo kolektyvuose būtų sudaromi geidžiančiųjų įsigyti šias prekes sąrašai.

Lentvario kilimo, kaip ir dulkių siurblio, tekdavo laukti ne vieną dešimtmetį. Jaunas žmogus, vos pradėjęs dirbti, iškart stodavo eilėn. Ir štai, žiūrėk, penkiasdešimtmečio proga ar prieš pensiją profsąjunga jam iškilmingai įteikdavo taloną, leidžiantį nusipirkti, tarkim, elektrinį virdulį.

Apsukrus Jadvygos tėtis, kaip ir visi anuomet, kažkur dirbo, tačiau laisvalaikiu, užuot auginęs nutrijas, mieliau stoviniuodavo prie parduotuvių ar prekybos bazių, tykodamas žmonių su talonais. Pasivedęs už kampo ir paslapčia pasiūlęs keliolika rublių, urmu juos imdavo, kad įsigytus deficitus keleriopai brangiau parduotų juodojoje rinkoje. Deja, atėjus naujiesiems laikams, Lentvario kilimų kaip ir lygintuvų ar padangų paklausa smuko. Šie taip ir liko dūlėti rūsyje, laukdami, kol kam nors jų prireiks. Ir štai po trisdešimties metų prireikė.

Grindis, sienas, lubas išmušusi sintetiniais kilimais, Jadvyga pasidžiaugė, kad garažas atrodo prašmatniai. Dabar tai jau ne sumautas būrimo salonas, o tikra šventykla, skirta išimtinai zikro – *khalva* – apeigoms. Abu dervišai jos triūsą irgi įvertino palankiai.

Tiesa, Ramazanas pareiškė tikėjęsis ryškesnių spalvų ir gerokai prasmingesnės ornamentikos. Bet buvo pamalonintas, sužinojęs, kad Jadvyga užleidžia jam savo miegamąjį su dvigule lova, o Mehmetas galės įsikurti erdviame salone, kur jo laukia ne tik patogi sofa, bet ir plazminis televizorius, prabangi audioaparatūra, bevielis interneto ryšys. Pati šeimininkė nutarė persikelti į tarnaitei skirtą kambarėlį greta virtuvės.

Įkurtuvių proga, kai svetimšaliai sutempė negausią savo mantą, Jadvygai kilo mintis nedelsiant surengti jaukų zikrą. Ramazanas abejojo, tačiau Mehmetas pritarė.

Iš pradžių, norėdami deramai apšilti, trise užsirakinę garaže gurkšnojo alų, vėliau likerį. Kai nuotaika tapo ganėtinai pakili, Mehmetas atkimšo brendžio, o Ramazanas, prigulęs garažo centre ant kilimo, ėmė kalbėti apie Esmę.

– Net menkiausia sueitis leidžia atsigręžti į pirmapradžius vardus. Jie yra ieškomosios Esmės, atveriančios vartus į palaimos pasaulį, raktai. Sueities metu būtis, atliekanti tėvo vaidmenį, apvaisina raktus, vadinamus motina. Iš tos jungties gimsta Dvelksmas.

Jadvyga prišliaužė arčiau Ramazano. Padėjusi galvą ant plaukuoto pilvo, girdėjo, kaip melodingai šis gurgia ir kaip liejasi prasmingi žodžiai.

– Sueitis visada yra dvasinės kilmės, – bylojo sufijus, stiklinėmis akimis žvelgdamas į Lentvario kilimą ant lubų. – Čia nuolat jungiasi aktyvios ir pasyvios prasmės, vėliau aprėpiančios tikrovę, kurioje mes ištirpstame. Ištirpti būties pusiausvyroje – tai reiškia nesureikšminti vardų, kurie suteikti ne mūsų valia.

– Daugiau brendžio nėra? – išvarvinęs paskutinius lašus pasiteiravo Mehmetas.

– Nupirkau tris butelius, – kaltai prisipažino Jadvyga.

– Reikėjo paimti penkis arba dešimt, – suirzo Ramazanas, kurį irgi troškino.

– Kiek kartų tai bobai sakiau, kad blogai besielgianti siela suvokia tik daiktų pavidalą. Stokodami dieviškosios šviesos, neperprasime ženklų ir mums siunčiamų simbolių. Jei nori išvalyti sielą ir parengti ją susitikimui su šviesa, privalai kasdien nupirkti mažiausiai po dėžę, kitaip užvaldys aistros, neprotingi troškimai ir nedorybės, kurios tarsi rūdys aptemdo skaistų širdies veidrodį.

– Labai atsiprašau, – pašoko nuo kilimo Jadvyga.

– Degtinės! – įkvėpimo šaltinį nurodė Ramazanas.

– Ugninio vandens! – falcetu patvirtino Mehmetas.

Paskubomis atrakinusi garažo duris, moteriškė pusnuogė leidosi artimiausios parduotuvės link. Bėgo, apsėsta minties, kad beprotiškai geidžia šiandien pat susitikti su šviesa, ištirpti būties pusiausvyroje, surasti Esmę. Norint visa tai patirti, trūko mažmožio – vos keleto butelių.

– Ieškok šviesos! – pavymui šūktelėjo Ramazanas.

– Nepamiršk *zagėro*! – priminė Mehmetas.

Po keliolikos minučių grįžusi su nešuliais, Jadvyga kieme išvydo neįprastą vaizdą. Svetimiems dantis šiepiantis, grėsmingai urzgiantis, lojantis ir visus puolantis jos vilkšunis drebėdamas tupėjo voljero kampe. Ramazanas baksnojo jį pagaliu. Mehmetas siautėjo po sodą, visa gerkle klykdamas *Wujud!.. Wujud!.. Wujud!..*

– Aš tau, *padla,* šlykštus šunie, parodysiu gyvenimo prasmę! – grasino Ramazanas vilkšuniui. – Dabar tu sužinosi, kas čia tikrasis šeimininkas!

– Meiluti... Meiluti... – metusi krepšius, puolė ginti savo augintinio Jadvyga, tačiau buvo nustumta nuo voljero.

– Kovokite Dievo kelyje tik su tais, kurie kovoja su jumis! – nurodė Ramazanas. – Ne jūs nužudysite juos, bet Dievas! – vis taikėsi pagaliu užvožti šuniui. – Paleidęs mirtiną strėlę, šovei ne tu, o Visagalis! Jis tai padarė, norėdamas tave išmėginti! Jis yra viską Girdintis ir Žinantis! Mes tikime Dievą ir džiaugiamės tuo, kas atsiųsta! Mes žinome, kas šiandien čia atnešta!

Paklususi moteriškai intuicijai, Jadvyga pakišo dervišui drungnos degtinės. Nušvitęs šis kaip mat apsiramino. Netrukus prisijungė ir Mehmetas.

Ištuštinę po butelį, dervišai, svaigalų pakirsti, išsitiesė po obelim. Jadvyga suprato, kad šiandien prisiliesti prie Esmės jai nelemta. Tą vakarą liūdna sėdėjo ankštame tarnaitės kambarėlyje, svarstydama, kaip ateityje išvengti panašių nesklandumų. Pasvėrusi visus *už* ir *prieš*, nusprendė, kad norint atlikti kokybišką zikrą, būtų prasminga dozuoti stimuliatorius. Sukaupusi nemenką patirtį, mat praeityje turėjo užstalės ritualus dievinusį sutuoktinį, nutarė degtinę skiesti vandeniu, brendžius ir konjakus – arbata, vyną – sultimis, o alų, jei iškils būtinybė, – kitais gelsvais skysčiais. *Pachmielo* šiukštu nebeleis daryti.

Kad pagirios sufijams nebūtų pernelyg skausmingos, vos prabudusi nubėgs į Žaliakalnio turgų nupirkti gaivaus kopūstų rasalo. Vėliau, įdienojus, įsisodins svetimšalius į savo *golfuką* ir veš pravėdinti. Kartu ir savo gimtąjį miestą parodys. Kaune yra tiek daug visko, ką dervišai privalo pamatyti! Tai ir biblioteka ant Parodos kalno, ir jaukus memorialinis Maironio namas, ir Antano Žmuidzinavičiaus įkurtas Velnių muziejus, ir Šv. Gertrūdos, Šv. Jurgio kankinio, Švč. Trejybės, Šv. Pranciškaus Ksavero bažnyčios, daili, prie žilagalvio Nemuno jaukiai prigludusi Vytauto šventovė, kurioje kanauninku tarnavo šmaikštus rašytojas Juozas

Tumas-Vaižgantas. Pagaliau verta dėmesio ir niūri gotikinė Katedra, kur palaidotas Lietuvos dainius Maironis, ir į kylančią gulbę panaši Rotušė, ir paslaptingi Perkūno namai. O kur dar vaizdingos Kauno apylinkės: Garliava, Zapyškis, Marvelė, Karmėlava...

Jeigu ir tai nepraskaidrins nuotaikos, galima vyrus nuvežti į etnografines Rumšiškes, parodyti Napoleono kalną, amžinai žaliuojantį botanikos sodą, Mickevičiaus slėnį, geležinkelio tunelį, Linksmakalnį, Aleksoto funikulierių, pagaliau – nepranoktą Lietuvos genijų Mikalojų Konstantiną Čiurlionį!

Vasaromis, jei tik nelyja ir nežaibuoja, smagu nuvažiuoti prie Kauno marių, Petrašiūnuose išsimaudyti, verta aplankyti Pažaislio vienuolyną, susitarus su vienuolėmis apeiti tylenių, liežuvius prarijusių kamaldulių trobas. Visai šalia yra ir įstabūs Kauno kurortai – Kačerginė, Kulautuva, Lampėdžiai... O kur dar Freda – lakštingalų karalystė!

Pirmasis ryte prabudo Mehmetas ir instinktyviai ėmė ieškoti butelio, bet Jadvyga jau iš vakaro buvo juos visus saugiai paslėpusi. Nieko nepešęs, pažadino rūbų spintoje atsitiktinai aptiktą Ramazaną. Susiglamžę dervišai atkakliai naršė visus galimus podėlius, tačiau nei tualeto bakelyje, nei po vonia, nei orkaitėje svaigalų nerado. Tai vyrams kėlė nerimą.

– Švarink, brolau, savo dvasią ir nedejuok, norėdamas gauti, – iš paskutiniųjų tvardėsi ir vis guodė vyresnįjį draugą Mehmetas, nors ir jam spengė ausyse, plyšte plyšo, traškėjo galva. – Būk, mano broli, kantrus. Trimitui suskardus, netikėliams išmuš atpildo valanda.

– Labas rytas! – žvaliai pasisveikino Jadvyga, apsireiškusi lyg šventoji Dvasia, rankose laikydama rasotą stiklainį.

Ramazanas čiupo trilitrinį, užsivertė. Ištuštinęs trečdalį, neslėpdamas pasibjaurėjimo, perdavė kopūstų rasalą Mehmetui.

– Ak, klastotojai, – griežda mas dantimis grūmojo Ramazanas, – jie seikėja sau pilnais saikais, bet kitiems seikėdami arba pildami sumažina.

Nejau netikėliai nežino, kad bus prikelti didžiąją dieną ir stos prieš pasaulio Viešpatį?

– Tie, kurie neigia mūsų troškimus, yra dešinieji, ugnis ant jų kris, – neslėpė įniršio ir Mehmetas, kai įsitikino, kad stiklainyje ne alus ir ne vynas. – Per sausrą pagirdantys ištroškusį, tikintys bei raginantys kitus būti kantrius ir mielaširdingus, šie yra kairėje pusėje.

Jadvyga į vyrų kalbas nesigilino, bet sukluso, išgirdusi teiginį apie kairiosios pusės pranašumus.

– Prašyčiau neįžeidinėti! – staiga užsiplieskė kaip degtukas. – Aš jau ketvirtį amžiaus esu dešinioji, visada per rinkimus balsuoju už juos. Kaip ir visas Kaunas. Kairieji ir komunistai čia nekenčiami. Man skaudu, Mehmetai, girdėti tavo žodžius.

– Viešpats tavęs neapleido ir nejaučia tau neapykantos, – susivokė šiek tiek persūdęs Mehmetas.

– Kitame gyvenime viskas bus daug geriau. Būsi patenkinta tuo, ką Viešpats tau duos, – miglotai pažadėjo Ramazanas.

– Kitame gyvenime?! – dar labiau pasišiaušė Jadvyga. – Jei norite žinoti, tai nuo jūsų garbinamų kairiųjų esu žiauriai nukentėjusi, – neketino be atsako palikti šio reikalo. – Komunistų valdžia iš manęs atėmė viską. Paleido elgeta. Aš taip sunkiai dirbau kirpėja. O ką gavau? Ketverius metus lygtinai su turto konfiskacija! Ir už ką? Tik už tai, kad laisvalaikiu savo bute veisiau nutrijas ir siuvau iš jų kailines kepures. Todėl, susimildami, nereikia man piršti kairiųjų pažiūrų. Buvau, esu ir būsiu dešinioji.

Mehmetas ir Ramazanas dar nebuvo matę tokios įniršusios Jadvygos. Nors politinė Kauno topografija abiem atrodė tamsus miškas, iškart susigaudė, kad žodžio *kairė* čia verčiau neminėti.

– Na, gerai, – kiek aprimo moteriškė. – Marš į mašiną. Važiuosime į jachtklubą prasiblaškyti.

Mehmetas ir Ramazanas visą kelią paniurę tylėjo ir demonstratyviai žiovavo, kai įsijautusi Jadvyga pasakojo apie lietuvių poeto Adomo Mickevičiaus vienatvę Kaune, apie geležinkelio Peterburgas–Varšuva tiesimą, apie tilto per Nemuną statybas, apie šiuo metu merdėjančią laivybą Nemuno upėje, nusikalstamą kontrabandą Suvalkijoje, Kauno HE ir marias, po vandeniu amžiams palaidojusias senuosius lietuvių kaimus...

Kai sustojo prie tyvuliuojančių Kauno marių, kamuojamas pagirių Mehmetas pareiškė, atseit jau ruduo, todėl į vandenį jis nieku gyvu nelips. Ramazanas, pamatęs keletą uoste prišvartuotų jachtų, ėmė paniekinamai raukytis, aiškino, kad ant vandens jį visada užsupa. Pasiirstyti išsinuomota valtele svetimšaliai irgi nesutiko. Bet vėl buvo rastas kompromisas.

„Baltų burių" viešbutis atrodė nutriušęs. Statytas sovietmečiu, jis priminė apleistą profesinės mokyklos bendrabutį. Gavę kambarį, kuriame stovėjo kelios sulūžusios lovos ir neveikiantis televizorius, Ramazanas su Mehmetu tikėjosi, kad netrukus čia apsireikš metrdotelis ir atneš kokį tuziną rasotų alaus butelių...

Viešbučio durys iš tikrųjų trenksmingai atsilapojo. Tarpduryje išdygo vyras su violetiniais marškinėliais, bet padėklo rankose jis neturėjo, į viešbučio klientus nekreipė jokio dėmesio, kalbėjosi tik su mergaite, kurią atsivedė.

Šiurkščiai pastūmęs iš kelio Jadvygą, niuktelėjęs ir šiaip vos gyvam Mehmetui, naršė po viešbučio kambarį, kažko ieškodamas ir grasindamas, kad visus čia esančius sukiš už grotų.

– Tai nesusipratimas, – bandė aiškinti Jadvyga. – Mes nepakęsime provokacijos, – piktinosi. – Malonėkite išeiti ir išsiveskite savo vaiką. Jūs pažeidžiate mūsų privatumą, netrukus čia vyks zikras.

– Kas?! – išgirdęs nesuprantamą žodį sukluso violetinis. – Tuos ikrus sukišiu tau į šikną! Visus pasodinsiu! Iššaudysiu, jei trukdysite ieškoti įkalčių.

Mehmetas apsisprendė šokti pro langą. Ramazanas, pasislėpęs po lova, meldėsi.

– Pedofilai! – pasmerkė violetinis. – Jie veikia grupėmis, dangsto vienas kitą, bet išlįs yla iš maišo! Pasakyk, kad tai vyko čia, – pasilenkė prie mergaitės, kuri lyg užhipnotizuota ėmė dėstyti:

– Taip... Čia... Tas dėdė... Nusivedė mane į vonią... Iš jo tekėjo kremas...

– Aš nieko nedariau, – perbalęs teisinosi Mehmetas. – Esu čia pirmą ir paskutinį kartą.

– Kviečiu policiją, – pagrasino atskubėjusi viešbučio administratorė.

– Aš dar grįšiu, – pažadėjo violetinis. – Padarysiu Lietuvoje tvarką. Iškrypėliams galas! – trenkęs durimis išbėgo, tempdamas paskui save mergaitę.

– Viešpatie, kas čia buvo?– įsibrovėliui dingus persižegnojo Jadvyga.

– Maniau, užmuš, – atgaudamas drąsos likučius prisipažino Mehmetas.

– Jei vengiate neteisingai pasielgti su skaisčiomis mergelėmis, – lįsdamas iš po lovos kaip visada išmintingai aiškino Ramazanas, – imkite tiek bobų, kiek tik norite, dvi, tris ar net keturias. Bet apsiribojus viena, lengviausia neišklysti iš doros kelio.

Pasilikti „Baltose burėse" trijulė prisibijojo. Nuotaika buvo nepataisomai sugadinta.

– Šiame mieste apstu pamišėlių, – stebėjosi Ramazanas. – Jų galvos tuščios, širdys kietos, o dvasia pikta.

– Kauniečiai – netikėliai. Jie neturi sielos, – pritarė sufijui Mehmetas. – Tai ne žmonės, o vilkai, įgavę žmogaus pavidalą.

Jadvygai, kuri dabar vežė dervišus į Lampėdžius, buvo skaudu klausytis, kaip dergiami gimtojo miesto gyventojai, tačiau ji, sukandusi dantis, tylėjo.

– Kaunas ir jo priemiesčiai netrukus paskęs baisioje nuodėmėje, – žvalgydamasis pro langą dalijosi pranašystėmis Ramazanas. – Marios kraujo užlies kauniečių protus ir amžiams palaidos tiesą.

– Nuo piktavalio kulkos kris ne vienas ir ne du. Tariami miesto didvyriai pasprings savo vėmalais, o nekaltieji prigers purve. Teisingumas bus nužudytas, o jo ieškančiuosius apšauks bepročiais.

– Kai danguje žvaigždės apsiblaus, – piktai tantrino Ramazanas, – kalnai pajudės, laukiniai žvėrys bus suburti draugėn, jūros išsilies iš krantų, siela bus sujungta su kūnu, gyva palaidota boba turės pasakyti, už ką visi nužudyti, ir pasaulis sužinos, ką pikta ji padarė.

– Tu, asile, ar nematai, kad mano pirmumas! – pradariusi langą piktai riktelėjo Jadvyga. – Jei nemoki vairuoti, bezdėk namuose! – apšaukė senuką su skrybėle, važiuojantį, jos manymu, pernelyg lėtai. – Debilas, – per atstumą nustatė diagnozę.

Sustojo prie šviesoforo. Nepatingėjo išlipti ir spyrė į senuko kledaro sparną. Grįžo pralinksmėjusi.

– Kaimietis, – paaiškino. – Privažiuoja čia visokių...

Kai pasiekė Lampėdžius, pramankštinti kaulų nei Ramazanas, nei Mehmetas nepanoro.

– Bet juk Lampėdžiuose toks puikus pušynas, – įkalbinėjo Jadvyga. – Čia galima kvėpuoti pilna krūtine. Arba nuvažiuokime į Panemunę, ten irgi grynas oras, – viliojo užsispyrėlius. – O gal patyrinėkime įstabią Karmelitų salą?

Šie griežtai atsisakė. Nusiminusi Jadvyga pasuko namų link.

– Žinokitės, – trenkė durelėmis, pastačiusi *golfuką* prie garažo. Palypėjusi laiptais, demonstratyviai užsirakino tarnaitės kambarėlyje.

9

Karmelitų sala pačiame Kauno centre buvo apipinta legendomis ir neįtikėtinais pasakojimais. Vešliai apaugusi menkaverčiais krūmais ir pasibaisėtinais kemsynais, ši Nemuno sala, virtusi šiukšlynu, kaip magnetas traukė paauglius, audrindama lakią jų vaizduotę.

Kalbėta, kad pavasariais, o ypač vasaromis, ten vyksta orgijos, ne mažiau siautulingos negu pagonių laikais. Todėl, vos nutirpdavo sniegas, nebrandi jaunuomenė traukdavo į salą slapta pasižiūrėti, kaip pakrūmėse svaiginasi ir ištvirkauja asocialūs asmenys.

Vieną pavasario dieną, atrodo, balandžio pradžioje, Mečislovas irgi neatsispyrė pagundai patyrinėti, kas ten dedasi. Su bendraklasiais pabėgęs iš pamokų, saloje atsidūrė prieš vidurdienį. Slankiodami pakrūmėmis, ištvirkėlių neužtiko, viltis, kad prisižiūrės kraują kaitinančių vaizdų, ėmė blėsti. Bet prieplaukos pusėje staiga pasirodė svirduliuojanti kompanija – du pagiringi vyrai ir gerokai susiglamžiusi moteris. Stabtelėję prie artimiausio krūmo, ėmė paskubomis svaigintis atsineštais gėrimais.

Mečislovas su *chebra* nusprendė kantriai tūnoti ir laukti, kol prasidės vadinamoji orgija. Bet asocialai niekur neskubėjo, ramiai tuštino vieną *rašalo* butelį po kito. Laukimo nuvargintas, Mečislovas pajuto, kaip kažkas sugriebė jį už pakarpos. Atsisukęs išvydo rūstų dėdulę, vilkintį jūreivio palaidine. Persigandę klasiokai spruko kas kur, o suimtąjį senis nutempė į prieplauką senvagėje. Apklausiamas šis iškart prisipažino, kur mokosi, kelintoje klasėje

ir kokiu tikslu atvyko į salą. Ūmusis prieplaukos viršininkas tą dieną, matyt, neturėjo svarbesnių reikalų, tad pats atvesdino Mečislovą į mokyklą.

Išsisukinėti buvo beprasmiška.

– Tarybų šalis tau suteikė progą nemokamai mokytis! – gėdino jį mokyklos direktorius, senas kaunietis. – O tu bėgi iš pamokų, kad pasižiūrėtum, kaip saloje ištvirkauja padugnės!

– Na ir ką gi ten pamatei? – ironiškai paklausė direktoriaus pavaduotoja. – Papasakok. Visiems mums įdomu sužinoti.

Kaltai nuleidęs galvą, Mečislovas tylėjo.

Sužinoti, kas lankėsi saloje drauge su juo, mokyklos vadovams buvo vieni niekai – atsivertę klasės dienyną pagal raidę *n* nesunkiai susekė, kam dar tądien rūpėjo *seksas mieste*.

Po savaitės Aktų salėje buvo sušauktas privalomas visuotinis komjaunimo susirinkimas. Nusikaltėlius išrikiavo avanscenoje, kad šie patirtų visą bendramokslių ir mokytojų panieką.

– Užuot sėdėję visuomenės mokslo ir TSRS istorijos pamokose, šie gražuoliai išrūko į Nemuno salą, – piktinosi aukštas svečias, miesto komjaunimo komiteto instruktorius. – Kai jų bendraamžiai būriais veržiasi tiesti Baikalo–Amūro magistralės, šie atsilikėliai gėdingai tupi pakrūmėse!

– Jiems ne vieta mūsų komjaunimo organizacijoje! – partorgės parašytą tekstą iš lapo perskaitė mokyklos komjaunimo komiteto sekretorė. – Šiandien jie praleidinėja pamokas, o rytoj išduos visą komunistų ir nepartinių bloką.

Susirinkimas vienbalsiai pripažino Mečislovą kaltu dėl amoralaus elgesio ir išmetė iš komjaunimo. Perspektyvos įstoti į aukštąją mokyklą tapo daugiau negu miglotos...

...Pavargęs bastytis po miestą ir persekiojamas nemalonios minties, kad gyvenimas galėjo susiklostyti visai kitaip, Mečislovas kulniavo į Jadvygos namus.

Kas būtų atsitikę, jei tądien, užuot su klasiokais atsidūręs Karmelitų saloje, būtų susirgęs kiaulyte arba tymais, gulėjęs lovoje su Didro „Vienuole“ ar Voltero „Kandidu“ ir nenuėjęs į mokyklą?.. Kas būtų, jei Kaunas neturėtų zoologijos sodo, Mikalojaus Konstantino Čiurlionio, Tado Ivanausko, Žmuidzinavičiaus Velnių muziejaus?.. „Žalgirio“?.. „Granito“?.. Kas būtų, jei 1972-ųjų pavasarį Miesto sode nebūtų susideginęs Romas Kalanta?.. Kas būtų, jei VI forte nebūtų stovėjęs rusų tankas?.. Kas būtų, jei Karo muziejaus nesaugotų bronziniai liūtai?.. Kas būtų, jei nebūtų Laisvės alėjos?.. Santakos?.. Pilies?.. Soboro?.. Kas būtų, jei Kaunas nebūtų tapęs Laikinąja sostine?.. Kas būtų, jei Mečislovas būtų gimęs ir augęs kokiame nors kitame mieste?.. Kas būtų, jei išvis nebūtų gimęs?.. Kas būtų, jei nieko pasaulyje nebūtų?..

Apsėstas kankinančių klausimų, Mečislovas šiaip taip pasiekė tikslą. Jadvygos namuose buvo tamsu, nors į akį durk.

Staiga laiptinėje išgirdo keistą kriokimą. Stabtelėjęs įsiklausė. Netoliese kažkas knarkė, bet buvo akivaizdu, kad ne Jadzė.

Patyliukais įsėlino į kambarį, vadintą *salionu*. Nieko neaptikęs, apsidairė po visus užkaborius. Dar labiau įsiklausęs suprato, kad kriokimas greičiausiai sklinda iš garažo.

Nusileidęs apačion, stabtelėjo tarpduryje. Apsipratęs su tamsa, pamatė, kad garažo centre drybso paslaptingas mėsos kalnas. Iš jo sklido ne tik bauginantys garsai, bet ir specifinė smarvė, vadinamasis *peregaras*. Mečislovas uždegė šviesą.

Mėsos kalnas liovėsi knarkęs. Nubudęs pilvūzas gana vikriai stryktelėjo ir įsmeigė į atvykėlį tamsias siauras akis... Kaip kadaise, senais laikais...

Instinktyviai prisiminęs jaunystės dziudo įgūdžius, Mečislovas stvėrė storulį už krūtų. Parvertęs ant grindų, ėmė smaugti.

Tas rangėsi kaip šliužas, bandydamas ištrūkti iš geležinių gniaužtų. Spardėsi, taikėsi įkąsti. Tačiau Mečislovas, jaunystėje lankęs „Dinamo“ sporto klubą ir tobulai įvaldęs smaugimo veiksmą, aukos nepaleido, su dar didesniu įniršiu veržė riebų kaklą.

Bet nežinia iš kur atsirado kita žmogysta, gerokai menkesnė.

Palikęs jau nugalėtą pilvūzą, kuriam iš pražiotos burnos išvirto violetinis liežuvis, Mečislovas narsiai puolė džiūsną. Jautėsi lyg geriausiais savo sportinės karjeros laikais. Kaip ir dera Kauno dziudo čempionui, pačiupęs permetė per juosmenį ir ėmėsi skausmingo veiksmo – laužė ranką, įspraustą tarp kojų.

– *Ipont!* – pats save paskyręs teisėju sušuko Mečislovas, kai trekštelėjo priešininko kaulas. – *Ipont!* – pergalingai iškėlęs rankas, ratais lakstė po garažą. – *Ipont! Ipont!* – visa gerkle šaukė nugalėtojas, nebijodamas pažadinti aplinkinių namų. – *Ipont!!!*

10

„Dinamo“ sporto salė buvo įsikūrusi Griunvaldo gatvėje. Rūsyje veikė šaudykla, priklausanti DOSAAF kontorai, viršuje – krepšinio, tinklinio, dziudo ir sambo sekcijos. Po sekso skandalo išmestas iš komjaunimo, Mečislovas, išbandęs plaukimą, fechtavimą ir buriavimą, iš nevilties nutarė tapti dziudistu. Atėjo į „Dinamo“ draugiją, tikėdamasis, kad bus priimtas išskėstomis rankomis. Tačiau pakliūti į dziudo buvo ne taip paprasta.

Iš pradžių visus norinčius išrikiavo sambo imtynių salėje. Ne mažiau kaip septyniasdešimt paauglių, apšaukti *chliupikais*, kantriai laukė dėdės Vasios nuosprendžio.

Dėdė Vasia...

Tada jam buvo apie penkiasdešimt, „Dinamo“ koridoriais jis tipendavo kaip balerina – plačiai išvertęs pėdas, apmautas minkštos odos sambo bateliais. Sklido kalbos, kad šis pusplikis, pusantro metro nesiekiantis senukas kadaise buvo diversantas, atlikdavęs itin slaptas ir pavojingas operacijas. Prieš porą dešimtmečių įvykdęs keletą specialių užduočių Vakaruose, vėliau ne itin persistengdamas tarnavo kovinės savigynos instruktoriumi „Bostono“ desantininkų dalinyje, taip ir nepakilęs aukščiau majoro. Kartą su dalinio vadu lošė *akį*. Abu buvo karštakošiai, azartiški. Desantininkų vadas tada prasilošė iki apatinių kelnių ir nebeturėjo kuo dengti, todėl – *zampolito* ir štabo viršininko akivaizdoje – pasiūlė dėdei Vasiai savo žmoną vienam kartui. Taip ir neatsilošęs vadas vėliau ėmė griežti dantį ant majoro,

ne savo noru įstačiusio jam ragus, todėl pasistengė dėdę Vasią degraduoti iki eilinio, o pasitaikius progai, apskritai išgrūdo lauk iš armijos. Atsisveikinęs su desantininkais, dėdė Vasia stūmė dienas „Dinamo" salėje, kur padūkusį Kauno jaunimą mokė sportinio sambo.

Jo autoritetas Kauno „Dinamo" draugijoje buvo neabejotinas. Išugdęs keletą Lietuvos TSR čempionų, tuziną tarptautinės klasės meistrų, visada pirmasis rinkdavosi *medžiagą* į savo grupę. Tačiau kietakakčiai kauniečiai mieliau eidavo į dziudo negu į dėdės Vasios sambo, nors čia laukė puiki sportinė perspektyva. Taip jie elgėsi dėl keleto priežasčių.

Pirma, dėdė Vasia buvo atklydęs iš Sverdlovsko, lietuviškai ne tik nekalbėjo, bet ir apsimesdavo nesuprantantis *labusų*. Antra, gerokai svarbesnė priežastis buvo ta, kad japoniškas kimono Kauno paaugliams atrodė nepalyginamai egzotiškesnis apdaras negu sambisto *borcovkė*. Trečia, sambo treniruočių salėje, nors kilimas buvo minkštesnis, visada tvyrodavo dermantino smarvė, aromato požiūriu tatamis buvo gerokai patrauklesnis.

Tad po kelių lankstumo testų dėdei Vasiai išbrokavus Mečislovą, šis pasijuto devintame danguje, sužinojęs, kad pakliuvo į dziudo grupę, vadovaujamą dideliais sporto laimėjimais negarsėjančio trenerio Algio Kiseliovo.

Dziudo treneris buvo vietinis, kilęs iš nesaugios, ypač vakarais, Vilijampolės, gyveno greta „Inkaro" fabriko. Garbanotas, tamsaus gymio, patrauklus, atrodė gerokai jaunesnis negu buvo. Išskirtinis Kiseliovo bruožas – skaisčiai geltoni pėdų kulnai, bylojantys, anot mitybos specialistų, kad treneris valgo nesaikingai daug morkų.

Dėdės Vasios išbrokuotą grupę nusivedęs į dziudo salę, Algis Kiseliovas ėmėsi instruktažo. Į kitą treniruotę, nekeldamas balso, įsakė ateiti su nebenešiojamais, draskyti skirtais švarkais (be sagų), prieš treniruotę ir po jos stropiai nusiprausti duše, tvarkingai apsikarpyti rankų ir kojų nagus, keliems ilgaplaukiams – trumpai nusikirpti.

Kad nekiltų nereikalingų klausimų, treneris pastvėrė Mečislovą ir, įstatęs geltoną kulną jam į krūtinę, smagiai permetė per save. Patieseęs ant menčių ir prispaudęs, ėmė rauti plaukus. Naujokui klykiant iš skausmo, davė pirmąją dziudo pamoką:

– Svarbiausia – nugalėti priešininką. Viskas kovoje leistina, jei nemato teisėjas. Todėl nenešiokite ilgų plaukų, nes jie gali tapti pralaimėjimo priežastimi.

Įsiminęs šiuos žodžius, Mečislovas į kitą treniruotę atėjo nusiskutęs plikai.

Kai būsimieji dziudistai išsirikiavo ant tatamio, jie visai neprimine sportininkų. Basi, sustirę, pamėlynavę nuo šalčio, vieni vilkėjo išaugtais mokykliniais švarkais, kiti – skylėtais treningais, treti buvo išvis be viršutinių kelnių.

Iš pradžių treneris atidžiai patikrino kiekvieno rankų ir kojų nagus. Tuos, kurie nebuvo jų susitvarkę kaip liepta, išvijo ir liepė daugiau nebesirodyti. Toks pats likimas ištiko ir tuos, kurie pamiršo išsivalyti ausis. Apėjusiems nieżais, turintiems utėlių (šie buvo iš Aukštųjų Šančių) kelias į didįjį sportą irgi užsidarė.

Po apžiūros dziudo grupėje liko ne daugiau kaip dvidešimt paauglių. Prasidėjo treniruotė.

Mečislovui kliuvo fiziškai neįgalus porininkas iš Raudondvario. Kibaus vaikinuko kairė plaštaka buvo panaši į vėžio žnyplę – turėjo tik išsigimusį nykštį ir mažąjį pirštą. Kitu atveju jis nebūtų priimtas ne tik į sambo, bet ir į dziudo, tačiau treneris simpatizavo invalido seseriai, kuri nepraleisdavo nė vienos brolio treniruotės. Atsisėdusi ant suoliuko, ji dažniau žiūrėdavo ne į brolį, bet į atletiško sudėjimo Algį Kiseliovą, už kurio netrukus laimingai ištekėjo.

Nors dziudo salėje Mečislovas prakaitavo itin uoliai, tačiau trokštamo kimono vis dar neturėjo. Tai buvo toks pat didelis deficitas, kaip ir šprotai ar servelatas, be to, kainavo siaubingai brangiai – 20 rublių.

Teisę nusipirkti kimono gaudavo tik Kauno ar Lietuvos rinktinės nariai, įrodę sportinį savo talentą, tad Mečislovas ištisus metus buvo priverstas

kentėti ir jaustis šiek tiek nevisavertis dziudistas. Kaskart, kai treneriui užsimindavo apie išsvajotą kimono, šis kažką miglotai burbtelėdavo, kol kartą atnešė nagingos siuvėjos pasiūtą drabužį, labai panašų į sambisto striukę. Mečislovas tokia dovana neapsidžiaugė. Kaip moralinę kompensaciją Kiseliovas po mėnesio parūpino jam diržą. Dabar į puspaltį panašią striukę susijuosdavo ne skalbinių virve, o tikru imtynininko diržu, kurio mėlyna spalva neišdavė nei sportinės kvalifikacijos, nei pelnytų laimėjimų.

Po metų atėjo laikas skinti laurus. Kauno čempionatas, iš rūsių ir pakampių sukvietęs miesto imtynininkus, vyko „Dinamo" dziudo salėje. Deja, niekas iš grupės neturėjo kimono. Treneris, nusivilkęs savąjį, liepė, kad kiekvienas, prieš stodamas į kovą, juo apsivilktų. Be to, matyt, norėdamas paskatinti auklėtinius ir širdies gilumoje nesitikėdamas didelių pergalių, neapgalvotai prasitarė, kad čempionui jį padovanos.

Taip jau atsitiko, kad Mečislovas, atlikęs *vazari* įvertintą veiksmą, pirmąją kovą netikėtai laimėjo. Antroji neįvyko, nes jo priešininkas suviduriavo ir ilgai užtruko tualete. Per trečiąją materializavosi *koka* stebuklas, ir Mečislovas tapo Kauno čempionu.

Kiseliovui nebebuvo kur trauktis. Surinkęs savo treniruojamą grupę, per varžybas, deja, nepasižymėjusią dideliais laimėjimais, nenoriai atidavė kimono Mečislovui, su širdgėla visiems girdint prisipažinęs, kad kito neturi, todėl į treniruotes dabar vaikščios su išaugtu švarku ir skylėtomis pižamos kelnėmis.

Mečislovas tapo tikru dziudistu. Vienintelis grupėje vilkėjo kimono, netrukus gavo ir naują porininką – devyniolikmetį Aleksandrą, neseniai baigusį vidurinę mokyklą.

Plačiaveidis, šaltomis varliagyvio akimis Aleksandras Suvorovas, kurį visi vadino Džiovaniu, nebuvo nei fiziškai stiprus, nei lankstus, be to, lėtokos reakcijos. Išdidžiai gyrėsi, kad niekur nedirba, nesimoko, o paklaustas, ko-

dėl, gudriai šypsodamasis atsakydavo, kad šiuo metu įnirtingai sportuoja.

Mečislovui toks atsakymas tiko. Džiovanis klubo rūbinėje mielai žaisdavo kortomis *durnių*, po treniruotės nevengdavo alaus, namuose – neįtikėtina! – turėjo beveik visas *Led Zeppelin* plokšteles, tarp jų unikalias *Led Zeppelin I*, *Presence*, net naujausią albumą *In Trough the out Door.*

Po treniruočių Mečislovas traukdavo namo, lydimas tariamo draugo. Kaskart eidami Laisvės alėja, vis ilgiau šen bei ten užtrukdavo, turėjo apie ką pasikalbėti, ypač užsukę į Karininkų namus Adomo Mickevičiaus gatvėje. Ten Džiovanis, anot jo paties, buvo savas ir su visais pažįstamas.

Tabako dūmuose skendinčiame Karininkų namų pusrūsyje virė Mečislovui iki tol neregėtas gyvenimas, nieko bendra neturintis su hipiais, su *Led Zeppelin* ar maištinga *Rolling Stones* dvasia.

Tvyrant slogiai prietemai, plyšaujant radijo stočiai *Majak* iš Maskvos, čia trynėsi nežinia ką gyvenime veikiantys tipai. Prie šachmatų lentų, domino ir biliardo stalų, dusliai kaukšint kamuoliams, spietėsi itin niūrių žmogystų būriai. Vieni su rūkstančiais papirosais dantyse atrodė dar visai jauni, bet jau įtartinai beveidžiai, vilkintys neišvaizdžiais pilkais kostiumais, kiti solidesnio amžiaus, kai kurie berankiai ar su ramentais, treti – su antpečiais, apsijuosę portupėjomis.

Nesidairydami į pašalius ir nekrūpčiodami dėl galimos administracinės ar baudžiamosios atsakomybės, Karininkų namuose visi atvirai lošė iš pinigų – pradiniai statymai buvo po dvidešimt penkis, net po penkiasdešimt (!) rublių.

Ne mažiau paslaptingos vyrų grupelės glaudėsi pusrūsio pasieniuose, arčiau dvokiančių Karininkų namų tualetų. Ten, vis paminint *zavskladą* ir *zampotylą*, būdavo dėl kažko pašnibždomis tariamasi.

Mečislovui Karininkų namai atrodė svetimi, atgrasūs. Tačiau kodėl Džiovanis jį nuolatos čia atsiveda, diskretiškai neklausdavo, to nesiteiraudavo net savęs paties.

Pasklidus gandui, kad į Kauną atvažiuoja itin *kieta* Leningrado „Dinamo“ dziudistų rinktinė, visi, net veteranai, ėmė nekantriai jos laukti. Mečislovas vilčių dalyvauti vyrų varžybose nepuoselėjo, tačiau jam, vieninteliam iš jaunimo turinčiam kimono, kliuvo garbė tapti vieno iš svečių *balvonu*.

Leningradietis, pabrėžtinai šaltai prisistatęs Vladimiru, prieš varžybas ketino apšilti, todėl jam buvo parinktas panašaus svorio, nors gerokai jaunesnis Mečislovas.

Niekada nesišypsantis Vladimiras, neseniai baigęs teisės studijas Leningrado universitete, buvo nedidelio ūgio, plačių skruostikaulių, turėjo žvitrias *pacuko* akis ir priklausė tai su niekuo nesupainiojamai veislei, kaip ir *špana*, anuomet siautėjusi Vilniaus *krasnūchoje*. Per juosmenį ar pečius permetęs nesipriešinantį Mečislovą, kaskart su tokia baisia neapykanta trenkdavo šį ant tatamio, kad negelbėjo nei *strachovkė*, nei kitos dziudo savisaugos priemonės.

Po pusvalandžio Mečislovui jau maudė visus šonus, o nubrozdintas viršugalvis, kelis kartus Vladimiro sąmoningai įsodintas į tatamį, kraujavo ir plyšte plyšo iš skausmo.

Leningradiečiui *balvono* kančios buvo nė motais. Negraužiamas sąžinės, kad elgiasi sadistiškai, Vladimiras, parvertęs sunkiai ant kojų besilaikantį Mečislovą, liežuviu paseilindavo smilių ir vėl kibdavo į atlapus.

Pasibaigus siaubingam apšilimui, *balvonas* nusvirduliavo tiesiai į rūbinę. Buvo taip atitrankytas, kad nesidomėjo nei varžybomis, nei būsima jo kankintojo kova. Sėdėjo ant suoliuko ir aimanavo.

Tikėtina, kad prarado sąmonę, nes kai atsipeikėjo, varžybos buvo jau seniai pasibaigusios. Šalia stovėjo Džiovanis. Neslėpdamas piktdžiugos, pranešė, kad leningradiečiai laimėjo ir dabar eis švęsti į „Rambyną“. Mečislovas irgi kviečiamas.

Legendinis, erdvus, bet nesugebantis sutalpinti visų norinčiųjų, amžinai sausakimšas „Rambyno“ alaus baras, įsikūręs Liepos 21-osios gatvėje, visai

šalia Laisvės alėjos, garsėjo ne tik „Ragučio“ daryklos „Žiguliniu“, bet ir kriminaline atmosfera. Beveik kiekvieną vakarą čia kas nors įvykdavo, mat šioje aludėje laisvalaikį mielai leisdavo ne tik Centro ir Senamiesčio mušeikos, bet ir karjerą baigę Kauno boksininkai, rankininkai, kiti kietakakčiai.

Kauno ir Leningrado dziudistams sustūmus stalus ir susėdus ant medinių suolų, Mečislovas suskaičiavo daugiau kaip dvidešimt žmonių su abiejų pusių treneriais ir visų svorio kategorijų atstovais.

Nežinia, ko tikėjosi dviejų *brolišky* „Dinamo“ klubų funkcionieriai, tačiau tarp sportininkų kalba nesimezgė. Kauno ir Leningrado dziudistai, sugniaužę kumščius, kantriai sėdėjo vieni priešais kitus ir tylėjo, vengdami žiūrėti į akis. Niekuo iš kitų neišsiskiriantis Vladimiras irgi buvo nekalbus. Abejingai siurbčiojo alų.

Įveikęs trečią ar ketvirtą „Žigulinio“ bokalą, taip ir neradęs bendros kalbos su nugalėtu ant tatamio varžovu, Leningrado rinktinės sunkiasvoris užsinorėjo nusišlapinti. Po minutės kitos grįžęs iš tualeto, vėl klestelėjo į savo vietą.

– Rusas? – pasidomėjo paskui sunkiasvorį atsekęs „Rambyno“ senbuvis.

– *Što on skazal?*

Nieko neatsakęs tas, praeityje buvęs vienvietės baidarės irkluotojas, vožė dziudistui į pasmakrę. Nesivaržydamas įsūdė dar vieną *poką*.

Prie jo netrukus prisijungė buvę ietininkai, disko ir kūjo metikai, sunkumų kilnotojai, gimnastai. Senu „Rambyno“ papročiu, negailint *pakrauti malkų*, į darbą buvo paleisti ne tik kumščiai – skraidė krėslai ir suolai, dužo stiklai, alaus bokalai, lūžo stalai.

Kauno dziudistai, kiek padelsę, irgi įsitraukė į kovą. „Rambyne“ jie buvo tarp savų, todėl abejonių, kurią pusę palaikyti, nekilo niekam, net dziudo treneriui Algiui Kiseliovui, kuris, kojomis suspaudęs lengvasvorio leningradiečio galvą, atsivedėdamas tvatino jį kumščiais.

Mečislovas, nors „Rambyne“ tą vakarą buvo jauniausias, be to, dar nepilnametis, nutarė pasirodyti ne prasčiau už savo trenerį. Vos pamatė Vladimi-

ro saujoj sugniaužtą aliuminio šaukštą, nespėjusiam pakelti rankos svečiui įmontavo alaus bokalą į tarpuragį. Iš praskelto antakio pliūptelėjus kraujui, pačiupęs už plaukų, kaip mokė treneris, žiauraus savo skriaudiko galvą sraigtu įrausė į lėkštę su žirniais.

Milicija, kaip visada tokiais atvejais, atvažiavo per vėlai.

Geltonam *voronokui* sustojus prie alaus baro, finalinis veiksmas jau buvo persikėlęs į Liepos 21-osios gatvę. Ten visa Leningrado rinktinė gulėjo, patiesta ant šaligatvio. Tą padarę Kauno dziudistai drauge su „Rambyno" senbuviais ištirpo tamsiuose aplinkinių gatvių kiemuose.

– Tau šakės! – po kelių dienų per treniruotę Mečislovui į ausį šnibžtelėjo Džiovanis. – Vladimiras Vladimirovičius to neatleis. Ar žinai, kur jis dirba?..

11

Pažadinta siaubingo klyksmo, tarnaitės kambarėlyje nubudo Jadvyga. Sunerimusi nuskubėjo į garažo šventyklą patikrinti, kas gi ten be jos žinios vyksta.

Vaizdas, kurį pamatė, buvo šiurpus. Ramazanas pamėlusiu veidu tysojo ant žemės. Nabagas vos kvėpavo, kakle raudonavo pasibaisėtino smaugimo žymės. Suluošintas Mehmetas glaudėsi arčiau garažo vartų. Mečislovas, nepadoriai plačiai išsižergęs, šlapinosi ant Lentvario audėjų puošmenos – stropiai išdulkinto ir su nesavanaudiška meile patiesto kilimo. Žado netekusiai Jadvygai nebuvo kada priekaištauti nepakaltinamam Mečislovui.

Užčiuopusi Ramazano pulsą, kuris jai pasirodė stulbinamai ramus ir lygus, ėmėsi Mehmeto. Dar taip neseniai drąsiai reikalavęs ugninio vandens ir kitų spiritualistinių gėrimų, dabar jis atrodė apgailėtinai. Matyt, patyręs ne tik fizinį smurtą, bet ir emocinį šoką, vartė akių obuolius, kartodamas beprasmes frazes: *Prahos kapinės, aukščiau tik dangus, tursas nemirtingasis, kalnų karbonarai...*

Jadvyga kelis kartus šaltakraujiškai sušėrė jam per skruostą. Atgavęs žadą, dervišas puolė į juodą isteriją. Jadvyga nubėgo apsirengti, susišukuoti, pasidažyti ir pasiėmė viską, ko reikia.

Į Raudonojo Kryžiaus ligoninės traumatologinį skyrių Mehmetas buvo pristatytas, praėjus penkioms valandoms po įvykio.

Ligoninės koridoriuje, sėdėdami invalidų vežimėliuose ar suguldyti ant neštuvų, gydytojo pagalbos lūkuriavo kelios dešimtys žmonių. Jadvyga suskubo ieškoti *blato*.

Kantriai pavarsčiusi duris, procedūrinėje išvydo menkai pažįstamą sanitarę iš Panemunės. Prisiminė kadaise garaže klaidingai išbūrusi, kad ji taps mados namų Milane paveldėtoja... Bet, atrodo, ši vis dar puoselėjo tą viltį, nes sužinojusi apie neatidėliotiną Mehmeto rankos *reikalą*, iškart suvedė su budinčiu gydytoju, pažadėjusiu išimties tvarka, už ketvertą *maironių* po valandos kitos priimti Jadvygos *protežė*.

Buvo jau gerokai po vidurnakčio. Greitoji vis vežė naujus ligonius. Kai kurie, velkami už pakarpos, buvo su antrankiais.

Dauguma į Raudonąjį Kryžių atvykdavo dėl galvos traumų. Vieniems buvo praskeltos kaktos, kitiems nuplėštos ausys. Vaikinui iš Šančių, laukiančiam pagalbos nuo pavakario, viršugalvyje it perkūnsargis styrojo peilis. Šis linksmų plaučių kaunietis aplinkiniams smagiai pasakojo tris paras lėbavęs prie Nemuno, vėliau audringai išsiskyręs su žmona, tada kažkam neatsargiai pasipiršęs...

Sanitarai ant neštuvų atgabeno Kauno dramos teatro režisierių, paguldytą ant pilvo. Netrukus jau visa ligoninė žinojo, kad šiam, po premjeros prisnūdusiam užstalėje, artistai – linksmumo dėlei – įgrūdo į užpakalį du kankorėžius...

Ketvirtą nakties atkeliavo ir keletas nesaugios erotikos aukų.

Mehmeto eilė atėjo šeštą ryto. Nusivaręs nuo kojų budintis traumatologas sėdėjo pažaliavusiu veidu. Formaliai paklausinėjo, kokiomis aplinkybėmis pacientui lūžo ranka. Išgirdęs, kad nelaimė įvyko, bandant atidaryti konservų dėžutę, atsakymu liko patenkintas ir įrašė tai į Mehmeto ligos istoriją.

Iš rentgeno nuotraukos paaiškėjo, kad rankos gipsuoti nereikės, teks dėti Ilizarovo žiedus.

– Ar tai nepakenks Mehmeto vyriškumui?

– Atvirkščiai, – patikino Jadvygą gydytojas, slėpdamas stalčiuje jos įduotą vokelį su keletu *daukantų*.

Kaip geriausi kaulų lūžių specialistai Kaune garsėjo tėvas ir sūnus Brazinskai. Docentas, ilgametis Traumatologinio skyriaus vedėjas Brazinskas vyresnysis stažavosi Maskvoje pas patį Ilizarovą, todėl mėgdavo pasakoti apie garsiojo profesoriaus inovacijas, negailėdamas erotinių detalių iš legendinio Brumelio gyvenimo.

– Turbūt visi atsimenate Valerijų Brumelį... – sulaužytiems ligoniams pasakodavo Brazinskas. – Tai buvo neprilygstamas gražuolis, pagarsėjęs Maskvos lovelasas, TSRS sekso simbolis. Reta mergina ar moteris atsisakydavo su juo sugulti. Brumelis buvo šuolininkas į aukštį, pasaulio rekordininkas, olimpinis čempionas, tais laikais nesunkiai įveikdavęs du dvidešimt, nors pasistengęs galėjo peršokti ir daugiau. Brumelio meilės pergalių sąraše rikiavosi TSKP CK bufetininkės, TSRS rinktinės gimnastės, džiūstančios KGB šnipų našlės, keliolika prancūzų kino žvaigždžių, žavi bolivudinė indų aktorė, kuriai po Maskvos kino festivalio šuolininkas užtaisė vaiką. Brumelis buvo pašėlęs, į jį visi lygiavosi. Jis mėgo ne tik moteris, bet ir automobilius, lėktuvus, motociklus, žodžiu, laisvę ir pašėlusį greitį. Skubėdamas kuo prasmingiau gyventi, lakstė kaip pamišęs. Žinoma, pakeliui darė nesąmones, kurias jam visi, net pats generalinis sekretorius Nikita Sergejevičius Chruščiovas, atleisdavo. Niekas negalėjo atsispirti Brumelio žavesiui. Ypač kai jis, užsivilkęs odinę lakūno striukę, su tankisto šalmu ant galvos siautėdavo po naktinę Maskvą, pasibalnojęs naujausią *Jawą*. Greitis tą lemtingą rytą išties buvo stulbinantis, nes Brumelis, slystelėjęs palei kelkraštį, su motociklu skrido gerus dvidešimt metrų. Visi manė, kad šuolininkas žuvo. Tačiau ne, liko gyvas, nors ir suluošintas. Kai po baisios avarijos Brumelis pateko į ligoninę, gydytojų konsiliumas nusprendė nupjauti jam koją. Ši buvo taip sumaitota, kad nei akademikas Lavrentijus Pavlovas, nei profesorius Igoris Kamenevas, nei Kremliaus vyriausiasis gydytojas Natanas Volodarskis nematė galimybių tą koją išgelbėti. Tik užsispyręs profesorius Gavrilas Abramovičius Iliza-

rovas, kuriam seniai knietėjo pritaikyti savo išrastą gydymo metodą, tikėjo, kad Brumelis galės vaikščioti. Daug širdies įdėjo, nemažai prakaito išliejo, kol surinko sutrupėjusius čempiono kaulus. Nė akimirkos nedvejojo, kad pasiseks. Sutvirtinęs geležiniais virbais, kuriuos laikė nerūdijančio plieno žiedai, profesorius Ilizarovas ėmė laukti. Prirakintas prie lovos, Brumelis naktimis sapnuodavo košmarus, reikalavo nupjauti koją. Tačiau Ilizarovas buvo ne tik užsispyręs, bet ir kantrus. Kas keliolika dienų veržd amas žiedus, po pusmečio galutinai patikėjo, kad Brumelis ne tik vaikščios, bet ir bėgios, šokinės, džiugins moteris. Po metų šuolininkas atsistojo. Pamažu ėmė vaikščioti. Kairė buvo dešimčia centimetrų trumpesnė, tačiau visavertė. Nors naujo pasaulio rekordo iš Brumelio niekas nesitikėjo, su patrumpinta koja jis nesunkiai įveikdavo dviejų metrų aukštį, o kartais net du dešimt.

Jadvyga, sužinojusi, kad Ilizarovo žiedus Mehmetui statys ne tik Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje garsūs Brazinskai, labai apsidžiaugė. Šiek tiek ją nuliūdino įžūlaus žvilgsnio anesteziologas, prieš operaciją pranešęs, kad ne tik anestetikų, bet ir aspirino, ir nošpos seniai nebeturi, tad Mehmetui teksią pakentėti.

– Jaunas vyras, ištvers, – paplekšnojo ligoniui per petį. – Jie, kaip ir šunys, nejaučia skausmo, – šelmiškai pamerkė akį Jadvygai.

Nepradžiuginta naujienos apie operaciją be narkozės, pridengusi *basanavičiumi,* įbruko anesteziologui vokelį su *daukantu*. Gavo ir leidimą stebėti operaciją – kad Mehmetui būtų drąsiau, palaikysianti jį ne tik moraliai, bet ir už sveikosios rankos.

Sanitarai pacientą odiniais diržais pririšo prie operacinio stalo, tarp dantų įstatė gelžgalį.

– Na, Dieve padėk! – tarė tėvas Brazinskas, įjungdamas elektrinį grąžtą.

– Eina kaip per sviestą, – pakomentavo tėvui asistuojantis sūnus.

– Taip, su elektriniu *Boschu* visai kitas reikalas. O atsimeni, sūnau, kaip aš kankindavausi su tuo rankiniu grąžtu...

– Jis buvo rusiškas ir surūdijęs.

– Sakykite, o kas visa tai sugalvojo?

– Ką?

– Visa tai.

– Ilizarovas, – atsakė jaunasis Brazinskas.

– Na, Ilizarovas tik patobulino, – neatsitraukdamas nuo darbo patikslino tėvas. – Dar prieš Antrąjį pasaulinį karą tai sugalvojo vokiečiai, nepranokstami kaulų narstymo ir kitų naujovių specialistai.

– Taip, mums nėra ko su jais lygintis...

Po pusvalandžio operacija buvo baigta: keturios skylės pragręžtos, virbai įstatyti, žiedai uždėti, varžtai susukti.

– Na, kaip laikomės? – pasiteiravo anesteziologas, raudamas Mehmeto sukąstą gelžgalį.

Tas atkakliai tylėjo.

Nors buvo 2013-ieji, Jadvyga susigundė paklausti:

– Sakykite, o jūs kartais ne tie Brazinskai, kurie 1970-aisiais Sočyje užgrobė lėktuvą ir privertė nutūpti Turkijoje?

– Ne! – irzliai atsakė abu, matyt, nukamuoti šio smalsių bukapročių klausimo.

Kad ir kaip dosniai Jadvyga apdalijo gydytojus žilaplaukiais *vydūnais*, skyriaus palatose Mehmetui laisvos vietos neatsirado. Reikėjo duoti keletą *kudirkų*, per vėlai suprato lemtingą savo klaidą.

Prilaikydama svirduliuojantį dervišą, paklaidžiojusi ligoninės koridoriais, šiaip taip rado išėjimą į miestą.

Buvo vidudienis. Virš Kauno danguje, sustingę lyg pakaruokliai, kabojo balti debesys. Pasodinusi Mehmetą Laisvės alėjoje ant suoliuko, Jadvyga nutarė kol kas nevažiuoti namo, o valandą kitą *pasvajoti*, kaip patarė docentas Brazinskas.

12

Džiovanis vaikščiojo, pilnas kišenes prisikišęs pinigų. Leisdavo juos saujomis, neskaičiuodamas. Buvo dosnus, vaišindavo ir Mečislovą. Jei draugui prireikdavo, neatsikalbinėdamas paskolindavo.

Ne kartą ir ne du Džiovanis vedėsi savo dziudo porininką į neseniai atidarytą prašmatnų „Žalio kalno" restoraną. Tai buvo itin moderni maitinimo įstaiga su siautulinga naktine disko programa, su besistaipančiomis pusnuogėmis šokėjomis. Restorano duris saugojo bemokslis jaunas poetas, kuris, tuštybės apimtas, vadindavo save Administratoriumi.

Eilėje prie restorano niekada netekdavo stumdytis. Kad ir kokia gausi būtų norinčiųjų patekti vidun minia, Džiovanis per visas duris ėjo kiaurai. Kažką pašnibždėdavo durininkui, o jei šis apsimesdavo neišgirdęs, parodydavo raudoną knygelę. Administratorius akimirksniu tapdavo lipšnus ir malonus.

Savaitgaliais Džiovanis vesdavosi Mečislovą į Profsąjungų rūmus Kęstučio gatvėje. Ten vakarais vykdavo šokiai „Kam virš trisdešimt". Nors pasisekimu tarp vystančių gražuolių Mečislovas negalėjo pasigirti, tačiau pasienyje stoviniuodamas iš Džiovanio mokėsi, kaip kabinti senas mergas.

Nerūpestingas gyvenimas Kaune – dziudo treniruotės, restoranai, šokiai – Mečislovui patiko. Metęs vidurinę, ištrūkęs iš pamokslaujančių auklėtojų ir priedurnių mokytojų priežiūros, galėjo mėgautis laisve. Vakarinės – suaugusiųjų mokyklos valdžia kasdien lankyti pamokų nereikalavo, užtekdavo pasirodyti kartą per savaitę kokį pusvalandį.

Džiovanis išties buvo mirtinai geras draugas. Jo patartas, Mečislovas, kad nebūtų apkaltintas veltėdžiavimu ir pasodintas, iš pradžių įsitaisė scenos darbininku Dramos teatre, vėliau paveikslų kabintoju neseniai atidarytoje Mykolo Žilinsko galerijoje, Donelaičio gatvėje. Žodžiu, pasidarė milicijai nepasiekiamas proletaras.

Darbas Mykolo Žilinsko galerijoje, anot rusų klasikų Ilfo ir Petrovo, buvo *poeto svajonė*. Mečislovas nuo ryto iki pavakario beveik nieko neveikdavo. Kartais įkaldavo kokią vinį į sieną, nupjaudavo laidą, suvyniodavo virvę ar, pasilipęs ant kopėčių, pakeisdavo perdegusią lemputę. Tarp šių pareigų su tokiais pat darbininkais pliekdavo rūsyje kortomis, dažniausiai *durnių*. Kai šis juodai atsibosdavo – *asilą*, sukeldavusį lošėjams ne tik laukinį azartą, bet ir galybę emocijų, kurios kartais versdavo aršiai apsikumščiuoti.

Nors pergalingai pešdavosi net su gerokai vyresniais už save, Mečislovas, gėda prisipažinti, vis dar buvo skaistus. Įsivaręs nevykėlio kompleksą, net ir tada, kai *profsojūzų* šokiuose pasigaudavo mergą, nedrįsdavo elgtis ryžtingiau.

– Tau trūksta *naglumo*, – sakydavo Džiovanis, nekaltybę praradęs, būdamas keturiolikos. –Suprask, kiekviena boba nori, kad ją paimtum.

– Bet gi jos laužosi.

– Išsidirbinėja. Nekreipk dėmesio.

– Aš ir nekreipiu. Bet vis tiek man nesiseka.

– Nusivesk į telefono būdelę. Užremk duris. Blogiausiu atveju įviliok į aklagatvį. Jei spyriosis, griebk už plaukų, trenk veidu į sieną. Pamatysi, iškart duos.

– O jei šauksis pagalbos?

– Nesąmonė. Man dar niekada taip nebuvo.

Pasinaudoti abejotinu Džiovanio patarimu Mečislovas nespėjo, nes draugas netrukus sugalvojo geresnę išeitį.

Nuo autokrato Smetonos laikų Žaliakalnyje stovėjo architektūros požiūriu menkavertis pilkai dažytas namas. Kauniečiai jį apeidavo lankstu, nes

ten buvo įsikūręs Venerinių ir odos ligų dispanseris su kalėjimo režimu.

Apsikrėtusiems triperiu, gonorėja, o ypač sifiliu, tais laikais būdavo sunku. Sifilitikus, panašiai kaip ir homoseksualus, tarybų valdžia nuožmiai persekiojo, uoliai gaudė. Negana to, sifilitikai, skirtingai nuo pederastų ir lesbiečių, neturėjo jokių teisių. Jiems buvo uždrausta balotiruotis į Aukščiausiąją tarybą ir net į žemesnes valdžios grandis, būriuotis gatvėse, tuoktis, turėti vaikų, dirbti medicinos, maitinimo ir švietimo įstaigose. Jei sifiliu apsikrėsdavo komunistas, jį be gailesčio išmesdavo iš partijos. Visi buvo priverstinai gydomi.

Sanitarinė tarnyba, pasitelkusi vietinę miliciją ir apmokytus šunis, periodiškai rengdavo pasalas, sifilitikų tykodama visur, kur tik sklandė laisvesnė dvasia: geležinkelio ir autobusų stotyse, upių ir oro uostuose, viešųjų tualetų prieigose.

Tiek suaugusieji, tiek paaugliai, netyčia pasigavę *sifoną*, tapdavo visuomenės atstumtaisiais. Juos demonstratyviai ignoruodavo, iš visur vydavo lauk. Su jais visiškai nesiskaitydavo. Be to, sifilitikų, panašiai kaip viduramžiais raupsuotųjų, žmonės klaikiai bijojo. Lopšeliuose-darželiuose jais gąsdindavo vaikus.

Čia nė kiek negelbėjo liberaliau nusiteikusių komunistų, anuomet vadintų *šestidesiatnikais*, demagogija, atseit socializmo raidai, Tarybų šalies kultūrai, švietimui ir mokslui sifilitikai yra davę neapsakomai daug. Pasak jų, sifilį buvo pasigavęs pats Karlas Marksas, o *sovnarkomas* Lunačiarskis šiuo atžvilgiu suklupo netgi tris kartus. Taip atsitiko ir proletariniam poetui Vladimirui Majakovskiui, RTFSR užsienio reikalų ministrui Čičerinui, dailininkams avangardistams Zalubinui, Kornejevui ir Levickiui, inžinieriui Garinui, lėktuvų konstruktoriui Maksimui Žuravliovui, šokėjui Baburinui, balerinai Loginovai... Ilgus metus atkakliai sirgo sifiliu kompozitorius Glinka. Net Leninas Paryžiuje, neapdairiai pasinaudojęs istorijai nežinomo revoliucionieriaus rankšluosčiu, įsitaisė klastingą ligą...

Tarybų šalies darbo žmonės žinojo, kad sifilis neišgydomas, jį galima tik šiek tiek apgydyti. Todėl visiems privaloma, nepaisant kančių ir pa-

gundų, gyventi dorovėje, vengti ne tik atsitiktinių lytinių santykių, bet ir sekso apskritai. Kilniais susilaikymo propagandos tikslais kompozitoriaus Juozo Gruodžio gatvėje buvo įkurtas nemokamas muziejus, kurio eksponatai bylojo apie pragaištingus sifilio padarinius. Keliose salėse vaizdinės priemonės iškalbingai atskleidė visas siaubingo užkrato stadijas. Ant sienų kabėjo pamišusių sifilitikų nuotraukos. Po stiklu buvo išdėlioti gemalų, apkrėstų sifiliu, muliažai. Ištvirkėliai nupaveiksluoti su išpuvusiomis šnervėmis, be ausų, išvarvėjusiomis akimis, su nuo kaulų atšokusiomis, krintančiomis mėsomis, pasibaisėtinai išberti. Turistų iš brolišku respublikų čia nevesdavo, tačiau Kauno mokyklų vyresniųjų klasių moksleiviams kartą per metus apsilankyti muziejuje buvo privaloma. Jautresni čia pat nualpdavo. Kiti ilgus mėnesius sapnuodavo košmarus. Treti imdavo šlapintis į lovą.

Venerinių ir odos ligų dispanseris su neįveikiamai storomis sienomis, tvirtais pamatais buvo panašesnis į cypę negu į gydymo įstaigą. Langai su grotomis, sunkios durys, kiaurą parą saugomos ginkluotų milicininkų...

Vieną vakarą, bičiuliams sočiai pasisėdėjus „Žalio kalno" restorane, vos baigėsi pasilinksminimo programa, Džiovanis, bufete nupirkęs šampano butelį, paėmė Mečislovą už parankės, liepė nieko neklausinėti ir eiti drauge su juo.

Menkai apšviesta Žaliakalnio gatve paėjėję kokį puskilometrį tolyn nuo restorano, atsidūrė prie Venerinių ligų dispanserio. Pirmuosiuose aukštuose buvo tamsu. Trečiame aukšte, moterų skyriuje, kai kuriuose languose degė šviesos. Džiovanis kažką pašnibždėjo milicininkui ir šis, nors nesvetingai, įleido juos vidun.

– Jūs ką, išprotėjot!? Užimta! – trečiame aukšte kelią į izoliatorių pastojo spuoguotas sanitaras, rankose laikantis atverstą anatomijos atlasą.

– Ženia, nemalk šūdo, – susierzino Džiovanis.

– Jei taip norite, teks palaukti.

– Čia dabar kas?!

– Kas kas... Lenino rajono vykdomojo komiteto pirmininkas. Bet jis ilgai neužtrunka.

– Na, gerai, – atlyžo Džiovanis. – Palauksim. Ne pirmas kartas.

Sanitaras Eugenijus Gerlikas, visų vadinamas Ženia, geranoriškai pasiūlė prisėsti personalo kambaryje, kad laukti būtų patogiau. Išvirtęs ant aptriušusios sofos, čia jau knarkė neblaivus budintis gydytojas.

Mečislovas pirmą kartą lankėsi Venerinių ligų dispanseryje ir dar naktį. Viskas čia jam buvo nauja: saugios spynos, grotomis sutvirtintos palatų durys, melsva koridorių šviesa, niūrios pilkos sienos, nosiaryklę kutenantis aitrus medikamentų kvapas...

Įbaugintas venerinių ligų keliamo mirtino pavojaus, Mečislovas gydytojų kambaryje sėdėjo apšalęs. Bijojo prisiliesti ne tik prie arbatos stiklinės, kurią vaišingai pasiūlė Ženia, bet ir prie krėslo atkaltės, prie stalo su nubrozdintu kampu. Atrodė, visur, už ko užkliūva žvilgsnis, žudikiškai tyko sifilis.

Pamatęs baimę, tvyrančią Mečislovo akyse, sanitaras nusijuokė ir ėmė svečią raminti.

– Nesijaudink, seni, viskas čia sterilu, – perbraukęs pirštu per palangę, demonstratyviai jį aplaižė. – Kitaip čia būtų kalėjimas, o ne ligoninė. Mes kasdien dezinfekuojame patalpas. Grindis dažome kartą per mėnesį, sienas plauname kas savaitę. Užuodi? Tai chloras – bakterijų ir parazitų priešas.

Mečislovas klausėsi nepatikliai. Vis dėlto nenorėdamas pasirodyti nemandagus, paėmė į rankas stiklinę. Sutelkęs visą valią, siurbtelėjo arbatos.

– Neišprusę žmonės mano, atseit venerinėmis ligomis galima apsikrėsti net per orą, tuo labiau seilėjantis ar tarpuvartėj glamonėjantis. Kokia nesąmonė, – radęs nuolankų klausytoją dėstė Ženia, kuris, vidurinę mokyklą baigęs aukso medaliu, stodamas į Medicinos institutą susimovė – iš matematikos gavo ketvertą, todėl dabar stūmė dienas dispanseryje, laukdamas kitų stojamųjų.

– Gonorėja ir triperis plinta išimtinai energetiniu keliu, per moralę pamynusiųjų čakras, kitaip sakant, jei dulkiniesi be meilės. Lygiai taip

sklinda ir sifilis. Bet juo užsikrėsti beveik neįmanoma, – pamerkė akį Ženia. – Tam reikia turėti atitinkamą karmą, neabejotiną talentą arba labai pasistengti. Kita vertus, net užsikrėtus *sifonu,* dar ne pasaulio pabaiga. Viskas kontroliuojama.

– Kas kontroliuojama? – atsargiai pasiteiravo Mečislovas.

– Tu ką, nieko negirdėjai apie Fridrichą Šiaudinį? – išvertė akis sanitaras.

– Ne. Negirdėjau.

– Tai mūsų genijus. Antrasis Čiurlionis. Sakyčiau, daug svarbesnis už pirmąjį.

– Ir kuo gi jis toks svarbus? – įsitraukė į pašnekesį Džiovanis, iki tol kažką skrebenęs savo užrašų knygelėje.

– Fridrichas Maria Šiaudinis – didis mūsų tautietis, Lietuvos pasididžiavimas, medicinos mokslo guru. Tiesa, jis gimė Rytprūsiuose. Bet kas tais laikais gimdavo Lietuvoje? Niekas, visi gyveno Rusijoje.

– Lietuvoje, – paprieštaravo Mečislovas.

– O pats kur gimei?

– Lietuvoje.

– O kas tavo pase parašyta?

– Lietuvoje.

– Ot debilas! – konstatavo Džiovanis. – Tavo pase parašyta *SSSR*. Tu esi ne Lietuvos, bet TSRS pilietis.

– Gal ir parašyta, bet aš gimiau Lietuvoje. Kaune, – užsispyrė Mečislovas. – Klinikose, – susinervinęs patikslino.

– Nesvarbu, – beįsiplieskiančią diskusiją nutraukė Ženia, kuriam pilietybė rūpėjo mažiau negu sifilis. – Žodžiu, Fridrichas Maria Šiaudinis, baigęs mokslus Karaliaučiuje...

– Kaliningrade, – pataisė Džiovanis.

– Gerai, Fridrichas Maria Šiaudinis gimė Rusijoje, mokėsi Kaliningrade, – nesiginčijo Ženia. – Ten kadaise profesoriavo kitas iškilus mūsų

tautietis Imanuelis Kantas. Žodžiu, baigęs mokslus, Fridrichas tapo paprastu laborantu. Niekas iš jo daug nesitikėjo. Bet Šiaudinis buvo beprotiškai užsispyręs. Turbūt nuo vaikystės domėjosi venerinėmis ligomis, ypač jų karaliumi – sifiliu. Parodęs stulbinantį uolumą, neįtikėtiną apsukrumą ir savo žinion gavęs iš geradarių iškaulytą laboratoriją, ieškojo išimtinai sifilio, vadinto žmonijos rykšte, sukėlėjų. Tai buvo kvapą gniaužianti detektyvinė istorija. Jums turbūt nereikia aiškinti, kad svarbiausia rasti visa ko priežastį. Kaip antai išsiaiškinti, kas sukelia galvos skausmą, viduriavimą arba kodėl Vakaruose kyla nepasitenkinimas kapitalistine santvarka. Panašiai ir venerologijos moksle – svarbiausia nustatyti priežastį. Šiaudinis, vos prasidėjus XX amžiui, vieną dieną išsiaiškino, kad sifilį sukelia ne kas kitas, o blyškioji spirocheta. Tai buvo pasaulinė sensacija – ilgai siautėjęs žmogžudys pagaliau sučiuptas! Šiaudinis tapo žvaigžde. Ne tik sveiki, bet ir sifiliu mirtinai apsikrėtę žmonės nešiojo jį ant rankų. Šiaudinis buvo visur kviečiamas, vežiojamas po Europą. Jei ne šlykščios pavyduolių intrigos, būtų gavęs ir Nobelio premiją, nes padarė fundamentaliausią šimtmečio atradimą, surado ligos kaltininką – blyškiąją spirochetą.

– Tai sifilis šiandien nebepavojingas?

– Absoliučiai. Kad ir šimtą, tūkstantį, milijoną kartų gali juo apsikrėsti, – patikino sanitaras.

– Be pasekmių psichikai?

– Žinoma, – atlaidžiai šypsodamasis garantavo.

– Bet muziejuje mums aiškino...

– Bobučių paistalai, – pertraukė Mečislovą sanitaras. – Kaip manai, kodėl pas mus, dispanseryje, taip dažnai lankosi valdžios žmonės?

– Kodėl?

– Tuoj pats įsitikinsi. Einu, pažiūrėsiu, gal jau baigė, – pakilo nuo kėslo Ženia.

Žaneta Kaminskaitė *sifoną* pasigavo per siautulingas *profkės* absolventų išleistuves, sugulusi su keturiasdešimtmečiu mokymo meistru. Tą naktį meistras Drąsutis Vanagas, šiuo metu ilgam uždarytas aukštu žemiau, vyrų skyriuje, buvo smarkiai įkaušęs, tad nė nemanė tramdyti per šokius sukilusių geidulių.

Po viso to į Venerinių ligų dispanserį pateko ne tik Žaneta su keturiomis bendramokslėmis – Laura, Violeta, Loreta, Larisa, bet ir būrys *profkės* vaikinų.

Žanetai taip ir neteko padirbėti audėja garsiajame Ziberto šilko kombinate, neseniai iškilmingai apdovanotame Darbo raudonosios vėliavos ordinu. Įmonės medicinos punkte išaiškėjus merginos *bėdai*, ji buvo nedelsiant supakuota ir paguldyta į dispanserį, kuriame jau trečią mėnesį leido dienas sausakimšoje palatoje, o naktis – sandarioje izoliatoriaus vienutėje. Pavydėjo bendramokslėms, kurios jau seniausiai buvo sėkmingai pagydytos ir paleistos namo. Žaneta negalėjo džiaugtis laisve, nes, skirtingai nuo kitų keturių nelaimės draugių, buvo neapsakomai graži.

Plačių klubų, žavių antakių, dailių kojų, putlių lūpų, linksmų akių ir efektingo biusto peroksidinė blondinė iškart patraukė ne tik dispanserio gydytojų, bet ir sanitarų bei milicininkų dėmesį.

Pirmasis Žanetą, nepraėjus nė savaitei nuo gydymo pradžios, paėmė ryte darban atskubėjęs skyriaus vedėjas Traidenis. Vėliau – Venerinių ligų dispanserio ūkvedys Gediminas, vyriausiasis buhalteris Stanislovas, vairuotojas Petras...

Mieste pasklidus gandui, kad dispanseryje laikoma įspūdingų formų gražuolė, naktimis pas ją įniko lankytis orūs komunistai, solidūs tarybų valdžios šulai, iškilūs nepartinių bloko atstovai, nuo seniausių laikų čia užsukantys atsipalaiduoti, atitrūkti nuo valstybinių reikalų, šeimyninės buities.

Kai į ankštą izoliatorių įėjo Mečislovas, vienmarškinė Žaneta, nuleidusi basas kojas, sėdėjo ant lovos krašto. Pro grotas ilgesingai žvelgė į miesto žiburius ir godžiai rūkė „Kastytį“.

Už nugaros spragtelėjus užraktui, Mečislovas sustingo. Jam pakirto pakinklius. Pristigęs drąsos, nežinojo, kaip elgtis.

– Ko stovi? – piktai burbtelėjo Žaneta.

Mečislovas atsargiai pastatė ant spintelės atsineštą šampano butelį. Nedrįsdamas pažvelgti į merginą, prisėdo greta, ant taburetės. Izoliatoriuje darėsi nepakenčiamai karšta.

– Imkis darbo, – užgesinusi nuorūką į lovos rėmą, paragino blondinė.

Mečislovas išplėtė akis:

– O mes... nepasikalbėsime?

– Tu ką, durnas?!

Kas vyko toliau, Mečislovas nepajėgė atsiminti. Tačiau užtrenkęs izoliatoriaus duris, toldamas nuo Venerinių ligų dispanserio, žingsniuodamas per miegantį Žaliakalnį, jautėsi beprotiškai įsimylėjęs.

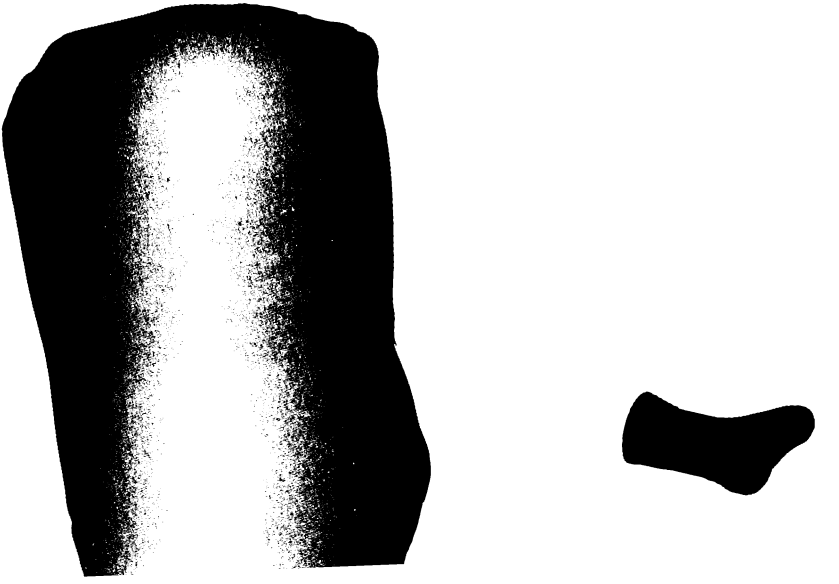

13

Jadvygos gyvenimas klostėsi prastai. Netgi tada, kai dirbo kirpėja, nebuvo dienos, kad kokiam klientui neįkirptų į ausį. Asmeninė laimė irgi slinko pro šalį. Anksti ištekėjusi, trokštamos meilės taip ir nepatyrė. Galbūt todėl vis paieškodavo jos svetimuose plotuose ir čiupdavo, menkiausiai progai pasitaikius.

Tą kartą, kai milicijos įgaliotinis kapitonas Liutauras Stankevičius ir vėl užsuko į kirpyklą, neatrodė, kad viskas baigsis blogai. Pasodinusi į kėdę be eilės, Jadvyga abejingai spragsėjo žirklėmis, tada pakaušį *nužarino* mašinėle. Vėliau pakirpo įgaliotiniui antakius, palygino ūsus.

Skutinėdama storais gyvaplaukiais apžėlusį kaklą, kaip ir reikėjo tikėtis, nepastebėjo karpos. Vyras riktelėjo, kraujas trykštelėjo.

Kol ankštame Šančių kirpyklos vedėjos kabinete Jadvyga, gailiai atsiprašinėdama, tvarkė žaizdą, nepastebimai atėjo darbo pabaiga. Visi išsiskirstė, kirpėja ir sužalotas klientas liko dviese...

Kaune siautėjo žiema. Už lango buvo tamsu, nors į akį durk. Jadvyga, drąsiai nusiplėšusi laisvę, ypač biustą, varžančius drabužius, paragino įgaliotinį Liutaurą, kad dėl patirtos traumos nubaustų ją tokiu būdu, koks jam atrodys priimtinas. Pareigūnas, pasiguldęs nusikaltėlę ant popiergaliais nukloto kirpyklos vedėjos stalo, tų būdų išbandė bent penkis.

Neįprastai ilgai užtrukusi darbe, Jadvyga grįžo namo po vidurnakčio. Miegamajame nusimetusi suknelę, jau ketino vilktis naktinius marškinius ir šmurkštelėti po antklode, bet išvydo apstulbusį vyro žvilgsnį.

Trisdešimtmetis elektrikas Antanas Norvaiša negalėjo pasigirti nei aukštuoju mokslu, nei išlavintu protu, tačiau iš prigimties buvo pastabus. Pačiupęs Jadvygą ir pasukęs nugara į veidrodį, su neslepiamu sarkazmu perskaitė ant kairiojo sėdmenų žando atsispaudusį ryškiai mėlyną palinkėjimą: „Sveikiname kolektyvą su Naujaisiais metais! Linkime sėkmės darbe ir asmeninės laimės! Kauno buitinio kombinato direktorius."

Atidžiau įsižiūrėjęs, po kairiąja žmonos mente išvydo paslaptingus mėlynus skaičius: 398 22. Virš juosmens švytėjo: „Rezoliucija nr. 345. Tvirtinu. Į gamybą!" Ir neįskaitomas parašas.

Jadvyga, kad ir kaip išradingai suko uodegą, neįstengė sutuoktinio įtikinti, kad toji rašliava ant jos dailios sėdynės atsispaudė per nekaltą pasisėdėjimą su bendradarbėmis.

Tąkart Antanas Norvaiša herojiškai susivaldė, nepakėlęs nei rankos, nei kojos, tik virš galvos pamosavo diržu. Tada susikrovė menką elektriko mantą, bjauriai nusikeikęs pridūrė, kad jam jau gana tų *bliadstvų*, ir visam laikui dingo iš akiračio, palikęs Jadvygą vieną su būriu internatan atiduotų vaikų.

Taip jau atsitiko: Antanas, trenkęs durimis, išėjo, įgaliotinis – to ir reikėjo tikėtis – daugiau nebeatėjo.

Skausminga paliktos moters dalia ir ją lydinti vienatvė privertė perkainoti savo gyvenimą. Jadvyga nutarė, kad nuo šiol gyvens skaisčiai. Tačiau kitos dienos pavakare į kirpyklą užėjo Dirbtinio pluošto kombinato darbininkas Haroldas, mokėjęs stulbinamai panašiai mėgdžioti ne tik TSKP CK generalinio sekretoriaus Leonido Iljičiaus Brežnevo balsą, bet ir jo čepsėjimą.

Vėliau į Jadvygos patalus rado kelią akiniuotas ekspeditorius iš vaisių ir daržovių bazės, kresnas Senamiesčio šungaudys, raudonveidis žvejas iš Rusnės, antsvorio kamuojamas mėsos kombinato sargas, kuprotas stalius, elegantiškas restorano „Akimirka" administratorius, smagus, visada besišypsantis turistas iš Pietų Osetijos, kelis kartus teistas gvazdikų spekuliantas iš Baku... Visų ir nesuskaičiuosi.

Su antruoju vyru Jadvyga gyveno irgi neilgai. Galbūt šeimyninė laimė nebūtų išblėsusi, jeigu ne jos įprotis kalbėti per miegus. Vieną naktį išgirdęs, kaip žmona rikiuoja eilę („Nagi, vaikinai, liaukitės, ne visi iš karto!"), vyriausiasis vienos griežtai įslaptintos karinės „dėžutės" buhalteris suprato, kad su tokia moterimi jokių valstybės paslapčių neišsaugos. Trečiasis vyras, viešbučių ir restoranų tresto ūkvedys, pats buvo Jadvygai be saiko neištikimas. O su ketvirtuoju – dvimetriniu autoserviso šaltkalviu – fatališkas nesusipratimas įvyko per vestuves.

Po to, kai metrikacijos biure (*zagse*) santuoka buvo iškilmingai patvirtinta antspaudu ir jaunavedžių parašais, linksma kompanija, kuriai priklausė ir Mečislovas, Jadvygos sesuo Sofija, artimiausi draugai su iš matymo pažįstamais asmenimis, patraukė į „Gildijos" restoraną, iš ten nusvirduliavo į „Medžiotojų užeigą", vėliau sugužėjo pas nuotaką į namus. Žalingas alkoholio poveikis netrukus padarė savo ir visi sumigo kas kur. Jadvyga išsitiesė virtuvėje ant grindų. Netrukus sulaukė malonios draugijos.

Jaunikis, nuotakos manymu, darė tai, kas ir pridera vestuvių naktį. Nenorėdama jo nuvilti, sumaniai rangėsi, geidulingai dejavo, paskatinamai stenėjo ir nesivaržydama aistringai šūkčiojo. Sakė mylėsianti *ožiuką* per amžius, tikino beprotiškai geidžianti savo *katinėlio*. Nagais padraskydama nugarą, vis atkakliau reikalavo, kad *avinėlis* nesivaržytų, nesustotų ir kuo drąsiau improvizuotų.

Pagirių kamuojami vestuvininkai sukilo dar neišaušus. Kai virtuvėje staiga užsidegė šviesa, pirmiausia, ką išvydo Jadvyga, buvo tarpduryje stovintis autoserviso šaltkalvis Juozas. Nekreipdamas dėmesio į nusikalstamai gundančią nuotakos nuogybę, jaunikis čiupo už sprando kaimyną Praną Nemicką. Dėl svetimoteriavimo nuodėmės jam teko paragauti geležinių šaltkalvio kumščių, metalinės alkūnės, akmeninio kelio. Patvino kaimyno žmonos Antosės ašarų upeliai, kažkas neapsikentęs iškvietė miliciją, gausi kompanija buvo susemta ir pristatyta į skyrių. Taip žlugo ketvirtoji Jadvygos santuoka.

Tačiau vienatvė kirpėją kamavo neilgai. Maždaug po savaitės moters pataluose atsirado naujas sugulovas.

Keturias klases baigęs, keturiasdešimt aštuonerių Bronius buvo labai įdomus tipas – pavydėtinai religingas, trokštantis ribotos laisvės, šeimyninės darnos, kamuojamas prasmingų idėjų. Be to, puikiai grojo armonika, tad Jadvygos naktys pritvinko ne tik siautulingos meilės, bet ir smagios liaudiškos muzikos.

– Ką tu dėl manęs padarytum? – vylingai klausdavo Jadvyga po alsios sueities.

– Dėl tavęs? Viską, – neslėpdavo Bronius.

– Įrodyk, – neatlyždavo Jadvyga.

Jai, ilgai kentusiai ūmių sugyventinių ir pavydžių sutuoktinių smurtą, Bronius buvo tikra dovana. Mažakalbis, neapsakomai mielas, neatremiamai švelnus, šis senstelėjęs psichoneurologinio dispanserio įskaitininkas atrodė saugotinas ir brangintinas.

– Na, bet vis dėlto, ar galėtum dėl manęs padaryti ką nors beprotiško?

– Ką? – norėjo sužinoti Bronius.

– Kad visas pasaulis įsitikintų, kaip tu mane myli.

Tada šis, žvaliai pašokęs iš patalo, griebdavo armoniką ir duodavo garo iki paryčių, ilgesingai pasiniūniuodamas, kartais net pastūgaudamas.

Vieną gražią 1985-ųjų birželio dieną Bronius paslaptingai dingo.

Iš pradžių Jadvyga tikėjosi, kad šizofrenijos kamuojamas sugyventinis nutarė pasiremontuoti Kuzmos gatvėje. Tačiau nukulniavusi į durnyną, ten jo nerado. Miesto blaivyklos, milicijos skyriai, ligoninės, traumatologijos punktai, morgas apie Bronių Maigį irgi nieko nežinojo.

Ir štai – stebuklas! Po keleto nežinios savaičių *Amerikos balsas* pranešė, kad 1985 metų birželio 15-ąją, kai Lietuvos okupacijai sukako lygiai 45-eri, Leningrado Ermitaže buvo supjaustyta ir sieros rūgštimi apipilta Rembrandto „Danaja“. Tą padarė pusamžis lietuvis Bronius Maigys.

Ši žinia trinktelėjo kaip žaibas – suspurdėjo Jadvygos širdis, užplūdo iki tol nepažintas palaimos jausmas. Nesvarbu, kad tarybinė *Pravda* pasmerkė „nepateisinamą vandalo poelgį“, kad patriotai tarpuvartėse šnabždėjosi: „Maigys – mūsų herojus, išreiškęs protestą prieš Lietuvos okupaciją“. Kirpėja buvo tvirtai įsitikinusi, kad Bronius taip pasielgė išimtinai dėl jos – įrodė šaliai ir pasauliui, kaip karštai Jadvygą myli.

Ermitažo generalinis direktorius Piotrkovskis reikalavo, kad už šį poelgį Bronius Maigys būtų pakartas arba sušaudytas, tačiau vyriškiui skirta gerokai švelnesnė bausmė. Pripažintas nepakaltinamu, kultūros vertybių naikintojas šešerius metus praleido Černiachovsko psichiatrijos ligoninėje. Iš ten išėjo stipriai pasikeitęs – tarybų valdžia atvedė Bronių į protą. Jadvygai pačiai teko tuo įsitikinti.

Atsitiktinai sutikusi jį Kauno autobusų stotyje, pamatė, kad mylimasis beviltiškai susenęs, apie jausmus nenorėjo net kalbėti, paklaustas, ar tikrai savo žygdarbį atlikęs iš meilės, griežiamas dantimis piktai burbtelėjo, kad negali pakęsti nuogų bobų viešose vietose, o tokią pornografiją kaip tik ir užtikęs Ermitaže.

Tokia tai buvo meilės istorija.

14

– Atstok! Duok man ramybę! – kažkas kažkam šūktelėjo. – Štai jūs kalbate: kaimiečiai, lietuviai, kauniečiai, miestiečiai... O pati, matau, sėdite šalia arabo.

Jadvyga atsimerkė ir paprieštaravo:

– Aš nieko nesakiau.

– Na, jei nesakėte, tai pagalvojote.

– Neee...

Ant suoliuko Laisvės alėjoje šalia Jadvygos sėdėjo visais atžvilgiais keista moteriškė – iš pirmo žvilgsnio panaši į prostitutę su nemenku darbo stažu, tačiau dėvėjo apšiurusį vienuolės abitą, buvo basa, nosį prisidengusi raiščiu. Atrodė iš matymo pažįstama, tačiau kur ir kada ją buvo sutikusi, kirpėja niekaip negalėjo prisiminti.

– O juk žydų, antraip nei arabų, kurie yra pikčiausi anų priešai, čia, leiskite poniai priminti, visada buvo apstu. Kitaip nei šiandien. Kiekvienas suoliukas Laisvės alėjoje buvo jų nusėstas. Po du, po tris vaikščiodavo pirmyn ir atgal po mūsų senelių sodintomis liepomis, kalbėdamiesi savo jidiš. Jūs, akivaizdu, neprisimenat ar prisiminti nenorite, bet anuomet jie suplūsdavo čia iš visos Tarybų Sąjungos ir laukdavo, kol Kremliaus komunistai leis išvykti į Pažadėtąją žemę.

Jadvyga nieko nesuprato. Apsidairė. Šalimais, paklusniai iškėlęs ranką kaip lėktuvo sparną, sėdėjo tėvo ir sūnaus Brazinskų suremontuotas Mehmetas.

– Vieną dieną visi dingo. Tarsi jų nė nebūtų buvę. Patikėkite, tai labai keistas jausmas – eini per Laisvės alėją, o joje nebėra žydų.

– Ką jūs norite tuo pasakyti?

– Kalbu apie tai, kad vieną dieną viskas staiga ima ir pasikeičia. Meilė išnyksta, jausmai užgęsta, slogūs sapnai, kurių nenorime prisiminti, išsisklaido. Dingsta ir dvasingumas, kurio anuomet ieškodavome kiekvienoje pakampėje.

– Bet juk yra amžinosios vertybės, – nepritarė vienuolei Jadvyga. – Šeima, pavyzdžiui, – susigėdo, supratusi, kad pasakė tikrą nesąmonę.

– Jei norite, ponia, galime ir pasiginčyti, – su neslepiama panieka nužvelgė Mehmetą vienuolė. – Štai jūs sakote: rusai, rusai...

– Aš taip nesakiau.

– Tada galvojate: kauniečiai, žydai, arabai, rusai... Antra vertus, nesvarbu, ką jūs galvojate. Mūsų mieste prieš ketvirtį amžiaus jų buvo tiek užveista, kad kur spjausi, pataikysi į ginkluotą iki dantų rusų desantininką ar apmokytą artileristą. Čia slypėjo daug neteisybės. Juk mūsų vargšai tautiečiai, ne savo valia po sukilimų ir okupacijų išblaškyti po platųjį pasaulį, kai per vargus – net susipykę su dora lietuvio sąžine – trumpam atvykdavo į tėviškę, neturėjo teisės pamatyti gimtojo Kauno, amžinai Laikinosios sostinės. O kodėl? Todėl, kad okupantai rusai ir jų parankiniai, iki dantų apsiginklavę kastuvėliais ir kalašnikovais, apsimūrijęs dzotuose, sulindę į fortus, susigrūdę Panemunėje, Marvelėje ir Aleksoto kareivinėse, laukė Trečiojo pasaulinio karo ir į kiekvieną, atvykusį iš Vakarų, žvelgė kaip į mirtinų savo priešų atsiųstą šnipą. O kokie gi priešai ar šnipai iš tų mūsų lietuvių?! Geriausiu atveju jie gali patvory sušokti klumpakojį ar kepurinę. Argi ne taip?

– Bet kuo čia dėta aš? – pasipiktino Jadvyga.

– O čigonai?.. Tie dar baisesni. Ar pamenate, kaip pakurstyti vietinio barono Sigito Stankevičiaus jie valdė mūsų Senamiestį?! Baisu, kas tada dėjosi prie viešųjų Kauno tualetų!

Jadvygai toptelėjo, kad vienuolė netrukus ims kažko iš jos reikalauti, greičiausiai pinigų. Tačiau toji postringavo toliau. Žvelgdama į purviną jos pėdą, kirpėja nusprendė, kad plepiai nepažįstamajai nerūpi ne tik higiena, bet ir finansai.

– Baisu pagalvoti, kuo pavirto Kaunas. Man, ilgai čia nebuvusiai, skaudu žiūrėti į miestą. Bet dar baisiau pasidaro prisiminus, koks jis buvo anksčiau. Niekas nesuvoks jo dvasios... Beje, jums turbūt teko girdėti, kad Stalino parankinis, Berijos sėbras Antanas Sniečkus, ilgametis LKP CK pirmasis sekretorius, pabėgęs nuo apsaugos, slapta atvykdavo į Kauną. Fanatikas komunistas naktimis vienut vienutėlis sėdėdavo aukštai Žaliakalnyje ant šlaito, maždaug ten, kur buvo „Kauko" restoranas, ir iki paryčių žiūrėdavo į tamsoje skendintį miestą. Bandė įminti Kauno paslaptį...

– Įminė? – pašaipiai paklausė Jadvyga.

– Kauno paslaptis neįmenama. Ne Panevėžyje, kur prie sraunaus Nevėžio knibždėte knibžda nusikaltėlių, ne apniukusiuose Šiauliuose, ne paleistuviams svetingoje Klaipėdoje prie ošiančios Baltijos, net ne vaizdingoje Ariogaloje, o didvyrių krauju aplaistytoje Kauno žemėje, ten, kur Maironio apdainuota šventoji Neris susilieja su žilagalviu, Elzės Ožeškienės talentingai aprašytu Nemunu, gimė mūsų „Granitas", nepranokstamas „Žalgiris" – dvimetriniai vyrai milžinai ir išmintingi jų treneriai: Bimba, Butautas, Garastas. Jei ne šie didžiavyriai, nesėdėtume dabar Kaune ant suoliuko ir nesidžiaugtume laisve.

– Taip, atgauti laisvę buvo smagu.

– O kaipgi! – piktai sužaibavo akimis vienuolė. – Juk anuomet niekas nė pagalvoti negalėjo apie baisias svetimtaučių madas.

– Kokias madas?

– Neapsimeskite, ponia, puikiai suprantate, apie ką kalbu.

Jadvyga nesuprato. Iškamuota bemiegės nakties, norėjo nedelsdama keliauti savais keliais, tačiau pamatė, kad Mehmetas ant suoliuko užsnūdo, taigi dėtis nebuvo kur.

– Ziberto, baldų, aklųjų, pieno, mėsos kombinatai!.. „Elnias“! Darbo raudonosios vėliavos ordino Adelės Šiaučiūnaitės gamykla!.. Dirbtinis pluoštas!.. Kailių, metalo, turbinų fabrikai. Viską niekšai sugriovė! Kaip ir kolūkius! – piktai šūkaliojo pro šalį einantis vyriškis, padrebindamas ranką šalia tarpkojo. – Kokie turtingi buvo kolūkiai – milijonieriai!..

– Malonėkite man paaiškinti, – nulydėjusi akimis bambeklį, Jadvyga kreipėsi į vienuolę.

– Ką čia aiškinti, – atlaidžiai nusišypsojo toji. – Anuomet, kai Kaune klestėjo aukštoji kultūra, kai tarpo dvasingumas, o darbštūs lietuviai ištisus dešimtmečius triūsdavo prie staklių naktinėje pamainoje ar plėšydavosi tarp kelių etatų, žmonės, net skurdžiai gyvendami, samdydavosi tarnaitę, kuklią mergaitę iš Suvalkijos, rečiau iš Dzūkijos kaimo. Žinoma, buvo šiokia tokia rizika, kai kurios turėdavo utėlių, pasitaikydavo kirkšnučių. Bet darbo žmogaus butas spindėte spindėdavo pavyzdinga švara, visada būdavo sutvarkytas, vaikai prižiūrėti, apskalbti ir pamaitinti. O dabar kaip?

– Kas „kaip“?

– Ne buto švara ir ne vaikai šių dienų žmonėms rūpi. Jiems svarbūs visai kiti dalykai. Gėda. Tfu, – piktai nusispjovė vienuolė.

– Ir kokie dalykai jiems rūpi?

– Baisūs. Labai baisūs.

– Nagi atskleiskite paslaptį, man smalsu.

– Paleistuvystė. Ne anuomet puoselėta skaistybė, o paleistuvystės liūnas traukia jaunus ir net vyresnius. Atrodytų, antai eina iš pažiūros padorus žmogus, o kai pasigilini...

– Žmogus kaip žmogus, – Jadvyga nulydėjo akimis kadaise itin populiarų Kauno pantomimos artistą.

– Jis pritvinkęs geismų, apsėstas minčių apie seksą.

– Bet jam beveik šimtas metų!

– Visi dabar tokie. Kad patenkintų žemiausius instinktus, šlykščių geidulių apsėstos Kauno ponios, slapta nuo vyrų, rūbų spintose iš paikystės laiko nykštukus. Atsisiunčia juos dešimtimis metaliniuose konteineriuose iš Azijos per Singapūrą, tada į Klaipėdą. Įsivaizduokit, kokiomis pasibaisėtinomis sąlygomis tie vargšai keliauja per vandenynus – be patogumų, be vandens, be maisto. Baisu žiūrėti, kokie išsekę atvyksta. Nepanašūs į žmones. Savo akimis mačiau – visų gerbiamo pinigingo verslininko žmona ištisus trejus metus sanguliavo su vietnamiečiu, kuris gimtadienio proga buvo jai atvežtas tiesiai iš Laoso džiunglių. Vargšas žmogelis. Ta paleistuvė vėliau išnuomojo jį savo draugei iš Žaliakalnio, o ši už didelius pinigus perleido vienos akcinės bendrovės vyriausiajai buhalterei, dabar jau mirusiai. Iš kur žinau? Tas nukamuotas žmogelis, neištvėręs pažeminimų, atbėgo pas mus į vienuolyną prašyti pagalbos. Suteikėm jam prieglobstį, paguodėm, viskuo aprūpinom. Žinoma, ne už ačiū.

Jadvygai toks kalbos posūkis nepatiko. Įtempusi operatyvinę atmintį, vis bandė prisiminti, kur galėjo šią vienuolę sutikti, tačiau bergždžiai.

– Kitoms gi, antraip negu to verslininko žmonai, reikia milžinų. Trečioms svarbiausia odos spalva. Ketvirtos, pamiršusios šeimą, testamentu užrašo jiems visą savo turtą. O penktos – pirštu nerodysim – alpsta nuo...

Vienuolei nebaigus sakinio, atsibudo Mehmetas. Nusižiovavęs pasiskundė, kad prastai jaučiasi, nori namo, į lovą.

– Einam, jau einam, – pakilo Jadvyga.

– Aš jus palydėsiu, – pasišovė vienuolė.

– Ne!

– Taip!!! – užriko per visą Laisvės alėją. – Mes, šio keisto miesto moterys, privalome dalytis gerumu, – staiga pakeitusi toną pasakė ir suleido nagus į Jadvygos petį. – Rodykit, ponia, kelią, – stumtelėjo priekin. – Mums šiandien pakeliui.

Vaizdelis prie namų buvo siaubingas: vilkšunis dingęs, sodas ištryptas, durys išverstos, langai išdaužyti.

Garaže nusiaubta, išniekinta, sutrypta viskas, kas šventa. Sulaužyti į šipulius ritualiniai kotai. Apeigų žvakės iš bičių vaško, naudotos tik išskirtiniams zikrams, išlydytos. Į sidabrinius varpelius, džiugiai kvietusius ponias spiestis arčiau dervišų, prispjaudyta. Lentvario kilimai, kuriais taip didžiavosi Jadvyga, apdergti...

Namuose ne ką geriau – baldai išvartyti, lentynos sulaužytos. Krištolas sudaužytas. Sienos aptaškytos neaiškios kilmės skysčiais. Kanalizacija užsikimšusi, tad kvapas, švelniai tariant, rietė nosį.

Mečislovą rado palėpėje. Pririšęs prie metalinės lovos Ramazaną, vaikščiojo aplink sufijų ratais su kirviu rankoje.

– ...Baibakovas... Safronovas... Tūkstantis devyni šimtai šešiasdešimt ketvirtaisiais šeštąją pasaulio dalį ėmė valdyti Leonidas Iljičius Brežnevas, tūkstantis devyni šimtai aštuoniasdešimt antraisiais – Jurijus Andropovas, aštuoniasdešimt ketvirtaisiais – Konstantinas Černenka, tūkstantis devyni šimtai aštuoniasdešimt penktaisiais – mūsų kovo vienuoliktąją! – atėjo į valdžią Michailas Sergejevičius Gorbačiovas...

– Mečislovai! – užriko Jadvyga, tačiau tas vapėjo toliau.

– Baibakovas... Safronovas... Antanas Sniečkus čia valdė nuo tūkstantis devyni šimtai keturiasdešimtųjų, septyniasdešimt ketvirtaisiais jį pakeitė Petras Griškevičius, aštuoniasdešimt septintaisiais – Ringaudas Songaila, aštuoniasdešimt aštuntaisiais – Algirdas Brazauskas...

Ramazanas iš nevilties pirstelėjo.

– Tūkstantis devyni šimtai aštuoniasdešimt penktaisiais vasario vienuoliktą dieną Lenino prospekte Vilniuje nužudytas aktorius Talgatas Nigmatulinas. Sufijus Mirza Kimbatbajevas, Lietuvos TSR aukščiausiojo teismo sprendimu nuteistas dešimt metų kalėti. Mirė du tūkstančiai šeštaisiais metais Karakalpakijoje. Abajus Barubajevas, Lietuvos TSR aukščiausiojo teis-

mo nuteistas keturiolika metų kalėti. Klastingo viruso nužudytas griežtojo režimo kolonijoje... Baibakovas... draugas Safronovas... Tūkstantis devyni šimtai šešiasdešimt ketvirtaisiais šeštąją pasaulio dalį ėmė valdyti Leonidas Iljičius Brežnevas, tūkstantis devyni šimtai, – aiškiai pablūdęs, Mečislovas atkakliai suko ratus aplink lovą lyg užhipnotizuotas...

Bet staiga, palėpės tarpduryje išvydęs vienuolę, nutilo. Įžūliai nužvelgė nuo galvos iki kojų. Taip, tai ta pati nepažįstamoji, kuri užkalbino jį Vilniuje, tik radikaliai pakeitusi išvaizdą – be vyriškų batų, stilingų rūbų ir cigaretės dantyse.

– Padėkite man jį išlaisvinti, – paliepė Jadvyga vienuolei. – Argi nematote, kad žmogus kenčia.

– Ne! – suriko Mečislovas. – Nelieskite jo, tai demonas! Fakyras! – sviedė kirvį į sieną. – Išnyk! Ir tu išnyk iš čia! – įsakinėjo vienuolei, ore brėždamas kryžiaus ženklus. – Nelaboji, atėjai mano sielos?! – apsėstasis ėmė blaškytis po visą namą.

– Mečka, nusiramink! Liaukis! Stok, asile! – iš paskos bėgiodama šūkaliojo Jadvyga. – Aš tau, rupūže, neatleisiu, – grasino.

Kad apsisaugotų nuo piktosios dvasios, Mečislovas iš pradžių palindo po lova, paskui įsispraudė į sandėliuko kampą, bandė slėptis rūbų spintoje. Bet niekur nesijautė saugus.

– Pamišėlis! Pavojingas beprotis! – nustatė diagnozę Jadvyga. – Kvieskite greitąją! Jo vieta durnyne!

Mečislovas vonioje vargais negalais įsiropštė į skalbinių pintinę. Sandariai užvožęs jos dangtį, nurimo. Apsipratęs tamsoje, ėmė regėti veidus, kuriuos norėtų pamiršti visiems laikams. Vaidenosi ūmusis Mirza Kimbatbajevas, gudrusis Abajus Barubajevas, kurių klusniu mokiniu anuomet buvo tapęs svetima valia.

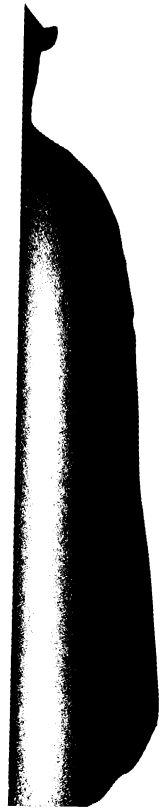

15

Ošo nomenklatūrininkų atžala Abajus Barubajevas buvo aktyvus visuomenininkas, komjaunuolis, pirminės organizacijos sekretorius. Iš prigimties silpnos sveikatos, smulkaus sudėjimo, uždaras ir kompleksuotas, jis mieliau leisdavo laiką ne su bendraamžiais, o su vaikais.

Universitete pasimokęs planinės ekonomikos, Abajus stumdavo vasaras pionierių stovyklose. Vakarais, kai visi susėsdavo prie laužo, brązgindavo gitara ir dainuodavo patriotines dainas:

Мой адрес не дом и не улица,
Мой адрес Советский Союз...

Kartą išsirengęs į turistinį žygį su Kirgizijos pionieriais, Abajus atsidūrė Uzbekijai priklausančioje Karakalpakijoje, greta dykumos, Sultan Bobo kaimelyje, *n* kilometrų nutolusiame nuo nenumaldomai senkančios Aralo jūros.

Sultan Bobo įžymybė buvo Mirza Kimbatbajevas – stebukladarys. Rusiškai vos keletą žodžių mokantis sufijus jau daug metų gyveno varganoje lūšnelėje, atsiskyręs nuo viso pasaulio. Apdovanotas įspūdinga fizine jėga ir antgamtiniais gebėjimais, išugdytas rūsčioje aplinkoje, jis tarsi magnetas traukė apylinkių lengvatikius, su kuriais mielai gerdavo degtinę, rūkydavo hašišą ir dalijosi sufijų išmintimi.

Įkopęs į šeštą dešimtį, Mirza Kimbatbajevas atrodė impozantiškai – apsikarstęs karoliais, varpeliais, plikai skusta galva, monumentaliu pilvu ir juodomis panagėmis. Garsėjo trumpais pamokslais ir neįtikėtina seksualine energija. Kai būdavo gero ūpo, cituodavo Leniną, žavėjosi Brežnevu. Dieną naktį nenusivilkdavo žemę siekiančio chalato, į kurį buvo gausiai prismaigstyta ženkliukų su Iljičiaus atvaizdu.

Naktimis, šviečiant mėnesienai, Mirza šokdavo dykumoje dervišo šokį – visada be drabužių, neretai su degtinės buteliu rankoje. Tada aplink susirinkdavo būriai žioplių, norinčių savo akimis įsitikinti, kad sufijaus lytinis organas įspūdingesnis net už antgamtinius jo gebėjimus.

Abajus Barubajevas, negalintis pasigirti svariais meilės žygiais, kai išvydo dykumoje šokantį nuogą sufijų, stovėjo lyg stabo ištiktas. Po antro degtinės butelio, kurį Kimbatbajevas išgėrė tiesiai iš kakliuko, pionierių vadovas įsiprašė į draugus, o dervišui geriant trečiąjį, prisiekė ne tik sekti paskui Mokytoją, bet ir parodyti jį pasauliui.

Netrukus komjaunuolis Abajus, palikęs ramybėje Kirgizijos pionierius, pamiršęs patriotines dainas, įkalbėjo nomenklatūrininkus tėvus, kad parūpintų kelis įtakingus adresus, o tada Mirzą Kimbatbajevą nusivežė į Maskvą.

Laikai, švelniai tariant, buvo keistoki – TSKP CK generalinis sekretorius, TSRS Aukščiausiosios tarybos pirmininkas Leonidas Iljičius Brežnevas jau kurį laiką skendėjo proto sutemose, valdyti šalį atidavęs bendražygiams, irgi kamuojamiems senatvinio marazmo. Tokia padėtis sumaniam Abajui ir neraštingam Mirzai atrodė itin palanki – silpnaprotystė, kai *ум заходит за разум*, buvo apėmusi ne tik komunistų partijos elitą, bet ir kiek žemesnius visuomenės sluoksnius.

Pasinaudojęs nomenklatūrininkų tėvų asmeniniais ir korupciniais ryšiais, Abajus Barubajevas vieną gražią dieną nusivedė Mirzą Kimbatbajevą pas Nikolajų Konstantinovičių Baibakovą. Draugas Baibakovas, TSRS Ministrų tarybos pirmininko pavaduotojas, *Gosplano* komiteto

pirmininkas, TSKP CK narys, socialistinio darbo didvyris, Lenino ordino kavalierius ir t. t., buvo įpusėjęs aštuntą dešimtį. Vieša paslaptis, kad šį sunkiasvorį Tarybų valstybės veikėją ne pirmus metus kamavo gėdinga negalia – jis buvo impotentas. Atrodytų, garbaus amžiaus komunistui jau laikas pamiršti geidulingas aistras, tačiau draugas Baibakovas, nuo jaunystės įpratęs *deramai* pašėlti žinybinėse pirtelėse su moraliai patikrintomis, fiziškai patraukliomis merginomis, jautėsi nepelnytai per anksti užkluptas šios vyriškos bėdos.

Bet seksualinių jo planų horizonte netikėtai įsižiebė vilties žiburys. Komjaunuolio Barubajevo atvestas Mirza Kimbatbajevas pademonstravo tokias neįtikėtinas ekstrasenso galias, kad draugas Baibakovas čia pat, kabinete, patyrė visavertę erekciją. Dabar jis buvo pasiryžęs suteikti dervišams ne tik asmeninę ar *Gosplano*, bet ir TSKP CK, ir Ministrų tarybos globą.

Senas idėjinis komunistas nebuvo savanaudis – dar tą pačią dieną pasidalijo gerąja naujiena su Anatolijum Safronovu.

Draugas Safronovas, socialistinio darbo didvyris, anuomet populiariausio žurnalo *Ogoniok* vyriausiasis redaktorius, Barubajevą ir Kimbatbajevą priėmė redakcijoje. Iš prigimties nepatiklus, kad įsitikintų, ko verti ekstrasensų gebėjimai, iškvietė į kabinetą Kultūros skyriaus redaktorių, poetą Vasilijų Lanovojų, kenčiantį dėl neįveikiamo potraukio stipriesiems gėrimams.

Užkoduoti poetą alkoholiką Mirzai buvo vienas juokas. Pritaikęs nesudėtingas manipuliacijas rankomis ir keletą užkeikimų, per kelias minutes išgydė Vasilijų visiems laikams. Išgirdęs pasiūlymą išlenkti taurelę, tas imdavo žiaukčioti, o išvydęs tarybiniu šampanu ir konjaku nuklotą stalą, krisdavo ant žemės, tąsomas siaubingų traukulių.

Gandas apie stebukladarius iš Karakalpakijos apskriejo visą Maskvą. Dervišais susidomėjo *Pravda*, didžiųjų teatrų režisieriai, dramos ir baleto artistai, gastronomų direktoriai, aukšti partiniai ir tarybiniai veikėjai, karinio jūrų laivyno grietinėlė...

Mirza ir Abajus buvo kviečiami į solidžias įstaigas, karines gamyklas ir įslaptintus fabrikus. Jais žavėjosi ištisi mokslinių tyrimų institutai, aukštosios mokyklos laikė garbe išgirsti Barubajevo paskaitą, pamatyti prezidiume knarkiantį Kimbatbajevą.

Suprantama, aplink dervišus ėmė spiestis idėjiniai bendraminčiai. Netrūko ir moterų. Šios buvo ypač atsidavusios.

Tačiau kažkurią totalinės šlovės akimirką Abajus pajuto, kad daugiamilijoninėje Maskvoje darosi ankšta, nepavyksta kvėpuoti pilna krūtine. Ir nors Sovietijos sostinė siūlė beribes galimybes, jį nenumaldomai ėmė traukti Europa.

Vakariniame TSRS krante – Estijoje, Latvijoje, Lietuvoje – gyvenimas klostėsi kitaip. Iš tėvų pasakojimų Abajus, tada dar pionierius, buvo girdėjęs, kad ten, Europoje, žmonės pusryčiauja ne virtuvėje, o kavinėse, ryte užsisako kavos su grietinėle, likerio ir šiltą, ką tik iškeptą bandelę su cinamonu arba eklerą.

Abajui, augusiam dykumų kaimynystėje, tai atrodė neįtikėtina. Be to, Vidurinėje Azijoje sklido gandai, kad europiečiai yra ypač laisvų pažiūrų žmonės. Moterys, nesvarbu, ištekėjusios ar atvirkščiai, neprašomos gulasi į lovą, o kai kurios net susimoka, kad su jomis sueitum.

Mirzos Kimbatbajevo geografija nedomino. Tačiau, kai Abajus jam atskleidė, kad tolimojoje Lietuvoje, kurios *sostinė Ryga*, gyvena išimtinai ilgakojės blondinės, sufijus neatsispyrė pagundai – išdulkinti geltonplaukę su trumpu sijonėliu buvo sena Mirzos svajonė.

Ilgai nesvarstę, apsupti tvirtasprandžių pasekėjų, apsišarvavę draugo Baibakovo, redaktoriaus Safronovo rekomendaciniais raštais, dervišai nusprendė vykti į Lietuvą.

Po keliolikos valandų išlipę Vilniaus geležinkelio stotyje, patraukė tiesiai į Lenino prospekte esančią LKP CK būstinę – pas draugą Griškevičių.

Deja, buvo savaitgalis, visos durys užrakintos – LKP CK pirmasis sekretorius su svita medžiojo.

– Tu būtinai turi su jais susipažinti, – po treniruotės įkalbinėjo Džiovanis. – Tai labai įdomūs žmonės, jie turi nežemiškų galių, nes yra ekstrasensai. Be to, juos lydi trys kieti karatistai.

Mečislovas abejojo. Faktas, kad po Kauną jau kuris laikas slankioja du azijiečiai, jo nesujaudino. Tačiau Džiovanis bičiuliui priminė, kieno pastangomis tas susipažinęs su Žaneta, taigi turėtų jaustis dėkingas, ypač jei nori dar kartą ją pamatyti. Geležinis argumentas privertė pasiūlymą priimti. Vėliau guodėsi, kad buvę smalsu pabendrauti ir su juodų diržų savininkais karatistais.

– Nenumatytoms išlaidoms, – saują violetinių kupiūrų įkišo Džiovanis. – Nenoriu, kad svečiai nesmagiai jaustųsi. Parodyk miestą, pačiupinėk juos, prilipk kaip lapas prie subinės. Vėliau viską papasakosi man, – atsisveikindamas užsiminė lyg tarp kitko.

Mečislovas laukė kitataučių Laisvės alėjoje, prie legendinio fontano, kaip buvo iš anksto sutarta.

Abajų Barubajevą ir Mirzą Kimbatbajevą, ateinančius nuo Soboro pusės, pažinti nebuvo sunku – juos lydėjo trys sportiškos išvaizdos žaliūkai, visi su juodomis odinėmis striukėmis.

Kai persimetė nereikšmingomis frazėmis, Mečislovas pasiūlė užsukti į greta esančią „Laumės“ kulinariją. Visiems atstovėjus kilometrinę eilę, Barubajevas užsisakė puskilogramį „Naujienėlės“, o Mirza – „Pasakos“ vyniotinio. Karatistai Dima, Mitia ir Olegas pareiškė esantys sotūs.

Tarp vyrų, susigrūdusių prie palangės, mat laisvų vietų kulinarijoje nebuvo, kalba nesimezgė. Kimbatbajevas rankomis kimšo vyniotinį, o Barubajevas kažkodėl vis delsė paragauti šokoladu glaistytos „Naujienėlės“.

Padėtį išgelbėjo Bumerangas. Sena Mečislovo pažįstama buvo taip praminta dar mokykloje dėl nenormaliai kumpos nosies. Ji dirbo braižytoja, o po darbo sukinėdavosi kulinarijoje, pamėgtoje Kauno neformalų.

– Tai tavo draugai? Kokie įdomūs! – tarp Mirzos ir Abajaus be ceremonijų įsispraudė Bumerangas. – Ten, bromoje, mūsiškiai suka buteliuką...

Išgirdęs, kad netoliese svaiginamasi, Mečislovas nudžiugo. Jo nuostabai, kompanija, pakviesta eiti drauge, nė kiek nesilaužė.

– Žiūrėkit, chebra, ką atvedžiau! – springo entuziazmu Bumerangas. – Mirza Kimbatbajevas. Jis iš Karakalpakijos. Abajus iš Kirgizijos. Ir jų draugai iš Maskvos: Mitia, Dima... O tavo vardą, Vasia, pamiršau...

Ilgaplaukiai Kauno neformalai – amžinai jaunas fechtavimo treneris, kelios studentės ir profesinių technikos mokyklų absolventai – buvo jau gerokai įkaušę, tad mielai priėmė svečius.

Šiandien susirinkti bromoje jie turėjo neeilinę progą. Žolės ir kitų haliucinogenų nevengiantis Gryna, nežinia, kodėl taip pramintas, po pusmečio klajonių po gūdžius Dzūkijos miškus, kur slapstydamasis nuo valdingos žmonos, vergavo eiguliui kaip jo parankinis, pagaliau grįžo į gimtąjį miestą. Atsivežė ir pusmečio užmokestį – bakelį samanės, kuria dabar tarpuvartėje vaišino bičiulius.

Bakelis smagiai ėjo ratu. Nedrąsiausi samanę palaižydavo, kiti gurkštelėję susiraukdavo, treti nusipurtydavo, ketvirti bėgdavo į Dramos teatro kiemą vemti. Vienintelis Mirza Kimbatbajevas, valingai užsivertęs metalinį indą, nerodė emocijų.

Kai ant kojų sunkiai bepastovintis Barubajevas ėmė nerišliai švilpauti tarybinę patriotinę dainą, Mečislovui kilo mintis *iš esmės* prablaškyti svečius. Norėjo parodyti, kas Kaune geriausia.

– Galiu nuvesti į „Orbitą“, ten naktinė programa, – pasišovė Mečislovas.

– *В орбиту... Идем теперь в орбиту...* – aiškino Kimbatbajevui Gryna.

– Tamam... Tamam... – kaži ką vapėjo Mirza.

– *Нет, не тамам, а в орбиту...*

Deja, nei į „Orbitą“, nei į „Metropolį“, nei į „Vakaro“ restoranu virtusį „Versalį“ spalvingos kompanijos neįleido. Nors durininkams panosėje Mečislovas mosavo šlamančiais, šie buvo nesukalbami.

Iš pykčio, kad taip nesiseka, atsakančiai apspardė gazuoto vandens automatus. Širsdamas ant viso pasaulio, ieškojo, ką dar Laisvės alėjoje nuskriausti. Jo pavyzdžiu pasekė Mirza, Bumerangas ir ilgaplaukis stalius, ketinęs tapti garsiu poetu.

– Aš labai... labai atsiprašau, – karatistams Dimai, Mitai ir Olegui teisinosi dziudistas Mečislovas, kai „Rambyno" durys irgi neatsivėrė.

Skirstytis į namus niekam nesinorėjo. Tada Bumerangas prisiminė, kad yra „Žalias kalnas".

– Ten ant scenos šoka pusnuogės mergos, – papildė Gryna.

– *Голые... танцуют голые...* – aiškino jis Barubajevui, atremtam į Centrinio knygyno sieną ir ketinančiam susmukti. Abajus buvo silpniausia šios internacionalinės grandinės grandis ir jam, kaip sakoma, jau vienodai švietė. Tačiau Mirza Kimbatbajevas, kai tik Bumerangas pasikėlė sijoną ir pademonstravo, kaip Kaune šokamas kankanas, pritarė minčiai aplankyti naktinį restoraną.

Pakilti į Žaliakalnį buvo ne taip paprasta. Naktį funikulierius neveikė, o daryti lanksto niekas nenorėjo. Gryna sugalvojo, kad patogiausia bus į kalną ropoti keturiomis, nes kitaip galima krintant susižaloti.

– *Раком... пойдем все раком...* – parodė startinę poziciją.

Grynos idėjai niekas neprieštaravo.

Tą rudenį ištisai lijo. Šlaitas buvo slidokas, be to, samanės bakeliui ištuštėjus, pritrūko stimuliatorių, todėl Mirza prieš kelionę kiekvienam burnon dosniai įbėrė uzbekiškos anašos.

Kiek laiko kopta, niekas dorai neprisiminė.

Mečislovas atsibudo ryšininkų profesinės technikos mokyklos bendrabutyje visiškai nuogas, galvą pasidėjęs ant taburetės. Bendroje virtuvėje sukiojosi nepažįstami žmonės, niūrūs ir nekalbūs. Kažkur toli toli buvo girdėti kirkinamų merginų klegesys.

– Na, ką sužinojai? Kas naujo? – paklausė Džiovanis, kitą dieną užsukęs pas Mečislovą į namus, nes partneris nepasirodė vakarinėje treniruotėje.

Pagiringam bičiuliui iš skausmo plyšo galva. Ilgai kaulijęs, vargais negalais pasiskolino *profkės* mokinio uniformą, šiaip taip atsivilko iki namų ir griuvo į lovą. Nesigaudė, kiek laiko miegojo, tačiau prabudęs jautėsi dar prasčiau. Burnoje tvyrojo bjaurus žalvario skonis.

– Nieko neprisimenu, – prisipažino.

– Kaip taip? – nustebo Džiovanis.

– Susitikome prie fontano Laisvės alėjoje. „Laumėje" jie užsisakė kalnus saldumynų, po to gėrėme Grynos samanę...

– Kokios Grynos?

– Tokio bičo. Aš jo gerai nepažįstu, gyvena miškuose, vasarą su chebra tranzuoja į Krymą. Atrodo, turi labai piktą žmoną, kuri kažkur vaidina.

– Gerai, vėliau pasidomėsiu, – pertraukė Džiovanis. – Bet kaipgi čia išeina, kad tu nieko neprisimeni?

– Na, šiek tiek prisimenu, – ėmė teisintis Mečislovas. – Ėjome į „Orbitą", Maironio gatvėje su karatistais spardžiau gazirovkės automatą...

– Užteks! – suirzo Džiovanis. – O pinigai? Aš gi daviau tau du šimtus rublių!

– Pamečiau. Buvau girtas kaip dūmas. Pirmą kartą gyvenime. Labai atsiprašau.

– Du šimtus rublių! Ar supranti, kad už juos aš turėsiu atsiskaityti!

– Tai jie ne tavo? Tada kieno? – nesuprato Mečislovas.

– Nesvarbu, kieno! – piktai atšovė Džiovanis. – Aš nesuprantu, gal tu durnas? Aišku, durnas. Debilas. Daunas. Asilas. Aš gi tau *предельно ясно* pasakiau: pačiupinėk juos. O jis – nieko neprisimenu, nieko neprisimenu...

– Taip jau atsitiko...

– Įtempk atmintį. Nepamiršk, esi man skolingas. Bent ką nors prisimink.

– Na, kai pagalvoju, šiek tiek prisimenu... Tas vyresnis...

– Kimbatbajevas.

– Taip, tas vyresnis... Jo daiktas labai didelis...

– Ką? Iš kur ištraukei? – nepatikėjo Džiovanis.

– Mačiau. Savo akimis. Pačiulpę anašos, abu myžome ant funikulieriaus bėgių. Aš dirstelėjau, kai jis išsitraukė. Sakau tau, panašus į vamzdį.

– Gal po anašos tau pasivaideno?

– Ne, ir Bumerangas patvirtino, kad labai didelis, ir Grynai padarė įspūdį. Visiems mūsiškiams.

– Tu ką, nori pasakyti, kad tas senis prie funikulieriaus visiems rodė savo pimpalą ?

– Išeina, kad taip, – Mečislovas godžiai ištuštino stiklinę vandens. – Ir tas jaunesnis...

– Barubajevas.

– Ir tas parodė. Bet jo mažas.

– Pala pala, – niekaip negalėjo patikėti Džiovanis. – Jūs ką, stovėdami prie funikulieriaus, visai šalia miesto Lenino rajono karinio komisariato, vienas kitam bybius rodėte?

– Ne tik.

– Ką reiškia „ne tik“?

– Mergos irgi rodė. Bet papus. Vieną praeivį Gryna pakvietė teisėjauti.

– Velnias. Anaša visai galvas susuko.

– Aš gi sakiau, buvome baisiausiai girti. Man pirmąkart gyvenime taip atsitinka.

– Čia ne pasiteisinimas. Na, gerai, pasimatavote. Tai gal pasakysi, kokio jis dydžio?

Mečislovas susimąstė. Užsimerkęs kažką skaičiavo, dalino, daugino.

– Kaip pusė virtuvės palangės.

– Išeina... – Džiovanis pamatavo sprindžiais, – ne mažiau pusės metro. Taip, galia antgamtinė. Čia jau šis tas. Viską, ką man papasakojai, turėsi išguldyti raštu.

– Kodėl? – nustebo Mečislovas.

– Esi skolingas. Be to, prisimink, kas tave ištraukė iš „Rambyno“, kai bokalu nokautavai Volodią.

– Gerai, – prispirtas sutiko Mečislovas.

– Beje, kada susitarei vėl su jais susitikti?

– Pažadėjau, kad parodysiu kariljoną, Istorijos muziejų, Zoologijos sodą, pavedžiosiu po Ąžuolyną.

– Labai gerai, – pritarė Džiovanis. – Štai popierius, tušinukas – rašyk. Nepamiršk viršuje datos, apačioj parašo.

– Kaip man pasirašyti?

– Pasirašyk *Mečka*.

– Bet mano vardas Mečislovas.

– O dabar būsi Mečka.

– Nesutinku, – užsispyrė tas. – Net darželyje neleidau trumpinti savo vardo. Net tada, kai Simukas...

– Gerai, – pertraukė Džiovanis. – Pasirašyk *Dervišas iš Kauno*.

– Kodėl?

– Kvaily, kad niekas nesuprastų!

Mečislovas palinko virtuvėje prie popieriaus lapo. Nuo tos dienos ėmė rašyti reguliariai.

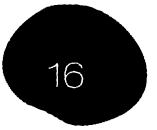

1983 metų lapkričio 5 diena

Su Abajum ir Mirza susitikom Laisvės alėjoje prie fontano. Abu atrodė žvalūs. Pasiūliau nueiti į Istorijos muziejų, nes buvo netoli. Abajus sutiko, bet Mirza nerodė didelio noro.

Kai ėjome per proletarinio poeto Juliaus Janonio aikštę, Mirza įsispoksojo į vieną paminklą. Pasakiau, kad tai Vladimiras Iljičius Leninas – proletariato vadas.

Abajus man į rusų kalbą išvertė, kad Mirza Leniną labai gerbia, vadina jį didžiausiu šimtmečio išminčiumi, labai daug gero padariusiu pažangiajai žmonijai. Pridūrė, kad mokykloje Leninas labai gerai mokėsi, gimnaziją baigė aukso medaliu, Kazanės universitete stropiai studijavo carinę teisę, nors vėliau advokatu dirbo trumpai.

Aš įsiterpiau ir pasakiau, kad Leninas turėjo būti labai sąžiningas žmogus. Kartą vaikystėje dūkdamas sudaužė vertingą tetos vazą, labai bijojo prisipažinti tai padaręs, bet savo mamai vis tiek prisipažino.

Mirza pasakė Barubajevui, kad visi mes anksčiau ar vėliau būsime priversti prisipažinti, nes taip sutvarkytas šis pasaulis, kuriame, kylant į viršų, tamsus šulinys virsta spindinčia šviesos šachta.

Abajų sudomino priešais Istorijos muziejų stovintys bronziniai liūtai. Ant vieno užsilipęs norėjo, kad padarytume nuotrauką, bet nei aš, nei Dima, Mi-

tia ir Olegas neturėjome fotoaparato. Abajui teko nuo liūto nulipti.

Mirza palankiai įvertino akmeninį Nykštuką, stovintį Istorijos muziejaus fontane. Pabrėžė, kad ne tas yra didis, kuris didelis, ir ne tas mažas, kuris toks atrodo.

Norėjau, kad Mirza šią painią mintį praplėstų, tačiau Abajus užsimanė į tualetą, todėl turėjome kuo greičiau eiti į muziejų.

Ten pamatęs sudužusią Dariaus ir Girėno „Lituanicą", Mirza pasakė, kad viskas šiame pasaulyje dūžta, skyla, krinta, tik siela kyla aukštyn, o zikras yra šviesa, besileidžianti į širdies šulinį.

Abajus susidomėjo senoviniais revolveriais ir pistoletais, teiravosi, kur panašių Kaune būtų galima įsigyti savigynai. Karatistai ilgai stoviniavo prie samurajų kardų kolekcijos.

Išėję iš muziejaus, sustojome prie patrankų parūkyti. Ten Mirza susipažino su Feifala (Zita Gerulyte), Jadze (Jadvyga Daukyte), Nijole (Aušra Verbickaite) ir Liuda (Deimante Petrulyte), kurios dirba netoliese.

Kai prisirūkėme, pasiūliau apžiūrėti mūsų genijaus Mikalojaus Konstantino Čiurlionio paveikslus, tačiau Abajus su Mirza pasirinko Antano Žmuidzinavičiaus Velnių muziejų.

Skeltanagiai abiem labai patiko. Ypač tas, kuris panašus į Mirzą, atvežtas iš Japonijos.

Išėję iš muziejaus, sutikome Bumerangą (Solveigą Vitkauskaitę), kuri dirba priešais – Miestprojekte. Ji pasakė, kad į darbą šiandien negrįš, ir prisijungė prie mūsų.

Mirza užsimanė alaus.

Pakeliui dervišams ketinau parodyti vieną smagią vietelę „Kauno svetainės" kieme, bet Feifala su Bumerangu užprotestavo, ginčytis su jomis nemačiau prasmės – skylę su dervišais aplankysim kitą kartą.

Į „Rambyną" jų vestis nenorėjau, keletą butelių „Žigulinio" nusipirkome „Skalsos" parduotuvėje.

Paėję už kampo, išgėrėme. Mirza reikalavo pakartoti. Aš pinigų neturėjau, dar šešis butelius nupirko Bumerangas, norėdama pasirodyti dosni.

Gurkšnodamas Mirza pripažino, kad alus varo myžti, bet užtat atveria čakras. Abajus paaiškino: čakros – tai tokie klapanai mūsų smegenyse, kurie geriant alų atsiveria, o vartojant vandenį užsidaro.

Po išgertuvių priminiau, kad tarėmės eiti į Zoologijos sodą.

Sode Abajus ilgai stovėjo prie ruonių baseino, o ekstrasensas Mirza žvilgsniu tramdė riaumojančius liūtus. Norėjau parodyti jiems beždžionę, kurią atsimenu iš vaikystės, bet ji buvo jau nugaišusi. Karatistai, nepaisydami pliaupiančio lietaus, laižė ledus.

Kai žingsniavome takeliu per Ąžuolyną, Abajus paprašė, kad palaukčiau jų ant suoliuko. Aš atsisėdau, o Mirza, Abajus ir Bumerangas patraukė už didelės metalinės stumbro skulptūros, stovinčios šiek tiek atokiau nuo tako. Sugrįžo maždaug po dešimties minučių, atrodė viskuo patenkinti.

Sėdėdamas ant suoliuko, kalbėjausi su Dima, Mitia ir Olegu. Jie pažadėjo, kad išmokys mane keleto karatė veiksmų. Sutarėme nueiti į „Dinamo" sporto salę Griunvaldo gatvėje.

Pakeliui Abajus ėmė aiškinti, kad tada, kai lankėmės funikulieriaus apylinkėse, jis pametė pinigus. Užsispyrė, kad eitume jų ieškoti, nors aš puikiai atsimenu, kad pinigų jis neturėjo, už viską mokėjau aš. Išnaršę krūmus, „Kibiro" kulinarijoje paklausinėję pardavėjos, ar kas nors neatnešė pamesto maišo su rubliais, jokių Barubajevo pinigų, žinoma, neradome.

Vakare Bumerangas visus pakvietė pas save. Aš atsisakiau, nes jaučiausi pavargęs. Abajus pasakė, kad kiekvienam laivui – sava jūra. Taip ir išsiskyrėme. Ryšį palaikysime per Bumerangą.

Dervišas iš Kauno

1983 metų lapkričio 8 diena

Buvom su Bumerangu sutarę, kad per Lapkričio 7-osios demonstraciją dervišai prisijungs prie manęs.

Žygiuodamas pro tribūną, laikiau sunkų transparantą, kuriame buvo užrašyta, kad penkmečio planus įvykdysime garbingai. Mirza man padėjo jį nešti, o Barubajevas kategoriškai atsisakė, atrodė liguistai išblyškęs.

Apsistoję pas Bumerangą, ekstrasensai užvakar aplankė „Medžiotojų užeigą". Ten Mirza kibirais gėrė „Palangą", o Abajus užsisakė rūkytų medžiotojų dešrelių ir sukirto kelias porcijas.

Grįžęs pas Bumerangą, viduriavo ir ištisą naktį vėmė. Dėl to, matyt, ir atsisakė nešti transparantą.

Po demonstracijos nuėjome prie Rotušės. Kimbatbajevas visą laiką tylėjo, o Barubajevas statinį pavadino baltąja gulbe. Jam Rotušė labai patiko, priešingai negu Arkikatedra, į kurią užeiti abu atsisakė.

Dar norėjau parodyti jiems gotikinius Perkūno namus, tačiau šventą dieną jie buvo uždaryti.

Kuzmos gatvėje per psichiatrinės ligoninės langą Bumerangas pašaukė mūsų bendrą pažįstamą Henrį (Fortunatą Vaitkevičių). Jis ten guli jau kelintą mėnesį ir, matyt, dar ilgai gulės. Mirza ir Abajus pakvietė Henrį, kai tas išeis iš beprotnamio, aplankyti dervišus Karakalpakijoje.

Įstabi Nemuno ir Neries santaka nei Barubajevui, nei Kimbatbajevui įspūdžio nepadarė. Mirza pasakė, kad visos upės įteka į tą pačią jūrą, o vėliau – į vandenyną.

Bumerangas pasiūlė užsukti pas vieną senuką budistą – dailininką, gyvenantį netoli mečetės, šalia buvusių kapinių. Abajus Barubajevas susidomėjo, mat ir pats yra budistas. Deja, kai atėjome, durų niekas neatidarė, nors dailininko languose degė šviesa.

Bumerangas nutarė mesti į langą akmenėlį, nes žinojo, kad senukas neprigirdi. Akmenėlis buvo per didelis, o gal ji per smarkiai sviedė. Lan-

gas triukšmingai išdužo, todėl mes nedelsdami pabėgome.

Stabtelėjęs prie monumentalios Keturių komunarų skulptūros, Kimbatbajevas pasakė, kad gyvenimas – tai užknisanti kelionė labirintu, bet ją vis tiek įveikiame lėčiau ar greičiau.

Eidami Laisvės alėja, sutikome iš demonstracijos grįžtančias Feifalą, Jadzę ir Liudą. Pakvietusi pas save, Liuda leido „Saimoną ir Garfunkelį", vaišino troškintais kopūstais su dešrelėmis, turėjo degtinės „Dar po vieną". Mirza visą vakarą gėrė ir vis pasakojo, kaip iš degtinės pasisėmęs jėgų, energetiniais kanalais susijungia su kosmosu. Abajus viską vertė į rusų kalbą, kad visiems būtų suprantama. Feifala pasiteiravo, ar galima to išmokti. Abajus atsakė, kad labai norint – galima, tik, užuot klausinėjus visokių nesąmonių, reikia atvira širdimi atsiduoti kosmoso okeanui. Bumerangas su Mirza užsidarė vonioje. Aš sėdėjau ant sofos su Jadze ir Liuda, o Feifala pasirąžiusi pasakė, kad nori miego, todėl nuėjo į miegamąjį. Paskui ją nusekė ir Barubajevas.

Aš kurį laiką pasėdėjau prie televizoriaus, tada pėsčiomis parėjau namo.

Dervišas iš Kauno

1983 metų lapkričio 15 diena

Drįstu pastebėti, kad ekstrasensą Kimbatbajevą ir save budistu vadinantį Barubajevą Lietuvos TSR kultūros turtai mažai domina. Jie mieliau laiką leidžia „Kauno svetainės" kieme po to, kai parodžiau skylę į valgyklos tualetą. Prie jos prilipę, sufijus ir dzenbudistas stovi valandų valandas.

Nusipirkę po stiklinę kepintų saulėgrąžų, trise nuėjome į „Planetos" kino teatrą prie geležinkelio stoties. Žiūrėjome garsiojo Andrejaus Tarkovskio „Soliarį", kur Banionis vaidina kosmonautą. Mirza filmu pasišlykštėjo, Abajus liko jam abejingas, nors vėliau pagyrė lietuvių tarybinio aktoriaus Donato Banionio vaidybą. Man šis filmas pasirodė nei šioks, nei toks.

Nelengvai įkalbėjau aplankyti dailės galeriją, kurioje saugomi neįkainojami pasaulio meno lobiai, Mykolo Žilinsko kilniai padovanoti Lietuvos TSR. Kimbatbajevas ten ieškojo paveikslų su nuogybėmis, o Barubajevui nepatiko niekas. Karatistai menu apskritai nesidomėjo – vis kumščiavosi tarpusavyje, budėtojai kelis kartus perspėjo galerijoje elgtis santūriau.

Svečiai neišklausė ir kompozitoriaus Giedriaus Kuprevičiaus kariljono Istorijos muziejaus kieme sekmadienį. O kai nuvedžiau į Muzikinį teatrą pasižiūrėti operetės „Monmartro žibuoklė", Kimbatbajevas nesiliovė šnirpščiojęs nosį, Barubajevas siaubingai žiovavo. Tik per pertrauką, Feifalos vaišinami tarybiniu šampanu su eklerais, abu atsigavo ir per kitus operetės veiksmus buvo linksmesni.

Be to, noriu pranešti, kad ekstrasensus itin domina dvasingumas. Apsilankę pantomimos studijos spektaklyje, sakė, kad matyti judesiai jiems dvasiškai artimi, net išreiškė norą susipažinti su artistėmis.

Bumerangas, kadaise lankiusi šią studiją, po spektaklio supažindino su Karpa (Nijole Sagatauskaite), Priekalu (Liudu Šarapovu) ir Lempa (Vitalija Filomena Zauniene).

Barubajevas bendrą kalbą ypač greitai rado su Lempa. Visiems smagiai vakarojant Fifos (Janinos Kvietkauskienės) namuose, atsiklaupė ant kelių, maldaudamas, kad Vitalija Filomena užsitemptų raudoną triko ir vėl parodytų tuos nepadorius judesius, įkvėptus aukštesniųjų jėgų.

Man vis dėlto pavyko ekstrasensus nutempti į Mikalojaus Konstantino Čiurlionio muziejų. Barubajevas elgėsi palyginti kukliai, tačiau Kimbatbajevas, nepaisydamas budėtojų pastabų, į genijaus pasteles baksnojo paseilintu pirštu. Barubajevas pasiteiravo, ar šitas dailininkas irgi buvo Stalino sušaudytas. Atsakiau, kad ne.

Prie mūsų mylimos poetės Salomėjos Nėries kapo šalia Istorijos muziejaus patrankų, o tai pamėgta aplinkinių įstaigų darbuotojų ir mokinių rūkymo vieta, Kimbatbajevas pareiškė, esą visiems pasaulio durniams atrodo, kad gyvename vieną gyvenimą, tačiau jų gali būti labai daug.

Aš jam pritariau ir paklausiau, kiek gyvenimų turėjo Leninas.

Kimbatbajevas atsakė, kad nesuskaičiuojamą daugybę, todėl, nors ir miręs, netrukus neabejotinai atgims.

Įsidrąsinęs pasiteiravau, ar ekstrasensas tiki, kad komunizmas kada nors žlugs. Kimbatbajevas užsirūkė ir konstatavo, kad visi planai žlunga, tačiau jų inžinieriai vieną dieną prisikelia. Po šių žodžių pareikalavo degtinės ir visi nuėjome į „Ledainės" kavinę.

Ten sėdėjo girtas Dramos teatro režisierius Konstantinas Škliaras su neblaiviu to paties teatro direktorium Vytautu Venckūnu. „Ei, jūs!" – užkalbino ekstrasensus scenos meistras ir pažadėjo parūpinti tiek artisčių, kiek tik jie pajėgs šiąnakt išdulkinti.

Bumerangas, Feifala, Fifa ir Liuda, tai girdėdamos, sėdėjo kavinėje liūdnos.

Abajus, pavaišintas armėnišku konjaku „Ararat", išpranašavo, kad režisieriaus Škliaro laukia didi ateitis. Šis atsakė, kad ir pats tą puikiai žino. Direktorius Venckūnas ėmė rėkti, kad čia ne vieta ir ne laikas visokiems „čiučmekams" aiškinti, kas ko laukia.

Vyrai jau ketino susikibti, bet aš ir Maskvos karatistai juos išskyrėme.

Režisierius apsiašarojo, dievagodamasis, kad nori susitaikyti. Išbučiavęs Barubajevą ir Kimbatbajevą, pakvietė eiti drauge į teatrą.

Naktį jis buvo uždarytas.

Budintis gaisrininkas, kai pagaliau prisibeldėme, labai nenoriai mus įleido.

Susigrūdome direktoriaus kabinete, o jis pats, TSKP narys Venckūnas, ėmė skambinėti dailiosios lyties personalui. Po pusvalandžio atėjo dvi artistės, nelabai gražios.

Užsnūdęs teatro fojė, prabudau tik tada, kai teatralai ėmė rinktis į „Čigonų barono" repeticiją.

Dervišas iš Kauno

Drįstu pastebėti, kad ekstrasensai Kimbatbajevas ir Barubajevas neturi žalio supratimo apie roko muziką. Sufijai iš Vidurinės Azijos nieko nėra girdėję apie Miką Džagerį ir „Rolingus", Džoną Lenoną ir „Bitlus", o Kaune ypač mėgstamus ir vertinamus „Cepelinus", kuriuos Feifala paleido itin garsiai, Mirza išvadino apsėstais šėtono. Feifalai, Lempai ir Grynai (Sauliui Bacevičiui) tai girdėti buvo skaudu.

Mano pasakojimą, kokio stulbinančio pasisekimo Kauno halėje prieš keletą metų susilaukė vengrų roko grupė „Lokomotiv GT", dervišai praleido pro ausis. Jiems nerūpėjo nei lenkų „Červony gitary", nei jų lyderis Zbignievas Krajevskis, kuriam po koncerto turėjau garbės paspausti ranką.

Nei Mirza, nei Abajus nieko nėra girdėję apie populiarią lenkų „Lato z radiem" programą.

Šiuo metu abu gyvena pas Feifalą.

Iš jos tiksliai žinau, kad Barubajevas vakarais nepraleidžia informacinės programos „Vremia", o Kimbatbajevas mėgsta kojas laikyti verdančiame „Gintaro krante", siurbčiodamas per šiaudelį spirituotą „Žilvitį" arba „Alytį". Be to, nepaisydami gyventojų pasipiktinimo, abu nuolatos lankosi „Kauno svetainės" kieme, iš kur juos išprašyti gana sudėtinga.

Feifala sakė, kad Abajus, kai prisigeria, ima slėpti ne tik savus, bet ir svetimus pinigus. Prabudęs ryte apsimeta, atseit nieko neprisimena.

Bumerangui tarpininkaujant, ekstrasensai apsilankė pas dailininką Liutaurą Truską, kurį čia jau galiu įvardyti.

Gerokai senstelėjęs dailininkas su ūsais panosėje, kreivai nupieštais flomasteriu, pasitiko ekstrasensus įtariai ir negeranoriškai. Keikė komunistus ir tarybų valdžią, kuri jam kartą per savaitę vis išdaužo langus.

Nepatogiai pasodinęs ir vaišindamas niekam tikusia kažkokių stagarų arbata, dailininkas visą laiką keitė vinilines plokšteles ir nepakenčiamai gar-

siai leido Verdžio operas: „Traviatą“, „Trubadūrą“, „Don Karlą“, „Aidą“.

Šnekučiavomės apie reinkarnaciją. Truska, keisdamas plokštelę, atskleidė praeitame gyvenime buvęs voveraitė, o anksčiau – tunelis ir aklagatvis. Tiesa, pastarojo gyvenimo faktų jis nebeprisimena, atseit seniai tai buvo.

Barubajevas ta tema šeimininkui prasitarė anksčiau atgimęs Šviesa ir Meile. O Kimbatbajevas – Tiesa ir Viltimi.

Kalbai pakrypus apie dvasingumą ir budizmą, dailininkas Truska paminėjo snieguotus Himalajų kalnus ir kažkokį Ilją Rerichą, apsistojusį ten prieš šimtą metų. Barubajevas pasigyrė kuo puikiausiai jį pažįstantis. Tačiau, kai teatro dailininkas kalbą pasuko apie lamas, dalailamas, reinkarnacijas ir tariamai tikrąją Tibeto budizmo prigimtį, Abajus pareiškė, kad šiai sektai nepritaria, kaip ir įžūliems Tibeto nepriklausomybės siekiams. Tai sukėlė Truskos įsiūtį ir jis išvijo svečius lauk.

Kai jau vilkomės paltus ir avėmės batus, pas dailininką tuo metu viešėjusi Medicinos instituto marksizmo-leninizmo filosofijos profesorė Liuda Černevičienė paslapčia pašnibždomis pakvietė ekstrasensus artimiausią savaitgalį užsukti pas ją į Krantinės gatvę.

Užvakar, kaip buvom sutarę, su karatistais Olegu, Mitia ir Dima nuėjome į „Dinamo“ sporto klubą. Salėje buvom penkiese, nes prisijungė rusų desantininkas Paša Gračiovas, kuris kartais su mumis treniruojasi.

Dima man parodė keletą „mavašių“, Olegas atliko „katą“, o Mitia ėmė kaulyti, kad pamokyčiau smaugimo veiksmų.

Aš jam parodžiau. Staigiai truktelėjus apykaklę, galima užveržti priešininko kaklą. Pademonstravau, kaip tai daroma stovint, gulint ir atsiklaupus. Tada salėje pasirodė įžūlus Kauno medicinos instituto studentas Audrius Abukevičius, kuris kadaise prastais pažymiais mokėsi mūsų mokykloje. Aš nenorėjau, kad studentas medikas stebėtų mūsų karatė treniruotę, todėl paprašiau Pašos Gračiovo, kad parodytų jam duris. Studentas Abukevičius nepakluso. Paša pademonstravo keletą kovinės savigynos veiksmų. Po treniruotės drauge nuėjome į „Rambyną“ išgerti alaus.

Po antro bokalo desantininkas Gračiovas, kurį mes pravardžiuojame Mersedesu, ėmė pasakoti apie čiurkas ir Afganistaną, iš kurio neseniai grįžo. Sakė, kad ten ne viskas taip, kaip aiškina programa „Vremia", pasikėlęs marškinius parodė, į kurią vietą buvo sužeistas.

Dima, Mitia ir Olegas tylėjo, daugiau klausėsi. Norėjau kuo plačiau sužinoti apie mūsų internacionalinę pagalbą Afganistanui, tačiau po trečio bokalo Paša pakilo ir pėsčiomis išėjo į kareivines Panemunėje.

Tada prie mūsų prilipo nežinia iš kur atsiradęs įžūlus Kauno medicinos instituto studentas Audrius Abukevičius. Prisėdęs prie Dimos, nerausdamas gyrėsi, kad irgi turi juodą karatė diržą, kuo aš labai abejoju.

Buvome „Kanklių" kino teatre. Žiūrėjome „Raitelį be galvos", kurį esu matęs gal dvidešimt kartų. Ekstrasensams filmas patiko, nors man VDR filmai su Gojko Mitičiumi apie indėnus yra gerokai įdomesni.

Kai kurie paranormalūs, dvasiniai ir religiniai dalykai kol kas lieka neaiškūs. Štai Mirza Kimbatbajevas ir Abajus Barubajevas vadina save ekstrasensais ir dervišais. Tačiau pirmasis yra grynų gryniausias sufijus, o antrasis neseniai bare prisipažino, kad išpažįsta dzenbudizmą. Tada išeitų, kad tiek dzenbudistas, tiek sufijus gali būti dervišas?

Betgi aš, pas senuką dailininką Liutaurą Truską išklausinėjęs marksizmo-leninizmo filosofijos profesorę Liudą Černevičienę, gavau mokslininkės patikinimą, kad tikruoju dervišu dzenbudistas niekaip negalėtų būti, panašiai kaip marksistas negali tapti trockistu, anonistas – komjaunuoliu ar kaunietis vilniečiu. Tačiau Abajus kažkodėl save taip vadina.

Pastebėjau, kad Kimbatbajevas yra neabejingas dailesnėms, plačias subines turinčioms moteriškėms, o Barubajevas vis rečiau vemia, viešumoje tampa drąsesnis, kartais pasidaro net valdingas kaip koks sultonas. Tarp ekstrasensų, manau, svarbesnis yra sufijus Mirza, nors dzenbudistas Abajus jam nenusileidžia.

Prieš ketvertą dienų, kai vakarojome pas Lempą, paprašiau ekstrasensų pademonstruoti paranormalias savo galias. Abajus piktai atšovė, kad tai ne cir-

kas. Tačiau Mirza, pačiupęs už smakro Liudą, įsmeigė į ją įtaigų savo žvilgsnį. Po minutės kitos Liuda nuolankiai suklupo dervišui po kojomis ir ėmė išdarinėti tokius dalykus, apie kuriuos čia nenorėčiau pasakoti. Be to, tą kartą man pasirodė, kad išgirtasis ekstrasenso kotas gerokai menkesnis, negu matėme prie funikulieriaus.

Dar tą pačią naktį, dervišams po vidurnakčio smigus, ryžausi patikrinti, ar akys manęs anuokart neapgavo. Susiradęs stalčiuje liniuotę, Kimbatbajevui knarkiant, įsitikinau, kad ramybės būsenos jo įrankis neviršija 7 cm, o Barubajevo – neįtikėtina! – buvo dar mažesnis, vos 4 cm.

Užsirašęs šiuos duomenis, kaip buvau pamokytas per instruktažą, lapelį su skaičiais suplėšiau ir suvalgiau. Kad nepalikčiau įkalčių, liniuotę sulaužiau ir sudeginau šiukšlių kibire. Taigi niekas neprikibs.

Vakar Abajus prasitarė, kad atėjo metas vykti į Vilnių – į Lietuvos TSR sostinę, pas draugą Griškevičių, atseit Kaune per ilgai užsibuvo.

Mirza kalbina mane tapti dervišu ir sekti drauge. Aš kol kas delsiu vienareikšmiškai atsakyti, nes man patinka dziudo, myliu Žanetą, be to, nenorėčiau prarasti smagaus darbo paveikslų galerijoje.

Dervišas iš Kauno

1983 metų gruodžio 25 diena

Atvažiavę į Vilnių, draugo Petro Griškevičiaus neradome, buvo išvykęs į Maskvą. Kimbatbajevą ir Barubajevą palydėjau iki Lietuvos TSR ministrų tarybos, ten jie ilgai neužsibuvo. Paupy išgėrę „Gintaro kranto", nutarė aplankyti Vilniaus miesto partijos ir vykdomąjį komitetus. Nežinau, su kuo susitiko ir apie ką kalbėjo, tačiau išėjęs Abajus pasigyrė, kad kažkoks Baibakovo raštas veikia, tad netrukus jie pasimatys su itin svarbiu LKP CK sekretoriumi Nikolajumi Kirilovičiumi Dybenka.

Puikioji Vilniaus architektūra ekstrasensus mažai domina.

Prašmatniame „Pergalės" kino teatre žiūrėjome „XX amžiaus piratus", kur labai blogą žmogų suvaidino Talgatas – Mirzos ir Abajaus pasekėjas. Prasidėjus kinui, Kimbatbajevas kaip visada gliaudė saulėgrąžas, o Barubajevas, vos užgeso šviesos, ėmė grabalioti šalia sėdinčią blondinę. Moteris į kiną, pasirodo, buvo atėjusi su savo vyru praporščiku, tas desantininkas dzenbudistą iškart išjungė. Atsipeikėjęs gašlūnas sėdėjo nurimęs, nedorų minčių nebepuoselėjo.

Įpusėjus filmui, į salę kaip viesulas įsiveržė pareigūnų būrys. Nutraukę seansą, ėmė tikrinti žiūrovų dokumentus. Kai mūsų paklausė, kodėl darbo metu sėdime kine, atsakėme, kad esame turistai, tada paleido. Kitus – apie šimtą žmonių – kažkur išsivedė. Likę salėje pensininkai šnabždėjosi, kad suimtuosius turbūt sušaudys. Nors mus paliko ramybėje, nuotaika buvo sugadinta.

Proletarinio rusų rašytojo Maksimo Gorkio gatvėje užėjome pasišildyti į Ateizmo muziejų. Kimbatbajevas gyvai domėjosi katalikų inkvizicijos naudotais kankinimo įrankiais. Barubajevas vėliau sakė, kad panašūs dalykai ateityje gali praversti. Nesupratau, ką turėjo galvoje.

Apsistojome pas dailininką avangardistą Antaną Kelbaitį, kurį rekomendavo Gryna.

Turiu pripažinti, meno žmonės yra itin imlūs dvasiniams dalykams. Kartais aš nesuprantu, apie ką jie tarpusavyje šnekasi, tačiau galiu patvirtinti, kad tai, ką girdžiu, labai dvasinga.

Pasak Kimbatbajevo, nesvarbu, kuriame sušiktos upės krante stovi, svarbu, kur plaukia tavo mintys – pasroviui ar prieš srovę. Manau, pasroviui tekančios mintys yra teisingos, o prieš srovę – gerokai stipresnės už teisingas.

Dailininkas avangardistas Kelbaitis savo studijoje rodė mums jo paties nutapytus paveikslus. Abajus pareiškė, kad paveikslas be rėmų, tai kaip mašina be ratų, o boba be papų. Dailininkas avangardistas Kelbaitis įsižeidė, ėmė prieštarauti, atseit mene svarbiausia ne rėmai, bet kūrinio dvasia. Barubajevas

dailininką nutildė, sakydamas, kad ne Kelbaičiui kalbėti apie dvasią, jeigu ištisą vakarą jis nesusipranta ekstrasensams įpilti degtinės.

Gavęs pastabą, dailininkas avangardistas paskubomis apsirengė ir nubėgo į gastronomą. Grįžo su keliais buteliais ir dailiomis Pedagoginio instituto studentėmis. Pirmakursės prisipažino jau seniai svajojusios susipažinti su ekstrasensais, apie kuriuos iš dėstytojų girdėjo daug palankių atsiliepimų. Dailininkui avangardistui papildžius, kad Barubajevas yra dar ir dzenbudistas, o Kimbatbajevas – sufijus, garsus ne tik Maskvoje, be to, abu dervišai, studentės liko jo studijoje nakvoti.

Prisigėręs Abajus, man pačiam teko tuo įsitikinti, išties slepia pinigus. Šįkart sukišo juos į pagalvę, o prieš tai – į ventiliacinę studijos angą. Ryte, žinoma, nieko neatsiminė ir skundėsi, neva kažkas jį apvogė.

Iškilaus dailininko avangardisto studijoje dervišus aplankė įvairūs garsūs Lietuvos TSR mokslo ir kultūros žmonės. Čia buvo atėjęs Lietuvos TSR mokslų akademijos narys korespondentas Fabijonas Juodeika su žmona, Vilniaus dailės instituto Marksizmo-leninizmo katedros docentas Rimas Toleikis, „Sigmos" gamyklos laborantas Fiodoras Kolupaila, keli puslaidininkių srities fizikai, kuriuos esu kartą sutikęs Kaune prie „Rambyno".

Iš visų Vilniaus restoranų ekstrasensams labiausiai patinka „Dainava", nors keliolika kartų lankėsi „Draugystėje", „Žarijoje" ir „Akimirkoje". Išgirtoji „Neringa" jų nesužavėjo. Prie „Tauro rago" visada didelės eilės, todėl ten irgi neiname.

Gaila, bet lietuvišku dvasingumu – turiu galvoje mūsų kalbos ryšius su sanskritu, senąsias liaudies dainas ir medinius kryžius – dervišai nelabai domisi. Kimbatbajevas ta proga yra sakęs, kad vienoje rankoje dviejų arbūzų neišlaikysi. Jiems malonu, kai į jų mintis įsiklausoma.

Manau, būtų prasminga ir man tapti dervišu.

Mirza vis kartoja, kad visų smagiausias yra prilipęs lapas, o subinė ta, kuri didžiausia.

Beje, po dailininko avangardisto Kelbaičio studiją Kimbatbajevas vaikšto nuogas, neretai kotu pabaksnodamas tai smūtkelį, tai suvenyrinę lėlytę sekci-

joje. Rūko sufijus tik „Primą". Barubajevas šio žalingo įpročio atsikratė, nors įmetęs degtinės, dar užsitraukia.

Kaip ir tarėmės, laišką siunčiu į nurodytą pašto dėžutę, nes Vilniuje ketinu šiek tiek ilgiau užsibūti.

Dervišas iš Kauno

P. S. Jei kartais matysi Žanetą, perduok, kad ją myliu.

1984 metų vasario 16 diena

Prieš savaitę, pranešus programai „Vremia", sužinojau, kad mirė TSKP CK generalinis sekretorius Jurijus Vladimirovičius Andropovas...

Nors plačiąją šalį apėmęs gedulas, ekstrasensų Mirzos ir Abajaus susitikimas su LKP CK sekretoriumi draugu Nikolajumi Kirilovičiumi Dybenka buvo šiltas ir vaisingas. Apie rezultatus sprendžiu iš to, kad dar tą patį vakarą, iškart po susitikimo LKP Centro komitete, į dailininko avangardisto Kelbaičio studiją užėjo pavydėtinai daili sekretoriaus sekretorė. Ką jie trise miegamajame darė, apie ką kalbėjo, pasakyti negaliu, nes buvau išsiųstas į „Tauro ragą" parnešti alaus. Grįžęs sekretoriaus sekretorę radau skaisčiai įraudusiais skruostais, ženkliai atjaunėjusią.

Prieš dvi savaites Vilniuje lankėsi Kimbatbajevo ir Barubajevo mokinys Talgatas iš Kazachijos TSR. Atseit jis yra labai garsus tarybinio kino aktorius, be to, turi juodą karatė diržą. Prie taurelės gyrėsi tapęs Kazachijos TSR karatė čempionu.

Dėl šio titulo abejoju, nes karatė čempionatai jau seniai nerengiami, o karatistai slapčiomis treniruojasi rūsiuose, kitaip negu mes – dziudistai. Sunku patikėti, kad kažkur Kazachijoje apskritai galėjo būti surengtas koks nors karatė čempionatas. Kazachai, kiek teko girdėti, vis dar gyvena feodalizme.

Tariamam Kazachijos TSR karatė čempionui ekstrasensai Abajus su Mirza yra neginčytini autoritetai. Prie spaudos kiosko sužinojęs, kad dervišai irgi valgo bei geria, Talgatas išsitraukė išpampusią piniginę ir nuolankiai atidavė Kimbatbajevui visą honorarą, kurį uždirbo filmuodamasis kažkokiame filme.

Man būtų buvę įdomu pasikalbėti su tuo garsiu kino artistu, aptarti karatė ateitį Kazachijoje, tačiau sutrukdė Abajus – liepė, kad išskalbčiau Mirzos apatinius.

Vilniuje praleidęs keletą dienų, Talgatas išskrido į Leningradą filmuotis.

Jau kurį laiką man pavedamos atsakingos pareigos – plaunu indus, pilstau gėrimus, karpau ekstrasensų nagus. Sufijaus Kimbatbajevo nagai yra ypač kieti, tenka naudoti sodininko žirkles, kurias maloniai paskolino Lietuvos TSR mokslų akademijos narys korespondentas Fabijonas Juodeika, laisvalaikiu paslaptingais aparatais tiriantis unikalius ekstrasensų gebėjimus.

Neseniai, kai dervišai vėl ėmėsi energijos išlaisvinimo – studijoje gėrė „Kvietinę", užsikąsdami raugintais agurkais, – draugė Dovilė Vaiciekauskienė iš miesto vykdomojo komiteto paprašė, kad Mirza parodytų jai ką nors neįtikėtino. Šis sutiko pademonstruoti, kaip nušvitusio žmogaus valia virsta daikto jėga. Ant stalo stovintį metalinį dubenėlį žvilgsniu privertė judėti tai į vieną, tai į kitą pusę.

Tai matydama, draugė Vaiciekauskienė pasijuto stipriai įtikinta, nors man kilo įtarimas, gal Barubajevas po stalu vedžiojo kokį magnetėlį, nes laikė ten pakišęs savo neramias rankas. Bet draugė Dovilė labai patikli, todėl, nepranešusi vyrui, liko nakvoti su ekstrasensais. Kitą vakarą vėl atskubėjo, nešina pačios pagaminta mišraine.

Šiam kartui tiek, nes Mokytojas Mirza Kimbatbajevas kviečia pakasyti jam padus.

Dervišas iš Kauno

Atvažiavome į Rygą – kaimyninės Latvijos TSR sostinę. Šis miestas prie Dauguvos upės man puikiai pažįstamas, nes vidurinės mokyklos laikais čia lankiausi su ekskursija.

Abajus gastronome nusipirko du kilogramus „Gotinos", mūsiškai „Karvutės", penkias dėžutes latviškų šprotų. Viską iškart suvalgė, todėl visą savaitę vėmė ir viduriavo.

Dailininkui avangardistui Antanui Kelbaičiui patarus, apsistojome pas dailininką Arnį Pelšį, artimą TSRS Aukščiausiosios tarybos prezidiumo sekretoriaus Arvido Pelšės giminaitį. Jis – siaubingai garsus Latvijos TSR keramikas. Bet šiuo metu žiedžia ne puodus, o lyg apsėstas lipdo dvimetrinius bybagalius, pripiešia ant jų prasižiojusių vaginų, kurias vėliau dailiai papuošia glazūromis. Labai įdomus žmogus, nors jo menas man svetimas.

Su keramiku Arniu Pelšiu kartais pasikalbame ne tik apie JAV prezidentą Ronaldą Reiganą, bet ir apie velionį Jurijų Vladimirovičių Andropovą, apie TSKP CK generalinio sekretoriaus poste jį pakeitusį Konstantiną Černenką. Keramikas sako, kad dabar, mirus draugui Andropovui, pagaliau liausis tos baisios žmonių gaudynės, kai KGB čiumpa už pakarpos visus, kurie darbo metu atėjo prasiblaškyti į kiną ar panašiai. Ir nors draugas Černenka, skirtingai negu Andropovas, nėra ypač dvasingas, nežaidžia teniso, neskaito senosios persų poezijos, galėsime lengviau atsipūsti. Antra vertus, degtinės kainos, Arnio Pelšio manymu, nesumažės, gal netgi pakils.

Manau, keramikas iš dalies teisus, nes visa tai, kaip pats tvirtino, jam žinoma iš pirminių šaltinių. Tiesa, įtakingas jo giminaitis prieš porą metų mirė.

TSKP CK generalinis sekretorius Konstantinas Ustinovičius Černenka šiuo metu man yra menkai pažįstamas. Per darbo žmonių demonstracijas esu kelis kartus nešęs jo portretą, tačiau partine biografija specialiai nesidomėjau. Latvijoje kalbama, kad tai Leonido Iljičiaus Brežnevo bendražygis. O jei

draugo Brežnevo, tai ir draugų Grišino, Romanovo, Ščerbakovo, kuriuos aš pažįstu dar menkiau.

Dervišai Rygos senamiesčio vokiška gotika nesusidomėjo. Abajus nusivylė, kad Latvijos TSR moterys gerokai apkūnesnės negu lietuvės. Jam patinkančios lieknos, o Kimbatbajevui, jei pakanka degtinės, būna vis vien.

Rygoje ekstrasensai jaučiasi gerai. Čia apstu rusų ir jų kalbos, kuri Barubajevui yra, galima sakyti, gimtoji, o Kimbatbajevas Vilniuje jos stipriai pramoko. Tiesa, užsukę į Latvijos KP CK, su latvių komunistais bendros kalbos nerado.

Mirzai labai patiko „Rigas balzams". Prie Operos ir baleto teatro išgėręs litrą, paprašė dar, o ryte pas keramiką Pelšį ištuštino ketvirtą. Ekstrasensas palankiai atsiliepia ir apie latvių cigaretes „Elita". Jos, nors ir su filtru, pasak sufijaus, smagiai veža, todėl kasdien surūko po keturis penkis pakelius.

Prisigėręs Abajus vėl paslėpė savus ir svetimus pinigus. Piktinosi, kad visur pilna vagių.

Buvome Daugpilyje, Liepojoje, Ciesyje. Aplankėme įspūdingą Ventspilio kalėjimą.

Truktelėjęs pamėgto „Rigas balzams", Kimbatbajevas užsimanė kultūrinių pramogų. Nuėjome į koncertą Jūrmaloje. Bilietų, žinoma, nepirkome, įsmukome šiaip.

„Ach vernisaž, ach vernisaž", – dainavo vietinė žvaigždė Laimė Vaigulė, o klavišus spaudinėjo pianistas Sigmundas Vaulas kažin ko susirūpinusiu veidu.

Daina Mirzai labai patiko, jis paprašė – garsiai šūktelėjęs iš salės – ją pakartoti. Muzikantai to daryti nenorėjo, bet iškart pakeitė nuomonę, kai nuo kėdžių pakilo Dima, Mitia ir Olegas. „Vernisažą" išklausėme penkiolika kartų. Vėliau savo akimis mačiau, kaip kompozitorius Vaulas dervišui Barubajevui į švarko kišenę įkišo pluoštą standžių rublių.

Kai grįžome į Rygą, Mirza nusišlapino prie Lenino paminklo... Iš pradžių abejojau, ar jis elgiasi teisingai, bet vėliau supratau, kad Didžiajam Mokytojui viskas leistina.

Rygoje ekstrasensus lanko įvairūs žmonės. Ne tik kompozitorius Vaulas ir dainininkė Vaigulė, bet ir kino meno meistrai, tarp jų žymi aktorė Vija Atamanė, kurią dažnai matome per televizorių, vaidinančią filmuose, pavyzdžiui, „Niekas nenorėjo mirti". Beje, ši aktorė – komunistė stačiatikė. Pati prisipažino, kai dervišas Barubajevas pasiūlė pereiti į dzenbudizmą, o vėliau tapti derviše.

Latvijos TSR visuomenė nėra tokia vienalytė ir susitelkusi kaip Lietuvos TSR. Žinoma, išskyrus rusus, atsikėlusius Rygon pokario metais. Vietiniai latviai, iš šalies žiūrint, yra, švelniai tariant, kažkoks nesusipratimas. Dalis iš jų, nors ir komunistai, dedasi, kaip toji Vija, uoliais stačiatikiais, kiti – darbščiais liuteronais, treti – atsipalaidavusiais katalikais, ketvirti – rūsčiais baptistais, penkti – niūriais adventistais ir t. t. Tokioje margoje visuomenėje negali vešėti vienybės daigai. Be to, skirtingai negu mes, jie nei moksle, nei kultūroje neturi kuo pasigirti, nebent raudonaisiais latvių šauliais.

Kai ne pirmo ryškumo latvių astrofizikos „žvaigždžių" paklausiau, ar jie turi ką nors, kas prilygtų mūsų Mikalojui Konstantinui Čiurlioniui, visi tylėjo it musę kandę. Kompleksuoti.

Šiomis įžvalgomis norėjau pasidalyti su ekstrasensais, tačiau mūsų kaimynų problemos jiems nė motais. Tai liūdina.

Ne, negalėčiau sakyti, kad Kimbatbajevas ir Barubajevas mane kasdien muša lazdomis per padus. Bet pylos gaunu. Privalau stengtis, tobulėti. Užuot ėjęs išmintais takais, turiu šliaužti per kliūčių ruožą, kaip moko Mirza ir Abajus.

Pelšis kas vakarą daro vis tokius pačius sumuštinius: „Borodino" duona, margarinas, virtas kiaušinis, majonezas ir kilkė. Jau vemt norisi. Mano skrandžiui latviška virtuvė netinka. Pasiilgstu ne tik „Dinamo" dziudo salės, bet ir šaltibarščių, cepelinų, vėdarų, kugelio...

Jau kuris laikas neramu, ar tik nebūsiu viename raporte pateikęs tarnyboms klaidingų duomenų. Ištaikęs progą, vėl pamatavau. Šįkart Barubajevo kotas buvo 3,3 cm, o Kimbatbajevo – 14 cm, atsižvelgiant į sąlyginės ramybės būseną. Dėl paklaidos atsiprašau ir pažadu, kad ateityje tokie nesusipratimai nepasikartos.

Beje, Rygoje nuo mūsų atsiskyrė tylenis karatistas Dima – Barubajevui palaiminus, liko treniruoti vietinės „brigados“. Tai šaunūs vyrukai iš Rygos priemiesčio – sportiški, imlūs Abajaus siūlomam dvasingumui ir griežtesniam Mirzos mokymui. Su jais vieną vakarą susipažinome geležinkelio stoties prieigose.

Dervišas iš Kauno

P. S. Mano veidą ir papilvę išmušė keistos dėmės, tačiau tikiuosi, kad tai laikina.

1984 metų birželio 1 diena

Iš Rygos į Taliną, sunkiai gavę bilietus, vykome naktiniu traukiniu. Abajus, Mirza, Olegas ir Mitia važiavo kupė, o aš – bendrame vagone.

Kai sutemo, Kimbatbajevas nuėjo nakvoti į traukinio palydovės kupė, mat prieš tai vargšelė skundėsi baisiais galvos skausmais.

Taline apsistojome pas architektą Peterį Sauterį, kurį rekomendavo Rygos senamiestyje sutiktas hipis Goša (Georgijus Golikovas).

Sauteris pavaišino ekstrasensus garsiuoju „Vanna Tallinn“ likeriu. Jo paragavęs, Kimbatbajevas iškart pamiršo „Rigas balzams“.

Vieną dieną, tiksliai nebepamenu, kada, Abajus architektui Peteriui atskleidė paslaptį, neva ankstesniame gyvenime Kimbatbajevas buvo Meilė, o dar anksčiau – Šviesa. Savo ruožtu Barubajevas įkūnijęs Viltį ir Tiesą.

Bet Kaune dailininkui Truskai sakė atvirkščiai – kuo puikiausiai tą atsimenu.

Pasistengsiu šį reikalą išsiaiškinti.

Į broliškos Estijos KP CK taip nė karto ir nenuėjome, nors vietinė valdžia ekstrasensus primygtinai kvietė. Kimbatbajevas ta proga pasakė, tegul Estijos komunistai palaukia, atseit gyvenimo platumose yra svarbesnių reikalų.

Talino senamiestis su išgirtomis „olevistėmis“ ir „nygulistėmis“ nėra toks įspūdingas kaip Vilniaus, galėtų lygiuotis į Kauno, tačiau kauniškis man

šimteriopai mielesnis, nes pro jį teka dvi upės.

Santykiai su estais klostosi ne itin sklandžiai. Bėda ta, kad jie beveik nešneka rusiškai, tad ir dzenbudisto Abajaus, ir sufijaus Mirzos išmintis jiems yra tamsus miškas.

Prieš savaitę į architekto Peterio Sauterio namus beldėsi Estijos KP CK instruktorius draugas Reinas Kangruoja su baltaplauke savo meiluže, bet Mirza liepė durų jiems neatidaryti.

Kelis kartus į Taliną atvyko Talgatas. Palikęs jautienos konservų ir maišą pinigų, kaskart vėl išskrisdavo filmuotis.

Abajus ketino vykti į Tartu, tačiau apsigalvojo – pasiuntė Mitią, kad šis, pasak dervišo, ten reprezentuotų „amorfišką sielos pasyvumą ir dvasios aktyvumą". Mitia iš Tartu nebegrįžo.

Kimbatbajevas kasdien išgeria po penketą šešetą butelių „Vanna Tallinn" ir vis keiksnoja estes, su kuriomis jam nesiseka susikalbėti.

Manau, ilgai čia neištversime.

Dervišas iš Kauno

1984 metų rugpjūčio 23 diena

Jau kuris laikas, apie pusantros dekados, tupime Leningrade – trijų revoliucijų sostinėje. Iš pradžių buvome apsistoję Laivų statybos instituto bendrabutyje pas studentus Abdulą Karimovą ir Šamilį Valujevą iš Kaspijsko. Vėliau pas iliuzionistą Kolią Giršfeldą, matematiką Mišą Glazunovą, Nadią Žuravliovą... Dabar glaudžiamės Iljos Repino dailės akademijos bendrabutyje.

Barubajevas netoliese esančiame kioske kasdien nusiperka „Pravdą", kurią stropiai skaito ne tik tualete. Kimbatbajevas nieko neskaito, bet Abajaus suskaitytą oficiozą vėliau panaudoja higienos reikmėms. Aš kartais nusiperku žurnalą „Ogoniok" ar „Za ruliom", šiame apstu naudingų patarimų. Ži-

noma, šiandien puoselėti ambicijas, kad įsigysiu automobilį, man būtų per drąsu, tačiau po kokių trisdešimties metų, tikiuosi, turėsiu „Moskvičių“.

Galėjome be vargo gyventi pas Nadią Žuravliovą, bet jos vyras – Viktoras Samuilovičius Žuravliovas – labai pavydus tipas. Kai sugrįžo iš jūros, savo vieno kambario bute radęs Mirzą, Abajų, Olegą ir mane, baisiai įsiuto. Liepė dar tą pačią dieną susikrauti mantą ir dingti.

Nadia meldė Viktorą nedaryti skubotų išvadų, tačiau trečiojo rango kapitonas nesileido į kalbas.

Vėliau, kai Nadią vėl sutikome besitrinančią „Saigone“, ji karštai atsiprašinėjo dėl jūrų karininko nederamo elgesio. Bet dervišai, įsiutinti jiems parodytos nepagarbos, atsiprašymų nepriėmė, nors Nadia dievagojosi, kad aršusis Žuravliovas vėl ilgam išplaukęs į jūrą.

„Saigone“, kuris yra Nevskio prospekte, visada tiršta žmonių. Jie iš stiklinių geria keturgubą ir aštungubą kavą, todėl yra draugiški ir paslaugūs. Ieškantys nakvynės Leningrade, čia nesunkiai susižino, kur ilgesniam ar trumpesniam laikui galima nemokamai apsistoti.

„Saigono“ kavinėje susipažinome su keistu muzikantu, kuris be perstojo brązgina gitara ir vadina save „BoG“, nors iš pažiūros į dievą nepanašus. Kimbatbajevas su Barubajevu žvelgia į jį atlaidžiai, nes panašių dievukų savo gyvenime yra sutikę ne vieną ir ne du.

Abajus, apimtas geros nuotaikos, užėjo į Leningrado miesto partijos komitetą. Darau išvadą, kad ten buvo deramai priimtas, mat vėliau turėjo galimybę apsipirkti specializuotoje komunistų ir tarybinių veikėjų parduotuvėje, iš kurios išėjo su penkiais stiklainiais majonezo ir tuzinu kondensuoto pieno skardinių.

Norėdamas atrodyti už kitus aukštesnis, Barubajevas iš spekuliantų Leningrade nusipirko čekoslovakiškus batus su labai aukšta platforma. Man pavesta juos prižiūrėti.

Kai vaikštau po Leningradą, vietiniai laiko mane turistu iš užsienio. Užkalbinę seka iš paskos ir vis klausinėja, ar neturiu parduoti džinsų, plokš-

telių, cigarečių. Aš, žinoma, apsimetu, kad esu amerikietis, tačiau su jais nekalbu, nes nei angliškai, nei kitaip nemoku.

Prospekte Litejnyj, kai ėjau Kimbatbajevo paliepimu nupirkti kilkių tomatų padaže ir degtinės, atsitiktinai sutikau dziudistą Volodią, kuriam „Rambyne" skėliau bokalu į tarpuragį. Tas mane pažino. Nors neapsidžiaugė, keliolika minučių stabtelėję pasikalbėjome. Aš papasakojau, kad jau kuris laikas nesitreniruoju, tapau dervišu, visur keliauju su savo Mokytoju Mirza ir jo pavaduotoju Abajumi. Volodia užsiminė, kad irgi retai treniruojasi, jo kimono džiūsta ant pakabos, nes jau kuris laikas gyvena Vokietijos Demokratinėje Respublikoje. Paklausiau, ką ten veikia, bet neatsakė, juokais pasiūlė užsukti pas jį, kai būsiu Drezdene (nors aš tuo abejoju). Pasikalbėję išsiskyrėme. Volodia sakė, kad Leningrade atostogaus savaitę, gal dar susitiksime. Praėjo trys savaitės. Daugiau jo nesutikau.

Buvo atvykęs Talgatas. Atvežė ekstrasensams maišą pinigų. Suskaičiavus paaiškėjo, kad šįkart jų šiek tiek mažiau negu paprastai. Barubajevas labai pyko ir spjaudėsi, o Kimbatbajevas liko olimpiškai ramus.

Paklausinėjau Olegą, kas per vienas tas Talgatas. Karatisto manymu, nesubrendęs asilas, ribotai dvasingas priedurnis ir niekam tikęs mūsų brolijos narys. Man tai pasirodė gana keista, juk Talgatas, kad ir kaip žiūrėsi, turi juodą karatė diržą ir labai daug filmuojasi – be jo nepamatysi nė vieno tarybinio „bojeviko". Kai kartą ėjome su juo į parduotuvę, vietinės Vasilijaus salos merginos stabdė tą gražuolį kiekviename žingsnyje ir vis maldavo pasirašyti ant delnų ar ant kaklo, jei neturėjo pasiėmusios jo nuotraukos.

Pabuvęs keletą dienų, Talgatas išvyko. Turbūt vėl filmuojasi.

Kai gyvenome Iljos Repino dailės akademijos bendrabučio Raudonajame kampelyje, vakarais pasikalbėti su ekstrasensais užsukdavo studentai. Dažniausiai – seserys monumentalistės Zina, Irina ir Galina Popovos. Abajus pasakodavo joms apie dzenbudizmą, o Mirza, jei apimdavo geras ūpas, demonstruodavo savo vyrišką galią. Susėdę aplink stalą, apdengtą raudonu audeklu, susikibę ran-

komis, dažnai kartodavome smagų dervišų ritualą „Surask žemės ašį". Apeigos esmė tokia: apie dešimt minučių tylėdami sėdime, geriame degtinę, tada Abajaus parinkta studentė – Zina, Irina ar Galina – ieško „žemės ašies". Man nė karto nepavyko jos pastatyti. Geriausiai sekasi sufijui Mirzai, kuris iškart po radybų vedasi studentę į laiptinę ir pasislėpęs atlieka antrąją ritualo dalį.

Kimbatbajevas ilgisi saldžiojo „Vanna Tallinn", be kurio dinaminė meditacija nėra visaapimanti. Leningrade nėra kur gauti to likerio, todėl nemažai laiko ekstrasensas praleidžia veltėdžiaudamas – trinasi prie alaus kiosko, kur susirenka nemažai Leningrado įžymybių. Čia toks pilietis Grigorijus Galkinas neseniai visiems gyrėsi, kad jo senelis pažinojo čekistą Feliksą Edmundovičių Dzeržinskį, o šiek tiek nusigyvenusi, bet manierų nepraradusi pilietė Tamara Leibnic, kai iškaulijo iš Mirzos nebaigtą gerti bokalą, atvirai prisipažino, kad yra nesantuokinė popo Gapono duktė.

Senoji Leningrado architektūra gana įspūdinga. Pastatai čia gerokai didesni nei Kaune. Apėjau garsųjį Smolnį, kuriame per Spalio revoliuciją dirbo Leninas. Mačiau Nevoje kreiserį „Aurora". Kartą lankiausi Ermitaže.

Mano fizinė forma šiuo metu yra pavydėtinai gera, tačiau dalyvauti Kauno dziudo čempionate nedrįsčiau.

Abajus ir Mirza, ugdydami dervišui būtiną nuolankumą, liepė man skalbti jų glaudes ir abiejų pamėgtus garsiosios „Adidas" firmos deficitus. Darbo nevengiu. Atlieku jį su daina.

Dervišas iš Kauno

1984 metų rugpjūčio 28 diena

Noriu pranešti, kad Barubajevo ir Kimbatbajevo reinkarnacijos yra gan painios ir netvarios. Jau kurį laiką budistas, pamiršęs Šviesą ir Meilę, kildina save iš Gailestingumo, o sufijų– iš Dieviško rūko.

Beje, artistas Talgatas, pasak Abajaus, praeitame gyvenime buvo niekam tikęs beliašas. Man paniekinamai pranešė, kad trečiojoje reinkarnacijoje esu buvęs koldūnas.

Visos šios genealoginės peripetijos man nesuprantamos, tad leiskite į jas daugiau nesigilinti.

Dervišas iš Kauno

P. S. Pastebėjau, kad ant kūno atsiranda vis daugiau vandeningų žaizdelių, jos plečiasi. Tepaliukai nepadeda. Teks, nutaikius progą, į ekstrasensus kreiptis dėl gydymo.

1984 metų spalio 1 diena

Barubajevas, nors yra uolus dzenbudistas, nenusisuka ir nuo žemiškų reikalų. Pasišovė įkurti Žmogaus tyrimų institutą, ketina užmegzti ryšį su Sniego žmogumi, be to, komunistų partijai pageidaujant, ieškos bendros kalbos su nežemiškomis civilizacijomis. Tuo tikslu atvykome į Maskvą – TSRS sostinę.

Ministrų tarybos pirmininko pavaduotojo Nikolajaus Baibakovo Maskvoje neradome, jis ilsisi žinybinėje sanatorijoje Kryme. Socialistinio darbo didvyris Anatolijus Safronovas irgi išvykęs į ilgalaikę komandiruotę – Kuboje ims interviu iš Fidelio Kastro.

Maskvoje aplankėme Raudonąją aikštę, universalines parduotuves „Gumą" ir „Cumą", „Vaikų pasaulį". Buvome Lenino mauzoliejuje. Mirza prasitarė, kad panašaus norėtų savo tėviškėje. Į tai Abajus atsakė, kad žmonės išeina, o mauzoliejai lieka.

Maskva, palyginti su Kaunu, yra ženkliai didesnė. Čia veikia metro, kuriuo Kimbatbajevas vengia naudotis, sako, kad jam dar ne laikas ląsti po žeme,

todėl dažniau su reikalais važinėja taksi. Maksimo Gorkio gatvė, kokią turime ir Vilniuje, man didelio įspūdžio nepadarė.

Garsiajame Kalinino prospekte užsukome į „Ivuškos" kavinę, įsikūrusią įspūdingame daugiaaukštyje. Ten sėdėjo labai niūrūs tipai, greičiausiai džinsų ir retų knygų spekuliantai. Mūsų adresu ėmė laidyti užgaulias replikas, tačiau Olegas sutvarkė šį reikalą – keliais smūgiais užčiaupė visus.

Apsistojome technikos mokslų kandidato, fiziko Sergejaus Baturino bute. Pats jis išvykęs į Afriką, kur jau pusmetį konsultuoja atominės elektrinės statytojus.

Mitia per mums prijaučiančią traukinio palydovę perdavė Mirzai dėžę „Vanna Tallinn" iš Estijos TSR. Sufijus visą savaitę gėrė ir šoko nuogas, neretai laiptinėje.

Pagal paprotį švaros prisilaikantis Kimbatbajevas, išskyręs mane iš kitų mokinių kaip ypač uolų, patikėjo nušluostyti, o vėliau apiplauti prašmatnų jo užpakalį. Todėl visada nešiojuosi „Boržomio" butelį, nes kito mineralinio vandens higienos reikmėms jis nepripažįsta.

Dzenbudistas Barubajevas, išbandęs keisčiausias slėptuves, įniko pinigus kaišioti į kojines. Kai jį užklupau, apšaukė mane vagimi, be kaltės apkaltino. Tai girdėti man, žinoma, buvo nemalonu, tačiau kiekvienas turime savų įpročių, kuriuos, kaip sako Mirza, privaloma gerbti kaip ir tarybinę tėvynę.

Neseniai sufijus žmonėms aiškino, kad viskas šiame pasaulyje auga, noksta ir nevaldomai plečiasi. Tai privertė mane suklusti. Ištaikęs progą, kai esktrasensai buvo pasiekę svaigią nirvaną, ryžausi naktį pasitikslinti, ar tai tiesa. Rezultatas pranoko drąsiausius lūkesčius. Nespėliosiu, ką tąkart sapnavo Mirza, tačiau trisdešimties centimetrų liniuotė jo įnagiui išmatuoti buvo per trumpa. Pritrūko gerų 10 cm! Progai pasitaikius, pamatuosiu dar kartą. Abajaus organas pasirodė nusistebėtinai stabilus – šį kartą ir vėl neperžengė 3,3 cm ribos. Be to, man pasirodė, kad Kimbatbajevo vyriškumo simbolis tą naktį švytėjo lyg švyturys, rodantis kelią lai-

vams, o Barubajevo atvirkščiai – buvo tamsus ir liūdnas.

Nesulaukę Baibakovo ir Safronovo, apsilankėme Žvaigždžių miestelyje pas kosmonautą Sebastjanovą. Dukart Tarybų Sąjungos didvyris Vitalijus Ivanovičius gyvena su žmona trijų kambarių bute. Tačiau naudojasi tik dviem kambariais, nes viename yra įsirengęs Kosmoso užkariavimo muziejų.

Muziejuje ant taburetės padėtas kosmonauto šalmas, o sekcijoje po stiklu saugoma duona ir kitas maistas, kurį Sebastjanovas sutaupė, skriedamas kosminėje erdvėje. Visos sienos nukabinėtos nuotraukomis, kur Tarybų Sąjungos didvyris nupaveiksluotas kosminiame laive ar lipantis į jį.

Kai atėjome į svečius, Barubajevas labai ilgai kalbėjo apie norimą įkurti Žmogaus institutą. Sebastjanovas pažadėjo savo ir visų TSRS kosmonautų paramą. O tada ėmė pasakoti apie įvairių pavidalų džinus, anapusybę, nežemiškas civilizacijas, margaspalvius ateivius, su kuriais jam ne kartą teko susidurti kosmose. Tvirtino, kad vieni buvę žali, kiti mėlyni, o su skaisčiai raudonu, ne didesniu už sprindį, Sebastjanovas iki šiol susirašinėja, nepamiršdamas pasveikinti su Naujaisiais metais, Kovo 8-aja, Gegužės 1-aja ir t. t. Vėliau Vitalijus Ivanovičius pasiūlė Abajui sužaisti šachmatais. Šis mielai sutiko, nors ir nesijautė toje sporto rungtyje stiprus.

Kol kosmoso užkariautojas Sebastjanovas ir dzenbudistas Barubajevas žaidė šachmatais, Mirza virtuvėje prisigretino prie šeimininko žmonos Irinos. Ėmė ją žnaibyti, draugiškai kutenti. Vėliau bičiuliškai pasiūlė kartu patirti nušvitimą.

Irina nesutiko. Tada Kimbatbajevas ėmė rodyti vyrišką jėgą, taikydamasis nuplėšti užsienietiškus rūbus, kuriuos kosmonauto sutuoktinė buvo pirkusi iš spekuliantų Arbate. Išgirdęs klyksmus „Помогите! Насилуем!", į virtuvę atbėgo Tarybų Sąjungos didvyris, kuriam viskas, ką ten pamatė, baisiai nepatiko. Įširdęs išgrūdo mus lauk, pagrasinęs milicija.

Lankėmės laikraščio „Izvestija" redakcijoje. Ten dzenbudistas Abajus davė žurnalistui Georgijui Ustinovui išsamų interviu apie komjaunimą ir tarybinio žmogaus prigimtį. Užsiminė, kad žmoguje, nepaisant svarių TSKP CK plenumų

nutarimų, slypi daug neatskleistų paslapčių, kurias galima pavadinti užrakintais stalčiais. Norėdamas kuo daugiau tų stalčių atidaryti, jis ketina įkurti Žmogaus institutą, ten bus tiriamos ne tik ekstrasenso Mirzos stebuklingos galios, bet ir nežemiškos civilizacijos, apie kurias iš kosmoso šiuo metu mes, tarybiniai žmonės, gauname vis daugiau žinių. Manau, „Izvestijos" to interviu neišspausdins.

Buvom „Prahos" restorane. Nepatiko. Jei palygintume su mūsų „Tulpe", tai tikra arklidė. Abajus „Prahoje" užsisakė trigubą porciją plaktos grietinėlės su sirupu, todėl visą naktį vėmė. Kimbatbajevui nieko neatsitiko, nors valgė šnicelį su ledais, užsigerdamas „Agdamu", „Baikalu" ir gruziniško „Tarchunu".

Kimbatbajevas ir Barubajevas, tarpininkaujant Safronovui, lankėsi kažkokioje slaptoje laboratorijoje, į kurią aš pakviestas nebuvau. Tačiau iš dervišų pašnekesių supratau, kad ten tiriamos nežemiškos galios. Laboratorijoje jie matę barzdotą moterį, kuri žaidė domino su vėžliu, iš veido panašiu į pasaulio šachmatų čempioną Karpovą. Be to, ten buvo ir kalbančių žuvų akvariumas, kuriame plaukiojo automatu ginkluotas žmogus amfibija, neseniai tapęs TSKP nariu.

Talgatas, kuris šiuo metu vaidina „Mosfilme", vis atneša pinigų. Abajus sako, kad nepakankamai. Talgatas – matau iš akių – nervinasi, tačiau ekstrasensų pastaboms neprieštarauja.

Maskvoje, kur tik žengsi, labai daug duobių ir balų. Kai palyja, vaikštau šlapiomis kojomis. Per naktį kojinės ant baterijos išdžiūsta, o batai nespėja.

Atplyšo dzenbudisto Leningrade pirktų čekoslovakiškų batų kulnai. Nunešiau į taisyklą. Bet vienoje vyko patikrinimas, antroje buvo sanitarinė valanda, o trečioje – remontas. Teks kurį laiką Abajui pabūti arčiau žemės.

Žmonės Maskvoje yra gerokai piktesni nei Kaune. Parduotuvėje, kai ekstrasensui Kimbatbajevui pirkau cigaretes, pardavėja į mane užgauliai kreipėsi „сосунок" ir vietoj „Primos" pakišo papirosų „Belomorkanal". Ginčytis su gastronomo pikčiurna nenorėjau, o grįžęs gavau pylos nuo sufijaus Mirzos, kad esu toks šiaudadūšis. Vėl liepė daryti atsispaudimus, sušėrė keletą kartų diržu per nuogą užpakalį ir iki ryto stovėjau kampe.

Buvau kine. Žiūrėjau „Planetų parado" premjerą. Nieko nesupratau, bet publikai filmas patiko. Manau, tada ir man turėjo patikti...

Kosmonautas Sebastjanovas pasirodė esąs kerštingas tipas. Dėl jo intrigų, suregztų prieš ekstrasensus, nebuvome įleisti į garsaus tarybinio klouno Jurijaus Nikulino namus, nepatekome į garsųjį Peredelkino kaimelį, kur Barubajevas ketino ten viešintiems tarybiniams rašytojams skaityti paskaitą apie Mirzą Kimbatbajevą.

Pavyko sužinoti, kad draugas Baibakovas išėjo neeilinių atostogų ir į Maskvą dar ilgai negrįš. „Pravdoje" perskaičiau, kad draugas Safronovas Havanoje rašo knygą apie „komandante" Fidelį Kastro, vadinasi, TSRS sostinėje artimiausiu metu irgi nepasirodys.

Maskvos upė panaši į mūsų Nemuną, tačiau Nemune maudytis vis dar galima, o Maskvoje jau ne. Tiesa, netoli Kremliaus yra lauko baseinas, kurį su ekstrasensais aplankome kartą per savaitę.

Barubajevas mėgsta nardyti, o Kimbatbajevas vis dairosi į dailesnes merginas. Kai kurios iš jų – kaip antai Maskvos centrinio knygyno pardavėjos Lena Golovatova, Lena Pyšniak, Liudmila Kasatkina, avalynės parduotuvės kasininkės Sveta Demakova ir Nadia Žigalina – laisvadieniais apsilanko mūsų namuose Michailo Lomonosovo prospekte. Mirza, užsirakinęs duše, jas gydo nuo streso ir nepakeliamų galvos skausmų, kuriuos sukelia šis didmiestis.

Kartą eidamas į baseiną pamačiau juodą kaip anglis „členovozą", maskviečių žargonu tariant. Jį lydėjo keletas „Volgų". Manau, į namus po darbo Kremliuje vyko TSKP CK generalinis sekretorius draugas Konstantinas Ustinovičius Černenka. O gal tai buvo ne jis, įžiūrėti nespėjau. Bet kuriuo atveju – labai aukštas „členas".

Dervišas iš Kauno

P. S. Sufijus Mirza ėmė burtais ir užkalbėjimais gydyti žaizdotą mano kūną, lauksiu rezultatų.

1984 metų lapkričio 19 diena

Dėl kosmoso užkariautojo, dukart Tarybų Sąjungos didvyrio suktybių ilgiau būti Maskvoje tapo nebeįmanoma. Iš pradžių pakeleivingomis mašinomis, vėliau traukiniais, po to įsidarbinę gyvulių varovais, su sufijumi Mirza Kimbatbajevu, dzenbudistu Abajum Barubajevu ir karatistu Olegu patraukėme į Uzbekijos TSR. Kelionė, nors ir varginanti, teikė pačius maloniausius įspūdžius: atsivėrė niekad nematyti stepių horizontai, džiugino akį nepakartojami TSRS peizažai. Aplinkui zujo neįtikėtinai spalvingi žmonės, kokių sėdėdamas namuose nesutiksi.

Vis dėlto mane graužė nuoskaudos kirminas, kad nepamačiau Lapkričio 7-osios demonstracijos Raudonojoje aikštėje. Mirza guodė mane, kad aikščių ir skverų Vidurinėje Azijoje yra užtektinai, o kada, kurį mėnesį ir dieną mums švęsti Lapkričio 7-ąją, patys išsirinksime.

Šie sufijaus žodžiai netiesiogiai priminė, kad kasdien bendraujant su pasaulinio garso ekstrasensais Mirza ir Abajumi, įžūlu reikalauti iš gyvenimo kažko daugiau. TSKP CK generalinis sekretorius Konstantinas Ustinovičius Černenka – didis žmogus, tačiau ir jam, kaip nuolat kartoja Abajus, iki dervišų toli.

Apsistojome Sultan Bobo aule. Čia sufijų Mirzą Kimbatbajevą visi beatodairiškai gerbia, kitaip nei Žvaigždžių miestelyje ar prie užtrenktų tarybinio klouno Jurijaus Nikulino namų durų.

Nors naktimis paspaudžia šaltukas, aš – kaip ir kiti – vaikštau basas, ant kaklo nešioju masyvų karolių vėrinį, o į švarko atlapą įsisegiau antros kategorijos PDG ženkliuką, kurį padovanojo Mokytojas Mirza.

Man, gimusiam ir augusiam Kaune, gera basomis pėdomis liesti šventą Sultan Bobo žemę, kuri pagimdė didį išminčių – sufijų Kimbatbajevą.

Nors artėja žiema, čia, Sultan Bobo aule, viskas atrodo lyg vasarą. Čiulba balsingų paukščių pulkai. Figmedžiai teikia gaivų pavėsį. Aplinkui laksto bū-

riai skaisčių mergelių. Dangus, kuriame anei debesėlio, kasdien atsiveria prasmingai nušvitęs, vanduo yra neįtikėtinai skaidrus, oras, antraip nei Maskvoje, toks gaivus, kad kartais suabejoju, ar verta rūkyti ir šlamšti grybus, kurių čia galima prisirinkti ant kiekvieno kampo.

Ilgai mane stebėjęs Barubajevas, įvertino, kaip atsakingai, laiku ir stropiai atlieku man skirtas pareigas, todėl paskyrė rūpintis ne tik Mirzos, bet ir jo higiena. Dabar visur su savimi tampausi keliolika „Boržomio" butelių.

Sužinojusios, kad šiuo metu esame Sultan Bobo aule, iš Kauno lėktuvu atskrido Bumerangas, Jadzė, Feifala ir Liuda, atvažiavo Gryna. Iš Rygos atsibeldė Arnis Pelšis, Baiba Langa, Maima Abelė ir Laimė Vaigulė. Iš Talino – Peteris Sauteris, Valerija Deksler ir Inga Oksonen. Iš Leningrado atidundėjo Viktoras, Kolia, Zina, Galina, Irina... Iš Maskvos – mokslų daktaras Afanasijus Nekrasovas, gastronomo direktorius Sergejus Ušakovas, režisierė Kira Larionova... Visų čia neišvardysiu, bet paminėsiu, kad tarp jų yra Lenino premijos laureatas, TSRS liaudies artistė, TSRS mokslų akademijos narys korespondentas, aštuoni RTFSR nusipelnę meno veikėjai, keli profesoriai, septyni mokslų daktarai ir begalė kandidačių.

Karatistas Dima iš Rygos atitempė „Rigas balzams" dėžę, o Mitia, kad nebūtų nuobodu, iš Tartu jūrų laivyno sandėlių parūpino kelias baterijas „Vanna Tallinn" butelių ir kondensuoto pieno.

Ta proga, kad Sultan Bobo aule vėl visi susitikome, Kimbatbajevo pageidavimu, minėdami Spalio revoliucijos 64-ąsias metines, surengėme Lapkričio 7-osios šventę. Mirza šoko nuogas, Abajus, nors viduriavo, kelias paras grojo citra.

Kai sufijus užmigo, nutariau patikrinti, ar jo fakelas vis dar šviečia. Iš akies, nes atėjau be liniuotės, nustačiau, kad sufijaus vyriškasis pradas kiek sumenkęs, ne ilgesnis kaip 28 cm, tiesa, po kelių sekundžių gerokai ūgtelėjo. Nors nešvytėjo, atrodė įspūdingai.

Man bebaigiant apžiūrą, Mirza pabudo. Išvydęs mane, Mokytojas labai nustebo. Aš, žinoma, nelaukdamas nereikalingų klausimų, pasielgiau kaip klusnus mokinys. Po to Kimbatbajevas vėl užmigo.

Turiu pasakyti, kad ekstrasenso namuose nuo aušros iki sutemų gyvenama pagal komunistinį principą – iš kiekvieno pagal sugebėjimus, kiekvienam pagal poreikius. Sultan Bobo aule lankosi išskirtinai inteligentiški, padorūs, dvasiškai brandūs žmonės. Jiems gera būti kartu, todėl vieni kitų čia nesivaržo. Jausdami bendrystę, drauge ieško įvairiausių sielos atgajos formų.

Aule žydėte žydi pati tikriausia laisvė, iš visų pusių trykšta dvasingumo fontanai. Mokytojo Mirzos autoritetas – neginčytinas.

Paukštelis danguje.
Alyvmedžio šakelė.
Iškeltas pirštas.
Po kiparisu –
Abajus ir Mirza
Šviesos takeliais veda.

Talgatas į aulą prisistatė su apgailėtinai mėgėjiška 16 mm juostos kino kamera. Sakė, kad nori sukurti didingą filmą apie Mokytoją Kimbatbajevą. Filmavo jį naktį, nuogą šokantį fontane, kuriame ir aš maudžiausi su skaisčiomis tarybinėmis merginomis. Nenustebkit, jei pamatysite mane kokiame nors filmų festivalyje.

Noriu atkreipti dėmesį, kad „Bitlai", „Rolingai" ir „Cepelinai", kurių mes iki pamišimo klausydavomės Kaune, niekada žmogui neduos to, ką nuošaliame Sultan Bobo aule siūlo nepakartojama Abajaus citra. Šiam dzenbudistui vos palietus instrumento stygas, taip ir norisi nusiplėšti kūną varžančius drabužius, šokti į ledinį upės vandenį, bėgti aplink laužą, vejantis nuogą Ziną, Galiną ar Baibą...

Dosnūs aulo gyventojai paskerdė aviną. Atvilkę prie sufijaus lūšnos, pagamino plovą.

Mirza, išreikšdamas išskirtinę pagarbą, pavoliojęs tarp pirštų avino akį, sukišo ją Abajui į burną, kitą įstūmė greta sėdinčiai Feifalai. Ši, nors labai gerbė ir mylėjo didį Mokytoją, ėmė žiaukčioti. Man tai nesuprantama.

Vakar į Sultan Bobo aulą atvyko Žaneta. Tai man didžiai maloni staigmena.

Kimbatbajevas nesiliauja stebinęs unikaliais ekstrasenso gebėjimais, antgamtinėmis seksualinėmis galiomis. Net nesusilažinęs ir niekieno neprašomas, jis neseniai parodė, kaip vienu metu pamylėti latvę, lietuvę, estę ir viešnią iš Maskvos.

Mes stebėjome audringą simultaną, sutūpę šalia kiparisų krūmo, ir buvome pritrenkti sufijaus išmonės, nesavanaudiškumo, kurio mums, vyrams, taip dažnai pritrūksta. Tą naktį dar ilgai su bendraminčiais vakarojome, aptarinėdami, ką neseniai matėme savo akimis.

„Čia tau ne bliadžių namai!" – širyt užsirūstino Mirza, kai estė Pinkola Viper iš Pernu bandė savavališkai įvirsti į ekstrasenso guolį. Savivalės sufijus nepakenčia. Šiuo požiūriu jis yra vokiškos tvarkos šalininkas.

Kas vakarą Mirza su Abajumi paskirsto, kas su kuo miegos. Jau dalinausi guoliu su Zina, Galina, Baiba, Pinkola, Aliona, Irina, Kristina, Sabina... Kai Barubajevas liepė man miegoti su Liudmila, o Žanetai – su Talgatu, jaučiausi nesmagiai, bet čia tokia tvarka. Ryte Žanetos diskretiškai pasiteiravau, kaip praleido naktį. Ji iškalbingai tylėjo, iš pažiūros atrodė gerokai apglamžyta. Talgatą pasivedęs už kampo, paprašiau, kad ateityje nesidulkintų su Žaneta, bet jis atsakė paklūstantis ekstrasensų valiai. Su tuo ginčytis beprasmiška.

Žaneta neseniai prisipažino, kad ekstrasensų siūlomos rokiruotės jai patinka. Per mėnesį ji jau miegojo su Karenu, Arniu, Dima, Mitia, Martinu, Žydrūnu, Faridu, Mykola, Moisiejumi, Vachtangu, Čingizu, Armenu, Norsultanu ir karštais Mirzos pasekėjais iš Birabidžano. Vakar, kai sėdėjome prie laužo, ji lyg tarp kitko užsiminė, kad norėtų ilgesniam laikui apsistoti Sultan Bobo aule. Į mylimosios užgaidą žvelgdamas iš dervišo pozicijų, aš puikiai ją suprantu.

Jojau ant kupranugario. Užsilipti buvo paprasta, o štai nulipdamas turėjau šiokių tokių bėdų, nes iš aukštai – įsitvėrus į gyvulio kuprą – viskas atrodo šiek tiek kitaip.

Aule sutikti kupranugariai gerokai skiriasi nuo tų, kuriuos esame įpratę matyti Kauno zoologijos sode. Nedrįsčiau teigti, kad jie liesesni ar menkiau prižiūrėti. Kupranugarius čia žmonės gerbia, nors žemės ūkiui jie didelės naudos neduoda. Antra vertus, į kupranugarį visada malonu pasižiūrėti. Jų būdas taikus, todėl jie ramina sielą. Nors Abajus atkakliai įkalbinėjo, o Mirza gudriai gundė, sueities su kupranugariu neišbandžiau.

Barubajevas prasitarė, kad jau kuris laikas jo ieško Kirgizijos TSR karinis komisariatas ir Uzbekistano milicija, atseit nori paimti keliems mėnesiams į „sborus". Matyt, tai vis piktavalio kosmonauto Sebastjanovo pinklės už tariamai nederamą dervišų elgesį su jo žmona, nors Abajus čia niekuo dėtas.

Nežinau, kaip atsitiko, tačiau pavaišintas anaša, vos nutirpo liežuvis ir apledėjo gomurys, atsidūriau Bucharoje. Bendravau su džinais. Lankiausi Samarkande. Regėjau auksu išpuoštus mečečių kupolus. Iš minareto šaukdamas į garsiakalbį, Mirza vis kvietė žmoniją atsitokėti ir, apsivalius nuo kasdienybės, išlaisvinti dvasią, sukaustytą grandinėmis.

Dervišas iš Kauno

P. S. Žaizdos tebeplinta po visas kūno vietas, bet, Kimbatbajevui geranoriškai patarus, nebekreipiu į jas dėmesio.

Žaneta liko Sultan Bobo aule.

1985 metų sausio 10 diena

Vilniuje, kaip dabar suprantu, esame jau geras dvi savaites. Buvome „Sultiniuose", netoli „Vaikų pasaulio", ir į šiltnamį panašioje stiklinėje koldū-

ninėje, kuri įsikūrusi judrioje, kadaise čia gyvenusio revoliucionieriaus Dzeržinskio gatvėje. Mirza sukirto tris dvigubas koldūnų porcijas. Užsisakė ketvirtą, bet pusę paliko.

Nėra medžio, lapo, akmens ar kūno,
kuris nesiektų apvalumo.
Pažvelk į viską, ką Dievas sukūrė.
Kulnai, galvos, kūnai –
Juk tai apvalumai!

Naujuosius metus, gerbdami dervišų papročius, sutikome Mirzos ir Abajaus pamėgtoje „Dainavoje". Vėliau dar porą dienų svečiavomės Naujininkuose pas Saulių Petraitį, su kuriuo susipažinome naktį Lenino prospekte prie gazuoto vandens automato.

Vieną dieną Sauliaus Petraičio sugyventinė Virginija Jastromskienė išvirė puodą cepelinų – su svogūnais, spirgiais, grietine, kaip ir dera. Kimbatbajevas, aš ir Petraitis suvalgėme po aštuoniolika vienetų, Abajus pasidavė po trečiojo.

Pasibaigus Naujųjų metų šventimo maratonui, Barubajevas jautėsi ligotas, o Mirza atvirkščiai – neįtikėtinai pakylėtas, laidė smagius sąmojus ir skleidė sufijų išmintį.

Kad Abajus atsigautų, „Svajonėje" nupirkau dešimt eklerų ir nusivedžiau į koncertą Paveikslų galerijoje. Vargonų muzika, atliekama Lietuvos TSR meistrų, dzenbudistą paveikė teigiamai, jis iškart užmigo.

Gyvendami svetingo avangardisto Antano Kelbaičio dirbtuvėje, pritrūkę pinigų, lankydavomės pas mielus draugus. Šeštosios kategorijos tekintojas ir literatas Alvydas Šlepikas, gyvenantis Karoliniškėse, vaišino mus gruziniška arbata ir grybais, jo paties rinktais Molėtuose. Bibliotekininkė Snieguolė Kajackaitė, gyvenanti Lazdynuose, padėjo ant stalo žemuogių uogienės. Redaktorė Nijolė Jagomastienė kooperatiniame bute Žvėryne girdė peršalusį

Kimbatbajevą Čepkelių raisto žolelių nuoviru, Barubajevą lepino vidurius laisvinančiomis džiovintomis slyvomis.

Mirza ir Abajus sutaria, kad tarp ekstrasensų pasekėjų jaučiasi šioks toks susiskaldymas, netgi tvyro šaltukas, kurio Vilniuje patirti dervišai nesitikėjo. Nebėra tos ugnelės, to veržlaus jaunatviško polėkio.

LKP CK pirmasis sekretorius draugas Griškevičius, tarpininkaujant sekretoriui Dybenkai, pažadėjo ekstrasensus priimti, tačiau vėliau, mat šiuo metu intensyviai ruošiasi LKP CK plenumui.

Kimbatbajevas, atsigulęs ant sofos, kartais bumba, kad Vilniaus, panašiai kaip ir Taškento, maisto prekių parduotuvių prekystaliai beveik tušti. Be to, vis sunkiau naktį prasimanyti degtinės. Jos pritrūkę, į taksistus, kurie beprotiškai pakėlė kainas, nebesikreipiame, pėsčiomis einame prie „Nemuno" parduotuvės Komjaunimo gatvėje, kur gyvojo vandens įsigyjame tarpuvartėje.

Apsilankęs pas ekonomistą Gintautą Bukauską, Abajus pasiteiravo, ar šis negalėtų ekstrasensams paskolinti keleto šimtų rublių nenumatytoms išlaidoms. Bukauskas atsakė, kad ne, nes šiuo metu ir pats yra užplaukęs ant seklumos.

Kimbatbajevas ta proga priminė, kad dervišų ir ekonomisto Bukausko seklumos yra skirtingos, todėl šeimininkas, dervišams išeinant, šiaip ne taip sukrapštė dvidešimt penkis rublius, už kuriuos pirkome raugintų kopūstų ir „Kvietinės" butelį. Degtinė pasirodė padirbta, todėl Barubajevas, bijodamas apakti, apkursti ir apšlubti, ketvirtadalį jos išpylė į kriauklę.

Nors Dima, Mitia ir Olegas dervišus lydi visur, Barubajevas svarsto galimybę kuo greičiau į Vilnių pasikviesti Talgatą, kad, pasak jo, čia būtų daugiau raumenų.

Prekių žinovė Kristina Rasutienė iš vaisių ir daržovių bazės irgi nedavė dervišams pinigų. Nesišvaistė jais nei astrofizikas Audrius Jurgelionis, nei žurnalo „Žūklė ir medžioklė" korektorius Antanas Drilis.

Kimbatbajevas ir Barubajevas siunta, kad visais požiūriais nepriekaištinga norimo įkurti Žmogaus instituto idėja niekaip neįsikūnija.

Dervišas iš Kauno

1985 metų vasario 10 diena

Viskas gimsta Rytuose ir ateina iš Rytų – Gėris ir Išmintis, Meilė ir Laimė. Vakaruose tik miršta, ten tarpsta melas, pyktis, pavydas ir kitos blogybės.

Kimbatbajevas neseniai kalbėjo, kad jei nežinome Jo, galime Jį atpažinti iš ženklų. Jis – Mirza – yra Jo ženklas. Jis yra Tiesa, nes įkūnija Tiesą. Dabar Jo draugai yra Abajus ir aš, Dima ir kiti... Sparnus išskleidęs Mirza sakė netrukus eisiantis į pragarą, tačiau neišsižadės, ką padaręs. Jį praris blogio jūra, Jis bus nukryžiuotas. Jo rankos ir kojos bus nukirstos, bet Jis nieko neišsižadės.

Iš Maskvos atskrido Talgatas. Kino artisto atvykimo proga vakare nuėjome pas veterinarą Vincentą Gerulaitį, gyvenantį blokiniame penkiaaukštyje Žirmūnuose. Veterinaras saikingai pavaišino ekstrasensus degtine, statyti ketvirtą butelį atsisakė. Tada Mirza itin subtiliai priminė, kaip svetingai šis buvo priimtas Sultan Bobo aule, netgi gavęs padulkinti jauną avį. Abajus papildė, kad veterinaras Gerulaitis ten nesivaržydamas gėrė ne tik kumysą, miegojo kiek norėjo, su kuo norėjo, o dabar smulkinasi kaip koks pederastas.

Vincentas Gerulaitis dingo virtuvėje ir ilgai nesirodė. Kai grįžo, Abajus pasiūlė, kad veterinaras gera valia sušelptų dervišus. Tas griežtai atsisakė, teisindamasis, atseit jau daug metų taupo „Žiguliukui". Susierzinęs Mirza pasakė, kad verčiau taupytų „Volgai". Po šių sufijaus žodžių Gerulaitis ėmė akiplėšiškai juoktis, esą jis pats geriau žino, kam reikia taupyti. Nustebintas tokio įžūlumo, Barubajevas pašaukė Talgatą, kad pamokytų veterinarą mandagumo. Talgatas atsakė, kad po filmavimo yra smarkiai pavargęs, jam skauda raumenis, tada nuėjo į vonią ir ten užsirakino. Kimbatbajevas pa-

reiškė, kad kojos iš šių namų nekels tol, kol negaus pinigų. Atsisėdo lotoso poza, užsimerkė ir ėmė kantriai medituoti.

Barubajevui davus ženklą, Olegas, Mitia ir Dima kepštelėjo veterinarui Vincentui Gerulaičiui keletą „mavašių". Po šios pamokos namų šeimininkas atidavė, ką susitaupęs „Žiguliams", dar šiek tiek pasiskolino iš kaimynų. Talgatas nusikalstamai tyliai lindėjo vonioje. Šniokštė vanduo, bet jis, matyt, nesimaudė. Kai Olegas, Dima ir Mitia išlaužė užrakintas Vincento Gerulaičio vonios duris, Talgato ten nebebuvo.

Dervišai iš veterinaro papildomai išsireikalavo tris vestuvinius žiedus ir penkias auksines grandinėles, tada nutarė laiko ilgiau negaišti. Grįždami į dailininko avangardisto Antano Kelbaičio studiją Lenino prospekte, kur buvome apsistoję, užsukome prie „Nemuno" parduotuvės.

Kad neatsitiktų kaip praeitą kartą, karatistas Dima maloniai paprašė tarpuvartės pardavėją Zbignievą Kozlovskį paragauti, kuo pats prekiauja, tada nekils nesusipratimų. Degtinė pasirodė originali, apimti pakilios nuotaikos, patraukėme namo.

Dervišas iš Kauno

1985 metų vasario 11 diena

Prieš vidurnaktį atėję į dailininko avangardisto Antano Kelbaičio studiją Lenino prospekte, radome ant sofos išsidrėbusį Talgatą. Įsijungęs šeimininko „vidiaką", žiūrėjo kažkokį amerikiečių filmą su karatistu Briusu Li.

Kimbatbajevas, neslėpdamas gaižios ironijos, pasiteiravo, kaip artistas Talgatas šį vakarą jaučiasi, gal jam nebeskauda raumenų. Šis atsakė, kad puikiai, tačiau tuoj pat pasiguodė vis dar esąs pavargęs. Tada Barubajevas priminė, kaip nederamai Talgatas pasielgė veterinaro Vincento Gerulaičio namuose. Tas apsimetė neišgirdęs pastabos ir toliau, amerikiečių pavyzdžiu užsikėlęs

kojas ant stalo, žiūrėjo kovinį filmą. Abajui toks Talgato elgesys nepatiko. Jis paprašė, kad Talgatą (ir jo kojas) Olegas nuleistų ant žemės. Karatistas keletą kartų kumščiu vožtelėjo artistui per veidą. Bet šis vis tiek nepanoro bendrauti. Abajaus paraginti, Dima su Mitia irgi keletą kartų sudavė Talgatui, kuris tarsi tyčiodamasis sušuko „Mama!" Tačiau veltis į muštynes neketino, žiūrėjo filmą, įžūliai apsimesdamas, neva labai juo domisi. Mirza priminė, kad mokinys turi besąlygiškai paklusti Mokytojui. Abajus pridūrė: jei dzeno Mokytojas muša mokinį, vadinasi, jį myli ir ateityje su juo sieja dideles viltis. Barubajevas ėmė tampyti Talgatą už ausų, sudavė per veidą, kelis kartus vožė į krūtinę, tačiau, būdamas silpnos sveikatos, netrukus mušti pavargo. Mirzai paraginus, Olegas, Dima ir Mitia išvertė Talgatą iš sofos. Ėmė gulintį spardyti. Talgatas veido neužsidengė, karatė blokų nedarė, tik erzindamas dervišus vis šūkčiojo „Mama! Mama!" Artisto riksmai išvedė iš kantrybės Olegą, Dimą ir Mitią, kurie norėjo kaip lygūs su lygiu susikauti su Kazachstano TSR karatė čempionu, garsiu aktoriumi. Talgatas nepaisė Olego, Dimos ir Mitios norų. Nesipriešindamas, neblokuodamas smūgių į galvą, korpusą ir žemiau juostos, erzinamai vaitojo, nervindamas savo jaunesniuosius draugus.

Mirza paprašė pakeisti videokasetę. Aš nieko neradau, teko vėl žiūrėti tą patį filmą su Briusu Li.

Abajus, matydamas nederamą mokinio elgesį, suprasdamas, kad jis nori dervišus galutinai išvesti iš kantrybės, paprašė liautis išsidirbinėjus. Tačiau Talgatas ir toliau atkakliai nesigynė, dabar šaukdamas ne tik „Mama!", bet ir „Gelbėkit, muša!" Mirza liepė pagarsinti televizorių. Atsisėdęs savo mėgstama lotoso poza, nustojo domėtis, kas vyksta šalimais, nes žiūrėjo kovinį filmą ir vis dar turėjo degtinės, kurią pirkome prie „Nemuno" parduotuvės. Olegas, Mitia ir Dima be paliovos talžė Talgatą, kuris, kaip man pasirodė, nori kažką ekstrasensams įrodyti. Abajus visu garsu paleido radiją, regis, stotį „Majak".

Talgatas, neįtikėtino užsispyrimo dėka, nesigindamas atlaikė visus smūgius į galvą. Paklaustas, gal jau gana, įžūliai tylėjo, žaibavo akimis ir šypsojosi pro su-

kąstus dantis. Dima, Mitia ir Olegas, nors buvo gerai treniruoti, patyrę kovotojai, iki kraujų nusidaužė krumplius. Mirzai paliepus, išviriau arbatos. Vėliau neprašytas pritūpiau ir nukarpiau sufijui kojų nagus, nes jau seniai nebuvau to daręs.

Užsitęsus visam tam reikalui, užsimaniau kuo greičiau dingti iš dailininko avangardisto Antano Kelbaičio studijos. Pasisiūliau parnešti Mirzai „dvasios energetikų".

Pagriebęs pagalvę, į kurią Barubajevas buvo sukišęs ekstrasensų pinigus, pėsčiomis patraukiau „Nemuno" parduotuvės pusėn. Tarpuvartėje sutikau iš matymo pažįstamą degtinės pardavėją Zbignievą Kozlovskį. Jis pakvietė pas save į namus patikrinti „Dar po vieną" kokybės. Kai kitos dienos popietę grįžau į dailininko avangardisto Antano Kelbaičio studiją Lenino prospekte, ten jau nieko nebuvo.

Dervišas iš Kauno

1985 metų vasario 16 diena

Vos dervišas pamato esąs tapatus tikrovei, jį sunaikina grožis, nes Dievas yra gražus ir jis myli grožį.

Mus supa grožis, bet pasitaiko,
Nebesvarbu – gražus ar ne –
Žmogus, nelaimę šaukiantis.

Ne akmenim, o gandais žinojimas grįstas.
Neabejotina žinia:
Dangaus ir žemės Dievas yra Šviesa.

Dervišas iš Kauno

Ikiteisminis tyrimas nustatė, kad aktorius Talgatas buvo mušamas beveik dvylika valandų, mirė, neatgavęs sąmonės. Teismo medicinos ekspertai suskaičiavo: ekrano žvaigždei į galvą smogta kelis šimtus kartų, padaryta 119 žaizdų.

Milicija sulaikė Mirzą Kimbatbajevą, Abajų Barubajevą, Olegą, Dimą ir Mitią. Jie buvo teisiami Vilniuje.

Mirza Kimbatbajevas nuteistas dešimt metų kalėti griežtojo režimo kolonijoje.

Abajui Barubajevui skirta keturiolikos metų kalėjimo bausmė.

Dima, Mitia ir Olegas gavo gerokai mažiau.

Netrukus Rusijos TFSR griežtojo režimo kolonijoje Abajus Barubajevas mirė nuo tuberkuliozės. Sklido gandai, kad įtakingi tėvai išpirko sūnų iš kalėjimo, taigi jis, gyvas ir sveikas, gyvena laisvėje.

Mirza Kimbatbajevas, atsėdėjęs jam skirtą bausmę, po dešimties metų išėjo į laisvę, mirė 2006 m. Karakalpakijoje. Palaidotas Sultan Bobo aule jam pastatytame mauzoliejuje.

Nei ikiteisminiame tyrime, nei liudytojų apklausose Mečislovas nedalyvavo. Nepasirodė jis ir Lietuvos TSR aukščiausiajame teisme, kai buvo teisiami ekstrasensai.

Gavęs Džiovanio padėką, kad padėjo demaskuoti nusikalstamą Mirzos Kimbatbajevo ir Abajaus Barubajevo grupę, jau kitą savaitę po žmogžudystės *Dervišas iš Kauno* buvo išsiųstas kuo toliau nuo smalsių akių ir daugiau niekas jo nematė.

Prasidėjo kitas, iš atminties ir vėl išsitrinsiantis etapas.

17

Adomas Mickevičius 1820 m. birželio pradžioje rašytame ir nedelsiant suplėšytame laiške klausė: *Mano brangiausias ir vienintelis Kaune, ar nematai bedugnės, ant kurios krašto stovime? Dangau! Nejau mudu kalti, kad esame čia? Gėriuosi tavimi, žemės angele mano, tarytum dangaus angelas tu būtum, Kaune...*

Mečislovas, apimtas baimės ir nesutramdomo graudulio, gūdžiai stūgavo, pasislėpęs pintinėje. Galvoje it pašėlusios planetos sukosi pirmininkas Andropovas, generalinis Černenka, pavaduotojas Baibakovas, šachmatininkas Sebastjanovas, fakyras Mirza, taikdarys Gorbačiovas, dzenas Abajus...

– Mečislovai, aš nenoriu nemalonumų. Nebūk juokingas, išlįsk pagaliau, pasirodyk mums, – atkakliai įkalbinėjo Jadvyga. – Čia visi savi. Argi tu nori, kad atvažiuotų policija ir tave išvežtų? Ar reikia mums Kaune dar vieno skandalo?

Mečislovas tvirčiau įsitvėrė į skalbinių dėžės dangtį.

– Jie atvyko manęs, pažinau iš dantų, – sumurmėjo.

– Kas?

– Džinai.

– Mečislovai, tau vaidenasi.

– Nieko panašaus. Juos atvedė piktavaliai fakyrai – Abajus ir Mirza. Aš jiems nieko neskolingas. Nieko!

– Bet juk tai švelnusis Mehmetas ir gerasis Ramazanas, – realybės jausmą praradusį slapuką bandė paprotinti Jadvyga. – Tai mano artimi draugai, gar-

bingi mūsų miesto svečiai, pasaulyje gerbiami dervišai, talentingi šokėjai. Tu, Mečislovai, juos nepelnytai suluošinai. Tik pažiūrėk, jie patys tavęs bijo.

– Aš irgi dervišas, – paskutinį argumentą metė dvasios ligonis.

– Nejuokink. Koks gi tu dervišas, jei grįžęs iš kursų Minske dirbai saugume, vėliau banke, o dabar esi vyriausybės patarėjas.

– Tai fakyrai – Abajus ir Mirza. Jiems reikia mūsų pinigų, – kartojo užsispyrėlis. – Buvusių dervišų nebūna.

– Tik pažvelk, ką pas tave atvedžiau. Tu nepatikėsi!

Mečislovas minutėlę dvejojo, bet, smalsumo pakurstytas, nustūmė dėžės dangtį. Užvertęs galvą išvydo dešimtis į jį įsmeigtų akių.

– Pats matai, nėra taip baisu, – tarė baltu chalatu vilkintis vyras, rankoje laikydamas švirkštą.

Mečislovas krūptelėjo.

Šį balsą būtų pažinęs iš tūkstančių, negalėjo supainioti – tai Simukas. Taip, būtent jis – nepataisomas niekšas, mirtinas darželio laikų priešas.

– Nieko tau neatsitiks, – burbtelėjo vienuolė, slepianti veidą po juoda burka, žybčiojo tik akių obuoliai. Mečislovo siaubui – tai buvo nepamirštamosios Žanetos akys!

– Gydytojas Simonas suleis tau vaistukų, – ragino ropštis iš pintinės Jadvyga. Ji buvo sodriai anglim pasidažiusi akis, pasipuošusi šviesiu nikabu.

Aplinkui dūzgė siaubingai įtartinų tipų spiečius.

– Tik pažiūrėk, Mečislovai, ponas Rašidas atnešė tau šviežutėlį kebabą. Užuodi, kaip skaniai kvepia?..

– Abajus?! – savo akimis nepatikėjo Mečislovas. – Abajus! Abajus! Gelbėkit, Abajus!!! – ėmė rėkti visa gerkle.

– Koks gi čia Abajus, tai mūsų draugas, gerasis Rašidas iš Savanorių prospekto kebabinės, – atšovė sanitaras, stovintis šalia Simuko.

– Džiovani, čia tu?

Sanitaras, susižvalgęs su kitu, prunkštelėjo.

– O kur Mirza?

– Jis mus iš viršaus, o gal iš apačios stebi... – pajuokavo kitas sanitaras. Tai buvo Ženia Gerlikas iš venerologinio dispanserio.

Tą akimirką sanitarai čiupo budrumą praradusį Mečislovą. Patekęs į geležinius tvirtasprandžių gniaužtus, šis iš pradžių dar bandė muistytis, tačiau gydytojas Simonas taikliai bedė jam į kaklą adatą ir paskubomis suleido vaistus.

Paciento žvilgsnis apsiblausė, akys ėmė merktis. Silpstant jėgoms, seko paskutiniai valios likučiai. Po minutės kitos Mečislovas *atsijungė*.

– Na, nuo šiol tas psichas nebetrukdys jums gyventi, – dorai atlikęs darbą gydytojas pažadėjo Jadvygai. – Seniai laukiau šios akimirkos. Betgi Zaratustra neleido, – pajuokavo. – Dabar būsiu atsiskaitęs, – iš malonumo trynė rankas. – Niekšas, prismaugė mane darželyje, niekada to nepamiršiu.

– Magistre, o ir jūs mielieji patarėjai, malonėkite eiti į šventyklą, – pakvietė Jadvyga. – Ten viskas sutvarkyta ir paruošta, mūsų jau seniai laukia susirinkusieji į zikrą.

– Na, koks gi aš magistras, esu paprastas gydytojas, – pasikuklino vyras.

– Ak, nesakykite, puikiai jus pažįstame, dažnai minime. Ir tik gerais žodžiais. Jūs itin gerbiamas ir visada laukiamas mūsų draugijos globėjas, – pakoketavusi Jadvyga patraukė pro duris pirma.

Garaže buvo ideali tvarka – šventieji zikrų fakelai surikiuoti, krištoliniai rutuliai išblizginti, ritualiniai kotai stovėjo savo vietose, varpeliai klusniai kabėjo palubėse, kruopščiai išvalyti Lentvario kilimai kvepėjo jazminais.

Ponia Jadvyga užstūmė sunkias duris, uždegė žvakes. Vienuolė Žaneta pakūrė smilkalus.

Gydytojas Simonas su sanitarais, lydimi Technologijos universiteto profesoriaus žmonos Liudos, humanitarinių mokslų daktarės Feifalos ir projektuotojos Bumerango, sutūpė pasienyje. Netrukus pasigirdo duslus, šiek tiek nervingas būgnų dundesys.

Dzenbudistas ir dervišas Rašidas Abajus Barubajevas su atgavusiu amą Ramazanu dešinėje ir nepelnytai suluošintu Mehmetu kairėje, apsikabinęs didžiulį „Teacher's" viskio butelį, šventyklos centre ant sintetinio Lentvario kilimo sėdėjo nuogas, po savimi parietęs kojas. Šypsojosi. Buvo panašus į senstelėjusį Budą, atrodė nušvitęs, patenkintas ne tik šia diena, bet ir visu gyvenimu.

Rašidas Abajus davė ženklą ir susirinkusios į zikrą Kauno ponios nedrąsiai pajudėjo ratu. Iš pradžių vangiai, vėliau vis greičiau šuoliavo viena paskui kitą, netrukus jau lėkė strimgalviais, azartiškai klykdamos. Įnirtingai plėšė nuo savęs nikabas, draskė hidžabas ir juodas burkas. Jautėsi laisvos, daug laisvesnės negu vakar.

Rašidas Abajus Barubajevas užsivertė butelį. Davęs gurkšnį Ramazanui, įpylė burnon Mehmetui. Dervišų akys sužibo.

Pasikrovęs dieviškosios energijos, Ramazanas suplojo delnais ir pašoko iš vietos. Pagal būgnelio ritmą krypuodamas į šalis, prisijungė prie rato. Netrukus jo pavyzdžiu pasekė ir Mehmetas.

Užuodusios vyrus, moterys rituališkai užkaukė. Bėgdamos ratu aplink Mokytoją Rašidą Abajų, be perstojo gurkšnojantį „Teacher's", iki kraujų draskė viena kitai nugarą, kandžiojo sėdmenis, taikliai baksnojo ritualiniais kotais.

Netrukus, užvaldyti geidulių, į zikro ratą įsisuko iki tol pasienyje tykiai tupėję sanitarai Džiovanis su Ženia ir gydytojas Simonas. Nesivaržydami viešai išlieti slapčiausių aistrų, lekavo tarsi skalikai, seilėjosi ir čepsėjo iš malonumo, kai ponios bizūnėliais užvažiuodavo jiems per nuogus užpakalius.

– Nesivaržykite nei savo, nei svetimo orgazmo! Nieko nuo savęs neslėpkite, Kauno kurvos! – klasikinius zikro užkeikimus skandavo Rašidas Abajus. – Siela yra didžiausias jūsų priešas! Pasitikėkite ir tikėkite! Nakties nebūna be vakaro! Ugnies be dūmų! – mokė dzensufizmo išminties, vartydamas akių obuolius. – Aimanuokit! Jeigu negalit – apsimeskit, kad aimanuojat! Šlovė mūsų didiesiems kaimynams! Šlovė! Šlovė!

Bumerangui užgrojus duduku, sustangrėjo ir kebabų kepėjo lytis – Abajus puolė į zikro ratą, apimtas transo ir vis kartodamas:

– Tegyvuoja sufizmas! Šlovė dzenbudizmui! Neeilinio dervišų suvažiavimo nutarimus – į gyvenimą! Mes už taiką!

Mečislovas pabudo vonioje. Jautėsi lyg žaibo trenktas. Atplėšęs užtinusias akis, apsidairė ir įsiklausė. Iš po žemių sklido būgnų dundėjimas, geidulingas moterų spygčiojimas ir lozungai iš tolimos praeities. Kūnas buvo sustingęs, nejudrus. Vargais negalais pavyko pajudinti pirštą, šiek tiek kilstelėti nejautrią ranką.

Pamažu atitirpstant kojoms, sukaupė čempiono valią ir bandė atsistoti. Įsitvėręs į vandens čiaupą, šiaip ne taip išsiropštė iš vonios, kurioje nežinia kiek laiko gulėjo, įmestas Simuko su parankiniais.

Jadvygos namuose buvo tuščia, bet žemė po kojomis dundėjo ir siūbavo.

Apėjęs kambarius, iššniukštinėjęs visus užkaborius, Mečislovas suprato, kad gašlios moterų aimanos, nepakenčiamas būgnų tratėjimas ir varpelių skimbčiojimas, tarsi adatomis varstantis jautrias jo smegenis, sklinda iš garažo. Ant pirštų galų nusileidęs prie jo durų, pro plyšį išvydo siaubingą vaizdą – kiek tik žvilgsnis aprėpė, buvo tiršta nuogų užpakalių, garuojančių nuo prakaito nugarų, tarsi gyvatės šnypštė susipynusių rankų kamuoliai, rangėsi plaukuotų kojų smaugliai...

– Laimės apimta dvasia susinaikina dieviškosios Tikrovės akivaizdoje! – prikimęs aiškino Rašidas Abajus. – Tarp dviejų esybės pusių įsikūrusi siela yra didžiausias tavo priešas!

Atidžiau įsižiūrėjęs, smilkalų rūke Mečislovas pamatė Jadvygą, įkaitusią iki raudonumo. Liūliuodama krūtimis, išvertusi liežuvį, ji geidulingai spragsėjo daržininko žirklėmis, matyt, ketino kažkam apkarpyti kojų nagus.

Jadvygai išsitiesus šalia nuogo storulio, Mečislovas iškart pažino, kad tai Barubajevas. Šis sovietmečio komjaunuolis atrodė toks pat aktyvus, ryž-

tingas kaip kadaise Sultan Bobo aule, bet dabar garaže jis siautėjo su laurų vainiku ant galvos, su ąžuolo gilių vėriniu ant kaklo, išpuoštas tujų šakelėmis. Šalia jo, dvasingai apžergtas Feifalos, ant nugaros gulėjo Ramazanas, stenėdamas iš nuodėmingo pasitenkinimo. Mehmetas, iškėlęs ranką, įtvertą Ilizarovo žiedais, sveikąja nesveiko turinio piešiniais tepliojo Bumerango krūtis, kurias vėliau nulaižydavo. Bet svarbiausia, kad čia sukiojosi ne tik Džiovanis su Ženia Gerliku, bet ir šlykštynė Simukas.

Nusismaukęs ankštas darželinuko pėdkelnes, anei kiek nesigėdydamas savo stačio koto, tas niekšas žaidė tuščiais buteliais, ant Žanetos užpakalio statydamas ateities miestą. Buvo labai nekantrus, nervingas, piktas. Vos butelys nuvirsdavo, pačiupęs nuo grindų, urgzdamas grūsdavo Žanetai į slapčiausias vietas...

Ten buvo ir gausybė pykčio pritvinkusių džinų – sprindžio dydžio skaisčiai raudonų žmogeliukų, apie kuriuos kadaise Žvaigždžių miestelyje pasakojo kosmonautas Sebastjanovas. Jie visur įžūliai landžiojo, zujo aplink plikus užpakalius, šmirinėjo ponioms tarp krūtų, kuteno pažastis, tarpupirščius ir pamišėliškai kikeno. Vieni besilinksmindami pažaliuodavo, kiti pamėlynuodavo, nemažai buvo ir violetinių.

Supratę, kad juos kažkas stebi, žmogeliukai ėmė pašaipiai kvatotis. Nieko nebijojo, buvo įžūlūs. Saugiai sutūpę ant Abajaus peties, erzino Mečislovą, pirštais rodydami kvailio nosį, nutaisydami pasišlykštėtinas grimasas, atkartodami nepadorius dervišų judesius. Kiti suposi ant Mehmeto Ilizarovo žiedų, taikėsi net apšlapinti nekviestą stebėtoją.

Mečislovas, regėdamas nuodėmingą orgiją, suprato, kad vyksta siaubingas *déjà vu* ir netgi dar blogiau.

Ypač užkniso tas iš praeities atsibeldęs Simukas. Su juo reikėjo kaip nors atsiskaityti – už viską. Ypač už suluošintą gyvenimą, kai auklėtojos paskirtas brigadininku, jis pagailėjo Mečislovui kaladėlės.

Simukas yra visa ko priežastis. Tai jis kalčiausias, kad Mečislovas taip ir nebaigė mokyklos, metė dziudo, išsižadėjo tėvynės, bastėsi su ekstrasensais kaž-

kur po Vidurinę Aziją, slapčiomis gydėsi, skaičiavo svetimus pinigus... Tai dėl nelemtos Simuko kaladėlės Vilniuje buvo mirtinai uždaužytas visų mylimas artistas Talgatas, kurio Mečislovas taip ir neišdrįso apginti. Tai dėl niekšelio Simuko leningradiečiui Volodiai kliuvo bokalu į kaktą. Tai dėl pabaisos Simuko pasikeitė pasaulis ir anuomet klestėjęs Kaunas nusigyveno. Tai dėl *gnydos* Simuko sunaikinta siautulinga „Tulpė" ir pirkėjų nestokojęs „Merkurijus". Tai dėl išgamos Simuko Kaune atsiveria smegduobės, kiemuose tvyro smarvė, o žmonės kasdien darosi vis piktesni. Tai beširdžio Simuko kaltė, kad niekas šiandien nebemato ateities. Tai dėl jo žudosi, kariasi, skiriasi, palieka ką tik gimusius savo vaikus...

Mečislovas nusprendė, kad nedelsdamas privalo veikti.

Iš pradžių vargais negalais išrovė iš kiemo tvoros keliolika metalinių strypų, kuriais užgriozdino garažo vartus. Energingai užbėgęs laiptais, užrėmė duris.

Virtuvėje iškratęs šiukšlių kibirą, iš Jadvygos automobilio prisileido benzino. Patikrinęs, ar užtvaros tvirtos, dar kartą dirstelėjo pro plyšį.

Garaže viskas vyko po senovei. Apeigos centre dabar stovėjo Simukas, ką tik pastatęs ateities miestą.

Čia, tarp stiklinių dangoraižių, niekam nieko netrūko. Tarpo vaisingas dvasingumas, tobulai veikė metro, į visas pasaulio šalis skraidė lėktuvai, žmonės gatvėmis vaikščiojo sveiki ir laimingi, vieni kitiems šypsojosi ir nė kiek nesikrimto, kad nėra amžini.

Nuo tokios veidmainystės Mečislovui pasidarė dvigubai šlykštu. Nusispjovęs šliūkštelėjo benzino ant garažo vartų. Likutį papylė namuose prie durų.

Išėjęs į lauką, dar kartą įsiklausė į nusikalstamai nuodėmingą šėlsmą garaže.

Tada persižegnojo, brūkštelėjo degtuką ir, plykstelėjus liepsnai, saugiai atsitraukė.

Ugnis akimirksniu apsiautė ne tik garažą, bet ir visą pastatą. Nepagailėjusi sodo obelų, vikriai persimetė į gretimą namą, antrą, trečią... Netrukus liepsnojo visas rajonas.

Užuosdamas Lentvario kilimų svilėsius, girdėdamas pagalbos šauksmus ir gailias aimanas, įsivaizduodamas besiblaškančius Abajų, Jadvygą, o ypač sulaukusį atpildo Simuką, Mečislovas traukė tolyn. Paskutinį kartą norėdamas pasidžiaugti gerai atliktu darbu, atsigręžęs išvydo, kad godūs liepsnos liežuviai taikosi praryti ir jį.

Šiurptelėjęs leidosi bėgti, horizonte regėdamas baltą Prisikėlimo bažnyčią, jau irgi skandinamą juodų dūmų. Tik ten, išrovęs piktybės šaknis, galės pasijusti saugus, viską naikinančiai ugniai nebepasiekiamas.

Paknopstomis, užduseęs, visomis keturiomis užropojęs į Prisikėlimo bažnyčios bokštą, Mečislovas apstulbo, išvydęs, kad liepsnose skendi visas miestas. Degė medinis Žaliakalnis ir mūrinis Senamiestis, Centras ir atoki Freda, Marvelė, Aleksotas ir Šančiai, Panemunė, Eiguliai, Vilijampolė... Ugnis nepagailėjo nieko, nes visi čia buvo kalti – visa ko priežastys ir pasekmės.

Ir tada, iš Prisikėlimo bažnyčios bokšto aukštybių matydamas, kaip grėsmingai siaučia liepsnos liežuviai, Mečislovas, nutviekstas šiurpą keliančios šviesos ir suvokęs, kad netrukus pražus drauge su visais, ėmė dusdamas šaukti tarsi muedzinas:

Abajus, Mirza, Ramazanas ir Mehmetas lankėsi Kaune!
Čia – be Tiesos ir Dievo – nieko nebėra!
Ramioje jūroje nėra bangos nei putos!
Apiplaukit širdis nuo kūno aistrų!
Patekit į beribį vandenyną!
Tikėjimas ir Netikėjimas!
Gėris ir Blogis!
Visi vienodi!
Amen!

Vilnius–Preila–Vysbadenas–Vilnius
2011–2014

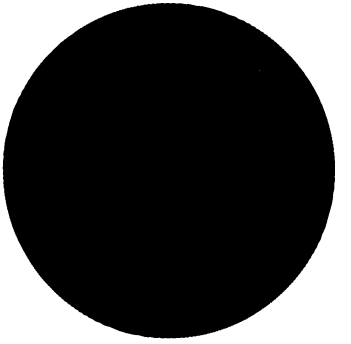

UDK 821.172-31
Ku-179

Herkus Kunčius. Dviveidis romanas. 2015.
Vilnius. *Kultūros barai*, p. 424.

Tiražas 1000 egz.

Išleido VšĮ *Kultūros barų* leidykla
Latako g. 3, LT–01125 Vilnius
kulturosbarai@takas.lt

Spausdino AB *Spauda*
Laisvės pr. 60, LT–05120 Vilnius
www.spauda.com

ISBN 978-609-8003-15-4

DERVIŠAS IŠ KAUNO

Herkus Kunčius su sociologo, net psichoanalitiko nuovoka ir kantrybe tyrinėja Lietuvos dabartį, lygia greta darydamas plačius ekskursus į netolimą praeitį.

Negailestingas socialinis pjūvis, iš dalies paremtas dokumentiniais faktais, skundais, sovietmečiu rašytais visagaliam KGB, atskleidžia žmonių veidmainystę, susipriešinimą, neįveiktus iki šiol. Postkomunistinių visuomenių blaškymasis, atgavus ilgai trokštą laisvę, leido įsisiautėti laukiniam kapitalizmui. Pasipelnymo godulys daug kam aptemdė sveiką protą. Šiam užkratui persismelkus per visus socialinio dirvožemio sluoksnius, liautasi kvaršinti galvą dėl garbės, padorumo ar sąžinės. Kai išsivaduojama iš tokių „prietarų“, sukyla pasąmonėje snūduriavusios aistros. Nudrenuota vaizduotė nebepajėgia užganėdinti naujų potroškių. Prisigrobusieji valdžios ir pinigų geidžia aštresnių – ne estetinių ar gastronominių, bet kriminalinių, seksopatologinių prieskonių, patvirtinančių naują „nebaudžiamųjų“ tapatybę.

Alio Balbieriaus nuotrauka

Herkus Kunčius

DVIVEIDIS ROMANAS

LIETUVIS VILNIUJE • DERVIŠAS IŠ KAUNO

„Dviveidį romaną“ sudaro dvi Herkaus Kunčiaus knygos – „Lietuvis Vilniuje“ (2011) ir „Dervišas iš Kauno“ (2014). Panaši stilistika, panašus veiksmo laikas su „atkryčiais“ į sovietinę praeitį, atpažįstami herojai, dokumentaliai atkuriama aplinka ir kurioziškos situacijos rodo, kad šis derinys anaiptol nėra atsitiktinis. „Dviveidis romanas“ – tai ne tik stulbinamai tiksli psichosocialinė „tarpulaikio“ diagnozė, savotiška dviejų sostinių (istorinės ir laikinosios) akistata, bet ir irōniškai metaforiška užuomina į dviveidį Janą – senovės romėnų dievą, saugojusį miestų vartus...